

Pirityi Sándor

A NEMZETI HÍRÜGYNÖKSÉG TÖRTÉNETE

1880–1996

Pirityi Sándor

A NEMZETI HÍRÜGYNÖKSÉG TÖRTÉNETE

1880-1996

1880–1996

MTI Kiadói Kft., Budapest, 1996.

MTI Kiadói Kft., Budapest, 1996.

JATE Egyetemi Könyvtár

J000026990

B 154400

A Magyar Távirati Iroda
Vezérigazgatói Tanácsának megbízásából írta:
Pirityi Sándor

Szaklektor:
Révész T. Mihály, az ORTT elnöke

A szerkesztésben közreműködtek:
az **MTI Vezérigazgatói Tanácsának tagjai**
és **Sebestyén Tibor**, a NOTESZ nyugalmazott vezetője

Felelős szerkesztő:
Alexa Károly, az MTI vezérigazgatója

Fotók:
MTI Képtárház

Kiadta: **MTI Kiadói Kft.**
Felelős vezető: **Kohut Tibor** ügyvezető igazgató

Budapest, 1996

ISBN 963 7560 33 5

Nyomdai munkálatok:
Veszprémi Nyomda Rt.

Ajánló sorok

A világ egyik legrégebben alapított hírügynöksége néz önmagára ebben a könyvben, s kínálkozik föl tanulmányozandó, esetleg megszülelendő ismeretanyagként minden olvasójának.

A Magyar Távirati Irodát akkor hozta létre a nemzeti közélet igénye és néhány rátermett, ezt az igényt észlelő férfiú, amikor az ország oly sok nehéz, szabadsághiányos évszázad után, a közelmúlt oly senyvesztő évtizedeit követően minden tekintetben érvényes állammá vált, s mint ilyen az európai „státusok” megbecsült tagjává, megfélelvezhetetlen tekintéllyel és súllyal. Az az időszak alapít Magyarországon nemzeti hírügynökséget, amikor a szabadelvűség, az ehhez illeszkedő jogrendszer, s ezen belül a tájékoztató és tájékoztatási követelmények az államélet alapjait jelentették. Nemcsak kényszert, hanem természetes normarendszert is. Amikor a hírhez jutás szabadsága éppoly személyes (köz)érdek volt, mint amennyire természetes kíváncsi az államtól, hogy ezt az érdeket segítse kielégíteni. Ha nemzetünk „európaiságára” gondolunk, ezt az időt idézzük meg, s azokat az intézményeket, amelyeket ekkor vajúdott ki a kor.

A Magyar Távirati Iroda sorsa megszakítások nélkül ível át ötnegyed évszázadot, békeéveket és háborúkat, forradalmat és megtorlást, pusztulást és építő, reménykedő évtizedeket. (Hány magyarhoni közhivatal vagy társadalmi szervezet mondhatja el magáról, hogy folyamatosan és mindennek ellenére dolgozni tudott, mert akart – Tisza Kálmán korától... napjainkig?) Egy ilyen hosszú időszakot szemlélve óhatatlan a kérdés: mennyire tanulságos ez az intézménytörténet? Hogy a múlt tanítómestere volna-e a jelenkornak, nos, ezt a klasszikus vélekedést – szó szerint véve – érheti kétség, azt az értelmezést azonban aligha, hogy a történelemben nem példákat kell kutatgatnunk, mai döntéseinkben eligazítók, hanem eszméket kell észrevennünk.

A Magyar Távirati Iroda most, amikor sorsa egyik nagy fordulata előtt áll, amikor a parlament törvényt kíván hozni a nemzeti hírügynökség kötelezettségeiről és szabadságáról, akkor intézményes múltja lendületes és köztisztelőnek örvendő szakaszaival nem az utánzásra csábít, nem azt sugalmazza, hogy ez a törvény valamiféle százados jogi tételeket ismétljen meg. Nem. A múlt annak figyelembevételére szólít fel, hogy itt és most egy olyan nemzeti közintézmény jogszerű működését kell garantálni, amely sorsa

minden pillanatában egybeforrt a jelennel, azaz a napról napra teremtődő és íródo historiával. Azt a tükröt kell minél fényesebbé tenni, amelybe minden időszak bízvást betekinthetett.

A tükör tükre – ha tetszik – ez a könyv. Amely minden erejével igyekezett pontos lenni és hiteles, minden jószándék mozgósításával kerülni a politizálás napi izgalmain, nem törődve a pártpolitizálás rövid távon érvényesíthető előnyeivel. Csakúgy, mint maga a hírügynökség, amely több mint egy évszázada pontosan tudja, hogy csak akkor töltheti be méltón közéleti szerepét, azaz érvényesítheti a sokat emlegetett „köszolgáltatás” elvét, ha ellenáll a politikai divatoknak, ha nem maga él közéletet, hanem tudomásul vesz és tudósít, tájékozik és tájékoztat.

1996. október 22-én

A millecentenárium évében, az MTI Intézményi Napján

Alexa Károly
vezérigazgató

BEVEZETŐ

A sajtótörténet, a hazai sajtószervek és sajtótermékek története sohasem tartozott a magyar történetírás elkényeztetett, hévvel és buzgalommal művelt területei közé. Annál öröndetesebb, hogy Magyarország millecentennáriumának évében a Magyar Távirati Iroda, a nemzeti hírügynökség múltját és jelenét, fordulatokban bővelkedő és tanulságos történetét áttekintő könyv kerül az olvasó kezébe. Lectori salutem!

A megbízatás, amely egy évet adott a szerzőnek a kézirat elkészítésére, tudományos-ismeretterjesztő mű megírására szól. Nem szólhatott – érthető okokból – egy hatkötetes akadémiai kiadásról, amelyen három-négy hivatásos sajtótörténész éveken keresztül dolgozik.

A szerző, aki vállalta a megtisztelő felkérést és akinek a számára e kötet összeállítása szerződésben vállalt kötelezettségből rabul ejtő, lebilincselő szenvedéllyé lett, nem történész, hanem MTI-s, talán megbocsátható elfogultsággal a magyar hírszolgálat központi intézménye iránt. Kiadójával összhangban nem arra szánta e kötetet, hogy helyettesítsen egy fundamentális, a szó legszorosabb értelmében véve tudományos MTI-történetet. Elképzelésében egy olyan ismeretterjesztő jellegű, népszerű, ugyanakkor törzsanyagában, fogalmi felvezetésében tudományos igényű összefoglalás szerepelt, amely a teljességre való törekvés igénye nélkül viszonylag átfogó képet nyújt az MTI létrejöttéről, fejlődéséről, küzdelmeiről.

Az MTI könyvben feldolgozott története most első ízben jut el a kiadói megvalósításon keresztül az érdeklődőkhöz. Az elmúlt évtizedekben számos hasonló kísérletnek nem adatott meg a beteljesülés, legutóbb a hírügynökség centennáriumának időszakában, amikor be kellett érni évfordulós méltató-visszapillantó írások epizodértékű csokrával.

Ha e munka közreadásával az érdeklődés csupán szerény mértékű kielégítéséhez kívánunk hozzájárulni, ennek oka nem csak a vállalkozás, az „első nekifutás” kísérleti jellege. Jolsvay András a Kókay-Buzinkay-Murányi-féle legújabb magyar sajtótörténeti kézikönyvet ismertette és más hasonló „tudománybéli összefoglalásokról” írva a Magyar Sajtóban megállapította: „Olyasfajta műfajok ezek, melyeknél a tökélyre való törekvés mindig hiú ábránd marad, ahol annyiféle szempont, feladat, cél

együttes számbavétele, megoldása és elérése kívántatik, melyhez az emberi elme és erő túlságosan is véges.” (Magyar Sajtó, 1995. április 24.)

Hinni kell, hogy teljes történet nincs, de hiteles történet ettől még lehet: megkíséreltük adott terjedelmi keretek között fölvenni e kötetbe mindazokat a tényeket, folyamatokat, állásfoglalásokat, megközelítéseket és tapasztalatokat, amelyek érzésünk szerint legjobban szolgálják a magyar hírügynökséget érintő sajtótörténeti, tájékoztatáspolitikai és társadalmi-gazdasági mozzanatok megértését.

Kinek készült a könyv? Újságíróknak, újságolvasóknak, múltbeli, jelenlegi és jövőbeli MTI-seknek, nem utolsósorban sajtótörténészeknek is, akik tekintsék ezt a feldolgozást kiindulási alpnak, ösztönzésnek további, részletekben is elmerülő kutatásokhoz.

Miből készült a könyv? A kérdés nyilván arra a forrásanyagra céloz, amelyet a történészek szakmunkáikban végeláthatatlan mennyiségben idéznek, lábjegyzetekkel látnak el, teljesnek, csálhatatlannak feltételeznek, más esetekben nyomban cáfolnak. Nos, a források feldolgozása során kiderült, hogy ami igazán kellene, az többnyire sehol sem található, ami található, az irgalmatlanul sok, kisebb történetíró had többéves küzdelmét igényelné a megsárgult poros iratsomagokkal, az állagokba, csomókba, fondokba rendezett, immár folyóméterekben mért, szinte olvashatatlan papírtömeggel, olykor a még használható régi forrásanyagok előző felhasználóival is, akik „műgyűjtőként” kedvelték a saját rendeltetésű „kiemelés” módszerét.

A pontosan idézett forrásanyagok egyszerű egymás után rakása nyilván nem történetírás. Az MTI krónikása sem akarhatta csak azt átvenni, ami a levéltárakban megmaradt: azok eredeti formájukban elenyésző számú esetben voltak hasznosíthatók. Alapvetően tiszteletben kellett tartani és gyümölcsöztetni lehetett az MTI története korábbi kutatóinak munkásságát és munkáit, mindazokkal az értékelésekkel, következtetésekkel, visszamenőleges elemzésekkel, amelyekben az ő szakmai nézőpontjuk is érvényesült, az ő értékrendjük is tükröződött.

Dr. Kováts Ildikó találóan állapította meg az 1996-os MÚOSZ Évkönyvben: sohasem csak egy történet van, viszont amit senki sem rögzített, vagy ami szétporladt, elrongyolódott, elveszett, feledésbe merült, azt senki sem írhatja meg.

A kötetben valóban kevés a tényleges levéltári forrásanyag, nincsenek levéltári jelzetek, nincsenek olykor megjelölve feltalálási helyek; ez csökkenti ugyan a munka tudományos értékét, de javítja „emészthetőségét”. Egyes részletek finomabb kidolgozására – rögzített terjedelmi keretek között – csak más részletek mellőzésével nyílt volna mód. Nem kell talán hangsúlyozni ilyen körülmények között a forráskritika nehézségeit, a források között való válogatás illuzórikus voltát.

Amikor az MTI „nagy öregje”, a kutatásban, rendszerezésben fáradhatatlan Nagy Ákos a 70-es évek elején, közepén, végén többször nekirugaszkodva egy jubileumi MTI-kötethez gyűjtötte az anyagot, kénytelen volt megállni a megválaszolhatatlan kérdések előtt. Mikor alakult tulajdonképpen az MTI? Mi volt az első kiadott híre? Kik voltak az MTI első munkatársai? Melyik volt a legnevezetesebb hír? Mikor előzte meg az MTI a többi hírszolgálati irodát? Milyen minőségűek voltak kezdetben az MTI-hírek forrásai? A válaszokat örök homály fedi.

A távirati iroda ó- és középkorának vizsgálata során, vagyis a munka első felében fő támaszunk az a hatalmas, mintegy másfélezer oldalra rúgó, valóban az ősforrá-

sokra (levéltári, irattári anyagok, turnuskönyvek, hivatalos levelezések) támaszkodó anyag volt, amelyet az egykori MTI-s dr. Tarr László kutatót és dolgozott fel, amely magán viseli kollégánk szakszerűségének, alaposságának, egyetemes- és sajtótörténeti jártasságának, ugyanakkor személyiségének jegyeit is, sokszor az átélés színes élményszerűségével. Ez a részben gépelt, részben kézírt anyag minden igényt kielégítő forrásmegjelöléssel az MTI Szakkönyvtárának gondozásában van, míg számos fontos dokumentumot maga Tarr László őriz.

A Postamúzeumtól a MÚOSZ könyvtárán keresztül az MTI Központi Titkárságáig, szakkönyvtaráig, a levéltáraktól az archívumokon keresztül a „hírügynökségi magángyűjtőkhöz” a forrásgazdák minden támogatást önzetlenül megadtak a munka elvégzéséhez, és ezért a segítőkérségért csak a legőszintébb hála hangján lehet szólni róluk.

Források voltak természetesen az MTI múltbeli és mai „hírügynökség-tudósai”, akiknek a nevét nem volt módunk minden alkalommal megemlíteni, valamint maguk az MTI-kiadások, az MTI kiadványai, amelyek egyszerre voltak eseménytörténeti, politikatörténeti, gazdaságtörténeti és sajtótörténeti források.

Állandó társszerzőimnek tekintettem e könyv megírása során az MTI „üzemi lapja”, a Tudósító egész és mindenkorai cikkírói és szerkesztői, interjúkészítői és interjúadói gárdáját. Sok mindent aligha lehetett volna jobban megírni, mint ahogy ők megírták, elmondták, sajtó alá rendezték...

Miként a jeltelen katonasírok előtt, tanakodó kegyelettel álltam, és álltam meg a keltezés nélküli, a címzett és aláíró nélküli okmányok és okmánytervezetek ki tudja, mihez benyújtott kötegei előtt. Találgatásokban, kétségekben és kétségbevonásokban bővelkedő forrásaimnak ezt az összetevőjét bizonytalankodva mentettem át az utókor számára.

Nem adtam hitelt azoknak, akik arról győzködtek, hogy a magyar történelem a magyar történelemhamisítás története, hogy a levéltári fondokat minden politikai fordulatnál meghamisították, olvashatatlanná tették, jórészt eltüntették, hogy öröklődő legendákból élünk. Nem adtam hitelt azoknak, akik szerint minden korszak sajtótörténetírása azokat a hibákat követi el, amelyeket az előző korszak sajtójának felró. Nem hagytam ugyanakkor figyelmen kívül azokat a sajtótörténeti memoárokat, amelyek néhány évvel, évtizeddel a dolgok után íródtak, nyilvánvaló önmentő, öngazoló szándékkal – de bizonyos óvatosságot előlegeznem kellett...

Ez a könyv nem az MTI-kiadások története, hanem intézménytörténet, így egyfajta egymásra építése helyzeteknek, állapotváltozásoknak, sommázata, szintézise, olykor egymás mellé állítása különböző áramlatoknak, törekvéseknek, ezeket elemző feldolgozásoknak, célösszeállításoknak, de szabályozások, rendelkezések olykor katonás, fegyelmező stílusú sokaságának is. Szerkezete egyszerű, egy elméleti fejezet után kronológikus, a záróakkord egy interjú-portré csokor. Köztörténeti és sajtótörténeti beágyazás segíti a viszonyítási pontok felismerését.

A könyv megírása során nemcsak az olvasmányosság, színesség és tudományos-szakszerűség viszonya maradt mindvégig nyitott kérdés, vagyis lavírozás terepe és tárgya, hanem az a dilemma is, hogy személyiségekre irányuló vagy tárgyi megközelítés, leleplező vagy elsimító stílus legyen-e az uralkodó. Nem méltatlan-e a

együttes számbavétele, megoldása és elérése kívántatik, melyhez az emberi elme és erő túlságosan is véges.” (Magyar Sajtó, 1995. április 24.)

Hinni kell, hogy teljes történet nincs, de hiteles történet ettől még lehet: megkíséreltük adott terjedelmi keretek között fölvenni e kötetbe mindazokat a tényeket, folyamatokat, állásfoglalásokat, megközelítéseket és tapasztalatokat, amelyek érzésünk szerint legjobban szolgálják a magyar hírügynökséget érintő sajtótörténeti, tájékoztatáspolitikai és társadalmi-gazdasági mozzanatok megértését.

Kinek készült a könyv? Újságíróknak, újságolvasóknak, múltbeli, jelenlegi és jövőbeli MTI-seknek, nem utolsósorban sajtótörténészeknek is, akik tekintsék ezt a feldolgozást kiindulási alpnak, ösztönzésnek további, részletekben is elmerülő kutatásokhoz.

Miből készült a könyv? A kérdés nyilván arra a forrásanyagra céloz, amelyet a történészek szakmunkáikban végeláthatatlan mennyiségben idéznek, lábjegyzetekkel látnak el, teljesnek, csálhatatlannak feltételeznek, más esetekben nyomban cáfolnak. Nos, a források feldolgozása során kiderült, hogy ami igazán kellene, az többnyire sehol sem található, ami található, az irgalmatlanul sok, kisebb történetíró had többéves küzdelmét igényelné a megsárgult poros iratcsomagokkal, az állagokba, csomókba, fondokba rendezett, immár folyóméterekben mért, szinte olvashatatlan papírtömeggel, olykor a még használható régi forrásanyagok előző felhasználóival is, akik „műgyűjtőként” kedvelték a saját rendeltetésű „kiemelés” módszerét.

A pontosan idézett forrásanyagok egyszerű egymás után rakása nyilván nem történetírás. Az MTI krónikása sem akarhatta csak azt átvenni, ami a levéltárakban megmaradt: azok eredeti formájukban elenyésző számú esetben voltak hasznosíthatók. Alapvetően tiszteletben kellett tartani és gyümölcsöztetni lehetett az MTI története korábbi kutatóinak munkásságát és munkáit, mindazokkal az értékelésekkel, következtetésekkel, visszamenőleges elemzésekkel, amelyekben az ő szakmai nézőpontjuk is érvényesült, az ő értékrendjük is tükröződött.

Dr. Kováts Ildikó találóan állapította meg az 1996-os MÚOSZ Évkönyvben: sohasem csak egy történet van, viszont amit senki sem rögzített, vagy ami szétporladt, elrongyolódott, elveszett, feledésbe merült, azt senki sem írhatja meg.

A kötetben valóban kevés a tényleges levéltári forrásanyag, nincsenek levéltári jelzetek, nincsenek olykor megjelölve feltalálási helyek; ez csökkentti ugyan a munka tudományos értékét, de javítja „emészthetőségét”. Egyes részletek finomabb kidolgozására – rögzített terjedelmi keretek között – csak más részletek mellőzésével nyílt volna mód. Nem kell talán hangsúlyozni ilyen körülmények között a forráskritika nehézségeit, a források között való válogatás illuzórikus voltát.

Amikor az MTI „nagy öregje”, a kutatásban, rendszerezésben fáradhatatlan Nagy Ákos a 70-es évek elején, közepén, végén többször nekirugaszkodva egy jubileumi MTI-kötethez gyűjtötte az anyagot, kénytelen volt megállni a megválaszolhatatlan kérdések előtt. Mikor alakult tulajdonképpen az MTI? Mi volt az első kiadott híre? Kik voltak az MTI első munkatársai? Melyik volt a legnevezetesebb hír? Mikor előzte meg az MTI a többi hírszolgálati irodát? Milyen minőségűek voltak kezdetben az MTI-hírek forrásai? A válaszokat örök homály fedi.

A távirati iroda- és középkorának vizsgálata során, vagyis a munka első felében fő támaszunk az a hatalmas, mintegy másfélezer oldalra rúgó, valóban az ősforrá-

sokra (levéltári, irattári anyagok, turnuskönyvek, hivatalos levelezések) támaszkodó anyag volt, amelyet az egykori MTI-s dr. Tarr László kutatott és dolgozott fel, amely magán viseli kollégánk szakszerűségének, alaposságának, egyetemes- és sajtótörténeti jártasságának, ugyanakkor személyiségének jegyeit is, sokszor az átélés színes élményszerűségével. Ez a részben gépelt, részben kéziratos anyag minden igényt kielégítő forrásmegjelöléssel az MTI Szakkönyvtárának gondozásában van, míg számos fontos dokumentumot maga Tarr László őriz.

A Postamúzeumtól a MÚOSZ könyvtárán keresztül az MTI Központi Titkárságáig, szakkönyvtaráig, a levéltáraktól az archívumokon keresztül a „hírügynökségi magángyűjtőig” a forrásgazdák minden támogatást önzetlenül megadtak a munka elvégzéséhez, és ezért a segítőkészségért csak a legőszintébb hála hangján lehet szólni róluk.

Források voltak természetesen az MTI múltbeli és mai „hírügynökség-tudósai”, akiknek a nevét nem volt módunk minden alkalommal megemlíteni, valamint maguk az MTI-kiadások, az MTI kiadványai, amelyek egyszerre voltak eseménytörténeti, politikatörténeti, gazdaságtörténeti és sajtótörténeti források.

Állandó társszerzőimnek tekintettem e könyv megírása során az MTI „üzemi lapja”, a Tudósító egész és mindenkorai cikkírói és szerkesztői, interjúkészítői és interjúadói gárdáját. Sok mindent aligha lehetett volna jobban megírni, mint ahogy ők megírták, elmondták, sajtó alá rendezték...

Miként a jeltelen katonasírok előtt, tanakodó kegyelettel álltam, és álltam meg a keltezés nélküli, a címzett és aláíró nélküli okmányok és okmánytervezetek ki tudja, mihez benyújtott kötegei előtt. Találgatásokban, kétségekben és kétségbevonásokban bővelkedő forrásaimnak ezt az összetevőjét bizonytalankodva mentettem át az utókor számára.

Nem adtam hitelt azoknak, akik arról győzködtek, hogy a magyar történelem a magyar történelemhamisítás története, hogy a levéltári fondokat minden politikai fordulatnál meghamisították, olvashatatlanná tették, jórészt eltűntették, hogy öröklődő legendákból élünk. Nem adtam hitelt azoknak, akik szerint minden korszak sajtótörténetírása azokat a hibákat követi el, amelyeket az előző korszak sajtójának felró. Nem hagytam ugyanakkor figyelmen kívül azokat a sajtótörténeti memoárokat, amelyek néhány évvel, évtizeddel a dolgok után íródtak, nyilvánvaló önmentő, önigazoló szándékkal – de bizonyos óvatosságot előlegeznem kellett...

Ez a könyv nem az MTI-kiadások története, hanem intézménytörténet, így egyfajta egymásra építése helyzeteknek, állapotváltozásoknak, sommázata, szintézise, olykor egymás mellé állítása különböző áramlatoknak, törekvéseknek, ezeket elemző feldolgozásoknak, célösszeállításoknak, de szabályozások, rendelkezések olykor katonás, fegyelmező stílusú sokaságának is. Szerkezete egyszerű, egy elméleti fejezet után kronológikus, a záróakkord egy interjú-portré csokor. Köztörténeti és sajtótörténeti beágyazás segíti a viszonyítási pontok felismerését.

A könyv megírása során nemcsak az olvasmányosság, színesség és tudományos-szakszerűség viszonya maradt mindvégig nyitott kérdés, vagyis lavírozás terepe és tárgya, hanem az a dilemma is, hogy személyiségekre irányuló vagy tárgyi megközelítés, leleplező vagy elsimító stílus legyen-e az uralkodó. Nem méltatlan-e a

„nagy kezdethez” az MTI hibáinak, tévedéseinek, elcsúszásainak felhánytorgatása. Végül is az ilyen negatívumok szerepeltetése nem vált ünnepnemtűséggé függetlenségének, anyagi-működési biztonságának, szerkesztés- és kiadáspolitikájának, műfaji átfogásának, szerkesztőségi struktúrájának, tulajdonformáinak sokkal meghatározóbb, konstruktívabb problematikája mellett.

Korán felvetődött néhány MTI-s portréja líraibb megrajzolásának, valamint ma is élő MTI-jelességek megszólaltatásának célszerűsége, általuk fontosnak és érdekesnek tartott időszakokról, eseményekről, szerkesztéspolitikai áramlatokról, vagy akár szervezés- és hírszolgálat-technikai kérdésekről. A felkérések felerészben megértő fogadtatásra találtak, így ez a tömb talán előbbé, egyben problémagazdagabbá teszi a kötetet.

A megszólaltatott, illetve bemutatott munkatársak és vezetők kiválasztásának kritériuma részben a személy illetékessége, fontossága, részben az egyéniség összetett, különleges alkata és MTI-s kötődése volt. A rendelkezésünkre bocsátott írásokat érdemi változtatás nélkül vettük át, tekintetbe véve, hogy a szerzők egyéni véleményét fejtik ki, nagyjából egykori pozícióik, élményeik és jelen mentalitásuk alapján, elmentmondásoktól sem mentesen.

A könyv megírása közben az egyik kényes feladat a stílus valamelyes egységének megvalósítása lett. Hiszen a felhasznált, különböző műfajokat képviselő alapanyagok hol archaikusan terjengősek, hol egyes mozzanatokat magától értetődőnek vagy ismertnek véelve betontömörök, hol elkalandozók, hol összeszedettek, hol anekdotázók, hol fenyegetően komorak és kategorikusak, hol pongyolák, hol szabatosak, hol túl szerények, hol fennhéjázóak és öntömjénezőek voltak.

Végül is sikerült talán a kötet egészének egy mértéktartó, korrekt, közepes erőfeszítéssel olvasható stílust kölcsönözni, amely mentes a nyers polemizálás elemeitől, a durva aránytalanságoktól, a szemet szűrő következtetlenségektől.

Utalnunk kell azonban az elnevezések és írásmódok területén észlelt anarchiára. Országos szervezetek, testületek, MTI-s szerkesztőségek, részlegek, tisztségek elnevezése az idők folyamán számtalanszor változott, e változásokat minden esetben magyarázatni a mű terjedelmét és az olvasó türelmét kikezdő foglalatosság lett volna. A nevek, a szervezetek, tisztségek írásmódja a maga sokféleségében a források által alkalmazott írásmódot követi, illetve egyes történeti időszakok gyakorlatának felel meg. A régies vagy korhű stílust olykor indirekt idézetekben is megőriztük.

Történeti műnél a tematikai és időbeli átfogás korlátaira való hivatkozás óhatatlanul mentegetőzésbe torkollik: ebben a könyvben is sok mindent és sok mindenkit hasztalan keres az olvasó, talán az illusztráció is lehetett volna gazdagabb, és – valahol le kellett állni az írással, meglehet, nem is a legfontosabb mérföldkőnél.

Köszönet illeti a könyv elkészítéséhez és megjelentetéséhez nyújtott hathatós segítségért Alexa Károly, Kopreda Dezső, Eszes Tibor, Wagner Mihály, Tompa Gábor, Barabás Miklós, Dobsa János, Sebestyén Tibor urakat és az MTI sok más „törzsgárdistáját”. Hálásan köszönöm a kötet képszerkesztőjének, Jászai Csabának, a Fotószerkesztőség vezetőjének készséges közreműködését.

A szerző ezúton is külön köszönetét kívánja nyilvánítani Révész Tamás Mihálynak, az Országos Rádió és Televízió Testület elnökének, aki volt szíves a kéziratot szigorúan, ugyanakkor nagy jóindulattal és hozzáértéssel véleményezni.

Azzal a reménnyel bocsátjuk útjára az MTI történetét, hogy ezt a munkát korlátai és egyenlenségei ellenére haszonnal forgathatják mindazok, akik behatóbban szeretnének megismerkedni nemzeti intézményünkkel, az MTI gondjaival és ambícióival, a magyarországi nyilvánosság közszolgálati vonatkozásaival, de azok is, akik ezután kapcsolódnak be a hírügynökség-kutatásba. A könyv minden bizonnyal fog vitákat kiváltani, kételyeket ébreszteni és sértődéseket okozni, de ez kivédhetetlen, ezt vállalni kell. Szeretnénk ezt az írásművet ebben a szerény megvalósításban is úttörőnek és hézagpótlónak hinni.

Elméleti-történeti alapvetés

A szerző

A hír, mint a történet és az ember, a történet és a társadalom, valamint az ember és ember közötti kapcsolatrendszer egyik láncszeme, kezdetül fogva eleme volt az emberiség fejlődésének és történelmének. A hírügynökségek a történetes intézményi kronikáiként, folyamatos rögzítőiként jöttek létre, szolgálva a történelmet és a társadalmat, eleve „az informátorok informálására”, átfogóbb, rendszerezőbb, teljesebb hírközlésre törekedve, mint az újságok, elődeik és utódai.

A hír és szolgálata maga is sok évszázados fejlődésen és fogalmi gazdagodáson ment keresztül, és a Magyar Távirati Iroda, amelyet a múlt évszázad utolsó előtti évtizede hívott létre, egyrészt adott helyet „született bűn”, másrészt aktív elemévé vált az egyetemes és a magyar sajtótörténelmek, a köz szolgálatát szem előtt tartó hazai hírközlésnek. Küldetését, tevékenységi körét egyfelől fogalmi-fogalomtörténeti megközelítés segíthet az előzmények oldaláról megvilágítani.

Küldetésükkel, feladatokkal, követelésekkel, másuttal magyarázatokon felállított továbbkialakítással vagy tüzeléssel, kímével, harangokkal vette kezdetét a hírközlés, míg eljutott a postaszolgálatig és a hírlapokig. Lexikonjainkban a *hír* az aktualitással (időszerep), a periodicitással (időszakosság) és a publicitással (nyilvánosság-bátori megvalósíthatósággal, hozzáférhetőséggel) jellemzett sajtótermék, amelynek legfontosabb fajtája a rendszeresen, hetenként hatvan, esetleg naponta többször is megjelenő, tartalmilag sokrétű, színes világgal foglalkozó napilap. Ha a sajtótermékben napvilágra látott hír nem a lap saját munkatársának értesülése és anyaga, hanem hírszolgálati, „távirati”, indától származik, akkor ezt néhány egyezményes betűvel (AFP, AP, MTI) vagy egy ugyancsak egyezményes és nemzetközileg ismert névvel (Reuters, Kyodo, Antara) jelölik.

A sajtószervek hírei kel való ellátására létrejött hírszolgálati irodák fogalmi meghatározása a minimális közös jegyek felsorolásából áll össze, egyébként az egyedi sajtótermékek mind nagyobb szorodást mutatnak.

A magyar nyelv értelmező szótára 1965-ben megjelent III. kötetében a hírszolgálati irodát állami intézménynek, vállalatnak írta le, külön megjegyezve, hogy „lőcs országok hírügynökségei üzleti vállalatok”. Az 1965-ös Akadémiai Kislexikon szócikke a hírügynökségről a következő mondja: „A funkció szervezett gyűjtésre és szétválasztásra

alakult hírszolgálati szerv. Tudósítóhálózat, más irodákkal kötött hírcserekapcsolatok révén értesül a legfrissebb eseményekről, amelyeket a hírközlő szervekhez (lapszerkesztőségek, rádió, tévé) továbbít. A gyors hírszolgálatot korszerű távközlési eszközök (telex, telefax, telefon, rádió, távközlési mesterséges hold) biztosítják.”

Anélkül, hogy elébe vágnánk a hírszolgálati irodák elemzőbb eredet- és fejlődéstörténetének, itt említésre kívánczik az intézményesített hírszolgálat kialakulásának olyan feltétele, mint a *világsajtó* létrejötte, hála a közlekedés és a hírközlés fejlődésének. Ez azt jelentette, hogy a hírszolgálat kezdte átfogni az egész világot, másrészt bizonyos sajtótermékek (főként angol nyelvűek) több kontinensen elterjedtek.

Indokoltta vált a hírszolgálati irodák létrejötte azért is, mert gombamód elszaporodtak az újságok, s a hosszú eszmefuttatások mellé benyomultak a hírek. Különböző okokból fontosabbá váltak a tények és az azokat közvetítő hírek, amelyekre szükség volt a politikai életnek, az iparnak, a kereskedelemnek, az üzleti világnak. A megnövekedett információsükséglet, a fokozott orientálódási igény a hírek válogatására ösztönzött, megjelentek a meghatározott hírek felkutatására specializált újságírói szakterületek, majd a szervezett, intézményesített hírszolgálatok.

Egy további tényezőt mai szóhasználatul az „információs biztonság” fogalomkörébe sorolnánk. Már az enciklopédisták kifogásolták, hogy ugyanarról az eseményről különböző újságok különbözőképpen számoltak be. „Meg fogják téveszteni az utókor történetíróit” – panaszták, érzékeltetve ezzel nyilván a kortárs olvasók tanácstalanságát, információs zavarát is. Emellett megjelent az az igény is, hogy az értelmes társadalom az egész világ fontosabb dolgairól kapjon tájékoztatást, bízhatson abban, hogy semmilyen fontosabb politikai, gazdasági, tudományos, műszaki fejleményről „nem marad le”. A hírügynökségek, különösen a legnagyobbak, a „globalitást” és a „totalitást” állították a tájékoztatási biztonság szolgálatába. Természetes, hogy ez a szinte teljes átfogás, a gazdagabb hírszolgáltatás megnövelte a hírgyűjtés, a szerkesztés, a hírtovábbítás költségeit, a jobb versenyképességet biztosító anyagi és szellemi ráfordításokat.

Mintegy másfél évszázados fejlődés eredményeképpen *hírügynökségi információs források* lettek a szorosabb értelemben vett közvetlen eseménybeszámolók mellett bel- és külföldi hivatalos kiadványok, közlemények, beszédek és egyéb megnyilatkozások, sajtóértekezletek, hazai lapok, folyóiratok, rádió- és tévéadások, vidéki tudósítók értesülései, külföldi tudósítók anyagai, külföldi hír- és sajtóügynökségek termékei, külföldi rádió- és tévéadások, külföldi sajtótermékek, képanyagok, ábrák és még sok más.

A hírügynökségek először két nagy csoportra váltak szét, azután nagyobb bontóképességű osztályozásra is módot kínáltak. Kibontakoztak a nagy *nemzetközi hírügynökségek*, amelyek tudósítók százait foglalkoztatják szerte a világon, öt földrész minden jelentősebb pontján, jelentéseiket eljuttatják minden kontinensre. Elszaporodtak másfelől a kisebb *nemzeti hírügynökségek*, amelyek elsősorban saját országuk eseményeit dolgozzák fel és bocsátják a bel- és külföldi sajtó rendelkezésére. Ezek az ügynökségek a külföldi eseményekről szóló tudósítások tetemes részét a világhírügynökségektől kapják világnyelven. Tudósítókat csak a számottevőbb külföldi országokban tartanak.

Az árnyaltabb osztályozásra már néhány évvel a második világháború után mód nyílt. A hírügynökségek fejlődésének mérlegét 1953-ban megvonta az ENSZ Nevelési, Tudományos és Kulturális Szervezete (UNESCO). Osztályozása szerint *világ-*

hírügynökségek, nemzetközi hírügynökségek, regionális és nemzeti hírügynökségek vannak. Akkoriban az amerikai AP és UPI, a brit Reuter, a francia AFP, a szovjet TASZSZ és a kínai Hszinhua (Új-Kína) számított világhírügynökségnek.*

Azok a szerzők, akik a világhírügynökségek ismérveinek konkretizálására vállalkoznak, nagyjából egyetértenek abban, hogy világhírügynökség az, amelyiknek legalább 80–100 országban van képviselője, amelyik több mint 1000 munkatársat foglalkoztat, naponta egy vagy több világnyelven több millió szó összterjedelmű információt juttat el legalább 1000 bel- és külföldi előfizetőhöz, több országban.

Bár a leírtakból következik, jogi, pénzügyi és egyéb kihatásai miatt külön is rá kell mutatni arra a körülményre, hogy a hírügynökségek kiadványai („termékei”) zömével *nem közvetlenül* jutnak el a „hírfogyasztó” közönséghez, hanem a lapok, a rádió és a televízió közvetítésével. Mind számottevőbb kivételt képezhetnek azonban a „médián kívüli” fogyasztóknak (bankoknak, vállalatoknak és vállalkozóknak stb.) nyújtott hírügynökségi szolgáltatások.

Ahogy utaltunk időbeli, történelmi gyökerekre, úgy jelezni kell a hírügynökségi tevékenység műfaji, tartalmi gyökereit, amelyek már az intézmény elnevezéséből kivehetően is a hírhez, az információhoz nyúlnak vissza. És ha most ismét egy lexikonból vett meghatározás-sort idézünk, tesszük azért, hogy ennek összetettségén, ellentmondásosságán keresztül is érzékeltesük a hírgyűjtési-hírfeldolgozási munka nehézségeit, megközelítési bonyolultságát.

A magyar nyelv értelmező szótára a „hír” címszó alatt a következő értelmezéseket adja:

- valakiről, valamiről kapott (hallott vagy olvasott, rendszerint első) értesülés;
- valakiről, valamiről élőszóval vagy írásban küldött vagy vitt értesítés, üzenet;
- szóbeszéd, mendemonda („olyan hírek hallatszanak”, „az a hír járja”, „holt híret költik”);
- a közzététel céljával írott, nyomtatott vagy rádióban, televízióban bemondott rövidebb tudósítás, közlemény.

A szótár-lexikon végül olyan példákkal illusztrálja a meghatározás esetlegességét, feltételességét, mint „álhír”, „rémhír”, „vakhír”, „híresztelés”, „hírverés”.

Ha „ügynökség” alatt érthetjük a díjazás fejében, adott esetben előfizetés alapján, állandó megbízások alapján szolgáltatást nyújtó szervezetet, intézményt, akkor a hírügynökség fogalmi-funkcionális megközelítését kezdetjük a hír természetének és funkciójának vizsgálatával.

Információközvetítés és a hír

Az intézményes hírszolgáltatás, a hírszolgálati iroda információkkal dolgozik, érteve ezek alatt a híreket, az értesítéseket, az adatokat, általában minden, érdeklődésre számot tartó tájékoztatási (információs) értékű anyagot. Miközben a hírügynökség informál, informálódik is, tehát vannak forrásai, vannak informátorai és vannak „hírszerzői”, akik az idők folyamán megtanulták megítélni az információ hírértékét, ki-

* UNESCO: News Agencies – Their Structure and Operation. Paris, 1953.

válogatni a továbbításra érdemes, főként a hasznosítható információt. A hírszolgálati irodák apparátusa érzékeln próbálta a jelentkező hírszükségletet, ennek felmérése alapján kezdte irányítani az információk gyűjtését, rendszerezését, feldolgozását és terjesztését, a „fogasztókhoz” való eljuttatását.

Ahogy egyesek rájöttek a tájékozottság szerepére a véleményalkotásban, a társadalmi cselekvésben, úgy mások rájöttek az érdeklődéskeltés, a tudati befolyásolás, a közvélemény-alakítás lehetőségeire és az információnak ebben betölthető szerepére. Rájöttek nemcsak a *tájékoztatás*, hanem a *félretájékoztatás* lehetőségeire is.

A sajtótörténet elkülöníti a *véleménysajtót* és a *hírszolgáltató sajtót*. Utóbbi előtérbe nyomulását a múlt század első felére teszi, és a hírszolgálati irodák megjelenését ezzel hozza összefüggésbe, elsíratva a sajtó nevelő, oktató, irányító szerepének hátterbe szorulását, amikor „átveszi az uralmat” a híradás, a tiszta tények minél gyorsabb és minél pontosabb közvetítése, sőt – a borúlátók szerint – előrevetíti árnyékát a bulvársajtó felé indulás.

Nem foglalkozunk itt a tény és az értesülés viszonyával, a források és a forráskritika megítélésével, csak azt próbáljuk körvonalazni, milyen követelmények alakultak ki a hírszolgálati irodákban a hírközléssel, a hírrel szemben és a hírközlés milyen követelményeket támasztott a távirati irodákkal, a hírügynökségekkel szemben.

A sajtóelmélet első közelítésében nem tesz különbséget a hírrel és a feldolgozott, hasznosíthatóvá tett hírrel szemben támasztott követelmények között, csak olyan kíváncsi ismerveket sorakoztat fel, mint az újszerűség, időszerűség, fontosság, hírérték, tényyszerűség, objektivitás, tömörség, egyszerűség, érthetőség, érdekesség. Volt és újra beköszöntött az az időszak, amikor egyes gazdasági-pénzügyi kíváncsiak kaptak nagyobb súlyt, nevezetesen, hogy a hír legyen fontos az üzleti életnek, „lehessen pénzt csinálni belőle”, legyen feltétlenül szakmailag igaz és pontos, tehát üzleti információként alkalmas. Állandó igény volt a hitelesség – nemcsak az információé, hanem az informátoré is. Utóbbiról azt szerették tudni az információ felhasználói, hogy nem vezeti közvetlen érdek, amely torzításra, részletek eltúlzására vagy elhallgatására sarkallná. (Elgondolkodtató W. R. Hearst élcélődése: „Hír az, aminek a kinyomtatását valaki meg akarja akadályozni; minden más – hirdetés.”)

A hírügynökség figyelmének ki kell terjednie arra, hogy egy-egy esemény, rendezvény, megnyilatkozás mögött alig van tartalom, de tetten érhető az a szándék, hogy szervezői bekerüljenek a sajtóba. Vannak „hírgenerálók”: notórius közleménykérők, sajtótájékoztatón rendezők, fáradhatatlan népszónokok, akik sajátosan értelmezik a szólás- és sajtószabadságot. A szerkesztőségek olykor szóvá teszik: egy esemény önmagában attól sem válik hírré, hogy hírügynökségek köteleességszerűen regisztrálták azt, és a megszerkesztett jelentést eljuttatták a rádióhoz, tévéhez, lapokhoz.

A hírügynökségnek számot kell vetnie azzal, hogy nem minden esemény, nem minden információ hírértékű, el kell döntenie, hogy indokolt-e egy hírt kiadni, s ez a döntés egyáltalán nem kockázatmentes. „Kívülálló krónikásként” illik tájékoztatnia, de el kell döntenie, hogy milyen tényeket, eseményeket és állásfoglalásokat választ ki közlésre, milyen összefüggésbe ágyazva csoportosítja azokat. Politikai intencióról tanúskodhat a híranyag hosszának meghatározása; a terjedelem korlátozása alkalmanként a hitelesség rovására mehet. Természetesen megengedhetetlenek a durva

torzítások, túlzások, minősítések, a tények kiforgatása, meghamisítása, de vajon mindig elkerülhetők-e olyan beállítások, hogy „csőcselék”, „terrorista”, „neonáci” és így tovább. Tudomásul kell venni azt is, hogy voltak, vannak és lehetnek olyan hírügynökségek, amelyek nem tartanak igényt a pártatlanságra és a semleges objektivitásra és megvan a véleményük más hírügynökségek „elfogulatlanságáról”.

Elvileg persze fennáll az a probléma, hogy az úgynevezett tárgyilagossághoz való merev ragaszkodás ugyanolyan jelentőséget, de legalábbis nyilvánosságot adhat egy hazugságnak, mint az igazságnak, Eric Sevareid megfogalmazása szerint „egyenlőségre emelve ezzel a bolondok és a bölcsek, a tudatlanok és a tanultak, a rossz és a jó befolyását”.

A társadalomtudományi módszerekkel dolgozó sajtókutatók nem egy esetben szintén önkéntelenül kimutatták, hogy „osztálybeállítottság” van egy-egy hírügynökség deklarált semlegessége mögött. Tanulságos ebből a szempontból Christian Kristen 1972-ben Düsseldorfban megjelent, „Nachrichtenangebot und Nachrichtenverwendung” című könyve, amely amerikai és osztrák példákon bizonyítja, hogy a szóban forgó hírügynökségek válogatás és összeállítás útján irányítják a közvéleményt.

A hírügynökségi újságíró állásfoglalását személytelenül, közvetetten, a tényeken át fejezi ki, a hírügynökségi etika megköveteli a hírek és a kommentárok különválasztását. Általános követelmény, hogy a hírtudósítás legyen tárgyilagos, higgadt, világos, könnyen áttekinthető és olvasmányos. A híreket úgy kell továbbadni, ahogy veszik őket, az eligazodni képes olvasóra bízva a megítélést, a következtetések levonását.

Zrinszky László a tájékozódással és a tájékoztatással foglalkozó könyvének egyik fejezetében arra a kérdésre keresi a választ, hogy mi a hír – és mi nem az. A hír tárgya szerinte valamely esemény, valami, ami megtörtént, vagy nem történt meg, pedig meg kellett volna történnie, ami változás vagy ami változást idézett elő. A hír tárgya aktuális, „az éppen most történt” esemény, vagy ami – bármikor történt is – nemrég derült ki vagy jutott nyilvánosságra. Ha azonban ez már köztudomásúvá lett, elvesztette aktualitását, meggyengült a hírértéke.

Zrinszky felhívja a figyelmet arra, hogy a hír aktualitását – hír voltát – kollektívák, emberi integrációk tájékozottságán mérjük. A hír tehát *társadalmi jelenség*, hírértékét *kollektív jelentősége* adja meg.

A hír valamiképp érinti befogadóját, a hírek egyik fajta rangsorolását az kínálja, hogy a mögötte álló esemény hány embert érint. Ha az esemény sokakat érint, akkor a tömegtájékoztatás ezt nem hagyhatja figyelmen kívül; mellőzése elhallgatás, tehát voltaképpen félretájékoztatás. A hír érdekessége eredhet abból, hogy széles rétegeket érint, de természetesen abból is, hogy valami meglepőt, valami szokatlant tartalmaz.

A hírügynökségek sajtórendeltetésű információi eljutnak mind az írott sajtóhoz, mind olyan tömegtájékoztatási eszközökhöz (rádió-tévé), amelyeknek adásait „csak” hallgatják, illetve nézik és hallgatják az emberek. Ebből a szempontból tanulságos, amit Zrinszky László az írásos tájékoztatás előnyeiről – és bizonyos hátrányairól – előad. Tény, hogy a spontán beszéd a hangsúlyozáson, a hangszínen, a beszéddallamon keresztül lényeges üzeneteket tolmácsolhat. Viszont az írásmű – így a rádióban

vagy a televízióban felolvasott hír – tetszés szerinti gondossággal fogalmazható, tökéletesíthető, véleményeztethető. Míg a hallgató elszalaszthatja valaminek a megértését, megjegyzését, addig az olvasó elidőzhet a szövegen, visszatérhet a nehezebbnek ítélt vagy fontosabbnak tartott részletekhez.

De az írás nemcsak a fogyasztó szempontjából sajátos információhordozó, hanem adott esetben az újságíró, a szerkesztő szempontjából is, hiszen logikus gondolkodásra, szabatos megfogalmazásra, finomabb árnyalatok papírra vetésére, megfelelő stiláris megoldásokra készítt, nem beszélve az anyag felépítéséről, terjedelméről, ütőerős címek, alcímek megtalálásáról.*

Bármennyire tényszerű legyen a hír és a hírszolgáltatás, a kibocsátó, a hírügynökség nem lehet közömbös termékének elsősorban belföldi felhasználása, az információ társadalmi fogadtatása és kihatása iránt. Egyetemes kíváncsi ugyanis, hogy az emberek magatartása megfeleljen a társadalom legalapvetőbb érdekeinek. A társadalom tagjai azonban ismeretek, tudás, tapasztalatok szempontjából, következésképpen tudatosságuk foka szempontjából különböző színvonalon állnak. Az információ csak meghatározott ismeretek birtokában segít tájékozódni. A hírügynökségeknek és termékeik felhasználóinak tehát közös érdeke a tájékozódáshoz szükséges ismeretek gyarapítása a kibocsátott információhoz kapcsolódó, a konkrét tényeket, eseményeket megvilágító magyarázatokkal, a tipikus jelenségek kiválasztásával, a tartós irányzatok, törvényszerűségek jelzésével, tematikai összesítésekkel.

Az információ hírtartalmának értéke attól függ, hogy mennyire csökkenti a címzett bizonytalanságát azoknak a folyamatoknak az értelmezése és kezelése közben, amelyek így vagy úgy érintik. Az információnak ezért is követelménye, hogy jól tükrözze, ésszerű összetettségében ábrázolja a valóságot, folyamatos és rendszeres legyen, időben álljon rendelkezésre, a véleményformálási és döntési szintekhez igazodjék. A tájékozottság nem lehet kiváltság, másfelől az információdömping már nem segíti, hanem nehezíti a tájékozódást. A hírügynökségnek egyfelől tehát átfogó tájékoztatást kell adnia, vállalva azt a sablonos megítélést is, hogy ugyanazt az anyagválasztékot kínálja minden sajtóorgánumnak, hogy akarva, nem akarva uniformizál. Másfelől segíteni kell az ítéletalkotáshoz szükséges információk eljutását az érdekeltekhez, az egyes tömegkommunikációs eszközök politikai vagy műfaji egyoldalúságával is számolva.

A sajtótörténet természetesen minden ország gyakorlatából felhoz olyan eseteket, amikor egy háború, különleges helyzet, a sajtóösszpontosítás rendkívüli időszaka a központi akarat tolmácsolásának eszközeivé tett hírügynökségeket, nyomtatékosan rábírván a tömegtájékoztatási eszközöket – egyébként liberális sajtóviszonyok mellett – meghatározott hírügynökségi anyagok akár változatlan átvételére. De nem ez az a jellemző helyzet, amikor nehezen talál egymásra az információ és az, akinek arra szüksége van.

A hírek – ha ennek szüksége mutatkozik – osztályozhatók tartalmuk, mondanivalójuk, jellegük szerint. Beszélünk politikai, társadalmi, közéleti hírekről, gazdasági, kulturális, művészeti, sport hírekről, érdekes, színes hírekről (bűnesetek, baleset-

* Zrinszky László: Tájékozódás és tájékoztatás. Reflektor Kiadó 1987., 94–97., 108–110. o.

tek, furcsaságok stb.), de vannak más szak- vagy érdeklődési területeket érintő sajtóhírek, közleményhírek, időszerű tudnivalók és így tovább. A hírtípusok „arányos képviselőit” elve a hírügynökségi gyakorlatban a viszonylag teljes átfogás követelményéből adódik, és itt persze konjunkturális eltolódásokra is fel kell készülni.

A sajtó, a tömegkommunikáció egy része óhatatlanul a szórakoztatóipar irányába sodródik, tehát a bulvárhírek iránti szükségletet is ki kell elégíteni. Az anyagi gondokkal küzdő hírügynökségek nem fogják ezt az irányzatot megállítani, de munkálkodhatnak a helyes arányok megóvásán, nem engedve át a közgondolkodás, a közhangulat alakítását az alacsonyabb értelmi és ízléskategóriáknak. A piacgazdasági viszonyok között érvényesülő sajtószabadság a hírügynökségi mechanizmusokra is rányomja bélyegét, de a meghirdetett jelszó értelmezéséhez minden tömegtájékoztatási eszköz adhat mértéktartási impulzusokat.

Egy ilyen mértéktartási impulzus a hírügynökségek részéről mindig is az információtorzulás megakadályozása irányában munkált, mind saját szerkesztőségeikben, mind termékeik felhasználóinál. A rendezetlenség, a zavaró mellékhatások és egyebek következtében az információ a feldolgozás és a felhasználás során torzulhat, és ettől a hibától, ettől a kísértéstől a hírügynökségek sem mentesek. Mint egy újságíróiskolai tankönyvünk megállapítja: „A tájékoztatás egyik műfaja sem steril. Az értékelés, a vélemény, a közlés indítékai hangot kapnak a megfogalmazásban, a logikai felépítésben, a járulékos elemek hozzáfűzésének gyakorlatában, sőt publicisztikai értékű következtetésekben, publicisztikai elemek beépítésében is.”

Megjegyezhető végül, hogy a hírügynökségek hírei és tudósításai nemcsak eleve lapanyagok, vagyis beépítésre kerülő épületelemek, hanem a sajtószervek számára ötletek, feldolgozandó témák forrásai is, olykor előzmény- és háttéranyagok, ily módon generátorai és katalizátorai a társadalmi kommunikációnak.

Sajtószabadság, közszolgálatiáság, követelményrendszer

A hírszolgálati tevékenység és a sajtószabadság viszonyát utóbbi és a véleménynyilvánítás szabadsága viszonyának tisztázásával célszerű megközelíteni. A véleménynyilvánítás szabadságának fogalma alatt általában az állampolgárok két szabadságjogát szokták érteni: a szólásszabadságot és a sajtószabadságot. Minthogy a szóbeli véleménynyilvánítás a rádió és a televízió megjelenése előtt kevésbé volt ellenőrizhető, illetve a szólásszabadság korlátainak alkotmányos meghatározása nagyon körülményesnek látszott, a szólásszabadság gyakorlásának feltételeit korábban jogilag alig szabályozták, akkor is jobbra a büntető törvénykönyvek feladatává tették.

Sajtótörténészek emlékeztetnek arra, hogy a sajtószabadságot az első polgári alkotmányoktól kezdve mint hagyományos szabadságjogot az alkotmányok általában elismerték és deklarálták. A sajtószabadság követelése a polgári forradalmak időszakában elsősorban a feudális abszolutizmus cenzúrarendszere ellen irányult, később a sajtószabadság gyakorlásának feltételei mind részletesebb jogi szabályozást nyertek, fokozatosan kialakult a sajtórendészet területe, jogszabályi megállapításra kerültek a sajtószabadság megvalósításának korlátai is.

Magyarországon is a történelmi helyzetnek megfelelően változott a sajtószabadság foka. Századunk első felében pl. szinte mindent meg lehetett írni, csak nem minden jelenhetett meg. Később a hatalom és a sajtó közé illeszkedett a sajtóirányítás mechanizmusa. A „fordulat évétől” a tájékoztatás egyirányú utcává lett, és csak nagyon vontatottan indult meg az ellenkező irányú forgalom. A politikai elit egyik korszakban sem vette szívesen a kritikát, még ha az nem is kritika volt, hanem a sajtó egyszerűen tájékoztatási kötelezettségét akarta teljesíteni.

Az enyhülés időszakában születtek olyan nemzetközi okmányok, amelyek az információ szabad áramlása mellett törtek lándzsát, de ezek sorsa Európa keleti felében gyakran az agyonhallgatás, a figyelmen kívül hagyás volt. Például az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet (EBEÉ) 1975. augusztus 1-jén kelt záróokmánya, túl azon, hogy emlékeztetett a gondolat, a lelkiismeret, a meggyőződés szabadságára, külön alfejezetet szentelt az információnak, ezen belül ajánlásokat tett az információk terjesztésének, hozzáférhetőségének és cseréjének megjavítására. Kiemelte egyebek között a hírügynökségeknek és az azokban dolgozó újságíróknak „lényeges és befolyásos szerepét”, célul tűzte ki mindenfajta információ szabadabb és szélesebb körű terjesztésének megkönnyítését, a más országokkal folytatott tájékoztatási együttműködés és információcsere ösztönzését.

A „Helsinki Záróokmány” az információk hozzáférhetőségének kérdésében méríthetett az Európa Tanács nemzetközi jogilag is jelentős, Rómában 1950-ben aláírt, manapság egyre gyakrabban idézett okmányából, az Emberi Jogok Európai Konvenciójából. A sajtószabadságnak e konvenció 10. cikkében tárgyalt elve az információforráshoz való akadálytalan hozzájutást is magában foglalja.

Az ezredforduló előestéjén, századunk végén tevékenykedő hírügynökségek számára, amelyek nem egyszerűen az információ „nagykereskedelmével” foglalkoznak, hanem szervezett információgyűjtésre és információszolgáltatásra szakosodtak, piacgazdasági viszonyokat feltételezve ez nyersen azt jelenti, hogy az információt mindazoknak el kell adni, akik hajlandók fizetni érte. Minthogy azonban a nemzeti hírügynökség nem csupán nyereségre törekszik, hanem közszerepet is játszik, közszolgálati feladatokat is ellát, etikai tartással is rendelkeznie kell, túl azon, hogy nem áll a törvények fölött.

Egészséges sajtó maga akadályozza meg, hogy visszaéljenek a sajtószabadsággal, de indokolt lehet törvényi, sajtótörvényi rendezés is. A brit gyakorlatból kiindulva Angliában alig van esélye a sajtótörvénynek, de az 1935-ös francia sajtótörvény tiltja külföldi államelnök, miniszterelnök, külügyminiszter megsértését. A hírügynökségek nem voltak az utolsók abban a maguk számára is gyakorlati értékű felismerésben, hogy a sajtószabadság határait is meg kell vonni.

Nem egyszerűen arról van szó, hogy a rágalmozás súlyos következményekkel jár, nem is csak arról, hogy a hírügynökségnek kényes egyensúlyt kell megvalósítania a közfeladat teljesítése és például az egyének jogainak, magánéletének tiszteletben tartása között. A sajtószabadsággal való visszaélések rossz hírbe hozzák a szakmát és állami intézkedéseket provokálnak; az a sajtó, amely rendben tartja háza táját, alkalmasint elejét veheti korlátozó törvényeknek és adminisztratív intézkedéseknek.

A nemzeti jelentőségre igényt tartó hírügynökségek egyik történelmileg kialakult

alapvonása mai terminológiával élve a *közszolgáltatás*. A sajtószabadság is tartalmazza a jogok és a kötelezettségek egész sorát, de a jogok túlsúlyával. A közszolgáltatásban a kötelezettségek dominálnak, amelyeknek teljesítéséhez a hírügynökség megfogalmazza a maga igényeit mind az állammal, mind a társadalommal szemben, általában mindazokkal szemben, akik a hírügynökség közszolgáltatását igénylik (ha igénylik) és hasznosítják (ha hasznosítják).

Sajtóelemzők mind gyakrabban észrevételezik, hogy „nyugati modelljeinknél” a sajtó, a hírügynökségek közszolgáltatásának leépítése folyik, a hatalomnak nem túlzottan kell a hír, publicisztikára van inkább szüksége. Emellett az állam radikálisan vissza akar vonulni a tömegtájékoztatás finanszírozásától, így máris a „közmedia” sírját ássa.

Piacgazdasági viszonyok kiépítésekor jó időben tekintetbe kell venni: ha úgy nyitják meg a „mediapiacot”, hogy nem gondoskodnak előre a közszolgálat kellő megerősítéséről, fennmaradási és működési feltételeinek biztosításáról, ez nemcsak a tájékoztatási kötelezettség és a tájékozódáshoz való jog alkotmányellenes semmibevétele, hanem az állam érdekeit aláásó kormányzati mulasztás is.

Függetlenül attól, hogy milyen szabatos a „köz” fogalmának meghatározása, a hírügynökség közszolgáltatásának elsőrendű területei a társadalom tájékoztatása az írott és az elektronikus sajtón keresztül a belföldi ügyekről, a hazai vezető-irányító szféra tájékoztatása az ország és a világ dolgairól, végül a külföld tájékoztatása az állam nemzetközi érdekeit érintő eseményekről, állásfoglalásokról.

Ez a közszolgálat tehát mindenekelőtt *állami szolgálat*: olyan információs rendszer működtetése, amelyben az állampolgár meg lehet győződve arról, hogy hozzájuthat a szükséges információkhoz, válogathat közöttük, ugyanakkor nem kénytelen tévelygni a körülvevő információs rengetegben. A hírügynökség és a társadalom között elhelyezkedő sajtóorgánumoknak ugyanakkor hozzáférhetőeknek kell lenniök, megvásárolhatóknak pénzügyi és fizikai értelemben. Különben a tömegtájékoztatás hatékonysága elmarad és – természetesen más kísérő okokból kifolyólag is – előáll egy olyan helyzet, hogy „mindent meg lehet írni, de semmi sem változik”.

Függetlenül továbbá attól, hogy milyen megalapozott és körültekintő az „értékek” meghatározása, a közszolgáltatás jelenti a társadalom és egy szélesebb értelemben vett civilizáció értékeinek, eszmerendszerének, közösségi érdekeinek közvetítését, szerepvállalást a demokrácia lehetőségeinek és korlátainak megértésében, az emberiség, a szociális igazságosság modelljeinek bemutatásában.

Közszolgáltatás a hírügynökség esetében, hogy gátat emeljen a szellemi igénytelenség hullámával, a neoprimitivizmussal szemben, tanúsítson valamiféle kulturális emelkedettséget, legalább fékezze a társadalom kulturális csonkulását, amely egyes rétegeknél egyre szembeötlőbb.

A hírügynökségeknek nagy szerepük lehet abban, hogy a más országokról szóló információk tárgyilagosak legyenek, ne károsítsák az együttműködést, hogy a közvélemény közelebb jusson a történelmi igazság megismeréséhez, világosabban lássa a nemzeti-állami érdekeket. A közszolgáltatásnak ellentmond fontos nemzetközi események elhallgatása, célzatos, egyoldalú beállítása ugyanúgy, mint az újságolvasó megfosztása hozzáértő emberek kommentárjaitól, hírmagyarázataitól. Ez azon-

ban nem jelentheti azt, hogy az újságíró keverheti a tényeket saját véleményével. A hírügynökségnek segítenie kell a közvéleményt mindazon bel- és külföldi változásoknak a nyomon követésében, amelyek az emberek életére hatnak; csak sokrétű információval hozható az olvasó, a hallgató, a néző olyan döntési helyzetbe, amelyben élhet állampolgári jogaival.

Közszolgálatiáság a nemzeti értékek, törekvések hirdetése, az etnikai kérdésekkel való foglalkozás, az anyanyelv ápolása, ezen belül a szakterminológia kidolgozása és keresztülvitele a tömegtájékoztatási eszközökben, a hazai igényszintnek megfelelő szakszerűség és hangvétel megvalósítása a sajtóban.

A hírügynökség közszolgálatiáságának feltétele, hogy elzárkózzék mindenfajta pártpolitikai érdekérvényesítés elől, feddhetetlen legyen, tartózkodjék a politikai és gazdasági lobbik befolyásától, ne váljék magánérdekek szószólójává, egyszóval képviseljen egy etikai-morális követelményszintet.

A közszolgálatiáság magától értetődővé teszi, hogy a tájékoztatás egész rendszerének működtetésében meghatározó szerepe legyen a tájékozódásra és tájékozottságra jogosult társadalomnak, hogy a tájékoztatás megfeleljen a társadalmi igényeknek, miközben fejleszti, gazdagítja ezeket az igényeket a társadalom érdekében. Nyersen fogalmazva – és ez a hírügynökségre is érvényes –: nem az újságírók és szerkesztők ideái, hanem az olvasók, a hallgatók, a nézők elvárásai a döntőek.

Végezetül a közszolgálatiáság anyagi vonzatairól. Magyarországon a 90-es évek közepétől mind erősebb hangot kapott az aggodalom, hogy a közszolgálatiáság az összeomlás szélére kerülhet, ha a költségvetés nem tudja az ott dolgozókat tisztességesen megfizetni vagy az intézményeket megfelelően finanszírozni. Nem lehet a közszolgálati médiumokat rábízni a piacra, a hirdetésbevételekre vagy olyan egyéb bevételi forrásokra, amelyek vagy jönnek vagy nem. A finanszírozást a költségvetésből kell garantálni és azután számon kérni az adófizetők pénzének megfelelő felhasználását.

Nemzetközi hírügynökségi tömörülések összejöveleiről, a hírszolgálati irodák vezetőinek kontinentális és regionális találkozóin gyakorta az intézmények életben tartásának, megbecsültsége, elfogadottsága, nélkülözhetetlensége erősítésének szövegkörnyezetében hangzanak el bizonyos intelmek arra vonatkozólag, hogy miképpen kell a távirati irodáknak alkalmazkodniuk az új viszonyokhoz, milyen követelményeknek kell megfelelniök, hogy pozícióikat legalább megőrizték.

E követelmények rangsorolása hagyományosan a függetlenséggel, az államtól, a hatóságoktól való, szükségszerűen kockázatokkal együtt járó és felelősen szabályozott függetlenséggel, pártatlansággal, kiegyensúlyozottsággal kezdődik, ami az egyes híradásokra és a hosszú távú tevékenységre egyaránt vonatkozik. Hírügynökségek vezetői korán felismerték, hogy a tisztesség, a korrektség a függetlenség egyik feltétele: tisztességet kell elvárni az intézmény egészétől, szerkesztőitől, munkatársaitól, de menedzsereitől, reklámfőnökeiktől is.

„Versengő együttélés” jellemez olyan további követelményeket, mint egyfelől a gyorsaság, másfelől a megbízhatóság, a szavahihetőség. Ideális kíváncsi, hogy egyetlen más tömegtájékoztatási eszköz vagy szerv se juthasson gyorsabban, hamarabb a hírhez, mint a hírügynökség. A gyorsaság a versenyképesség egyik alapvető feltétele, különösen a rádió és a televízió vonatkozásában, valamint a tömegtájékoztatásban

kívül álló ügyfelek – számos országban például a bankok, tőzsdék stb. – vonatkozásában. A gyorsaság azonban nem mehet a pontosság rovására, nem szoríthatja ki a tények gondos ellenőrzését, a forráskritikát. A hibák aláássák a hírügynökségbe vetett bizalmat: hivatalos szervek, de maga a közvélemény is sokkal tovább emlékszik a hibákra, mint a hírügynökség kimagasló teljesítményeire, sikeres akcióira.

A hírügynökségek a vélemények pluralizmusának védelmével, a források sokféleségére való támaszkodással is igyekeznek megőrizni pozíciójukat, belföldi monopolhelyzetüket, amely adottság ugyan, de nem feltétlenül szól örök időkre. A piacgazdaság nem zárja ki versenyhelyzet kialakulását ezen a területen sem, és veszélyes téveszmének esik áldozatul az a hírügynökség, amely pótolhatatlannak és helyettesíthetetlennek véli magát, úgy gondolván, hogy jó hírneve, jól képzett munkatársai, magas színvonalú szolgáltatásai örök elsőséget, kizárólagosságot biztosítanak számára. Egyrészt a nagy világhírügynökségek igyekeznek helyi bázisokat kiépíteni egyes partnerországokban, egyes sajtószerveknél, másrészt újonnan alakuló sajtó-, cikk- és képügynökségek kezdek ki a nemzeti hírügynökségek oldalbástyáit. Évtizedeken keresztül magától értetődőnek tekintett dolgok sem tekinthetők immár természetesnek.

A tömegtájékoztatás egészének helyzete szintén nem jogosítja fel önelégültségre a távirati irodákat. Tulajdonosváltások, átszervezések, lapmegszűnések, létszámcsökkentések teszik bizonytalanná a fizetőképes keresletet, a jövő kiszámíthatatlan, megtervezhetetlen a hírszolgálati irodák számára, amelyek érthetően keresik a szükségből erényt csinálás lehetőségeit.

Mind a nemzeti, mind a nagy világhírügynökségek megítélésében szerepet kap a földrajzi és tematikai átfogás, vagyis az, hogy mennyire tudnak fellépni az információ teljességének igényével meghatározott fontossági szint fölötti hírek begyűjtése, feldolgozása és továbbítása értelmében. A fogyasztók megbecsülik azt a hírügynökséget, amely a közérthetőséget szakszerűséggel tudja párosítani, munkanyelvén vagy munkanyelvein a megfelelő terminológiát használja, hozzájárul az intelligens sajtónyelv kialakításához, a nemzeti anyanyelv és kultúra védelméhez és ápolásához. És külön elismerés honorálja annak a hírügynökségnek a munkáját, amely tisztábbá igyekszik tenni az információs környezetet.

Tulajdonosi szerkezet: kötelezettségek a jogokban

Van néhány tényező, amely felveti a hírügynökségi függetlenség viszonylagosságának kérdését. Ezek egyike minden bizonnyal a tulajdonos vagy tulajdonosok miben- vagy kiblenléte.

Ha a kezdetekhez térünk, nyomban szembeötlő, hogy a múlt század közepe táján alapított hírügynökségek – nem csak megjelölésükben – úgyszólván minden esetben egy-egy elkötelezett ember nevéhez fűződtek: Paul Julius Reuter, Charles Havas, Bernhard Wolff és mások. Jobbára a kisebb nemzeti hírügynökségek is egy személy kezében voltak, aki általában dinamikus üzletember volt, és azért alapította az irodát, hogy kiaknázza a teljesen új piacot. Időközben azonban az egy tulajdonos

kezüben levő hírügynökségek egyre ritkábbá váltak, részint mert egyetlen tulajdonos ritkán rendelkezett a fejlesztési követelményeknek megfelelő tőkével, részint mert az egyszemélyi tulajdonlás mellett függetlenségük könnyen kétségessé vált, s nem tudták meggyőzően bizonyítani, hogy nem saját tulajdonosuk érdekeit szolgálják.

A hírügynökségek tulajdonosával szemben korán kialakultak és mindmáig érvényben vannak olyan követelmények, hogy létrehozza az alapításhoz és működéséhez szükséges tőkét, hosszú távon felelősséget vállaljon az ügynökség működőképességének és jó pénzügyi helyzetének fenntartásáért. Több tulajdonos esetén kívánatos, hogy hosszú távú közös érdekeltségük legyen a hírügynökség egy részének birtoklásában, s pénzügyi helyzetük olyan legyen, amely mindenkor kielégíti a hírügynökség tőkeigényét. A gyakori tulajdonosváltás bizonytalanná teszi a működést és olyan benyomást kelthet, hogy veszélyben forog a megbízhatóság és a függetlenség.

Ha lehet „tulajdonosi szervezetről” beszélni, ennek eleve ki kell zárnia azt a gyanút, hogy egy személy vagy csoport felhasználhatja az ügynökséget saját politikai vagy pénzügyi céljainak eléréséhez, veszélybe sodorhatja a szerkesztői elfogulatlan-ságot. Nyugaton tért hódított az a vélemény, hogy a tulajdonosi kör legyen széles, összetételében valósuljanak meg olyan arányok, amelyek meggátolják, hogy egy személy vagy egy társaság dominanciához jusson a többiekkel szemben. Túl nagy súlyú résztulajdonos kísértésbe eshet, saját érdekeit a többieké fölé helyezve veszélyeztetheti a hírügynökség függetlenségét.

A tulajdonosi forma természetesen országonként függ a törvényektől, a helyi üzleti és sajtókultúrától. Ismét a nyugati országokban van egy olyan közhangulat, hogy kormányok, politikai pártok ne szerepeljenek a hírügynökségek tulajdonosai között. Számos helyen a hírszolgálati irodák száz százalékban a tömegtájékoztatási eszközök tulajdonában vannak.

Az MTI a saját átalakítására irányuló előmunkálatok keretében 1996-ban megvizsgálta néhány nyugat-, illetve dél-európai hírszolgálati iroda működési formáját, tulajdonviszonyait, kapcsolatát állami-politikai intézményekkel, végül az állami-kormányzati megrendelések arányát a hírszolgálati irodák bevételi forrásaiban.

Az öt megvizsgált távirati iroda közül korlátozott felelősségű társaság a német DPA (stilizált megjelenítése: dpa), az osztrák APA, sajtószövetkezeti vállalkozás a francia AFP és az olasz ANSA, részvénytársaság a Brüsszelben székelő BELGA. A tulajdonosok zömmel hazai kiadók, sajtóvállalkozások, rádió- és tévétársaságok. A francia hírügynökség tulajdonosai között állami-közszolgálati szervezetek is vannak. A Hamburgban működő német hírügynökség alaptőkéjének maximum 1,5 százalékával rendelkezhetnek az egyes tulajdonostársak.

Úgy tűnik, hogy a szóban forgó öt intézmény távoltartja tulajdonosi körétől a külföldieket. Az állami-politikai szervek állandó és alkalmi szolgáltatásokat rendelnek meg a hírügynökségektől, a kapcsolat vagy tisztán üzleti, vagy minimális állami befolyás érvényesül, például az AFP-nél. Az állami-kormányzati megrendelésekből származó bevétel aránya az öt említett hírügynökség összes bevételeinek 25–50 százaléka között mozog, legmagasabb éppen az AFP-nél.

Ha a hírügynökség tulajdonosi-működési formájaként részvénytársaságról van szó, akkor ez az esetek többségében nem tőzsdén jegyzett részvénytársaság, hiszen

hírszolgálati vonalon meglehetősen nehéz elég profitot termelni ahhoz, hogy a nagyközönség a cég részvényesévé kívánjon válni. A tőzsdén nem jegyzett részvénytársaság esetében a részvényesek többsége dönt a részvények eladásának módjáról, még pedig elég gyakran úgy, hogy a részvények maradjanak a sajtószektorban. A nyílt hírügynökségi részvénytársaság részvényei szabadon adhatók-vehetők.

A 90-es évek közepére Magyarországon kialakult viszonyok ellenjavalltá tették, hogy a nemzeti hírügynökség azok tulajdonába kerüljön, akiktől jövedelmének zöme származik. Az MTI vezetése idegenkedett államilag ellenőrizetlen, ellenőrizhetetlen tőkés csoportok, ezáltal olyan magántőke tulajdonhoz jutásától, amelynek feltehetően az állna érdekében, hogy a hírügynökségi szolgáltatásokat minimális szintre szállítsa le, és minél alacsonyabb működési költségekkel dolgozzon, akár a minőség rovására. Elképzeléseiben olyan „rokonszenves öszvérmegoldás” nyert teret, amely a piacgazdálkodás és a költségvetési gazdálkodási forma legjobb vonásait egyesítené (többpárti egyetértéssel bíró közalapítványhoz kapcsolódó részvénytársasági forma keretei között); nem veszélyeztetné a hírügynökségi termékek, az egész hírügynökségi munka sokoldalúságát, minőségi színvonalát, nem tenné kockára magát az MTI működőképességét, nem tenné kérdésessé működtetésének mandátumát: a nemzeti közérdek elsőrendű szolgálatát.

Természetesen legjobb, ha nemcsak a tulajdonosi-felsővezetői réteg, hanem az egész munkatársi gárda magáénak érzi a hírügynökséget. Ennek a világ minden hírügynöksége megkülönböztetett fontosságot tulajdonít. A munkatársak felvételénél, betanításánál, továbbképzésénél, szakosításánál, beosztásánál szem előtt tartják nemcsak a jelen, hanem a jövő szükségleteit is. Minthogy az újságírói tudás egy része gyorsan elavul, állandó követelmény a képzés és a továbbképzés, ami alól a vezetés sem lehet kivétel, ámbar nem rajong az ilyesmiért. A képzés egyik fő területe az általános és a tematikai szakszerűség javítása, de lényeges, hogy vezetők-vezetettek ismerjék hírügynökségük, általában a hírügynökségek történetét, céljait, törekvéseit, az elérésüket szolgáló eszközöket, tisztában legyenek nemcsak saját részlegük, hanem a többi szerkesztőség, osztály, rovat tevékenységével is.

Termékválaszték, hírpia, ügyfélkapcsolat

Az élvonalban levő világhírügynökségek és a fejlettebb országok nemzeti hírügynökségei a 90-es évekre gazdag és változatos termékszerkezetet teremtettek. Hírszolgálat, cikkszolgálat, képszolgálat, infografikai, adatbanki és telefonszolgáltatások, tematikus kiadványok szerepelnek kínálatukban – mint például az MTI esetében, mások túllépve a „hírnagykereskedő” hagyományos feladatkörén ma már kész újságdalakat, teljes sportmellékleteket, jól megírt összefoglalókat, elemzéseket, háttéranyagokat bocsátanak a lapok rendelkezésére, sőt terjedőben van olyan szolgálatnyújtás is, mint különböző műszaki (vételi) berendezések rendelkezésre bocsátása, azok működtetésének folyamatos „háttértámogatása”.

„Diverzifikáció az életben maradás feltétele” – hangoztatják a hírügynökségi menedzserek. Minőségi szolgáltatásokat versenyképes áron – fűzik hozzá, figyelmeztetnek.

tetve, hogy a hírügynökségeknek azt kell nyújtaniuk, amit az üzletfelek meg akarnak venni, és nem azt, amit ők el akarnak adni. Az általános hírszolgálat címszó alatt áradó hírözönt az ügyfelek esetleg immár úgy fogadják, hogy túl sok hírt kapnak, de kevés valódi információt – következésképpen speciális tájékoztatást kell nyújtani, kielégíteni a piacok egyedi szükségleteit, tömör információkat kell az előfizetők rendelkezésére bocsátani, vagy olyan technikai eszközöket, amelyek segítségével könnyen megtalálhatják a számukra érdekes információkat.

A hagyományos értelemben vett hírügynökségi tevékenységre az újságpiac pangása mérte az első csapást. Ez a jelenség Nyugat-Európa és Észak-Amerika után Kelet-Európa pára is áterjedt. Miközben az európai lapok egyszeri összes példányszáma a 80-as–90-es évek átlagában évi 1 százalékkal emelkedett, addig a hírügynökségek költségei évente 6–12 százalékkal is nőttek, ami minden évben kisebb-nagyobb pénzügyi zavart idézett elő egy-egy hírügynökségnél. Ebből a feleslegesnek látszó költségek lefaragása mellett a tevékenységi kör bővítésében és a szakosodásban keresték a kivezető utat.

Hírügynökségek nemzetközi értekezletein szokványos megállapítás, hogy az írott sajtó „elveszti történelemformáló szerepét”, s hogy a nyugati országok lakosságának többsége már nem az írott sajtóból tájékozódik. Ha az újságolvasók száma csökken, a lapok egyre érdektelenebbé válhatnak a hirdetőik számára, így csökken a kiadók bevétele, tovább csökkentik a példányszámot. Az a kérdés is felvetődik, hogy tulajdonképpen mit szeretnének olvasni az emberek a lapban. Talán a jelennél jobban foglalkoztatja őket, hogy mi fog történni a jövőben és az hogyan érinti az ő életüket. Akkor pedig több szakértőt, talán több tudóst kell alkalmazni, nemcsak az újságoknál, hanem a hírügynökségeknél is. Az emberek teljesebb, megtervezhetőbb életet akarnak élni, bővebb témaválasztékot, magasabb színvonalú írásokat igényelnek.

Mindez a *marketingtevékenység* rohamos felértékelődéséhez vezet a hírügynökségek munkájában. Területei a termékfejlesztés, az árpolitika, a reklámtevékenység, az ügyfelekkel való kapcsolattartás, az értékesítés, a „logisztika”.

A hírügynökségek lépéseket tesznek a „médián” kívüli piacok meghódítására, minthogy csökken a sajtószervektől származó bevételeik aránya (néhány hírügynökségnél már az 50 százalékot sem éri el, a Reuternél pedig mindössze 7 százalék). A tömegtájékoztatási eszközök mellett információkra van szükségük politikai intézményeknek, gazdasági szervezeteknek, bankoknak, társaságoknak, szövetségeknek.

Ami a politikai intézményeket illeti, a hírügynökségek abból próbálnak kiindulni, hogy a „politikai piac” éppolyan piac mint a „média” vagy a gazdasági szektor, itt is normális szolgáltatási szerződéseket kell kötni, rendszeres díjakat kell kérni a szolgáltatásokért, nem olyan támogatást, amely a hírügynökség függéséhez vezet, például a szakmai munkában vagy személyi döntésekben. Vannak persze helyzetek, amikor a távirati irodáknak nincs módjuk lemondani bizonyos átmeneti, kompromisszumos megoldásokról.

Nemzetközi gyakorlat szerint a hírügynökségek és ügyfelek szerződése nem egy termék eladásáról és megvételéről szól, hanem a szerződésekben meghatározott termékek felhasználási jogának átruházásáról, következésképpen a *szerzői jogok* a hírügynökség tulajdonában vannak, a megállapodásokban a felhasználói jogok konkrét típusait kell rögzíteni.

A hírügynökségi marketing számára az ügyfél olyasvalaki, akinek elég pénze van ahhoz, hogy megvegye az ügynökség szolgáltatásait, de más cégektől is kap ajánlatokat, és csak akkor fog tőle vásárolni, ha megfizethető áron kapja mindazt, amire szüksége van. Az ügyfél a lehető legtöbbet akarja kapni a lehető legkevesebbért, de lehet, hogy az olcsóbb termék és szolgáltatás is megfelel neki. A sajtó számára jó minőségben olyan áruszolgáltatást kell nyújtani, amit a legkisebb lap vagy adóállomás is meg tud fizetni, de még a legnagyobbaknak sem éri meg, hogy önmaguk végezzék el vagy állítsák elő.

A hírügynökség árpolitikája abból indul ki, hogy el kell adni az általános hírszolgálatot annak, akit érdekel. A napisajtó azonban csak az *egész* általános hírszolgáltatást veheti meg, nem válogathat, nem „mazsolázhat” belőle, mert összeomlik a hírügynökség gazdasági építménye. (Ez az általános képszolgáltatásra is vonatkozik.) Mint másutt már rámutattunk, nem szabad olyan magas árat megszabni, amely akadályozza az általános hírszolgálathoz való hozzájutást. Korántsem jelenti ez azt, hogy a hírügynökség nem folytathat szabad árpolitikát, de ebben megfelelő körültekintést kell alkalmaznia, átgondolt árendékkel kell manővereznie, nem riadva vissza attól sem, hogy nem túl hosszú időszakra „áron alul adja” termékeit, amint ezt az MTI is teszi.

Nem lehet elég közel kerülni az ügyfélhez, aki együtt akar működni a hírszolgálati irodával; az *ügyfélkapcsolat* a piackutatás egyik megbízható, gazdaságos és nélkülözhetetlen eszköze. Hírügynökségi megközelítésben az ügyfélkapcsolat jelenti a folyamatos visszacsatolást, tartalmazza az ügyfelek problémáinak megismerését egyebek között piacorientált termékválaszték létrehozása érdekében (egész sor új hírügynökségi termék születik ügyfelek javaslatára), segíti a folyamatos információáramlást az ügyfelekhez; az ügyfélkapcsolat végül terepelőkészítés sikeres szerződéskötéshez, hathatós megelőzése lehet a szerződésfelbontásnak.

Havas, Wolff, Reuter – az elsőszülöttek

A hírügynökségek létrejötte a sajtó létrejöttéhez kötődik. Ulrich Schenk szerint* ebben elsődlegesen az európai feudalizmus elerőtlenedése és bomlási folyamata kapott szerepet, amit gazdasági összefonódások létrejötte, a munka- és életösszefüggések monetarizálódása kísért. Minél kiterjedtebbek ezek az összefonódások és minél fejlettebb a társadalmi szerveződés, annál inkább napirendre kerül a hírforgalom intézményesítése. Ki kell elégíteni egy gazdasági-statisztikai információszükségletet az árumozgások áttekinthetősége és kiszámíthatósága érdekében.

De a filozófiai felvilágosodás és a mellette megjelenő vitatkozó politikai döntéshozatali módszerek is érlelték a tömegtájékoztatás szükségességét. A hírtermelés ugrásszerű megnövekedése, a társadalmi információszükséglet rohamos bővülése a XIX. század első felére esik. Az újságvállalkozókat a fokozódó konkurencia együttműködésre is készíti, együttműködésre a hírek gyártásában, majd önálló hírtermelő szervezetek, hírszolgálati irodák létrehozásában. Az ésszerűsítés kényszerét fokozza a

* Ulrich Schenk: Nachrichtenagenturen. VISTAS Verlag, Berlin, 1985. S. 49–55.

távíró feltalálása és bevezetése, ami hallatlan terheket rótt az egyes újságokra, viszont egyengette a hírügynökségek kialakulásának útját.

A francia hírügynökség másfél százados évfordulójára Párizsban kiadott album* leír egy olyan évezredes szakaszt, melyben a nemzetközi információ sohasem létezett független realitásként, hanem a hatalmasok, a főpapok, a királyok és hadvezérek ellenőrzése alatt állt. Charles-Louis Havas 1835-ben lezárta ezt a szakaszt, megvetve az alapját egy olyan nemzetközi hírforgalmi rendszernek, amely szabályozó szerepet kapott a nemzetközi társadalomban, és segítette a szabadság értékeinek térhódítását az egyéneket és a szellemet elnyomó hatalmasságokkal szemben. Az információ megszűnt az elit kiváltsága lenni.

Az első hírügynökségek megszületése szorosan kapcsolódik a klasszikus kapitalizmus virágkorához. Nyugat-Európában és az Egyesült Államokban a XIX. század első felében gomba módra szaporodtak az üzleti vállalkozások, élénk tőzsdei élet alakult ki, bővültek a kereskedelmi kapcsolatok. Egymás után nyíltak meg a különféle gazdasági információs irodák és sajtóügynökségek. Ilyen ügynökséget alapított 1832-ben Párizsban a feltételezetten magyar származású Charles-Louis Havas, a modern hírügynökségek atyja, aki eleinte külföldi lapokból fordított cikkeket bocsátott bankárok, üzletemberek és diplomaták rendelkezésére. Három évvel később, 1835-ben alakult át az Havas Iroda Havas Hírügynökséggé, amely a mai AFP francia hírszolgálati iroda előfutárának tekinthető. 1850-ben csaknem valamennyi jelentősebb európai lap előfizetett az Havas híreire.

Amennyire a távírás megtörte az Havas ügynökség monopóliumát, annyira elősegítette általában a távirati irodák létrejöttét. Ilyen iroda kezdte meg a működését Bernhard Wolff kezdeményezésére 1849-ben Németországban, Paul Julius Reuter kezdeményezésére 1850-ben Angliában. A francia, a német és az angol távirati iroda adását a kezdeti szakaszban kimondottan a kereskedelmi, gazdasági és tőzsdehírek uralták.

Észak-Amerikában a hírügynökségek kialakulása némileg eltért az európai gyakorlattól. Az újságok közötti hírcsere élénk volt már a távíró megjelenése előtt. Lapok közösen béreltek vitorlásokat, hogy az Európából jövő gőzhajóktól már a nyílt tengeren átvegyék a hírszöveget és gyorsan, még a gőzösök kikötése előtt kinyomtasák. Mivel az Egyesült Államok nem volt gyarmattartó hatalom, nem volt érdekelt túlzottan az interkontinentális hírforgalomban. 1848 májusában New Yorkban alakul a Harbour News Association, amely 1857-ben már New York Associated Press név alatt jelentkezik. Közép-Nyugaton 1866-ban alapítják a Western Associated Press, amely hírcserét teremt a Reuterrel. Az Associated Press (AP) hírügynökség mai formájában 1900-ban New Yorkban lépett porondra.

A múlt század második felében, 1856-ban rentabilitási megfontolásokból együttműködési megállapodásra jut a francia, a német és az angol távirati iroda, amit 1859 júliusában háromoldalú hírcsereszerződés követ. Ezzel kezdetét veszi a kartellszerződések története, amely 1870-ben – az AP bekapcsolódásával – négyoldalú egyezménybe és négy olyan övezet kijelölésébe torkollik, amelyben az egyes nagy hírszolgálati irodák kizárólagos hírgyűjtési és -terjesztési joggal rendelkeznek.

* AFP 150 ans d'Agence de Presse, Éditions BEBA, 1985. pp. 8–12.

Az Havas hatáskörébe került Franciaország és gyarmatbirodalma, Svájc, Olaszország, Spanyolország, Portugália, Egyiptom (a Reuterrel közösen), Közép- és Dél-Amerika. A Reuteré volt Nagy-Britannia és a brit birodalom, Törökország, Egyiptom (az Havassal közösen), továbbá a Távol-Kelet. A német távirati iroda (WTB) joghatósága alá tartozott Németország, Ausztria, Hollandia, a skandináv országok, Oroszország és a Balkán, az AP hatáskörébe – az Egyesült Államok és Kanada. Ugyanakkor a Kassából származó Paul Julius Reuter Hannover királyától 1864-ben engedélyt kapott hamburgi, frankfurti és hannoveri iroda megnyitására, amit egy berlini iroda is követett.

Az 1870-es kartellszerződést 1890-ben meghosszabbították, átrendeződést csak az első világháború hozott, ám 1934-ben az erős UPI–AP konkurencia a kartell felbomlásához vezetett.

Oliver Boyd-Barrett a nemzetközi hírügynökségekről szóló könyvében* emlékeztet arra, hogy Kelet-Európa számos hírügynöksége abból a hálózatból eredezteti magát, amelyet az osztrák–magyar birodalom hírügynöksége, a k.k. Telegraphen-Korrespondenz-Bureau („Korrbureau” – Császári és Királyi Távirati és Levelező Iroda), az európai kartell egyik „fiatalabb” tagja épített ki. Ebből jöttek létre Magyarország, Csehszlovákia, Bulgária, Románia és Törökország egykori területén az első nemzeti hírügynökségek. A „Korrbureau”-t 1859-ben alapították, de 1869-től már nem írt alá hírcsere-megállapodásokat a kartell többi tagjával, nehogy sújtsák a francia–angol–német „triumvirátuson” belüli viták következményei. A bécsi székhelyű hírszolgálati iroda a német Wolff iroda legfontosabb szövetségeseiként összekötő láncszem volt a balti országok és Közép-Európa, tehát az első világháború előtti legzaklatottabb európai térségek között. Amellett, hogy hivatalokat működtetett azokban a térségekben, ahol történelmileg kialakult Magyarország, Bulgária, Csehszlovákia és Románia, élénk kapcsolatokat tartott fenn a különböző nemzetiségi csoportokkal is.

Levéltári forrásanyagokból kitűnik, hogy a bécsi „levelező” iroda még az abszolutizmus idején Pesten is felállított egy fiókot, amelynek alkalmazottai osztrákok voltak, és az előfizető lapok is csak német nyelven kapták a hírszöveget.

* Oliver Boyd-Barrett: The international news agencies. CONSTABLE London, 1980. pp. 163., 198–199.

Ebben a Gizella téri épületben működött a monarchia tájékoztató irodájának a budapesti kirendeltsége

A SZABADELVŰ ÁLLAM HÍRÜGYNÖKSÉGE

1880–1918

Hírlevelek, újságlevelek, hírlapok: lépcsőfokok az intézményes hírszolgáltatáshoz – Maszák-Egyes: hírügynökségi előcsatározások – MTI: két születésnap? – Miért „távirati”? – Politikai feltételek, visszafogott kedvezmények – Levelek, körlevelek tanúsága – Részvénytársasági elképzelések – Radó Sámuel a színre lép – Dorgál a kormány – Az 1914-es sajtótörvény – Az MTI és az első világháború – Károlyi Mihály: az MTI állami kezelésbe vétessék át”

Ha hinni lehet a magyar sajtótörténet forrásainak, az első német nyelvű hazai újságlevél 1587-ben, az első magyar nyelvű hazai újságlevél 1634-ben jelent meg. A magyarországi hírlapirodalom őseinek az 1705-ben induló Mercurius Hungaricust, az első latin nyelvű hazai újságot szokás tekinteni. Német nyelvű újságot Budán 1730-tól, Pozsonyban 1764-től adtak ki.

A nemzetközi sajtótörténet tud a Velencében 1536 körül felbukkant hírlevelekről, a nyomtatott újságlevél megjelenését és elterjedését a XV.–XVI. századra teszi. Rendszeresen megjelenő újságról 1609 óta beszélhetünk. A sajtószabadságot Angliában 1695-ben, Franciaországban 1789-ben, Németországban és Magyarországon 1848-ban deklarálták.

Mária Terézia engedélyével, de kötelező cenzúrázással 1780. január 1-jétől jelent meg az első magyar nyelvű újság, a pozsonyi Magyar Hírmondó, amelynek első évfolyamára 320 előfizető jelentkezett. Német, angol és francia lapokból merítette információit, zömmel azok szemüvegén keresztül tájékozott. A sajtószabadság kivívása Magyarországon is az újságok számának gyors szaporodását eredményezte. Míg 1847-ben csak 65 lapot tartottak számon, 1848–1849-ben már 152 lap került a magyarországi olvasókhoz.

1854-ben a Pesti Napló az első magyar újság, amely különtudósítót meneszt egy külföldi eseményre: Urházy (Urváry) György „haditudósítót” a krími háborús színtérre.

1870-ben már a megyeszékhelyek egyharmadában helyi újság jelenik meg. Az első világháborút megelőzően a legmagasabb példányszámot az Az Est éri el (200 000), de a háború alatt olvasottsága a békebelihez képest több mint kétszeresére emelkedik (maximális napi példányszám: 476 000).*

Gyarapodtak a múlt század második felétől azok a tényezők, amelyek kedveztek az *intézményes* hazai hírszolgáltatás kialakulásának. Minthogy külföldi lapok mellett elő lehetett fizetni a bécsi távirati iroda, a k.k. Telegraphen-Korrespondenz-Bureau kőnyomatosaira, a *nemzetközi* híranyag kielégítően áramlott az országba. (Bécs és Pest között 1850-ben létesült távíró-összeköttetés, először csak hivatalos, majd magáncélra is.) Nem volt ennyire megnyugtató a *magyarországi* helyzetről és eseményekről szóló hírek külföldre való közvetítése, valamint a *belföldi* tárgyú és irányú hírszolgáltatás. A könyomással sokszorosított „hírlaptudósító újságok” sorában megemlíthető az 1864-ben megindított Pester Correspondenz, amelynek német nyelvű változatát hamarosan francia

Egyesy Géza és Maszák Hugó, az MTI megalapítói

rosok szerepe, a közoktatás tankötelezettségen alapuló új rendszere növelte az írní-
olvasni tudók számát. A pesti nyomdák száma az 1880-as évek elejére meghaladta a
háromszázat.

Az MTI előtörténetéhez elsősorban személyi vonatkozásban kapcsolódott két országgyűlési gyorsíró, *Maszák Hugó* és *Egyesy Géza* 1869-ben alapított Országgyűlési Értesítője, amelyben a két szerkesztő már bizonyos hírszolgálati gyakorlatot szerzett.

Maszák Hugó a nagyenyedi református kollégiumban 1848-ban végezte tanulmányait, részt vett a szabadságharcban, pedagógusként tevékenykedett, majd festgetett, mígnem 1861-ben hírlapírói pályára tért, 1865-ben pedig belépett az országgyűlési „gyorsírodába”. Egyesy Géza, aki Kassán és Egerben tanult, két évvel később lett ugyanennek az irodának a tagja.

1879 októberében kezdett „állami formát” öltetni bizonyos elégedetlenség a bécsi hírszolgálati iroda és annak budapesti kirendeltsége munkájával, és felvetődött – a miniszterelnökség szintjén – tárgyalások megindítása az osztrák kormánnyal „a budapesti félhivatalos sürgönyiroda újjászervezése tárgyában”. 1880 júniusában ma-

* Lásd: Kókay György–Buzinkay Géza–Murányi Gábor: A magyar sajtó története. MÚOSZ-kiadás

Tigyzökönyve

az 1880. évi december. hó 28. Budapesti tartott
Ministeri Értekezletnek.

Tioxa Kálmán

magyar királyi miniszterelnök ir. előlétes. alatt jelen voltak.

[illegible][illegible]

Budapestrol a viditke
isxteen vize napontkint fel-
lagosan 1000 m. telvisekha-
to, a viditkeol pedig Buden-
perke 200 m; azonban Bu-
dapest viditke trivialisall
sarak fajna a 10000 of egg
napon meg nem haladhat.

A helyek, a homály, a tin-
irak, iradnak, dijjentelen
törvénnek kioldhatók, a kö-
vetkezők: Pannony, Pécs, Kas-
sa, Dobruccza, Szeged, Koloz-
vár, Pancsova, Zsigárd.

En jägarehåns barlomar
 barlomar uttlem.

Vol. 1. 1841. in 1841.

January

William's fourth

Wacholder

Az 1980. december 28-iki miniszteri értekezlet jegyzőkönyve, melyet Ferencz József is ellátott kézjegyével

gyar írók és művészek összejövetelén már konkretizálódtak a bírálatok, és elhatározták egy öttagú bizottság felállítását a magyar „távíróügynökség” kérdéskörének kezelésére. A bizottságnak, amelyben helyet kapott Futtaky Gyula és Maszák Hugó is, feladatává tették, hogy egy emlékiratban kérje fel a Hírlapírók Egyesületét: tegyen lépéseket a miniszterelnöknél egy magyar hírszolgálati iroda létesítésére. Hamarosan a Maszák–Egyesy gyorsírópáros külön is megkezdte a hírügynökségi előcsatározásokat, némileg háttérbe szorítva a hasonló elképzeléseket dédelgető Futtaky Gyulát.

Maszák Hugó és Egyesy Géza 1880. szeptember 25-én elvállalta „a rendes távirati értesítést” a bécsi távirati iroda számára, vagyis az Országgyűlési Értesítő kiadótulajdonosai a bécsi hírügynökség állandó budapesti tudósítói lettek. Ugyanakkor Ungarische Post címen, német nyelven „egy nagy könyomatú lapot” indítottak, hogy ezen keresztül tájékoztassák a külföldet a magyarországi közélet nevezetesebb mozanatairól, a politikai, kereskedelmi, pénzügyi, közművelődési viszonyokról. Megszervezték a lap terjesztését elsősorban Ausztriában és Csehországban, de más külföldi országokban is. Hírügynökségi „beütés” volt abban, hogy felkérték a minisztereket: tárcájuk életének bel- és külföldi érdeklődésre számot tartó eseményeiről idejekorán adjanak tájékoztatást, amit a lap azután eljuttat előfizetőihez.

Maszákék, mivel a kiegyezés után ezt megtehették, a független magyar minisztertanácshoz nyújtottak be kérvényt magyar nyelvű híriroda megnyitásáról. A hivatalos válasz 1880 decemberében érkezett meg: pozitív volt. Az engedélyt 1881 februárjában I. Ferenc József is szentesítette.

Az Országos Levéltár őrzi azt az 50 krajcáros okmánybéllyel ellátott, kézzel írott, négyoldalas levelet, amelyet Maszák Hugó és Egyesy Géza 1880. november 23-án intézett Tisza Kálmán miniszterelnökhöz, s amelyben „a valónak megfelelő objektív táviratok szerkesztését és szétküldését” indítványozzák, „táviratértesítést” ajánlanak, melyet a központban felállítandó magyar távirati iroda eszközölne.

A két levélíró elpanaszolja, hogy a vidéki közvélemény helyes irányban való vezetésére egyetlen lépés sem történt Magyarországon: a vidéki lapok fővárosi tudósítói „hézagok, hibás értesüléseket, legtöbbször szándékosan ferdén színezett sőt ferdített tudósításokat” küldenek a helyi újságoknak, s egyes fővárosi lapok is elfogultan tájékoztatnak. A bécsi távirati irodától átvett anyagok ottani hivatalos források szándékait tükrözik. Száraz tények, egyszerű közlemények eljuttatására van szükség, „mert a higgadtan ítélő közönség levonja belőle magának a kellő következtetést és azután hatni képes a kevésbé fontoló vagy kevésbé higgadt részre is”.

Maszák Hugó és Egyesy Géza a tervezett távirati iroda teendői között első helyen említette távirati tudósítások küldését a vidéki lapoknak „igen mérsékelt díjért, amely az illető lapok fizetnek”. Ezek a tudósítások kiterjednének országgyűlési és bírósági tárgyalásokra, törvényhatósági, közeleti, közművelődési, gazdasági, kereskedelmi hírekre. A távirati iroda emellett megbízható, hiteles tudósítások szerzéséről gondoskodnék az ország jelentékenyebb pontjairól, így Pozsonyból, Pécsről, Kalocsáról, Debrecenből, Szegedről és Kolozsvárról, de a déli Pancsovából és Zágrábból is.

A tudósítások és a szerkesztés költségeit nem lehet a „korlátolt anyagi helyzetű” vidéki lapokra terhelni: „a vállalat csak úgy kezdeményezhető, ha az állami támogatásban részesíttetik” – írta a miniszterelnökhöz Maszák és Egyesy. Nem kértek egyéb

támogatást, mint ugyanazokat a kedvezményeket, amelyeket a bécsi távirati iroda élvez, nevezetesen, hogy az MTI táviratait „díjtalanul szállítsák az állami táviró hivatalok”.

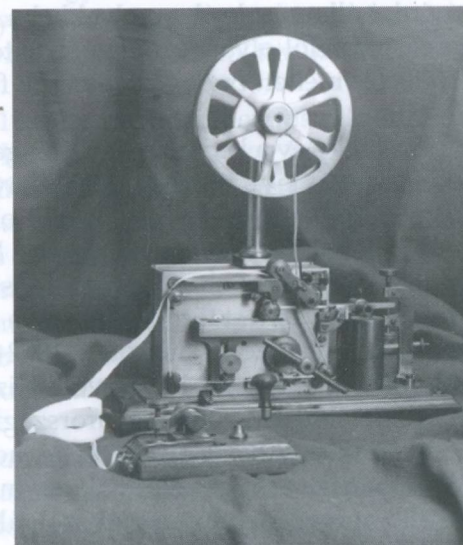
A két vállalkozó utalt itt az újságírók bőbeszédűségének, vagyis a hírtáviratok terjengősségének veszélyére, ezért terjedelmi korlátozásokat javasoltak, átlagok és maximumok megállapításával, végül „kegyes támogatást” kértek az ügyhöz „a nagyméltóságú miniszterelnök alázasos szolgálai”.

Az Országos Levéltár ugyancsak őrzi az 1880. december 28-i minisztertanácsi ülés jegyzőkönyvét. Tartalmának tudomásulvételét I. Ferenc József sajátkezű aláírásával erősítette meg. A jegyzőkönyvből kiderül, hogy Tisza Kálmán miniszterelnök az ülésen bemutatta azt a kérvényt, amelyben Maszák Hugó és Egyesy Géza „az általuk felállítani tervezett magyar távirati iroda számára a magyar korona országain belül, a kérvényben előadott korlátozásokkal táviratozási díjmentességet kérnek”.

„Minthogy országos érdek kívánja – áll a jegyzőkönyv határozati oldalán –, hogy a vidéki közönség a közügyekre vonatkozólag történekről a valóságnak megfelelő, lehetőleg objektívan szerkesztett tudósításokból értesüljön, a minisztertanács a szóban levő vállalatot azon feltétel mellett, hogy a fennebb jelzett kíváncsolomnak megfelelő, pártolándónak s számára a kért táviratozási díjmentességet egyelőre egy évre megadandónak találta...”

A magyar sajtó története című fundamentális munkának az 1867–1892 közötti időszak foglalkozó kötetében (amely ötszáz oldalból mindössze néhány sort szentelt a Magyar Távirati Irodának) az szerepel, hogy az 1880-ban megalakult, a működését 1881-ben megkezdő MTI csak a belföldi hírszolgálatra kapott engedélyt. Ennek illusztrálására idéz A hon 1881. január 22-i számából: „Ezen vállalat célja az országgyűlési tárgyalásokról, továbbá az ország fővárosában történő politikai, közgazdasági, pénzügyi és kereskedelmi eseményekről távirati tudósítást közölni a vidéki hírlapokkal és viszont: az ország legjelentékenyebb pontjain előforduló fontosabb közérdekű mozgalmakról táviratilag értesíteni a Budapesti megjelenő hírlapokat.”*

A „pártolándónak” minősített hírszolgálati iroda díjmentessége annyiban volt viszonylagos, hogy a távirati irodát terhelte Budapest és a vidék között minden egyes táviratért 3–4 krajcáros távirdai önköltségtérítés, s hogy Budapestről vidékre napi átlagban 800 szó (maximálisan 3000 szó), vidékről

A múlt század végén már efféle távirógépek „kopogták” a híreket

* A magyar sajtó története II/2. 1867–1892. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1985., 258–259. o.

Budapestre 200 szó terjedelmű híryanag volt táviratozható. Pozsony, Pécs, Kassa, Debrecen, Szeged, Kolozsvár, Pancsova és Zágráb volt az a nyolc város, ahonnan díjmentesen lehetett hírtáviratot küldeni a Magyar Távirati Iroda budapesti központjának.

Az MTI-nek adott kedvezmény kérdése egyébként a szóban forgó minisztertanácsi ülés utolsó előtti, 30. napirendi pontja volt. Az engedélyezést, illetve a kedvezményezést megerősítő minisztertanácsi leirat hangsúlyozta, hogy ezek feltétele a távirati tudósítások *tárgyilagos megszerkesztése, a pártérvek mellőzése, valamint az, hogy a távirati iroda a tudósítások eljuttatásánál a különféle pártszínezetű lapok között nem tesz különbséget.* A kedvezmények hangsúlyozottan egy évre szóltak.

Manapság a *távirati iroda* kifejezés egyszerű anakronizmusnak tűnik. Akkoriban a „távirati tudósítás” az esemény- és hírtudósítás alapvető formája volt, sőt maguk a távirdák, a postai táviratok, sürgönyök is játszottak egyfajta hírügynökségi, illetve hírszolgáltatási szerepet. A Távirda Közlönyökből, a Posta és Távirda Évkönyvekből, amelyeket a budapesti Postamúzeum gondosan őriz, kitűnik, hogy a múlt század 70-es-80-as éveiben a „vízállási táviratokat” díjmentesen továbbították, az „időjelző távirati tudósításokat” „módozatok szerint” szintén díjmentesen. Az 1883-as közlőnszámokból kiderül, hogy a budapesti központi időjelző állomás „naponkénti időjósításait” is a távirati hivatalok továbbították, az évkönyvekben szó van olyan távirdai állomásokról, „melyekkel a tőzsdei gabonaárzáratok hivatalból közöltetnek”, másfelől olyanokról, amelyekről a bécsi értéktőzsde árzáratai megkaphatók előfizetés mellett Budapesten évi 20 forintért, vidéken évi 60 forintért.

Eltelt egy év a kedvezményes engedélyezés után és a minisztertanács megállapította, hogy a távirati iroda a 800 szavas napi átlagot túllépve akkori pénzben 3596 forint adósságot halmozott fel 1881 októberéig a távirdai intézményekkel szemben, utóbbiak önköltségét sem fedezte az MTI által átutalt térítés. A miniszteri értekezlet az 1881-es évet azonban kísérleti időszakként minősítette, az adási átlag túllépéséből adódó díjkövetelést törölte, viszont a teljes távirdai önköltség megtérítésére kötelezte a magyar hírszolgálati irodát. 1882-től a korábbi terjedelmi határok között a hírtovábbítási díj felét meg kellett volna fizetnie az MTI-nek, miközben a bécsi hírszolgálati iroda által élvezett magyarországi kedvezmények változatlanok maradnak.

Maszák és Egyesy erre közölte, hogy ilyen feltételek mellett a vállalkozást nem folytathatják, és ragaszkodnak az önköltségen alapuló elszámoláshoz; annyival is inkább, mivel „állami érdekű szolgálatról” van szó. A minisztertanács ezek után a hírtovábbítási díj immár csak egynegyedének megfizetéséhez ragaszkodott, kíváncsún tartva, hogy a vállalat fennmaradjon. Az MTI-táviratok elsőbbséget kaptak a magánsürgönyökhöz képest, terjedelmüket immár nem korlátozták.

Érthető az MTI történetét kutatóknak az a törekvése, a jubileumi megemlékezőknek az az erőfeszítése, hogy a magyar hírszolgálati iroda „születésnapját” pontosítsák, ez azonban nehéz feladat. Lényegében egyetértés alakult ki abban, hogy a magyar hírügynökség létrejöttének hivatalos ismérveit valahol 1881 januárjában keres-

sék, de jellemző egy sokkal későbbi utalás, az a ködös megfogalmazás, amelyet egy MTI-vezető évtizedekkel később használt.

Havel Béla miniszteri tanácsos, az MTI korábbi ügyvezető alelnöke egy 1945. április 5-én kelt emlékiratában a következő jellemzést adja a kezdeti viszonyokról:

„Az Osztrák–Magyar Monarchia idejében a monarchia mindkét államának hírszolgálatát voltaképp a bécsi Correspondenz Bureau látta el. A nyolcvanas években a magyar kormány megindította ugyan a Magyar Távirati Iroda című könyomatost, ez azonban a külföldi távirati irodákkal nem volt közvetlenül összeköttetésben, hanem csak a Corrbureau-n keresztül kapta értesüléseit. A M. T. I. tehát ebben az időben lényegileg a Corrbureau fiókjának volt tekinthető.”

(Az MTI centenáriumi különkiadványainak egyike a „születésnap vitát” mellőzve 1980-ban a Maszák–Egyesy alapítópáros céltudatos, szívós előkészítő munkáját méltatta, nevezetesen, hogy ők ketten „éveken át tartó hihetetlen energiával, tengernyi levelezéssel, a vállalkozás támogatásánál szóba jöhető politikusok, pénz- és üzletemberek százainak felkeresésével, véget nem érő utazásokkal dolgoztak a bécsi ügynökségtől önálló, minden szempontból független magyar hírszolgálat megteremtésén.”)

Tájékozatlanság vagy bizonytalanság gyötörte a múlt század nyolcvanas éveinek magyar újságírószövetségét, amely 1881. február 21-i közgyűlésén – mintha mi sem történt volna – szükségesnek minősítette „külön magyar távirdai tudósítóintézet felállítását”, és evégett felirat intézését a kormányhoz. Az viszont több akkori híradásban szerepelt, hogy 1881. március 3-án az MTI megkezdte szerény tevékenységét. A szövetség azonban tovább ütötte a vasat.

A Hírlapírók Egyesületének választmánya 1881 szeptemberében Jókai Móricz elnök aláírásával is ellenjegyezve beadványban kereste meg a magyar kormányfőt. A beadvány egyebek között foglalkozott „a külfölddel való közvetlen hírlaptávirati összeköttetéssel”, lényegében azzal, hogy Budapesten állítsanak fel egy egészen önálló, Béctől független távirati ügynökséget „a mostani viszonyok helyett, midőn a pesti a bécsinek úgyszólván fiókja”. A választmány véleménye az volt, hogy távlatilag „Pest ne legyen Bécsnek fiókja, hanem álljon vele a paritás alapján”, ami pedig az 1882-es esztendőttel illeti, az adott helyzet annyiban változzék, hogy „Pestről lehessen táviratokat közvetlenül is a külföldi agenciáknak küldeni, a bécsi Korrespondenz-Bureau mellőzésével”.

Mint az különböző levéltári anyagokból rekonstruálható, Berczik Árpád osztálytanácsos, akit elemzéssel és ajánlások megfogalmazásával bíztak meg, a miniszterelnöknek küldött jelentésében részletes ismertetést adott az akkori magyarországi hírszolgálati rendszerről. „Ez nem egy kézben összpontosul, hanem kétfelé oszlik – állította. – A külföldről érkező hírekre vonatkozólag egy magánintézet áll fenn Budapesten dr. Wiener vezetése alatt, amely a bécsinek évi 6000 Ft bért fizet, s a távirati díjakat megtéríti, ennek fejében összes hírkészletét megkapja s azt az itteni sajtónak és magánosoknak eladja. A magyarországi híreket pedig Maszák és Egyesy sürgönyzik fel Bécsbe, ingyenes szállítást élvezvén és sürgönyeik állami sürgönyöknek tekintetvén, minélfogva rögtön expedíaltatnak. Őket a bécsi iroda fizeti. A magyar kormány azonkívül a múlt évben a bécsi iroda deficitjének fedezéséhez évi 3000 Ft-tal járult.”

A Koronaherczeg u. 18. számú házban volt az MTI székhelye - rövid ideig - a századfordulón

Véleményünk szerint az a körülmény, hogy a külföldi irodák Budapestről és nem Bécsből kapják azokat a híreket, amelyek számukra érdekesek, a költségekben sem jelent különbséget és a bécsi iroda erkölcsi haszna is csorbitatlan marad."

A levél címezettje a bécsi Telegraphen-Correspondenz-Bureau volt, amely éppen egy hónappal korábban kaphatta kézhez a budapesti kollégák ismételt kérését: „Szíveskedjenek mindazon táviratoknak magyarországi lapokhoz való továbbítását be-
szüntetni, amelyeket mi Budapestről és Magyarországról, beleértve az örökös tartományokat, Önöknek küldünk, mivel attól kell tartanunk, hogy elveszítjük mint előfizetőket a vidéki lapokat, mert azok éppen a magyarországi események miatt megrendelik táviratainkat. Mihelyt azonban meggyőződnek arról, hogy ezentúl Önöktől is megkapják, érdekükben állónak tekintik majd nálunk lemondani az előfizetést... Valószínűleg nem állhat szándékukban nekünk Magyarországon, hacsak az év végéig is, konkurenciát csinálni” – feltételezte az akkori MTI, amelynek 1882. július 8-i keltezésű levelét csak Egyesgy Géza írta alá.

1882 augusztusában egyébként a bécsi távirati iroda körlevélben tudatta ügyfeleivel, hogy 1882. július elsejével megszüntette budapesti fiókját és annak helyére lépett az önálló Magyar Távirati Iroda, „amely 1883. január 1-jétől az egyedüli és kizárólagos joggal bír, hogy a Magyar Korona országainak területén távirati hírekkel lás-

sa el a sajtót”. A bécsi körlevél az elszámolásokat is az MTI felé irányította, természetesen az 1883-as megrendelési-előfizetési ügyekkel egyetemben.

Radó Sámuel (1898-tól két évtizeden keresztül vezette az MTI-t) hagyatékából előkerült egy levél – nagyrészt már olvashatatlan –, amely „An die Ungarische Tel. Corr. Bureau, Budapest” megszólítással arról értesíti a „Magyar Távirati Tudósító Irodát”, hogy a bécsi hírügynökség az „MTTI” kezdődő működéséről értesítést küldött a berlini Wolff, a londoni Reuter, a párizsi Havas és a Stefani római hírszolgálati irodáknak. A levél aláírója Ludwig (Ritter) von Hirschfeld, a k.k. Telegraphen Correspondenz-Bureau főszerkesztője egy Budapesttel 1882. augusztus 23-án folytatott beszélgetésre mint „ez évire” hivatkozik; a levélnek egyébként nincs keltezése, de egyfajta megerősítése egy korai időszakból a magyar hírügynökség jelentkezésének.

Ami a hírtovábbítási-távközlési viszonyok az MTI-t messzemenően érintő jogi rendezését illeti, az állam nem sokat késlekedett a rendeleti és törvényi szabályozással, amely természetesen a technika fejlődésével egyre szerteágazóbb lett, egyre több tulajdonjogi és pénzügyi vonatkozást érintett.

Az 1888. évi XXXI. sz. törvény távirda és távbeszélő felállítását, berendezését és „üzletbentartását” „az államnak fenntartott jogok” közé sorolta, de a közszolgálat céljaira szükséges távirda, távbeszélő létesítése esetén felhatalmazta a közmunka- és közlekedésügyi minisztert az engedélyezés feltételeinek könnyítésére. (A tárca már 1881. július 31-i rendeletével kinyilatkoztatta, hogy „közhasználatra szánt telefon-összeköttetések létesítése és üzlete állami jognak van fenntartva”, ez a jog csak miniszteri engedéllyel adható meg.) Az 1881. évi XLI. sz. törvény rendelkezéseinek kiterjesztésével a távirdák és távbeszélők közhasználatra való felállítását is olyan vállalkozásnak minősítette, amelyre nézve „kisajátításnak van helye”.

Az állami távirdák és távbeszélők törvényhatósági vagy községi adópótlékokkal vagy bármely más járulékkal és illetékekkel nem voltak terhelhetők, de bérlik igen, kivéve, ha a közszolgálat, közbiztonság, közegészség stb. céljaira engedélyezett berendezésekről volt szó.

Itt bocsátjuk előre, hogy e törvény hatályát az 1925. évi IX. sz. törvény „jeleknek, írásnak, híreknek, képeknek és hangoknak villamosság útján fémvezeték nélkül vagy fémvezetéken nagy váltakozásszámú áramok segítségével adására vagy vételére”, tehát a rádiózásra is kiterjesztette. További, a rádió adó- és vevőberendezésekre vonatkozó kiterjesztést tartalmazott a közlekedés- és postaügyi miniszternek a rádióüzletszabályzat kibocsátása tárgyában 1949. július 23-án hozott rendelete.

A múlt század 80-as éveinek második felében néhány botrány, mulasztás, pontatlanság kavart szenvedélyeket a Magyar Távirati Iroda körül, amely ráadásul az egyik költözködést a másik után bonyolította le. Az eredeti szerződés lejártával 1890. február 1-jén újabb tízéves megállapodás aláírására került sor Bécsben a magyar és az osztrák hírszolgálati iroda között. Tarr László, aki őrzi a szerződés német nyelvű szövegét, történeti munkájában híven megrajzolja az akkori körülményeket, gazdag pénzügyi hátteret ad a szerződés ismertetésének.

A tizenegy cikkből álló szerződés előírta, hogy teljes hírányagát – származzék az akár Bécsből, akár a koronaországokból, akár külföldről – a bécsi iroda a leggyorsabban

köteles továbbítani a Magyar Távirati Irodának, amely azt csak Budapesten és a magyar Szent Korona országaiban használhatja fel. A budapesti hírügynökség szintén kötelezi magát, hogy külföldről érkező híreit a bécsi távirati iroda rendelkezésére bocsátja.

A szerződés 2. cikke értelmében a MTI megtartja azt a jogát, hogy a magyar kormány nyilatkozatait és más olyan fontos híreket, amelyek terjesztésére a magyar kormány nagy súlyt fektet, egyenesen továbbíthassa azoknak a távirati irodáknak is, amelyekkel egyébként a bécsi hírügynökség szerződéses viszonyban áll.

1890-ben közvetlen telefonösszeköttetés is létesült Bécs és Budapest között: a Magyar Távirati Iroda nagy hasznát vette a Maszák-Egyesy-féle gyorsíróiskolának. A távbeszélővonalat 1890. január 1-re virradó éjjel nyitották meg, erre tehát előbb került sor, mint Budapest és olyan akkori magyarországi városok telefon-összeköttetésének kiépítésére, mint Győr, Pozsony, Szeged, Temesvár, Arad (1893).

1894. november 3-án a két igazgató tulajdonos levélben felveti Wekerle Sándor miniszterelnöknek az MTI *részvénytársasággá* alakításának gondolatát „a Magyar Távirati Iroda munkássági körének terjesztésére, ha szüksége mutatkoznék, teljes önállósítására és függetlenné tételére megkívántató pénzerő beszerzése végett”.

Figyelemre méltó, hogy a magyar miniszterelnökség az MTI két igazgatójának 1894. november 3-i folyamodványára válaszolva nemcsak arról biztosította őket, hogy 1895. január elsejétől további 15 évre övék marad a Magyar Távirati Iroda vezetése, hanem (azonosuló megfogalmazásban) arról is, hogy a hírszolgálati iroda „munkássági körének terjesztésére, ha szüksége mutatkoznék teljes önállósítására és függetlenné tételére megkívántató pénzerő beszerzése végett” részvénytársaságot alakíthassanak. Ugyancsak figyelemre méltó a kormány néhány kikötése:

– a miniszterelnöknek joga lesz az igazgatóságba egy tagot kinevezni és a Magyar Távirati Iroda szellemi vezetésére közvetlen befolyást gyakorolni; e befolyás gyakorlásának módját a kormányelnök által kinevezendő igazgatósági tag fogja esetről esetre megállapítani;

– a Magyar Távirati Iroda tényleges vezetésével csak a kormány elnökének „tetszetős” egyén bízható meg;

– a kormány a Magyar Távirati Irodától mindenkor különleges szolgálatokat is kívánhat, ha a kormányzat érdeke ilyeneket megkövetel;

– Maszák Hugó és Egyesy Géza köteles a szóban forgó részvénytársaság megalakulásáról, általában a vállalattal összefüggő fontosabb mozzanatakról idejében jelentést tenni a miniszterelnökségnek.

Wekerle azonban megbukott és az 1895. január 14-én kormányfői helyébe lépő Bánffy Dezső báró egyéb megfontolásokból lesöpörte a részvénytársasági elgondolást az asztalról.

Bánffy Dezső nem titkolta azt a véleményét, hogy „a felhivatalos hírszolgálat, helytelen irányban fejlődve, alapos rendezést és gondos szervezést igényel”. Közeledtek az 1896-os millenniumi ünnepségek, és élénkebbé kellett tenni a külföldi Magyarország-képet. A minisztertanács 1895. augusztus 26-i ülésén olyan döntés született, hogy mindegyik szakminisztérium és természetesen a miniszterelnökség is hozzájárul az MTI költségvetéséhez. Azon azonban nem tudtak segíteni, hogy a nagy

nyugati hírügynökségek (Wolff, Havas, Reuter) csak a legfontosabb eseményekről és csak a legtömörebb megfogalmazásban voltak hajlandók híreket átvenni mind a bécsi, mind a budapesti hírszolgálattól, mondván, hogy a nagy európai közönséget csakis az őt érintő, tehát nemzetközi jelleggel bíró hírek érdeklik, a szorosabban belügyi természetűek iránt nem érdeklődnek.

A miniszterelnökség abban látta a megoldást, hogy a berlini Wolff hírügynökségnek („ingyen elfogad akármi táviratot”) térítésmentesen küldetett sajtóirodájával híreket, amelyek többnyire meg is jelentek a németországi lapokban. A francia Havas hírügynökségnél („magyarellen és szlávbarát lévén”) gyakorlatilag eredménytelen maradt az egyéves próbaszerződés.

Berczik Árpád, a miniszterelnökség sajtóosztályának vezetője a magyar hírszolgálati iroda „baját” a következőképpen határozta meg: „Egy kellő ügyességű főnök hiánya, aki tisztán csakis a távirati iroda teendőivel foglalkoznék, továbbá a kellő pénz hiánya, hogy ingyen sürgönyökkel láthassa el a külföldi nagyobb irodákat.”

Bánffy miniszterelnök úgy döntött, hogy a távirati irodát meghagyja Maszák és Egyesy tulajdonában, de Klein Ödön miniszteri titkárt, a kormányfői sajtóosztály munkatársát kirendelte az MTI vezetőjéül. Egyben megvonták a határvonalat a Magyar Távirati Iroda és Futtaky Gyula Budapesti Tudósító elnevezésű hírszolgálat között: előbbi a kormány hivatalos jellegű és nem cáfolható, teljesen hiteles híreit közvetíti, utóbbi pedig csak a nem hivatalos jellegű, cáfolható anyagokat terjesztheti.

Tanulságos Klein Ödön vallomása negyedszázaddal később sajtó alá rendezett könyvéből: „Keserves volt kijózanodásom a nagy tévedésből. Tévedtem, midőn azt hittem, hogy a távirati iroda hírszolgálatára révén meg fogom ismertetni a külföldet a magyar viszonyokkal. Ezt nem lehet. Rájöttem, hogy ők az öt világrész híryanagát tisztán mint üzleti objektumot kezelik és monopolizálják. Örökös marakodás Wolff, Havas és Reuter közt egy európai, ázsiai, amerikai vagy afrikai darab területért, hogy melyik közülük kapja meg azt, melyik amaszt. A nagy agentúrák kormányaik szigorú felügyelete alatt állnak, a kormányok katonai fegyelem alatt tartják a sürgönyagentúrákat. Minden egyes ügynökségnek szigorú kötelessége a maga kormányának az érdekeit megóvni.”*

Klein minden jel szerint nem váltotta be azokat a reményeket, amelyeket Bánffy Dezső miniszterelnök a működéséhez fűzött, a kormányfőnek nem tetszettek Klein államosítási elképzelései sem, és bár 1898-ban reményt keltő volt az MTI pénzügyi helyzete, a miniszterelnökségen személyi változások lehetőségeit latolgatták. Felbukkant az akkor 41 éves Rothfeld (később Radó) Sámuel, aki Bécsben végzett jogot és törvényszéki jegyzőként tevékenykedett. A francia, angol és német nyelvtudással és némi tudósítói tapasztalattal rendelkező Rothfeld 1887-ben tért vissza Magyarországra, német nyelvű lapok szerkesztőségeiben dolgozott, egyidejűleg az Havas francia és a Reuter brit hírügynökséget is tudósítani kezdte.

Bánffy báró 1898. február 4-én magához kérte Rothfeldet. A kihallgatás témáira reagálva Rothfeld két nap múlva terjedelmes levélben fejtette ki a miniszterelnöknek a távirati iroda hivatására vonatkozó elképzeléseit. Az Országos Levéltárban fellel-

* Klein Ödön: Tiszától Tiszáig. Visszaemlékezések és adalékok. Budapest, 1922., 60–61. o.

hető levél tanúsága szerint Rothfeld olyan személyiség gondolatvilágához folyamodott, mint Bismarck, és a következőket idézte a kancellártól:

„Az állam nem mondhat le arról, hogy az események először olyan alakban jussanak a közönség tudomására, mely politikai érdekeinek megfelel, míg a más irányzatú tudósítások csak másodsorban kerüljenek nyilvánosságra.”

Rothfeld külön méltatta levelében, hogy Bánffy „pregnans nemzeti irányt inaurált”, hozzátéve, hogy „ezen politika kétségkívül lesz Exczellenciád legerősebb jogcíme a nemzet hálájára és az utókor elismerésére”. „Nekünk sok az ellenségünk és kevesek az eszközeink, hogy ezeknek a támadásait visszautasítsuk – írta. – Okvetlenül annyit kell kívánnunk, hogy legalább meghallgassanak minket és hogy az ellenfelet saját területén kereshessük fel. És ki volna hivatottabb ezen feladat teljesítésére, mint éppen a távirati iroda főnöke, ki, ha ügyes hírlapíró, minden nagy külföldi lappal konexióba léphet és annál bizonyos befolyásra szert tehet. Múlhatatlanul szükséges, hogy a külön külképviselet hiánya legalább némileg a világsajtóval való összeköttetések által pótolassék.”

„Mi nem engedhetjük meg magunknak azt a luxust, hogy egy sablonos és avatatlan kézzel vezetett távirati irodát fenntartsunk” – írta az igencsak célratörő Rothfeld, aki ezután felsorolta saját sajtóérdemeit, őszinte ragaszkodásáról biztosította a miniszterelnököt, majd áttért a dolog pénzügyi oldalára és Maszák menesztésének lehetséges módozataira. A levél végén az „alázatos szolgálja” megjelölés alatt ezúttal a dr. Rónai-Rothfeld Samu név szerepelt.

Klein Ödön 1898. április 19-én hasonló terjedelmű és hangvételű, de pénzügyileg dúsitottabb dolgozattal bombázta a báró-miniszterelnököt, aki azonban (az akkor már) Radó Sámuel újabb ajánlatára lett figyelmesebb. Végül is a saját miniszterelnökségi iratok között megjelent egy akta a következő címmel: „Radó Sámuel beadványa a Magyar Távirati Iroda átvétele tárgyában”.

Ez az akta – tekintettel arra, hogy Maszák és Egyesy „szabadalma” 1900. január 31-én lejár – Radó Sámuel ajánlatát elfogadhatónak nevezte 12 feltétel teljesítése esetén. E feltételek a következőkben összefoglalhatók:

– Radó Sámuel kötelezi magát, hogy a hírszolgálatot a kormány intencióinak megfelelően szervezi és teljesíti;

– a nemzetközi távirati hírszolgálatot Bécs megkerülésével Berlinnel, Párizssal, Bukaresttel és Londonnal, esetleg Pétervárral és Rómával közvetlenül bonyolítja;

– a „szabadalom” tíz évre, tehát 1898. augusztus 1-jétől 1908. július 31-ig szól, s ha a kormány nem tart szükségesnek újabb tárgyalásokat, öt évre hallgatólagosan, újabb tárgyalás nélkül, „megkötötnék tekintetik”;

– ha Radó Sámuel vezetése ellen bármilyen tekintetben komoly kifogás volna emelhető, a „szabadalom” tőle bármikor, a tíz év lejártá előtt is, háromszori írásbeli megintés után megvonható;

– az iroda magyar, nemzeti jellegének megóvása érdekében a munkatársak ez irodában egymás között kizárólag a magyar nyelvet használhatják.

Az akta részletezi Radó Sámuel illetményének összetételét, és külön kitér az esetleges elhalálozása után időszerűvé váló pénzügyi rendezésre.

Báró Bánffy miniszterelnök 1898. július 19-én Radó-Rothfeld Samu urat megbízta a Magyar Távirati Iroda vezetésével és július 22-én Maszák Hugó és Egyesy Géza már közölhette a kormányfővel, hogy az „eladási egyezséget” megkötötték, amelynek értelmében Radó az MTI-vel együtt az Országgyűlési Értesítőt és az Ungarische Postot is átveszi. (Nagy Ákos jegyzeteinek megfogalmazása szerint 1898-ban „Radó Sámuel vásárolta meg az MTI-t”.)

Maszák főrendiházi naplószerkesztőként működött a továbbiakban, a király nemesi címet adott neki. Egyesy élete hátralevő részét nyomdájának szentelte.

Radó-Rothfeld Samu 1898 augusztus elsején úgy vette át a Magyar Távirati Irodát, hogy változatlan maradt annak szerződéses viszonya a bécsi testvérvállalattal és változatlanok maradtak a hazai távközlési kedvezmények. Radó munkásságának első évében deficitet volt kénytelen elkönyvelni, és vetélytársaként felbukkant a színen Klein Ödön, aki ajánlatokkal bombázta Széll Kálmánt, az új miniszterelnököt. A bécsi irodával 1901-ben sikerült kedvezőbb feltételek mellett szerződni a következő tízéves időtartamra, de a magyar sajtóban időről időre napvilágot láttak olyan vádak, hogy az MTI „bécsi emlékből szívja hírányagát”, vagy hogy nem tudja eléggé érvényesíteni a nyugati lapokban a magyarság igazát.

1903-ban Tisza István miniszterelnök egyik beszédének zűrzavaros továbbítása nyomán a bécsi Telegraphen-Correspondenz-Bureau ismét küldött állandó tudósítót Budapestre, hangsúlyozva, hogy *nincs szándékában felügyeletet vagy politikai ellenőrzést gyakorolni az MTI fölött*, de elvárja tőle a tudósító támogatását, amihez Radó az egyenjogúság feltételével hozzá is járult.

1905-ben báró Fejérváry Géza kapott kormányalakítási megbízást. Két hete sem volt miniszterelnök, amikor egy kemény hangú levélben felhívta Radó figyelmét, hogy köteles a hírszolgálatot a *kormány intencióinak megfelelően* teljesíteni, egyben első megintésben részesítette a távirati iroda igazgatóját. 1907-ben az igazgató már egy újabb miniszterelnökkel; a kormányfői bársonyszékbe vissza-visszatérő Wekerle Sándorral levelezhetett megbízatása meghosszabbításáról, mégpedig újabb tíz évre. Radó azzal érvelt, hogy hírügy-nökségének a bécsi, a berlini, a párizsi és a londoni irodával is tíz évre szóló megállapodásai vannak, továbbá, hogy sikerült a nagy távirati irodák személyes bizalmát a legna-

Radó Sámuel, az MTI nagynevű főszerkesztője

gyobb mértékben megnyernie. Érveit nem honorálták, így további öt évre maradhattott hivatalában, ilyen feltételekkel:

– az MTI Berlinnel, Párizssal, Londenal és Pétervárral való összeköttetése legyen teljesen független a bécsi irodától, és az MTI saját jogon lássa el tudósításokkal a négy hírügynökséget;

– Boszniára és Hercegovinára vonatkozólag úgy kell megállapodni a bécsi hírszolgálati irodával, hogy az MTI közvetlenül adhasson anyagot az ottani távirati ügynökségnek, és mindkét tartományba saját tudósítót küldhessen.*

Radó ismét megkapta a figyelmeztetést, hogy ha vezetői tevékenysége ellen bármilyen tekintetben komoly kifogás lesz, háromszori írásbeli megintés után megvonják engedélyét. Ugyancsak emlékeztették, hogy elhalálozása esetén, vagy az elhalálozását követő esetleges államosításkor milyen pénzügyi intézkedések következnek.

A bécsi irodával 1910-ben kedvezőbb politikai, de kedvezőtlenebb pénzügyi feltételekkel kötött szerződést az MTI, de egy újabb miniszterelnök, Khuen-Héderváry Károly vállalta az ellentételezést.

A magyar sajtó történetének egyik különleges eseménye volt 1911-ben: újságírósztrájk robbant ki Budapesten. A munkabeszüntetés a Pesti Napló szerkesztőségében kezdődött, minthogy a lap tulajdonosa, Surányi József – egyben nagyvállalatok tulajdonosa – „kíméletlenül kizsákmányolta” az újság munkatársait. Mint Gergely István a Budapesti Újságírók Egyesületének történetével foglalkozó egyik cikkében megjegyezte, a munkát megtagadó elkeseredett újságírókkal, akik egy kávéházban ütöttek fel a sztrájkanyagát, szolidaritást vállaltak az MTI munkatársai, majd nyomukban az összes fővárosi lapok szerkesztői és munkatársai is.**

1911-től dr. Radó Sámuel már az MTI főszerkesztőjeként írja alá leveleit, ezek többsége azonban sorozatos kellemetlenségek kimagyarázását tartalmazza. A „nagy dorgatóriumok” több ízben az MTI fordítóinak szólnak.

Az MTI főszerkesztője 1911. november 20-án egy „koholmányt” tartalmazó bécsi tudósítás kapcsán mentegetőző levelet írt Jeszenszky Sándor államtitkárnak. Ebből kiderül, hogy a Radó vezetése alatt álló távirati iroda „reggeli 7 órától éjszakai 3 óráig szakadatlanul hírszolgálatot teljesít, melynek elintézésében tizenöt belső dolgozótárs, 250 vidéki tudósító és számos külföldi levelező közreműködik. A Magyar Távirati Iroda forgalma nagyarányú és naponta átlag 200 telefon- és sürgönytudósítást küld és körülbelül ugyanannyit kap. Ezen sajtószolgálat, melynek lényeges kelleke a gyorsaság, minden ellenőrzés dacára bizonyos fokig félrevezetésnek és tévedésnek van kitéve”. A Radó Sámuel szerint „majdnem elkerülhetetlen elemi csapásnak” tekintendő tévedés ezúttal Ő Császári és Apostoli Királyi Felségét érintette.

„Vidéki Laptudósító Iroda” elnevezéssel az MTI 1912-ben külön szerkesztőséget hívott életre, pontosabban szerződéses megállapodással egy alvállalkozást hozott

* Az MTI – a Bécsben működő császári és királyi közös pénzügyi archívum tanúsága szerint – már 1900. július 15-től havi 400 korona „honoráriumot” kapott a Boszniába és Hercegovinába irányuló hírszolgálati tevékenység műszaki költségeinek fedezésére. Az összeg igény szerint megemelhető volt.

** Magyar Sajtó, 1971. február, 57. o.

létre, hogy az a magyar hírügynökség bel- és külföldi híreivel ellássa a vidéki sajtót. Az iroda mérsékelt díjazás mellett aktuális és alkalmi cikkeket is ajánlott. A lépés pánikot keltett a vidéki sajtónak dolgozó laptudósítók körében, s szindikátusuk a miniszterelnökhöz fordult panaszával.

„A Magyar Távirati Iroda ráruházza jogait az új vállalatra és az új vállalat monopolizálja azokat a híreket, amelyekhez a Magyar Távirati Iroda az állam különös kedvezése folytán jut. A Magyar Távirati Iroda nem tekinthető privát intézménynek, kedvezményeit nem azért kapja, hogy híreinek megtagadásával, vagy azok megszerzésének megnehezítésével egzisztenciákat tegyen tönkre, másokat pedig jogosulatlan előnyökhöz juttasson, hanem hogy országos hírforrásul szolgáljon és minden arra való faktornak tegye lehetővé e hírek megszerzését. A Magyar Távirati Irodának joga van megtiltani híreinek jogosulatlan átvételét, joga van be is perelni azokat, akik nem respektálják a tilalmat, de nincs joga a tudósítók ellen más vállalatnak mintegy monopóliumot biztosítani”, – írta felterjesztésében a Magyar Hírlaptudósítók Szindikátusa és arra kérte a miniszterelnököt, utasítsa az MTI-t, hogy az új vállalattal kötött szerződését vizsgálja felül, s ne szolgáltatssa ki híranyagát monopólium gyanánt egy különálló tudósítói vállalatnak. Az aláírók oltalmat kértek „az államtól támogatott félhivatalos Magyar Távirati Irodának nyomása és illetéktelen nyereszkeskedő hajlandósága ellenében”.

Radót politikai bonyodalmak lehetőségének ecsetelésével rövid úton meghátrálásra bírták. Hamarosan megintésben is részesült, miután az MTI nem volt hajlandó beleártani magát egy Nyitra megyei vitába. Ez abból támadt, hogy az Alkotmány című lap olyan megyei tisztviselőkről írt, akik sarkantyús csizmában, lovaglónadrágban napokon át isznak hitelbe vidéki kocsmákban. A megyei tisztviselői kar mindezt koholmánynak minősítette, de Radó a Nyitra megyei MTI-tudósító szubjektívizmusára gyanakodott, és a tiltakozás nem jelent meg a hírügynökség kiadásában. Lukács László miniszterelnök kikényszerítette egy tompított élű tudósítás megjelentetését, ami módot adott a mentegetőző levél megírására is kényszerített Radó Sámuelnek néhány elvi kérdés kifejtésére.

Az MTI főszerkesztőjeként és a kiadó tulajdonosaként a miniszterelnökhöz intézett 1913. május 23-i keltezésű levelében mindenekelőtt azt szögezte le, hogy a hírszolgálati irodának „bizonyos akciószabadság teljesen nélkülözhetetlen”. A kormány ellenőrzési joga csak arra szorítkozik, hogy a távirati iroda általános irányvonala a kormány intencióinak megfelelő-e. „De a szerkesztő intézkedési jogának megszorítása, a belső ügykezelésbe való beavatkozás ellenkezik az intézet rendeltetésével és annak működését lehetetlenné teszi. Ilyen értelemben fejlődött a joggyakorlat a távirati iroda alapítása óta” – mutatott rá Radó, elhelyezve azt a burkolt fenyegetést, hogy ha az MTI „egy csapásra félhivatalosból hivatalossá változik át, és a hatósági beavatkozás folytán tudósítói szolgálatra alkalmatlanná válik”, akkor a nagy nyugati hírügynökségek megszüntetik vele az összeköttetést, és a magyar közállapotokról Bécsből tudósítatják magukat.

1914 áprilisában életbe lépett Tisza István új sajtótörvénye (XIV. tc.). A négy hónap múlva kitört világháborúban a magyar kormánypárti, ellenzéki és a szociáldemokrata sajtó is közös nyelvet talált a vérontás dicsőítésében, de a háború előtt a

kormány még attól tartott, hogy a szabadjára engedett ellenzéki sajtó keresztezheti terveit. Az 1848. évi sajtótörvény megreformálása, új sajtótörvény megteremtése látszott megfelelő eszköznek a sajtó fékmentartására.

Az új sajtótörvény újításként bevezette a helyreigazítási kényszert és a kártérítési kötelezettséget. A lapkiadók utasították újságíróikat a mérsékeltebb hang használatára, és ez az irányzat nemcsak a lapkészítőknél érvényesült. Ráadásul az 1914-es rendelkezések sajtóper esetén igen kevés időt adtak az újságírónak bizonyítékai előterjesztésére, a késedelmesen előadott bizonyítékokat a bíróság nem vette figyelembe, még akkor sem, ha az újságíró igaza nyilvánvaló volt.

A Tisza-kormány 1914 elején vitte a parlament elé az új sajtótörvény tervezetét. A törvényjavaslat országgyűlési tárgyalásakor az ellenzék kivonult az ülésteremből, de a javaslatból így is törvény lett.

Az 1914-es sajtótörvényt (egykori minősítés szerint nem „törvény a sajtóról”, hanem „törvény a sajtó államosításáról”) követően nem sokat kellett várni az 1914. évi 12.001/I.sz. rendeletre, amely már a háborús cenzúra bevezetéséről szólt.

Az első világháború a források beszűkülése és nyilvánvaló egyoldalúsága miatt nehéz feladatok elé állította a Magyar Távirati Irodát. Már a szarajevói merénylet hátterének bemutatása, az összeesküvés szálainak érzékeltetése összetett problémakezelést igényelt, hiszen a háború okairól és felelőseiről is szó volt. Közölni kellett a hivatalos hadijelentéseket, harctéri tudósításokat, amelyeknek hagyományos egyoldalúsága, megszűrtsége, területi és tematikai behatároltsága nem szorul bővebb magyarázatra. Az MTI a híryanag zömét Bécsből kapta, esetleges volt a kapcsolata Berlinnel, a London és Párizs felé bejártatott hírszolgáltatás gyakorlatilag megszűnt.

A híradásokban a hadviselés érdekében hivatkozva nemigen kaphattak hangot a pacifista vagy baloldali háborúellenes erők és megnyilvánulásaik. Nem tudott érvényesülni az a nézet sem, hogy a „saját” célok kritikus vizsgálata elengedhetetlen, vagy hogy az egyes vezető személyiségek pszichológiájánál, lépéseinél, e lépések kölcsönhatásánál mélyebb okokat kell feltárni.

A hírszolgálati irodák számára csak a tények, jobban mondva az értesülések és közlések maradtak, a lehetőségek ingoványos talajára nem léphettek.

Mai szemmel aligha irigyelhető az MTI akkori vezetőinek és szerkesztőinek helyzete, de a második világháborúban volt ennél keményebb kutyaszorító is.

Érdekes módon ugyanazon a napon, 1914. július 28-án, amikor az Osztrák-Magyar Monarchia hadat üzent Szerbiának, a Csepel-sziget északi csücskénél megkezdődtek egy rádió-adóállomásnak az építési munkálatai, amely a Magyar Távirati Iroda „hírszórásában” is jelentős szerepet kapott. Szeptember elején már felállították a 120 méter magas adótornyot, 1914. október 14-én pedig megtörtént az ünnepélyes avatás.

Az adó katonai rendeltetésű híradókapcsolatot biztosított a déli hadszíntérrel, de a szövetséges Bulgáriával és Törökországgal is. A Magyar Távirati Iroda Csepel révén bekapcsolódott ellenséges rádióállomások lehallgatásába, és a levett anyagok megfelelő átdolgozás után, 1917-től felbukkantak a hírügynökség kiadásiban. Ugyan ebben az évben Csepel fegyverszüneti ügyleteket közvetített Szentpétervár felé, majd 1919-ben lehetővé tette Lenin és Kun Béla üzenetváltását.

Az MTI rádióadásai nyomban kalózkodást szültek (a „kalózok” természetesen tovább nem fizettek elő az MTI hírszolgálatára, hanem folyamatosan lopkodták azt az éterből), ezért például a közgazdasági hírszolgálatot rejtjelezni kellett, és rehabilitálták a telefontávkábeleket. Az orvhallgatók azonban hasznos rádióvételi megfigyelésekre tettek szert, amit a posta hasznosított. A kereskedelemügyi miniszter 1925. november 10-i rendelete végül kimondta, hogy „tilos az állami, szolgálati és magántávíratokat, távbeszélgetéseket a rádióberendezés útján jogtalanul felfogni, leírni, azokat másokkal közölni, bármi módon felhasználni”.*

Az MTI háború alatti nehézségeire és ezek elgondolkodtató voltára fényt vet az az 1917. november elején kiadott füzet**, amelyet Radó Sámuel íratott meg felelős szerkesztőjével. A szerző, dr. Nádas József a hírügynökségi tevékenységre a *hírlapszolgálat* és a *hírlaptudósítás* megjelöléseket használja és tanulmány-töredékében mind a háború alatti, mind a háború utáni elvárásokra kitér, előrevetítve az állami tulajdonba vételt.

A felelős szerkesztő egyértelműsíti a háború negyedik évében, hogy a hírlapszolgálatot sügősen a kormánynak kell kezébe vennie, mert a nemzetközi hírszolgálat a csőd szélére került.

A hírterjedelem az MTI-nél kétszeresére nőtt, a szerkesztőségi létszám elégtelen, a *magánvállalkozás a szükséges pénzt előteremteni képtelen*. Az évi 400 000 koronás költségekből a lapoktól alig 100 000 korona folyik be, az előfizetésekből több pénz nem hozható ki, mivel, mint Nádas fogalmaz, „a lapok a kormány által privilegizált és ennél fogva irányított Távirati Irodát olyan állami helynek tekintik, amely nem a lapok, hanem a mindenkor kormány kedvéért áll fenn”.

Nádas József az általa elképzelt három megoldási mód közül az MTI államosítását tartotta a legkézenfekvőbbnek. Ez „biztosítaná a lapokat arról, hogy a távirati iroda mindenkor vezetője mint a rendes fegyelmi szabályok alatt álló kormányzati közeg, nem a vállalat rentabilitását tartaná legfőbb feladatának, hanem sokkal inkább a kormánynak és a lapoknak megelégedését keresné”. Ebben azonban az a veszély rejlik – folytatja a felelős szerkesztő –, hogy az MTI mint a kormány kizárólagos tulajdona „olyan vak eszköz volna a kormány kezében, amely akaratlanul is túlzásba jutna a kormány érdekeinek követése közben, másrészt oly óriási anyagi áldozatot követelne a kormánytól, amelyre így átmenet nélkül, aligha kapna felhatalmazást a miniszterelnök”.

(Tény, hogy abban az időben egyedül a bécsi hírszolgálati iroda volt tisztán állami vállalat, a többi vagy kizárólag magánvállalkozásként, vagy a magánvállalkozás és az állami intézmény kombinációjaként működött.)

A második megoldási mód a *lapok által fenntartott vállalat* lehetne, azzal a hátulütővel, hogy az ellenzéki lapok tulajdonosai természetesen a saját szemléletüknek megfelelő hírszolgáltatást adnának külföldre.

Nádas a harmadik megoldásként a Wolff-modellt ajánlotta megfontolásra: az állam által irányított berlini hírügynökséget független, vagyonos pénzintézetek konzorciu-

* Sugár Gusztáv: A magyar rádiózás története a felszabadulásig. Budapest, 1985., 77. o.

** Nádas József: Megjegyzések a hírlaptudósításhoz. Budapest, 1917.

ma finanszírozza. A lapok ebben az esetben is eléggé kiszolgáltatva lennének a vállalkozóknak.

A felelős szerkesztő hasztalan panaszkolta, hogy mind a kormány, mind a lapok mostohán bánnak a távirati irodával, hasztalan ostromozta, hogy minden kormány az előző kormány eszközét, a lapok pedig a mindenkor kormány politikájának eszközét látják az MTI-ben. Nádas Józsefnek hamarosan a lapok oldalára kellett átállnia, füzeté pedig csak elméleti-történeti értékét őrizte meg.

1918-ban az MTI-t balsors üldözte: az embargóutasításoknak, a bizalmas közlésekre vonatkozó előírásoknak ismételt nem tett eleget, ráadásul könyomatosai olykor olvashatatlanul mentek ki a szerkesztőségekhez.

Kezdődött azzal, hogy Pallavicini György őrgróf, miniszterelnökségi államtitkár 1918. január 14-én megintést tartalmazó dörgedelmes levelet juttatott el a „méltóságos” megszólítást kiérdemlő udvari tanácsosi címet viselő Radó Sámuelnek. „A Magyar Távirati Iroda ismételt felhívás ellenére megtagadta a naponkint feladott táviratok másolatának a sajtóalbizottsághoz a szükséges ellenőrzés gyakorolhatása végett kívánt megküldését. Ezen mulasztásért ezennel megintem és saját érdekében figyelmeztetem, hogy a miniszterelnökség erre vonatkozó felhívásának haladéktalanul tegyen eleget” – állt az MTI igazgatójához címzett levélben.

Az államtitkár ugyanitt szóvá tette, hogy a Budapesti Napilapok Szindikátusa állandóan panaszkodik: a távirati iroda elkésve és hiányosan közli a lapokkal a külföldi híryanagot. Ezen túlmenően a szindikátus miniszterelnökségi beavatkozást kért, mivel a Magyar Távirati Iroda egyoldalúan 30 százalékkal emelte kiadásainak előfizetési díját, és nem várva be az erről folyamatban levő tárgyalások eredményét, 1918. január 14-én megszüntette a kiadások megküldését előfizetőinek. „Minthogy ez az eljárása semmiképpen sem fér össze azzal a kötelezettséggel, amelyet a miniszterelnökséggel szemben a lapok kiszolgálása tekintetében vállalt, ezennel felhívom, hogy – anélkül, hogy a lapokkal szemben való magánjogi igényét vagy annak bírói érvényesítését a legtávolabból is érinteni akarnám – mind addig, amíg az egyoldalúan felemelt előfizetési ár tekintetében a Budapesti Napilapok Szindikátusával megállapodásra nem jutott, vagy megállapodás hiányában az erre illetékes hatóság döntését ki nem eszközölte, az eddigi előfizetési árat fizető lapoktól a külföldi híryanagot meg ne vonja” – így az őrgróf.

Radó Sámuel másnap válaszolt és kifejtette, hogy az előfizetési díj megszabása olyan kétségtelen magánjog, amelyet minden addigi kormány – utoljára Tisza István gróf kormánya is – tiszteletben tartott. Az MTI-igazgató azzal zárta válaszlevelét, hogy kénytelen e magánjog esetleges megsértése ellen határozottan óvást emelni.

1918. április 2-án újabb kellemetlen eset történt. A magyar hírügynökség Czernin Ottokár grófnak, a monarchia külügyminiszterének egy aznap elmondott beszédét április 2-án délelőtt azzal a feltétellel kapta meg, hogy a beszéd szövegét este 19 órakor bocsáthatja a lapszerkesztőségek rendelkezésére. Az volt az elképzelés, hogy a beszédet elsőként az április 3-i reggeli budapesti és bécsi lapok ismertessék. Ezzel szemben a magyar főváros április 2-i esti lapjaiban már megjelent a beszéd, sőt az egyik lap (Az Est) olyan részleteket is meghagyott a szövegben, amelyek a végső

változatban kimaradtak. A külügyminisztérium odáig ment, hogy az MTI-vel „szinte lehetetlen az együttműködés”, a legsürgősebb vizsgálatot kérte a miniszterelnökségtől, valamint biztosítékok felkutatását az MTI eljárásával kapcsolatban.

Pallavicini őrgróftól Radó természetesen ismét megkapta a megintést „ezen semmivel sem menthető mulasztásért”, és komolyan figyelmeztették eljárásának súlyos következményeire.

Aztán 1918. április 7-én az MTI *rendes* kiadásában közölte azt a *bizalmas* értesítést, hogy Clémenceau egyik megnyilatkozásáról a lapok a hivatalos híradás megjelenéséig semmit ne közöljenek. Április 8-án a távirati iroda ugyancsak a közölhető anyagok sorában adta ki azt a bizalmas belső utasítást, hogy a lapok ne foglalkozzanak a vasúti tisztviselők kongresszusával. A miniszterelnökségi államtitkár emlékeztette Radót, hogy intézményének zárt borítékban külön lapon kellett volna a szerkesztőségekhez eljuttatni a bizalmas letiltást, „nem pedig a lapszerkesztőségeken kívül mások által is hozzáférhető nyilvános formában”. Ismét intés, ismét a leghatározottabb figyelmeztetés...

Radó a lemondás gondolatával foglalkozott, sőt már 1918. január 15-i levelében arra kérte Pallavicini államtitkárt, hogy újból sürgesse meg az ő felmentését és „kegyeskedjék a távirati iroda átvétele iránt való szóbeli előterjesztését” meghallgatni.

Utódlásáért féltucat pályázó lépett sorompóba, Wekerle miniszterelnök végül is Fabro Henrik „országgyűlési gyorsirodai osztálytanácsost” értesítette arról, hogy választása reá esett, és 1920. január 1-jétől tízévi időtartamra átveheti a Magyar Távirati Iroda vezetését. A miniszterelnöki utasításban egyebek között szerepelt az, hogy Fabro köteles „mellőzni mindazon hírek közlését, amelyeknek megjelenését a miniszterelnökség közérdekből kívánatosnak nem tartja”.

A hírszolgálat költségeit az új vezető viseli, a vállalat bevételei is őt illetik meg. Az MTI kedvezményei változatlanok maradnak, a miniszterelnökség hajlandó a megnövekedett költségek bizonyos részét fedezni.

Wekerle miniszterelnök a balkáni hírszolgáltatás legfontosabb gócpontjává akarta fejleszteni Budapestet, kész volt a Zágrábba és Szarajevóba küldendő MTI-tudósítók illetményét és költségeit megtéríteni.

Az 1918. augusztus 22-én kelt miniszterelnöki levélben visszatért a hagyományos formula:

„Ha Ön vállalt kötelezettségeinek teljesítését megtagadja, vagy azok hanyag teljesítésével a hírszolgálatához fűződő érdekeket komolyan veszélyezteti, úgy a megbízás tartamának lejártá előtt is, háromszori írásbeli megintés után, a megbízás megvonható, amely esetben a befektetett alaptőke Önnek megtérítendő.”

Két hónap múlva Károlyi Mihály lett a miniszterelnök és 1918. november 7-én – négy nappal azután, hogy Ausztria–Magyarország fegyverszüneti megállapodást írt alá Párizsban az antant hatalmakkal – egy közlemény jelent meg a lapokban: „Károlyi Mihály miniszterelnök, tudatában azon nagy nemzeti érdekeknek, amelyek a magyar sajtó nemzetközi hírszolgálatának minél tökéletesebb kiépítéséhez fűződnek, intézkedett, hogy a Magyar Távirati Iroda a mai napon állami kezelésbe vétessék át. A miniszterelnök a vállalat átvételének lebonyolítására Német Alfréd dr. osztályta-

nácsost küldötte ki, aki ezután az államosított irodát Fabro Henrik dr. osztálytanácsossal együtt fogja vezetni.”

Radó Sámuel, a Magyar Távirati Iroda igazgató-tulajdonosa egyidejűleg átvehette Károlyi Mihály levelét, amelyben a kormányfő tájékoztatja, hogy a „tulajdonát képező és igazgatása alatt álló Magyar Távirati Irodát, az Ön magánjogi igényeinek érintése nélkül állami tulajdonba veszem át...”

Fabro Henrik

Nagy Ákos hírügynökség-történeti jegyzeteinek megfogalmazása szerint „a Károlyi-kormány államosította és a Miniszterelnökség sajtóosztályának kötelékéhez tartozó hivatalos szervvé alakította át az MTI-t, így működött az a Tanácsköztársaság alatt is... Az ellenforradalom első hónapjaiban a kormány rávette Fabrot, hogy bizonyos kártérítés ellenében lemondjon az MTI Rt. javára. Ekkor hívták meg Kozma Miklóst a vállalat szervezésére”.

Két nemzetközi együttműködési megállapodás szövege maradt meg ebből az időszakból. Az egyik – feltehetően 1918 júniusából – egy német-osztrák-magyar, a másik pedig egy német-magyar hírügynökségek közötti megállapodás.

A berlini Continental-Telegraphen-Compagnie Aktiengesellschaft, a bécsi k.k. Telegraphen-Korrespondenz-Bureau és a budapesti Magyar Távirati Iroda abból kiindulva, hogy a békés viszonyoknak a világháború utáni helyreálltával tárgyalniuk kell majd mind a semleges, mind a „volt ellenséges” hírügynökségekkel, leszögezték, hogy csak együttesen tárgyalnak velük, egyeztetett feltételek mellett. Ehhez az elképzeléshez a szófiai és a konstantinápolyi hírügynökség is csatlakozott.

A „hármak” megegyeztek, hogy csak önálló és nemzeti területi hírszolgálati irodákkal tárgyalnak, amelyek félhivatalos viszonyban vannak államuk kormányával. Saját anyagaik külföldi terjesztését a pontosság és a hitelesség szempontjából ellenőrizni fogják, fenntartva a helyreigazítás jogát. Partnereiknek lehetőleg teljes és a szükségleteiknek megfelelő hírszolgáltatást biztosítanak.

A német és a magyar hírszolgálati iroda kétoldalú megállapodása egymás anyagainak kölcsönös rendelkezésre bocsátásáról, megfelelő kormányforrások fenntartásáról, a diplomáciai képviselők hírellátásáról, pénzügyi kérdésekről szólt.

1918 nyara után már nem sok valószínűsíthető meg ezekből az elgondolásokból...

AZ MTI RÉSZVÉNYBIRODALOMMÁ VÁLIK

1918–1930

Csonka Magyarország, csonka lehetőségek – Új vezetői garnitúra az MTI-ben – A Tanácsköztársaság és a moszkvai kapcsolat – Horthy-korszakban Kozma-korszak – Részvénytársasági ultimátum tájékoztatáspolitikai érvekkel – „Politikailag megfelelő tőkét!” – 1921. április 28.: MTI Rt. – Társvállalatok és a sajtóbirodalom – Megszólal Rádió Budapest – Ellentmondásos mérleg

Magyarország új államjogi helyzetbe jutott 1918 végén, de amennyire megszűnt a Béctől való függés, amennyire függetlenné vált az ország, annyira függő helyzetbe került az államosítás folytán a Magyar Távirati Iroda. Helyzetét más tényezők is bonyolították.

Buzinkay Géza egyik sajtótörténeti munkájában rámutat, hogy az első világháború végével drámaian új feltételek közé került a magyar sajtó. Egyharmaddal csökkent a magyar nyelvű lakosság, vagyis a potenciális olvasói kör, ami visszavetette a példányszám-növekedést, idegen államok fennhatósága alá és vámhatára mögé kerültek fejlett sajtóélettel rendelkező városok – Kolozsvár, Arad, Temesvár, Nagyvárad, Szabadka –, amelyek a korábbi évtizedekben gyakran töltötték be az országos lapok újságírói utánpótlási, iskolázási helyének szerepét. Teljesen felborult a hatalmi, kormányzati szerkezet, az újságíróktól rendre számon kérték, hogy miért engedtek az előző kormányzat nyomásának. A magyar sajtónak ismét közvetlen politikai szerepet kellett játszania.*

Károlyi Mihály ugyan 1918. december 7-én elvileg visszaállította a sajtószabadságot, eltörölve a háborús cenzúrát, a kauciót és bevezetve a szabad utcai lapárusítást, de a nyomasztó papírhány miatt a sajtószabadságnak csak elvi jelentősége volt.

* Buzinkay Géza: Kis magyar sajtótörténet. Haza és Haladás Alapítvány, Budapest, 1993. 99. o.

Méltóságos

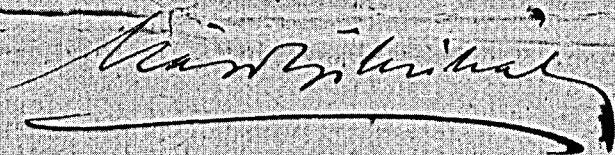
Dr. R a d ó S á m u e l urnak

m. kir. udvari tanácsos, a Magyar Távirati Iroda igazgató-
tulajdonosa

Budapest.

Van szerencsém értesíteni, hogy a tulajdonát ké-
pező és igazgatása alatt álló Magyar Távirati Irodát az Ön
magánjogi igényeinek érintése nélkül, folyó évi november hó
6-tól kezdve állami tulajdonba veszem át és annak vezetésé-
vel dr. Német Alfréd ministeri osztálytanácsost bízom meg.

B u d a p e s t , 1918. évi november hó

Egy levél az államosításról

A polgári demokratikus forradalmat követő időszakból alig maradt nyoma az MTI tevékenységének. Tény, hogy reagálnia kellett a közvélemény megnövekedett érdeklődésére mind Kelet, mind Nyugat eseményei iránt. Tudósított forradalmi fejleményekről, a békeszerződések esélyeire utaló tárgyalásokról. Ebben az időszakban forrtak ki az MTI-nek azok az új vezetői, akik a 20-as-30-as években egyfelől meghatározták a tényleges kiadási-szerkesztési munkát, másfelől megalapozták a hírügynökség „gazdasági birodalmának” kialakulását.

Tarr László jóvoltából eléggé emberközeli képpel rendelkezünk azokról a személyekről, akik az 1918-ban államosított Magyar Távirati Irodát vezették.

Német Alfréd több idegen nyelvet beszélő, a külpolitika kérdéseiben jártas, jó szervező és irányító képességgel rendelkező ember volt, miniszterelnökségi miniszteri osztálytanácsosi tisztségből váltott hírügynökségi vezetői posztra. Diplomáciatörté-

neti érdeklődését szintén jól ismerték. MTI-beli tevékenységét a fegyelem helyreállításával kezdte és átgondolt, ésszerű szervezeti felépítést adott a hírügynökségnek. 1920-ban miniszteri tanácsosi címet kapott.

Fabro Henrik udvarias, érzékeny ember, jó gyorsíró és „félhivatalos” újságíró volt. Az MTI-ben Német Alfréd mellett elsősorban az adminisztratív vezetés teendői hárultak reá. Aligazgatóként diplomáciai-tudósítói feladatkörben is nagy teljesítményt nyújtott.

Fabro még az államosítás előtt figyelt fel Zimmer Ferencre, aki akkor egy másik könyvkiadó kiadvány, a Budapesti Tudósító szerkesztőségének belső munkatársa volt. Zimmer németül legalább olyan jól tudott, mint magyarul. Sem az MTI berlini, sem bécsi tudósítója nem akart lenni, de a „politikai riporter” megbízatást elfogadta. Zimmer újságírói pályáját 1905-ben, húszéves korában kezdte, 1918. november 15-én lépett be az MTI szerkesztőségébe, ahol hamarosan turnusvezető lett, majd 1920-ban Kozma Miklós mellett elfoglalhatta az MTI főszerkesztőjének tisztét.

A Tanácsköztársaságot követő rendszer e korszak emlékeit igyekezett elpusztítani és ennek az elhatározásnak elsősorban a nyomtatott anyag esett áldozatul, amelynek birtoklása törvénybe ütköző cselekedet volt. Általában csak elrejtett példányok, zömmel igen rongált állapotban, vészelték át a Horthy-korszakot.

A tanácskormány az addigi kis példányszámú könyvkiadásokat megszüntette, a nagyobbak (Budapesti Tudósító, Magyar Tudósító, Magyar Híradó) szerkesztőségét beolvasztotta a Magyar Távirati Irodába, amelynek munkatársi létszáma ezzel jelentősen felduzzadt. A Vörös Újság és a Népszava sűrűn utalt jelentései forrásaként az MTI-re, amely diplomáciai „futárszolgálatot” is ellátott, természetesen az éteren keresztül.

A Párttörténeti Intézet archívumának anyagai alapján a Kossuth Könyvkiadó 1979-ben kötetet jelentetett meg „Szovjet-Oroszország és a Magyarországi Tanácskormány kapcsolata táviratok tükrében” címmel. Ebből nyomon követhető a két külügyi népbiztos, Kun Béla és Georgij Csicserin üzenetváltása és információcseréje. Az orosz hírszolgálat a moszkvai rádióállomás éjjelente sugározta az MTI-nek, amely napi bel- és külföldi helyzetjelentésekkel viszonzta a szolgáltatást.

A „magyar kapcsolat” fontos tényező volt a nemzetközi diplomáciai elszigeteltségbe került Oroszország számára. A Tanácsköztársasággal viszont tartotta a diplomáciai összeköttetést Ausztria, s a bécsi magyar követségen, valamint az osztrák fővárosban székelő antantmissziókon keresztül kapu nyílt Nyugatra. Budapesten emellett nyugati lap- és tudósítókkal lehetett érintkezést teremteni. Csicserin 1919. április 3-án így zárta Kun Bélához szóló üzenetét: „Ön kedvező helyzetben van ahhoz, hogy segítsen bennünket a hazugsághadjárat elleni harcunkban és különösen az amerikaiakat figyelmeztesse az állandó francia hamisításokra és a mindennapi hazugságadagokra, amelyeket ellenségeink fáradhatatlanul feltálnak.” És Kun Béla igyekezett teljesíteni ezeket a kéréseket, nem utolsósorban az MTI drótnélküli távíró-szolgálatának segítségével.

Tarr László az MTI történetét feldolgozó kéziratában találóan a magyar hírszolgálati iroda „tisztetbeli moszkvai tudósítójának” nevezi az orosz külügyi népbiztost, akinek számos híradását viszont lehetett látni aztán a Vörös Újság és a Népszava hasábjain.

Cserében az MTI kapcsolatot teremtett Moszkva számára hol Svédország, hol pedig Bajorország felé, ahol 1919. április 13-án kikiáltották a Bajor Tanácsköztársaságot.

A „tanács hatalom” meglehetősen diktatórikus sajtóviszonyokat teremtett Magyarországon, de ezt „alkotmányosan” tette. Az 1919. június 23-án elfogadott Alkotmány 8. paragrafusában a sajtószabadságnak alábbi értelmezését adta: „A Tanácsköztársaságban a dolgozók véleményüket írásban és szóban szabadon nyilváníthatják, de megszűnt a tőkének az a hatalma, amellyel a sajtót a kapitalista gondolkodásmód terjesztésének és a proletáröntudat elhomályosításának eszközévé alacsonyította. Megszűnt a sajtónak a tőkéthöz való függése is. Minden nyomtatvány kiadásának joga a munkásságé, és a Tanácsköztársaság gondoskodik arról, hogy a szocialista eszme az egész országban szabadon terjedjen.” Ez akkor a kemény sajtóellenőrzést és a sajtóélet államosítását jelentette, lényegében csupán a különböző hatalmi szervezetek lapjai maradtak meg, eltekintve az irodalmi, ifjúsági és női lapoktól.

A Magyar Távirati Iroda ebben az időszakban nemzetközi vesztegzár alatt állt. A munka összezsugorodott, a Peidl Gyula elnöklete alatt 1919. augusztus elsején megalakult úgynevezett szakszervezeti kormány idején pedig a fővárosban nem maradt az MTI számára kiszolgálni való lap.

A tanácskormány lemondása és a románok Budapestre való bevonulása után 1919. szeptember 28-tól jelentek meg ismét a feléledt budapesti újságok, amelyeknek „letisztításában” a román katonai cenzor és a magyar kormány cenzora versengett egymással. Az MTI folytatta a munkát, sőt még arra is módot talált, hogy 1919. decemberében felállítsa Szegeden az első új MTI-fiókot.

Amikor Párizsban tárgyalások kezdődtek a magyar békeszerződésről, ezekre a minisztertanács az MTI különtudósítójaként Fabro Henrik aligazgatót küldte ki, akinek a kiküldetése végül is több mint öt hónapos lett. Német Alfréd ugyanekkor Bécsben a Reuter és az Havas igazgatójával találkozott. Frédéric Pierre, a francia hírszolgálati iroda krónikása 1959-ben megjelent könyvében így írt erről a találkozásról: „(Német) miután elszenvetted Kun Béla diktatúráját, most a fehérterror uralma alatt élt. Szeretetre méltó, megegyezésre hajló férfiú volt, akinek a magatartása tanúsította, hogy Franciaország és Anglia megnyerte a háborút. Könnyen létrejött a megegyezés a szerződésről (az MTI és az Havas között - P.S.), amelyet a következő év júniusában írtak alá, tizenkét nappal a trianoni békeszerződés után.”

1920 júliusában Teleki Pál lett a miniszterelnök, a kormányfői sajtófőnök posztjára pedig Eckhardt Tibort szemelték ki, aki addig a külügyminisztérium sajtófőnöke volt. Német Alfrédet az MTI éléről szolgálatra visszarendelték a miniszterelnökség sajtóosztályára, és azonnyomban tartós szabadságra küldték. Utódja Kozma Miklós lett.

Kozma Miklós 1884. szeptember 5-én született Nagyváradon. Apja, Kozma Ferenc – nyugalmazott tábornok korában – Bárd Miklós álnév alatt közölt költeményeivel tűnt fel.

Kozma Miklós hivatásos huszártisztként vett részt az első világháborúban és közéleti pályafutása is a katonaságnál, az 1919-ben megszervezett Horthy-féle „nemzeti had-

seregben” indult el. Előbb a fővezérség nemzetvédelmi és propagandaosztályának volt a vezetője, majd a katonapolitikai ügyek referense lett a kormányzó katonai irodáján.

Polónyiné Tomsics Emőke disszertációjában az életrajz egyéb elemekkel is bővül: „Kozma ellenforradalomban edzett, kipróbált katonája volt Horthynak. A Ludovika Akadémiát végzett, jogi tanulmányokat is folytatott hivatásos katonatisztet negyvennégy hónapos frontszolgálat után 1918-ban a Honvédelmi Minisztériumba osztották be. A Károlyi-kormány letartóztatta, majd a Tanácsköztársaság idején Szegedre szökött, ahol a fővezérségnél a vörösvédelmi osztályt vezette. Az ellenforradalmi sereggel együtt Siófokra ment és a fővezérség katonai politikai osztályának élére került. A kormányzóság felállítása során a katonai iroda politikai referense lett.”

A Csurdi-Fenyő-Márkus-féle, 1977-ben kiadott magyar sajtótörténet olyan jellemzést adott az MTI új vezetőjéről, hogy Kozma „Horthy közvetlen környezetéhez tartozott, a fajvédő tábor többségétől eltérően művelt és munkabíró egyéniség volt, aki határozott koncepcióval szervezte meg az állami propaganda- és hírszolgálatot”.

Tarr László, aki a 30-as évek elején került az MTI-hez, történeti munkájának második kötetében Kozmáról úgy ír, mint „bonyolult, sokrétű egyéniségről, akinek gondolatvilágában egyszerre és együtt megfér a jobboldali világnézet egyfajta öröklött liberalizmussal, a mély nemzeti érzés az európai szemlélettel, a belénevelt katonás fegyelemtartás a szívélyes közvetlenséggel és az öntudatos magatartás bizonyos emberies vonásokkal”. Igaz, hozzáteszi, hogy amikor elfoglalta helyét a Távirati Irodánál, „ezekből a tulajdonságaiból csak a katonás vonások és az ellenforradalmi szellem tűntek ki”. Az első világháború különböző frontjain tényleges tisztként elviselt négyévi szolgálat után hazatérő Kozma állásfoglalása egyáltalán nem volt ellentmondásos, mert ő egyértelműen az ellenforradalom hívévé szegődött – mutat rá Tarr. – Erről teljes nyíltsággal szól Az összeomlás. 1918–1919 című könyvében.*

A kormányzóság 1920 júliusában a gödöllői kastélyban székelt és az ott dolgozó Kozma Miklóssal Eckhardt Tibor miniszterelnökségi sajtófőnök tudatta, hogy Teleki Pál miniszterelnök őt kívánja kinevezni a Magyar Távirati Iroda vezetőjévé. „Eszem ágában sincs. Azt sem tudom, hogy mi fán terem a Távirati Iroda” – ez volt a válasz,

A kép jobb szélén vitéz leveldi Kozma Miklós

* Kozma Miklós: Az összeomlás. 1918–1919. Budapest, 1933. Athenaeum kiadás

amelyet 24 órás gondolkodási idő és újabb ellenkezés követett. Azután Horthy maga vette kézbe az ügyet és Kozma Miklós Pesten, a Városház utca 10. számú sarokház félemeletén kötött ki, ahol az MTI szerkesztőségi helyiségei voltak.

Kozma Miklós kinevezése a következő levélben történt:

Nagyságos
Kozma Miklós
szolgálatonkívüli százados úrnak,
Magyar Királyi Miniszterelnökség

Önt, a magyar állam tulajdonát képező Magyar Távirati Iroda szellemi és adminisztratív vezetésével megbízom s illetménye folyó évi augusztus hó 1-jétől kezdődőleg havi 6000 korona azaz Hatezer koronában állapítom meg. Amennyiben megbízatása a kormány részéről megszüntettetnék, Önt egyévi végkielégítés illeti meg.

Budapest, 1920. évi augusztus hó 17-én

Gr. Teleki s. k.

Német Alfréd a kinevezési okmány kelte előtt három nappal, augusztus 14-én hivatalosan átadta az MTI vezetését Kozmának. A rendelkezési jogok központosítása, az iktatási rendszer rendbetétele, a pénzbeli tartozások kiegyenlítése mellett az új vezető egyrészt az általa szükségesnek tartott személycserék keresztülvitelére, másrészt a külföldi szolgálat bővítésére és – a lehetséges mértékben – annak függetlenítésére összpontosított.

Kozma „Utastáskönyvet”, vezetett be, amelyben a bel- és külpolitikai események kezelésmódját, szerkesztéspolitikai megfontolásokat, jobbra „fölülről” kapott utasításokat rögzített. Ez a módszer nagyfokú túlélőképességről tett tanúbizonyságot a szerkesztőségi „turnuskönyvek”, illetve a bennük rögzített, kötelező erejű szabályok, eljárások, tartalmi és terjedelmi szabályozások formájában.

Az „Utastáskönyv” amelyet maga Kozma Miklós kezelt, nem egy szerkesztő számára „kaszárnyaszagot” árasztott és inkább parancskönyv benyomását keltette, holott Teleki Pál intencióit követve kerültek bele árnyalt kívánságok, elképzelések is, mint például 1920. augusztus 22-én:

„Közjogi kérdések fejtegetése az állami rend megszilárdításának folyamatát zavarja. Mellőzendő minden olyan közlemény, amely az államfői hatalom végleges rendezésének, a legitimitásnak, a király személyének a kérdését, ha tisztán közjogi szempontból is, tárgyalja. Úgyszintén azok sem adhatók ki, amelyek a volt országgyűlés visszaállításának és a jelenlegi nemzetgyűlés törvényességének kérdését tárgyalják.”

A bécsi hírszolgálati irodával fennmaradt, meghatározó fontosságú kapcsolatok mellett az MTI felvette a kapcsolatot közvetlenül Rómával, a Stefani hírszolgálati irodával, a kolozsvári Agence Damian, később Agence Dacia hírügynökséggel, magánjellegű tudósításokat kapott Prágából, és vette a Schweizerische Depeschagentur (Svájc) és a Polska Agencja Telegraficzna (Lengyelország) anyagait.

Nyugat-európai hírügynökségeket keresett fel az új MTI-vezető 1920 második felében, és tapasztalatszerző körútról azzal a felismeréssel tért vissza, hogy budapes-

ti intézményét *magánjellegű részvénytársasággá* kellene átalakítani, mert az államosított forma magában rejt az elbürokratizálódás veszélyét és a külföldön kétes szavahihetőségű magyar kormánnyal való azonosulás kockázatát.

A dolog odáig fajult, hogy a Teleki Pállal folytatott tárgyalások során Kozma Miklós egyenesen megmondta a miniszterelnöknek: ha az MTI-t nem alakítják át magánvállalattá, nem marad tovább a vezetője, hanem visszatér a katonai pályára. Az átalakítás terve igen hamar elkészült.

Polónyiné Tomsics Emőke már idézett bölcsészkarai disszertációjában rámutat, hogy Huszár Károly miniszterelnök (a keresztényszocialista tanító-újságíró 1919 novembere és 1920 márciusa között volt kormányfő) Somssich József külügyminiszterhez intézett egyik leveléből bizonyosra vehető: a Tanácsköztársaság bukását követő és a Teleki-kabinetet megelőző kormányoknak nem állt szándékában az MTI állami státusán változtatni. Maga Huszár „fontos nemzeti, kormányzati és sajtópolitikai szempontokra” hivatkozva továbbra is fenn kívánta tartani a vállalat állami kezelését és előkészületeket tett, hogy a hírügynökséggel járó kiadásokat az állami költségvetésbe beillessze. Ehhez elnyerte a fővezérség és a hadügyminiszter jóváhagyását, hiszen ebben fontos konszolidációs tényezőt láttak.

A disszertáció szerzője arra az ellentmondásra is felhívja a figyelmet, amely az újonnan kialakuló jobboldali rendszer központosított sajtószerkezetre való törekvése és az „első számú hírforrás” állami státusának felszámolása között feltételezhető volt. Budapest mind a kül-, mind a belpolitikában igyekezett megszilárdítani pozícióit, ezért is szüksége volt egy, a politikáját kifelé és befelé egyaránt megfelelő színezetben közvetítő hírközlő szervre, amely a tárgyilagosság és a megbízhatóság látszatát kelti. Demonstrálni kellett tehát, hogy a magyar hírközlés a kormánnytól független vállalkozásként, korrekt módon fog működni, amit a többi hírszolgálati iroda el is várt. Kozma Miklós sokkal később a Hírügynökségek Nemzetközi Szövetségének oslói konferenciájáról (1938. június 16.–július 20.) készített naplójegyzetében erről a következőt írta: „...A mi jelszavunk a kormányoktól független hírszolgálat volt, ami lényegében ugyan akkor sem volt igaz, de mindenki úgy tett, mintha hinné, hogy igaz...” A naplójegyzet „retrospektív” bölcsessége, mint látni fogjuk, nem Kozma Miklós valamiféle kései, utólagos felismerése volt, hanem már munkásságának kezdeti, tervezgető szakaszában is megfogalmazódott, akkor persze a vezetőre nehezedő cselekvési kényszer által diktált módon.

1920 őszén az MTI kampányt indított „az elhanyagolt hazai közgazdasági hírszolgálat” feljavítására, hangsúlyozva, hogy ezt nem egyéni haszon elérésének érdekében, hanem kizárólag közérdekből teszi. A vezetés a *hírügynökség közgazdasági osztályának* feladatait három csoportba sorolta:

1. A közgazdaságot érintő hivatalos híreknek, továbbá fontos és szavahihető nem hivatalos híreknek külföldre, külföldről, a vidékre és a vidékről való közvetítése;
2. A magángazdaságot érdeklő fontosabb fővárosi, vidéki és külföldi hírek közvetítése, hogy a kellő orientálás a fejlődést segítse;
3. A gazdasági élet állandó figyelemmel tartása, folyamatos érintkezés gazdasági szakemberekkel, megfelelő intézkedések, újítások foganatosítása érdekében.

Mindhárom feladatcsoport ellátására önálló szolgálatok létesültek, elsőrendű mun-

katársakkal, mert – mint a tervezet összeállítói fogalmaztak – „a munka oly kényes és itt a visszaéléseknek oly tág tere nyílik, hogy ezen osztályban ma, mikor a nehéz megélhetési viszonyok között a csábítás fokozottan hat, csak erkölcsileg feltétlenül intakt személyzet alkalmazható”. Az igencsak időtálló indokoláshoz csatlakozott egy olyan ellenőrzés kilátásba helyezése, amely minden visszaélést a legrövidebb idő alatt nyilvánvalóvá tesz.

A 20-as években az MTI közgazdasági osztályának feladatkörébe tartozott természetesen a *Közgazdasági Kiadás* szerkesztése, a kiadás eljuttatása sokszorosított formában, valamint körtelefonon, távirón és interurbán telefonon az előfizetőkhez. (A körtelefon, amelyet 1923-ban szereltek fel, de amelyért az MTI havi átalányt fizetett a postának, telefonközpont igénybevétele nélkül, egy időben juttatta el a budapesti ügyfeleknek a várt információt.) A közgazdasági osztálynak kellett megfejtenie a beérkezett rejtjelzett rádiótáviratokat, ugyanakkor rejtjeleznie saját anyagainak a Magyar Rádió-hírszolgálat előfizetői számára. Ez a vidékre irányuló rádiótelefonos közgazdasági szolgálat egyéni előfizetők számára is elérhető volt.

A Magyar Távirati Iroda magánvállalkozáson alapuló rendszere helytelennek és károsnak bizonyult, de az államossított hírugynökségi rendszer sem kifogástalan – ezzel a megállapítással kezdődött az a beadvány, amelyet Kozma Miklós az 1921. január elseji állapotokból kiindulva készített, avagy készíttetett el és juttatott el Teleki Pál miniszterelnöknek. A részvénytársasággá alakulás mellett érveket is felsorakoztató elemzés „A Magyar Távirati Iroda részvénytársaság alapítási terve” címet viselte, és átfogó képet adott a működésének negyedik évtizedét záró intézményről.

Akkor már Budapesten több kisebb, magánjellegű hírszolgálati iroda is működött, így némi összehasonlításon alapult az a megállapítás, hogy „minden más magánvállalkozást felülmúló gyors adminisztratív munkára állami szerv nem képes”, amit kiegészített az az érv, miszerint „politikailag sem érdek, hogy a Magyar Távirati Iroda mint állami szerv szerepeljen a külföld előtt”.

Kozma úgy fogalmazott, hogy az MTI-nek tehát „legalább látszólag, magánvállalkozás színezetével kell bírnia”: „Egy közbeeső megoldást kell választani, ami annál könnyebben megy, mert hiszen valamennyi elsőrendű külföldi távirati ügynökség körülbelül ezen az alapon van megszervezve.”

Az újjászervezésnél érvényesítendő szempontok között a tervezetben ilyenek szerepeltek:

– a részvények többsége (51%) fenntartandó az állam számára, hogy a politikai irányítás joga mind a szervezésnél, mind a személyek kiválogatásánál, mind a napi szolgálat teljesítésénél feltétlenül biztosítva legyen;

– csak olyan tőkét szabad a Magyar Távirati Irodában való részesedésre felkérni, amely politikailag minden tekintetben megfelelő. „Eszerint csak keresztény és magyar vállalkozásnak szabad a Magyar Távirati Iroda részvényeiből névre szóló darabokat kiadni.”;

– az államnak szabadulnia kell attól a jelentékeny deficittől, amellyel a Magyar Távirati Iroda üzemének állami kezelésben való folytatása jár, vagyis nagyobb súlyt kell fektetni a hírugynökség üzleti részére;

– az állam bizonyos kedvezmények fejében (térítés nélkül átengedné az MTI be rendezéseit is) „minden néven nevezendő díj fizetése nélkül kapná meg a részvények 51 százalékát, ...viszont a részvények után esetleg kifizetésre kerülő osztalék az állam bevételeit növelné”.

A hírugynökségi munkafolyamatok felrajzolása végén a Kozma-féle beadvány utalt arra, hogy az MTI működésének nem csekély részét teszi ki az az információs szolgálat, amelyet a *minisztériumok* számára végez. „E szolgálat révén tájékoztatja a kormányt a bécsi és más külföldi lapokban megjelent olyan hírekről, amelyeknek a nagy nyilvánosság előtt való terjesztése nem kívánatos.” Ugyancsak az MTI-re hárították az utóbbi időben – írja Kozma –, noha ez nem hivatása, hogy a külföldi diplomáciai képviselőket propagandaanyaggal ellássa.

A harmincoldalas tanulmány gerincét a budapesti MTI-központ szerkezeti felépítésének leírása képezte. Hetvenöt évvel ezelőtt ez a központ *szerkesztőségéből, belügyi, külügyi és közgazdasági osztályból*, valamint *adminisztrációból* épült fel.

A felelős szerkesztő által vezetett *szerkesztőség* állította össze az MTI általános hírkiadásait, továbbá a vidékre és külföldre továbbítandó híryanag tetemes részét. A *belügyi osztály*, amely politikai és vidéki alosztályra tagozódott, egyrészt összeköttetést tartott a minisztériumokkal és a hatóságokkal, ellátta a parlamenti szolgálatot és információs gyorsszolgálatot bonyolított le a kormány irányában, másrészt biztosította a vidéki MTI-fiókok és az MTI-vel szerződéses viszonyban álló más vidéki szervek hírellátását.

A *külügyi osztály* fő feladata az volt, hogy irányító szervként intézze a külföldre menő politikai hírszolgáltatást, egyebek között konspiratív módon hírekkel lássa el az elcsatolt területek magyar nyelvű lapjait. Ennek az osztálynak előírászerűen állandó szoros érintkezésben kellett állnia a külügyminisztérium sajtóosztályával, amelynek elképzeléseit jóformán minden külföldre menő hír megfogalmazásánál szem előtt kellett tartani.

A közgazdasági és magángazdasági hírek az MTI közgazdasági és rendes kiadásában, előfizetőknek telefonon, a vidéknek külön összeállításban és táviratokban, Bécsnek külön összeállításban, egyéb külföldre táviratokban kerültek továbbításra. A *közgazdasági osztályon* külön árfolyam- és tőzdeszolgálat működött.

Végül az *adminisztráció* végezte a pénzügyi, a kiadóhivatali munkát, intézte a személyi ügyeket. Hozzá tartozott a nyomda, az expedíció és a telefonközpont is.

A 20-as évek elején MTI-fiókok működtek Szegeden, Szombathelyen, Miskolcon és Győrött, tervbe vették egy debreceni fiókot, a részben jugoszláv megszállás alá került Baranya kiürítése utánra pedig egy pécsi fiók felállítását. (1921. augusztus 22-ig maga Pécs is jugoszláv megszállás alatt volt.)

Az MTI vezetése igen részletes rentabilitási számítással zárta le a miniszterelnök-höz intézett beadványt.

A burgenlandi kérdés, az exkirály, IV. Károly puccskísérlete, Horthy 1921. március 30-i hadparancsa nemcsak az MTI témáját szorította háttérbe, hanem Teleki Pál kormányát is a bukás küszöbére juttatta. A miniszterelnök azonban nem hagyta cser-

ben az MTI vezetését: az utolsó minisztertanácsi ülésen, amelyen ő elnökölt, egyes kormánytagok ellenállásával is dacolva keresztülvitte a Kozma-féle ajánlat elfogadását.

Tarr László úgy írta le az előállott helyzetet, hogy az ajánlat megvalósítását egy körülmény hátráltatta: a szerződő félként tervbe vett részvénytársaság még nem volt sehol. „A részvényjegyzők ugyanis nemcsak, hogy nem tolongtak a Magyar Távirati Iroda tájékán, hanem még kötéllel is alig lehetett őket odavonszolni.” Ennek oka az a kikötés volt, hogy csak „politikailag minden tekintetben megfelelő” tőkét lehet részesedésre felkérni.

Koholmányokban és személyeskedésben bővelkedő parlamenti vita és az új miniszterelnök, Bethlen István higgadt felkészültséget tükröző felszólalásai után, 1921. április 28-án megalakult a „Magyar Távirati Iroda Részvénytársaság”.

Polónyiné Tomsics Emőke annak a két hétnek az eseményeit dolgozatában így foglalta össze: „1921. április 14-e a magyar hírközlés és sajtótörténet fontos dátuma. Ugyanakkor nem kevésbé jelentős a Horthy-rendszer konszolidációjának történetében sem. A minisztertanács ezen a napon Frigyes főherceg hadikölcsönjegyzése és a leköszönő miniszterelnök – Teleki Pál utolsó minisztertanácsi ülése volt ez – búcsúztatása mellett a Magyar Távirati Iroda ügyét tárgyalta. Teleki előterjesztését elfogadva a minisztertanács úgy határozott, hogy az addig állami kezelésben lévő MTI-t magánvállalkozásnak adja át. A szerződéstervezet az igazságügy-miniszterhez került tanulmányozásra, majd tíz nap múlva a felek kézjegyükkal látták el az immár kész szerződést, s április 28-án összeült az MTI Rt. első, alakuló gyűlése.”

A „szerződő félként tervbevett részvénytársaság” végül is úgy állt össze, hogy két csoport jelentkezett, amely hajlandó lett volna 250 ezer koronás vételárat megfizetni. Az egyik élén Bónitz Ferenc miniszterelnöki tanácsos, a miniszterelnökségi sajtóosztály volt vezetője és társai állak, a másik élén pedig Bernát István, a Közgazdasági Egyetem agrárpolitika-tanára. A Bónitz Ferenc „égisze” alatt egyesült két csoport, mint részvénytársaság 1921 májusában váltotta meg az MTI koncesszióját Fabro Henriktől, aki azt 1918 augusztusában kapta meg. (A Wekerle-kormány és Fabro szerződése az államosítás miatt gyakorlatilag nem lépett életbe, amint erre Bethlen István miniszterelnök 1921. április 27-i nemzetgyűlési felszólalásában is kitért.)

Az MTI Rt. részvényjegyzőinek 1921. április 28-án a Magyar Nemzeti Gazdasági Bankban megtartott közgyűlésén 12 részvényes jelent meg, ők 8750 darab részvényt képviseltek, 3750 részvény képviselői nem voltak jelen. (Kozma Miklós mindössze 250, Fabro Henrik pedig csak 125 részvénnel rendelkezett.) Miután megállapították, hogy az alaptőke (5 000 000 korona) egész összegében biztosítva van, és 30 százalékában befizetésre került, a közgyűlés elfogadta a részvénytársaság alapszabályát, megválasztotta az igazgatóság és a felügyelőbizottság tagjait.

Ezután megtörtént a vételi szerződés megkötése a miniszterelnökség és az új részvénytársaság között, ennek szövege azonban felderíthetetlen. Fennmaradt egy szerződéstervezet, amelyben 250 000 koronás vételár szerepel, továbbá fennmaradtak Kozma Miklós feljegyzései, későbbi módosítások, meghosszabbításra vonatkozó ok-

mányok, amelyekből bizonyos részletekre következtetni lehet. Ezek szerint a kormány 1921-től tízévi időtartamra megbízta a Magyar Távirati Iroda Részvénytársaságot az állam félhivatalos és hivatalos hírszolgálatának Budapesten, a vidéken és külföldön való ellátásával. A szerződés ellenőrzési jogot biztosít a kormány számára, amely kinevezi a vállalat mindenkori elnök-igazgatóját.

Kozma Miklós feljegyzéseiben ugyan jogellenes és a magántulajdont sértő cselekménynek nevezte az MTI 1918-as államosítását, de leszögezte, hogy az államtól készpénzfizetés ellenében kell átvenni azokat a berendezéseket, amelyek az állam tulajdonai voltak. A Kókay-Buzinkay-Murányi-féle magyar sajtótörténet tömören így foglalja össze a történeteket: „1921 elején a kormány »magánkézbe« adta az MTI-t, (...) majd szerződést kötött vele, és így az MTI a kormány félhivatalos hírugynöksége, sőt a többi vállalkozása révén médium-nagyhatalma lett. Külföld felé magáncégként léphetett fel, belföldön hangoztatta függetlenségét...”*

Ez a „függetlenség” úgy kezdődött, hogy amikor a miniszterelnökség 1921 júliusában – a kisantant kialakulása után – békés szándékait bizonyítandó elrendelte az irredenta egyesületek felosztását, a Magyar Távirati Irodát felszólították: készítsen összefoglaló lapszemlét arról, hogy milyen felháborodást keltett az ország közvéleményében a kormánynak ez az intézkedése...

IV. Károly 1921 októberi puccskísérlete idején Eckhardt Tibornak, a miniszterelnökség sajtófőnökének tilalmaival volt tele a távirati iroda. Nem volt szabad közölni, hogy a király hol tartózkodik, hogy internálni akarják, hogy a kormány lemondásra akarja kényszeríteni. Nem jelenhetett meg olyan közlemény, amely köztársasági irányban kelthetett hangulatot, vagy szármalmat ébreszthetett a király és puccsistái iránt. Nem voltak közölhetők olyan hírek, amelyek a szomszéd államok érzékenységét sérthették, például hogy a Felvidéken a behívott katonák a magyar Himnusz énekelték. Viszont mindent azonnal jelenteni kellett a Külügyminisztérium politikai osztályának és a miniszterelnökségnek.

Nem is maradt el a miniszterelnök köszönete. Bethlen István 1921. november 28-án egyebek között ezt írta Kozma Miklós őrnagynak: „Az októberi puccs lefolyása alatt örömmel tapasztaltam, hogy a Magyar Távirati Iroda budapesti központja, valamint összes vidéki fiókjai is kifogástalanul működtek, és a fennálló, gyakran súlyos körülmények között is, lelkes buzgalommal végezték feladatukat. A Távirati Iroda kifogástalan működésének köszönhető, hogy az ország az eseményekről állandóan híven tájékoztatva volt és rémhírek, valamint ártó szándékú híresztelések elterjedni nem tudtak... Fogadja őrnagy úr kiváló tiszteletem nyilvánítását.”

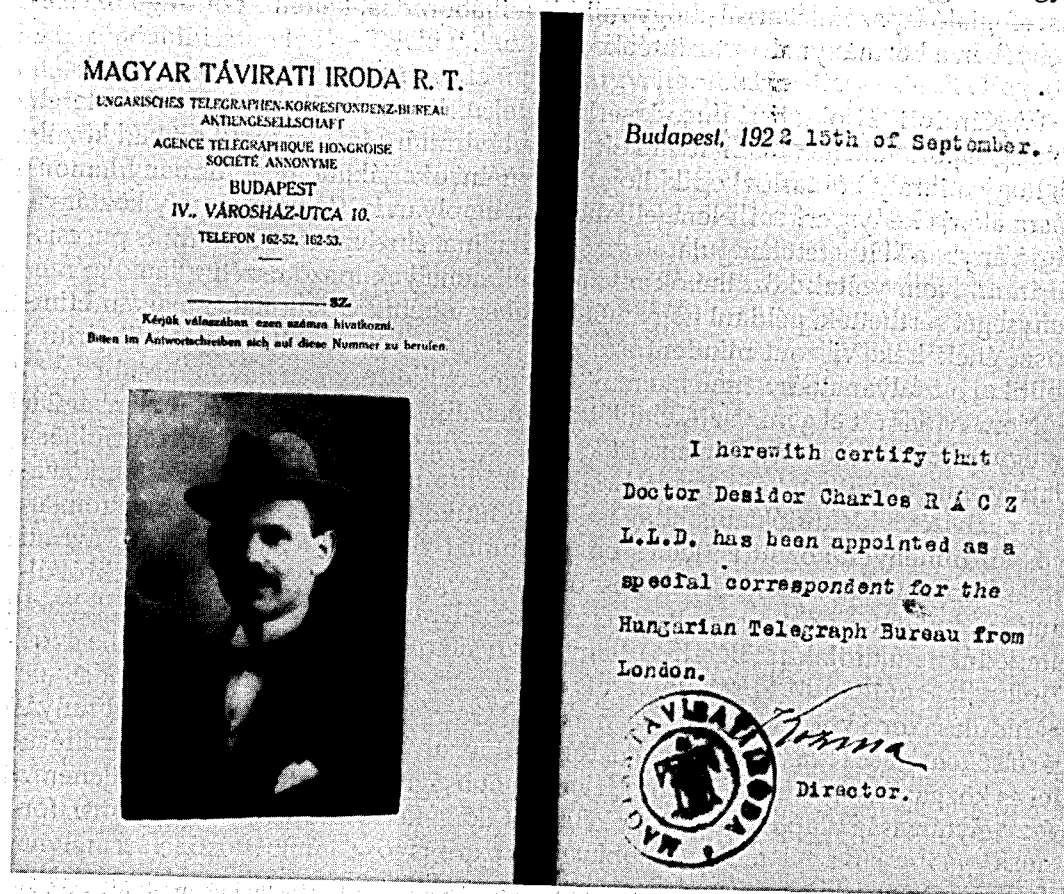
Indulásakor a kormány nem volt szűkmarkú az új részvénytársasághoz. Híranyagát elsőként az MTI-nek adta át, távközlési kedvezményeket biztosított számára, tőzsdei és közgazdasági hírek továbbításában elsőbbséggel ruházta fel. Ennek ellenére a részvénytársaság alaptőkéje 1922-re elúszott (ki kellett fizetni az adósságokat), for-

* Kókay György-Buzinkay Géza-Murányi Gábor: A magyar sajtó története. Budapest, MÚOSZ kiadás, 183. o.

gótóke nem volt; a remélt bevételek elmaradtak. A vállalat vezetőinek, igazgatósági tagjainak, tisztviselőinek kellett „önként” részvényeket vásárolniuk.

Tarr László adatai szerint az MTI 1922-ben 24 budapesti napilapot és 4 hétfői lapot szolgáltat ki. A nyomatosokat az újságszerkesztőségek kerékpáros küldőncai vitték el az expedícióból, az átvételt aláírásukkal és az időpont feltüntetésével igazolva.

1923-mal megkezdődik az MTI alaptőke-emelése, a magyar hírügynökség beilleszkedett a Reuter és az Havas által feltámasztott kartellbe. Belföldön sorra megvásárolta a Telefon-Hírmondó Rt. részvényeit, megalapította a Magyar Hirdető Irodát, és a Magyar Film Irodát. (Mint erre még visszatérünk, a magyar telefonhírmondó 1893. február 15-én sugározott először műsort, elindítva ezzel az „egy központból történő műsorszórás”. Az MTI 1922–1923-ban először bérelte a Telefonhírmondó Rt.-t, majd meg is vásárolta részvényeit. A jelentéktelen vállalkozás élére az MTI-főnök barátja, a szintén Szegedről érkezett Szóts Ernő vezérkari hírszerző őrnagy került. 1925 elején a Telefonhírmondó Rt. kapta meg a rádiókoncessziót, ezáltal a hírügynökség és a rádió a legszorosabb politikai és pénzügyi kapcsolatba került. A Magyar

Dr. Rácz Dezső Károly tudósítói igazolványa 1922-ből

Film Irodának a központosított kormányzati propagandaközpont részeként a Magyar Híradó szerkesztése volt a fő feladata.)

Egyébként 1923-ban jutott az MTI egy 250 wattos drótnélküli távbeszélőadóhoz, amelyet a posta a berlini Huth cégtől rendelt, s amely egy technikai lépcsőfokot jelentett a rádiókoncesszió felé.

A külföldi tudósítói hálózat bővítése keretében foglalta el a londoni MTI-posztot 1923 elején Rácz Dezső Károly, a távirati iroda történetének egyik legendás alakja, akinek munkabírásról, tudásáról, szorgalmáról, igaz, modoráról is évtizedeken keresztül beszéltek a külpolitikai szerkesztőségben.

„Európai” kitérőként megemlíthető, hogy aktív és elismert magyar részvétellel tartották meg Bernben 1924. június 6. és 11. között a kontinens hírügynökségeinek első nagyszabású konferenciáját. Két tucat hírszolgálati iroda vezetői határozat- és előterjesztés-tervezeteket fogadtak el részint a *sajtóhírányag tulajdonjogának védelméről*, részint a *rádiótávíratokzás kérdéseinek szabályozásáról*.

Az első határozat abból indult ki, hogy a sajtóhírányag tulajdonjogának kérdése nemzetközileg nem rendezett, az egyes államok gyakorlatában igen nagy eltérések vannak (sajtóban megjelent hírügynökségi anyagok felhasználhatósága), a sajtótudósítások irodalmi vagy nem irodalmi jellege, védettségének kérdése tisztázatlan. Felvetette ezért nemzetközi megállapodások szükségességét a hír tulajdonjogának törvényes rendezésére, „amíg e hírek kereskedelmi értéke van”, valamint a tisztességtelen verseny büntetését előíró normák alkalmazására, politikai, kereskedelmi, gazdasági és pénzügyi értesüléseknek „meg nem engedett nyereszkes célzattal történt közlése és felhasználása” esetén.

A második határozat olyan műszaki módszereket és eszközöket sürgetett, amelyek alkalmasak arra, hogy „a híreknek illetéktelen elfogása” megakadályoztassék...

Az MTI a két határozattal megkereste a magyar miniszterelnököt és felkérte arra, hogy a szakminisztériumokat ösztönözze e probléma feldolgozására és országos keretek között való megoldására. Rendezésre 1927-ben került sor egy kereskedelemügyi miniszteri rendelettel.

1924 vége egy országos MTI-értekezletet is meghozott, amelyen a konszern minden jelentősebb vezetője felszólalt. Fennmaradt Kozma Miklós beszédének szövege is, amelyből éppen politikai telítettségénél fogva idézésre méltó a következő részlet:

„Hogy visszafehéredő bolsevistákat nem túrtunk meg magunk között akkor sem, amikor megalakultunk, az természetes, – hogy olyanokat, kiknek politikai vagy egyéni múltja nem makulátlan, nem túrtunk meg magunk között, ez is természetes. De ez éppen nem jelenti azt, hogy egy kedvező konjunktúra által adott helyzetből kinőve tiszavirágéletet éljünk, mint élt a sok velünk együtt induló, azóta elbukott intézmény. Mindnyájan érezzük azt, hogy az ellenünk emelt vádak és inszINUÁCIÓK forrása nem a jogos kritika, hanem az irigység. De akinek Magyarországon nincs ellenfele és irigye, az talán nem is lehet erős... Minden kritikát elfogadok, jöjjön az akár alulról, akár felülről, úgy magamra, mint az intézményre vonatkozólag, ha azt a jóindulat diktálja.”

Vitéz leveldi Kozma Miklós az MTI Rt. mindenható elnöke

nak mi csak szöcsövé vagyunk, azért mi nem felelhetünk” – szögezte le a nagy horderejű elvet az MTI első számú embere 1924. december 13-án.

Az értekezleten érdekes fejtegetések hangzottak el „a mulattató drótnélküli telefonhírmondó” és a „hírszolgálati drótnélküli körtelefon” viszonyáról és a távirati iroda ezekkel kapcsolatos fejlesztési elképzeléseiről, a „broadcasting koncesszió” megszerzésének távlatával.

Műsorszóró rádió céljára 1925 májusában állítottak fel Csepelen egy 2 kilowattos adóállomást, csak műsor nem volt még. Ugyanekkor az MTI híreinek továbbítására is új adó kezdte meg működését 1 kilowattos teljesítménnyel. És 1925. december 1-jén a Telefon Hírmondó Rt., amely csakhamar Magyar Telefonhírmondó és Rádió Rt.-vé vedlett át, ünnepélyes keretek között megkezdte a műsorszórást.

Egykori statisztikákból kitűnik, hogy a telefonhírmondó az első világháború alatt előfizetőinek nagy részét elvesztette, a hálózat korszerűsítésére nem volt módja, ezért áruba bocsátotta az elértéktelendő részvényeket, amelyekre a távirati iroda jelentkező vásárlónak. Emlékeztetni lehet arra, hogy az MTI már 1921-ben a postával közösen rádió sugározta a közgazdasági hírszolgálatot, és lényegében ez volt az első magyar hangadó, amíg a Magyar Posta 1925-ben üzembe nem helyezte a 2 kilowattos csepeli adóállomást. A stúdiót az MTI-hez került telefonhírmondó részvénytársaság a Rákóczi út 22. szám alatti helyiségben működtette, a telefonhírmondó saját rendszerével közösen.

A magyarországi rádiós műsorszórás megindításával kapcsolatos előzetes sajtóbemutatót 1925. november 30-án tartották, a rádiókoncesszió kérdésében a végleges döntést 1925. november 26-án hozták meg, az engedélyokiratot azonban csak 1926. március 6-án adta át a kereskedelemügyi miniszter. Az ötvenedik évfordulót 1975 decemberében ünnepelték meg, akkor a Rádió elnöksége „ezüstantennát” nyújtott át a korábbi vezetőknek, köztük Ortutay Gyulának és Barcs Sándornak.

1925. december 1-jén, részben tehát már a rádió céljára átalakított Rákóczi úti telefonhírmondó központban a sugárzást elindító avatóbeszédet Kozma Miklós mondta. A „magyar kultúrfölényt” kellően kidomborító beszédet a következő szavakkal zárta:

Az ezzel ellentétés bírálatra célozva tartotta szükségesnek megjegyezni Kozma: „Hogy én a bolsevizmus után kénytelen voltam jó egynéhány embert elbocsátani, mert kompromittáltak voltak, vagy haszontalanok voltak, és hogy ezek véletlenül zsidók voltak, arról én nem tehetek...”

„A Magyar Távirati Iroda a kormány félhivatalosa, és szerződéses könyvátírója sok más intézménynek is. Ezek számára mi szöcsövek vagyunk s ha illetékes vagy hivatalos helyről jelentenek valamit, annak mi csak szöcsövé vagyunk, azért mi nem felelhetünk” – szögezte le a nagy horderejű elvet az MTI első számú embere 1924. december 13-án.

„Én, a Magyar Távirati Iroda vezetője, munkatársaim és az igazgatóság nevében kijelentem, hogy a legnagyobb elismerését és kitüntetését látjuk a mi öt éves munkánkban abban, hogy a kormány a koncessziót a Telefonhírmondó Rt.-nek adta meg, amely a Magyar Távirati Irodával kapcsolatos. Fogadalmat teszünk arra, hogy minden üzleti szempontot háttérbe szorítva, tisztán csak a magyar kultúra szempontjait szem előtt tartva fogjuk ezt a fegyvert kezelni...”

A posta az MTI-vel kötött megállapodás értelmében 1926. július 1-jén megindította a Magyar Rádió-hírszolgálatot, egyben megszüntette az 1923. november 6-án megindult MTI-közgazdasági hírszolgálatot. Ez utóbbi csak az MTI vidéki fiókjait látta el híryanaggal, az új szolgálat egyik célja az volt, hogy a sajtó és azok, akiknek arra szükségük volt, az MTI sajtótudósításait és közgazdasági jelentéseit egy időben vehessék az MTI vidéki fiókjaival.

A rádiókiutalás a külföldi híryanagot úgy szerezte be, hogy a brit, a francia és a svájci hírügynökség naponta meghatározott időben továbbított híreit rádióon vette, ezeket átadta az MTI közgazdasági osztályának, ahol az anyagokat megfelelően feldolgozták. A már rejtjelzett közgazdasági anyagot az MTI vidéki osztálya kapta meg, ugyanide futottak be az MTI szerkesztőségéből a sajtószolgálatban leadandó hírek is. Kezdetben tehát az MTI vidéki osztályáról továbbították kifelé a híryanagot.*

A magyar rádió 1926. július 15-től a 860 méteres hullámhosszon naponta kilenc alkalommal adott MTI-híreket, lapszemlével ötvözve. Nem volt váratlan az a civakodás, amely a lapok között kitört: melyiket hányszor említik, hányszor idézik, hányszor mellőzik. A megoldást ismét az MTI kínálta: életre hívta a Budapesti Értesítőt, egy nem hivatalos lap tudósító orgánumot, úgyhogy ezúttal már nem az újságokat kellett idézni, hanem lehetett a Budapesti Értesítőt.

A rádióhíradások azonban veszélyt is jelentettek az MTI-re. A vidéki lapok úgy gondolták, hogy a rádiótól leveszik az MTI-híreket és egyszerűen kinyomtatják. Az volt a véleményük, hogy ha az 1921-es szerzői jogi törvény lehetővé teszi, hogy bármely lap leközzölje a másik lapban már közölt hírt, akkor a rádióban való elhangzás egyértelműen feljogosítja őket az átvételre. A helyzetet a kereskedelemügyi miniszter tisztázta, aki egyik 1927-es rendeletében leszögezte, hogy a stúdiók által közvetített, „mindenkinek” szóló közléseket tilos iparszerűen felhasználni és terjeszteni.

A lakihegyi új, húsz kilowattos rádióadó építésének megkezdésével egy időben, 1927 őszén felvetődött az a gondolat, hogy a Magyar Távirati Iroda, akkor már meg-

A Telefonhírmondó „stúdiója” a Rákóczi u. 22-ben

* Sugár Gusztáv: A magyar rádiózás története a felszabadulásig. Budapest, 1985. 85–86., 115–116. o.

szaporodott társvállalataival egy megfelelő közös székházban nyerjen elhelyezést. Megvásárolták a Sándor-utca 7. szám alatti ingatlant és ezen a központi fekvésű, mégis csendes helyen nyomban megkezdődött a „magyar hírszolgálat házának” építése. A meglévő utcai épületre két új emeletet húztak, itt helyezkedett el aztán a Magyar Távirati Iroda igazgatósága, szerkesztősége, közgazdasági és vidéki osztálya, nyomdája, adminisztrációja, továbbá a Magyar Hirdető Iroda, a Magyar Film Iroda fotóosztálya, a telefonhírmondó egyes ágazatai és az óráüzem, valamint egyéb, a konszernhez tartozó vállalatok. A tágas udvar déli részén új kétemeletes épületet emeltek a Magyar Telefonhírmondó és Rádió Rt. számára.

Az 1928. október 25-i székházavatáson az ünnepi beszédet a kormányzónak és feleségének, valamint József királyi hercegnek, tábornagynak, Albrecht királyi hercegnek, minisztereknek, államtitkároknak, a közélet, a tudományos és művészvilág képviselőinek jelenlétében vitéz leveldi Kozma Miklós tartotta. Ezt követően Horthy Miklós mondta el rövid avatóbeszédét, amelyet a következő szavakkal kezdett:

„A Magyar Távirati Iroda nagyszabású székházának ünnepélyes felavatására különös örömmel jöttem el és pedig nemcsak azért, mert őszintén örülök, hogy ez az intézmény végre olyan otthont nyert, amelyben céljainak szolgálatát ezentúl a legmodernebb berendezéssel és felszereléssel még határozottabban fogja ellátni, hanem azért is, hogy a Magyar Távirati Iroda szervezőmunkájának betetőzése alkalmából annak vezetője és munkatársai iránti elismerésemet ezzel is kifejezésre juttassam.”

A kormányzó és előkelő kísérete megtekintette a hatalmas épületkomplexumot, majd mikorra a Telefonhírmondó központi óráüzemének helyiségébe ért, a Magyar Távirati Iroda szerkesztősége már átnyújthatta Horthy Miklósnak az avatóünnepről, annak részletes lefolyásáról tudósító díszkiadást, mintegy dokumentumaként a magyar hírszolgálat gyorsaságának.*

1929. augusztus 1-jével a Magyar Távirati Iroda felmondta az Amtliche Nachrichtenstelle bécsi hírügynökséggel kötött megállapodását, miszerint rajta keresztül kapja az Havas francia és a Reuter brit hírügynökség anyagait. A két nagy iroda, amellyel az MTI-nek 1930. december 31-ig volt érvényes együttműködési szerződése, tárgyalásokat javasolt Budapestnek, hogy utóbbi ellenzékieskedő magatartását megtörje. Kozma Miklós azonban „harmadolta” a nyugati javaslatokat, egyharmadukat elfogadta, egyharmaduknál módosítást tartott szükségesnek, egyharmadukat pedig elvetette és felállt a tárgyalóasztaltól.

Az európai hírszolgálati irodák 1929-es nagy értekezletét Isztambulban tartották meg. Itt a meghatározó szerepet betöltő hetes bizottság állandó tagjai közé beválasztották a Magyar Távirati Iroda elnök-igazgatóját. Ebben a testületben kis állam képviselője addig nem volt állandó tag. A komoly nemzetközi sikert azonban elhomályosították az otthoni pénzügyi nehézségek, elsősorban az MTI-konszern hírszolgálati részének ráfizetése működése. Egészbenvéve Kozma vezetői működésének el-

* A tízéves Magyar Rádió. Budapest, 1935, Athenaeum Nyomda Rt. 22–25. o.

A Főherceg Sándor utca 7., ahol az MTI hosszú időn át dolgozott

ső évtizede külsőleg pozitívan zárult, a kormányzó 1924-ben és 1928-ban is ellátogatót a hírügynökség „főhadiszállásaira”, ezzel is tanújelét adva személyes, de állami szintű érdeklődésének.

A „Kozma-éra” első tízéves szakaszát méltató ünnepségre szűk körben, a nyilvánosság kizárásával, 1930. augusztus 7-én került sor. Az elnök-igazgató beszédében utalt arra, hogy Magyarország „túl sokat jubilál”, de az ünneplések általában az így vagy úgy előtérbe került személyek jubileumát jelentik. Visszaemlékezve arra, amikor „egy szál karddal és hihetetlen önbizalommal” beállított a Magyar Távirati Irodába, megállapította, hogy nem volt hiábavaló tízévi fáradozása, „felmenő ágban vagyunk és magasra jutottunk”. Mindenki, aki az MTI-nél dolgozott és dolgozik, „elvonatkoztatja az ügyet saját személyétől, ő volt az ügynek szolgálja, s nem az ügyet tette saját szolgájává”.

POLITIKAI DIVATOK – SZAKMAI KIHÍVÁSOK

1931–1940

A fél évszázados MTI számvetése – Felfuttatott társvállalat-kör – Hírünk a nagyvilágban: Endresz és Magyar – Hírszolgálat és diplomácia – Kozma: belügyminiszeri intermezzo – Zsonglörködés jobbról – Ausztria és Csehszlovákia: háborús előszelek – „Politikai meteorológia” – Gúzsba kötött hírszerkesztés – Szovjet megkörményezés, magyar „Drang nach Osten”

A Magyar Távirati Iroda mint „hírhozó és hírvivő intézmény” 1931-ben ünnepelte fennállásának *fél évszázados jubileumát*. Alkalom volt ez a mérlegkésztésre, de a szélesebb bemutatkozásra is, amiért csak hálás lehet az MTI történetének minden kutatója. A magyar hírügynökség 1921–1931 közötti fejlődését áttekintő gazdagon illusztrált MTI-kiadvány* bevezetőjében sajátosan fogalmaz; az iroda „keletkezése 1881-re nyúlik vissza”. Emlékeztetve arra, hogy a kormány 1920-ban szerződött Kozma Miklóssal a részvénytársasági formában működő új vállalatról, az évforduló egykori MTI-krónikása azt írja, hogy „ettől az időtől kezdve számítható a Magyar Távirati Iroda felvirágzása és kifejlődése”.

Az 50. évfordulón a Magyar Távirati Iroda Budapesten, a VIII. kerületben Főherceg Sándor-utca 7. szám alatt „saját palotájában székelt” és mint részvénytársaságnak 600 000 pengő volt az alaptőkéje. (Egy évtizeddel korábban 5 millió korona, 1923-ban 10 millió, 1924 végén már 100 millió korona volt az alaptőke, ezt 1926. április 30-án a „felértékelésnél” 200 000 pengőben állapították meg.) Ez a tőke 6000 darab 100 pengős részvényt, tíz részvény egy szavazatot jelentett. Elnök-igazgatóként 1931-ben vitéz leveldi Kozma Miklós miniszteri tanácsos, ügyvezető igazgatóként Wünscher Frigyes dr., felelős szerkesztőként Zimmer Ferenc kormányfőtanácsos szerepelt.

* Magyar Távirati Iroda Rt. 1921–1931., Budapest, 1931. MTI kiad.

A hírszolgálati vállalat szerződéses keretben volt „a kormány félhivatalosa”; az MTI köteles volt mindazokat a híreket, amelyeket a kormány eljuttatott hozzá, a hírek nyilvánosságra hozatala végett továbbítani a belföldi és külföldi sajtószervekhez. Köteles volt egyben megnevezni az illetékes helyet vagy utalni arra a forrásra, ahonnan a hírt kapta. A „hírhez” ügynökség kötelezte magát arra, hogy a hozzá jutó hírek közül azokról, amelyek a kormányt érdekelhetik, utóbbit folyamatosan tájékoztatja.

Az MTI vezetése szívesen hangsúlyozta, hogy a „félhivatalosságtól” eltekintve a hírszolgálat szabad, minden befolyástól független és tárgyilagos.

A „jubileumi” szerkezeti felépítés úgy alakult, hogy a bel- és külföldi hírszolgálat törzsét egy *egységes szerkesztőség* képezte harminc munkatárssal, volt egy *közigazgatási osztály* ugyancsak harminc, egy *vidéki osztály* húsz és egy *sportosztály* tíz munkatárssal. Két kihelyezett politikai munkatárs Londonban, illetve Párizsban, a Reuter, illetve az Havas szerkesztőségében működött és telefonon magyarul adta le az oda beérkezett legfontosabb híreket. A 30-as évek elején az MTI állandó külföldi tudósítókat alkalmazott Bukarestben, Prágában, Belgrádban, Bécsben, Szófiában, Madridban és New Yorkban. E tudósítók az előírás szerint állandó érintkezést voltak kötelesek fenntartani a magyar követségekkel vagy konzulátusokkal. (Az állandó külföldi tudósítók mellett

MAGYAR TÁVIRATI IRODA

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST, VIII, SÁNDOR-UTCA 7

TELEFON: JÓZSEF 455-10
ALAPTŐKE 600.000 PENGŐ

ALAPÍTATOTT 1881-BEN

Magyarország legnagyobb hírszolgáltató irodája

Külföldi összeköttetések: Reuter London, Havas Paris, Wolff Berlin, Stefani Roma, Fabra Madrid, Pat Varsó, Télégraphique Bern, Amliche Nachrichtenstelle Wien, Ceskoslovenska Tisková Kancelár Prága, Orient-Radio Bukarest, Bulagence Szófia, Avela Belgrád, Ela Revel, Parren Athén, Svenskagentur Stockholm, Ritzau Kopenhága, Tidningarnas Telegrambyrå Oslo, Schlick Amsterdam, Ella Kovno, Leta Riga, Notisbyran Helsingfors, Belga Brüsszel, Anatolie Ankara, Associated Press New York

Saját külön tudósítók: London, Páris, Bécs, Bukarest, Prága, Belgrád, Roma, Berlin, Genf, Varsó, Szófia, Hága, Stockholm, New York

Vidéki összeköttetések: 27 kirendeltség, 473 tudósító

Közigazgatási kiadás: Árfolyamhírek a világ összes áru- és értéklőzadájáról. Megrendelhető magánosok számára is. Kívánatra rögtön telefoni bemondás

Sportkiadás: Sportalakulatok közleményeinek közvetítése magyarországi és külföldi napilapokhoz és a rádióhoz, megállapodás szerint. Bő külföldi hírszolgálat

Heti kiadás: Cikkek, tárcák és egyéb közlemények
Külön előfizetés megállapodás szerint

Nyomda: Legmodernebb nyomó- és szedőgépekkel felszerelt középüzem
Hetilapok és folyóiratok nyomdai előállítás — Kereskedelmi nyomtatványok

1. POLITIKAI KIADÁS
2. KÖZGAZDASÁGI KIADÁS
3. SPORTKIADÁS
4. VIDÉKI KIADÁS
5. HETI KIADÁS
6. NYOMDA

Egy újsághírdetés

MTI-különtudósítók mentek minden olyan külföldi helyszínre, ahol magyar vonatkozású tárgyalások folytak.) Belföldön az MTI 26 vidéki irodát tartott fenn, vidéki tudósítóinak száma 1931-ben 473 volt.

Külföldről az MTI szerkesztőségén keresztül áramlott a híranyag a fővárosi és a megyei lapokhoz, vidékről, nagy- és kisvárosokból, de az erre a célra beszervezett jegyzők és tanítók révén a legkisebb községekből is a szerkesztőségen keresztül jutottak el a belpolitikai hírek a budapesti újságokhoz, a főváros és az egész ország eseményhírei a vidéki sajtóhoz. Egyedül a politikai, kulturális és általános híreket tartalmazó kiadások száma naponta 50–60 volt. A szerkesztőség tagjainak jártasnak kellett lenniük idegen nyelvekben, gyors- és gépirásban.

A nemzetközi információ fő forrását a külföldi hírügynökségek jelentették, amelyekkel az MTI-nek többéves szerződése voltak. A berlini Wolff hírszolgálati iroda gyakorlatilag egész napos rádiótelefonos adásai nemcsak a németországi eseményekről tájékoztattak, hanem a nemzetközi történet egészéről. A lassan diktált híreket gépirók rögzítették. Londonból, Párizsból és Bernből rádiótávíratok is érkeztek, amelyeket az MTI-székházban elhelyezett külön postahivatal vett és juttatott el az illetékes szerkesztőhöz. E körtávíratok zömmel gazdasági, elsősorban árfolyamhíreket tartalmaztak. Minthogy rejtjelezve kerültek leadásra, Budapesten ezeket a megfelelő rejtjelkulcsok segítségével meg kellett fejteni.

A budapesti szerkesztőség naponta bérelt telefonbeszélgetéseket folytatott és információkat kapott a szomszédos országok fővárosaiból, de Triesztből, Krakkóból és más városokból is.

A harmincas évek a nemzetközi hírforgalomban meghoztak egy olyan műszaki megoldást, amely előnyök egész sorát egyesítette. A *Hell-rendszer* azt jelentette egyrészt, hogy megvalósult egy olyan rádiórendszerű hírszolgáltatás, amelyet csak különleges vevőkészülékkel lehetett fogadni, amely tehát a nagyközönség számára hozzáférhetetlen volt. Másrészt lehetővé vált, hogy a rádiónak leadott híranyag a vevőkészülékből kifutó szalagon azonnal leolvashatóan jelenjék meg. A papírszalagon megjelenő szöveget az MTI-munkatársa lefordította magyarra és egyenesen gépbe diktálta.

A német hírügynökség Hell-adása 1934. augusztus 4-én, az Havas Hell-adása 1935. április 1-jén indult, és az MTI gyorsan átállt ezek – először kísérleti – vételére. Léggöri zavarok idején természetesen maradt a telefonvétel.

1930-ban az MTI kezdett megismerkedni és megbarátkozni a „távolbairó géppel” (teletype, Ferndrucker, téléimprimeur), de a „gyerekcipőkorszak” évekig tartott, – 1939-ben teret engedett a csőpostának még az MTI és a Rádió hírszerkesztősége között is.

A belföldi „hírszerzés” különleges eszköze volt az MTI úgynevezett *politikai csoportja*, amely elsősorban a parlamentből és politikai körökből szerzett be értesülése-

A híres Hell adó-vevő jel-, illetve szövegmintája

ket, de kiszállt vidékre is, ha ott súlyosabb politikai események játszódtak le. A politikai csoport tagjai szereztek be híreket a kormányzóról, miniszterekről, akiket vidéki útjaikra is elkísértek. Ők tudósítottak a hadgyakorlatokról is.

A 30-as évek elején az MTI-kiadások a házi sokszorosítóból csőpostán jutottak el az expedícióba, ahonnan az egyes lapok kerékpáros küldöncsei vitték el azokat saját szerkesztőségükbe. Így nem az MTI-n múlt, ha egyik újságnál hamarabb jutottak a hírekhez, mint a másikinál. A napilapok zárása előtt az MTI „slusszosa” még telefonon tájékoztatta őket a legfrissebb hírekről. Városi körtelefonok és városi táviró-berendezések is kiegészítették a hírellátás apparátusát.

Az MTI közgazdasági hírszolgálat ügyfeleinek arra a felismerésére építette munkáját, hogy a jó hírszolgálatra fordított költség a legreálisabb befektetés, amely megóv a meglepetésektől, és nagy üzletekre nyit alkalmat. Az összes nagy európai és tengerentúli hírügynökségekkel fenntartott szoros kapcsolat módot adott az értesülések közvetlen, gyors és az illetékes helyekről való beszerzésére.

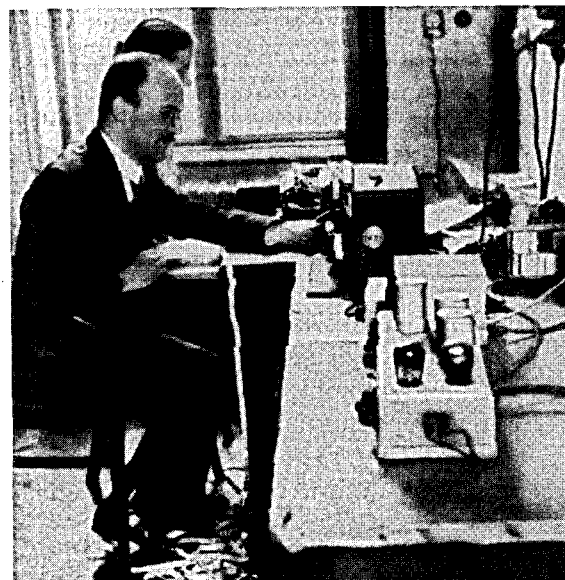
A vidéki osztály kétoldalú kapcsolatot tartott fenn Budapest és a megyék között, mégpedig úgy, hogy a vidéki szerkesztőségek majdnem a budapestiekkel egy időben jutottak a jelentésekhez. Ahol nem volt MTI-kirendeltség, ott lehetőség nyílt az úgynevezett Magyar Rádió-hírszolgálat vételére, vagyis az MTI rejtjelzett anyagához úgy jutottak hozzá, hogy az előfizetés ellenében a helyi postán megkapták az arra a hónapra szóló rejtjelkulcsot.

A vidéki osztály havonta átlag 4500 hírt továbbított a helyi sajtónak, a kirendeltségektől és a vidéki tudósítóktól pedig ugyancsak havonta körülbelül ezer kiadásra kerülő hírt gyűjtött be.

Ma is kuriózum, hogyan állt össze időben, naponta a vidéki osztály által szétszűrgött tőzsdei híryananyag:

- 9 órakor zürichi devizanyitás
- 10 órakor budapesti termény-magánforgalom
- 10 óra 50 perckor liverpooli nyitás
- 12 órakor budapesti értéktőzsdenyitás, budapesti határidőpiac-nyitás, készáru-piac-nyitás, zürichi devizazárlat
- 13 óra 45 perckor budapesti valuta- és devizazárlat és kötések, értéktőzsdezárlat, tőzsdefej, fix kamatozású papírok, elővételi jogok, budapesti takarmány- és műtakarmányárak, budapesti tenyészállat- és járműörkörösár, budapesti határidős- és készáru-piac-zárlat, budapesti és vidéki lisztárak, budapesti terménykötések, ferencvárosi sertésvásár déli jelentés
- 16 óra 10 perckor chicagói és winnipegi nyitás, zürichi esti árfolyamok, bécsi devizazárlat, prágai devizazárlat, hetenként egyszer gyapjújelentés, hetenként kétszer budapesti magpiac
- 17 óra 5 perckor chicagói és winnipegi középárfolyamok, liverpooli zárás, ferencvárosi sertésvásár és hetenként kétszer vágómarhavásár
- 20 óra 10 perckor chicagói és winnipegi zárlat
- 21 órakor chicagói zárlat métermázsa/pengőre átszámított árfolyamai, New York-i zárlat.

Mindez az 1931-es MTI-nél...

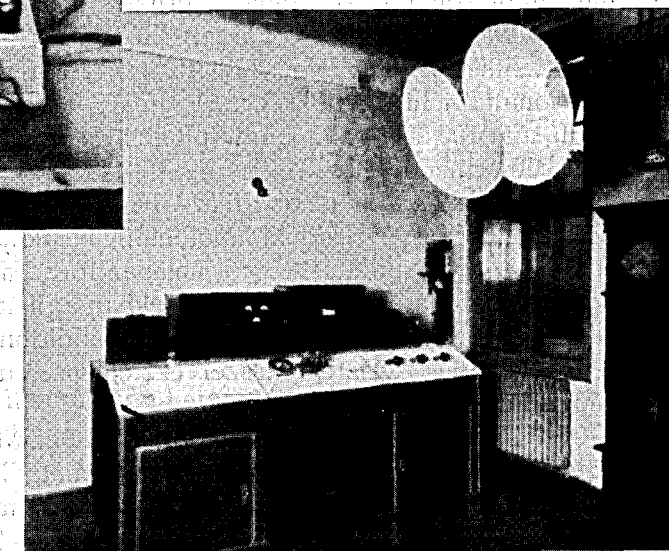

Hell-gép a szerkesztőségben

mind a hazai, mind a nemzetközi hírpiacon a versenyképességét biztosító viszonylagos elsőbbséggel kell rendelkeznie, s ehhez a megfelelő anyagi alapot különféle vállalatok megszerzésével vagy alapításával is előteremtheti, illetve segíthet előteremteni. A távirati iroda a 30-as évek elején, vagy még előbb többek között olyan cégek alapításában lett részes, mint a Magyar Telefon Hírmondó és Rádió Rt., a Magyar Hirdető Iroda Rt., a Magyar Film Iroda Rt., a Magyar Országos Tudósító Rt., a Szatmár és Bereg Nyomdai és Lapkiadó Rt., valamint a Societé Européenne des Tickers.

Puskás Tivadar találmányának felhasználásával 1893. február 15-én szólalt meg először a Telefon Hírmondó, amelynek első híradásait akkoriban csak a rendes telefonállomásokon lehetett hallgatni. A feltaláló azonban kiépített egy, a postai telefonhálózattól teljesen független, önálló telefonhírmondó vonalhálózatot is. Puskás halála után Popper István megalapította a Telefon Hírmondó Részvénytársaságot, amelynek 1914-ben már 4600 előfizetője volt. Az MTI később – mint erről már volt szó – megvásárolta a cég részvénytöbbségét.*

* Postatörténeti források szerint Puskás Tivadar már 1880. május 13-tól húszéves időtartamra „engedélyes” volt a fővárosban közhasználatú telefonberendezés üzemeltetésére. Egy központi, három közvetítő és 402 „beszélő” állomással rendelkező telefonhálózatának vonalhossza 60 kilométer volt. 1884-től hasonló hálózatot működtetett Aradon is egy központi és 19 „beszélő” állomással.

A Magyar Telefon Hírmondó és Rádió Rt. stúdiója, a nagyméretű hangszórókkal

A részvénytársaság az országban szinte egyedülálló tevékenységi területet alakított ki magának azzal, hogy a főváros nyilvános óráinak időszabályozását végző be rendezés működtetése mellett üzletkörébe vette különböző elektromos jelző-, ébresztő-, valamint egyéb központi irányítású különleges híradóberendezések forgalomba hozását is. A rádiónál akkoriban gyakori légköri zavaroktól teljesen mentes volt a telefonhírmondó.

Végül is a rádióhírmondó-szolgálatot, a régebbi vezetékes hírmondót és az óráüzemet ötvözte az új Magyar Telefon Hírmondó és Rádió Részvénytársaság, amely népszerű hetilapot is kiadott Rádióélet címen.

Polónyiné Tomsics Emőke már többször idézett disszertációjában eljut addig a megállapításig, hogy végül is akkoriban a Rádió tartotta el a magyar hírközlést, nélküle az MTI nem tudta volna teljesíteni a kormánnyal kötött szerződésben vállalt kötelezettségeit. A Rádió a számára átengedett hírek ellenértékén túlmenően „szubvencionálta” a hírugynökséget: 1930-ban 70 ezer koronát, 1940-ben 82 ezer, 1943-ban pedig már 100 ezer pengőt juttatott az MTI-nek, ami a távirati iroda akkori bevételeinek kétharmadát tette ki.

A Magyar Hirdető Iroda Rt. azzal kezdte működését 1924-ben, hogy az MTI hírszolgáltatását átvevő vidéki lapok előfizetési díjainak egy részét az előfizető lapok által átengedett hirdetési tér formájában fogadta el, majd versenytárgyaláson megszerezte a legnagyobb vidéki városokban a plakáthirdetés kizárólagos jogát. Tevékenységét ötleletesen bővítette nemcsak belföldön, hanem külföldön is. Rendelkezésre állt az MTI egész vidéki szervezete, hiszen minden fiók egyben a társvállalatok képviselőjét is ellátta.

A Magyar Filmiroda részvénytársaságot az MTI - szintén 1924-ben – elsősorban azért hívta életre, hogy szöveges hírszolgálatát képes hírszolgálattal is kiegészítse. Egyik főosztálya készítette a filmszínházakban mindenütt rendszeresen bemutatott

híradókat, de bármilyen filmfelvételekre vállalkozott. A fényképészeti főosztály riportfelvételeket készített, de megörökítette Magyarország természeti és kulturális látványait, ipari, mezőgazdasági teljesítményeit, és portréfényképezést is vállalt. A reklámfőosztály a filmszínházak hirdetési lehetőségeit aknáztta ki. A Belügyminisztérium később engedélyt adott külön budapesti híradó mozgóképszínház létesítésére, amely 1939-től fogadta a nézőket az Erzsébet körúton. A Körúti Híradót aztán még egy híradómozi követte Belvárosi Híradó néven.

A Magyar Filmiroda műterme-

iben készült Hangos Magyar Világhíradót a harmincas évek elején már Németországban, Svédországban, Lengyelországban és az Egyesült Államokban is bemutatták, utóbbiban a magyar híradókat 80–100 mozi tartotta műsorán.

Az MTI főként saját hírszolgálatának kiegészítése céljából vonta érdekkörébe a Magyar Országos Tudósító Rt.-t, ezt az úgynevezett laptudósító vállalatot, amely fővárosi témájú eseménytájékoztatók készítése mellett ellátta a rendőrség, a városháza, a törvényszék, nagyobb gazdasági érdekeltségek hírszolgálatát. Törvényszéki tudósításra külön szerkesztőséget működtetett.

Félmillió pengős alaptőkével indult a Magyar Nemzeti Gazdasági Bank Rt., amely az MTI és a vállalatai bankügyleit volt hivatva intézni, de betétgyűjtéssel és hitelnyújtással is foglalkozott. 1930 elején került MTI-érdekeltségbe.

Asort nyomdavállalatok egészítették ki, amelyek MTI-megrendelések mellett külső ügyfelek rendelkezésére is álltak, alapfunkciójuk mellett egyebek között könyvkötéssel, könyvkereskedéssel, esetenként papír- és írószerűzettel.

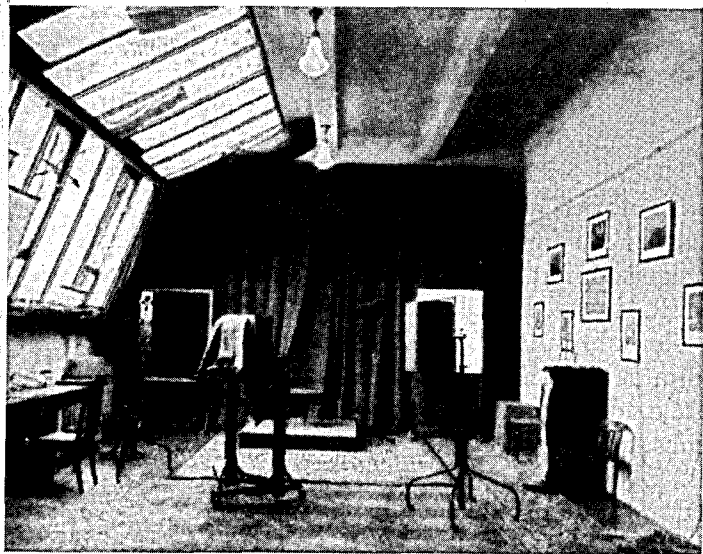
Magángazdasági szerkezetben közérdeket szolgálni – ezt tartotta szem előtt az ötvenéves Magyar Távirati Iroda, s a tökéletességre törekvő hírszolgálat érdekében kötődő ágazatokat is érdekkörébe vont. Autonóm nyugdíjegyeselete, amely 1924-ben létesült, jelentős vállalati hozzájárulással, félmillió pengős vagyona támaszkodva gondoskodott az MTI alkalmazottainak időskori ellátásáról, de bérházaiban kedvező feltételekkel lakást is biztosított számukra.

Az MTI fél évszázados fennállásának köszönhetően a „szövetséges hírszolgálati ügynökségek” ötödik konferenciáját egyhangú határozattal 1931 júniusában Budapesten tartották.* Tarr László értékelése szerint ehhez a tisztességhez Kozma Miklós szereplése révén jutott az MTI. Ő volt az „ellenzéki” hírszolgálati irodák csoportjának vezére, és határozott egyéniségének köszönhetően a nemzetközi politikában talán járatosabb és jelentősebb hírugynökségi igazgatók is elismerték vezető képességeit.

„Ahhoz az ellenzékhez, amely a konferenciákon Kozma mögé sorakozott, tartozott Bulgária, Törökország, Finnország, Észtország, Lettország, Litvánia, Ausztria és Svájc, de ehhez a tulajdonképpeni blokkhoz alkalmilag csatlakozott Svédország, Norvégia és Dánia, továbbá Hollandia is, az esetek nagy részében pedig Belgiumra és Görögországra is számítani lehetett” – írja történeti munkájában Tarr, megjegyezve, hogy az országokon természetesen hírugynökségeik igazgatóit kell érteni.

A budapesti konferencia résztvevői felmentek a Várba is, ahol a kormányzó fogadta őket, és egyenként hosszasan elbeszélgetett velük, legtöbbször a maga nyelvén. Június 10-én a Magyar Távirati Irodával való ismerkedésre is időt szántak. Maga a tanácskozás érdemi döntéseket nem hozott, jobbára műszaki, szerzői jogi- és hírszolgálati részletkérdésekkel foglalkozott.

* Az úgynevezett szövetséges hírszolgálati ügynökségek összesen nyolc nagy nemzetközi értekezletet tartottak. Az első 1923-ban Bernben, a második 1925-ben Rómában, a harmadikat 1927-ben Varsóban, a negyediket 1929-ben Isztambulban, az ötödiket 1931-ben Budapesten, a hatodik 1933-ban Athénben, a hetediket 1935-ben a jugoszláv tengerparton és a nyolcadikat 1937-ben Belgrádban rendezték.

Az MTI fényképész műterme a huszas évek közepén

Magyarországon és szerte a világban közvélemény-mozgósító szerepet játszott a Magyar Távirati Iroda az „Igazságot Magyarországnak!” követelés mellett, amikor hírt adott Endresz György és Magyar Sándor kimagasló repülőteljesítményéről. A két magyar az amerikai Harbour Grace-ben felszállva, 1931. július 16–17-én, 25 óra alatt 5465 kilométert megtéve leszállás nélkül repült Felcsutig, ahol kényszerleszállással értek földet. (Endresz ugyanezzel a géppel tíz hónap múlva Róma mellett lezuhant és szörnyethalt.) A „Justice for Hungary” feliratú gép útja előtt hosszú évtizedeken keresztül nem volt magyar vonatkozású eseménynek ilyen nemzetközi visszhangja és ez nem utolsósorban az MTI munkatársainak volt köszönhető.

A magyar–osztrák hírügynökségi kapcsolatok érdekes színfoltja volt 1932 elején Herman Blumenkranz búcsúztatása, aki akkor két budapesti tisztségétől vált meg. Huszonkilenc esztendőt töltött a magyar fővárosban, mint az osztrák távirati iroda tudósítója – kormányfőtanácsosi és főszerkesztői címmel –, és 12 esztendőn keresztül az osztrák követség sajtóattaséjának teendőit is ellátta. A nyugdíjba vonuló újságíró-diplomata búcsúztatói között volt Kozma Miklós miniszteri tanácsos, a Magyar Távirati Iroda elnök-igazgatója – jelentette A Sajtó 1932 márciusi számában.

Az Amtliche Nachrichtenstelle új budapesti tudósítója Meskó Tibor lett, az MTI szerkesztőségének belső munkatársa, 1938-tól a Rádiófigyelő vezetője. (Miután Hitler rátette kezét Ausztriára, 1938. április 15-ével beszüntette szolgálatát az osztrák távirati iroda. Ezzel 57 éve fennálló kapcsolat szűnt meg, – igaz, csak hét évre.)

A szovjet-magyar diplomáciai kapcsolatok felvétele után 1934-ben közvetlen összeköttetés jött létre az MTI és a TASZSZ között, ez 1939-ben, Magyarországnak az anti-komintern-paktumhoz való csatlakozása után visszafejlődött, majd a szovjet-német meg nem támadási szerződést követően helyreállt. A diplomáciai szakítás 1941. június 25-én magával hozta a hírügynökség-közi kapcsolatok megszakadását is. (A moszkvai rádió 1933 áprilisától sugárzott magyar adást.)

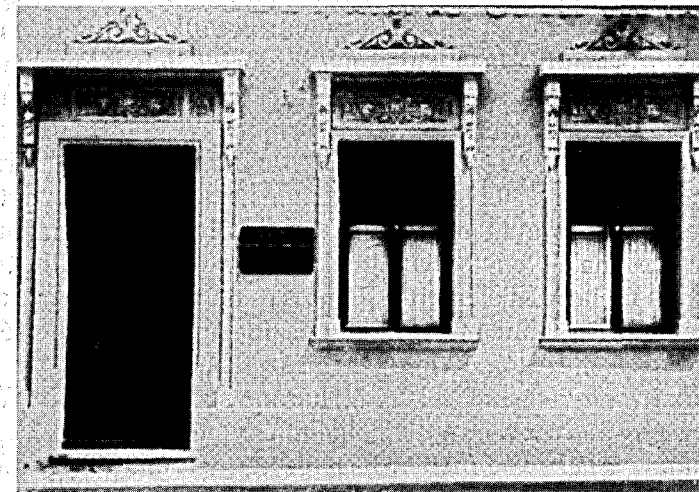
A harmincas években megsokasodtak a hírügynökségek szervezésében vagy részvételével megrendezett nagy nemzetközi tanácskozások. A dán kormány kezdeményezésére Koppenhágában 1932. január 11–14. között a hamis vagy eltúlzott hírek terjesztésével foglalkozott egy konferencia, amelynek a hírügynökségek képviselőit tömörítő második munkacsoportjában az MTI az Havas, a Reuter és a dán Ritzau hírügynökség vezetőivel volt együtt.

Kozma Miklós kétszer is felszólalt a „szövetséges hírszolgálati irodák” 1933 szeptember-októberében megrendezett athéni konferenciáján, egyik felszólalásában a Reuter által is követett szenzációhajhász, amerikai stílusú hírszolgálatot támadta. Tarr László idézi az MTI-főnök ottani szavait: „Nekünk Közép-Európában elég más bajunk van, semhogy boldogan fogadnánk az amerikai dajkameséket és az olyan híreket, hogy Indiában egy vipera megmart egy dinnyét és a dinnyétől meghalt három ember. Ugyanakkor fontos politikai eseményekről nem kapunk gyorsan és hitelesen híreket.”

Másik felszólalásában az MTI elnök-igazgatója általában a nagy hírügynökségeket ostorozta, amiért csak a maguk híryanagát akarják a kis országokban elhelyezni, de a kis távirati irodák híryanagát semmibe veszik.

Az ostromozásból – befelé – 1933 derekán kijutott az MTI *vidéki osztályának* is, amely akkor már szerteágazó országos hálózatot irányított. Az első MTI *vidéki fiókokat* 1920-ban hozták létre olyan, a határokhoz közel fekvő nagyvárosokban, mint Győr, Miskolc, Szeged és Szombathely. Egyik rendeltetésük a határon túlról jövő sajtópropaganda elemzése, visszajelzése és ellensúlyozása volt. 1922-ben MTI-fiókokat találunk már Debrecenben, Pécsen és Kaposváron is, 1935-re a fiókok száma tizenötre emelkedett.

A vidéki szolgálat szempontjából az MTI az országot hat kerületre osztotta, voltak első-, másod- és harmadrendű fiókok. Mind-egyik fiók ellátta nemcsak a hírügynökségnek, hanem társvállalatainak képviselőit is. Azokon a helyeken, ahol a közgazdasági hírszolgálat iránt érdeklődés mutatkozott, de fiók felállítása nem lett volna kifizetődő, ott az MTI *kirendeltséget* létesített, amelynek vezetője szerződéses vállalkozó volt.

Az MTI egyik megyei irodája 1922-ben

Ahol sem fiók, sem kirendeltség fenntartása nem látszott célravezetőnek, ott a hírgyűjtő és -továbbító tevékenységet tudósítók látták el, akik hitelezett táviratokat adhattak fel a központnak.

A távirati iroda igazgatósága 1933. július 27-én megvitatta ennek a hálózatnak és központi irányításának a helyzetét és a szerteküldött keményhangú igazgatósági közlemény, rossz, bürokratikus munkamódszereket, a pontosság, a lelkiismeretes gondosság és az újságírói „ügyesség” teljes elhanyagolását említette, és a legkomolyabban figyelmeztette a vidéki osztály minden tagját, hogy „a szolgálatnak azonnal és gyökeresen meg kell javulnia arra a nívóra, amit a Magyar Távirati Iroda minden szolgálati ágazatától megkövetünk. Amennyiben ez a legrövidebb időn belül nem történik meg, kényszerítve leszünk a legdrágább rendszabályokra, esetleg az egész osztály és vidéki szervezet kicserélésére”. Az igazgatóság akkor egyelőre beérte annyival, hogy két felmondást és három intést kézbesített. A fegyelmezés példát statuált egy olyan időszakban, amikor a németországi fejleményekre a magyar hírszolgálatnak árnyalt és feszes szerkesztéssel kellett reagálnia, majd az ausztriai fejlemények tették próbára a honi tájékoztatáspolitikát.

Kozma Miklós egyébként nemcsak hogy nem tagadta, hanem hangoztatta is a hírszolgálat és a diplomácia szerves kapcsolatát és egymásrataltságát. Amikor 13 évi elnök-igazgatói ténykedéssel maga mögött nyilatkozott a Nemzeti Újságnak, rámutatott, hogy a diplomáciának nemcsak eszköze, hanem munkatársa is a jó hírszolgálat.

„A hírszolgálati szervek a diplomácia számára azt jelentik, amit a hadseregek számára a felderítő lovasság jelent. Úgy a diplomáciai, mint a hírszolgálati jelentéseknél a legelső követelmény, hogy mindent és abszolút objektivitással jelentsenek. Külső állomásokon sem a diplomatának, sem a híriroda tudósítójának nem szabad kombinációba bocsátkozni, színezni vagy elhallgatni. A helyzetkép végleges megalkotásának helye a diplomáciában a külügyminisztérium, a hírszolgálatban pedig a központi híriroda. A még olyan jól működő külső szervek sincsenek abban a helyzetben, hogy az eseményekről végleges képet alkothattának, mert közelről látják azokat, sokszor nem láthatják a fától az erdőt s a helyes kép kialakulása csak a központban lehetséges, minthogy ott rendelkezésre áll az ügyekre vonatkozó minden egyéb anyag is” – fejezte Kozma Miklós.

Az MTI-vezető, mint azelőtt és azután is többször, felvetette, hogy fiatal diplomaták részére a legjobb iskolát jelentené, ha pályájuk kezdetén hosszabb időre, azonban legalább egy évre kizárólagosan hírszolgálati beosztást nyernének.

Kozma a Nemzeti Újságnak adott interjújában állást foglalt a *hírforrások pluralizmusa* mellett. Kijelentette: „Fontos és nemzetközi vonatkozású hírt nem elég egy forrásból megkapni, mert bizonyos színezés mindig lehetséges. De ha nincs is szó szándékos színezésről, a dolog természetében rejlik, hogy a különösen érdekes nemzetközi vonatkozású híreket két, három, sőt sokszor több forrásból is ellenőrizni kell.”

A diplomácia és a hírszolgálat egymást kiegészítő, egymást hitelesítő funkciójának érzékeltetése mellett hasonló természetű példát mondott el az MTI-tudósítók külföldi ténykedésének egyik területéről, mégpedig egy akkor viszonylag friss fejleménnyel, Németországnak a Nemzetek Szövetségéből (közhasználatban: „Népszövetség”) való, 1933. október 14-i kilépésével kapcsolatban.

„Az igen jól dolgozó Wolff-ügynökség – mesélte Kozma a Nemzeti Újság munkatársának – az MTI központjának telefonon leadta, hogy Németország a Népszövetségből kilép. Ezt a hírt a kilépés elrendelése percében kaptuk, s a következő félpercen továbbítottuk genfi tudósítónknak. A Népszövetség folyosóján Németország kilépésének híre a magyar jelentés alapján terjedt el.”

Kozma Miklóstól nem volt idegen a monopóliumféltő agresszivitás még intézménye külső elismertségének időszakaiban sem. „Tanulságok a marseille-i eseményekkel kapcsolatban” címmel 1934 végén hat fejezetből álló sajtópolitikai tanulmányt állított össze, elemezve egyebek között „olyan kül- és belpolitikai szempontból egyaránt veszélyes hírszolgálati anomáliákat, amelyek minden komoly esemény előfordulása esetén megismétlődtek és mindig súlyos komplikációkat okoztak”.

Marseille-ben 1934. október 9-én meggyilkolták Barthou francia külügyminisztert és Sándor jugoszláv királyt. A gyilkosság bizonyos számai Magyarországra vezettek.

A Nemzetek Szövetségében a vádlottak padjára került magyar kormányt a genfi tárgyalásokon főmegbízottként Eckhard Tibor képviselte, és egész delegációval vonta ki az MTI, élén Kozma Miklóssal. Magyarországnak végül is sikerült a nyilvános elmarasztalást elkerülnie, mindenesetre Eckhardt Tibor felsőfokon méltatta egy Kozmához intézett levelében az ő bölcs vezetése alatt álló Magyar Távirati Iroda kifogástalan szervezettségét, páratlan munkaképességét. Az elnök-igazgató azonban szükségesnek tartotta egy emlékiratba foglalni intelmeit. Lesújtó véleményt mon-

dott a konkurens „Információ” és „Telor” hírügynökségekről, amelyeknek garázdálkodását túrhetetlennek nevezte. A szög mindjárt az emlékirat elején kibújt a zsákból:

„Teljes képtelenség, hogy nálunk felügyelet és ellenőrzés nélkül bárki és bármikor megindíthasson egy tetszése szerinti hírszolgálatot, alapíthasson hírszolgálati ügynökséget, tetszés szerinti kapcsolatokat tarthasson fenn a külfölddel és működésével könnyű szerrel bujkálhasson az úgyszólván csupa hézagból álló magyar sajtótörvény rései között. A magyar sajtótörvény elavult. A hírszolgálati technika messze túlfejltségével könnyen fog ki a naiv és idejét múlt sajtótörvény határozmányain.”

Kozma a vetélytársak kizárására pénzügyi és személyi „modus procedendi”-t javasolt, majd hozzáfűzte: „Mégiscsak abszurdum, hogy felelősségérzettel alig vagy egyáltalán nem bíró, politikai és nemzeti szempontból egyaránt gyanús bárki is, ha valamilyen tőke áll mögötte, tetszése szerinti hírszolgálatot csinálhasson és a sajtón keresztül a közvéleményt nagymértékben befolyásolhassa.”

Minden fiatal diplomatának egy ideig az MTI-ben, illetve a nagyhatalmi fővárosokban működő magyar követségek sajtóelőadójaként kellene dolgoznia – javasolta ezúttal is a távirati iroda vezetője.

1934-ben „olvadozni” kezdett a magyar hírügynökség „csúcsa”. Először Wünscher Frigyes ügyvezető igazgató mondott búcsút az MTI-nek, nyilván megunva az örökös második helyet. Utána „fölfelé bukott” az ügynökség első embere.

Kozma Miklós 1935. március 4-én Gömbös Gyula kormányában lett belügyminiszter. 1937-ben viszont a belügyi tárca éléről szinte automatikusan visszatért a magyar hírügynökség élére.

Kozma időleges távozásával Zimmer Ferenc előbb kibővített hatáskörű felelős szerkesztő, majd főszerkesztő lett. A távirati iroda kénytelen volt 1936. július 1-jétől 25 százalékkal, 1937. január 1-jétől további 50 százalékkal emelni kiadványainak előfizetési díját. A lapszerkesztőségek erre nem mutattak hajlandóságot, az MTI híryanagát közzététel szempontjából nagyrészt használhatatlannak és elsősorban kormányérdekeket szolgálnak minősítették.

A hírügynökség végül is nem tudta kieszközölni a számottevő áremelést és a megoldásra az MTI-be visszatérő Kozma Miklós tett kísérletet, azt az álláspontot képviselve, hogy az MTI-nek „nemzeti érdekből” saját költségére vállalni kell a hírszolgáltatás többletkiadásait.

Kozma Miklósnak viszont egyelőre többletbosszúságokat kellett vállalnia, amelyekre részben már megedzette 1935–37-es kormánytisztsege.

Polónyiné Tomsics Emőke így elemzi ezt a pályaepeződöt:

„...A vele azonos garnitúrából indult társai közül tájékozottságával is kiemelkedő Kozma egyre inkább a szegedi tábor konzervatív szárnyának képviselőjeként te-

Zimmer Ferenc az MTI főszerkesztője

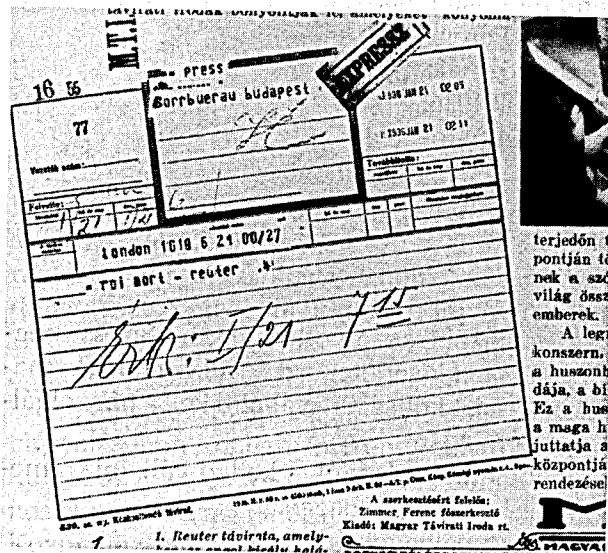
vékenykedett a politikai életben. 1935-ben, a második Gömbös-kormány megalakulásakor súlyos belpolitikai küzdelmek után, a politika színpadának egyik szürke eminenciásaként tárcához jut, s elfoglalja a belügyminiszteri bársonyszékét. Miniszterként azonban egyre súlyosabbá válik számára a gömbösi tempó és totális eszközök alkalmazásának képtelensége, a politikai felkészületlenség, s a politikai elveinek lényegéhez ragaszkodó Kozma az eszközök és a módszer tekintetében egyre jobban eltávolodik társaitól. A kezdetben Gömbössel minden lényeges kérdésben együttműködő belügyminiszter eleinte csak kisebb jelentőségű ügyekben szembekerül a kormány többi tagjával, majd magával Gömbössel is. Egyre inkább a konzervatívabb, »alkotmányosabb« kormányzati szisztéma híve és exponense lesz. Tárcáját Gömbös halála után, az általa kezdeményezett visszalépést megvalósító Darányi-kormányban is megtartotta 1937 februárjáig, amikor az 1935-ös választások miatt ellene hangolódott közvélemény támadásai következtében lemondásra kényszerült.

A magyar hírügynökség-történetész úgy véli, Kozma leszerelt minden olyan kísérletet, amely az MTI-t vagy vállalatait nyílt propaganda eszközöként kívánta felhasználni. Gömbös sajtófőnöke, Antal István megpróbálta az MTI és társvállalatai közül elsősorban a rádiót igénybe venni miniszterelnöke elképzeléseinek megvalósításához, kísérletei azonban megbuktak Kozma ellenállásán. Az elnök-igazgató inkább az angol-francia propagandastílussal rokonszenvezett; a német módszert – úgy tartotta – kudarcra kárhoztatja az, hogy „a propagandista nem propagandát csinál, hanem azt ordítja, hogy ő propagandista”.

Kozma Miklós azt kívánta, hogy az események regisztrálása a hírügynökségnél szűk szóval, kommentár nélkül történjék; elutasította például, hogy az MTI a lapokhoz, kommentár készítése céljából „gondolatmeneteket” adjon ki. Feltételelesen elnevezte a hírek elhallgatását, azt csak a körülmények alapos mérlegelése alapján tartotta

lehetségesnek. Azt vallotta, hogy a belföldön megtörtént eseményekről okvetlenül hírt kell adni, különben azok a legrosszabb megvilágításban kerülnek a külföld elé.

Az MTI elitjét a vállalkozás működési módja is e normák betartása irányában vezette, hiszen üzleti sikeressége nagyban függött a nemzetközi versenyképességtől, ez pedig az objektivitástól; másrészt az MTI-t mint tőkés magánvállalkozást az üzleti élet szabályainak megsértése nélkül – egy bizonyos fokon túl – nem lehetett arra kényszeríteni, hogy üzleti érdekeivel összeegyeztethetetlen tevékenységet folytasson.

A távirat 1936. január 21-én 7.15 órakor Londonból jelenti: „A király halott”

A Magyar Távirati Iroda természetesen nem lehetett az egész magyar sajtó tájékoztatáspolitikai mentalitásának meghatározója, örült hogyha néhány mértéktartási bástyáját meg tudta őrizni a hatalom messzehordó ágyúival szemben. Gömbös Gyula miniszterelnöksége idején – mint a sajtótörténet ezt regisztrálja – a fajvédők hangereje és befolyása megnőtt, kormányakciók sora irányult arra, hogy a tömegtájékoztatást a napi politika eszközévé alakítsák. Hasonlóan kapott a sajtó ideológiai és közvetlen politikai szerepet a második világháború után is.

A visszatérő Kozma Miklós „többletbosszúságainak” egyik oka az volt, hogy sorozatban jelentkeztek a budapesti vezetéssel, egyebek között a kormányzóval és családjával kapcsolatos, gyaníthatóan politikai indíttatású rémhírek, és a távirati irodának ontania kellett a cáfoló, helyreigazító és magyarázó táviratokat Európa minden fővárosába. A kortárs-munkatárs Tarr László írja, hogy ekkor terjedt el a szerkesztőségi folyosókon az a belső „rémhír”, hogy a Magyar Távirati Iroda hamarosan *Magyar Cáfolati Irodára* változtatja a nevét...

Ahogy felforrósodott a nemzetközi politikai légkör, s ahogy elburjánzottak 1938-ban a különböző szerkesztéspolitikai utasítások, irányelvek, tilalomfák és háttérmagyarázatok, úgy hullottak tovább a levelek az MTI függetlenségének fájáról.

Az Anschluss idején az MTI szerkesztőit fölülről – elsősorban a kormány sajtóosztálya részéről – óvatosságra intették, a sajtót a jóslásoktól való tartózkodásra, továbbá arra, hogy a helyzetet teljes tárgyilagossággal, minden fölösleges aggodalmaskodás és izgalomkeltés nélkül kezelje. „Tekintetbe kell venni, hogy Magyarországot és Németországot nagyon szoros baráti kapcsolatok fűzik össze. Bármilyen megértéssel lehetünk mindnyájan Schuschnigg magatartása iránt, ma szentimentális politikát folytatni nem lehet... A helyzet további alakulása kizárólag a nagyhatalmak állásfoglalásától függ.”

Rákóczy Imre miniszterelnökségi sajtófőnök az „Anschluss” másnapján felszólította a sajtót, hogy a Magyar Külügyminisztérium és a miniszterelnökség kéréseihez tartsa magát. „Nincs intézményes cenzúra, azonban rendelkezésünkre állnak mindazok az előkészített jogszabályok, amelyek, amennyiben a baráti kezelés nem használna, érvénybe lépnének, de ezt elkerülni akarjuk, mert egyelőre semmi ok nincs rá” – így a „kérés” záradéka.

A távirati irodát is érintette – két vonatkozásban is – Rákóczy Imrének az az utasítása, hogy „magánhírforrások és magántudósítók hírei a Magyar Távirati Iroda híreivel összehasonlíthatók és csak akkor adhatók ki, ha nincs köztük eltérés. Ott is történhetnek egyébként hibák.”

Semmit nem lehetett írni honvédelmi kérdésekről, egyebek között az ilyenkor szükségessé váló csapatmozdulatokról, pánikkeltő tőzsdei fejleményekről, a betétforgalomról, viszont a sajtófőnök Hitler egyik beszédéből kiemelendőnek nevezte azt, hogy ő személy szerint tizenöt választáson ment keresztül, és alkotmányos úton, a nemzeti helyeslés megszerzésével jutott hatalomra.

Történeti munkájában Tarr László idézett egy részletet az MTI élére visszatért Kozma Miklósnak a hírügynökség osztályvezetői előtt 1938. április 13-án tartott előadásából, amelyben figyelemre méltó dolgokat jóslott: „Így vagy úgy, békésen, béké-

sebben, háborúsabban vagy háborúval, de nem fog megállni ez az európai folyamat. Ennek a folyamatnak fázisai lesznek. Ennek a folyamatnak első komoly ténye és lépése külpolitikai vonatkozásban a rajnai zóna visszavétele volt s utána jött Ausztria csatlakozása. Ezt fogja követni az egyéb kérdések megoldása, Magyarországnak tehát, amely büszke arra, hogy önálló nemzeti életet akar élni és más keretek között, mint amit Trianon jelent, örülnie kell annak, hogy valami történt.”

Ez a valami az „Anschluss” volt és alig egy hónappal később már Csehszlovákiában alakult ki fenyegető helyzet.

A négyhatalmi müncheni paktum, a Csehszlovákiával összefüggő fejlemények műfajbővítés irányában hatottak a Magyar Távirati Irodára. Az ország politikai vezetése már 1938 elején foglalkozott a külföldi rádióállomások rendszeres és szervezett lehallgatásának kérdésével, de a pénzügyi nézetkülönbségek csak a csehszlovákiai válság nyomán váltak áthidalhatókká: három fővel 1938 szeptember közepén megindult az MTI rádiófigyelő szolgálata, amely szeptember 23-án már jelesre vizgázott a csehszlovákiai mozgósításról szóló hír levételével és gyors továbbításával.

Októberben „megfordítottak” számos korábbi utasítást: az MTI-jelentésekben „tót” helyett „szlovákot”, „rutén” helyett a „ruszint” kellett szerepeltetni. A felvidéki bevonulásnál a magyar katonai alakulatokkal mozogtak a Magyar Távirati Iroda tudósítói is.

Tarr László jóvoltából megmaradtak az akkori „turnuskönyvek” fontos bejegyzései, például ilyenek:

„Kozma Öexcellenciája kéri, hogy a »mindent vissza« híreket olyan beállításban adjuk ki, hogy most csak a magyar lakta területeket akarjuk vissza.” (1938. okt. 27.)

Egy MTI-körözhvény abból az időből:

Külföldi adásokat hallgatnak az MTI rádiófigyelői

„A mai súlyos időkben óvatosságot kell tanúsítani ismeretlen egyének telefonérdeklődésével szemben. Ismeretlen embereknek egyáltalán ne adjunk felvilágosítást, de még ismerősökkel szemben is legyünk minél tartózkodóbbak. Szigorúan tilos belső szervezetünkre vonatkozó felvilágosításokat adni, mint például olyanokat mondani, hogy »erről én nem tudok, de majd a rádiófigyelőhöz kapcsolatom«. A rádiófigyelő belső szerv, melynek kiadásai és értesülései bizalmas jellegűek és azok sem írásban, sem szóban mással nem közölhetők, mint akiket Kozma Öexcellenciája megnevezett...”

Kozma Miklósnak gyermekkori élményei miatt szívügye volt Kárpátalja, így annak hovatartozása belekerült az MTI közvetlen érdekszférájába. Csáky István gróf, aki 1938-ban lett külügyminiszter, arra intette a sajtót, hogy a népszavazás és ne az erőszakos megoldások mellett álljon ki. Kozma Miklós 1938. november 24-i utasítása így szólt: „Külföldi viszonylatban nem szabad elejteni a kárpátorosz ügyet. Abban az értelemben kell felszínen tartani, hogy Magyarország a népszavazás elvi alapján áll. A visszacsatolási mozgalom kárpátorosz földön indult meg... Ez a terület Magyarország nélkül megélni nem tud. A kárpátorosz népnek semmi köze az ukránokhoz, mert az ukránok nem kárpátoroszok (ruszinok).”

Az MTI részt vett abban az akcióban, amely a kárpátaljai magyar bevonulás nyomán a románok és a szlovákok megnyugtatótát szolgálta.

Ullein-Reviczky Antal külügyminiszter 1939 februárjában a külföldi sajtópropaganda kérdéseiben elmélyülve is „gondolt” az MTI-re. Intézkedett, hogy a távirati iroda külföldi tudósítói minden valamire való lapban megjelent, Magyarországgal foglalkozó cikket azonnal jelentsenek vissza táviratilag vagy telefonon. Ily módon lehetővé válik reagálni minden olyan cikkre vagy hírre, „amely erre érdemes”. „Gondoskodom arról – írta –, hogy minden olyan, külföldi lapban megjelent magyarellenes cikket vagy hírt, melynek jelentőség tulajdonítható, a magyar sajtó ne hallgasson el, hanem ezeket azonnal megfelelően támadja, és e visszautasítást az MTI jelentse ki a tekintetbe jövő külországokba.”

Kevéssel a második világháború kitörése előtt egy olyan levél érkezett Zimmer Ferencnek, az MTI főszerkesztőjéhez, amely megfogalmazásával és tartalmi mondanivalójával legendás hírűvé tette a „kódolt”, de Budapesten megfejtett üzenetet. A levelet Badics László, a távirati iroda római tudósítója alkalmi futárral küldte 1939. augusztus 17-én Zimmer Ferencnek, majd augusztus 19-én telefonon, hasonló virágnyelven adott pontosító kiegészítést hozzá. Az MTI történetének krónikásai az írásművet számtalan alkalommal szó szerint idézték.

A *politikai meteorológia* műfajába tartozó, de filozófiai elemeket sem nélkülöző levélrészlet a következőképpen hangzik;

„A meteorológiai jelentések egyébként az utóbbi napokban rosszabbodtak. Augusztus végére nagy kánikulát várnak, amelyet szeptember elején pusztító zivatar, mennydörgés és villámlás követhet. Azt hiszem, azoknak lesz jó, akik jól megépített, villámhárítóval ellátott házaikba vonulnak, mert aki a fa alá áll, abba könnyen belecsaphat a villám, akármilyen nagynak és erősnek is tessenek az a fa. A kérdés most már csak az, vajon akad-e olyan viharágyú, amellyel még idejében szét lehet kergetni a

Részlet Badics augusztus 17-iki leveléből:

"A meteorológiai jelentések egyébként az utóbbi napokban rosszabbodtak. Augusztus végére nagy kánikulát várnak, amelyet szeptember elején pusztító zivatar, pennydörgés és villámlás követhet. Azt hiszem azoknak lesz jó, akik jól megépített, villámhárítóval ellátott házaikba vonulnak, mert, aki a fa alá áll, abba könnyen belecsaphat a villám, akármilyen nagynak és erősnek is tessék az a fa.. A kérdés most már csak az, vajjon akad-e olyan viharágyu, amellyel még idejében szét lehet kergetni a gomolygó felhőket és a tavalyi ágyúk nem mondanak-e csütörtököt? Ez a nagy kérdés, amelyre mindennap nehezebb lesz feleletet adni. De talán nem is árt a zivatar. Hisz azt szokták mondani, hogy az esőtől a nagyok tüdőgyulladást kapnak és elpatkolnak, míg a kicsikre növesztőleg hat a sok víz!?"

Augusztus 19-én este hét órakor Badics a következőket mondotta telefonon:

Tegnap szerzett benyomásaim megerősíteni látszik időjósításomat, sőt még talán előbb is bekövetkezhetik a zivatar. Végre is döntés még nincs, de nagyon is úgy néz ki a dolog, ahogy írtam. Ami minket illet, a kedvezőbb megítélés lehetségessé válik. Nincs súlyosabb ok aggodalomra. Nagyon kialakulatlan a helyzet, de súlyos. Pozitívum nincsen. Már jóformán az elhatározásunknál tartunk, de kérdés, hogy hogyan és mikép, vajjon nem gondolja-e meg magát valaki. A tegnapi látogató nagyon ~~komolyan~~ volt, de mondta, hogy nehéz, nehéz... Azonban momentán ránk nézve nem olyan súlyos a helyzet, mint gondolni lehetett volna. A látogató alighanem Grácba ment, ahol szeretne legalább két napig pihenni, ha közben nem találják hazahívni.

Z/Ln

Ljókedvű

+ Csiky István próz. külügyminiszter

Badics László híres „meteorológiai jelentése”

Telefonok sora is hozza a híreket a szerkesztőségbe

gomolygó felhőket és a tavalyi ágyúk nem mondanak-e csütörtököt. Ez a nagy kérdés, amelyre minden nap nehezebb lesz feleletet adni. De talán nem is árt a zivatar. Hiszen azt szokták mondani, hogy az esőtől a nagyok tüdőgyulladást kapnak és elpatkolnak, míg a kicsikre növesztőleg hat a sok víz!?"

Két nap múlva telefonon egyebek között a következőket mondta el a „hírszerző” római tudósító:

„Tegnap szerzett benyomásaim megerősíteni látszanak időjósításomat, sőt még talán előbb is bekövetkezhet a zivatar. Végre is döntés még nincs, de nagyon is úgy néz ki a dolog, ahogy írtam. Ami minket illet, a kedvezőbb megítélés lehetségessé válik. Nincs súlyosabb ok aggodalomra... Már jóformán az elhatározásunknál tartunk, de kérdés, hogy hogyan és miképp, vajon nem gondolja-e meg magát valaki...”

Augusztus 23-án már megkérték az MTI-t, hogy a német-lengyel határincidensekről szóló híreket – bántó kitételek mellőzésével – mindkét fél változatában, egyidejűleg adja ki. Ugyanettől a naptól kezdve már a legártatlanabb magyar vonatkozású katonai hírt sem lehetett kiadni. Augusztus 28-án a minisztelnökség sajtóosztálya egy pro domóban nyomtatékosan felkérte a lapokat, hogy „külállamok katonai mozgulataira vonatkozó híreket további intézkedésig csak a Magyar Távirati Iroda hírszolgálatából vegyenek át”.

Németország 1939. szeptember 1-jén megtámadta Lengyelországot, de délben az MTI olyan belső tájékoztatást kapott, hogy a hadiállapot jogilag nem állt be, a német hadsereg csak ellenakciókat hajtott végre különböző lengyel támadásokkal szemben, nem megy át offenzívába, csak megtorolni akarja a támadásokat. „Ha a németek ezt így akarják, mi is így mondjuk, annyival is inkább, mert hadüzenet tényleg nincs.”

Szeptember 2-án a lengyel hírugynökség budapesti tudósítója, egyébként a követség sajtóattaséja nehezényezte, hogy az MTI csak a lengyel repülőgép-vesztésegekről adott hírt, arról nem számolt be, hogy a lengyelek 16 német gépet lelőttek. Minthogy ezt az adalékot az eredeti hírből a magyar külügyminisztérium húzatta ki,

az MTI nem tett már eleget a lengyel helyreigazítási kérelemnek. Másnap viszont ismét módosult az álláspont.

Ullein-Reviczky szeptember 3-án azt kérte az MTI-től, hogy a német és a lengyel hadijelentéseket együtt adja ki, tehát ha a honvédevezérkar hozzájárul a berlini hadijelentés kiadásához, meg kell várni a varsói hadijelentés beérkezését is. A legszigorúbb pártatlanságot igényelte minden vonalon. („A német hírekből vágjuk ki az angolokat és a franciákat sértő részeket, és ugyanez áll fordítva is.”) A cenzúrát úgy utasította, hogy „a legteljesebb semlegesség minden állam felé egyformán, de Magyarország semlegessége expressis verbis nem fordulhat elő”.*

Még a Münchenben Hitler ellen 1939. november 8-án elkövetett pokolgépes merénylet után is, amellyel a németek kifejezetten az angol titkosszolgálatot gyanúsították, a Magyar Külügyminisztérium sajtófőnöke arra kérte az MTI-t, hogy ne adja ki részletesen ezeket a gyanúsítgatásokat, legfeljebb a merényletről részleteket közlő lapok címét említse meg. A cenzúrát is figyelmeztette: „Angliát sértő kommentárok csak tényként. Nyugati hatalmakat sértegetni és gyanúsítani nem szabad.”

Kozma Miklós 1939 novemberében Berlin nem hivatalos vendége volt. Szerette volna a magyarokkal elégedetlen német köröket lecsillapítani. Hazai elmondása szerint több mint egyórás megbeszélése volt Joseph Paul Goebbels német propagandaügyi miniszterrel, aki szemére vetette, hogy a német hadijelentésekkel együtt látnak napvilágot Magyarországon az angol és francia jelentések. Érdeklődött továbbá aziránt, hogy milyen szerepe van még a magyarországi újságírásban a zsidóságnak.

Kozma igyekezett megnyugtatni Goebbelst, hogy „a barát felé a megkülönböztetést úgyis megteesszük”, egyébként a német jelentések előbb és sűrűbben jönnek, az események előbb német beállításban jelennek meg és csak azután másban...

Miután a Szovjetunió 1939. november 27-én felmondta az 1932-es finn-szovjet megneemtámadási egyezményt, 1939. november 30-tól fegyveres úton próbálta érvényesíteni „biztonsági érdekeit”.

A magyar cenzúra 1939 december elején különös utasítást kapott: „Miatán a magyarul tudó orosz sajtóattasé megérkezett, a jövőben semminemű oroszellenes kirohánás nem engedhető át. A finnekről továbbra is szimpátiával lehet írni, anélkül, hogy ez az oroszokat sértse.” December 28-án arra is megkérték a Magyar Távirati Irodát, hogy kerülje az „orosz csapatok”, „oroszok”, „Oroszország” kifejezéseket, hanem inkább a „szovjet-orosz”, „Szovjet-Oroszország” szavakat használja.

Ami az utasításokat illeti, az MTI hol a Külügyminisztérium, hol a vezérkar postása lett a sajtó felé, de már 1939. augusztus 12-én azt is közölte a lapokkal, hogy rajta keresztül a miniszterelnökség úgynevezett félhivatalos tájékoztatókat fog rendelkezésükre bocsátani, ezeknek a célja nem az, hogy azokat szó szerint közöljék, különösen nem MTI-jelzéssel, hanem hogy vezérfonalul szolgáljanak megírandó anyagaikhoz. Ezeket a félhivatalos tájékoztatókat az MTI fej nélküli sárga papíron húzatta le, és kísérszöveggel juttatta el a szerkesztőségekhez.

* A cenzúrára vonatkozó részletek forrása Márkus László, Sinai Miklós, Vásárhelyi Miklós összeállítása: Nem engedélyezem! A cenzúra bizottság dossziéjából, Budapest, 1975.

A háború még nagyobb nehézséget okozott a hírügynökség külföldi forrásainál. A hadviselő országokban működő magyar tudósítók munkája „ellehetetlenült”, a partner hírszolgálati irodák kiadványai a háborús propaganda szolgálatába álltak.

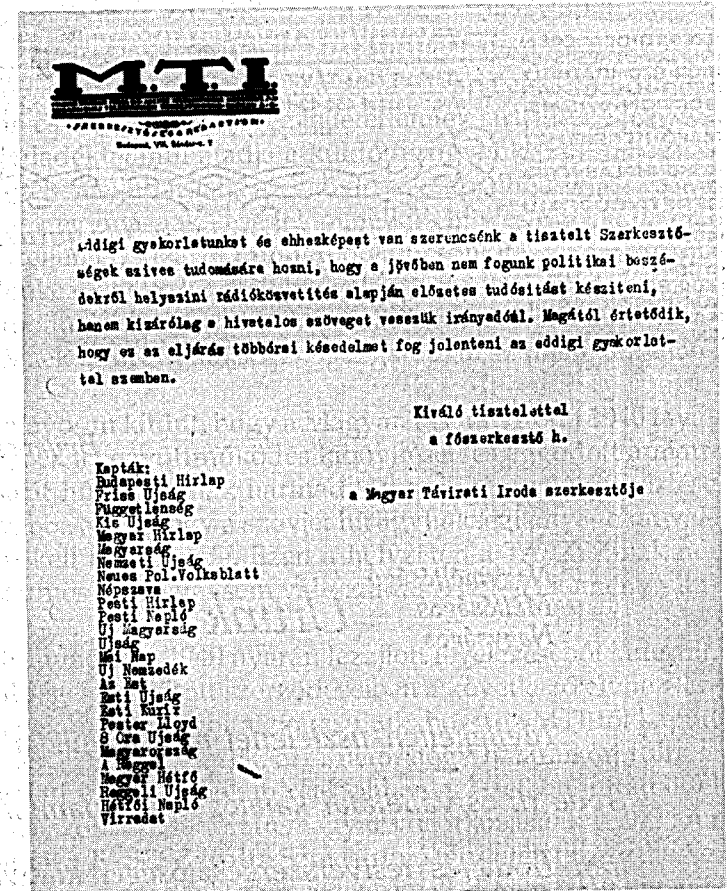
Kozma Miklós az MTI Rt. 1940. február 19-i rendes közgyűlésén közölt adatok szerint a hírszolgálati iroda első számú részvényesévé lépett elő 2300 részvénnnyel, őt követte Wünscher Frigyes 2200, Havel Béla 1040 és Láng József 900 részvénnnyel. Négyüknek 644 szavazatuk volt, míg a többi öt részvényesnek mindössze 79 szavazata.

A távirati irodának új gondot jelentett 1940 áprilisában Ullein-Reviczky egyensúlyozó mutatványa, amellyel két új hírszolgálati kiadványt engedélyezett.

A Transcontinent Press háttérében a német propagandaügyi minisztérium állt. Két német állampolgár kapta meg rá az engedélyt Barabás Endre magyar újságíró nevére. A német kormány azt kívánta, hogy saját maga láthassa el hírekkel a Transcontinent Presst és ez az iroda közvetlenül juttathassa el híryanagát a magyarországi lapokhoz. Kozma Miklós tiltakozott, de csak semmitmondó választ kapott.

A másik kiadvány, a Külföldi Hírek viszonylag kevesebb problémát okozott az MTI-nek. Emögött Basil Davidson, a Reuter, valamint több jelentős angliai és amerikai újság magyarországi tudósítója, illetve a budapesti angol és francia követség állt.

A Szovjet Távirati Iroda 1940. április 18-án azzal az ajánlattal kereste meg a Magyar Távirati Irodát, hogy mivel már hónapok óta küld információt Budapestnek, kíváncsún tartaná a hírcsere szerződéses alapokra helyezését. Ez – mutatott rá a TASZSZ vezérigazgatójának levele – elősegíthetné a szélesebb együttműködést és a rendszeresebb hírcserét. Moszkvából egy szerződéstervezet is érkezett, amely egyebek között előírányozta:

Az előfizetők szíves tájékoztatására

SZEGED-DEBRECEN
MISKOLC-BEKESSZÁBA
GYÖR-SZOMBATHELY
DEGS-KADOSVÁR
BODRON-WIEN
HÓMEZŐVÁSÁRHÉLY
MAKÓ-KÉSSKEMET
NISKUNFELEGYHÁZA
NISKUNHALAS-NYIR
EGYHÁZA-MÁTESZÁKA
BERETTYÓÚJFALU
SATORJAUJHÉLY
MÓVÁRDA-SZIKSZÓ
PUTNOK-EGER-GYÖR
GYÖR-HATVAN-GYÖR
BEKESSYULA-SZOL
NOK-KÖSZÉB-BÁJA
MOLNÁR-VESZPRÉM
ENAGYKANIZSAB

MAGYAR TÁVIRATI IRODA P.F. AGENCE TELEGRAPHIQUE HONGROISE S.A.
UNGARISCHES TELEGRAPHEN-KORRESPONDENZ-BUREAU A.G.

Távküld. cím: TÁVIRÓDA • Telegramme: KORRBUREAU
Telefon: József 455-10-tól 455-19-ig és József 462-52-től 462-54-ig
Budapest, VIII, Sándor-utca 7

Levél cím: Budapest 4, főpostafiók 33

REUTER LONDON-HAVAS PARI
STEFANI ROMA-FABRA MADRID
RAJ WARSZAWA-WOLFF BERLIN
EURO-RADIO BERLIN
TELEGRAPHIQUE BERN
COSMOGRAPHIQUE ZÜRICH
KORRBUREAU WIEN
PRESSBUREAU PRAHA
RADOR BUDAPESZ
BULAGENGÉ SOFIA
AVALA BEOGRAD-ETA REVAL
PARREN ATHINAE
SVENSKA SÖDERSTRÖM
RITZAU KÖBENHÁVN
SHLICK AMSTERDAM
TELEGRAMBUREAU ORIENTANA
ELTA KOWNO-LETA RIGA
NOTSRYRAN HEISINGFORS

Budapest, postabélyeg kelle

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

Urunk!

Mellékelten tisztelettel megküldjük a Magyar Távirati

Iroda Rt. és vállalatai katalógusát, valamint a Magyar Távirati

Iroda és testvérszerkesztőségei kiadványaiból készült

egynapos újságot és képes mellékletét. Célunk, hogy ezzel

vállalataink működéséről minden érdeklődőnek áttekinthető

képet nyújtsunk.

Kiváló tisztelettel

MAGYAR TÁVIRATI IRODA

Körlevél az előfizetőknek

- a hírek cseréje ingyenes alapon történjék, kivéve azokat az eseteket, amikor a vevő ügynökségnek külön kiadásokkal járó különleges hírigénye van, illetve amikor a küldő hírügynökség a kiküldött anyagot speciális rendeltetéssel ki akarja egészíteni;
- ha az utóbbi eset áll fenn és a vevő ügynökség lehetetlennek tartja ilyen jelentések közlését, akkor ezeket haladéktalanul átadja a küldő hírügynökség tudósítójának, aki azokat saját hatáskörében eljuttathatja a vevő ország lapjaihoz;
- a szerződő felek kötelesek egymásnak késedelem nélkül, hiteles híreket továbbítani, megőrizni a közlés szellemét, kizárni minden olyan csonkítást, változtatást vagy kiegészítést, amely ellenkezik a közlés szellemével;
- mindkét hírszolgálati irodának jogában áll tudósítót küldeni a másik országába;
- a felek közötti levelezésnek a hírügynökségek igazgatóinak szintjén kell lebonyolódnia.

Egy belső feljegyzésből világosan kitűnt, hogy a Magyar Távirati Iroda 1940 tavaszán nem tartotta szükségesnek az együttműködés kibővítését, és aggódott amiatt, hogy konkurencia támad saját hírszolgálatának harmadik országban való terjesztése vonatkozásában. Tartott továbbá attól, hogy a szovjet hírügynökségi anyagokat változatlan megfogalmazásban kell terjesztenie. Ezen a helyzeten a TASZSZ-nak néhány pontban kompromisszumos javaslatai sem változtattak. Az MTI kemény vitapartnernek bizonyult.

A magyar és a szovjet hírügynökség 1940 nyarán lezajlott levelezéséből kiderült, hogy az MTI más hírügynökségekkel kötött szerződéseiben a következő elvhez tartotta magát: a társügynökségek csak arra voltak jogosultak, hogy az MTI-től kapott jelentéseket saját országuk területén terjesszék, arra nem, hogy határaikon túlra is eljuttassák. Ezek a hírszolgálati irodák azonban csak abban az esetben juttatták el tudósításaikat Budapestre, ha azok kimondottan magyar vonatkozásúak voltak. Az MTI tehát azon volt, hogy híreit a TASZSZ csak a Szovjetunió területén terjeszthesse.

A TASZSZ vezérigazgatója nem fogadta el a precedenselvet, és nem talált kivétnevalót abban, hogy a Szovjet Távirati Iroda anyagait az MTI eljuttassa az Egyesült Államokban vagy Romániában megjelenő magyar nyelvű sajtótermékekhez. Nem sértheti a Magyar Távirati Iroda érdekeit – írta –, ha a TASZSZ a magyarországi híreket átadja az iráni, az afgán vagy a kínai sajtónak is. Egyébként a TASZSZ amúgy is vette azokat az MTI-jelentéseket, amelyek bekerültek a Reuter, a Stefani vagy az DNB exportadásaiba. A szovjet hírszolgálati iroda vezetője arra is hivatkozott, hogy a háborús viszonyok között a hírügynökségek kapcsolati rendszerében megbomlott az egyensúly, és nincs komoly ok ragaszkodni a régi szerződések szabványaihoz.

A második bécsi döntésre 1940. augusztus 30-án került sor.

Az MTI tudósítói elkísérték az Erdélybe bevonuló magyar katonai egységeket, élénk színekkel ecsetelték Horthy Miklós szatmárnémeti és nagyváradi fogadtatását.

Kozma Miklóst 1940. szeptember 12-én kinevezték a kárpátaljai terület kormányzó biztosa. Ezt a tisztségét – Ungvár székhellyel – ugyanúgy haláláig töltötte be, mint a Rádió és az MTI elnöki tisztségét.

Öt hónapos működés után a háborús viszonyok pontot tettek Kozma Miklós egyik nemzetközi kezdeményezésére, a kis hírügynökségek két évtizeden át dédelgetett

hírszolgálat-technikai szövetkezésére. A Hellcommune nevű szervezet, amely a holland hírszolgálati iroda égisze alatt működött, 1940 őszén szüntette be tevékenységét. Norvég, svéd, finn, dán, belga, holland, magyar és svájci távirati irodák hozták létre Amszterdamban, ahol egy Hell adóállomás biztosította híreik továbbítását a tengerentúlra.

A „kicsinyeket” felháborította, hogy hosszú időn keresztül csak a nagy világhírgyűnökségeken át juttathatták el információikat távoli földrészekre, s ezek az „óriások” önkényesen megkurtították az anyagokat. A Hellcommuneben részt vevők mindegyike csak saját híreiért volt felelős; a holland koordinátorok nem szerkesztettek, csak továbbítottak, mindenféle változtatás nélkül. Kozma Miklós a magyar hírszolgálat szempontjából kiemelkedő fontosságúnak nevezte, és naplójában is elírta az európai kis hírszolgálatok kérésézetű összefogását.

HÍREK A HÁBORÚBAN, HÁBORÚ A HÍREKBEN

1941-1945

**Magyarország a háborús években – A „kamarai újságíró hitvallása” – Rádió-
hadviselés és rádiófigyelés – Kozma Miklós halála, Náray Antal színrelépése –
Felduzzadt sajtóirányítás, külpolitikai alárendeltség – Horthy
proklamációja és a Szálasi-puccs – Barcs Sándor, Révész Mihály, Ortutay Gyula,
Havel Béla: az újjászülők – Koalíciós pártok és szakszervezetek a Magyar
Központi Híradó főreszvényesei – Kormányserződés húsz évre**

Az 1941-es esztendő Magyarországot és a Magyar Távirati Irodát is belevitte a *második világháború* sűrűjébe. A zaklatott belpolitikai élet és a forrongó nemzetközi helyzet rányomta bélyegét a hírszolgáltatásra, amely mind tartalmában, mind rendeltetésében, mind pedig szerkesztési gyakorlatában egyre több katonai, militarista elemet mutatott.

A sajtó egyik karmesteri pálcája az 1940-ben alakult Országos Magyar Sajtókamara kezében volt. Az O. M. S. nem engedett disszonanciát sem az akkori tömegtájékoztatásban, sem az akkori újságíró-társadalomban. Tevékenysége egy fél évtizedig tartott, és néhány vonással jellemezhető.

Kolosváry-Borcsa Mihály, az Országos Magyar Sajtókamara elnöke 1941. május 21-én a Magyar Sajtó Házának (Andrássy-út 101., Bajza-u. 33.) ünnepélyes felavatásán kijelentette;

„A magyar sajtó új hajlékából hirdetem meg a kamarai újságíró hitvallását: keresztények vagyunk, militaristák vagyunk, hazafiak vagyunk, a közéleti erkölcs és családi tűzhely szentségének oltalmazói. Ez a ház, a magyar sajtó háza, a keresztény nacionalista gondolat és a szociális érzéstől áthatott fajvédelmi szellem erős vára lesz.”*

Az O. M. S. rövid működése alatt sok száz újságíró kezéből ütötte ki a tollat politikai meggyőződésük miatt. A Sajtókamara elnöksége 1944 áprilisában átfogó tagre-

* Az Országos Magyar Sajtókamara Évkönyve, 1942, Stádium Rt., Budapest, 6. o.

víziót tartott „az állam háborús céljaival szembenállók” eltávolítására. A kamara elnöke és főtítkára több mint félszáz újságíró nevét tartalmazó listát adott át a Gestapónak, illetve a politikai rendőrségnek.

A Magyar Távirati Iroda intenzíven dolgozik, közben szervezetileg és munkarendjében alkalmazkodik az új követelményekhez, de ennek az alkalmazkodásnak csak egy-egy tanújele éli túl a háborús pusztításokat. A rádió mind nagyobb tért nyer nemcsak a hírszolgáltatásban, hanem a „hírszerzésben” is. Az MTI műfaji gyarapodása jegyében integrálja az étert... A háborús viszonyok között végbemenő gyarapodást, főként a rádiófigyelés fejlődését, hivatásbeli igényességét és katonapolitikai ihletettségű beilleszkedését az akkori hírügynökségi munkafolyamatba érdemes szemügyre venni, nem utolsósorban sajtótörténeti újdonsága és fontossága, valamint a reá utaló forrás MTI-s kötődése miatt.

A Magyar Távirati Iroda fennállásának 60. évfordulójához kapcsolódva figyelemre méltó könyvecske látott napvilágot 1941-ben a hírügynökség egy „mellékhatásáról”. Legalábbis így minősítette a Rádiófigyelőt a széles nemzetközi kitekintésű tanulmány szerzője, Ábrahám Ferenc, aki ebben a rovatban dolgozott.

„A Rádiófigyelőben – írta Ábrahám Ferenc 1941-ben – kora reggeltől késő estig magyarul, továbbá húsz idegen nyelven figyeljük a határokon túli idegen rádiók hírszolgálatát és propagandáját. Félhivatalos gyakorlatban felnőtt, minden befolyástól mentes munkáskezek papírra rögzítik az éterháború hullámmásait és késedelem nélkül eljuttatják azokhoz, akiket illet, hogy a szükséges ellensúlyozás vagy tudomásulvétel megtörténhessenek.”

Akkor már két és fél éve működött az Ábrahám Ferenc által talán túlzottan is romantikus fogalmazásban bemutatott MTI-Rádiófigyelő, amelynek abból kellett kiindulnia, hogy külföldi rádióállomások – szokatlan mértékegységgel mérve – naponta 72 000 szótagra terjedő propagandaanyagot sugároztak Magyarország lakossága címére.

1938 szeptember közepén a Rádiófigyelő „fejest ugrott” a vállalkozásba, bár külföldön akkor már általános volt nemcsak a rádiólehallgatás, hanem a rádióállomások közötti polémia is. Előfordult, hogy a londoni rádió összehasonlító elemzés tárgyává tette a német rádió angol, bolgár, görög, olasz, arab és spanyol nyelvű kommentárjait, de a német rádió is kipellengérezte az angol hírmagyarázatok ellentmondásait. Budapest nem egyszer leleplezte a párizsi vagy a londoni rádió kétkulacsosságát a magyar-csehszlovák, vagy a magyar-román viszony témájában, amikor az egyik hullámhosszon Budapestnek udvaroltak, a másikon Prágának vagy Bukarestnek.

Ábrahám leírja, hogyan vadásztak a rádiófigyelősök a titkos rádióállomásokra, „az éter tengerének ragadozó cápáira”, amelyeknek célja az ellenfél belső frontjának kikezdése, destruálása, megingatása volt.

Az MTI rádiófigyelősei már akkor kívülről tudták, hogy Moszkva 28 hullámhosszon vehető, hogy Berlin 15 ízben ad angolul naponta, hogy Tokió magyar este- ket rendez és így tovább. Ismerték a Berliner Börsenzeitung összeállítását azokról a rádióállomásokról, amelyeket Németországban szabad volt hallgatni. Nyilvánartották, hogy mely rádióállomások milyen nyelvű adásait zavarják. De idegeik felőr-

léséhez – mint Ábrahám Ferenc fogalmaz – hozzájárultak légköri zavarok, fading, helyi elektromos zavarok, a bemondók hangja és kiejtése közötti óriási különbségek, nemkülönben a visszakérdezés lehetetlensége, a szövegek sokszor hadarás miatti érthetlensége.

A távirati iroda rádiófigyelő szolgálatában kezdettől fogva nagy gondot fordítottak arra, hogy a munkatársak átlágon felüli nyelvtudása mellett biztosítva legyen a jó stílusú, szabatos, nyomdakész magyar és magyaros fogalmazás. Követelmény volt a széles körű újságíró-tájékozottság és a jó ítélőképeség, az érdekes és fontos hírek és kommentárok kiválogatásának képessége, a földrajzi neveknek, az idegen államférfiak nevének ismerete. A Rádiófigyelő munkatársának rendszeresen olvasnia kellett az MTI kiadványait és a legkülönbözőbb sajtótermékeket.

A rovat természetesen fegyelmezett adminisztrálást, feszes munkarendet igényelt. Rádióműsorok, naplók, munkarendek, helyettesítési tervek nélkülözhetetlen kellei voltak a lehallgatóhelyiségeknek. És a Dailygraph nevű beszédrögzítő készülék, amellyel harminc percre terjedő anyagot tudtak felvenni a rádiókészülékbe való bekapcsolással, de amelyből csak egy volt...

Profétai jóslatot fogalmazott meg Ábrahám Ferenc munkája befejező részében: „Egészen bizonyos, hogy az államok a jelenlegi háború befejezése után sem fogják leállítani rádióján keresztül kifejtett felvilágosító propagandájukat és így idegen nyelvű hírszolgálatukat sem. A háború befejezése már csak azért sem jelenti a külföldi rádiópropaganda beszüntetését, mert hiszen az olaszok, a németek és az oroszok már jóval a mostani háború kitörése előtt rendszeresen több idegen nyelven adtak közvetítéseket. Másfelől a hatalmak a háború után valószínűleg a kulturális kapcsolatok kimélyítése és baráti államok népeinek tájékoztatása címen fogják fenntartani, vagy éppenséggel kibővíteni idegen nyelvű adásaikat.”

Magyar viszonylatban úttörő munkát mutatott be 1941-es írásában az egykori MTI-s, s abban a megállapításában is tartós igazság volt, hogy a rádiófigyelésnek alig van irodalma, nincsenek könyvek, amelyek a rádiófigyelés során leszárt tapasztalatokról adnának számot, első kézből információkat kapni szintén nagyon nehéz, mert a rádiófigyelés mikéntjét minden állam titokban tartja.

Az év derekán új dimenziót kapott a második világháború, és a fejlemények Magyarországot fizikailag is belesodorták a véres örvénybe. 1941. június 22-én Németország megtámadta a Szovjetuniót, másnap Budapest megszakította a diplomáciai kapcsolatokat Moszkvával, június 27-én pedig Bárdossy miniszterelnök bejelentette az Országgyűlésben Magyarország hadbalépését a Szovjetunió ellen. December 7-én hadiállapot Angliával, december 12-én hadüzenet az Egyesült Államoknak...

1941. december 7-én a Magyar Rádió műsorát megszakítva közölte Kozma Miklós halálának hírért. A Magyar Távirati Iroda és a rádió történetében lezárult egy korszak, amelyre közös elnökük egyénisége mindenképpen rányomta a bélyegét: nagyformátumú államférfiként búcsúzott tőle a magyar sajtó.

Kozma Miklós elhunytát az Országos Magyar Sajtókamara hivatalos közlönye, a Magyar Sajtó 1941. december 15-i száma patétikus méltatással adta közre. „Míndig

meg tudta érteni a magyar sajtó szívverését... Huszáros bátorsággal vállalta új feladatait és a magyar katonára mindig jellemző bravúrral oldotta meg azokat... A magyar történelem őt is ott fogja tisztelni azoknak a sorában, akik ideget, munkát és tehetséget áldoztak fel a trianoni börtön falainak ledöntésére... Vele, mellette és oldalán a magyar újságírás, rádiószolgálat és filmhíradás munkakörében egész serege nőtt fel a magyar tehetségeknek, akiknek nemcsak kenyeret adott, hanem ezen túl megszépítette azt a hivatást is, amelyet a hírszolgálat jelent... Ha egyszer valaki meg fogja teremteni a magyar hírszolgálatat múzeumát, bizonyos, hogy Attila király tűzcsóvás lármafái, hírórszemei, a magyar kódexeket író és iniciálékát pingáló középkori szerzetesek s a magyar toll annyi bajnoka és munkása mellett vitéz leveldi Kozma Miklós neve is ott fog szerepelni” – olvassuk a megsárgult lapokon, amelyek hírül adták, hogy a gyászlobogót kitűzték Budapesten a Magyar Sajtó Házára és a baracskai végső elhantolás az egész újságíró-társadalom fájó kegyeletnyilvánítása volt.

Sajátossága annak az időszaknak, hogy Kozma Miklóstól ismét egy katona vette át a stafétabotot a két „médiüm” élén: nemes Náray Antal tábornok, aki akkor 48 éves volt.

Náray Antal 1893-ban született kispolgári családban. A pécsi hadapródiskolán tanult, majd a Ludovika Akadémia elvégzése után 1914-ben avatták hadnaggyá. Ötvenkét hónapot töltött az első világháború frontjain, majd különböző katonai oktatási intézményekben, egyebek között a „vörös parancsnokképző tanfolyamon” tanított.* Vezérkari tiszt lett, Bartha Károly tábornok, honvédelmi miniszter szárnysegédje. 1940. november 1-jétől a Legfelső Honvédelmi Tanács vezértitkára.

Amikor Kozma Miklós, Kárpátalja kormányzó biztosa, a rádió és a Magyar Távirati Iroda elnöke meghalt, Horthy Miklós úgy döntött, hogy fiainak közeli barátját, az iránta feltétlen odaadást tanúsító Nárayt ajánlja a rádió és az MTI élére. A vezérőrnaggyá előléptetett Náray Antal 1942. május 1-jén vonult nyugállományba a honvédségtől, tíz héttel magas polgári megbízatása után.

Szakály Sándor szerint** az új elnököt, aki két és fél hónappal Kozma halálát követően, 1942. február 20-án vette át hivatali teendőit, nem fogadta egyértelmű lelkesedés. Mint a Náray-visszaemlékezéseket sajtó alá rendező történész megjegyzi, Ortutay Gyula 1945. szeptember 27-én a Budapesti Rendőr-főkapitányságon tett tanúvallomásában úgy fogalmazott, hogy Náray Horthy legszűkebb környezetéhez tartozott, és a kormányzó kívánságára kellett – a résztvényesek elég nagy kedvtelensége ellenére – a Magyar Távirati Iroda konszern élére elnökké választani. Náray számára szent és sérthetetlen volt Horthynak az a kérése, hogy igyekezzék *minél távolabb tartani*

* Fennmaradt Stromfeld Aurél hadügyi államtitkárnak (később a Tanácsköztársaság vezérkari főnökének) Náray Antal főhadnaggyhoz 1919. március 10-i keltezéssel Hajmáskérre küldött levele, amelyben azt írta, hogy őszinte örömet okozott neki Náray írásos üzenete, „egy kis jutalom azért a nehéz munkáért, amit próbálok megoldani”. „Ha mindenki úgy odaadja egész egyéniségét a teremtmény munkáért, mint te, akkor az eredmény nem fog elmaradni. – Szívből üdvözlök igaz híved, Stromfeld” – állt a hadügyi államtitkár levelében.

** Náray Antal visszaemlékezése. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1988, 12. o. (Negyvenévi külföldi leltári „rejtőzködés” után 1982-ben került elő Náray Antal nyugállományú vezérőrnagynak, a Magyar Rádió és a Magyar Távirati Iroda elnökének 1945 május-júliusában írt visszaemlékezése.)

a szélsőjobboldalt a rádiótól, s hogy ne készüljön a nyugati hatalmakat sértő műsor. „A Rádió és az MTI háborús hírverése – írta a memoárkötet bevezetőjében 1945-ös rendőr-főkapitánysági véleményt idézve Szakály Sándor – köztudomásúan 1944. március 19-ig valóban nem szolgált a kormányok és a németek kívánságait, békés, polgári hang volt, amit a magyar társadalom és külföld felé sugárzott, s híryananyagának alapját az angol rádióból merítette, amit egyszerű megfigyelő is érezhetett. A békés, tárgyilagos, nyugodt és megbízható hang köztudomású volt...”

Náray Antalt a szélsőjobboldal rendszeresen „zsidómentőnek” és „zsidóbérencnek” titulálta, mert megakadályozta a rádió egykori zsidó alkalmazottainak munkaszolgálatra történő behívását, műsorra tűzte zsidó szerzők műveit is. De az elnök a németek számára is „sértő és ellenszenves” volt, a budapesti német követség többször kifogásolta tevékenységét, és Magyarország német megszállása – 1944. március 19. – után Náray német nyomásra és követelésre vált meg sajtótisztsegeitől. Szálasiék letartóztatták: Budapest, Sopronkőhida, Ausztria (akkor Ostmark) és Németország voltak nyilas-német fogságának főbb állomásai. 1945. április 28-án amerikai katonák szabadították ki a bajorországi Simbachban, de nem sokáig élvezhette a szabadságot. 1945 augusztusában Győrben háborús bűnökkel vádolva letartóztatták, de 1946. január 20-án bűncselekmény hiányában az ellene indított eljárást megszüntették. 1973. augusztus 3-án szívroham végzett vele.

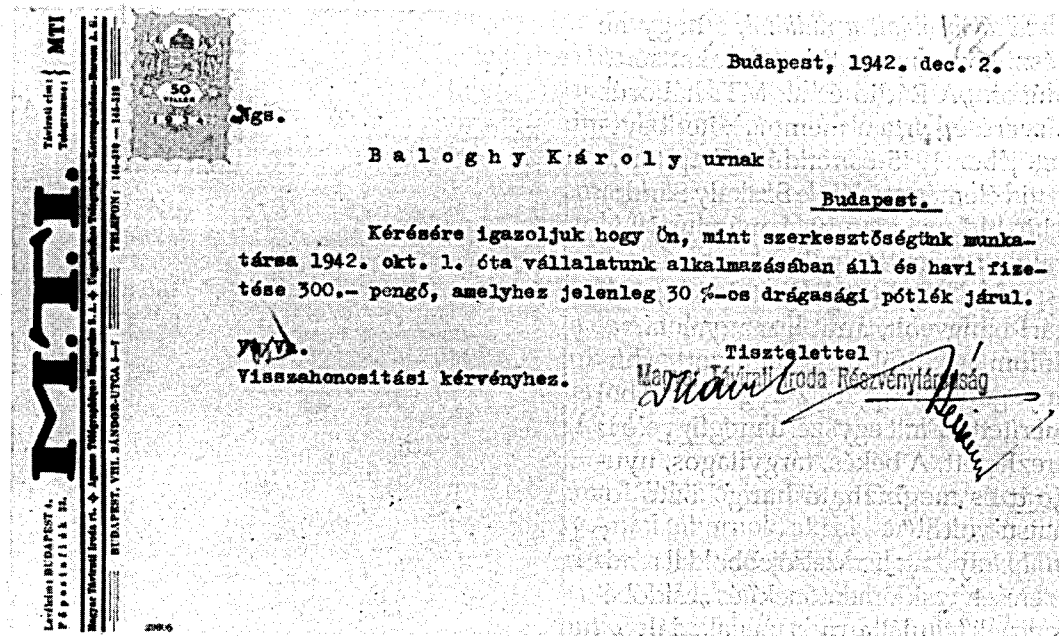
Náray Antal, akit 1942. január 26-án az MTI és a Magyar Rádió kijelölt elnökeként fogadott a kormányzó, így emlékezett vissza Horthy Miklós politikai irányelvére: „A Magyar Távirati Iroda és Rádió Rt. a nagyvilág előtt a magyar politikai nézetnek és közhangulatnak a mai elszigetelt helyzetben egyedüli tükörképe. El kell kerülnie tehát minden olyan megnyilatkozást, amely a küzdő felek bármelyikét is megbotráncoltathatja.”

Ami a gazdasági vonatkozásokat illeti, a kormányzó úgy vélekedett Náray előtt, hogy az államosítás divatos jelszava ki fog ölni minden gazdasági vállalkozási kedvet, s ahelyett, hogy az állam megerősödéséhez vezetne, meg fogja gyengíteni Magyarország pénzügyi helyzetét. Horthy egyébként megígérte az akkor még csak kijelölt elnöknek, hogy a nemzet céljait szolgáló minden önálló vállalkozását támogatni fogja.*

* Náray Antal visszaemlékezése. 63–66.o.

Náray Antal idősebbkori fényképe

Balogh Károly újságíró javadalmazásáról szóló igazolás 1942-ből

Kétéves elnöksége alatt Náray úgy érezte, hogy a szociáldemokraták kivételével valamennyi párt igyekezett megnyerni őt a maga számára, de visszautasító, független magatartása „politikai súlytalanságba” taszította a kormánytagokkal szemben. Az egyik kemény ellenfele Antal István, Gömbös egykori miniszterelnökségi sajtófőnöke volt, aki Kállay Miklós 1942 márciusában megalakított kormányában tárca nélküli miniszter lett, valójában nemzetvédelmi-propaganda miniszter volt egészen 1944 márciusáig. A kormányfő közölte Nárayval: „Antal Istvánnak nem leszel alárendelve, de támogatnod kell őt!” A sajtó irányítása, a rádió- és filmügyek vezetése nem tartozott Antal hatáskörébe, ezeket a miniszterelnökségi és külügyi sajtófőnökök tartották kézben. Antalnak megmaradt „a belpolitikai hangulatkeltés és ébrentartás szónoki gyakorlata”, de mindenáron meg akarta szerezni a rádiót és a filmet, viszont ezekben a magánvállalkozás természetével bíró intézményekben meghatározó volt a pénz, amivel ő nem rendelkezett. Ezért az államosítás szószólója lett, majd rátéve a kezét a filmpropagandára, az MTI-érdekeltséghez tartozó Magyar Filmiroda ellen kijátszotta az állami irányítás alatt álló Hunnia filmgyárat.

A másik aktív ellenfél Szász Lajos volt, aki 1944 februárjában – ekkor tárca nélküli miniszterként szerepelt – fokozatos politikai irányváltás után magához kérte Nárayt, és „barátilag” arra figyelmeztette, hogy a Parlament folyosóján egyre több kifogás hangzik el ellene, főként a rádió politikai magatartása és hangja miatt. Szász Lajos jobboldali képviselők felháborodását tolmácsolta amiatt, hogy az esti idegen nyelvű rádió-hírszolgálat túlzottan angolbarát, a magyar rádió hangját meg sem tudják különböztetni a londoni rádió hangjától, utóbbi a „Budapest III” gúnynévvel szerepel vádjaiban. Szász hozzáfűzte, hogy a brit Reuter hírügynökség sokat idéz az

MTI jelentéseiből, és ezeket a híreket az angol rádió is sugározza. Pl. nemzetvédelmi tisztek kifogásolták, hogy amikor az újvidéki razzia felelősei Németországba szöktek a halálos ítélet elől, az MTI igen elítélő közleményt adott ki erről. Nárayt akarták felelősségre vonni, de kiderült, hogy az anyagot a miniszterelnöki sajtófőnök, személyesen szolgáltatta és ragaszkodott az eredeti közlési formához.

Náray Antal olyan eseteket rögzített visszaemlékezéseiben, amelyek voltaképpen igazolták a „zsidómentő” minősítést. Igyekezett megmenteni a rádió legjobb hangú bemondóját, a zsidó származású Radó Árpádot, aki 1945-ben mégiscsak munkásszárad tagjaként vesztette életét. Hasonlóan megpróbálta a rádió alkalmaztatásában megtartani Polgár Tibort, a népszerű zeneszerzőt és karnagyot. E két próbálkozás 1944 március végéig sikerrel járt.

Náray visszaemlékezik az MTI-nél végrehajtott kényszer-nyugdíjaztatásokra, külön megemlíti a Rádiófigyelő egyik idegen nyelvekben nagyszerűen használható, zsidó munkatársát, Kugel (Kerek) Ernőt, aki a sok izgalomban agyvérzést kapott.

Persze a sok izgalom egy idő múlva Náray Antal idegrendszerét és munkabírást is felőrölte; rájött, hogy az állandó csatározások közepette nem tudja a két nagy intézményt saját politikája szerint kézben tartani, s hogy a hadtörténettel való foglalkozás százszorta békésebb munkakör, mint a sajtóirányítás.

A németek bevonulása után, 1944. március 20-án este Náray magához kérte Havel Bélát, az MTI alelnökét, Frigyes Jánost, a rádió vezérigazgatóját és Zimmer Ferencet, az MTI felelős főszerkesztőjét és kijelentette előttük: „Az elnöki hatalom gyakorlása a mai naptól kezdve szünetel!” Felszólította őket, hogy szolgálati ügyekben már ne keressék meg, mert szándékai úgysem érvényesülhetnek, a rádió új hangjához nevét tovább nem adhatja. Aztán Sztójay Döme új kormányához levelet intézett, kérte, hogy a háborúra való tekintettel, rendkívül megromlott látása miatt a honvédségnél alkalmazzák, mint nyugdíjast, de alárendelt helyi beosztást kapjon. 1944 április elsejével beteg jelentett, és májustól a Hadilevéltárban az 1938-tól 1944-ig tartó időszak iratainak rendezésével, a korszak hadtörténelmének megírásával, illetve a szerkesztés irányításával kezdett foglalkozni.*

A zajló belpolitikai élet és a nemzetközi események hófokemelkedése feldúsította, tömönyebbé és nyüzsgőbbé tette a hírügynökségi munkát. Magyarországon valószínűleg a legaktívabb sajtóláz volt, a lapok száma az 1925-ös 934-ről 1942-re – nagyrészt a vidéki sajtó gyarapodásával – 1379-re emelkedett.

Az MTI 1942-es kiadásaiban tallózva olyan hírek hívják fel magukra a figyelmet, mint Horthy István kormányzóhelyettesévé választása, majd repülőgép-szerencsétlensége a voronyezsi dombok felett, a Kállay-kormány márciusi színre lépése, Jány Gusztáv vezérezredesnek, a szovjet fronton harcoló magyar csapatok parancsnokának megsebesülése, Rommel offenzívája Észak-Afrikában, az első légitámadások Budapest, és Észak-Magyarország ellen, Sztálingrád...

A távirati irodánál 1943 elején a nyomott háborús viszonyok ellenére napirendre került a tudósítói hálózat bővítésének, a sajtóirányításnak, az MTI függetlenségének

* Náray Antal visszaemlékezése. 75-120. o.

és pénzügyi támogatásának igen összetett kérdése, amely persze számos ellentmondásos igényben és megnyilatkozásban tükröződött. Sokszor rendezettnek tűnő ügyekről is kiderült, hogy rendezetlenek, máskor a sajtóirányítási mechanizmus teremtett új bonyodalmakat.

A magyar külügyminisztérium részéről 1943 elején alig leplezett szándékkal vették fel a Magyar Távirati Iroda tudósítói hálózata megerősítésének gondolatát. (Az év folyamán új MTI-tudósítók jelentek meg Zürichben, Lisszabonban, Stockholm-ban, Isztambulban és Ankarában: küldetésük elsősorban diplomáciai jellegű volt, a távirati iroda bekapcsolódott a Kállay-kormánynak a háborúból való kiugrás előkészítését célzó erőfeszítéseibe.) A külügyi tárca vállalta az új tudósítók fizetésének, hírközlő tevékenységének, sőt reprezentációs költségeinek pénzügyi fedezetét is. A „vitéz Náray Antal vezérkari ezredeshez, az MTI elnökéhez” intézett, 1943. január 7-én kelt levél a külszolgálatban levő külügyminisztériumi tisztviselők anyagi kedvezményeit az új hírgyűnőkségi tudósítókra is kiterjesztette. Az MTI vezetése azonban az ügy egyéb vonzatait is szem előtt tartotta.

Fennmaradt Havel Bélának, az MTI miniszteri tanácsosi rangú ügyvezető alelnökének egy 1943. február 15-én kelt feljegyzése, amelyben jelzi, hogy újabb külföldi tudósítói posztok létesítése munkatöbbletet jelent, aminek munkaerő- és helyiségvonzatai vannak. Utalt továbbá arra, hogy ha az MTI a külügyminiszter leiratának szellemében vállalja a hírszolgálat olyan propagandisztikus beállítását, mint amilyen a német és a brit hírgyűnőkségnél tapasztalható, akkor veszélybe kerül a tárgyilagos hírszolgálat. Ha viszont a távirati iroda kitart az objektív tájékoztatás mellett, akkor a kormány esetleg azt követelheti, hogy hírszolgálatának egy részét az MTI más szervnek adja át.

Havel Béla ebben a feljegyzésében azt is szóvá tette, hogy amikor felvetődött a miniszterelnökség és a Külügyminisztérium sajtófőnöksége összevonásának kérdése, színre lépett a Külügyminisztérium kulturális osztálya, így már három fórum foglalkozott sajtóügyekkel, sajtóirányítással.

A feljegyzésből kiderült még, hogy a kormány és az MTI 1940. március 31-én kötött egy szerződést, amelyben a hírgyűnőkség kötelezettséget vállalt a hírszolgálat addigi kereteinek fenntartására, de a felek rögzítették: ha a Külügyminisztérium új hírszolgálati kívánalmakat fogalmaz meg, az adott külföldi, vagy belföldi kereteken túlmenően, akkor az új terhek viseléséről a tárcának külön kell megállapodnia az MTI-vel.

1943-ban, amikor már a háború kimenetele aligha lehetett kétséges, Magyarország is utaltak jelek bizonyos kezdeményező lépésekre.

Jellemző mozzanat, hogy nagybaconi Nagy Vilmos vezérezredes, miután megvált a honvédelmi miniszteri tisztségtől, 1943. szeptember 23-án emlékiratot intézett a kormányzóhoz, ebben azonnali szakítást követelt az addigi politikával. Nagy Ákos „jegyzetfüzetéből” tudjuk, hogy az emlékiratot az MTI a legbizalmasabb közlemények között ismertette, – először hiányosan, majd 1943. szeptember 26-án már teljes terjedelemben.

Az MTI 1943. július 22. és 1944. március 10. között különös küldeményeket juttatott el külföldi tudósítóikhoz. A Külügyminisztérium Sajtóosztálya és Politikai Osztálya kezdeményezésére itthon szigorúan bizalmas tájékoztatókat állítottak össze a ma-

gyar belpolitika eseményeiről, illetve külpolitikai események magyarországi visszahatásáról. A tájékoztatók a minisztériumi anyagokkal együtt futárpostával érkeztek a magyar diplomáciai képviselőkre, amelyek aztán a küldeményt eljuttatták az ot-tani MTI-tudósítóhoz.

A távirati iroda a 80-as években sikertelen kísérletet tett a tájékoztatók gyűjteményes kiadására. A kétszáz oldalas kötetbe rendezett anyag elé az MTI akkori vezérigazgatója írt ajánlást. A levelek közreadásáért köszönetet mondott Tarr Lászlónak, az MTI egykori zürichi tudósítójának, aki – mint az egyik címzett – felismerte az írások dokumentumértékét, s megőrizte azokat az utókornak.

Az első levélcsomaghoz még 1943-ban Zimmer Ferenc, az MTI felelős (és egyben fő-)szerkesztője írt kísérő sorokat. Felkérte a tudósítókat, hogy a tájékoztatókat a do-log természeténél fogva szigorúan bizalmasan kezeljék, de legjobb megítélésük alapján tájékoztassák az egyes részletekről akár a „követési urakat”, akár az MTI-tudósító-val baráti viszonyban levő „sajtóembereket”. „Tapintatodra bízom, hogy ebből nem származik semmiféle indiszkrétció” – zárta bevezető sorait Zimmer Ferenc.

A tájékoztatók foglalkoztak az angolszászok szicíliai partraszállásával, a magyar kormány különbeke-tapogató-zásaival, Mussolini lemondatá-sával és a magyar-olasz kap-csolatokkal, Budapest nyílt vá-rossá deklarálásának kérdéskö-rével, az 1943. szeptember 8-i olasz fegyverletétellel, idegen felderítőgépeknek a magyar légtérben való, 1943. december 18-19-i megjelenésével, Szófia első bombázásával, Szombathe-lyi Ferenc vezérkari főnök 1944. január 26-án a Führer főhadi-szállásán tett látogatásával.

Magáról az MTI-ről első íz-ben a 12. számú tájékoztatóban esett szó. A távirati iroda 1944. január 31-én kiadta Imrédy Bé-la kolozsvári beszédét, holott a legkritikábban adott helyet olyan volt miniszterelnök megnyilat-kozásainak, aki ellenzékbe vo-nult. Imrédy a Magyar Megú-julás Pártjának klubhelyiségé-ben a „Kállay-Imrédy kibékü-lés” témájában ezt mondta:

„Nagyon is téves azt hinni, hogy azért, mert kissé lovagias

22. kiadás 1944. október 16. 17. 6. 30 p

49. Kiegészítés a hétfordi német határellenőrzéshez.

W He/Vv/3 B e r l i n , október 16.

A Führer főhadiszállásáról jelentik a Német Távirati Irodá-nak a hétfordi határellenőrzés kiegészítéséről.

A Cirkus-völgyben egy órányi fontossga magaslát védelme során különbeke-vitéseivel tette ki magát Kállay/Imrédy-nak.

A keleti arcvonal északi szakaszán a 2. sávkészítő csapat a 3. és 70. sávkészítőkkel együtt Bünning eszredes vezetésével külön-ben bevonult.

50. A politikai események nem voltak befolyással a magyar véderőre.

W He/Vv/3 B e r l i n , október 16.

Illetékeseknél helyre. Köszlik tájékoztatástul.

A birodalmi fővárosi illetékes katonai körökben egy kérdé-sre válaszolva kijelentették, hogy a politikai események a legesetélyeseb befolyást sem gyakorolták a magyar véderőre. /MTI/

51. Egy német repülő magas kitüntetés.

W He/Vv/3 B e r l i n , október 16.

A Führer főhadiszállásáról jelentik a Német Távirati Irodá-nak:

A Führer Heinz Wolfgang Schnauffer ezredesnek egy északi vadászcsapat parancsnokának zászlócsillagjával vadászegysége után a legmagasabb vitézségi kitüntetést adományozta: és a kiváló távirat-ot intézte hozzá.

A német csapatok által vívott harcban tanúsított hősiesség magatartásának elismeréséül annak, mint a német v. 21. katonájá-nak a katonákkal és a győzelmekkel díjazott tölgyfalombot adományozom a vaskereszt lovagkeresztjéhez. /MTI/

52. Legitimációs katonai ellen.

W He/Vv/3 T o k i o , október 16./Német Távirati Iroda./

A Lomai frontján a kínai arcvonalon levő egyik támaszponton szerzett értesülés szerint körülbelül 50 ellenséges bombázó és vadászgép szombat délután kiegészítve meg a katonai esemény ellen.

A katonai feladat végrehajtásánál a katonai hírtelen me-nakulást fogta a csopót. A japán repülőgépek orvadásra vették fel az előretartást, a meglehetősen nagy számú szakszerű utóérték és kilenc ellenséges repülőgépet lefőlttek vagy megrognáltak. /MTI/

17-35 VV

MTI hírek Berlinből és Tokióból

ízű nézeteltérés feloldása után a miniszterelnök úrral a parlament közepén kezelt fogtam, hogy mi politikailag is bármiképpen, akár ő, akár én, egymáshoz sodródunk volna. Ez azt jelentette, hogy egy félreértést, amely az emberi érintkezést közünk zavarta, kiküszöbölt a miniszterelnök úr második felszólalása.”

Az MTI kiadásából idézhető az Imrédy-beszéd még egy jellegzetes passzusa: „Hála Isten, vannak Európában erők, amelyek szembe tudnak szállni a bolsevista terjeszkedési szándékokkal. A német hadsereg a bolsevizmus elleni harc 98 százalékát viseli. Ez a német hadsereg e pillanatban igen komoly harcokat vív, a németek bámulatosan csekély erőkkel tartják a frontot, de éppen az a körülmény, hogy tartalékaik bármikor rendelkezésre állnak, eredményezi azt, hogy ott, ahol az oroszok sikerei stratégiai bonyodalmakat idézhetnek elő, rövidesen bekövetkezik a német visszavágás.”

Az MTI-központból azt sugallták a távirati iroda külföldi tudósítóinak, hogy az Imrédy-beszéd szélesebb körű publikálását Kállay Miklós miniszterelnök ezúttal azért tartotta szükségesnek, hogy Imrédy szájából is hallja a közönség, hogy az emlékeztető országgyűlési kézfogás nem jelent politikai együttműködést, másrészt azért, hogy Imrédy kijelentéseinek felhasználásával a németek felé gesztust tegyen.

A 12. számú tájékoztatóban említés történt az MTI szófiai tudósítójának egy, a kiadásba is bekerült jelentéséről, amely szerint Bulgáriában egy javaslat kapcsán fontolgatják: a bolgár kormány vonja vissza csapatait azokról a megszállt területekről, amelyekre Bulgáriának nincs igénye. Az MTI-tudósító értesülését bemondta a budapesti rádió, de a másnapi lapokban nem jelenhetett meg, mert a miniszterelnök és a külügyminiszter úgy látta, jobb, ha a magyar sajtó nem megy olyan messzire a szabad hírszolgálat terén.

1944 márciusában kiéleződött a román-magyar viszony. Az MTI-tudósítóknak kiküldött 14. számú tájékoztató olyan magyarországi kombinációkról számolt be, hogy ha a szovjet hadsereg tovább tör előre és átlépi a Dnyesztert is, a románok azonnal megtámadják Magyarországot, hogy ily módon ugorjanak ki a német szövetségből, s ez a lehetőség „teljes egészében felveti számunkra Dél-Erdély problémáját”.

A román sajtószervek azonos szövegű közleményben tájékoztatták olvasóikat arról, hogy magyar diákok „az évezredek kultúra és a Szent István-i tradíciók nevében” támadást intéztek a kolozsvári görögkatolikus teológia ellen, megverték és megsebesítették a román tanárokat, szétrombolták az egész papi szemináriumot. Az 1944. március 3-i incidens során egy diák arcra köpte Hossu püspököt, társai megtámadták és összeverték Jacub Moldovant, a kolozsvári Román Bank igazgatóját. A magyarok Kolozsvár központjában két románellenes tüntetést szerveztek.

„A román kormány tovább teljesíti kötelességét és a kellő időben adja meg a választ nemcsak ezekre az aktusokra, hanem azokra is, amelyeket az erdélyi románoknak kellett elszenvedniük 1940-től a mai napig” – állt a román közleményben, amelyre az MTI-nek kellett válaszolnia, részletesen taglalva egy brassói magyarellenés incidens, az iskolabezárások és a brutális állatrekvirálások miatt Dél-Erdélyben támadt felháborodást, aminek következménye volt a kolozsvári egyetemi fiatalság „spontán románellenes tüntetése”.

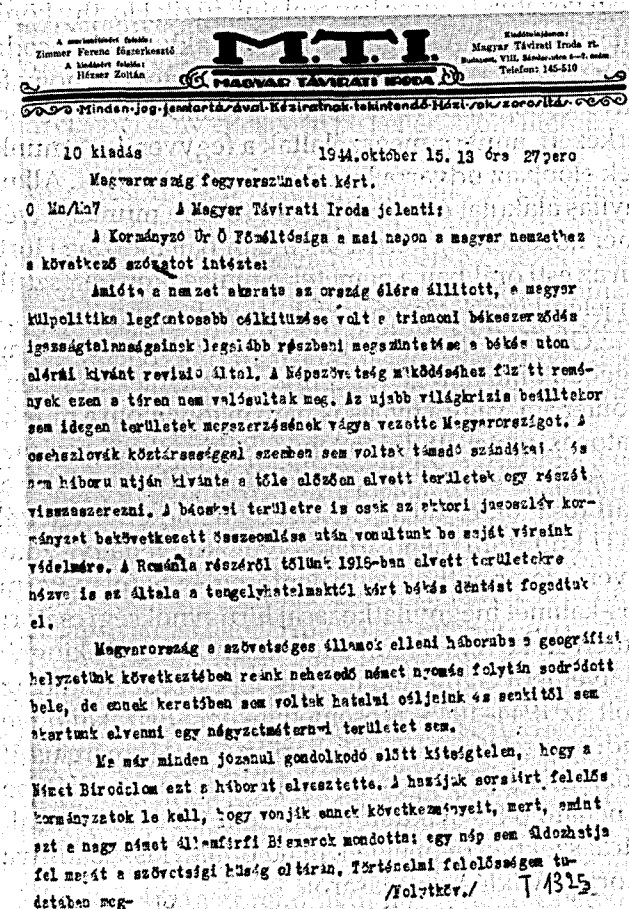
Ugyancsak a 14. számú tájékoztató tartalmazta a budapesti nyomdák „kölsönös segítségnyújtási megállapodását” arra az esetre, ha a várható bombázások részleges vagy teljes működéptelenségét idéznének elő náluk. „Az MTI is gondoskodik kitérő állomás berendezéséről valahol vidéken” – állt a német bevonulás előtt szétküldött utolsó tájékoztatóban.

Tarr László dokumentumkötetét az MTI „Bizalmas jelentések a magyar politika kulisszatitkaiból” címen, gazdag történeti kommentárral, életrajzgyűjteménnyel és jegyzetanyaggal kívánta megjelentetni, de a rendszerváltás forгатagában és a tömördek levelezésben elsikkadt a könyv, filmlevonaton maradt a hatalmas anyag, Tarr Lászlónál maradtak a gondosan megőrzött okmányok.

1944 elejétől drámai módon felgyorsultak az események és a Magyar Távirati Iroda nemcsak azonnali, hanem történelmi, történettudományi krónikása is lett – jónévű újságírókon keresztül – a második világháború magyarországi és európai fináléjának.

Horthy 1944. február 12-én levélben kérte Hitleről a magyar csapatok hazarendelésének engedélyezését, március 19-én német csapatok szállták meg Magyarországot, „kiugrott” a háborúból Románia, majd Finnország, közben a magyar csapatok a németek oldalán benyomultak Dél-Erdélybe, magyar fegyverszüneti próbálkozásokra került sor Moszkvával, végül október közepén – a kormányzó fegyverszüneti proklamációjának másnapján – Szálasi kapott kormányalakítási megbízást. E végzetes fordulat szemtanúi megörökítették – különböző látozósgöböl – annak számos MTI-vonatkozását.

Mátrai-Betegh Béla, aki a 8 Órai Újság munkatársa volt a lap betiltásáig, az Új Magyarország 1945. október 16-i számában visszaemlékezést közölt az egy évvel korábbi eseményeknek a rádióval és a Magyar Távirati Irodával kapcsolatos egyik epizódjára, nevezetesen arra, amikor 1944. október 15-én délután egy órakor

Az MTI jelentése Horthy kormányzó szövegéről

Hlatky Endre sajtófőnök, Zimmer Ferenc, az MTI elnöke és Havel Béla, a rádió igazgatója Horthy Miklós fegyverszüneti nyilatkozatát felolvastatta a Magyar Rádió IV-es stúdiójában.

Bár a bemondó minden további nélkül eleget tett hármuk kérésének, s a tizenkét perces nyilatkozat magyar indulók zenei keretében hangzott el, az Új Magyarország két nappal később, 1944. október 17-i számában azt írta, hogy „a bemondót a tarkójára szorította revolverrel kényszerítették a gyalázatos kormányzói proklamáció felolvasására. Azért remegett úgy a hangja”.

A rádió épülete október 15-én délután háromnegyed négykor már a németek és a nyilasok kezén volt.

Köpeczi Béla, a későbbi időkban a Magyar Tudományos Akadémia főtájtára, majd művelődési miniszter, aki 1944 nyarán francia fordítóként került az MTI-hez, 1944. október 15-ét szolgálatban lévén a Sándor-utcai székházban élte át. Egyik cikkében leírja, hogy aznap Zimmer főszerkesztőhöz folyamatosan érkeztek különböző küldöttek.* (Azt mindenki tudta – írja Köpeczi –, hogy Zimmer, az MTI szerkesztőségi vezetőjét szoros kapcsolatok fűzik Horthy köréhez, s közvetlenül innen kapja az utasításokat.) A sürgős-forgás oka akkor világosodott meg Köpeczi előtt, amikor kezébe nyomták a kormányzó proklamációját, hogy fordítsa le franciára. Közben a felhívást magyarul is be kellett olvasnia a lapok szerkesztőségeinek. A fordítás feléig érkezett, amikor megszólaltak a fegyverek. A munkatársakat SS-jelzést viselő németek előbb az udvarra, majd a pincébe terelték. Alkudozás kezdődött Zimmerrel: egy nyilas alakulat és a német sajtóattasé a munka felvételét akarta kikényszeríteni. Zimmer közölte, hogy erre csak akkor hajlandó, ha Horthytól kap parancsot. Október 15-én az esti órákban a németek a nyilasokon keresztül közölték, hogy másnap mindenki jelentkezzék, és vegye fel a munkát.

„Október 15-én este az Eötvös kollégiumban nagy üdvölgéssel, s egyben nagy aggodalommal fogadtak – írja visszaemlékezésében Köpeczi. – Másnap már el kellett döntenem, vagy a nyilasok pártján folytatom a munkát, vagy behívnom katonának. Én a katonaság mellett döntöttem... Rákövetkező nap megkaptam a SAS-behívót.”

Az MTI egykori francia fordítója írásában kitér arra is, hogy a háború idején nyugati újságok és hírügynökségek nem képviseltették magukat Magyarországon. Az MTI külföldre menő adása Nyugaton tehát viszonylag gyors információforrás volt. Ilyen szempontból volt jelentősége a Sztójay-kormányt 1944 nyarán felváltó Lakatos-kabinet megnyilatkozásai hírügynökségi csatornán külföldre való eljuttatásának, amelyek következtetni engedtek az ország „kiugrási” szándékaira.

Németh Gyula, aki négy és fél évezetet töltött az MTI-nél, ugyancsak szemtanúja volt az 1944–1945-ös eseményeknek. Éjszakai ügyeletesként – a szombathelyi MTI-tudósító telefonjelentése alapján – 1944. március 19-ének hajnalán neki kellett tájékoztatnia az illetékeseket a hitlerista megszállók bevonulásáról. 1944. október 15-én a behatoló SS-alakulat foglyaként többedmagával jó néhány órát töltött a Sándor-utcai székház óvóhelyén, majd onnan kiszabadulva az elsők között adhatott hírt ifjú Horthy Miklós elrablásáról.

* Köpeczi Béla: Hírügynökség a viharban. Magyar Sajtó, 1980. október, 314–315. o.

Nemrég elhunyt szerkesztő kollégánk, aki 1944 karácsonyától nagyrészt ugyan-csak az MTI-székház óvóhelyén vészelte át Budapest ostromát néhány olyan munkatársával, akiket a háborús események elszakítottak családjuktól, 1945. január 25-ét nemcsak azért tartotta emlékezetes napnak, mert akkor jelent meg az Ideiglenes Kormány rendelete a népbíróság felállításáról, hanem azért is, mert a konszernvezető Ortutay Gyula akkor adott megbízást neki és néhány munkatársának a hírszolgálati munka, főként a rádiófigyelés újramegkezdésére.

„Mivel a szerkesztőség egyúttal lakásunkul is szolgált, nem kellett beosztást készítenünk – írta visszaemlékezésében.* Kora reggeltől késő estig nyújtuk a rádiókészüléket, egymást váltogatva hallgattuk, jegyeztük és gépeltük le a Szovjetunió területéről sugárzó Kossuth Rádió, valamint a moszkvai, a londoni, a párizsi, a New York-i, a belgrádi, a bukaresti, az ankarai, a bari, a beromünsteri stb. stb. rádióadók híreit.” (Akkoriban még nem lévén külön belpolitikai szerkesztőség, a belpolitikai és kulturális hírek közös MTI-kiadásban láttak napvilágot.)

Érdekes epizódot örökölt meg a távirati iroda egyik külpolitikus veteránja, aki e kötet céljára csokorba szedte emlékeit. Baloghy Károly, aki 1942-ben került az MTI-hez, visszaemlékezésében megemlíti, hogy 1944 augusztusában a férfi munkatársak fegyverviselési engedélyt és hatlövetű pisztolyokat kaphattak, amelyeket azonban három hónap múlva a hatóságok felhívására, elismervény ellenében be kellett szolgáltatni.

Ami már most a hivatalos megközelítést illeti, a Magyar Sajtónak, az Országos Magyar Sajtókamara közlönyének 1944. november 15-i számában „Változások a magyar napisajtóban” cím alatt „az október 15-én és október 16-án bekövetkezett események” folyamányairól adott összefoglalóban szerepelt az a hír, hogy „Zimmer Ferenc, aki a Magyar Távirati Irodánál hosszú éveken keresztül fő- és felelős szerkesztő volt, nyugalomba vonult, a Magyar Távirati Iroda új felelős szerkesztője Haefler István volt sajtófőnök lett, Zimmer Ferenc továbbra is tagja maradt a Magyar Távirati Iroda igazgatóságának”.

A Pester Lloyd 1944. október 21-i számában úgy fogalmazott, hogy Zimmer Ferenc, nyugdíjkorhatárának elérésével, négy évtizedes újságírói tevékenység után nyugalomba vonult, és az MTI igazgatósága a felelős szerkesztői tisztség betöltésével a miniszterelnökség sajtóosztályának korábbi vezetőjét, Haefler István miniszteri tanácsost bízta meg, aki azelőtt éveken keresztül az MTI politikai szerkesztője volt. A Budapestben megjelenő német nyelvű reggeli lap azt írta Haefleréről, hogy „mindig értő barátja volt a magyar sajtónak és minden módon érvényesítette annak érdekeit”.

Az Esti Újság 1944. október 20-i számában ezt írta: „A magyar sajtó meleg szeretettel búcsúzik Zimmer Ferentől, aki nagy tudásával, széles látókörével hosszú időn át valóban a legjobb európai színvonalon tartotta a magyar hírszolgálatot... Zimmer Ferenc a jövőben is tagja marad a Magyar Távirati Iroda Rt. igazgatóságának, tapasztalatait és tudását tehát ezentúl is értékesíteni fogja a magyar hírszolgálat számára.”

A fővárosi esti lap, emlékeztetve arra, hogy Haefler István régi munkaterületére kerül vissza, elmondta, hogy „évek hosszú során át rendkívül nagyértékű és ered-

* Németh Gyula: Az MTI újjászületésének kezdetei. Tudósító, 1985. 2. szám, 11. o.

ményes munkásságot fejtett ki a Magyar Távirati Irodánál, a hírszolgálattal összefüggő problémákat a legalaposabban és a legjobban ismeri. Továbbműködése elé bizalommal és várakozással tekint a magyar sajtó, amellyel Haeffler István pályafutásának minden szakaszán valóban egyéforrott”.

A sajtókamara közlönyére visszatérve, az természetesen ismertette a sajtóirányításban bekövetkezett változásokat, egyebek között azok kamarai vonatkozásait.

A Magyar Sajtó említett számában „Kamarai Híradó” főcím és „Felügyeleti hatóságunk új vezetői” alcím alatt tudatta: „Felügyeleti hatóságunk, a m. kir. miniszterelnökség vezetésében az október 15-i és 16-i eseményekkel kapcsolatban változás állott be. M. kir. miniszterelnök Szálasi Ferenc lett, aki november 4-én mint Nemzetvezető a Szent Korona előtt, az Országgyűlés két házának jelenlétében letette az esküt... A m. kir. kormány a sajtóügyek kormánybiztosává vitéz Kolosváry-Borcsa Mihályt, az Országos Magyar Sajtókamara elnökét, országgyűlési képviselőt nevezte ki, a sajtófőnöki teendők ellátására pedig Fiala Ferenc kamarai tagtársunk kapott megbízást.” (Kolosváry-Borcsa a félhivatalos Függetlenség főszerkesztője volt; a nyilas újságíró 1946-ban háborús bűnösnek elítélték és kivégezték.)

Budapest mellett 1944 végén új politikai központ alakult ki Magyarországon: *Debrecen*. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés 1944. december 21-én ünnepélyesen kijelentette, hogy „kezébe veszi a gazdátlanul maradt ország ügyeinek intézését, mint a nemzeti

Botta Ferenc (az MTI fotószerkesztőségének későbbi vezetője) készítette ezt a híres felvételt a Don-kanyarban

akarát kifejezője, a magyar állami szuverenitás birtokosa”. Másnap az Ideiglenes Nemzeti Kormány nyilatkozatban közölte: hatályon kívül helyezi az összes népellenes törvényeket és rendeleteket, „biztosítja a demokratikus szabadságjogokat: a sajtó-, gyülekezési és egyesülési szabadságot... kiküszöböli a közéletből, a kultúrából, a sajtóból, az iskolából a náci metelyt, a faji és nemzeti gyűlöletet”.

A Magyar Távirati Iroda fennállása alatt mindössze néhány hétig – 1944 novemberétől 1945. január 25-ig – volt üzemben kívül. Az SS- és nyilas különítmények Mosonmagyaróvárig hurcolták a berendezések egy részét. Ott leleményes vasutasok addig tologatták az MTI-rakományt tartalmazó vagonokat, amíg azok itthon maradtak. A hírszolgálati gépek másik részét az MTI technikusai mentették meg, mozik, bérházak pincéiben rejtették a rádiókat és távíró berendezéseket. Ezerkilencszáznegyvenöt január 25-én, amikor a Déli pályaudvar környékén még dúlt a háború, a Bródy Sándor utcai épület egyik romos szobájában folytatta adását az MTI. A moszkvai és a londoni rádió volt az első számú hírforrás, és csomagolópapíron továbbították a híreket a felszabadult területek újságjainak...

Amennyire homály fedi az MTI „első” születésnapját, annyira kristálytisza dátum átlók és kései krónikások számára 1945. január 25., az a nap, amikor romba dőlt, fűtetlen helyiségekben láttak az új típusú hírügynökség alapjainak lerakásához a Magyar Távirati Iroda akkori munkatársai: Barcs Sándor, Savari Mária, Baloghy Károly, Németh Gyula, Komját Irén és mások. 1945. január 25. az MTI újjászületésének napja volt.

Az MTI századik évfordulójának szentelt kiadványokból legyen szabad egy olyan visszaemlékezést megemlíteni és idézni, amely a második világháború zárószakaszán túl a 40-es évek második felére is kiterjed.

Barcs Sándor, aki hivatalosan 1945 júliusától dolgozott – három és fél évtizeden keresztül – a Magyar Távirati Irodánál, a Szabadság című lap* szerkesztőjeként – mint írja – már korábban is megfordult a hírügynökség akkor egy Szentkirályi utcai lakásban szorongó részlegénél, ahol gyorsírással jegyezték le a rádióhíreket. (1945. május elsejére, amikor a budapesti rádió ismét megszólalt, az MTI-sek már a Bródy Sándor utcában dolgoztak.)

Barcs Sándor „Az új magyar hírszolgálat születése” című cikkében, amely egy előadása alapján készült, visszaemlékezik 1945 első heteire-hónapjaira, a Hell-gépet befogadó egyetlen műszaki szobára, Adorján József műszerészre, a műszaki osztály akkori vezetőjére, akinek Tóth Józseffel és Tóth Jánossal együtt nagy szerepe volt a háború alatt a gépek elrejtésében. (Az MTI gépei részben a későbbi budapesti Híradó mozi épületében rejtőztek, így menekültek meg a Németországba hurcolástól.) Néhány szobában fordítók dolgoztak, a közgazdasági rovat egy teremben kapott helyet, ahol több telefonfülke is volt. A rádiófigyelőket a Magyar Hirdetőtől elfoglalt szobákba telepítették. A vidéki szerkesztőség helyiségében dolgozott Kreiszs Rezső személyében a „sportrovat”.

* A Szabadság a főváros pesti oldalának felszabadulása után. 1945. január 19-én demokratikus napilapként, a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front orgánumaként indult, koalíciós szerkesztéssel. Később az MKP délelőtti lapjaként jelent meg – 1948-ig.

1945 derekán az MTI-nek még mindig nem volt belpolitikai szerkesztősége. Belföldi híryannyal egy testvérügynökség, a Magyar Országos Tudósító látta el a magyar sajtót. Szolgáltatása hivatalos közleményekre, törvényszéki és rendőrségi hírekre terjedt ki elsősorban.*

Barcs Sándor úgy emlékezik, hogy amikor a negyvenes évek végén megszervezték a belföldi főosztályt, ez részben a Magyar Országos Tudósító gyorsíróiból, részben fiatal pályakezdő újságírókból állt össze. A főosztályvezető Enczi Endre, a később Párizsban elhunyt író, helyettese pedig Gombó Pál volt. Három rovattal – politikai, kulturális, gazdasági – és területekre szakosodott riporterekkel indultak.

A Rádiófigyelő gárdája régi, polgári származású, idegen nyelveket beszélő és gyorsírói tudó munkatársakból tevődött össze, a külpolitikai szerkesztősnél olyan jeles személyiségek dolgoztak, mint Korolovszky Lajos, Pethő Tibor, Mesterházi Lajos vagy Gyáros László.

Mielőtt kissé alaposabban áttekintենék 1945 első felének zűrzavaros, ellentmondásosan leírt és értelmezett viszonyait, időzzünk a Magyar Távirati Iroda szereplésének és arculatának egy olyan megítélésénél, amelyet az 1946-os Sajtó Évkönyvben adott a hírügynökség akkori főszerkesztője, Révész Mihály. A szociáldemokrata pártállású és mentalitású újságíró, aki 1927–1933 között főszerkesztője is volt a Népszavának, e lap szerkesztőségéből figyelte hosszú éveken, évtizedeken keresztül a Sándor utcát és környékét.**

„A második világháború vérzivatarának kellett előzőlnie a magyar világot, hogy a legfontosabb magyar hírszolgálati szervből

az váljék, ami eladdig soha nem volt: a magyar sajtót, az egész magyar közéletet, az egész világot *objektivitással* kiszolgáló szerszámmá” – írta Révész Mihály.

„Évtizedeken át *félhivatalos* hírközlő szerv volt a Magyar Távirati Iroda, amelyet szinte a miniszteri büroókban szerkesztettek... És ebben a megállapításban nincs túlzás és e megállapítás alól nagyon kis határidős korszakok és a hírek kis területei adhattak csak kivételt. A magyar újságírás jövődörtörténetírója igazat ad majd e sorok megállapításának: a Magyar Távirati Iroda szerkesztősége hivatal volt, majdnem kormányhivatal és – nem is a legjobb hivatal.”

* A Magyar Országos Tudósító – mint erről már történt említés – az MTI egyik társvállalata volt, de nem igen segített öregbíteni a távirati iroda népszerűségét. Nagy Ákos előkerítette kutatásai során a Népszava 1922. március 9-i számát, amelyben egy cikk elmarasztalta a rendőrséget, amiért az újságírókat akkoriban kitöltötték a főkapitányság épületéből. A Népszava szerint a kitiltást az MTI vezetői eszközölték ki, hogy megszabaduljanak az újságok rendőrségi tudósítóinak konkurenciájától. A magyar sajtó attól kezdve csak a Magyar Országos Tudósító közvetítésével kaphatott információkat a főkapitányság épületéből.

** Dr. Révész Mihály: Az új Magyar Távirati Iroda. Sajtó Évkönyv, 1946., 40–42. o.

Révész Mihály emlékeztetett rá: az MTI kiadásai közel négy évtizeden át hozzátartoztak az ő munkájához. „A mi szerkesztőségünkben azelőtt, régen, sokat derültünk, kacagtunk is egyik-másik végeláthatatlan mondaton, nyakatekert okoskodáson, magyartalanságon, csúnya germanizmuson, bosszankodtunk az elmaradottságon, azon, hogy némely hírt előbb tudtuk meg a jó öreg bécsi Presséből vagy Tagblattból (amelyeket pedig *posta* hozott), mint a küldőnccel hozatott, *táviratokat* közlő MTI-ből. De mondjuk meg igazságosan, hogy – leszámítva a félfasizmus éveit és a fasizmus hónapjait – a legutóbbi esztendőben becsületes törekvés volt a Magyar Távirati Iroda szerkesztőségében a tiszta magyarság megteremtésére, a hírközlés gyorsítására. Csak az igazságosság felé, az objektivitás felé vezető útra nem tudott rálépni a Magyar Távirati Iroda. Nem léphetett rá: a helyzetéből adódott ez” – vélekedett az akkori főszerkesztő, így zárva sorait: „... A felszabadulás után a Magyar Távirati Iroda újjászületett. Nem félhivatalos, mindenki hivatalosa! Szigorú igazoltatás eljárásával állították össze, nagyrészt a régi rendszer bevált polihisztor- munkatársaiból új értékek bevonásával, az új szerkesztőséget, amelynek a programja szinte pár szóval kifejezhető: *igazságot, tárgyilagosságot, magyarul, mindenről, mindenkinek.*”

Tarr László úgy emlékszik vissza, hogy 1945. január 16-án délután jelentek meg az első szovjet katonák a Sándor utcai székházban. A munkatársak lassan életjelt adtak magukról, hozzáláttak a romeltakarításhoz és keresték a munka újrafelvételének feltételeit. A demokratikus pártok vezetőiből összeállt Budapesti Nemzeti Bizottság, amely az 1944. december 22-én Debrecenben megalakult Ideiglenes Nemzeti Kormány Budapestre költözéséig valamiféle politikai önkormányzati szerv volt, január 20-án állítólag egy pár soros, orosz nyelvű levélben megbízta Ortutay Gyulát a Magyar Távirati Iroda és a Magyar Rádió irányításával. (Rádiós források Csorba János polgármester által aláírt megbízólevélről tudnak.)

Ortutay Gyula 1910-ben született. Néprajzkutatással foglalkozott, alapító tagja volt a Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiuma néven működő baloldali értelmiségi csoportnak, egyik szervezője a Magyar Történelmi Emlékbizottságnak. Népköltészeti tanulmányok írása mellett 1935–1944 között munkatársa volt a Magyar Rádiónak. A felszabadulás után baloldali kisgazdapárti politikusként tartották számon.

Ortutay már 1945. január 21-én megtartotta az elérhetővel az első munkamegbeszélést. Itt a fennmaradt jegyzőkönyv szerint főként műszaki problémák kerültek terítékre, de épülethelyreállítási és személyi kérdésekről is szó volt – elsősorban a rádióadás 1945 május elsejei felújításának távlatával.

A Rádiófigyelő munkatársai – Avar Ferenc, Mezei Lajos, Németh Gyula, id. Pietsch Lajos – mostoha körülmények között kezdték meg a hírek levételét és összeállítását, és első „ügyfelük”, a Szabadság szerkesztősége, személy szerint Kállai Gyula lett.

Felbukkant Havel Béla volt ügyvezető alelnök is, és 1945. február 1-jén már a társ-vállalatok végrehajtó bizottságai nevében levélben kérte fel dr. Ortutay Gyula egyetemi magántanárt a vállalatok ügyeinek vezetésére. Ortutay a „szellemi vezetés” tekintetében szabad kezét kapott, gazdasági ügyekben azonban a vállalatvezetői minőségéből kifolyólag szükséges mértékben nyert illetékességet. Meghallgathatott egy intézőbizottságot, amelyben a következő vállalatok képviseltették magukat:

Magyar Távirati Iroda
 Magyar Országos Tudósító
 Magyar Telefonhírmondó és Rádió Rt.
 Magyar Filmiroda
 Magyar Nemzeti Apollo Mozgóképfilm Rt.
 Star Filmgyár és Filmkereskedelmi Rt.
 Magyar Hirdető Iroda
 Magyar Nemzeti Gazdasági Bank Rt.
 „MONE” Orvosi Műszerüzem és Kórházberendezés Rt.
 Hungária Film Rt.

Ami a vállalati alkalmazottak politikai magatartását megvizsgáló igazoló bizottságot illeti, Ortutay Gyula saját belátása szerint állíthatta azt össze, a kifogásolt személyeket végleges döntésig felfüggeszthette, de nem bocsáthatta el.

Egy ugyancsak írásbeli pontosításból kiderült, hogy Ortutay megbízatása csupán a politikai jellegű vállalatok (MTI, Rádió, M. O. T., továbbá a Magyar Filmiroda híradó- és kultúrfilmosztályai) „szellemi” vezetésére korlátozódott.

1945 márciusának első napjaitól a budapesti lapok hírvatain ismét feltűnt a három betű: MTI. „Ez az újra működő MTI – írta március 4-i számában a Világosság – a demokratikus és szabad Magyarország hírszolgálati irodája lesz, ebben a minőségében szeretettel és kartársi barátsággal köszöntjük.”

Értékes információkat kínál az akkori viszonyokról az az ismertető, amelyet Havel Béla 1945. április 5-én juttatott el Dálnoki Miklós Béla vezérezredes-miniszterelnöknek. A részvénytársasági formát minden kertelés nélkül reklámozó ismertető bevezetőben emlékeztetett arra, hogy az MTI és a miniszterelnökség megállapodása 1940. április elsején 15 évre nyert meghosszabbítást, vagyis elvileg 1955. március 31-ig van hatályban. Hangsúlyozta, hogy a Sztójay-kormány „nem túrvén az MTI függetlenségét és pártatlanságát” kormánybiztost állított a hírügynökség élére, ezért a távirati iroda igazgatósága nem tehető felelőssé az 1944. március 19-ét követő idők hírszolgálatáért.

Az ügyvezető alelnök ismertetőjében rámutatott, hogy évek folyamán a társvállalatok révén valóságos konszern alakult ki az MTI körül, és minthogy azok részvényei az MTI „tárcájába” kerültek, utóbbi holding jelleget öltött. Szembeszökővé vált, hogy ez a fejlődés mennyire eltérítette a távirati irodát eredeti hivatásától, a hírszolgálatától, ezért 1942-ben a holding szerepet átruházták a Magyar Hirdető Irodára.

– Javaslatainkkal biztosítani óhajtjuk – írta Havel Béla –, hogy politikai jellegű vállalatunk „szellemi (politikai) irányítása a kormány bizalmával rendelkező urak kezében legyen, kik a kormány intencióit a gyakorlatban érvényre juttathassák”.

A javaslatok kiterjedtek a politikai és a „kommerciális” jellegű vállalatok elhatárolására, előbbieik igazgatóságaiban és felügyelőbizottságaiban a kormány delegáltjai helyének biztosítására, az MTI főszerkesztője, illetve felelős szerkesztője személyének „a kormány kívánsága szerinti” kinevezésére és egyebekre. Havel ezután jogi és politikai érveket sorakoztatott fel az államosítással szemben, hivatkozott közel ezer család jövőjének bizonytalanságára, és közvetlen tárgyalásokat kért az MTI és a kormány között.

(Havel Bélát a Magyar Központi Híradó Rt. igazoló bizottsága 1945. július 17-én állásvesztésre ítélte és ügyét a népbíró elé utalta. Négy hónapig fogva tartották, majd a népbíró felmentette, de állásába nem helyezték vissza. Tarr László a Fővárosi Levéltárban megtalálta egy aláírás nélküli feljegyzést, amely azonban nyilván Haveltől származik, ebben a volt ügyvezető alelnök felpanaszolja, hogy az MTI „házi igazoló bizottsága” az ő távollétében, okmányok beszerzése nélkül hozott olyan határozatot, hogy Havel politikai magatartásának korrektségéhez szó sem férhet, de az MTI vezetésére alkalmatlan.)

Figyelemre méltó az a határozat, amelyet a Magyar Kommunista Párt központi titkárságának 1945. április 14-én tartott ülésén hoztak. A testület tagjai akkor Rákosi Mátyás, Gerő Ernő, Kádár János, Kossa István és Révai József voltak. A határozat szerint a MKP javasolni fogja, hogy a régi MTI-konszernt nyilvánítsák „fasiszta vállalatná”, vagyont kobozzák el, s a hírszolgálati irodát úgy szervezzék újjá, hogy részvényeiből 20-20 százalékkal részesüljenek a Magyar Kommunista Párt, a Szociáldemokrata Párt, a Független Kisgazdapárt, a Nemzeti Parasztpárt, valamint a szakszervezetek.

A Magyar Távirati Iroda Rt. alaptőkéje 900 000 pengő volt, a kilencezer darab, egyenként száz pengő névértékű részvény nem került a Magyar Hirdető Iroda „tárcájába”, hanem a részvényeseknél – köztük sok kisértvényesnél – maradt. Az MTI a hosszú időn keresztül élvezett kormánytámogatás helyett és annak pótlására kapta a rádióengedélyt, minthogy hírszolgálati szervként fontos állami feladatot töltött be. A rádió, amely 1944-ben 10,8 millió pengőt kapott kézhez mintegy 32 millió összebevételéből, – ebből az 1945-ös évben 1,2 millió pengőt adott le „a deficites MTI fenntartására”. A Magyar Távirati Iroda telekkönyvi tulajdonában volt a Sándor utcai székház kétharmad része.

Számtalan levelezés, tervezetkészítés, lemondási és felszámolási ajánlat után 1945. június 11-én a Magyar Távirati Iroda a négy koalíciós párt és a szakszervezetek irányítása alá került. Ezen a napon zajlott le a Magyar Központi Híradó Részvénytársaság (MKH Rt.) alakuló közgyűlése. Százötven részvényt bocsátottak ki. Az elnöki tisztet Ortutay Gyula látta el, aki egy részvény vásárlását vállalta, míg a Magyar Kommunista Párt, a Szociáldemokrata Párt, a Nemzeti Parasztpárt és a Szakszervezetek Központja 30-30, a Független Kisgazdapárt 28 részvény jegyzését írta alá. Minthogy az egész alaptőkét jegyezték és annak 30 százalékát be is fizették, s a közgyűlés egyhangúlag elfogadta az alapszabályokat, ki lehetett mondani a Magyar Központi Híradó Rt. megalakulását.

Ekkor már működött Ortutay Gyulának, a pártok és a kormány által a hivatalos hírszolgálati szervekhez kiküldött közös megbízottnak a vezetésével „a hivatalos hírszolgálati szervek ideiglenes központi intézőbizottsága”, de az zömmel alkalmaztatási, pénzügyi és jogi kérdésekkel volt elfoglalva.

A Szociáldemokrata Párt délelőtti napilapja, a Világosság főszerkesztőjét, Révész Mihályt 1945. július 23-án beiktatták az MTI főszerkesztői tisztébe. „A demokratikus pártok egyhangú bizalma és a szociáldemokrata pártvezetés határozata az új demokratikus Magyarország legfontosabb hírszolgálati intézményének élére állított. A bizalom kötelez és a határozat parancs” – ezt írta a Világosság szerkesztőségéhez intézett elköszönő levelében Révész Mihály, aki az MTI felelős szerkesztői tisztét

átvevő Barcs Sándorral közös nyilatkozatban fogadta: lelkesedéssel és odaadással akarnak dolgozni új munkahelyükön is a demokratikus Magyarorszáért.

Július 27-én „Központi Intéző Bizottság” vette át az MTI irányítását. Első határozatainak egyikével „Magyar Tudósító Irodára” változtatta a hírszolgálati iroda nevét. Augusztus 10-én azonban már kénytelen volt visszavonni ezt a határozatot, mivel kiderült, hogy az elmenekült Szálasi-kormány szintén „Magyar Tudósító Iroda” jelzéssel adta ki híreit.

Miután július utolsó napjaiban a Dálnoki Miklós Béla miniszterelnöknél lezajlott pártközi megbeszélésen a rádió, az MTI és társvállalataik rendeleti úton való kisajátításáról döntöttek, az igazságügy-miniszter kapott megbízást a rendelet tervezetének elkészítésére. A Magyar Közlöny 1945. augusztus 22-i számában azután megjelent „Az ideiglenes nemzeti kormány 6.770/1945. M.E. számú rendelete egyes fasiszta hírközlőtársaságok vagyonának elkobzása tárgyában”. E részvénytársaságok között volt az MTI is. („A fasiszmus érdekében, az ország kárára kifejtett bizonyos tevékenységben” marasztalták el ugyanakkor a Magyar Telefonhírmondó és Rádió Részvénytársaságot, a Magyar Országos Tudósító Részvénytársaságot, a Magyar Film Iroda Részvénytársaságot.) Vagyonuk a magyar államra szállt át, de az a vagyont külön szerződéssel használatra a Magyar Központi Híradó Részvénytársaságnak engedte át. Az alkalmazottak szolgálati viszonyában ugyanez a részvénytársaság vette át a munkaadó szerepét. A rendelet egyébként 1945. augusztus 16-án kelt és Miklós Béla miniszterelnök aláírásával „szentesített”.

Ez az okirat a Magyar Távirati Iroda és négy társvállalata által fenntartott Nyugdíjpénztárt is a Magyar Központi Híradó Rt. joghatóságába utalta. Az MKH Rt. igazgatósága a Nyugdíjpénztár elnökévé Ortutay Gyulát, helyettes elnökökké Kelen Péter Pált és Hézsér Zoltánt nevezte ki. A pénztárnak „szakmatematikus” is volt Huszár Géza egyetemi tanár személyében.

A következő hetekben megindult az MTI sportszolgálat, majd ugyancsak az MTI kebelében a Magyar Közvélemény Kutató Szolgálat, amely a következő évben már a Magyar Közvéleménykutató Intézet Közgazdasági és Piackutató Szolgálatként bukkan fel a távirati iroda egyik időszakos kiadványának címlapján. Októberben felvetődött a közgazdasági szolgálat újraindítása is. A Nyugat felé nyitás jegyében 1945 októberének második felében a Reuter iroda és a Magyar Központi Híradó Rt. közötti szerződés aláírásával helyreállt a brit és a magyar hírügynökség között a második világháború folyamán megszakadt szerződéses viszony.

Az 1945-ös Magyarország belpolitikai életét – és részben az MTI belpolitikai szerkesztőségi munkáját – nagyban meghatározták a VIII. törvény rendelkezései és azok első gyakorlati alkalmazása, az 1945 novemberi országgyűlési választások.

A választásokat túl hamar, 1945. november 4-re írták ki, ami azzal járt együtt, hogy előzetesen a létező pártok politikai erejét, a társadalomra gyakorolt hatását aligha lehetett felmérni. A kisgazdapárt a leadott szavazatok 57 százalékát kapta, amely abszolút többséget jelentett, de messze elmaradt egyes vezetőinek vérmes reményeitől.

Az 1945-ös választásokon egyébként a Független Kisgazda Földmunkás- és Polgári Párt 245 képviselői helyhez jutott, a Magyar Kommunista Párt 70, a Szociálde-

mokrata Párt 69 képviselője került be a parlamentbe.

A Nemzeti Kormány nevében a miniszterelnök és a Magyar Központi Híradó Rt. között 1945 végén szerződés jött létre arra vonatkozóan, hogy az MKH Rt. „Magyar Távirati Iroda főosztálya” az ország sajtóhírszolgálatát bel- és külföldön „zavartalanul és viszonylag kedvező körülmények között bonyolíthassa le”. A szerződés bevezetőjében leszögezte, hogy „az MTI versenyképességének biztosítása közérdek, amelynek megvédése mind a kormánynak, mind a vele most szerződéses viszonyba lépő MKH-nak feladatát kell, hogy képezze”. A szerződés 1. cikke így hangzott:

„A Kormány 1946. évi január hó 1. napjától kezdődő 20 (húsz) évi időtartamra megbízza a MKH-t az állam hivatalos és félhivatalos hírszolgálatának külföldön, vidéken és Budapesten való kizárólagos ellátásával és a MKH e megbízást elfogadja.”

Ezt követte a Magyar Központi Híradó kötelességeinek felsorolása, egyebek között (E): „A MKH kötelezi magát mindazon hírek közlésének mellőzésére, amelyeknek mellőzését a miniszterelnökség közérdekből kívánatosnak tartja.”

A kormány vállalta, hogy a szerződés tartama alatt „hírlaptudósítói újság” kiadására másnak engedélyt nem ad. A Magyar Postát kedvezményekre kötelezte az MTI-t terhelő távközlési díjtételek vonatkozásában, de világosan körülírta azokat a viszonylatokat, amelyekben a szabályozott kedvezmény jár.

Az MTI hírszolgálati monopóliumát biztosító kormánydöntés merőben új helyzetet teremtett, – nem annyira a háborús, mint inkább a második világháború előtti viszonyokhoz képest.

A második világháborút megelőző időszakban, kíváltképpen a harmincas években mindent el lehetett mondani a Magyar Távirati Irodáról, csak azt nem, hogy monopolhelyzetben van. A Magyar Sajtó 1935-ös évkönyvében „hírlaptudósító könyomatlapként”, illetve „könyomatos laptudósítóként” szerepel a Budapesti Értesítő (IX. évfolyam), a Budapesti Tudósító (LIX. évfolyam), a Dunaposta (XIV. évfolyam), a Fővárosi Tudósító (VIII. évfolyam), a Magyar Országos Tudósító (XVI. évfolyam). Nemzetközi híryanagot bocsátott a sajtó rendelkezésére a Budapesti Kurír (VII. évfolyam), az Információ Laptudósító (IX. évfolyam). Hírlaptudósító hetilapja volt az egyetemeknek, a labdarúgó szövetségnek, volt katolikus hírlaptudósító újság, sőt akkor már közel negyedszázados múltra tekinthetett vissza a Távirati Híradó – Depeschenberichte, egy magyar és német nyelvű közgazdasági könyomatos újság.

A Magyar Sajtó Évkönyve 1935-ös kiadásában a következő ismertetés volt található az MTI-ről: „Hírlaptudósító újság. LIII. évfolyam. Megjelenik naponként többször. Felelős szerkesztő: Zimmer Ferenc. Kiadó: a Magyar Távirati Iroda Rt. Elnök-igazgató: vitéz leveldi Kozma Miklós dr. Szerkesztőség és kiadóhivatal: VIII. Sándor ucca 7. Összeköttetésben áll az összes európai fővárosok hivatalos távirati irodáival. Kiküldött saját tudósítói vannak a következő külföldi városokban: London, Párizs, Berlin, Róma, Bécs, Varsó, Bukarest, Belgrád, Prága, Stockholm. Külön közgazdasági és sporthírszolgálat. Előfizetési ára: megállapodás szerint.”

A Magyar Sajtó Évkönyveiben a harmincas években bekeretezett hirdetések között úgy szerepel a Magyar Távirati Iroda, mint „Magyarország legnagyobb hírszolgálati szerve”.

DIKTÁL A PÁRT

1946-1955/56

- MTI: az újrakezdés – Pénzügyi viharfelhők, politikai mennydörgés –
- Marxizmus: kötelező és elkötelező – Válás a rádiótól –
- Naphegy a kritika pergőtüzében – Átszervezési tervek kádernoizgással
- A sajtó irányítása és „elszabadulása” – A Magyar Fotó beolvadása az MTI-be – Változások előszelei „szuperhatalmi szélcsatornában”
- Dogmatikusokból reformerek

A negyvenes évek második felében Európa napirendjén a háború következményeinek és tanulságainak kezelése, az új békerend kialakítása szerepelt, és ennek a hatalmas történelmi folyamatnak Magyarországon lankadatlan krónikása volt a „békevágyásokra” átalált MTI. A vezető győztes hatalmak saját céljaira új szövetségeket is kerestek, a megtorlás és a megbocsátás, sőt megnyerés elemei vegyültek a volt ellenfelekkel szemben folytatott politikában. Hamar elhangzott a hidegháború hadüzenete: Churchill 1946. március 5-én elmondta fultoni beszédét. Az ENSZ megkezdte sokrétű tevékenységét, megszülettek – vagy egyértelműen lehetetlenné váltak – a békeszerződések, megindultak a katonai-politikai integrációs folyamatok, amelyeknek egyik meghatározó eleme volt, hogy keleti és nyugati megszállók „ottfelejtkeztek” a stratégiaileg fontosnak tartott megszállott országok területén.

Magyarországon éles politikai-ideológiai-hatalmi harc bontakozott ki, miközben a második világháború okozta károk felszámolása, a helyreállítás, az országépítés roppant energiákat igényelt és mozgósított. A tömegtájékoztatásra mind nagyobb nyomás nehezedett, a különböző politikai erők közvetlen céljaik szolgálatába állították a sajtót, a rádiót, s a magyar híriügynökségnek hamar – és ismét – bele kellett törődnie az anyagi és a politikai függetlenséghez fűzött reményei illuzórikus voltába.

Az MTI-t ért második világháborús veszteségek egy részét lassanként pótolni lehetett, más részét végképp le kellett írni.

Tarr László 1946 első hónapjaiban felmérte, hogy a háború után a szükség-tárolóhelyeken mi maradt meg az MTI bekötött korábbi nyílt és bizalmas kiadványaiból. Kiderült, hogy az 1920 előtti időszakból semmi sem maradt meg, elvesztek a rendes

kiadások 1920 és 1939 közötti, részben az 1940–1943 közötti kötetei is. A Házi Tájékoztató öt, a Rádiófigyelő két kötete maradt meg, ezek éppen a háborús időkből. Ezeket Tarr László irányításával biztonságos helyre szállították, de a rendezést a székházbeli zsúfoltság akkor nem tette lehetővé.

Nem érdektelen, hogyan alakult ki a Magyar Központi Híradó Rt. 1946. január 4-én megtartott igazgatósági ülésén a *részvénytársaság vezetőinek jogviszonya, a vezetés struktúrája*. Ortutay Gyula elnök alkalmaztatása meghatározatlan időre szól, és bármely év december 31-én a rákövetkező év december 31-ére kölcsönösen felmondható volt. Szolgálati jogviszonyát függetlenítették a részvénytársaság igazgatóságában elfoglalt pozíciójától. Ortutay Gyula akkor már több mint tíz éven át a régi konszern alkalmazottja volt, ezért külön anyagi kedvezményeket is biztosítottak neki. Honorálni kívánták a vállalat újjáépítése terén szerzett kimagasló érdemeit.

Az igazgatóság úgy rendelkezett, hogy Ortutay a Magyar Telefonhírmondó és

A MAFIRT Rt fotóriportere 1945 őszén így örökítette meg a Budát Pesttel összekötő ideiglenes pontonhidat

Rádió Rt., a Magyar Országos Tudósító Rt. és a Magyar Film Iroda Rt. újonnan alakítandó igazgatóságainak elnökéül megválasztandó, de e pozíciókkal külön illetmények nem járnak.

Kelen Péter Pálra vonatkozóan olyan döntés született, hogy vezető igazgatói címmel az MKH Rt.-t a vállalat elnökének és igazgatóságának utasításai szerint vezeti, alkalmaztatása szintén meghatározatlan időre szól. A vezető igazgatói cím azt jelentette, hogy Kelen a vállalat többi igazgatója fölé állt. Mivel közvetve 1934 óta

volt a rádió alkalmazásában, kedvezmények illették meg. A tagvállalatok igazgatóságaiba bekerült, a Rádió Rt.-nél ügyvezető igazgatósági tag címet és megbízást kapott, de ezekkel a pozíciókkal nem járt illetmény.

Ugyancsak az 1946. január 4-én tartott igazgatósági ülésen szabályozták Révész Mihálynak, az MTI főszerkesztőjének, Schöpflin Gyulának, a rádió műsorigazgatójának, Gál Imrének, az MKH Rt. jogtanácsosának, és Lajtha Lászlónak, a rádió zeneigazgatójának szolgálati jogviszonyát.

Révész Mihály a Magyar Központi Híradó Részvénytársaság Magyar Távirati Iroda főosztálya kiadásában megjelenő „hírlaptudósító újságok főszerkesztője” lett, alkalmaztatása szintén meghatározatlan időre szól.

A felsorolt vezetők mindegyike vonatkozásában valamennyi illetményük után a közterheket az MKH Rt. viselte, illetve nekik megtérítette, „abból a fikcióból kiindulva, hogy egyéb, külső járandóságuk nincsen”.*

* MKH Rt. Alkalmazólevelek, intern indokolások és jegyzőkönyvi pont. MTI Szakkönyvtár

A Magyar Központi Híradó Rt. *anyagi helyzete* 1946 tavaszán megnyugtatónak látszott. Legalábbis ez tűnik ki abból a levélből, amelyet Ortutay Gyula 1946. április 11-én Révai József „nemzetgyűlési képviselő úrnak” küldött. Az MKH elnöke ugyan támogatást kért ahhoz, hogy a vállalathoz tartozó Magyar Nemzeti Gazdasági Bank főarúsítói engedélyt kapjon 2000 darab osztállysorsjegyre, de jelezte, hogy „hamarosan semmiféle állami támogatásra szükségünk nem lesz, mert a vállalat, ha nagyon szegényesen is, de legalább is egyensúlyi helyzetét egy-két hónapon belül biztosítani tudja. Az értékálló pengő pedig nyomban komolyan jövedelmező vállalatá tesz bennünket”.

1946. május 14-én a Magyar Kommunista Párt székházában Révai József, Kállai Gyula, Ortutay Gyula és Schöpflin Gyula részvételével megbeszélést tartottak a Magyar Központi Híradó Rt. szervezeti ügyeiről, a vállalat vezetésében érlelődő nézeteltérésekről. A megbeszéléseken elsősorban a rádió műsorigazgatójának jogköréről volt szó.

Erdekes javaslatot tett az MKH intézőbizottságának 1946. május 31-i ülésén Hézszer Zoltán igazgató. Mivel az MTI külpolitikai hírszolgálat a Hell-rendszerű adások vételén alapul és a külföld felé irányuló hírszolgálat is erre a rendszerre támaszkodik, és minthogy a Hell-készülékeket a német Siemens gyártotta, indítványozta, hogy az *amerikai hadsereg felszereléseiből* a magyar kormány által végzendő vásárlások során a Pénzügyminisztérium szerezzen be a Magyar Távirati Iroda számára négy Hell-vevőkészüléket és egy Hell-adóberendezést.

Nemkülönben az akkori viszonyokat tükrözte Ortutay elnöknek a június 12-i ülésen elhangzott panasza, miszerint a papírinség nem teszi lehetővé beszédek, közlemények *terjedelmes kiadását* sem az MTI-nél, sem a Magyar Országos Tudósítónál. Az intézőbizottság úgy rendelkezett, hogy teljes terjedelemben csak a magyar köztársasági elnök és a miniszterelnök beszédei, valamint a pártvezetőknek ilyen minőségben tett nyilatkozatai közölhetők.

Köpeczi Béla, akinek visszaemlékezéseiből már idéztünk, hadifogságából visszatérve szolgálatra jelentkezett az MTI-nél. A vállalat igazolóbizottsága 1946. május 28-án igazolta, és július elsejétől a szerkesztőségben újságíró-gyakornokként ismét dolgozhatott.

Június 11-én megindította adásait az MTI Külföldi Különszolgálat. Anyagaiban a stabilizáció és a szanálás előkészületei, a magyar–szovjet kapcsolatok, a népbíró-ság munkája, magyarok külföldi fellépései szerepeltek a legnagyobb hírszámmal. A különszolgálatot Komját Irén vezette.

* Révai József a Magyar Kommunista Párt képviselőjeként tagja lett a Magyar Központi Híradó Rt. igazgatóságának, amelyben a Szociáldemokrata Pártot Justus Pál képviselte.

Infláció – MAFIRT felvételen

Augusztus elsejei hatállyal – amikor kibocsátásra került a forint – érvénybe lépett a Budapesti Lapkiadók Szövetségével kötött új megállapodás, amelynek értelmében az MTI politikai hírszolgálatáért a budapesti napilapok havi 2400 forintot, a hétfői lapok 1200 forintot fizettek; külön megállapodhattak a közgazdasági és sportszolgálat előfizetéséről.

A békeidő beköszöntével a távirati iroda igyekezett új lelket lehelni hagyományos nemzetközi kapcsolataiba. 1946-ban jelezte, hogy kész részt venni a belga, holland, dán, norvég, svéd, svájci távirati irodák együttműködésében. Hasonló magyar szándéknyilatkozat jutott el a francia hírügynökséghez. Ősszel ebből szerződés lett, a Reuterrel viszont a korábbi ideiglenes szerződés maradt érvényben. Megállapodások születtek 1947 tavaszán a jugoszláv TANJUG-gal, majd az amerikai AP-vel is.

Zürichben egy, Bécsben két tudósítója volt a távirati irodának 1946-ban, de a hírügynökség vezető testületét párizsi, moszkvai, londoni, belgrádi, prágai és stockholmi tudósítói posztok létesítése is foglalkoztatta. Barcs Sándor felelős szerkesztő 1947 februárjában egy megbeszélésen azt hangoztatta, hogy az MTI-nek 12 állandó és 5 alkalmi tudósítóra volna külföldön szüksége, de a Külügyminisztériumnak csak havi 50 000 forint sajtóalap áll rendelkezésére erre a célra; holott a teljes havi szükséglet 80 000 forint volna. A „kilincselés” persze nyomban megkezdődött.

Viszont az MTI-nek már 1946 júniusában módja volt *különtudósítót* küldeni Belgrádba – a jugoszláv kormány meghívására – a Mihajlovič-per tárgyalásán való részvétel céljából. Draža Mihajlovič jugoszláv tábornok 1941-től a szerb nacionalista szabadcsapatok (csetnikek) parancsnoka volt, majd együttműködésre lépett az olasz és a német megszállókkal. A londoni jugoszláv emigráns kormány egy ideig hadügyminiszteri címmel ruházta fel. 1946-ban halálra ítélték és kivégezték. A perről Balogh Károly tudósította az MTI-t. Fennmaradt a Magyar Külügyminisztérium sajtóosztálya vezetőjének a pénzügyminiszterhez intézett levele, amelyben a két-három hetes jugoszláviai kiküldetés költségeire 6000 dinárt kér. Fennmaradt a magyarországi Szövetséges Ellenőrzési Bizottság szovjet törzsfőnökének, Levuskin vezérőrnagynak az aláírásával egy igazolás arról, hogy engedélyezi Balogh Károly kiutazását (és visszatérését is Magyarországra). Fennmaradt hasonló engedély Spahič kapitánynak, a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz delegált jugoszláv képviselő titkárának aláírásával, szabadkai belépési és távozási bélyegzőkkel, valamint a jugoszláv tájékoztatásiügyi minisztérium engedélyokirata, „Halál a fasizmusra – szabadságot a népnek!” zárómonddal, végül Barcs Sándornak, az MTI akkori főszerkesztőjének kísérő levele, amelyben tanúsítja: Balogh Károly, az MTI belső munkatársa szerkesztőségi megbízásból utazik Belgrádba, hogy a Mihajlovič-perről „a Magyar Távirati Iroda útján tudósításaival tájékoztassa a magyar sajtót”.

A Magyar Központi Híradó Rt. és a Magyar Közvélemény-kutató Intézet együttműködéséből 1946 második felében érdekes új MTI-kiadvány született. Az intézet Közgazdasági és Piackutató Szolgálatában ebben tette közzé felméréseit, elemzéseit hazai és nemzetközi vizsgálódások alapján, illetve ismertetőit a jelentősebb külföldi közvélemény-kutató intézetek tevékenységéről.

A havonta, olykor sűrűbben megjelent MTI-kiadvány, amely felelős szerkesztőként Balassa Eriket, felelős kiadóként Ortutay Gyulát, később Barcs Sándort tüntette fel impresszumában, a rádió megbízásából létesített állandó műsorfigyelő szolgálat összeállításait, a rádióműsorok tetszés- és nemtetszés-fokozatait ugyanúgy közölte, mint a takaréktűzhely-vásárlás indexeit, a külföldi piackutatás napi újdonságait ugyanúgy, mint például tanulmányt a közvélemény-kutatás szerepéről a köz- és magánérdekek összeegyeztetésében. A Magyar Közvélemény-kutató Intézet az MTI-kiadványon keresztül ajánlotta fel előfizetőinek, hogy a közérdeklődésre számító kérdéseket díjmentesen feldolgozza, és jelentéseiben erről összefoglalót közöl. Vállalta azt is, hogy bizalmas jelentéseket készít, kizárólag a megbízók számára.

A negyvenes évek közepétől megkezdődött a két világháború közötti „MTI-birodalom” lebomlása: először megszűnt a Telefonhírmondó, azután a Magyar Filmiroda, önálló vállalatá alakult a Magyar Hirdető, végül 1950-ben, az MTI „államosításakor” elkülönült tőle a rádió. Más vállalatok idomultak az új intézményi és politikai struktúrához.

A Magyar Országos Tudósító a negyvenes évek elején úgy reklámozta magát, mint a M. kir. Államrendőrség, Budapest Székesfőváros, Pestvármegye, a Magyar Élet Pártja stb. félhivatalos könyomatú napilapja, amely „tudósítja az összes napilapokat, a vidéki és külföldi sajtót rendőrségi, székesfővárosi, országos- és várospolitikai, közgazdasági, törvényszéki, agrár- és szociálpolitikai, társadalmi, tudományos, művészi és egyéb kulturális eseményekről”. A M.O.T. központi szerkesztősége a Főkapitányság Ferenc József téri épületében működött.

1946-ban viszont a M.O.T. már úgy szerepelt, mint a Rendőrség, Budapest Székesfőváros, Pestvármegye, a Népbíróság, a Törvényszék, a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front pártjainak „félhivatalos laptudósítója”. Felelős szerkesztője Gyöngyösi Nándor volt.

Az 1947-es év azzal kezdődött, hogy a Külügyminisztérium közölte: az MTI és a kormány szerződését érvénytelennek tekinti, és a távközlési költségekhez nem hajlandó hozzájárulni. Február 14-én a nemzetgyűlés tárgyalta a tájékoztatásiügyi tárca költségvetését. A tárgy előadója Ortutay Gyula volt. Mihályfi Ernő szóvátette a vitában, hogy míg a tájékoztatási szolgálatra átalányként ötvenezer forint van előirányozva – „ez tehát a magyar nemzet, a magyar demokrácia propagandaköltsége egy esztendőre” – addig a szintén állami szerv Külforgalmi Részvénytársaságnak egyetlen reklámkampánya ötszázezer forintba kerül...

Mihály János nemzetgyűlési felszólalásában azt mondta, hogy „a magyar sajtó soha ilyen alacsony színvonalon nem volt” és emlékeztetett arra, hogy „húsz éven át nem volt alkalmunk demokratikus légkörben élni és nevelődni”. A kisgazdapárti képviselő elismerte, hogy nagyon nehéz négy-ötfele szempontnak és kíváncságnak megfelelően, jól tájékoztatni. Hozzátette, hogy ha széles körű választójogot kapott a nép, meg kell tanítani, hogy ezzel a joggal élni is tudjon.

A szabadságpárti Ternay István sajnálattal állapította meg, hogy a Magyar Távirati Irodának még mindig nincs tudósítója Londonban, Moszkvában, Prágában és

Washingtonban, holott rajtuk keresztül el lehetne látni híryanaggal a magyar dolgokról gyengén informált külföldi sajtót. Felszólította a nemzetgyűlést, hogy a Tájékoztatásügyi Minisztériumon keresztül biztosítson lehetőséget az MTI-nek állandó tudósítók kiküldésére minden fontos európai centrumba.

Bognár József, az akkori tájékoztatásügyi miniszter válaszában egyebek között arra mutatott rá, hogy a magyar sajtó elsősorban párt-sajtó, és abban nem érvényesülhet egységes koalíciós politika. Amikor a minisztérium ilyesmivel próbálkozott, a párt-sajtó az önös értelmezéshez és hasznosításhoz folyamodott.

A miniszter – egy kis „hírügynökségi kitérővel” – a képviselőket emlékeztette arra, hogy négy nappal az ő megbízatása után, szerinte 1945. január 24-én a Magyar Távirati Iroda igen keserves körülmények között kezdte meg működését. „Hogy a külföldtől még ezekben a napokban sem szakadt el a magyarság, hogy a magyar sajtó biztos hírekkel szolgálhatott a világ fejlődéséről, azt a Magyar Távirati Iroda hősies erőfeszítéseinek köszönhetjük elsősorban” – mondta, példákkal illusztrálva az MTI tárgyilagosságát, forrásainak kelet-nyugati kiegyensúlyozottságát.

Túl azon, hogy Ortutay Gyula az elnöki tisztséget miniszteri posztal váltotta fel (1947–1950 között vallás- és közoktatásügyi miniszter volt), 1947 tavaszán más ügyek is megrázták a Magyar Központi Híradó Rt.-t. Az előzmények közé tartozik, hogy egy 1939-es rendelet a Közérdekeltségek Felügyelő Hatósága elnevezésű szervet felhatalmazta azon részvénytársaságok állami felügyelet alá helyezésére, amelyeknek hatalmazta azon részvénytársaságok képződött az állammal szemben. A felügyelő 200 000 pengőnél nagyobb tartozása képződött az állammal szemben. A felügyelő hatóság, 1947. március 13-án kelt és március 29-én kézbesített határozatával ilyen sorsra juttatta a Magyar Központi Híradót, lényegében azon a címen, hogy bizonyos vagyontárgyak használatáért semmi ellenszolgáltatást nem fizetett, s e „magánjogi” tartozása meghaladta a 200 000 „békepengőt”.

Az állami felügyelet a vállalat önállóságának elvesztésével járt, a Közérdekeltségek Felügyelő Hatósága ellenőrzési, kinevezési, sőt önálló intézkedési jogköröket kapott.

Az MKH Rt. igazgatósága az 1947. április 12-re összehívott ülésen nem volt határozatképes, ezért egy szűkebb tanácskozás úgy döntött, hogy Ortutay Gyula miniszterségére való tekintettel a vállalat politikai és szellemi irányítására vonatkozóan általa Barcs Sándor részére adott átmeneti megbízatás érvényben van. Ami az állami felügyelet alá helyezés ügyét illeti, halasztó hatállyal nem bíró panasszal éltek a Közigazgatási Bíróságon, de emellett sürgős közbelépést kértek a Pénzügyminisztériumtól.

Mindezek nem akadályozták meg az MKH, így az MTI nemzetközi kapcsolatainak bővítését. A TASZSZ, a Reuter, az Havas-AFP, a TANJUG anyagainak szerződéses vétele mellett 1947 augusztusában egyezmény született az Associated Press (AP) amerikai hírügynökség szolgáltatásainak közvetlen felhasználásáról.*

* Lásd: Lévai Béla: A rádió és a televízió krónikája, 1945–1978. Budapest, 1980. 47. o.

Augusztus 31-én országgyűlési választásokat tartottak Magyarországon. A Függetlenségi Front négy pártból álló választási szövetsége kapta meg a szavazatok 60,87 százalékát, vagyis 271 képviselői helyhez jutott (100 kommunista; 68 kisgazdapárti, 67 szociáldemokrata, 36 parasztpárti).

„Kompetitív – ha nem is tiszta – választás” – sajtókörökben ez volt az akkoriban tipikus jellemzés.

Egy hites könyvvizsgálói akció 1947 decemberében arra az előzetes következtésre jutott, hogy a Magyar Központi Híradó adminisztrációja túlméretezett, szétfolyó, nem racionális, úgy hogy egy rendbetétellel jelentős költségmegtakarítás volna elérhető. A Magyar Távirati Irodánál a vizsgálat ekkor már számottevő ráfizetést állapított meg, ennek hátterében „a létszámban és illetményben túlméretezett személyzetre” tett magyarázó utalást. Hiányolta a szigorú takarékoskosságot, a könyvelés korrektségét. A könyvvizsgáló 176 főben adta meg az MTI személyzetének létszámát, és utalt arra, hogy a rádió 16 főnyi hírszerkesztő csoportjának munkáját az MTI „óriási személyzete minden munkatöbblet nélkül elláthatná.”

Az 1947. december 17-i intézőbizottsági ülés jegyzőkönyvéből figyelemre méltó az alábbi részlet:

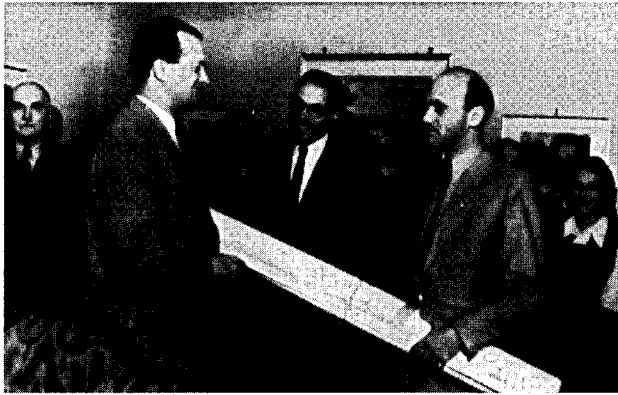
„Kenyeres Júlia, akit pályázata alapján szolgálatra behívtunk, és a Rádiófigyelőnél nyert beosztást, feladata lett volna az orosz nyelvű adások vétele, állását nem foglalta el, arra való hivatkozással, hogy ő nem rádiófigyelő, hanem osztályvezetői beosztásra tart igényt. Barcs Sándor ügyvezető alelnök bejelenti, hogy a kérdést illetékesekkel ő fogja megbeszélni...”

Négyheti működés és tapasztalatszerzés után, 1948. január 29-én a Magyar Központi Híradó Rt. igazgatósági ülésén összegezte benyomásait Szilágyi Pál, a vállalat új vezérigazgató-helyettese. „Vállalatunk anyagi helyzete rózsásnak nem mondható” – állapította meg a „vezérhelyettes”, és a legerélyesebb racionalizálást jelentette be. Megjegyezte, hogy az MTI és a Magyar Országos Tudósító ráfizetését közérdekből vállalni kell, de a többi tagvállalat ráfizetését meg kell szüntetni. Friss üzleti szellem bevezetését sürgette, a 14 helyen folyó könyvelés központosítását, a rendszeres ellenőrzést.

Hamarosan Káldor Györgyöt nevezték ki az MTI főszerkesztőjévé, felelős szerkesztő pedig Baló László lett. 1948 tavaszára állandó vagy megbízott MTI-tudósító működött már Washingtonban, Londonban, Rómában, Stockholmban, Bukarestben és Prágában, betöltetlen volt a moszkvai, belgrádi és ankarai tudósítói poszt, disszidált az MTI bécsi és párizsi tudósítója, letartóztatásban várta sorsa alakulását a zürichi tudósító. Akkoriban az volt az elvárás, hogy nagyobb államokban külön személy legyen a sajtóattasé és a hírügynökségi tudósító, kisebb államok helyeken viszont célszerűbbnek látszott, ha a két munkakört ugyanaz a személy tölti be.

Az MKH Rt. igazgatóságának 1948. június 10-i ülésén Barcs Sándort elnökké választották, ugyanakkor a kommunista párt képviselője az igazgatóságban Révai József lemondása nyomán Horváth Márton lett.

A Párttörténeti Intézet archívumában fennmaradt egy 1949. június 28-i keltezésű, 26 gépelt oldal terjedelmű feljegyzés, amelyet az MTI vezetése készített az akkori Sajtó-

Ortutay Gyula elnök, Szilágyi Pál vezérigazgató-helyettes és Barcs Sándor

bizottság számára. Ebből az derül ki, hogy 1949 derekán az MTI létszáma 137 fő volt, ebből 95 újságíró (öt külföldi tudósító) és 42 gépíró. Ezen a törzsgárdán kívül volt a politikai bizottság határozata alapján az MTI-be beolvadt Külföldi Sajtószolgálat, az idegen nyelvű rádió-híradásoknak az MTI-hez csak formailag kötődő osztálya, mintegy 40 vidéki alkalmi tudósító, a kiadóhivatal, az expedíció, a sokszorosító és a műszaki osztály személyzete, továbbá az altisztek.

A külföldi és belföldi hírek felvételén, feldolgozásán, a magyar sajtóhoz és a rádió hírszolgálatához való továbbításán túlmenően az MTI-nek az állami és pártvezetők tájékoztatására szolgáló bizalmas jellegű külföldi híranyag összegyűjtésével, feldolgozásával és továbbításával is foglalkoznia kellett.

A feljegyzés szerint 1948. április 1. után az MTI új vezetői olyan célt tűztek maguk elé, hogy a hírügynökségi kiadásokból „ki kell irtani az ellenséges híranyagot, az ellenséges propaganda kakukktójasait”, lényegesen fokozni kell a szovjet hírforrásból származó anyagok számát, minden kiadásra kerülő híranyagot több felelős egyéneknek kell szigorúan ellenőriznie. Bevezették a kiadványbírálatokat, az eligazító értekezleteket, minden munkatárs számára kötelezővé tették a marximus-leninizmus alapelveinek elsajátítását. 1948. márciusában 19, nagyrészt „politikailag megbízhatatlan” egyént bocsátottak el az MTI-től, s e gyakorlat folytatását csak az utánpótlási problémák fékeztek.

1949 közepén a belföldi és a külföldi szerkesztőség mellett az MTI-ben működött egy vidéki osztály, egy közgazdasági szerkesztőség, volt „színes kiadás”, sportkiadás, működött a Külföldi Sajtószolgálat, tíznaponként megjelent a Dunavölgyi Tudósító.

A feljegyzés összeállítója írásában elpanaszolta, hogy 80 munkatárs pártonkívüli. „Fiegyelembevén az MTI munkájának természetét, most még égetőbben előtérbe nyomul sürgős leváltásuk kérdése, mint valaha” – írta, javasolva annak az elvnek az érvényesítését is, hogy nem dolgozhat az MTI-ben az, aki 1945 előtt is már ott dolgozott.

Akkoriban a távirati iroda költségvetési hiánya évi ötmillió forint körül mozgott. A deficitet a rádió bevételeiből, a fejlesztési kiadásokat állami forrásokból fedezték.

Már ez a feljegyzés is foglalkozott a rádió és az MTI szétválasztásának megérett szükségességével, sőt 1950. február 10-i dátummal a személyi változtatásokat tartalmazó – ismét csak aláírás nélkül ránk maradt – javaslat is összeállt. Ebben a rádió jövőbeli elnökeként Szirmai István, műsorigazgatóként Újhelyi Szilárd, adminisztratív igazgatóként Mispál Lajos, az MTI jövőbeli főszerkesztőjeként Barcs Sándor, felelős szerkesztőjeként Kenyeres Júlia, ügyvezető igazgatójaként Sugár Lajos szerepelt. A

javaslatok összegezése végén olyan megjegyzés állt, hogy „megbeszélve Révai József és Szirmai István elvtársakkal”.

A Magyar Dolgozók Pártjának titkársága, mint a javaslat címzettje, pár nap múlva foglalkozott az előterjesztéssel és azzal fogadta el a névsort, hogy Szirmai vezérigazgató legyen a rádiónál, Újhelyi és Mispál ideiglenes megbízást kapjon az illetékes minisztertől, az MTI-nél Barcs Sándor vezérigazgató, Kenyeres Júlia vezérigazgató-helyettes legyen.

A minisztertanács 1950. március 3-án Dobi István elnökletével megtartott ülésén a népművelési miniszter előterjesztésére rendeletet fogadott el *Magyar Rádió Hivatal létesítéséről és a Magyar Távirati Iroda átszervezéséről*. A Magyar Rádió Hivatal vezérigazgatójává Szirmai Istvánt, a Magyar Távirati Iroda vezérigazgatójává Barcs Sándort nevezték ki. A végső döntés szerint Kenyeres Júlia főszerkesztő lett.

A 70/1950. (III.7.) számú minisztertanácsi rendelet leszögezte, hogy az MTI a Magyar Rádió Hivaltól független, önálló jogi személy, amely azonban a bel- és külföldi sajtó mellett a Rádió Hivaltól is ellátja híreivel. Külföldi hírszolgálati ügynökségekkel bármilyen egyezményt csak a népművelési miniszter előzetes beleegyezésével köthet.

Az MTI vezérigazgatóját a rendelet szerint a népművelési miniszter előterjesztésére a minisztertanács, a vezérigazgató két helyettesét, továbbá a főosztályvezetőket és az osztályvezetőket a népművelési miniszter nevezi ki. A hírszolgálati iroda egyéb személyzetét a vezérigazgató alkalmazza. Ő az MTI felelős vezetője, a két vezérigazgató-helyettes közül az egyik a szerkesztési, a másik a gazdasági és adminisztratív ügyeket intézi. A hírügynökség alkalmazottait büntetőjogi és fegyelmi felelősség szempontjából *közhivatalnokoknak* kell tekinteni.

Az MTI személyi és dologi költségeinek fedezéséről – akár a Rádió Hivatal vonatkozásában – a Népművelési Minisztérium saját költségvetésében, külön-külön alcím keretében gondoskodik.

Az 1950-es rendelet végrehajtását a népművelési miniszter kötelességévé tették, azzal, hogy a közlekedés- és postaügyi miniszter hatáskörét érintő kérdésekben vele egyetértésben kell eljárnia.

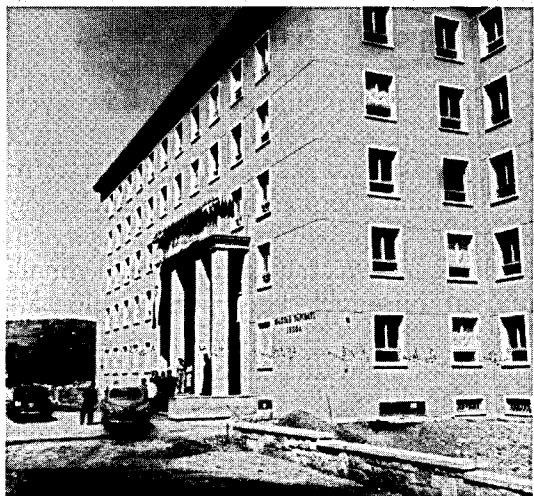
Annak az elképzelésnek a jegyében, hogy az MTI külpolitikai kiadásában és általában nemzetközi és ideológiai vonatkozású anyagaiban nagyobb mértékben kell támaszkodni szovjet forrásokra, a távirati irodában felerősödött magának a szovjet sajtónak és a szovjet külpolitikának a népszerűsítő értelmezése, felélénkült Budapest és Moszkva között a hírügynökségi cserelátogatások gyakorlata. Egyszersmind rendszeressé vált a kelet-közép-európai országok sajtóirányításának egyeztetése, a közösnek tekintett vezérelvek ismertetése szerkesztőségi kollektívák előtt.

Az MTI megőrizte annak az előadásnak a szövegét, amelyet Kenyeres Júlia – valószínűleg az 50-es évek elején – a szovjet sajtóról tartott. Túl az akkori idők megszóltatásos, általánosító hangján, a főszerkesztő asszony azt hangsúlyozta, hogy a népi demokratikus országok sajtója nem kívánja elvetni a megkülönböztető nemzeti sajátosságokat, az egészséges sajtó hagyományokat, hanem magára nézve is érvé-

nyesnek tartja a „formájában nemzeti, tartalmában szocialista” sztálini elvet. Szem előtt tartja azt a lenini elképzelést, hogy a sajtó „nemcsak kollektív propagandista és kollektív agitátor, hanem kollektív szervező is”.

Érdekes, hogy a szovjet lapok egész sorának jellemzése mellett ebben az előadásban nem tartotta szükségesnek az akkor már világhírűgynökséggé terebélyesedett TASZSZ bemutatását. Akkoriban viszont a szovjet sajtó, egyebek között a szovjet hír- és sajtóügynökség budapesti tudósítóinak csoportja nem egyszer tett tapasztalatcsere-látogatást az MTI-nél.

A Magyar Sajtó jubileumi különszámában, amely három évtizeddel később, az MTI fennállásának 100. évfordulójára jelent meg, Barcs Sándor áttekintő képet adott a hírügynökség fejlődéséről az ötvenes években, különös tekintettel a „nagy falatokra” vagyis azokra a sajtószervezetekre, amelyek beleolvadtak. Visszatért arra a párt-határozatra, amelynek értelmében az MTI-nek át kellett vennie a Külföldi Sajtószolgálatot. Ez az intézmény eredetileg azért létesült, hogy a Szovjet Tájékoztatási Iroda (Szovinformbüro, később APN – Novosztyi) anyagait lefordítsa és megszerkesztve a magyar sajtóhoz továbbítsa.

Az MTI új épülete 1953-ban, amely eredetileg nem a hírügynökségnek épült

„1950-ben minisztertanácsi határozattal váltunk önállóvá és váltunk el a Magyar Rádiótól. Ekkor már eldőlt, hogy mivel a Bródy Sándor utcai helyünk szűknek bizonyult, a Tervhivatal döntése értelmében új székházat építhetünk. Az új székház helyének megválasztásával kapcsolatban fontos szempont volt, hogy olyan helyet találjunk, amely nincs távol a központtól, ugyanakkor a rádióvételt az elektromos hullámok a legkevésbé zavarják... El kell ismerni, hogy a naphegyi székház a maga óriási szürke tömegével egyáltalán nem illik a városképnek ebbe a részébe. Abban az időben mégsem volt más választásunk” – írta az MTI egykori vezérigazgatója 1980-ban.

Az ötvenes évek közepén vetődött fel, hogy az MTI vegye át a Magyar Fotó Állami Vállalatot is. A Fővárosi Fotónak ugyanis új székházra volt szüksége, az MTI a Magyar Fotó helyiségeit zömmel átadta neki, de néhányat megtartott, ezekben kapott helyet az MTI Fotó kereskedelmi részlege. 1956-ban a Magyar Fotó kedvező fejlődési lehetőségekhez jutott a Naphegyen, stúdiót és laborépületet is kapott.

„Az ötvenes évek végén született meg az a gondolat – írja Barcs Sándor –, hogy a nyugati sajtóban megjelenő cikkeket feldolgozzuk. Így szerveződött az úgynevezett „C” kiadvány, amelynek sikere alapján azután még sok újabb KS-kiadvány látott

Egy emlékezetes esemény dokumentuma a fotóarchívumból: Magyarország–Anglia=6:3! (A képen Kocsis Sándor fejel.)

napvilágot, s egyik-másik közülük igen nagy népszerűségnek örvend.”*

Visszatérve az évtized elejére, a Magyar Távirati Iroda 1950 májusában javaslatot készített országos hírszolgálatának megjavítására, közelebbről a vidéki kirendeltségi és tudósítói hálózat átszervezésére. A javaslatban egyebek között szerepelt az is, hogy az MTI vidéki tudósítói hírányagaikat csak megfelelő pártellenőrzés megtörténte után továbbítsák a budapesti központi szerkesztőséghez. Emellett a központi irányítás hatékonyabbá tétele érdekében újabb utazó-instruktorokat is beállítani terveztek.

A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének Agitációs és Propaganda

Osztálya 1950. július 3-án ellenjavaslattal élt, amelyben kemény bírálat után az MTI vidéki kirendeltségeinek, illetve tudósítóinak helyi politikai irányítását szorgalmazta a megyei pártbizottságok és pártlapok bevonásával. Új kirendeltségeket kellett nyitni Salgótarjánban, Veszprémben, Kaposvárott és Békéscsabán.

A Magyar Távirati Iroda, amely a 20-as évek óta a rádióval közös székházban működött, 1953 tavaszán átköltözött Budára, a Naphegyen felépített új, négyemeletes önálló székházába. A hírügynökség ekkor három fő részlegből, a Belpolitikai Főosztályból, a Külpolitikai Főosztályból és a Gazdasági és Műszaki Főosztályból tevődött össze. Főosztály jellegű volt a külön szerkesztőséggel rendelkező Külföldi Sajtószolgálat is, munkájának sajátosságait a Külpolitikai Főosztállyal rokonították. Az átköltözés után a nagy központi pártszervezet három alapszervezetre vált szét, amelyek fölött egy csúcsvezetőség működött.

1953 tavaszán több okból górcső alá került az MTI. Az egyik ok az volt, hogy a magyar sajtóban visszaesett a Szovjetunióval és a népi demokratikus országokkal foglalkozó anyagok átvétele, e tárgyban az MTI statisztikákat, kimutatásokat és háttérmagyarázatokat juttatott el a Magyar Dolgozók Pártjának Központi Vezetőségéhez. Másrészt a pártközpont szondázta budapesti és vidéki lápszerkesztőségek véleményét a távirati iroda szolgáltatásairól és munkamódszereiről.

A debreceni Néplap elismerte az MTI munkájában 1950–1951 óta bekövetkezett nagy fejlődést, hálás volt a várható anyagok előrejelzéséért, a kielégítő anyagválasztékért, de kifogásolta fontos beszédeknel a terjedelem előzetes közlésének elmaradását, Budapest előnyben részesítését a vidékkel szemben, egyebek között a sporthírek vonalán.

A Veszprém megyei Népújság szintén panaszkodott a „várhatók” esetlegességére, a helyi MTI kirendeltség önellenőrző munkájának gyengeségére, az adatok pon-

* Magyar Sajtó, 1980. október, 316–318. o.

tatlanságára. A Budapesttől érkező anyagok alapján olyan benyomása alakult ki, hogy az MTI-központban kapkodás, tervszerűtlenség uralkodik.

A Szabad Nép szerkesztőségéből Betlen Oszkár azt írta Horváth Mártonnak, hogy az MTI munkájában olyan komoly fogyatékoságok vannak, amelyek rendkívül súlyos károkat okoznak a sajtó munkájának. Egyes anyagok „hemzsegnek a súlyosnál súlyosabb politikai hibáktól”, a késői „javítások” „elúsztatják a lapot”, költségtöbbletet okoznak. „Véleményem szerint – írta Betlen már 1953. szeptember 16-án az MDP Központi Vezetőségének – szükség van annak felülvizsgálatára, hogy az MTI eszközei mennyire elégségesek feladata ellátására és mi szükséges ahhoz, hogy az MTI munkájának zavartalanságát biztosítani lehessen.”

Látnivaló volt, hogy az MTI vezetése a szovjet hírszolgálati iroda, a TASZSZ szervezeti felépítését és munkamódszereit kívánja meghonosítani, alkalmazva mindazt, ami a magyarországi viszonyoknak, továbbá az MTI lehetőségeinek és fejlődési perspektívájának megfelel. A hírügynökség vezetői a TASZSZ-nál szerzett tapasztalatokról előadássorozatot tartottak, és megvitaták azokat a főosztályok szakmai vezetőivel.

Leszögezték persze, hogy az MTI nem világhírügynökség, amely az országok zömét ellátja külpolitikai hírekkel. A Magyar Távirati Iroda belpolitikai hírszolgálat is szűkebb keretek között mozog. Egészen véve az MTI anyagi lehetőségei is szerényebbek és nem rendelkezik olyan nagyszámú főiskolai végzettségű, az újságírásban tapasztalt, több nyelvet magas szinten ismerő munkatárssal, mint a TASZSZ – állították az átszervezési tervek összeállítói.

A Külpolitikai Főosztályon szükségessé vált az egyszerű fordítói munkán való felülemelkedés, összefoglalók készítése, önálló kommentálás, mindezen túl területi rovatok (Szovjetunió és népi demokráciák, Nyugat-Európa és Skandinávia, Észak- és Dél-Amerika, Távol-Kelet és Délkelet-Ázsia, Afrika, Közel- és Közép-Kelet) szerinti szakosodás. Utóbbi feltételezte a hírügynökségi anyagok, a tudósítói jelentések, a rádiófigyelő anyagai és a külföldi lapok „komplex” feldolgozását.

Az operativitást volt hivatva biztosítani a híryanyságok átfutási idejének csökkentése, különböző időpontok rávezetése az anyagokra. Az egyszemélyi felelősség erősítését szolgálta a híryanyságok szignálása a fordítók, a rovatvezetők, a szerkesztők, a turnusvezetők részéről.

Az MTI a külföldet a belföldi eseményekről tudósító Hell-szerkesztőséget francia és angol nyelvű anyagok mellett orosz és magyar nyelvű adásra is fel akarta készíteni, lépéseket tett felsőbb pártszerveknél a technikai eszközök előteremtése érdekében.

A tematikai rovatokból felépülő Belföldi Főosztály nem igényelt ilyen mérvű szerkeszeti átépítést, a megyei tudósítói hálózat is működött, legfeljebb nem a legjobb minőségben. Itt is igény mutatkozott egységes irányítás, alaposabb szerkesztés, fokozott megbízhatóság mellett a nagyobb egyszemélyi felelősségre és az operativitásra. Célszerűnek látszott a nehézipari rovat és az általános ipari rovat egyetlen ipari rovatba való egyesítése, viszont a kultúrrovat egy részének önállósítása tudósító- és tömegszervezeti rovatban. A tájszerkesztői csoportot indokolt volt fenntartani a Vidéki Osztály keretében, szervező-instruáló csoport elnevezéssel. E csoport kötelmei

közé tartozott bírálatok elkészítése az MTI megyei szerkesztőségeinek munkájáról, központi értekezletek megszervezése.

A Belföldi Főosztály lépéseket tett a vidéki szerkesztőségek megszilárdítására, egyebek között tehetséges központi munkatársak tartós vagy ideiglenes vidékre küldésével.

Az MTI Kollégiuma felszólított annak az elvnek a szentesítésére, hogy a Belföldi Főosztály nem adhat ki egyetlen olyan hírt sem, amelyet a főosztályvezető vagy helyettese nem írt alá. Hírek indokolatlan elfektetéséért a főosztályvezetőnek a munkatársakat, a rovatvezetőket, illetve a turnusvezetőket felelősségre kellett vonnia.

A Dokumentációs Osztályra hárult a hírek kötelező adatszervi ellenőrzésének feladata, az akkor még szegényes kartotékrendszer felfejlesztése, a dokumentációs könyvtár kiegészítése, szakreferensek beállítása.

Mindezt kollégiumi jóváhagyás után 1954-ben, részben 1955-ben kellett megvalósítani, illetve következetesebben érvényesíteni. Közben országos szinten is lépések történtek a sajtóirányítás újfajta intézményesítésére.

Az ötvenes évek sajtóirányításáról megítélhető képet ad Fodor László abban a kötetben, amely az MUOSZ Újságíró Iskola kézikönyvei sorozatban 1978-ban jelent meg. „Az 1950-es évek elején a kormánynak önálló tájékoztatási hivatala nem volt. A pártmunka akkori felfogásának megfelelően a legszigorúbb centralizmus valósult meg. A Minisztertanácsnál csak egy sajtó-közigazgatási osztály működött, amely kizárólag engedélyezési, papírgazdálkodási és nyomdai ügyekkel foglalkozott, azokkal is csak formálisan” – írja a szerző, majd a bevett pártterminológiát használva így folytatja: „Amikor megindult az ellenforradalmi szervezkedés, – ma már rekonstruálható – a pártvonal ellensúlyozására jött létre a Tájékoztatási Hivatal. Közvetlenül az ellenforradalom után, amikor a sajtó széthullott, a párt sajtóirányítása megbénult, a sajtó újjászervezése és irányítása az ellenforradalmároktól megtisztított Tájékoztatási Hivatal égisze alatt kezdődött meg és ment végbe. A párt megerősödésével, a konszolidáció előrehaladásával a politikai irányítás visszakерült a pártba, ahol megkezdődött a sajtóirányítás rendszerének újbóli kiépítése.

Igy kerültek a legfontosabb lapok, a rádió, a televízió, az MTI közvetlenül a KB, a megyei lapok a megyei pártbizottságok, az üzemi lapok pedig az üzemi pártbizottságok közvetlen irányítása alá. A többi lap felügyeletét a Tájékoztatási Hivatal látja el.”*

Az MTI és a magyar sajtó viszonyát elemző, egyik legkonkrétabb, ugyanakkor legellentmondásosabb megbeszélésre 1953 novemberében került a sor a Magyar Újságírók Országos Szövetségében. Az „Újságírók szakmai előadásai és vitái” sorozatban megtartott összeövetelnek két – lényegében ugyanazon az elvi, ideológiai, politikai platformon álló – vitavezetője volt: Barcs Sándor, az MTI vezérigazgatója és Gedeon Pál, a Népszava szerkesztőbizottságának tagja.

Elvi síkon az alapkérdés az volt, hogy legyen-e szervezett kapcsolat az MTI és a sajtó között, hiszen a nyugati világban a hírszolgálati irodák és a lapok között általá-

* Dr. Fodor László: Pártirányítás és a sajtó. Tankönyvkiadó, Budapest, 1978. 92–93. o.

ban nincs ilyen kapcsolat, és a kelet-európai országok közül akkoriban ehhez hasonló volt a helyzet Lengyelországban és Bulgáriában. A megbeszélés nem adott választ az alapkérdésre, viszont teremtett fórumot kemény bírálatokra és soha meg nem valósult javaslatokra.

Az MTI mindenesetre már előzőleg „megkapta a magáét”. Barcs Sándor bevezetőjében utalt is arra, hogy „ha az a sok átok, amelyet a budapesti és megyei lapok szerkesztői az MTI-re szórtak, mind megfogant volna, akkor az MTI-ben ma már csak néhány szende, ártatlan gyakornok élne, székházunk pedig romokban heverne”. A lapoknak – fűzte hozzá – legalábbis látszólag az a felfogásuk az MTI-ről, hogy csak szidalom illeti meg, nem dicséret. Ennek megfelelően a vitafelszólalások szinte kivétel nélkül dicsérettel kezdődtek, de csak kezdődtek.

Elhangzott, hogy az MTI-nek „nincs átfogó szerkesztése” nemcsak egy adott napon, de egy turnuson belül sem. Anyagai nem felelnek meg a folyamatszerűség elvének, kimaradoznak közbülső láncszemek. Az MTI nem eléggé pontosan van informálva arról, hogy egyes területeken mi a fő kérdés, pedig a sajtó „tippeket” is vár a hírügynökségtől. Hírszolgálatá időnként azért is nem teljes, mert olyankor is „mankókat” akar kapni bizonyos szervektől, amikor erre nincs szüksége. Klasszikus vádpont volt, hogy a távirati iroda egyes külföldi eseményekről csak akkor szólal meg, amikor a TASZSZ ad azokról, nem tudósít az alapeseményről, s a felhasználó csak egy hét múlva, szovjet kommentárokból tudja meg, hogy valamikor valami történt... Persze ilyenkor a magyar közvélemény megfelelő időben nyugati rádióadásokból értesül egy-egy „kényes” eseményről, és a gyorsabb hírforrás, sőt annak gondolatvilága felé fordul...

Ez nemcsak a távirati iroda külpolitikai részlegére vonatkozott, hanem a belpolitikai szerkesztőségre is, amely például Rákosi Mátyás 1953. október 30-i beszédének teljes szövegét – egyébként teljesen az MTI-n kívül álló okokból – november 10-re virradó éjszaka zúdította az előfizetőkre, ráadásul azzal a szolgálati üzenettel, hogy ha a vidéki lapok „meg akarják húzni a beszédet”, a lerövidített változatot mutassák be a megyei párttitkárnak.

Az MTI befelé fordultságára utalt annak kifogásolása, hogy a távirati iroda nem ismeri a vele szemben támasztott igényeket. Túlteng a riportázs, holott az MTI „hírszerző-hírközlő” szerv, elsősorban tényeket, adatokat, híreket várnak tőle. Szokás szerint megjelent az a vélekedés is, hogy az egyes hírek között sokszor széttörik, elaprózódik a lényeg, kíváncsi tehát több összefoglaló, több nagyobb áttekintést nyújtó, informatív anyag. Ami a híreket illeti, azokat sem volna szabad lebecsülni, az igényesség itt azt is jelenti, hogy minden lényeges dolog benne legyen a hírben, a belpolitikai munkatársakat meg kell tanítani az anyaggyűjtés módszereire és követelményeire.

A lapok képviselői nem keveset emlegették az MTI vidéki tudósítói hálózatát. Szóvá tették, hogy a vidéki MTI-tudósítók nem tudnak minőségi munkát végezni, mert mennyiségileg túlhajszolják őket. A budapesti központnak tartalmas hírközlést kellene igényelnie tőlük, bár az sok utánajárást, minőségi újságírói munkát jelent – de ez lenne igazi segítség a lapoknak. Elhangzott az is, hogy az MTI lebecsüli a vidéki olvasók szellemi színvonalát.

A Naphegyen gátlástalan mennyiségi szemlélet uralkodik, amely „nem csap át minőségbe”, az MTI mást ad, mint amit kellene, ideje volna tisztázni, mi az, amit

egyetlen lap sem vesz át – hangzott el a MÚOSZ-ban megtartott értekezleten, holott akkoriban egyébként az MTI-anyagok átvétele a lapoknál 50-60 százalékos, a rádiónál 80-90 százalékos volt. Igaz, a rádió is, amely 1953-ban naponta nyolcszor adott híreket, ebből ötször belpolitikai információkkal szolgált, keveselte a híreket, hiányolta a hírszerűséget, sürgette a stencilszám, a terjedelem csökkentését, több ténnyel, több adatot kért, lehetőleg frázisok nélkül.

„Az imperialistákat leleplező anyagok hiányosságaik ellenére is jobbakként, mint a szovjet vagy népi demokratikus témájú, népszerűsítő anyagok” – hallhatták az MTI vezetői, közöttük Barcs Sándor. Őt kiváló sportemberként elhalmozták dicséretekkel a lapok képviselői, de főként akkor, amikor éppen az MTI sportszolgálatának gyengeségeit ecsetelték.

Egy vidéki kolléga megjegyezte, hogy ha lapjukban bármilyen kívülről ok miatt rossz anyag jelenik meg, arra csak azt mondják, hogy olyan, mintha MTI lenne... Vadas György, aki a Debreceni Néplapot képviselte, tudatta a megjelentekkel: „Amit az MTI-központban jól végeznek, az lényegében kötelességük az elvtársaknak, mint-hogy az állam biztosítja számukra a kedvező feltételeket.”

Az MTI képviselői a sajtó értésére adták, hogy a távirati iroda által szolgáltatott anyagválaszték nemes szándékot takar: nem kíváncsi az uniformizálásra, hadd válogassanak a lapok, ne mindegyikben ugyanaz, ugyanúgy jelenjen meg.

Barcs Sándor és csapata ez alkalommal is megkérte a lapszerkesztőket, több gondal és szeretettel kezeljék az MTI-anyagokat, azokban nagyon sok munka, nagyon sok fáradtság van. A lapoknál ugyanis annyira rapszodikus ezek átvétele – néha még akkor is, ha az adott anyagot ők kérték –, hogy sokszor nehéz megállapítani, mi kell a sajtónak, és mi nem.

A lapok rovatvezetői a kapott anyagot aszerint nézik, hogy mennyi helyük van, kíméletlenül dolgozik a vörös szerkesztői ceruza: „Innen idáig kimarad, mert csak ennyire van szükség.” Elhangzott az értekezleten a sajtópedagógia nagy tétele: „Olóznia éppen úgy kell tudni, mint írni.” A távirati iroda nevében felszólalók megjegyezték, hogy a lapoknál beleírnak az anyagba olyasmit is, ami enyhén szólva nem helytálló. Pellengérre került az Esti Budapest, amelynek különös szenvedélye volt eltenni az MTI-híryananyagot, két-három napig raktározni, aztán megjelentetni azzal az aláírással, hogy „saját tudósítónktól.”

Nem nélkülözte az 1953-as tanácskozás az eredeti, de aztán elsikkadt kapcsolatintézményesítési javaslatokat sem, különösen az MTI-sek részéről. Gombó Pál azt indítványozta, hogy az MTI saját keretein belül hívjon életre egy olyan kisebbfajta szervet, aféle titkárságot, amely a lapok észrevételeit, megjegyzéseit felveszi, kivizsgálja, eljár az ügyekben és az MTI megjegyzéseit is közvetíti a lapokhoz. Nedeczky Ferenc azt vetette fel, hogy egy „lapközi lapra” volna szükség, nem várni hónapokig ilyen jellegű megbeszélésre, hanem megírni benne a kollégák számára a síralmakat, így ezekről nemcsak egy-két ember értesülne, hanem a sajtó minden érdekelt munkatársa.

Magyarországon akkoriban kampány folyt a közszükségleti cikkek minőségének javításáért. Természetes, hogy a MÚOSZ falai között is elhangzott: a sajtó „százazrek kenyere”, az egyik legfontosabb közszükségleti cikk, amelynek minőségén van javítanivaló, és ez alól nem kivétel sem az MTI, sem klientúrája.

A magyar hírügynökség számára új kihívást, egyben új lehetőségeket is jelentett, hogy Magyarországon 1957-től a nyomtatott sajtó és a rádió mellett fokozatosan „száz-
ezrek kenyere” lett a *televízió* is. Emlékeztetőül: Angliában, az Egyesült Államokban, Németországban az első tévéadások 1925-ben voltak. A Reuter brit hírszolgálati iroda volt talán az első, amely sietett televíziótársaságokban részesedést szerezni, és nagyobb irodái mellett tévéstudiókat nyitott. Mindenesetre a magyar hírügynökséget is felvillanyozta, hogy a rádió mellett a televízió is „felfedezte” a 24 órás hírszolgáltatást, egyre bővítette a hírműsorokat, sőt új és külön *hírcsatornák* indítására is vállalkozott néhány országban.

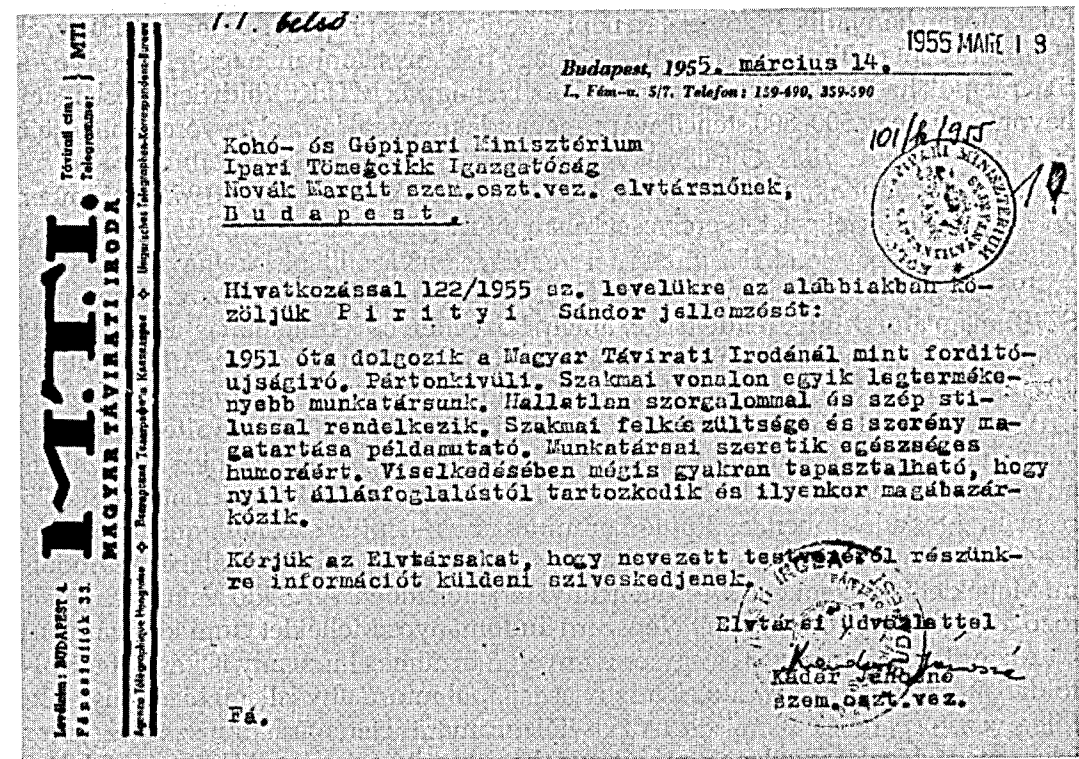
Az MDP Központi Vezetőségének Agitációs és Propaganda Osztálya 1954. február 3-án Horváth Márton aláírásával egy javaslatot juttatott el a Politikai Bizottsághoz. Ennek a mondanivalója az volt, hogy a magyar sajtó, a rádió és az MTI tájékoztatásának megjavítása érdekében meg kell szervezni a *Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalát*, egyidejűleg megszüntetve a Népművelési Minisztérium Tájékoztatási Főosztályát. (Az MTI Kollégiumának üléseiről készített jegyzőkönyvek 1952–1953-ban rendszeresen utaltak arra, hogy ezeken a megbeszéléseken részt vettek a Népművelési Minisztérium illetékes megbízottai.)

Darvas József, aki Nagy Imre kormányában 1953–1956 között népművelési miniszter volt, helytelenítette, hogy a rádió állami irányítását közvetlenül a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatala végezze. Azt indítványozta, hogy irodalmi és művészeti irányítás tekintetében a rádió továbbra is a Népművelési Minisztériumhoz tartozzék, a Tájékoztatási Hivatal csak a hírközlés és a politikai tájékoztatás szempontjából legyen irányító szerv. Ezt az elgondolást az Agitációs és Propaganda Osztály elvetette.

A Politikai Bizottság 1954. február 17-i ülésén Horváth Márton javaslatát levette a napirendről. Március 22-én mégis kormányhatározat születik a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalának megszervezéséről, 1955. június elsején megszüntetik a hivatalt, hogy 1956 végén ismét feltámasszák.

Az újságírói indulatok fékentartását célzó intézkedések csak az erjedés lassítását tudták elérni, az újságoknál, a rádióknál, de az MTI-nél is felvetésre kerültek a legalapvetőbb társadalom- és sajtópolitikai kérdések, igaz, leginkább a különböző szintű pártfórumokon, ahonnan ezeknek a vitáknak a témái, megközelítései pártcsatornákon keresztül magasabb elemzési szintekhez is eljutottak.

Ami a távirati irodát illeti, ennek az időszaknak a szerkesztőségi légkörét érzékelteti az MTI egész pártélete, részben az arról szóló beszámolók, jelentések sora. Egy 1955. január 10-én kelt jelentés megemlíti, hogy a taggyűléseken szóba kerülnek olyan kérdések, mint az igazság és a valóság az újságírásban, az újságírói lelkiismeret kérdése. Utalás történik a „politikai bizonytalanságra”, a személyi kultusz elleni kampányt követő „csodaváró hangulatra”, de olyan gazdasági reáliákra is, mint a túlzott iparosítás országos következményei. A pártvezetőség ebben a jelentésben bírálattal illetett olyan, a tagság körében észlelt irányzatokat, mint a Népfrontpolitika liberális felfogása („mindig vegyenek részt pártunkívüliek a taggyűlé-

Kádár-jellemzés a szerzőről, 1955-ből. Írta: Kádár Jánosné

sen”), a vezetők tekintélyének rombolása, a párt „vasfegyelmének” kikezdése, a pártos igazság megkérdőjelezése („írásainkban teljes és feltétlen igazságra kell törekednünk”).

Az MTI pártvezetése felfigyelt arra, hogy a nyugatnémet újrafegyverkezés veszélyének növekedésével a háborútól való félelem bizonyos jelei mutatkoztak még a „megedzett” hírügynökségi újságírók körében is. A „helytelen” nézetek közül a legtipikusabbnak és a legveszélyesebbnek azt tartotta, hogy ha szükségessé válik Magyarország honvédelmének fokozott erősítése, akkor ez lehetetlenné teszi „az új szakasz politikájának folytatását”.

A „változások szelét” jól érzékeltette egy 1955. március 25-én készült jelentés a Külföldi Sajtószolgálat munkájáról, valójában a propagandatevékenysége elé tornyosuló akadályokról. Vajna János, a jelentés elkészítője bevezetőben a Szovjetunióhoz, a 900 milliós „békétáborhoz” való kötődést hangsúlyozta, de idézte a párt Központi Vezetőségének 1955 márciusi határozatából azt a sajátos megfogalmazású szövegrészt, amely szerint „el kell mélyíteni népünkben a hazafias nevelést és ezzel párhuzamosan a proletárinternacionalizmus szellemét”.

Az akkor már több mint fél évtizedes múlta visszatekintő Külföldi Sajtószolgálat ismét kénytelen volt szembenézni azzal a ténnyel, hogy a magyar sajtóban 1952 óta

fokozatosan hanyatlik a szovjet és a népi demokratikus propaganda, s ez az irányzat 1954 dereka óta különösen érzékelhető a nagy példányszámban megjelenő budapesti napilapok hasábjain. Mindez annak ellenére, hogy az MTI Külföldi Sajtószolgálat havonta mintegy 500–800 stencilnyi propagandaanyaggal látta el a nyomtatott sajtót és a rádiót.

Szántó Zoltánnak, a Tájékoztatási Hivatal vezetőjének kellett az 1954. december 2-i szerkesztői értekezleten erélyesebb hangot megütni, hogy némileg változzék a helyzet.

1954 végén egyébként megszűnt a Szovjet Tájékoztatási Iroda (Szovinformbüro, SZIB) magyarországi kirendeltsége, amely közvetlen cikkszolgáltatást is biztosított számos sajtóorgánumnak. Funkcióját a KS vette át, amelynek havonta átlag mintegy 40 cikkanyagát közölte 1954 elején a budapesti sajtó.

Vajna János jelentéséből kitűnik, hogy 1955 elején meglehetősen változatos kiadványkínálattal állt a Külföldi Sajtószolgálat a napilapok, a folyóiratok, sőt a szakkiadványok rendelkezésére is. A Nemzetközi Élet hetenként 2–4-szer jelent meg 10–25 stencilnyi terjedelemben, az Épülő kommunizmus – Épülő szocializmus hetenként 30–40 stencilnyi, az Ipari Sajtószolgálat, a Mezőgazdasági Sajtószolgálat és az Irodalmi Melléklet kéthetenként 30–45 stencilnyi terjedelemben. A KS időszakonként, változó terjedelemben küldte szét Népszerű Tudományos Melléklet című kiadványát.

Akkoriban egy magyar és egy orosz nyelvű bizalmas kiadvány is készült a Külföldi Sajtószolgálatnál. A Cikkek a szovjet sajtóból informatív jellegű kiadvány volt, főleg vezető párt- és állami tisztségviselők számára. Hetente háromszor-négyszer jelent meg – bizalmas jellege nem zárta ki, hogy a sajtó a szerkesztők egyéni felelőssége alapján egyes cikkeket vagy cikkrészleteket közlésre átvegyen.

Az orosz nyelvű Novaja Vengrija hetenként adott összeállítást a magyar sajtó elvi fontosságú cikkeiből, elsősorban a Magyarországon működő szovjet állampolgárok, valamint a népi demokratikus országok budapesti nagykövetségei számára. Az 1955-ben harmadik éve megjelent informatív kiadványt akkor kezdték már Moszkvából is megrendelni.

A Külföldi Sajtószolgálat szovjet témájú illusztrációs anyaggal is ellátta a magyar sajtót, majd a hazai eseményeket megörökítő fényképekkel – a TASZSZ vonalán keresztül – a szovjet sajtót is. A havi 800–1200-as képforgalmat 30–50 százalékos átvétel kísérte. A képszolgálat megtette az első lépéseket külföldi lapokból átvett karikatúrák terjesztésére is.

A magyar–szovjet kapcsolatoknál maradvány: félémás visszhangot keltett 1955 márciusában egy „nosztalgia-üzenetváltás” Budapest és Moszkva között, mégpedig az 1919-es MTI-re való emlékezés jegyében. A Tanácsköztársaság évfordulója alkalmából Dobos József és Makszim Szkibin váltott üzenetet, az a két rádiótávírást, aki 36 évvel korábban létrehozta Lenin és Kun Béla rádiókapcsolatát.

A hírszolgálati irodánál más vonatkozásban érzékelte a „változások szelét” a pénzügyi kérdéseknek a korábbtól némileg eltérő, akkoriban szinte kihívó kezelése. Az MTI a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalának hozzájárulásával 1955-re lényegesen megemelte azoknak a kiadványoknak az előfizetési díját, amelyeket a párt által

megadott címekre kellett kiküldeni, illetve a pártsajtó részére adott híryanag díját. A hírügynökség a posta szolgáltatási díjtételek emelkedésével, az előfizetési igények növekedésével, valamint azzal indokolta a lépést, hogy a nagy példányszámú MTI-kiadványokat térítésmentesen kapták a pártszervek.

A Központi Vezetőség Pártgazdasági és Ügykezelési Osztálya természetesen az MTI-kiadványok *önköltségének csökkentését* javasolta 1955. szeptember 10-i átiratában, hiszen az előfizetési díjak emelésével a távirati iroda vesztesége nem szűnt meg, az MTI a kiadványok előállításával egyébként is „állami feladatot végez”. Az osztály egyéves díjemelési haladékot kért felkészülés címén, de olyan elgondolást is megfogalmazott, hogy a Nemzetközi Élet című kiadvány előfizetési díját 1956. január 1-jétől egészében a Magyar–Szovjet Társaság fizesse meg, akár párt-, állami vagy tömegszervezeti funkcionárius kapja. A javaslatot, amelyet szűkreszabott listák kísérték azok nevével, akik a bizalmas kiadványokat kapták, a Magyar Dolgozók Pártjának titkársága a haladéokra vonatkozó utalás kivételével magáévá tette.

Az MDP Titkársága 1955 végén fontolóra vette az MTI átszervezését, különös tekintettel a lapok „felé” végzett munkájára, a hírközlés jobb szervezethez, a nagyobb szakmai és politikai megbízhatóságra. Ekkor felvetődött a Magyar Fotóval való fúzió lehetősége.

Ami az MTI munkatársainak politikai megbízhatóságát illeti, jellemző, hogy a személyzeti osztály még 1956 januárjában is talált időt olyan összeállítás elkészítésére, amely szerkesztőségek szerint bemutatta az MTI újságíróinak származás szerinti megoszlását. Hat kategória szerint történt a felmérés: munkás, paraszt, alkalmazott, értelmiségi, kisiparos, egyéb származású. Érdekessége miatt álljon itt a táblázat:

	munkás	paraszt	alk.	ért.	kisip.	egyéb
Belpolitikai Szerkesztőség	20	3	7	6	4	6
Vidéki Szerkesztőség	17	13	9	4	7	5
Külpolitikai Szerkesztőség	12	2	2	16	7	12
K. S. Szerkesztőség	6	2	5	6	2	4
	55	20	23	32	20	27

Az MTI 177 újságírójának közel egyharmada volt akkor munkásszármazásának minősített – 55 fő. Az összeállítást az MTI személyzeti osztályának vezetőjeként 1956. január 9-i keltezéssel nem más terjesztette elő, mint Kádár Jánosné.

A Minisztertanács Titkárságának Sajtócsoportha 1956. február 4-én írásban indítványozta a Magyar Távirati Iroda és a Magyar Fotó Állami Vállalat összevonását. A Siklósi Norbert által aláírt előterjesztés címettje az „Egyszerűsítési Bizottság” volt.

Siklósi Norbert az elgondolást azzal indokolta, hogy minden ország rendelkezik központi képügynökséggel, de Magyarországon annak feladatait párhuzamosan több szerv végzi. Hivatkozott a vidéki lapok gyenge képellátására, a külföldi képszervező hiányára, a Magyar Fotó helyiségproblémáira, valamint arra, hogy e válla-

lat működését akkori helyén a Belügyminisztérium csak 1956. március 31-ig engedélyezte. Az előnyök között említette a várható devizabevételt, a párhuzamosságok kiküszöbölését, az MTI meglévő munkatársi apparátusának képszolgálati felhasználhatóságát, valamint azt, hogy a Magyar Távirati Iroda új székházában aránylag kis költséggel lehet egy korszerű fotószerkesztőséget létrehozni, gazdaságosabban kihasználva a székházat.

Siklósi Norbert javasolta, hogy az MTI a vidéki szerkesztőségek arra alkalmas munkatársait képezze át fotóriporternek is, ettől függetlenül mintegy harminc fővel lehet az összevonas után csökkenteni a Magyar Fotó létszámát.

A Magyar Fotó Tanács körüli részlege, melynek falára 1956-ban került föl az „MTI Fotó” felirat

Apró Antal miniszterelnök-helyettes aláírásával 1956. március 27-én látott napvilágot az a minisztertanácsi határozat (3228/III.27./1956.), amely végül is az „Egyszerűsítési Bizottság” javaslata alapján, 1956. április 1-jei hatállyal elrendelte a Magyar Távirati Iroda és a Magyar Fotó Állami Vállalat összevonasát. A határozat előírta, hogy az átszervezéssel 30 főnyi létszámmegtakarítást kell elérni 1956. szeptember 1-jei hatállyal. Az intézkedés pénzügyi fedezetét a Minisztertanács biztosította. A felszabadult irodahelyiségeket lakás céljaira kellett átalakítani, a Magyar Fotó Állami Vállalat laboratóriumát a Fővárosi Fotó Vállalat kapta meg.

A Magyar Fotó Állami Vállalat végeredményben az MTI egyik főosztálya lett, és a következő években 200–300 dolgozóval a távirati iroda legnagyobb, külön vállalati elszámolással bíró részlegeként működött.

1956 tavaszára kiderült, hogy a pénzügyi és listás megszorítások a párt- és állami tisztségviselők nagy körét megfosztották az MTI belső használatra szánt tájékoztatóitól. Ezért a pártközpont Agitációs és Propaganda Osztálya számos előfizetés engedélyezését az MTI vezérigazgatójára ruházta át, pártfunkcionáriusoknak lehetővé tette, hogy saját költségükre egyénileg fizessenek elő bizalmas kiadványokra. Az úgynevezett „piros csíkos” bizalmas tájékoztató előfizetői körének meghatározása továbbra is az MDP Titkársága hatáskörébe tartozott. Később Nógrádi Sándor arra hivatkozva, hogy Csehszlovákiában még a polgári lapok főszerkesztői is megkapják a hasonló bizalmas tájékoztatót, indítványozta a „piros csíkos” engedélyezését a központi magyar napi- és hetilapok főszerkesztői, valamint a rádió szerkesztőségvezetői részére, hogy „indokolt esetben leleplezzék a külföldi rádióadások hazugságait”.

A Párttörténeti Intézetben fennmaradt ebből az időből egy feljegyzés, amelyet az „Agitprop” készített az MTI munkájáról. Ennek bevezetőjében volt utalás arra, hogy

a kül- és belpolitikai kiadványokat „önállóbban és bátrabban szerkesztik”, de azután kemény minősítések következtek. A Belpolitikai Főosztály munkájának politikai színvonalja rendkívül alacsony, a párt- és kormányhatározatok ottani végrehajtásának ellenőrzése elnagyolt, formális, a munkatársak tájékoztatása megoldatlan. „Az MTI Kollégiuma ma még nem politikai irányítószerve az apparátusnak, mert napirendjén főleg szervezeti kérdéseket vitatnak meg.”

A Külpolitikai Főosztály akkori legfőbb gyengesége a feljegyzés szerint „az önálló magyar külpolitika ismertetésének hiánya” volt. A külpolitikai hírszolgáltatás nem folyamatos, a nemzetközi munkásmozgalom bemutatása önállótlán és nem jelentőségének megfelelő, hiányzik a szerkesztőségi elemző munka. „A Külpolitikai Főosztály és a KS 95 munkatársa között alig van néhány olyan elvtárs, akit politikai megbízhatóság szempontjából külföldre, különösen nyugati tőkés országokba lehetne küldeni tudósítónak. Ezért a helyzetért súlyos felelősség terheli az MTI vezetőit” – állt a dátum és aláírás nélküli feljegyzésben.

Az „Agitprop” azzal vádolta meg a külpolitikai szerkesztőség egyes munkatársait, hogy fontos nemzetközi események értékelésekor a nyugati sajtó „tárgyilagos” hangját, állásfoglalását úgy állítják be, mint a „mi véleményünket”. Ez gyakran tudatosan történik – állította a valószínűleg 1956-os feljegyzés szerzője, zárójelben megjegyezve, hogy a Külpolitikai Főosztályon dolgozik a legtöbb olyan munkatárs, aki politikai szempontból nem alkalmas arra, hogy az MTI munkatársa legyen...

A feljegyzés a pártszervezetet tette felelőssé, amiért az MTI-ben alkalmazott 217 párttag közül egyetlen, erre alkalmas személyt sem tudtak a hároméves Pártfőiskolára javasolni.

Elkészültének időpontja, a benne megfogalmazott ajánlások és nem utolsósorban az összeállítás készítőjének személye szempontjából is figyelemre méltó az a másik jelentés, amelyet a Magyar Távirati Irodával foglalkozó belső munkacsoport 1956. október 2-án öntött végső formába. A 80-as években előkerült jelentést Kenyeres Júlia írta alá, címzettje ismeretlen.

A munkacsoport az ötvenes évek első felére nézve jellemzőnek minősítette, hogy az MTI kiadványaiban megjelent híreket, tudósításokat, a kommentárok nagy részét a sajtó kötelező jellegűnek tekintette. „Volt olyan idő, még a közelmúltban, amikor például a Szabad Nép egynapi kiadásának 60–70 százaléka az MTI-től származott. A Magyar Távirati Iroda ily módon akaratlanul is hozzájárult sajtónk uniformizálásához, elszürkítéséhez” – állt a jelentésben, amely leszögezte: ezen a helyzeten változtatni kell.

A jelentésben szinte követelésszerűen sorakoznak ezután a „kizárólagossági jogigényre” utaló elképzelések:

– biztosítani kell, hogy az MTI kötelezően részt vehessen az Országgyűlés bizottságainak ülésein és erről tudósíthasson; hogy az MTI készítse el a miniszterelnöki sajtótájékoztatónkról szóló tudósítást;

– biztosítani kell, hogy az MTI kapja meg elsőnek a párt- és állami funkcionáriusok beszédeinek szövegét és ő juttassa el a sajtóhoz;

– emelni kell az MTI tekintélyét azzal is, hogy kormányzatunk gyakrabban tegyen félhivatalos nyilatkozatokat az MTI közvetítésével a sajtónak kül- vagy belpolitikai kérdésekről;

– kötelezővé kell tenni, hogy a Magyar Távirati Iroda újságírói mindenhova bejuthassanak és a minisztereknek is informálódhassanak a minisztérium területét érintő kérdésekről, illetve, hogy részt vehessenek olyan kollégiumi üléseken, amelyeken nem tárgyalnak szigorúan bizalmas dolgokat.

A Kenyeres Júlia vezette munkacsoport kiállt amellett, hogy legyen az MTI-nek joga belpolitikai, de különösen külpolitikai kérdésekről kommentárokat írni. Síkra szállt azért, hogy a következő ötéves tervidőszakban legalább 20 főre bővítsék (az akkori 6-ról, illetve 1956 végére kilátásba helyezett 9-ről) a Magyar Távirati Iroda külföldi tudósítói hálózatát.

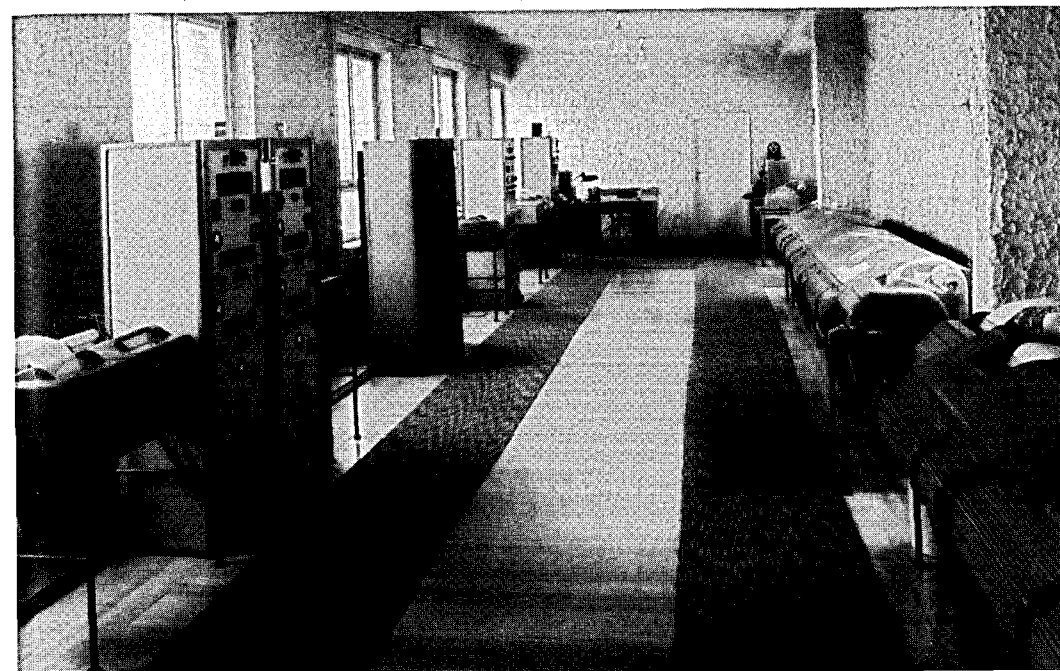
Ami a külföldi hírügynökségek anyagainak feldolgozását illeti, megfogalmazódott az az óhaj, hogy nyújtson az MTI még bőségebb híryanagválasztékot a sajtónak, „lehetőleg eredeti szövegezésben”.

A munkacsoport szorgalmazta, hogy a napilapok esti zárasi idejét 22 órától 23 órára tegyék át, hiszen a hírügynökségek többnyire este adják az érdekes híreket és nem kívánatos, hogy a másnap reggeli lapok ezekről lemaradjanak. Az MTI ugyanakkor előrejelzésekkel és villámhírekkel is operálhat a késői órákban.

A belföldi hírszolgálat területén a jelentés készítői felvetették a műfaji arányok megváltoztatását, nevezetesen, hogy a hírek, tudósítások, információk, nyilatkozatok közül a hírekre kell helyezni a fő hangsúlyt. A hírszolgálat szakszerűsége mellett igényelték azt, hogy az MTI adjon realisabb képet az országépítésről, találja meg saját műfaji keretei között a bírálat lehetőségét, anélkül, hogy átcsúszna a riport műfajába. Szakítson a jegyzőkönyvszerű tudósításokkal, gyors tájékozódás alapján eleven, életszagú, a lényeget kidomborító anyagokat kínáljon előfizetőinek.

Kenyeres Júlia külpolitikai érdekek nevezte, hogy az MTI Hell-szolgálat napjában többször adjon, és ehhez megkapja a Petőfi rádió felszabaduló adóját. A munkacsoport azt is a szerkesztés feladatává tette, hogy országok szerint, vagy legalábbis tőkés és népi demokratikus viszonylatban profilírozza az MTI külföldnek szóló hírszolgálatát.

A „változások szelét” emlegetve a krónikás nem térhet ki természetesen a „még honnan fúj a szél” kérdése elől sem – ezeket a szélirányokat minden hírügynökség keresztül-kasul taglalta annak idején –, miközben az 1956-os lengyelországi és magyarországi események alapvetően belföldi, belpolitikai meghatározottságát hangsúlyozza. Az egyik idevágó, lényeges esemény a washingtoni Fehér Ház 1955. december 30-i külön nyilatkozata volt, amely szerint a népi demokratikus országok felszabadítása volt és maradt az Egyesült Államok külpolitikájának egyik alapvető célja mindaddig, amíg „a sikert el nem érik”. Ennek közzététele nem okozott különösebb megterhelést vagy tájékoztatáspolitikai töprengést az MTI-nek, annál munkaigényesebb és „közelibb” volt a másik meghatározó esemény, az SZKP XX. kongresszusa, amely 1956 februárjában tizenkét napon keresztül maximális fordulatszámra kényszerítette a magyar, de nemcsak a magyar hírügynökséget, bátorította a személyi kultusszal, a dogmatizmussal való leszámolást, a szabadságtörekvéseket a kongresszus szerint „világrendszerré vált” szocializmus legérzékenyebb központi térségeiben.

Az MTI telex vevő központja az 50-es évek második felében

Mégis, a nyugati szél többet és mást is hozott. Azok a térségek, amelyeket manapság Kelet-Közép-Európának szokás nevezni, azokban az években fizikailag is érzékeltek, hogy mi jön a szelek szárnyán. Borbándi Gyula Magyarok az Angol Kertben című, egészen friss keletű, megvilágító célzatú könyve gazdag háttérinformációt nyújt arról a léggömbakción, amelyet a Szabad Európa Bizottság 1954 és 1956 között bonyolított le Magyarország légterében. A bizottság már 1949-es jelentkezésekor felvette annak ötletét, hogy a nyugati világ üzenetét nemcsak az éter hullámain át, de nyomtatott formában, léggömbökkel a vasfüggöny másik oldalára eljuttatott röplapok millióival is tolmácsolni kell a címzetteknek. Először Csehszlovákiában került sor a Prospero-műveletre, majd Magyarországon az O. F.-re (Operation Focus), amelynek szervezői Nemzeti Ellenzéki Mozgalomról Nemzeti Ellenállási Mozgalomra változtatták nevüket, miután számukra nyilvánvalóvá vált, hogy az „ellenzék” és az „ellenállás” hívei között folyó vita az utóbbiak felülkerekedésével zárult le.

A két nagy „begyűrűző” világesemény, nevezetesen az ígéretektől tényleg mentes, de egyértelmű washingtoni állásfoglalás és a „fellazított” új moszkvai platform, valamint az MTI hazai szolgáltatásait kiegészítő léggömbös információs vállalkozások között nem vesztetett el – különösen a távirati iroda számára – egy olyan várt diplomáciai aktus, mint Magyarország felvétele az ENSZ-be és bekapcsolódása a világszervezet munkájába, ami a következő években gyarapította a magyar közvélemény meditációs témáit az akkor tízesztendő világszervezet lehetőségeit illetően.

FORRADALOM ÉS RENDTEREMTÉS

1956–1961

- Beszédes újságkivágások, szófukar tallózók – Október 23. MTI-krónikája –
- Biztonsági Tanács: benemavatkozás és beavatkozás
- Jelentkezik az MTI forradalmi bizottsága – Szovjet hadosztályok ingajáratban
- November 4. és a leszámolás kezdete – A sajtóirányítás és ideológiája
- Kínos kötelezettségek, tudatos megbízatások
- Kétségek és bizonyosságok

Háromnegyed évszázad állt már a Magyar Távirati Iroda mögött, amikor 1956 őszén szemben találta magát történetének egyik legnehezebb tájékoztatáspolitikai problémájával, az egyfelől ellenforradalomnak és kalandnak, másfelől forradalomnak és nemzeti szabadságharcnak, harmadfelől nemzeti és nemzetközi tragédiának minősített „tizenhárom napos forradalom” és megannyi szála bemutatásának feladatával. Az MTI történetének ezt a fejezetét nem lehet megkerülni, de egyértelműsíteni sem, mert akkor választ kellene adni arra a kérdésre, hogy mit és hogyan kellett volna csinálni a távirati irodának szinte naponként változó sajtóirányítás, szétzilált társadalmi és kormányzati struktúra, egymásnak ellentmondó helyzetjelentések és egymást kizáró helyzetértékelések mellett.

Egyetlen vigasztaló mozzanat van: 1956 elemzői, szakértői ma sem tartják lezárhatónak a vitát, tisztázottnak a részleteket, habár a lényegben immár nagyfokú az egyetértés: 1956 negyvenedik évfordulója újabb adalékokat szolgáltatott a tisztánlátáshoz, a higgadtabb mérlegkészítéshez is.

Egyelőre maradjunk 1956 sajtójánál, benne a Magyar Távirati Iroda szerkesztősegeinél, amennyire szerepük, tevékenységük a források alapján rekonstruálható, illetve amennyire hajlandók vagyunk hitelt előlegezni az elérhető forrásoknak.

Enoch Powell angol politikus mondta, hogy „a médiára panaszkodó politikus olyan, mint az óceánra panaszkodó tengerész”.

A budapesti Tudósítások Kiadó 1989-ben – nem előbb és nem később – 1956 sajtója címmel közrebocsátotta a Magyarországon 1956. október 23. és november 4. között megjelent legfontosabb újságok, újságszámok hasonmás kiadását. E dokumentumértékű anyagokat a Franciaországban élő Nagy Ernő gyűjtötte össze és a kötet bevezetőjében azt a véleményét fejezte ki, hogy „a különféle elképzeléseket, meggyőződéseket, irányzatokat tükröző újságok és röplapok – külön-külön is, együttesen is – önmagukért beszélnek”. Ezzel azt akarta indokolni, hogy semmilyen kommentárt nem fűz az összeállításhoz, mert, mint a kiadó előszavában olvasható, a benne foglaltak „hiteles tükrei ama két hét eseményeinek, vágyainak és törekvéseinek, felemelő és tragikus pillanatainak. Önmagukért beszélnek”.

Véletlen folytán 1989-ben a Magyar Krónika kiadásában egy másik válogatás is megjelent 1956 sajtója címmel. „Amennyire ez egy válogatásnál lehetséges, törekedtünk a tárgyilagosságra. Fölvettük minden politikai áramlat nyilvánosságára került állásfoglalását: beszédek, nyilatkozatok, követeléseket, kiáltványokat, vezércikkeket, esetenként az egyes lapok jellemzőnek ítélt helyzetelemzéseit... Semmi esetre sem kívánjuk azt a látszatot keltetni, hogy ami itt következik, az egyenértékű ama tizenhárom nap eseménytörténetével. Ez, itt, az akkori nyilvánosság keresztmetszete” – állt a kötet előszavában. Az összeállítás 101 akkori fényképet is tartalmazott, egytől egyig az MTI Fotó képeit, amelyek bizonyítják, hogy a távirati iroda fotósai minden lehetséges és lehetetlen helyszínen ott voltak, életük veszélyeztetése árán is teljesítették hivatásbeli kötelességüket, akárcsak újságíró kollégáik.

Nem kell különösebben hangsúlyozni, hogy a két összeállításban szó szerint közölt anyagok jelentős részének forrása az MTI, még ha ezt nem is tüntetik fel minden esetben. A válogatás jellemzője az, hogy a publikált közlések hitelesek, a későbbi esetleges cáfolatokkal, újragondolásokkal, újrafogalmazásokkal együtt – ami viszont kimaradt, az aligha kérhető számon. Az egyoldalúságok rendszerint térben és időben kiegészítik egymást...

A Magyar Távirati Iroda 1956 októberében, novemberében, de még decemberében is nehéz technikai, személyi és politikai feltételek között végezte munkáját, az állandóan „változó felhőzet” rányomta bélyegét termékeire, bár az akkori sajtó erre viszonylag kevesebb utalást tett, mint például a rádió hírszolgálat esetében. A lapok hetekre „leszoktak” az MTI-jelzés használatáról, pedig igyekeztek vagy kényte-

Mező Sándor felvétele a Parlamentnél készült (Egyike a kevés eredeti MTI felvételnek, amely elkerülte politikai rendőrség bizonyítékgyűjtő akciót)

lenek voltak a korábbinál feszesebb okmányyszerűséggel átvenni a távirati iroda által közvetített állásfoglalásokat, döntéseket, rendelkezéseket.

Politikai mérőföldkő volt a korábbi provokációs perekben halálra ítélt és kivégzett Rajk László, Pálffy György, dr. Szőnyi Tibor és Szalai András exhumált földi maradványainak örök nyugalomra helyezése a Kerepesi úti temetőben 1956. október 6-án. A múlt minden hibájának akkor megfogadott gyökeres felszámolása hatalmas társadalmi mozgáshoz vezetett. Az MTI azonban hírt adott arról, hogy a Biztonsági Tanács éppen a szuezi válsággal foglalkozik, hogy Tito elnök befejezte szovjetunióbeli látogatását, hogy október elseje óta nincs szögesdrót háló az osztrák–magyar határon, hogy Eisenhower kizárt minden haderőcsökkentési lehetőséget, hogy Budapest 100 millió rubeles szovjet hitelt kap...

1956 októbere a budapesti, szegedi, pécsi egyetemeken gyűlések sorozatát hozta, az ELTE bölcsészeti karán megalakult a Március 15. Kör: a szocialista törvényesség megsértői ügyének nyilvános tárgyalását követelték. A Petőfi Kör vezetősége október 22-én kérte, hogy a pártvezetés és a kormány minden eszközzel biztosítsa a szocialista demokratizmust Magyarországon, a Népfront valódi szerepének kialakításával, a munkásosztály jogos politikai követeléseinek teljesítésével, az üzemi öngazgatás és a munkásdemokrácia létrehozásával. Az MTI tudósítói ott voltak az összes budapesti és vidéki helyszíneken, miközben a külpolitikai szerkesztőség ontotta az anyagot a lengyelországi fejleményekről, Wladyslaw Gomulka történelmi beszédéről. A távirati iroda közölte a Magyar Írók Szövetségének közleményét, amely szerint a legmelegebben egyetértenek a Lengyelországban kibontakozó törekvésekkel, de felvonulást, tüntetést nem szerveznek, s ilyet nem is helyeselnek.

Október 24-én az akkori szerkesztési utasításokra következtetni engedő tudósítás-összefoglaló került kiadásra, amely „A Magyar Távirati Iroda jelenti Budapestről” címmel szerepelt számos, elsősorban vidéki lapban. A jelentés egyebek között a következőkről számolt be:

„Súlyos harcok folytak Budapest belvárosában. Az ellenforradalmi provokátorok megtámadták a Magyar Rádió épületét, a Szabad Nép székházát, megtámadtak több laktanyát, parthelyiséget. Amikor híre érkezett annak, hogy Nagy Imre, a Minisztertanács szerda délelőtt megválasztott elnöke beszédet mond, a gyárakban hangosbemondókat állítottak fel, hogy a munkában levők és az órségen tartózkodók is tájékozódhassanak a pártvezetésben és a kormányban beállott változásokról. Már a kora délutáni órákban a jelentések sora adta tudtul, a dolgozók örömmel fogadták ezt a változást, mert várták ettől az ellenforradalmi erők mielőbbi felszámolását és az 1953 júniusában meghirdetett program valóra váltását. A déli órákban már sok budapesti üzem jelentette, hogy ha nem is teljes erővel, de részlegesen megindult a munka...

A vidéki városokból is érkeztek jelentések, hogy a dolgozók felháborodva ítélik el az ellenforradalmi erők nagymérvű fegyveres provokációját. Üzemek, bányák dolgozói, dolgozó parasztok, egyetemi fiatalok, munkásifjak intéztek táviratot a Központi Vezetőséghez, biztosítva a pártot támogatásukról. Sok helyről érkeztek jelentések a napi tervek teljesítéséről is.

A délutáni órákban tisztulni kezdett a helyzet Budapest belvárosában is. A kormány felhívására egyre több csoport szüntette be a harcot, tette le a fegyvert. Este hat

óraig a főváros nagy részében helyreállt a rend, a támadók több helyütt eldobálták fegyverüket vagy megadták magukat.

A késő esti órákban már csak szórványos lövöldözés hallatszott a városban és csak néhány helyről jelentettek fegyveres küzdelmet. Ugyancsak a késő esti órákban sok üzem és gyár hívta fel a Magyar Távirati Iroda szerkesztőségét, és kérte annak közlését: csütörtök reggel a munkások jelenjenek meg a szokott időben munkahelyeiken, s lassanak hozzá a Minisztertanács elnökének, Nagy Imrének rádiószózatában is vázolt nagy célok megvalósításához, a békés, nyugodt és teremto munkához.

Október 25-én az MTI közölte, hogy az MDP Politikai Bizottsága Gerő Ernőt menesztve Kádár Jánost bízta meg a KV első titkárának tisztségével.

Az MTI rendre eljuttatta a tömegtájékoztatási szervekhez a kijárási tilalomról szóló rendelkezéseket, a közlekedési és közlekedési helyzetre vonatkozó híreket, a sűrűsödő bel- és külföldi állásfoglalásokat, a Magyar Újságírók Szövetségének nyilatkozatát, amelyben arra szólított fel „minden becsületes hazafit: ne hagyják magukat megtéveszteni és segítsenek a rend és a nyugalom helyreállításában”. Ugyancsak az MTI terjesztette Grósz József kalocsai érseknek, a püspöki kar elnökének állásfoglalását: „Elítéljük az öldöklést és a pusztítást. Híveink ezt tudják: ezért bizton remélem, hogy híveink ilyen üzemekben nem vesznek részt, hanem példát adnak a rend és nyugalom megőrzésére és békés munkával igyekeznek biztosítani a magyar jövőt.”

Az MTI a központi információk konzultációigényes és idegörlő kezelése mellett talált elég energiát ahhoz is, hogy vidéki helyzetjelentésekkel, tematikai körképekkel lássa el a magyar sajtót, tájékoztassa a budapesti fejlemények megyei visszhangjáról.

Hozzá kell tenni, hogy ezekben a napokban a naphegyi székház az MTI-sek egy része számára megközelíthetetlen, más része számára politikailag nem kívánatos objektummá vált. A hidakat lezárták, a fővárosban a nappali órákra is kiterjedő kimenési tilalom volt, a bicikliző munkatársaknak – köztük e sorok írójának is – „frontokon” és ellenőrzési pontokon kellett keresztülvégődniük, mire munkahelyükre értek: Október 27-én este az MTI a Kossuth rádióon keresztül kérte dolgozóit, „jelentkezzenek telefonon a munka felvételének megbeszélése céljából”.

Felhívással jelentkezett a sajtóban a Magyar Távirati Iroda forradalmi bizottsága: Ebben egyebek között követelte az MTI addigi vezetősége személyi összetételének alapos felülvizsgálását: „Túrheterlennek tartjuk – hangsúlyozta a felhívás –, hogy a Rákosi-klika elvtelen kiszolgálói a politikai mimikri nagy mestereiként most is megnyergelik a forradalmi ifjúság véres áldozatok árán kivívott eredményeit.” A forradalmi bizottság követelte továbbá, hogy a felelős szakmai pozíciókba egyetemi képzettség és hosszú szakmai tapasztalatok alapján az arra rátermettek kerüljenek, egyszer s mindenkorra szűnjék meg a szakmai tudás nélküli és csak az átkozott „káderlap” alapján folytatott politika. A bizottság felszólította a fiatalokat: haladéktalanul jelentkezzenek munkahelyükön, hogy „tisztá tollal, tiszta szívvel szolgálják felkelt népünk szent ügyét”.

Október 30-án a TASZSZ egy szovjet kormánynyilatkozat szövegét bocsátotta az MTI rendelkezésére. Eszerint „a szovjet kormány a szovjet néppel együtt mélységesen sajnálja, hogy a magyarországi események vérontáshoz vezettek. A szovjet kor-

Egy értékes felvétel az MTI archívumából: A sortűz után a Kossuth térről menekülnek a tüntetők.

mány a magyar kormány kérésére hozzájárult ahhoz, hogy a szovjet katonai alakulatok vonuljanak be Budapestre, de szem előtt tartva, hogy a szovjet alakulatok további magyarországi tartózkodása ürügyül szolgálhat a helyzet fokozott kiélezésére, utasítást adott katonai parancsnokságának, hogy vonja ki a szovjet katonai alakulatokat Budapestről, mihielyt ezt a magyar kormány jónak látja. Ugyanakkor a szovjet kormány kész tárgyalásokba bocsátkozni a Magyar Népköztársaság kormányával és a varsói szerződésben részt vevő más államok kormányával a szovjet csapatok magyarországi tartózkodásáról.”

Ezekben a napokban néhány lapban „A Magyar Távirati Iroda munkatársai” aláírással megjelent a következő nyilatkozat:

„Mi, a Magyar Távirati Iroda munkatársai, kisgazdapártiak, kommunisták; szociáldemokraták és parasztpártiak, lelkes örömmel vesszük tudomásul, hogy megalakult az új, független magyar kormány. Elsőrendű kötelességünknek tartjuk, hogy minden erőnkkel támogassuk a nemzeti egység kormányát az előtte álló feladatok teljesítésében, mindenekelőtt az ország függetlenségének, békéjének megteremtésében és abban, hogy mielőbb meginduljon a termelés a szántóföldeken, az üzemekben és a hivatalokban. A magunk részéről ehhez azzal kívánunk hozzájárulni, hogy – felszabadulva az elmúlt évek megkötéseitől és megtisztítva sorainkat a visszahúzó erőktől – hűen, becsületesen fogjuk tájékoztatni az ország népét a kül- és belpolitikai eseményekről. Éljen a harcokban született, független Magyarország!”

Az MTI nyomon követte a régi-új pártok megalakulását, vezető testületeik tanácskozásait és döntéseit, a szakszervezeti mozgásokat, a semlegességet követelő társadalmi kezdeményezéseket. November 1-jén hírt adott a Magyar Szocialista Munkáspárt megalakulásáról, arról, hogy Nagy Imre átvette a külügyminiszteri tárcát is, és tiltakozott bizonyos magyarországi szovjet csapatmozdulatok ellen, egyidejűleg lépéseket tett Magyarország semlegességének nemzetközi elismertetése érdekében.

November 1-jén az MTI beszámolt Eisenhower amerikai elnök nyilatkozatáról, amelyben csodálattal szolt a bátor magyar népről, látni vélte a nemzetközi igazságosság, bizalom és megértés korszakának közeledtét, ugyanakkor sietett biztosítani

a Szovjetuniót: az Egyesült Államok az új kelet-közép-európai kormányokat nem tekinti fegyveres, katonai szövetségeseknek. „Semmi hátsó gondolatunk nincs” – szögezte le a Fehér Ház ura Moszkvának szóló „benemavatkozási” üzenetében.

November 2-án az MTI kelet-magyarországi tudósítói részletes beszámolókat adtak újabb szovjet páncélos erők érkezéséről, sőt szovjet vasutasok tömeges megjelenéséről is a Záhony–Nyíregyháza közötti szakaszon, valamint a Dombóvár–Kaposvár térségében észlelt csapatmozdulatokról. Ugyanakkor megszorodtak a konszolidációról, a normális élet visszatérésének első jeleiről szóló tudósítások. Magyar-szovjet vegyes bizottsági tárgyalások kezdődtek és a Biztonsági Tanács ismét elővette a magyarországi helyzetet.

Az MTI bécsi tudósítója november 2-án arról számolt be, hogy az osztrák fővárosban tartózkodó Kéthly Anna figyelmeztetett sajtóértekezletén: ügyelni kell arra, hogy a forradalom eredményei ne sikkadjanak el úgy, ahogy ez 1919-ben történt.

November 3-án késő este még regisztrálhatta a hírügynökség, hogy a Felsőpetényből négy nappal előbb kiszabadított Mindszenty József volt hercegprímás rádióbeszédében közölte: nem ismeri el Nagy Imre kormányát. Aztán már zömmel kulisszák mögött folytak az események. Legalábbis az a meghatározó részük, amely Zsukov és Szokolovszkij, Andropov és Szerov, Arisztov és Malenkov dolgozószobáihoz kapcsolódott.

Ilyen időszakban az MTI-nek nyilván nem volt lehetősége megismerni, még kevésbé kiadásaiban foglalkozni Mikoján és Szuszlov budapesti villámlátogatásainak, tárgyalási pozíciójának részleteivel, vagy a brioni Hruscsov–Tito találkozóról kiszivárgott értesüléssel, miszerint a népi demokratikus országok vezetői egyetértettek abban, hogy „a magyarországi ellenforradalmat a szovjet fegyveres erő fogja felszámolni”. MTI-tudósítók nélkül zajlottak a tököli és szolnoki – vagy talán nem is szolnoki – események, s a magyar hírügynökség csak fokozatosan és óvatosan válhatott krónikásává az átcsoportosított szovjet egységek az egész országra kiterjedő hadműveleteinek. Viszont mind nagyobb teret kaptak a távirati iroda kiadásaiban a különböző rendű-rangú indoklások, a szovjet vezetésnek Magyarországhoz és az ENSZ-hez intézett felhívásai. Aztán sorra következtek összefoglaló jelentések áldozatokról, károkról, arról, hogy 1957 január végéig 200 000 ember hagyta el Magyarországot.

Egy epizód erejéig legyen szabad visszatérni 1956 novemberének fejleményeire és arra a szinte világpolitikai vagy világtörténelmi szerepvállalásra, amelyre az akkori történések akaratlanul is rákényszerítették az MTI egynemű munkatársát.

Az MTI vidéki tudósítói 1956. november 4. után is „nyitott szemmel” maradtak szerkesztőségi és szerkesztőségen kívüli őrhelyeiken. Solymár Józsefnek, a szolnoki MTI-kirendeltség akkori munkatársának neve kívánczik ide, aki a Literátor című irodalmi folyóirat hasábjain tette közzé 1956-os visszaemlékezéseit, de az Új Magyarországon egy jellemző epizód kapcsán egyebeket is „kitálalt”.

Solymár József szerint november 4. után az MTI megyei szerkesztőségei olyan utasítást kaptak, hogy kétféle anyagot szolgáltatassanak a központnak. A sajtó nyilvánossága számára készült anyagokat nagy „A” betűvel, a belső információs célra készítetteteket nagy „B” betűvel kellett megjelölni. A szolnoki MTI-s 1956. november 13-

án olyan információhoz jutott, miszerint a város pályaudvarán szögesdrótozott vagonokban letartóztatott magyar forradalmárokat utaztattak át és a vasutasok a vagonokból kidobott cédulákat találták, amelyek azt tudatták, hogy íróikat Szibériába viszik. A „B” jelű közleményt egy alkalommal szóról szóra beolvasta a Kossuth rádió, de világga röpítette az MTI Külföldi Adások Szerkesztősége is.

Aznapi este az információt átvette a Szabad Európa, a londoni rádió magyar adása, Amerika Hangja, számos nagy hírügynökség, de másnap Cabot Lodge az ENSZ-ben is felolvasta a jelentést. A KGB elnöke, Ivan Szerov, aki 1956 október–novemberében a szovjet állambiztonsági szervek magyarországi tevékenységét irányította, és Jurij Andropov, budapesti szovjet nagykövet írásban tájékoztatta a szovjet párt központi bizottságát az esetről és fejleményeiről. Ezt az iratot Borisz Jelcin orosz elnök 1992 novemberi magyarországi látogatása alkalmával bocsátotta a magyar fél rendelkezésére hatvanegy más, 1956-os tárgyú okmánnyal egyetemben. A Szerov–Andropov anyagban az állt, hogy Kádár János és Münnich Ferenc tőlük érdeklődött telefonon az ügy részleteiről, jelezve, hogy nem helyeslik az ilyen szovjet eljárást, mert ez készítette akkor a magyar vasutasokat általános sztrájkra, és rontotta el az egész belpolitikai helyzetet.

A két szovjet tisztségviselő arra hivatkozott, hogy akkor Magyarországon nem volt olyan börtön, ahol a „fegyveres lázadás tevékeny résztvevőiként és szervezőiként” letartóztatottak esetében biztosítani lehetett volna „az objektív vizsgálat lefolytatását”. Mindenesetre úgy döntöttek, hogy a jövőben a letartóztatottakat zárt gépkocsin fogják szállítani, megerősített konvojjal.

Az MTI berkeiben nem egy kísérlet volt a későbbi évtizedekben 1956 és kihatásainak elemzésére, ugyanakkor országosan és nemzetközi kitekintéssel is készültek olyan tanulmányok, amelyek a hírszolgálatot is érintő történéseket, összefüggéseket vettek bonckés alá, korántsem azonos végközvetkeztetésekkel.

Valószínűleg megfelel a valóságnak, hogy az 1956-os forradalom napjaiban az MTI-ben és az MTI révén működött éjjel-nappal az egyetlen, akkor a legátfogóbb információs rendszer, amelynek segítségével a különböző kormányzati szervek többé-kevésbé megbízhatóan tudtak tájékozódni arról, hogy mi történik az országban és a külvilágban.

Tény, hogy a forradalom leverését követően az MTI hírszolgálati szerkesztéspolitikájában – miként a tömegtájékoztatás egész rendszerében – az MSZMP KB Politikai Bizottságának mindenkor tájékoztatáspolitikai irányelvei, illetve a KB Agit. Prop. Osztályának eligazításai váltak mértékadóvá. Ezzel együtt és ennek ellenére – kiváltképpen a gazdasági reform, a bővülő nemzetközi politikai, gazdasági és kulturális kapcsolatok begyűrűző hatására – valamelyest tágultak a tájékoztatás határai, csökkent a tabutémák száma, rendszeressé vált a nyugati hírforrások felhasználása és közreadása az MTI hírszolgálatában.

Megjegyezhető, hogy a pozitív változások nem a központi sajtóirányítás ellenére következtek be, mint ahogy a központi sajtóirányítás keze volt a közvetlen megtorló és a későbbi „regulázó” rendszabályokban is.

„1957. január 1-jével valamennyi magyarországi lapkiadó vállalat postázta a felmondóleveleket – immár minden – magyarországi újságírónak. Új szerződést vi-

szont már csak a politikailag megfelelőnek ítéltnek kínáltak. Ebben meghatározó szerepet játszott a december közepén ismét felállított Tájékoztató Hivatal – állítja az 1995-ös Kóczy–Buzinkay–Murányi-féle magyar sajtótörténet, amely szerint 1957. január 20-án a MÚOSZ-nak csak az autonómiáját függesztették fel, viszont párthatározat mondta ki, hogy a megbízhatatlannak bizonyult rádió- és az MTI-nél „hajtsák végre a politikailag rossz elemek eltávolítását” s szerkesztősenként gondoskodjanak 2-3 paraszti- vagy munkáskáder azonnali újságírói képzéséről.

Ugyancsak az idézett magyar sajtótörténeti könyv szerint 1957 nyarán a Tájékoztató Hivatal mellé kinevezett sajtótanács döntése alapján a működésében felfüggesztett újságíró-szövetségben tagrevízióra került sor. A hat revíziós bizottság 95 újságíróat kizárt a MÚOSZ-ból, politikai és egyéb okok miatt pedig 200 újságíró jelentkezését elutasította. „Félszázra tehető azoknak a száma, akiket a bizottságok megrovással, vezetői tisztségtől való eltávolítással igazoltak. Mintegy 800 korábbi újságíró nem kérte felvételét” – írja Murányi Gábor, rámutatva, hogy a „megtisztított” MÚOSZ 1958 elején már visszakaphatta autonómiáját.

Az MTI szerkesztősegei 1957 elején hírt adtak a bolgár, csehszlovák, magyar, román és szovjet állami és pártvezetők budapesti tanácskozásáról, amelyen a magyarországi és a nemzetközi helyzetet vitatták meg, a kínai, magyar és szovjet párt- és állami vezetők moszkvai megbeszéléseiről, de újabb magyarországi tüntetésekről, a rögtönítélő bírások kiterjesztéséről, a menekültkérdés fejleményeiről is. Közreadták a Központi Statisztikai Hivatal jelentését, amely szerint az ország ipari termelése 1956 decemberében a szeptemberi szint egynegyedére csökkent és a harcok az árukészletekben 600 millió forintos kárt okoztak...

A szovjet propagandának 1957-ben új impulzusokat ad a világ első mesterséges holdjának felbocsátása (ezzel a szovjet interkontinentális rakétapotenciál megjelenése), a világ első atomhajtóműves jégtörőjének vízre bocsátása, majd 1958-ban Nyikita Hruscsov magyarországi látogatása. A TASZSZ mellett a „fogyaszthatóbb” szovjet propaganda jegyében 1957-ben színre lép az APN-Novosztij szovjet cikkszolgálat, amelynek a 60-as években átlag havi 800 publikációt sikerül elérni a magyar sajtóban, majd a 70-es évek elején külön szolgálatot is indít 150 magyarországi üzemi lap szerkesztősegei számára.

1958-ban Nagy Imre és társainak kivégzése, az ezzel kapcsolatos jugoszláv–magyar jegyzékváltás, a nemzetközi visszhang kezelése juttatja kényes és gyakorta bírált helyzetbe a távirat irodát. Hasonlóan kínos feladatokat jelentett az amerikai diplomaták, kémek és diverzánsok magyarországi „aknamunkájának” bemutatása, az ENSZ ötös különbizottsága jelentésének „beállítása” (a jelentés a Magyarország tárgyában hozott ENSZ-határozatok megvalósulásának helyzetéről szólt...), az Állami Egyházügyi Hivatal felállításának bejelentése, valamint a termelőszövetkezeti mozgalom sikereinek ecsetelése 1959-ben, és 1960 végén annak dokumentálása, hogy Magyarországon befejeződött a mezőgazdaság „szocialista átszervezése”.

Ami a sajtó 1956 utáni megrendszabályozását illeti, ezzel az új hatalom nem sokat várt. Az MSZMP állítólag eleinte mással volt elfoglalva, de az állami sajtóirányítás

gépezete beindult: 1956. december 19-én kormányhatározat született a Tájékoztató Hivatal életre keltéséről, Szirmai István vezetésével.

A Nagy Imre-kormány 1956. november elsején már tett hasonló kísérletet, de a Vásárhelyi Miklós vezette testületnek nem maradt ideje semmiféle sajtóstruktúra kialakítására. A sajtótevékenység fölött felügyeletet gyakorló országos hatáskörű kormány szerv feladata – hivatalos megfogalmazásban – 1956 előtt és után is az volt, hogy szervezze és összehangolja az államhatalmi és államigazgatási szervek tevékenységét érintő tájékoztató munkát, elősegítse a sajtószervek rendeltetésszerű működéséhez szükséges feltételek biztosítását, ellássa a sajtóigazgatási teendőket.

Mindez nem jelentette, hogy az MSZMP nem igyekezett átgondolni mindenekelőtt a sajtó irányításának ideológiai és szervezeti kérdéseit, később a történetek bizonyos általánosítható tanulságait is. Ez a folyamat akkor pragmatikusnak tűnt, csak később állt össze tétélesen leírható rendszerré.

Ha az 1956 utáni magyarországi tömegtájékoztatás keretfeltételeit, ezen belül a Magyar Távirati Iroda működésének viszonyítási alapjait tekintjük, a pártirányítás volt és maradt a meghatározó kategória, abból a felfogásból kiindulva, hogy Magyarországon a sajtó, a rádió és a televízió „alapvetően szocialista intézmény”, s irányításukat az MSZMP hivatott kézben tartani. A párt sajtópolitikusi meggyőződéssel hirdették, hogy akár szocialista, akár kapitalista országról van szó, minden tömegkommunikációs eszközt végső fokon a hatalmon levő pártok irányítanak. A sajtó hatalmi eszköz, tehát a tömegkommunikációs eszközök irányítása a pártirányítás fontos és szerves része, a tömegtájékoztatásnak „a párt” célkitűzéseit kell szolgálnia.

A Magyar Szocialista Munkáspárt megalakulásától kezdve fegyelmezett sajtót akart, úgy vélte, hogy a tömegtájékoztatás rendszere és intézménye hivatott tükröztetni az állampolgárok igényeit, egyetértését, kritikáját, továbbítani az egyénekhez a politikából származó feladatokat, lehetőségeket, jogokat és kötelességeket, de úgy, hogy a gazdasági, politikai, szellemi „felszabaduláson” belül is a felelősségvállaláson legyen a hangsúly.

A tömegtájékoztatási eszközök pártirányítása az ötvenes évek végétől tartósan a következő sémát követte: maga a pártirányítás a főszerkesztőn keresztül történik, a politikai ellenőrzés elsődlegesen a sajtószervezeten belül valósul meg, a párt- és állami szervek illetékességébe tartozik az előzetes informálás, az orientálás és az utólagos ellenőrzés. A XI. pártkongresszussal a szerkesztősegi pártszervezetek elnyerték a beszámoltatás és az ellenőrzés jogát. Minthogy az MTI – akárcsak a rádió és a televízió – munkáját felettes irányító szervek határozták meg, az MTI pártszervezetének alapvető teendője az volt, hogy előmozdítsa a felettes szerv határozatainak, utasításainak egységes értelmezését és hiánytalan végrehajtását, közreműködjék a politikai követelmények és a politikai irányítás érvényre juttatásában.

A sajtó pártirányításának ideológiai hátterét a polgári tájékoztatáspolitiká (nagyraoszt Leninre hivatkozó) bírálata alkotta és csak ezután következett a pártirányítás „aktív töltete”. Folyamatosan pellengérré került a „burzsoá” újságírás, amely ellentmondó hírek özönét zúdítja az emberekre, hogy képtelenek legyenek az eligazodásra, összekeveri a fontos és a lényegtelen eseményekről szóló információkat, hogy eltompítsa a politikai

Az erőszakos TSZ-szervezés idején 1959-ben készítette az MTI fotóriportere ezt a képsorozatot

realitások iránti érzéket, kábit és álomba ringat igaz elemeket is tartalmazó hamis kérdésfelvetéseivel, botrányos személyi hírek közreadásakor nem szólít társadalmi ellenőrzésre és beleszólásra, méltatlankodik a politika részkérdései miatt, miközben nem érinti a lényegét, a kormányt támadja és nem a rendszert és így tovább.

Ma túlzottnak tűnik a központi sajtóirányítás, különösen a pártirányítás rendszerének ilyen terjedelmes taglalása, de nem szabad elfelejteni, hogy ez egy hatalmi meghatározottságú, általánosan keresztülvitt, szinte katonás rendszer volt, változó, a hírhűség számára inkább kevesebb, mint több mozgásteret engedő rendszer, amely évtizedek sajtóéletére nyomta rá – igaz, egyre halványuló – bélyegét. Ezért a leírás nem szorítkozik az 1956–1961 közötti időszakra, hanem több vonatkozásban túllép ezen a periodizációs kereten, nem utolsósorban azért, hogy a sajtóirányítási mechanizmus és politikai motiváció ismertetése ne töredezzék szét túlságosan.

A sajtó pártirányításának 1956 utáni felértékelődését, előtérbe kerülését mutatja az állásfoglalások, eligazító megnyilatkozások sokasága. Az MSZMP Politikai Bizottsága 1958. január 21-én a sajtó helyzetéről és feladatairól, 1959. február 24-én a sajtóról, 1965. június 8-án a tájékoztatás megjavításáról hozott határozatot. A Központi Bizottság Titkársága 1966. június 21-én a tájékoztatás helyzetéről, az MSZMP Agitációs és Propaganda Bizottsága 1966. augusztus 31-én a sajtó káderhelyzetéről, 1970. szeptember 13-án a sajtószervek pártalapszervezeteiről tett közzé állásfoglalást. Az Országos Újságíró-aktívaértekezleten 1971. november 11-én Kádár János és Óvári Miklós is nagy beszédet mondott.

Miközben bizonygatni kellett, hogy a pártirányítás nem valamiféle operatív beavatkozást jelent („nem a pártban szerkesztik a lapot”), hanem *elvi-politikai irányítást*, hogy *testületek* döntenek a sajtópolitikai kérdésekről, s hogy az MSZMP KB közvetlenül csak a legfontosabb lapokat, a rádiót, a televíziót és a kulcspozícióban levő sajtószerveket irányítja, egy másik sajtóirányítási rendszer is működött, tudottan a párt intenciói alapján. Ez a rendszer szintén közvetlenül és folyamatosan érintette a Magyar Távirati Irodát.

A 60-as, 70-es években a szokványos megfogalmazás az volt, hogy a tömegkommunikációs intézmények és szervek pártirányításához „jelentős segítséget nyújt állami vonatkozásban” a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatala. A hivatal elnöke közvetlenül felügyeleti jogot gyakorolt – „önállóságuk érintetlenül hagyása mellett” – a Magyar Távirati Iroda és a Lapkiadó Vállalat felett, ellátta a Magyar Újságírók Országos Szövetségének egyesületi felügyeletét.

Am mindkét sajtóirányítási rendszer azon a feltételezésen alapult, hogy a politikai irányítás mégiscsak a főszerkesztőkön keresztül valósul meg, akik lényegében „pártmunkások” egyszemélyi politikai felelősséggel és „politikailag irányított önállósággal”.

A Kókay–Buzinkay–Murányi-féle magyar sajtótörténet ezt a mechanizmust a kilencvenes évekből visszatekintve a következőképpen mutatta be: „Az egyszemélyes főszerkesztői felelősség deklarálása... azt jelentette, hogy – a körütekintő kiválasztás után – a párt akaratát, az olykor csupán »kérésként« elhangzó utasításokat elegendő volt a szerkesztőségek élére kinevezett vezetővel közölni. Mivel... mind több sajtótermék jelent meg, központi irányításukat másképp aligha lehetett volna megoldani. A magyarországi lapok főszerkesztői egészen a rendszerváltásig kivétel nélkül a központi irányítás ellenőrzése alatt álltak.”

Murányi Gábor a sajtótörténet záró fejezetében, az 1948–1988 közötti szakasz „vázlatos áttekintésében” elmondja, hogy az MSZMP Agitációs és Propaganda Osztálya a laptípusok, illetve a megjelenés gyakorisága alapján több kategóriába osztotta a sajtótermékeket. A napilapok, a rádió, a televízió és az MTI főszerkesztőinek havonta egyszer a pártközpontban tartottak kötelező érvényű értekezletet – s ott rendszeresen értékelték, osztályozták az egyes orgánumok teljesítményét, esetenként ott hangzottak el a „szigorú figyelmeztetések”. Az ilyen típusú értekezleteket – melyeken gyakorta a Politikai Bizottság egy-egy tagja is megjelent – háttértájékoztatónak nevezték, s a „megrendelt” témákon túl nemritkán ott tiltották meg bizonyos ügyeknek akár csak a megemléztetését is.

Ugyanazoknak a főszerkesztőknek az „operatívabb” ügyek miatt kéthetenként a Tájékoztatási Hivatalban is meg kellett jelenniük, ahol az állami vezetés kíváncsiságait hallgathatták meg.

Mint Murányi Gábor megjegyzi, a központi akarat érvényesítésének egy másik eszköze az előzetes kontroll volt. A hatalom szempontjából nemkívánatos híreket „a monopolhelyzetben levő Magyar Távirati Iroda” nem továbbította a szerkesztőségeknek, később a bizalmas tájékoztatóban szerepeltek ugyan, de azokat a lapok nem közölhették.*

* A magyar sajtó története. 218–219. o.

HÍRÜGYNÖKSÉG „A LEGVIDÁMBB BARAKKBAN”

1962–1980

Új ellenségszemlélet, új gazdasági mechanizmus – MTI-„keresztmetszet” –
1965-ből – Európából Európába: „Alliance”-tagság – Ideológiai recidívák –
Mérlegen a Belpolitikai Szerkesztőség – Ösztönzések „szabályozott
pluralizmusra” – Hírügynökségi esettanulmány – Video-display a láthatáron –
Kádár János látogatása Kádár Jánosné egykori munkahelyén –
MTI-centenárium „totálkép” – Műszaki fejlesztési program – Ujságírói elit
az MTI-ből – Balatonaliga: mindenki a vendégünk – Harcos antiimperializmus
UNESCO-platformon

Évszázadunk hatvanas-hetvenes éveit jelezték, hogy a két nagy társadalmi-politikai-
katonai rendszer végső leszámolásra készül egymással. „Érett szembenállás” jellemezte
a változatlanul meghatározó amerikai-szovjet viszonyt, amelyben a felek még az eny-
hülést is a másik fél sebezhető pontjainak kifürkészésére használták fel.

Az MTI kellő tisztelettel adózott a nemzetközi történéseknek, ami pedig a hazai
viszonyokat illeti, továbbra is egyszerre volt azok tükrözője és „cél tárgya”.

A belpolitikai enyhülés, a gazdaságpolitikai ésszerűség és a tájékoztatáspolitikai
józanágyság elemei 1962-től tért nyertek Magyarország életében és a közvélemény nem-
csak konstataulta az 1956-os sebek kezdődő gyógyulását, hanem 1956-ra vezette vissza
a kedvező változások egy részét.

1962 novemberében a Magyar Szocialista Munkáspárt VIII. kongresszusa meg-
erősítette azt az 1957-ben kimondott elvet, hogy *pártonkívüliek is betölthetnek vezető
pozíciókat* – kivéve pártfunkciókat –, ha egyébként a szakmai-politikai követelmények-
nek megfelelnek. Az MTI-ben ez a döntés, akárcsak a származás szerinti kategóriák
megszüntetése, nagy megkönnyebbülést hozott, bár keresztülvitele nem volt problé-
máktól mentes.

Az MTI belföldi, különösen közgazdasági hírszolgálat a 60-as évek derekán lelkesen mutatta be, hogy a tervgazdálkodás a tervlembontás rendszere helyett főként közvetett, közgazdasági szabályozó eszközöket kíván alkalmazni. Ezzel aktívabb szerephez jutottak az áru- és a pénzviszonyok, a kereslet és a kínálat közötti kapcsolat. Valamivel javult a vállalati önállóság, ugyanakkor a munkások több lehetőséget kaptak a vállalatok ügyeibe való beleszólásra. Az „új gazdasági mechanizmus” elveinek elhatározása és 1968-ban történt hatálybalépése között bő három év telt el, ami alatt az MTI beszámolt a vitákról, az ankétokról, példákat hozott a nemzetközi gazdasági életből, egyebek között a negatív erkölcsi kihatásokra, a csoportérdeknek, az egyéni érdekeknek a társadalmi érdek fölé helyezésére vonatkozóan.

A politikai szűklátókörűség visszaszorulása és a politikai felvilágosodás térnyerése olyan döntésekben öltött testet, olyan továbblépési elképzeléseket értelt, amelyek bizonyos értelemben *kiemelték Magyarországot* ideológiai környezetéből, szinte „magyar modellt” vetítettek előre, olyannyira, hogy Budapestnek negyedszázaddal később sem a piaczgazdaság előnyeit és hátulütőit, sem annak a körülménynek a fontosságát nem kellett „felfedeznie”, hogy a „szociális” szó nem mellőzhető büntetlenül a piaczgazdálkodás jelzőjeként.

Az MSZMP Politikai Bizottságának 1965. június 8-i ülésén időszerűnek látszott ismét elővenni a tájkoztatáspolitikai kérdését. A határozat már úgy fogalmazott, hogy fel kell számolni a tájékoztatás őszinteségének, nyíltságának útjában álló előítéleteket. „Ha mi valamiről nem beszélünk, arról beszél az ellenség... Nem tekinthetjük rossznak, indokolatlannak, kispolgári kíváncsiságnak a párttagság és a közvélemény jobb tájékoztatása iránt az egész társadalomban megnyilvánuló igényt.”

A PB-határozat szinte a hírügynökségi ágazatról beszélt, amikor kimondta: a sajtó jobban teljesítse fontos funkcióját, a tényközlést, a hírszolgáltatást és ne használjon átlátszó, bosszantó, a lényeget elmosó kifejezéseket. Az állami és katonai titkokat meg kell őrizni, de állítólagos titokra való hivatkozással nem szabad gátolni a sajtószervek tájékoztató tevékenységét. Csökkenteni kell a protokoll-anyagok számát, a száraz kommunikéket váltás fel a színebb informáló tudósításra.

Mindez több mint három évtizeddel ezelőtt fogalmazódott meg, igaz, hogy a párt ezután is hangsúlyozta a szerkesztői kontroll fontosságát, ami egybecsengett olyan tételekkel, melyek szerint a demokratizmus szélesítése csak a dolgozó nép érdekeit képviselő irányzatok számára lehetséges, „a nép és a szocializmus ellenségeinek” nálunk semmiféle demokratizmus nem létezhet.

Meglehetősen jó áttekintésünk van az MTI szervezeti felépítéséről és sokirányú tevékenységéről a 60-as évek közepén, hála az intézmény konzultatív testülete, a kollégium által kiadott illusztrált könyvecskének. A hírügynökség élén változatlanul a vezérigazgató állt, akinek állandó helyettese volt a főszerkesztő. Az említett kollégiumban a vezérigazgató és a főszerkesztő mellett a szerkesztőségvezetők, az MTI szerkesztőségi titkára, valamint a Fotó Főosztály és a Gazdasági és Műszaki Főosztály vezetője foglalt helyet. Ez a testület általában kéthetente ülésezett, napi-rendi témáit a szerkesztőségi titkárság készítette elő vitára, és ugyanez a titkárság tartotta számon a kollégiumi állásfoglalásokat, a határozatok végrehajtását.

Az MTI fotószerkesztősége az ötvenes évek végén

Az MTI-nek 1965-ben öt szerkesztősége volt: a Külpolitikai Szerkesztőség, a Külföldi Sajtószolgálat, a Belföldi Szerkesztőség (szervezetileg ehhez tartozott a sport-hírszolgálat), a Külföldi Adások Szerkesztősége és a Fotó Szerkesztőség.

A Fotó Szerkesztőség a Fotó Főosztály keretében működött, a távirati iroda pénzügyi és technikai feladatait a Gazdasági és Műszaki Főosztály látta el.

A szerkesztőségi titkárság hatáskörébe tartoztak a személyzeti ügyek, a szervezeti kérdések, az ügyvitel és a nemzetközi kapcsolatok.

A Magyar Távirati Iroda 1965-ben több mint 200 újságíró alkalmazott, közöttük országos hírnevűeket, kereken hatvan külföldi hírszolgálati irodával és fotóügynökséggel működött

együtt. Naponta átlag 30 000 szót tartalmazó híryanagot továbbított távgépíron bel- és külföldi előfizetőihez. A műszaki anyagellátók kiszámították, hogy azoknak a perforált távgépíró-szalagoknak a hossza, amelyeken a napi hírszolgálatot adták, egy-egy nap meghaladta a 600 métert. Hasonló számításokból kiderült, hogy az MTI Fotó fekete-fehér fotópapírból egy év alatt 170 000, színes papírból 10 000 négyzetmétert használt fel. Az MTI különböző napi és heti kiadványainak száma megközelítette a huszat.

A Külpolitikai Szerkesztőség 17 fővárosban rendelkezett állandó külföldi tudósítóval. A külföldi hírszolgálati irodákkal és képszolgálatokkal részben cserealapon, részben fizetési alapon működött együtt. Szorgalmazta a hírcserét a „harmadik világ” akkor alakuló és segítségre szoruló hírügynökségeivel.

A 24 órás szolgálatot tartó Külpolitikai Szerkesztőség telexvonalon, illetve rádióteletype technikával jutott a partner hírszolgálati irodák adataihoz, amelyeket a rádió-figyelőszolgálat vételei egészítettek ki. A késztermék napi 70-80 jelentés volt, benne külkereskedelmi és világgazdasági információkkal. Ezeket a jelentéseket a felhasználó szerkesztőségek telexvonalon egész nap folyamatosan kapták. A külpolitikai kiadásnak volt egy tömörebben szerkesztett vidéki és futárok útján eljuttatott sokszorosított változata is.

Akkoriban kéthetenként, ezer példányban jelent meg a Világpolitikai Dokumentáció, amely naplószerű összeállításokkal segítette a sajtó külpolitikai tájékozottságát, folyamatában, főképpen országok szerint követve a nemzetközi politikai történetet.

A 60-as évek közepén az MTI mintegy 200 külföldi napi- és hetilap, illetve folyóirat feldolgozására talált lehetőséget. A lefordított cikkeket, kommentárokat, háttéranyagokat olyan szakosított – részben bizalmas jellegű – kiadványok tartalmazták,

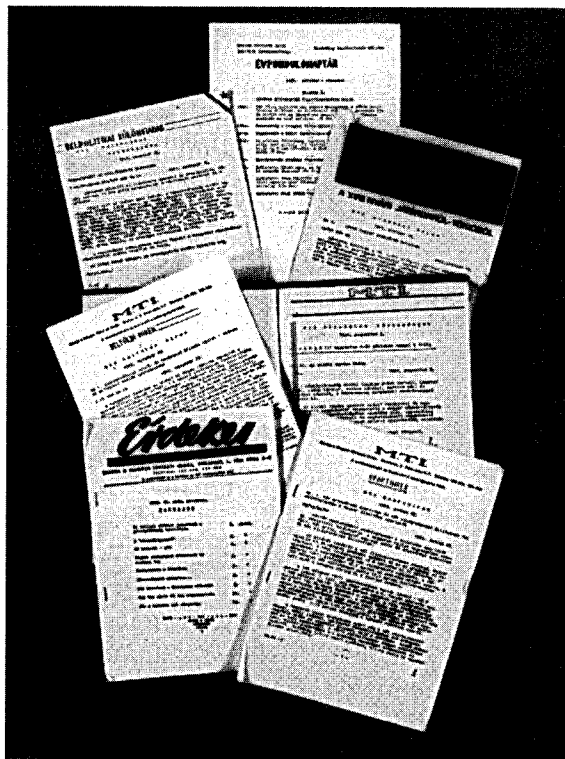
mint a Cikkszolgálat (Cikkek a nemzetközi sajtóból, „C”), a Dokumentumok, a Világ Minden Tájáról.

A Belföldi Szerkesztőség 70 tudósítót és szerkesztőt foglalkoztatott, belföldi tudósításokkal, hivatalos közleményekkel látta el a szerkesztőségeket. Országgyűlési ülésszakok idején külön kirendeltség dolgozott a parlamentben. A vidéki tudósítók a megyeszékhelyekről telexvonalon juttatták el anyagaikat a központba. A sport hírszolgálat jól felkészült munkatársi gárdára támaszkodott, az MTI sportújságírói külföldre is elkísérték a magyar sportolókat.

Az MTI a 60-as években a magyar mellett orosz, angol és német nyelven „exportált” hazai híryanagot a külföldi távirati irodáknak, sajtóügynökségeknek, a magyar nyelvű határon túli lapoknak és a külképviseletek sajtóirodáinak. Ezen az operatív szolgáltatáson túl idegen nyelvű bulletineket is kiadott, általában hetente. A magyar nyelvű emigrációs sajtó rendelkezésére állt a Hazai Tudósítások című kiadvány. Mindezt külföldre irányuló választékos fotószolgáltatás egészítette ki.

1967. január 3-án jelent meg első ízben a Daily News – Neueste Nachrichten, az MTI saját idegen nyelvű napilapja, amelynek megindulását Dobsa János készítette elő, és évekig ő volt a lap főszerkesztője. Az angol és német nyelvű MTI-újság abból a felismerésből született, hogy a Magyarországra érkező, magyarul nem tudó turisták információs szempontból légüres térbe kerülnek. Feladata az lett, hogy frissen, naprakészen tájékoztassa a Magyarországra érkező turistákat és üzletembereket. Persze tömegével használták a nyelvviskolák is, valamint szívesen forgatták a Budapesten működő külföldi diplomaták és tudósítók is, nem utolsósorban annak szondázására, hogy „meddig mer elmenni” a magyar hírszolgáltatás, és mi a különbség az MSZMP „befelé” és „kifelé” irányuló sajtópropagandája között.

A hírszolgálat gyors fejlődését a műszaki színvonal ütemes emelkedése kísérte és segítette. 1961-ben megkezdődtek az úgynevezett „szocialista kör” adásai. Az érintett országok közötti kábelvezetékes összeköttetés kölcsönösségi alapon lehetőséget nyújtott a gyors és gazdag hírcserére. 1967-ben kezdte meg működését az MTI magyar tervezésű és magyar kivitelezésű multiplex berendezése, amely módot adott képes és szöveges anyagok egy vonalon történő továbbítására (PIX+3, PIX+5, majd

Az MTI nyílt terjesztésű kiadványai a 60-as évek elején

1976-ban PIX+10). 1969-ben átadták rendeltetésének az MTI új hírközpontját, az 500 négyzetméteres nagytermet.

A távirati iroda fényképszolgálatát (INTERFOTO MTI) telefotó és légiposta útján működött együtt a külföldi hírugynökségekkel és a helyi képirodákkal. Az MTI fotóriporterei a világ minden részén megfordultak. A beérkező képanyag akkoriban havi átlagban 6000 fénykép volt, ezek megfelelő válogatás, képszövegfordítás és szerkesztés után jutottak el a lapokhoz és a televízióhoz, a felhasználási arány 60–70 százalékos volt. (1962. május 30-án nagy veszteség érte a Magyar Távirati Irodát: elhunyt nemzetközi hírű kiváló fotóművész munkatársa, Vadas Ernő, akinek képei külföldi lapokban is rendszeresen megjelentek. Számos hazai és külföldi kitüntetéssel büszkélkedhetett, a Fotóművészek Nemzetközi Szövetsége 1957-ben Honoraire Excellence nagydíjjal ismerte el munkásságát.)

Igen népszerűvé vált kezdeményezése volt az MTI-nek a Képes Híradó című, belföldi és külföldi fényképekből összeállított tábló, amellyel az ország minden részében találkozni lehetett. Ez volt a hírszolgálati iroda egyetlen olyan sajtóterméke, amely nem a lapok, hanem közvetlenül a széles magyar nyilvánosság számára készült.

Az MTI elismert fotóriporteri gárdája már a 60-as években sérelmezte, hogy nem kap kellő helyet, teret a lapokban. Feltette egy MTI-képeslap szükségességét is, de Várkonyi Péter, a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalának elnöke még 1970 őszén is úgy nyilatkozott, hogy a következő öt évben új lap indítását nem tervezi, s néhány képeslap terjedelmének növelését is csak 1974-től tette lehetővé a nyomdai kapacitás bővülése.

A kiterjedt, sokrétű szerkesztőségi munkát naprakész dokumentáció, archívum, szakkönyvtár, mikrofilmtár segítette, amely külső érdeklődők számára is hozzáférhető volt. 1969-ben önálló szervezeti egységként létrejött az MTI Dokumentációja. Addig külön dokumentációs rovatok voltak a belpolitikai, illetve a külpolitikai szerkesztőségben. Ezeket összevonták, majd a továbbiakban ellenőrző csoporttal, kiadványszerkesztőséggel, mikrofilmcsoporttal és szakkönyvtárral bővült az osztály. A magyar és idegen nyelvű lapok, valamint a dokumentációs kiadványok rendszeres feldolgozása 1971-ben kezdődött, 1972-ben belépett egy korszerű mikrofilmgépsor. A 60-as években indult, a hazai történelemeket feldolgozó Magyar Dokumentáció és a nemzetközi eseményeket összefoglaló Világpolitikai Dokumentáció című kiadványokhoz 1971-ben csatlakozott a szintén havonta megjelenő Várható Események, gazdag háttéranyaggal.

MTI Képes Híradó

Az MTI műszaki berendezéseinek értéke 1965-ben elérte a 20 millió forintot. A magyar hírügynökség iránti szakmai érdeklődés egyik megnyilvánulása volt a naphegyi MTI-székházban egymást érő bel- és külföldi látogatók sokasága. Az MTI országos elismertségének, a magyar sajtóban betöltött szerepe méltánylásának lehetett betudni, hogy a Magyar Újságírók Országos Szövetsége 1965. júniusi küldöttgyűlésén Barcs Sándort a szövetség elnökévé választotta.

Rohamosan nőtt és igényeiben „diverzifikálódott” az MTI-termékek fogyasztóinak táborra. Kísérleti adásokat kezdett 1957-ben a Magyar Televízió, majd egyre gyarapodott műsora, benne a híreket, kommentárokat, képeket igénylő programok. A rádió úgyszintén szélesítette hírszolgálatát, megindult a Reggeli Krónika, amely „koránkelésre” kényszerítette az MTI-t, sőt az éjszakai beosztású munkatársakra is új feladatokat ruházott. Éveken keresztül rádiós „stáb” működött az MTI-ben, hogy a műfaji igények ismeretében megfelelő szerkesztésben és csoportosításban küldje át a híreket a Bródy Sándor utcába.

Az MTI Fotó nagy műterme, a magyar reklámpia egyik fontos műhelye volt a 60-as – 70-es években

Mind a rádió, mind a televízió állandóan szerepeltette a Magyar Távirati Iroda külföldi állandó és kiküldött tudósítóit, akik ily módon is ki tudtak lépni a hírügynökségi „névtelenségből”.

De a nyomtatott sajtó is egyre több fogyasztót szolgáltatott az MTI számára. Az 1960-as években Magyarországon a napilapok példányszáma megkétszereződött. 1971-ben 21 politikai és 31 közgazdasági újság, folyóirat, szaklap jelent meg az országban. Az összes központi lapok együttesen elérték az 1 millió 800 ezer példányszámot. A hetilapok egy-egy példányszáma túlszárnyalta a 3 milliót.

Magyarország politikai és gazdasági élete iránt fokozatosan nőtt a külföld érdeklődése. Az 1960-as évek második felében felélénkültek az államközi és pártközi érintkezések, Magyarországon egymást érték a külföldi államférfiak és küldöttségek látogatásai, tárgyalásai, megjelentek a nyugati világ üzletemberei, vezető újságírói, államférfiai. A sajtót ismét elárasztották a közös közlemények, a protokollhírek, a megállapodásszövegek.

De élénkítette az érdeklődést néhány olyan magyarországi belpolitikai fejlemény is, amely az akkori „szocialista táborban” újszerűen hatott, talán megújítási szándékot, bá-

torságot, sőt némi önállóságot is tükrözött. Ezek közül itt egyet említenénk.

Politikai döntések először 1970-ben hangsúlyozták választásoknál több jelölt indításának lehetőségét. Ezt a korábbi jogszabályok sem tiltották meg, a gyakorlatban azonban csak kivételesen fordult elő. A vonatkozó párhatározat azt sugallta, hogy a választások demokratizmusát nem önmagában a jelöltek számában lehet mérni, nem kell tehát a több jelöltet politikai programmá tenni, de nem is kell elzárkózni tőle.

Az MTI azonban kénytelen volt a külföldnek is nagyobb figyelmet szentelni, a helyi „vulkánok” hol itt, hol ott kezdtek működni.

1970-ben új lépcsőfokra emelkedett a Magyar Távirati Iroda nemzetközi hírügynökségi kapcsolatrendszere, aminek az előzményeiről történeti konkrétsággal számolt be egy évtizeddel később Londonban megjelent munkájában Oliver Boyd-Barrett, a hírügynökségek világtörténetének egyik feldolgozója.

Finnország, Svédország, Norvégia, Dánia, Hollandia, Belgium, Svájc és Ausztria hírszolgálati irodái közös megállapodással 1939-ben hívták életre az Európai Hírügynökségek Szövetségét, hogy alternatív hírforrást teremtsenek a nagyhatalmak hírügynökségeivel szemben. A második világháború után a csoportosulás kibővült Spanyolországgal, Portugáliával, Franciaországgal, Angliával, Nyugat-Németországgal, Olaszországgal, Jugoszláviával, Görögországgal és Törökországgal, majd 1970-ben tagjai sorába vette Bulgáriát, Csehszlovákiát, Lengyelországot, Magyarországot, az NDK-t és a Szovjetuniót. A hírforgalom nem elsődleges jelentőségű a csoport szempontjából, amelybe integrálódtak a nagy európai hírügynökségek, viszont segítséget nyújthat valamely tagállamnak egy másik tagállamban zajló esemény gyors és jó minőségű tudósításában, amennyiben ezt az érdekelt fél kifejezetten igényli. Talán fontosabb a szövetség tagügynökségeinek műszaki együttműködési kötelezettségvállalása távközlési területen, valamint kiállása az országaik közötti szabad információáramláshoz fűződő közös érdekek védelmében.*

Alig telt el egy évtized Magyarországnak az „Alliance”-hoz való csatlakozása után, az MTI vezérigazgatóját, Lakatos Ernőt a szövetség soros elnökévé választották.

Az európai hírügynökségek műszaki együttműködésének szorosabbra fűzését a 70-es években több tényező sürgette. Nem beszélve az amerikai és a japán kihívás-

A belföldi és a külpolitikai főszerkesztőség közös nagyterme az MTI-ben, 1969 végén

* Oliver Boyd-Barrett: The international newsagencies. Constable, London, 1980. p. 214.

ról, új technikai lehetőségek körvonalazódtak a hírszolgáltatásban, a távközlésben, másrészt az „Alliance” tagállamaiban figyelemre és követésre méltó új műszaki megoldások bukkantak fel.

A 30-as évek végén megjelent a teljes oldal kinyomtatására alkalmas távirógép és képtávíró, a 70-es években a nyomtatott sajtó már igényelte a kis- és nagybetűket egyaránt alkalmazó szövegeket az összes ékezettel és írásjelekkel együtt.

Svájci hírügynökségek 1970-ben két távszedési hálózatot vezettek be: Az egyik a Schweizerische Politische Korrespondenz, a másik a Schweizerische Depeschengentur híreit továbbította az előfizetőknek és mind a kettőben szerepeltek a Sportinformationen anyagai. A távszedési rendszer lényege az, hogy a hírügynökségben, a távirati irodában (SPK, SDA, SI) a híryananyagot nemcsak megszövegezik, hanem ugyanott szedőgép vezérlésére szolgáló lyukszalagra is átviszik, és ezt a lyukszalagot közvetítik a szerkesztőségeknek, amelyek egyidejűleg természetesen a lyukszalag szövegének anyagát gépelt lapok formájában is megkapják.

A távszedési hálózati rendszer bevezetésének az volt az előfeltétele, hogy a lapnyomdák TTS (Teletypesetter) szedési berendezéssel, vagyis lyukszalag vezérlésű automatikus gyorsszedőgépekkel rendelkezzenek. Magyarországon akkoriban néhány ilyen szedőgép működött, de nem a lapoknál.

A 70-es évek végétől egyszerre realitássá vált, hogy a földi hálózatokat felváltják az egy ponttól több ponthoz közvetítő műholdak. A műholdas közvetítőrendszer előnyei nyilvánvalók voltak: óriási kapacitás, nagyobb megbízhatóság, jó átviteli minőség, a korábban hozzáférhetetlen piacok elérése, megtakarítások a távközlésben.

Magyarországon 1973. január 1-jétől megváltoztak a sajtó-helyreigazítással kapcsolatos szabályok. A sajtójog megreformálása keretében olyan törvényerejű rendelet született, amely szerint nem büntető eljárás keretében tárgyalják a sajtó-helyreigazítási ügyeket, hanem azok polgári eljárás keretébe tartoznak. Szegő Tamás a korábbi kormányrendelethez képest bevezetett tartalmi változásokat elemezve az újságíró-szövetség lapjában rámutatott: „A jövőben valótlán tények állítása esetén nemcsak az időszaki lap és a Magyar Rádió és Televízió kötelezhető helyreigazításra, hanem a filmhíradó – s ami a lapok számára igen lényeges –, a Magyar Távirati Iroda is. A jövőben tehát, ha az MTI-közlemény valótlán tényállásokat tartalmaz, akkor közvetlenül az MTI kötelezhető helyreigazításra. Ez természetesen az állampolgárnak is nagyobb biztonságot nyújt, hiszen a számára fontos helyreigazítás nemcsak abban a lapban jelenik meg, amelyben ő észlelte, hanem valamennyi lapban, amelyben az eredeti közlemény is megjelent.”*

A Magyar Távirati Iroda vezérigazgatójára, akárcsak a lapok főszerkesztőire, a rádió, a televízió elnökeire, különösen vonatkoztak az MSZMP Központi Bizottságának a kádarmunkáról 1973. november 28-án elfogadott határozatából adódó követelmények: „A politikai alkalmasság egyértelmű politikai elkötelezettséget, magas szintű képzettséget, a társadalmi-politikai kérdések iránti érdeklődést jelenti. Vezető munkakörökben olyan személyek dolgozhatnak, akik: kipróbáltak, meggyőződés-

sel szolgálják a munkásosztály hatalmát, a nép érdekeit, a párt politikáját; munkakörükhöz szükséges elméleti-politikai végzettséggel, illetve képzettséggel rendelkeznek, és rendszeres továbbképzésben vesznek részt, értik és ismerik a párt; a kormány politikáját, az irányításuk alá tartozó területen biztosítják annak végrehajtását; a döntéseknél és intézkedéseknél figyelembe veszik azok politikai hatását, következményeit; cselekedeteikben a társadalmi érdekek, politikai összefüggések az elsődlegesek és meghatározók; aktív közéleti tevékenységet folytatnak; erkölcsileg feddhetetlenek, életmódjuk, magatartásuk megfelel a szocialista erkölcs követelményeinek; tevékenységükben a szavak és a tettek egységet alkotnak; érvényre juttatják és fejlesztik munkaterületükön a szocialista demokratizmust; helyesen élnek a rájuk bízott hatalommal, örködnék a közélet tisztasága felett.”*

A MÚOSZ folyóirata, a Magyar Sajtó 1973 februári számában az MTI Külföldi Sajtószolgálatának részletes, szinte naprakész bemutatásához bocsátotta rendelkezésre hasábjait. A 37 tagú szerkesztőség akkor 274 külföldi lapot szemlézett, ezekből 138 származott a szocialista országokból. A szerkesztőség vezetőjével együtt heten végezték a lapszemlézést és a szerkesztési munkát, kilenc állandó belső fordító és négy olvasószervező tartozott még a KS-gárdához, amely hat, úgynevezett belső kiadvány gazdája volt, míg nyolc kiadványt minisztériumokkal, illetve az egyes minisztériumokhoz tartozó tudományos intézményekkel együttműködve adott ki a szerkesztőség.

A bemutatkozó cikkből kiderült, hogy míg az átlagosan 50 oldalon, hetenként kétszer megjelenő Cikkek a nemzetközi sajtóból elnevezésű bulletinnek, a KS legismertebb bizalmas kiadványának akkor 1588 előzetője volt, a „C” kiadványból 1969-ben kivált „G” kiadványra (Gazdasági cikkek a nemzetközi sajtóból) 1973-ban már több mint két és fél ezer előfizetőt sikerült toborozni, és mellékleteként bátran lehetett vállalkozni egy, a szocialista integrációval foglalkozó kiadvány megjelentetésére is.

A Külföldi Sajtószolgálat a filozófiai, társadalomtudományi, gazdasági pluralizmus eszmevilágát közvetítette az Elméleti cikkek című, kéthetenként megjelenő kiadvánnyal, amely a Társadalomtudományi Intézet közreműködésével készült a leglényegesebb elméleti irányzatok megismertetésére – akkor természetesen a velük kapcsolatos marxista álláspont kialakítása céljából.

Mindenre kiterjedő mérlegkészítés ideje volt az MTI Belföldi Szerkesztősége számára 1973 vége, amikor is kollégiumi bonckés alá került a hírügynökségi, elsősorban belpolitikai párt állásfoglalások végrehajtásának egyik központi szektora. A szerkesztőség vezetése beszámolhatott a belföldi híradás politikai tartalmának, mondánivalójának gazdagodásáról, a hírek politikai töltésének erősödéséről, e fejlődés pozitív társadalmi hatásáról.

A központi lapok 1973-ban a belföldi kiadás anyagainak 90 százalékát (terjedelemben körülbelül 60 százalékát) használták fel, a rádiót, a televíziót és a vidéki sajtót is figyelembe véve a szerkesztőség elmondhatta: „gyakorlatilag nincs elvesztett

* Magyar Sajtó, 1973. május-június. 148–150. o.

* Fodor László, id. mű 94. o.

hírünk.” Javult a Belföldi Szerkesztőség együttműködése a rádióval és a televízióval, irányt vett az egymást kiegészítő tömegtájékoztatási munkára, felhívta a figyelmet a két médiapartner jelentős politikai műsoraira.

A Budapest-centrikusság tovább enyhült, az MTI belföldi híryananyagának 50–55 százaléka vidéki eredetű volt. Ugyanakkor nőtt a magyar külpolitikát megvilágító hírek, interjúk, kommentárelemek tartalmazó háttéranyagok száma. A magyar lapokban egyre gyakrabban lehetett olvasni: „Az MTI diplomáciai munkatársa írja”.

A Belföldi Szerkesztőség az országgyűlési ülések részletes tudósítása mellett a sajtó rendelkezésére állt a teljes jegyzőkönyvekkel is, a megyei lapok megkaphatták az ottani képviselők beszédének teljes szövegét. A hétköznapi „krimik” fokozatosan kivonultak a belpolitikai kiadásból, teret nyertek viszont a jogpolitikai állásfoglalások, a jogtalan haszonszerzéssel, a társadalmi tulajdon védelmével vagy a büntetőjog új irányelveivel foglalkozó anyagok. Erőre és hitelességre kapott, operatívabb lett az egészségvédelmi propaganda. A gazdaságpolitikai hírszolgálat gerincét a központi gazdaságpolitikai intézkedésekhez és eseményekhez közvetlenül kapcsolódó országos jellegű információk képezték. A *termeléscentrikus* és a *fogyasztáscentrikus* gazdasági agitáció közötti vitát az MTI az *olvasócentrikus* tájékoztatás javára döntötte el. Erőteljesen ezzel jól megfér az élelmiszer-gazdaság időszerű kérdéseinek kiemelt kezelése.

A belpolitikai újságírók ösztönzést kaptak arra, hogy jobban foglalkozzanak a munkások kultúrálódásával, tanulásával, a fizikai dolgozók gyerekeinek továbbtanulásával, a munkakörzetek közlekedésének javításával, a kedvezményes lakáshoz jutási akciókkal.

Élénkült a magyarországi nemzetiségi ügyek szerepeltetése, de az MTI-seknek gondot okozott a kormányelőterjesztések szövegének megszerzése (a Magyar Hírlap ezeket hivatalból megkapta), a rendkívüli eseményekkel kapcsolatos tájékoztatás központi görceinek ismétlődése, a gyorsíró szakma elhanyagoltsága és lebecsülése, a MÚOSZ közönye a hírügynökségi újságíróképzéssel szemben. Felsőbb szervek a dícséretekből rendszeresen kifelejtették az MTI-t, az elkövetett hibákat, tévedéseket viszont következetesen felrötták.

Az MTI Belföldi Szerkesztőségében – Budapestet és a megyéket tekintve – 1973-ban 72 újságíró dolgozott, a legtöbb 20–25 éves hírügynökségi gyakorlattal rendelkező törzsgárdatag. Az újságírójelöltek próbaidőre kerültek a szerkesztőséghez, politikai képzettségéből, magatartásból, szakmai készségekből kemény próbákat kellett kiállniuk, a vezetés rövid úton megvált az alkalmatlanoktól.

A „kollégiumi bonckés” még nem jelentette, hogy az MTI Belföldi Szerkesztőségének teendőit és szerkesztési feladatait értik és ismerik anyagainak felhasználói. Burján Sándor, a szerkesztőség akkori vezetője a Magyar Sajtó 1976 januári számában vállalkozott az együttműködés kérdéseinek tisztázására. „A hírszolgálat szemszögéből” című cikkében mindenekelőtt azt kellett kifejtienie, hogy a vezetése alatt álló szerkesztőség mások sérelme nélkül nem dolgozhat egyetlen lap szája íze, saját igénye szerint sem, ami viszont azt is jelenti, hogy az MTI anyagainak a fogadó szerkesztőségekben kívánatos a lap profiljának és olvasóközönsége ízlésének megfelelően átalakítani és tálalni. Ez a „fazonigazítás” azonban a leggyakrabban elmarad, ehelyett némelyik lap speciális igényeit is az MTI-n próbálja behajtani, s ha egyedi köve-

telményeit nem teljesítik, akkor szürkének minősíti a Belföldi Szerkesztőség termékeit, uniformizálónak a távirati irodát.

Ami a belföldi vonatkozású anyagok terjedelmét illeti, itt is indokolatlan a lapok méltatlankodása: a közlésre szánt hírszolgálati anyagokat szakértői beavatkozással kell beilleszteni a lap összképébe, a rövidítést vagy kiegészítést, a témakiemelés, sőt az átírást nem lehet „megtakarítani”. Ha viszont a lapok „rádiócentrikusnak” érzik az MTI belföldi anyagainak és ez több munkát okoz szerkesztőiknek, ismét csak be kell látniuk a szerkesztőségi beavatkozás szükségességét.

Az országos eseményelőrejelző szolgálat bevezetésével kapcsolatban Burján Sándor felhívta a figyelmet arra, hogy egy esemény *előrejelzése* nem jelent feltétlen *tudósítási kötelezettséget* az MTI számára. Bírálta azt a gyakorlatot, hogy némelyik szerkesztőség ellenőrzés nélkül, egyszerűen megtörtént tényként leközi az előrejelzést. Az MTI újságírói – jegyezte meg cikke végén – szeretik, ha változatlanul viszontlátják vagy viszonthallják tudósításaikat, de még szívesebben veszik, ha a lapok nagy gonddal, hozzáértéssel, olvasóközönségük igényének, ízlésének megfelelően átalakítják azokat.

Visszaugorva két évet, megemlíthető, hogy sokrétű egyeztetés és konzultáció után elkészült és 1974. július 1-jétől érvénybe lépett a munkaügyi miniszternek és a Tájékoztatási Hivatal elnökének együttes utasítása az újságírók munkaviszonyának egyes kérdéseiről és munkabéréről. Az MTI-nél dolgozó újságírókra vonatkozóan az utasítás kimondta, hogy másodállást, mellékfoglalkozást csak vezérigazgatói hozzájárulás alapján vállalhatnak, a fegyelmi jogkört a vezérigazgató gyakorolja, az újságírók alaphéret a vezérigazgató állapítja meg, ugyanancsak ő szabályozza az újságírók anyagi ösztönzési rendszerét.

Az MTI-nél főszerkesztői és főszerkesztő-helyettesi munkakör csak a Tájékoztatási Hivatal elnökének engedélyével szervezhető, a besorolás feltétele egyetemi vagy főiskolai végzettség és ötéves újságírói gyakorlat – vagy tízéves újságírói gyakorlat. Hasonló feltételeknek kellett megfelelnie a hírügynökség esetleges felelős szerkesztőjének. Felsőfokú végzettséggel kellett rendelkezniük az MTI turnusvezetőinek, a megyei szerkesztőségek vezetőinek és helyetteseiknek.

A Tájékoztatási Hivatal elnöke külön rendelkezésben szabályozta az újságíró-gyakornokok és a pályakezdő újságírók alkalmazását és képzését, az Újságíró Felvételi Bizottság és az Újságíró Szakvizsga Bizottság hatáskörét és működési rendjét. A gyakorlatokkal szemben politikai feltételeket is támasztottak (szocialista meggyőződés, a munkásosztály hatalmának meggyőződéses szolgálata).

A Magyar Távirati Iroda fotóriporterei számára 1975 az egyik „diadalév” volt. A World Press Photo világversenyén fotósainkat ért díjzuhatag talán irigyeink számát növelte, az 1976-os montreali olimpia viszont sok barátot szerzett az MTI-nek mind a honi, mind a nemzetközi sajtóban. A távirati iroda élő vonalat bérelt és a nap teljes 24 órájában megbízható, gyors összeköttetést biztosított nemcsak a magyar tudósítóknak, hanem azoknak a külföldi kollégáknak is, akik Varsóba, Bécsbe, Szófiába akarták eljuttatni beszámolóikat. A montreali magyar műszaki csoport telefonköz-

Friedmann Endre a Fogolycsere Vietnamban című sorozatával nyert aranyérmet a sajtófotósok világversenyén

pontot üzemeltetett, magnetofon-felvételeket készített „időzített továbbításra” és karbantartotta éjjel-nappal a műholdas összeköttetést. Az MTI-nek volt kint egy képtávíró berendezése, amely tengeralatti kábelén tartotta a kapcsolatot Budapesttel és negyedóra alatt eljuttatott egy képet a Naphegyre. A költségeket az MTI részarányosan osztotta el a képviselt sajtószervek között, de mindegyik csak töredékrészt költött el annak, amit egyébként az egyenkénti budapesti hívások emésztettek volna fel.

1976 elejétől jelentkezett teljes – általában havonkénti – rendszerességgel az MTI dolgozóinak lapja, a „Tudósító”, amely alkalmi jelleggel már a korábbi évtizedekben is eljuttatta olvasóihoz a hírügynökség háza tájának híreit. A lapot a rendszeres megjelenés első évében, majd 1983-tól 1986-ig, végül pedig 1991 decemberétől 1995 októberéig Sebestyén Tibor szerkesztette. E két évtizedben Andai György két évig, Nagy Lajos két szakaszban kilenc évig volt felelős szerkesztője a lapnak, amelynek 1995 óta Buga István viseli a gondját. A „Tudósító” havonta 1000 példányban jut el az MTI munkatársaihoz és nyugdíjasaihoz, készséggel ad helyet hasábjain közérdekű cikkeknek, közleményeknek, fényképeknek, de humoros írásoknak és rajzoknak is.

1977. január 1-jén indult az MTI-ben a Budapest Press nevű exportszerkesztőség, amely kezdettől fogva orosz, német, angol, francia, spanyol, illetve még alkalmanként lengyel, olasz, portugál és arab nyelven készített magyar vonatkozású anyagokat a külföld számára, magyar nyelven megszerkesztett alapanyagokból. Az MTI sajtóüg-

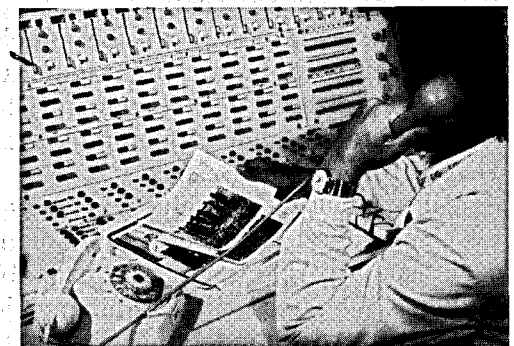
nöksége a 80-as évek közepén tervbe vette, majd meg is valósította az európai fővárosokban működő magyar sajtóirodák napi híryanaggal való ellátását.

Az MTI és az MTI Fotó gazdálkodási viszonyát érintette az az 1976-os pénzügyminisztériumi rendelet, amely a költségvetésből gazdálkodó intézmények szervezeti felülvizsgálatáról intézkedett. Barcs Sándor a Minisztertanács Főkönyvelőségének hasonló tárgyú levelére 1976. április 12-én válaszolt, és kimutatta, hogy sikerült politikus riportergárdát kinevelni, az MTI Fotó szerződést kötött minden nagyobb nemzetközi fotóügynökséggel, megszervezte a külföldre irányuló magyar képadást, amely 1975-ben 12 ezer dollárt is jövedelmezett.

Az 1958 és 1976 közötti időszakban – mutatott rá válaszlevelében a vezérigazgató – az MTI Fotó megkilencszerezte termelési értékét, az egy főre jutó termelési érték pedig megnégyszereződött. (Tizennyolc év alatt a létszám csak két és félszeresére emelkedett.)

A csehszlovák hírügynökség a „Pressfoto” megszervezésével teljesen az MTI-mintát követte, de előretört, mert a csehszlovák kormány olyan jogokat is engedélyezett számára (export jogkör kiszélesítése, kiadói jog, a nyomdai műfaj bekapcsolása stb.), amelyeket a magyar hírügynökség igényelt ugyan, de nem kapott meg. Az NDK-beli ADN hírügynökség kebelén belül külön részleg lett a Zentralbild és a TASZSZ is az MTI-t mintázta, amikor külön elszámolási egységként létrehozta a Fotókrónikát ugyanazokkal a feladatokkal, mint amelyeket az MTI Fotó ellát.

Barcs Sándor levelében közölte, hogy az MTI változatlanul, mint költségvetési folyószámlás szerv fog működni, biztosítják az MTI Fotó önelszámolását, s ez utóbbi, mint az MTI termelő főosztálya – mint külön költséghely – egységes egészet alkot. Az MTI Fotó továbbra is kettős felügyelet alatt marad: a szerkesztőségeket a vezérigazgató szerkesztőségi helyettese, a gazdasági és műszaki tevékenységet a vezérigazgató gazdasági helyettese felügyeli.

A telefoto operátor a világ minden részéből vonalon kapja a sajtófotókat

Barcs Sándor vezérigazgató egyébként 1977 tavaszán felvetette a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalánál az MTI egész profiljának kérdését, és ezt ott megvitatták, majd az elgondolások részletesebb kifejtését kérték. Várkonyi Péter, a Tájékoztatási Hivatal elnöke 1977. május 31-én válaszlevelében mindenekelőtt leszögezte:

„Az MTI politikai hírügynökség, az állam tulajdona, a párt sajtóirányító munkájának egyik legfontosabb eszköze. Ebből következik, hogy minden olyasmit, ami ezt a feladatát erősíti, javítja – támogatni, fejleszteni kell. S minden olyasmit, ami ezt az alapvető feladatot elnyomja, homályosítja vagy gátolja – fel kell számolni.”

Várkonyi Péter tényösszeállítást kért az 1968-ban bevezetett költségvetési folyószámlás gazdálkodási rendszer majd egy évtizedes hasznos tapasztalatairól és káros vagy károssá válható mellékhatásairól – megfelelő elemzéssel összekötve –, majd

annak leírását, hogy az MTI gazdálkodási rendszere milyen hatást gyakorolt a sajtó, a rádió, a televízió és „más propagandaszervek” munkájára, gazdálkodására, milyen feszültségek keletkeztek, vagy vannak kialakulóban, mi lehet ezek megoldása.

„Demoralizáló lenne – írta a Tájékoztatási Hivatal elnöke –, ha a munkatársak tudatában eluralkodna a kereskedelmi szemlélet, ami a politikai tevékenység lebecsüléséhez, degradálásához vezetne. Ezért én a széles körű kereskedelmi tevékenység elszabadítását az MTI-ben nem alternatívának, hanem veszélyes, súlyos hibákhoz vezető útnak minősítem.”

Barcs Sándornak az MTI exportjoga bővítését illető fejtegetését, amellyel a vezérigazgató a legrészletesebben foglalkozott előzetes előterjesztésében, Várkonyi elvetette, mondván, hogy az nem deviza-többletbevételt jelentene a népgazdaságnak, hanem konkurenciát már meglévő magyar vállalatoknak, versengést köztük.

Pálos Tamás, akkoriban az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Osztályának vezetőhelyettese 1977. november 9-én ellátogatott az MTI-be, részt vett és felszólalt a Daily News – Neueste Nachrichten szerkesztőségi értekezletén. A *külföldi propaganda* passzív felfogásának tulajdonította azt a korábbi véleményt, miszerint nem kell ilyen propagandát folytatni, mert az ország önmagáért beszél. „Egy olyan ország, amelynek olyan nagy érdekei fűződnek a külgazdasághoz, mint nekünk, nem engedheti meg, hogy nem befolyásolja azt a külföldet, amellyel kereskedni próbál” – mutatott rá, egyebekben a hazánkban tartózkodó külföldiek tájékoztatását nevezte a két nyelvű MTI-lap fő feladatának.

Hangsúlyozta, hogy nem lehet kétféle propaganda: egy hazai és egy másik, amely egy exportra szánt Magyarországot mutat be. „A lapnak a magyar sajtóhoz viszonyítva némi szabadsága van – mondotta –, de nincs annyi szabadsága, mint a kifejezetten külföldre menő orgánumoknak. Több van, mint az MTI Belpolitikának, de kevesebb, mint a KASZ-nak...”

Pálos Tamás egyetértett azzal, hogy a lap szerkesztőségi kollektívája nehéz éveket élt át. „Borzasztó lehetett úgy dolgozni, hogy közben a lap létjogosultságát kétségbe vonták. Azt hiszem, a legnagyobb köszönet illeti azokat, akik ilyen idegállapotban is jó lapot csináltak. A bizonytalanság most megszűnt, az alapvető szemlélet megváltozott” – mondotta végezetül.

Egy enyhülési hullám kétségkívül érzékelhető volt az országban a 70-es évek második felében, ezt más párttisztviselők is alátámasztották, sőt keresték a másképp gondolkodás óvatos elfogadtatásának útjait, módjait.

„Hazánkban a nyílt osztályütközetek időszaka s vele együtt a közvetlen gyors tudati változások kora elmúlt” – állapította meg Fodor László két évtizeddel 1956 után, és idealizált küldetést körvonalazott mind a sajtó, mind annak pártirányítása számára: „Segíteni kell az olyan légkör kialakítását, amelyben azok érzik jól magukat, akik szocialista módon dolgoznak, élnek és gondolkodnak. S ne teremjen babér azok számára, akik mások rovására kívánnak boldogulni...”

A pártközpont munkatársa odáig ment, hogy a sajtó pártirányításáról szóló – már többször idézett – munkájában szinte elmarasztalta a 70-es évek végének közönségét

amiatt, hogy ez a közönség zömmel „erősen irányított, ellenőrzött hírközlő szervnek fogja fel a sajtót. Ami a lapokban, a rádióban, a televízióban megjelenik, illetve elhangzik, hivatalosnak, sugalmazottnak tekinti. A legkisebb eltérés mögött is keresik a politikai háttérrel. El kellene kezdeni e felfogás megváltoztatását. A differenciált, a hivatalos, a félhivatalos és a szocialista társadalmi elkötelezettségű sajtónak bátrabban kellene – a párt nemzetközi és belpolitikájának alapvető igénye és támogatása mellett – a másodlagos kérdésekben egymástól eltérő véleményeknek is hangot adnia” – vetette fel Fodor László újságíró-tankönyvnek szánt munkájában.*

Az MSZMP Politikai Bizottsága 1977-ben állást foglalt a tájékoztatás főbb kérdéseiben, magasabbra emelte az MTI munkájával szemben támasztott mércét is – állapították meg a távirati iroda vezetői, akik hosszú távra szóló munkaprogramot dolgoztak ki, lényegében egy 1990-ig szóló fejlesztési koncepciót. A PB-határozat után két év alatt az MTI mintegy 60 vezetői posztja közül 20-ban személyi változás következett be. Kicserélődött többek között a személyzeti osztály vezetője, a titkárság vezetője, a Fotó igazgatója, a Fotó főszerkesztője, valamint több főosztályvezető. E két év alatt újságírói, fotóriporteri munkakörbe 40 fiatalat vettek fel, közülük 32 egyetemet vagy főiskolát végzett, 25 két vagy több idegen nyelv ismeretével rendelkezett, igaz, többségük politikai tapasztalatokat, közéleti jártasságot addig nem szerzett.

A PB-határozat nyomán oktatási részleget és feladatokat kapott az MTI személyzeti osztálya, rendszeressé vált a vezetőképzés. Nagyratörő fejlesztési tervek születtek, és megtörténtek az első lépések azok pénzügyi háttérbiztosítására. Csupán az első lépések, mert közben megnehezült az ország gazdasági helyzete. Az MTI 1978-tól „öneltartóvá” vált, külön állami támogatásban nem részesült. Közben a távirati iroda „kinőtte” az ötvenes évek elején – hozzá kell tenni, gyenge minőségű építési kivitelezésben – elkészült naphegyi székházat, így állandósultak a rekonstrukciós munkálatok, a költözködések és széttelepítések.

A távirati iroda ekkor már közeledett fennállásának századik évfordulójához, a történelmi mérlegkészítéshez. Ha mégis helyt adunk egy közbülső „funkcionális keresztmetszetnek”, akkor ennek egyebek között személyi okai vannak, főként az MTI-keresztmetszet készítőjének a hazai és nemzetközi újságíróképzésben, a hírügynökségi újságírás elméleti és gyakorlati kérdéseinek kimunkálásában szerzett érdemei.

Ami a 70-es évek végét illeti, az MTI egyik lehetséges bemutatását a Külpolitikai Szerkesztőség turnusvezetője, Bochkor Jenő adta, akinek „Hírügynökségi újságírás” című tanulmánya Magyarországon az első ilyen témájú, összefoglaló igényű munka volt.

Bochkor Jenő 1978-cal egy olyan időszakot rögzített, amikor az MTI 1100 dolgozót, köztük kétszáz újságírót és fotóriportert foglalkoztatott, s 70 külföldi hírügynökséggel, sajtóügynökséggel és fotóügynökséggel tartott fenn rendszeres cserekapcsolatot. A hírügynökség élén továbbra is a vezérigazgató állt, első helyettese, az MTI főszerkesztője a szakmai-politikai munkát irányította, a gazdasági vezérigazgató-helyettes a hírügynökség pénzügyeiért, gazdasági tevékenységéért volt felelős. A

* Fodor László, id. mű, 68. o.

vezérigazgató döntéseinek kialakításában fontos szerepe volt az igazgatótanácsnak, és a szélesebb körű konzultatív testületnek, a kollégiumnak.

A Belpolitikai Szerkesztőség feladata a 70-es évek végén is a hazai eseményekről való tudósítás, fontos információk és állásfoglalások közlése volt. Ezt Budapesten 70 munkatárs látta el, de minden megyei székhelyen működött MTI-tudósító, aki telexen juttatta el jelentéseit a naphegyi központba. A szerkesztőség rovatokra tagozódott, önálló rovata volt a sportszolgálat, amely nemcsak hazai sporteseményekről közölt híreket, tudósításokat, hanem a külföldi – hírügynökségi és tudósítói – sportjelentéseket is feldolgozta, beleértve a sportdiplomácia híreit. A Belpolitikai Szerkesztőség állandó kapcsolatban állt politikai, állami, gazdasági, kulturális és tudományos intézményekkel és a társadalmi szervezetekkel. Napi adásának terjedelme 1978-ban 12–15 ezer szó között mozgott, ennek átlagban egy ötödét tették ki a sportinformációk.

Huszonnégy órás szolgálatban követte figyelemmel a nemzetközi történetet a Külpolitikai Szerkesztőség, amely információinak közel kétharmadát külföldi hírügynökségek anyagaiból, további részét az MTI külföldi tudósítóinak értesüléseiből merítette. A magyar hírszolgálati iroda akkoriban mintegy harminc külföldi hírügynökség jelentéseit vette angol, orosz, német, francia, spanyol és szerb-horvát nyelven, emellett húsz országban tartott fenn tudósítói irodát. Fontosabb nemzetközi eseményekről nem maradhattak el az MTI kiküldött tudósítói, az illető külpolitikai terület kiváló ismerői. A külpolitikai kiadás napi átlaga terjedelemben akkortájt 10 ezer szó volt, ami 70–80 általános külföldi hírt, kommentárt, lapszemlét, valamint a Világgazdasági Hírek című kiadványban további 15–20 közgazdasági, külkereskedelmi, pénzügyi tárgyú anyagot jelentett.

Az MTI külön szerkesztősége, a Külföldi Sajtószolgálat elsősorban volt hivatva figyelemmel kísérni a világsajtót. Munkatársai rendszeresen immár közel négyszáz megrendelt külföldi napi- és hetilapot, folyóiratot szemléztek és a hetvenes évek végén 16 tematikai kiadványt juttattak el mintegy 15 ezer közületi és magánelőfizetőhöz.

„Exportra” dolgozott az MTI keretében a Külföldi Adások Szerkesztősége (KASZ), amely a magyarországi eseményekről, megnyilatkozásokról angol és orosz nyelven tudósította a külföldi hírügynökségeket, emellett külön német nyelvű adást is készített a bécsi magyar sajtóiroda számára. A Budapesti, amely 1977 elején vált ki a KASZ-ból, hetente négy nyelven (angolul, oroszul, németül és franciául) adott ki információkat, tudósításokat, cikkeket tartalmazó bulletineket. Külön kiadványokat készített a külföldi magyar emigrációs és kisebbségi sajtó számára is. A Budapesti szoros együttműködést épített ki külföldi sajtóügynökségekkel, esetenként hírügynökségek cikkszolgálatával.

Az MTI jelentette meg Magyarország egyetlen kétnyelvű (angol és német) képes napilapját, amely 8–15 ezer példányban főként az ide látogató külföldieket volt hivatva folyamatosan tájékoztatni a világ eseményeiről.

Az MTI Fotó belföldi szerkesztőségében a 70-es évek végén 44 fotóriporter dolgozott, közöttük nem egy nemzetközi hírnevű, többszörös díjnyertes. A képügynökség kettős feladatot látott el: a hazai sajtó szükségleteit kielégítette a világ és hazánk eseményeit illusztráló képekből, másfelől magyarországi eseményeket dokumentáló kép-tudósításokat juttatott el a külföldi megrendelőknek, illetve előfizetőknek. Az MTI

Benkő Imre a Balettnövendék c. képével aranyérmet nyert a World Press Photo világversenyen, 1978-ban

Fotó évi termelése 7–8000 fotóriport volt, mintegy 1700 előfizetőt tartott nyilván az MTI Fotó Képes Híradója.

Az MTI Fotó INTERFOTO MTI néven ismertté vált külföldi (nemzetközi) szerkesztősége évente 1200–1300 képet továbbított külföldre telefotón és 30–40 ezer képet légipostai úton.

Az egész hírügynökségi tevékenység háttérében az ismertető tanulmány szerteágazó dokumentációt és információs szolgálatot, valamint korszerű technikai színvonalat megtestesítő műszaki főosztályt mutathatott be olvasóinak.

1978 elején megjelentek a hírszolgálat új technológiájának előfutárai a Magyar Távirati Iroda szerkesztőségi nagytermében, azzal, hogy az év második felében a Külföldi Adások Szerkesztősége és a Külpolitikai Szerkesztőség fokozatosan áttér – ahogy Köves Tibor egyik írásában nevezte – a „számítógép-hírtároló-visszakereső-video-display-szövegfeldolgozó-szerkesztő-hírforgalomirányító-hírtovábbító” rendszer gyakorlati alkalmazására.

Kollégánk a MÚOSZ 1980 áprilisi közgyűlésén már elmondhatta, hogy a video-display szerkesztési rendszer első fokozatai rendszerszerűen működnek az MTI-ben. „A VDT-készülék legalább 80 újságíró mindennapi munkaeszköze, amelytől már elképzelhetetlen lenne megválnia.”

Az új műszaki környezetben „termelő” Külpolitikai Szerkesztőség más vonatkozásban is átalakulás alatt állt, lényegében 1977 októbere óta, amikor az Igazgatói

Tanács elé az egész szerkesztőségi kollektíva által megformált tervezetet terjesztett. „Az ország legnagyobb világpolitikai hírszolgálati műhelye” – ahogy egy pártcsoporttervezeten megfogalmazódott – 1979-ben 79 újságíró, köztük külföldi tudósítót foglalkoztatott. A szerkesztőségben két év leforgása alatt 25 új munkatárs talált neki tetsző munkahelyre, négy rovat alakult, és egyetértés volt abban, hogy az osztály fejlesztése „szélességben és mélységben” a munkatársak egyéni fejlődésének függvénye. Ugyanakkor fontos kérdés volt, hogyan lehetne megadni a kiadási jogot a rovatszerkesztőknek, anélkül, hogy „lefokozná” a turnusvezetői jogkört.

Kádár János és felesége látogatása 1980 februárjában

Ekkor már egyre több utalás hangzott el a „százéves MTI-ről”, minden egyre ünnepélyesebb lett, az ország felfigyelt hírügynökségére és a hírügynökség is felfigyelt saját magára.

Kádár János, Győri Imre, az MSZMP KB titkára és mások társaságában, 1980. február 26-án el látogatott az MTI székházába. Megnézte a szerkesztőségeket, megismerkedett a munkafolyamattal és a távirati iroda műszaki berendezéseivel, majd, ahogy a hivatalos jelentésben állt, „esz-

mecserét folytatott az MTI párt-, állami és társadalmi vezetőivel”. Elismerő szavait a tanáccsal kísérte, hogy „különösen a bonyolult időszakban ne adják oda a szolidaritást a gyorsaságért”. Beszélt az ésszerű takarékoságról, arról, hogy a szocializmus nem felelőtlen életforma. Szólt a fiatalok problémáiról, a lakáshelyzetről, társadalmi anomáliákról. Aztán egy fordulatot vett:

„Ha az MTI-be jövök, eszembe jut 1955, amikor tisztelt feleségem káderes volt. Meghívtak szilveszterre, el is jöttem. És egyéb dolgok is eszembe jutnak arról az 56-ról. Senkit sem bántok. Az az álláspontom, meggyőződésem: amit 1956. november 4-e reggelétől kezdve hirdetünk – hogy fátyolt a múltra, vége október 23-nak – helyes volt. Minket az érdekel, hogy ez a kibontakozás útja, ehhez ki, hogyan viszonyul.”

Azután foglalkozott a Kelet és Nyugat közötti vergődéssel, a nemzetközi helyzet és a nemzetközi erőviszonyok kérdésével. „Tényleg jó volt találkozni, nem vesztgettük az időt” – mondta búcsúzóul, de jobbnak látta évfordulás (centenárium) kérdésekbe nem bocsátkozni.

Valamikor az 1980-as évek elején az MTI valóban elérkezett 100. születésnapjához. Az emléklaplaten 1880–1980 felirat szerepelt.*

* Az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Osztályának az Agitációs és Propaganda Bizottság részére készült, 1978. július 28-án kelt, Grósz Károly által aláírt és Győri Imre által láttamozott jelentésében az MTI alapításának éve makacsul: 1881.

A Nemzetközi Újságíró Szervezet Julius Fučík-éremméremmel tüntette ki a százszesztendős magyar hírügynökséget, a kitüntetést Budapesten Jirzi Kubka, a NUSZ főtitkára annak rendje-módja szerint átadta. A budapesti centenáriumi ünnepségen 34 ország hírügynökségei képviseltették magukat. A Magyar Újságírók Országos Szövetségének folyóirata, a Magyar Sajtó 1980 októberi (XXI. évf. 10.) számát teljes egészében a jubileumnak szentelte. Az ünnepi szám címlapján „Üdvözljük a 100 éves MTI-t” felirat alatt korabeli fényképet látott az olvasó Varga Mihály és Társai Magyar Butor Ipar Társaság pesti, Gizella téri (ma Vörösmarty tér) egyemeletes épületéről, ahol az első Hírszolgálati Iroda működött. A hírügynökség „hosszú menete-lését” és az akkori „virágkorát” méltató cikkek szerzői között voltak Lakatos Ernő, akit a nyugállományba vonuló Barcs Sándor helyére 1980. július 1-jén nevezett ki a Minisztertanács az MTI vezérigazgatójává, valamint a távirati iroda „nagy fiataljai” és „nagy öregjei”, mindazok, akiknek közük volt a valóban látványos szakmai, szervezeti és műszaki felemelkedéshez.

A jubileumi írások egyszerre lapcentrikus, rádiócentrikus és tévécentrikus (meghatározott mértékben párt- és kormánycentrikus) hírszolgálati irodát ábrázoltak, amelynek „feladat-szentháromsága” 1980-ban így festett:

- a lakosság hiteles, pontos és gyors tájékoztatása a hazai és a nemzetközi élet eseményeiről, a tömegkommunikációs eszközök révén;
- a külföld átfogó, hatékony és hiteles informálása hazánk jelenéről, a magyar nép életéről, munkájáról;
- az ország vezetőinek tájékoztatása az igényelt hírügynökségi témákban, a konkrét vezetői munka gyakorlati segítése az állami, a gazdasági és a kulturális

A Belföldi főszerkesztőség elköltözése után tágasabb lett a „külpolitika” munkaterülete

élet valamennyi szintjén különböző kiadványokkal, információkkal, feldolgozókkal.

Évszázadunk ötödik ötödének kezdetén már közhelynek hatott a világméretű „információrobbanás” emlegetése, annak a ténynek a megállapítása, hogy a világban keringő hírmennyiség évente 10 százalékkal nő, vagyis hét-nyolc esztendő alatt megkétszereződik. (Hozzá kell tenni, hogy olyan korszak köszöntött be, amelyben minden ország, minden nemzetközi szervezet és minden politikus hallatni akarta a szavát a világban, vagy szűkebb régiójában, méghozzá mind gyakrabban.) Ahhoz, hogy az MTI lépést tartson ezzel az irányzattal, bel- és külföldi hírforrások sokaságát kellett igénybe vennie: 70 külföldi hírszolgálati irodával, fotóügynökséggel, sajtóügynökséggel állt kapcsolatban, minden magyarországi megyében tudósítója volt és akkor 24 külföldi tudósítót is működtetett, szerkesztőségei feldolgozták a világ-sajtó minden jelentős orgánumát, 1980-ban mintegy 400 külföldi napilapot és folyóiratot.

Ez azt jelentette, hogy naponta 4000 gépelt oldal, 480–500 ezer szót tartalmazó híranyagot kellett fogadni, feldolgozni, kiadni – továbbítani az ügyfelekhez. Nyomdai úton 50 napi és heti kiadvány, bulletin került az MTI-től a hazai és külföldi előfizetőkhez – magyarul, illetve öt világnyelven. A távirati iroda a magyar külképviseleteken keresztül évente 500–600 cikkel látta el a nemzetközi sajtót. Az MTI Fotó napi forgalma közel 300 kép volt, 40–60 fotó ment naponta külföldre.

A 80-as évek elején ezer körül mozgott a Magyar Távirati Iroda dolgozóinak száma, ebből 200 volt az újságíró és fotóriporter. Ez a létszám biztosította, hogy a magyar tévénezők, rádióhallgatók, újságolvasók szinte a történesekkel azonos időben értesülhessenek az eseményekről, történjenek azok a világ bármely pontján. Az MTI vezetése azonban azt vallotta, hogy hitelünket nem tehetjük kockára a gyorsaságért, viszont a tévovázás, a bátortalanság nem vezethet késedelemhez, csak fontos nemzetközi megfontolások menthetik fel a szerkesztőt az azonnali kiadás kötelme alól. A történetiség megköveteli az MSZMP olyan tájékoztatáspolitikai elveinek felidézését, mint hogy *a lakosság tájékoztatásának folyamatosnak kell lennie, a pártosság, a gyorsaság és a hitelesség elválaszthatatlan egységet képezzen, vagy hogy semmilyen, nem államtitkot képező tényt nem lehet elhallgatni, azt sem, ami számunkra kedvezőtlen.*

A centenárium időszakára sem változott az a képlet, hogy a hírügynökség élén a vezérigazgató állt. Valamivel bővült a döntéselőkészítés szervezeti kerete: a vezetés döntéseinek kialakításában fontos tanácsadó szerepe volt az Igazgatói Tanácsnak és a szélesebb körű kollégiumnak, továbbá a szerkesztőbizottságnak és a gazdasági bizottságnak.

Nem következett be lényeges változás a két fő szerkesztőség körülményeiben sem. A *Belpolitikai Szerkesztőség* az évfordulón napi 100–120 hír kiadásáról számolhatott be, de eldicsekedhetett azzal, hogy munkatársai között vannak az ország legjobb gyorsírói, akik számos világ bajnokságot is nyertek. A *Külpolitikai Szerkesztőség* orosz, angol, francia, német, spanyol és szerb-horvát nyelven érkező jelentések feldolgozása eredményeként napi 70–80 anyagot produkált, ezenkívül 20–30 hírt a nemzetközi gazdasági, pénzügyi és kereskedelmi élet fejleményeiről. A 24 órás szolgál-

latban működő szerkesztőségben a munkatársi alkalmazás feltétele lett legalább két világnyelv magas szintű ismerete, és folyamatos álmódosítás tárgya a külföldi tudósítói posztok számának növekedése... A *Külföldi Sajtószolgálat* 18 szakosított kiadványt állított elő és terjesztett. Mindegyik szerkesztőség erősítette szakmai-tartalmi együttműködését az előfizetőkkel, igényelte a „visszacsatolást”, termékeinek rendszeres minősítését.

Az évforduló alkalmat adott arra, hogy a magyarországi megyei lapok, amelyeknek munkatársai a jelentősebb belpolitikai eseményeknek csak egy részén tudnak megjelenni, külföldön pedig tudósítóként szinte sohasem fordulnak elő, elismerjék, hogy az MTI segítségére szorulnak. Munkájukat sokban könnyítette, hogy minden megyei lap szerkesztőségét külön kábel köti össze az MTI-központtal. Kiderült, hogy a vidéki újságíróképzésben is szerepük van a sokasodó MTI-dokumentációs kiadványoknak, amelyek érdeklődést, igényt, szükségletet elégítenek ki, olyan ismereteket adnak, amelyeket máshonnan nem tudnak beszerezni. Különösen hálásak voltak akkoriban olyan kiadványokért, mint az Évforduló-naptár, a Várható Események, a Gazdaságpolitikai információk, a Korszerű vezetés, vagy a Káder- és személyzeti munka. Nemkülönben köszönettel nyugtázták, hogy Budapest a vidéki sajtó terjedelmi lehetőségeit tekintetbe vevő rövidített változatban „küldi le” anyagait, egészben véve, hogy az MTI-ben és az egész magyar tömegtájékoztatásban enyhül a „Budapest-centrikusság”.

A Külpolitikai Szerkesztőséget megelőzően, 1978–1979-ben a kísérleti, majd teljes és általános display-szerkesztésre és hírtovábbításra állt át a *Külföldi Adások Szerkesztősége*, amely a kábeles összeköttetés mellett egy-egy térségnek szóló rádióadásokkal is kiszolgált – napi 25–30 hírrel – a Magyarország iránt érdeklődő külföldet. A KASZ-nak 1980-ban naponta kétszer volt angol nyelvű adása Európa számára, egyszer ugyancsak angol nyelvű adása a Távol-Keletre, három spanyol nyelvű adása Latin-Amerika és egyszer francia adása Afrika számára. A szerkesztőség felelősségtudattal kezelte az UNESCO 21. ülésének határozatát, amely jobb, kiegyensúlyozottabb, demokratikusabb információs világrendet sürgetett, és nem hagyta figyelmen kívül a „szocialista tábor” akkori egyik jelszavát, nevezetesen, hogy a fejlődő világban meg kell törni a kapitalista hírügynökségek hírmonopóliumát.

Az MTI abban az időben meglehetősen szorgalmazta az „exporttevékenységet”. A *Budapress Sajtóügynökség*, amely, mint jeleztük, a külföldre irányuló hír- és cikkszolgálat kettéválasztásával önállósult, oroszul, angolul, franciául, németül, spanyolul és portugálul adott immár cikkeket a külföld számára Magyarország gazdaságáról, társadalmi és kulturális életéről. Választékában szerepeltek kommentárok, háttéranyagok, riportok, színes írások, elvi és elméleti cikkek, helyzetmagyarázatok. A Budapress évente kétszer, hat nyelven kiadványt jelentett meg az előző félév magyarországi társadalmi, gazdasági, kulturális és sporteseményeiről. (Az MTI cikkszolgálat akkor már néhány éve eljutott a tengeren túli magyar sajtóhoz is, az idegen nyelvű MTI-kiadványok a világ 80 országában voltak elérhetők.)

Az MTI-ben külön *Kiadvány Szerkesztőség* is működött, amelynek magyar és idegen nyelven megjelenő kiadványai elsősorban a külkereskedelmi propagandát vol-

tak hivatva segíteni. Magyar és külföldi üzletemberek kapcsolatteremtését szolgálta a külföldi és belföldi vásárokat időzített Ungarn Panorama, az ország gazdasági életéről, a termelő és külkereskedelmi vállalatok tevékenységéről tájékoztatott az évente hétszer megjelenő *Madé in Hungary*, amely évente kétszer orosz nyelven a KGST-tagországoknak szólt.

Sokirányú közvetítő, kiadványgondozó, nyomdai és reklámtevékenységet fejtett ki az *MTI Kiadó*.

A jubileum jó lehetőséget szolgáltatott arra, hogy nyilvánosan bemutatkozzék az *MTI Dokumentációja*, amelynek ilyen feladatai voltak:

- az MTI napi kiadásaihoz kapcsolódó állandó dokumentációs és adatellenőrző tevékenység;
- az MTI előfizetőitől, központi szervektől beérkező szakmai kérdések megválaszolása, kért dokumentációs összeállítások elkészítése;
- a dokumentációs gyűjtemények kezelése, kiegészítése, az anyagok osztályozása;
- rendszeres és alkalmi kiadványok összeállítása, szerkesztése;
- háttéranyag-készítés, életrajzszolgálat;
- MTI-kiadások, lap- és folyóiratcikkek mikrofilmre vétele, ezek raktározása;
- az egyenként 140–160 ezer kartont tartalmazó bel- és külpolitikai dokumentációs kartonrendszerek, téma- és gyűjtemények gondozása.

Az *MTI Dokumentációjának* 1980-ban 40 munkatársa volt, ennek egy harmada újságíró, a többi dokumentátor, könyvtáros, gépíró, adminisztrátor. A szerkesztőség akkor már kezdte beépíteni munkájába az aktív dokumentáció elemeit, körvonalazódott a számítógépes rendszerű adatbankra való áttérés.

Világhírnévre nemcsak az MTI gyorsírói tettek szert, hanem – mint erre már nem egy utalás történt – fotóriporterei is. Azon túlmenően, hogy sokukat a magyar fotóművészet legrangosabb képviselőiként emlegették, számos nemzetközi kiállítás díjai, oklevelei bizonyították az MTI Fotó munkatársainak tehetségét, szakmai tudását, művészi kvalitásait, de azt a céltudatos nevelő és utánpótló munkát is, amely ebben az alkotóműhelyben folyt.

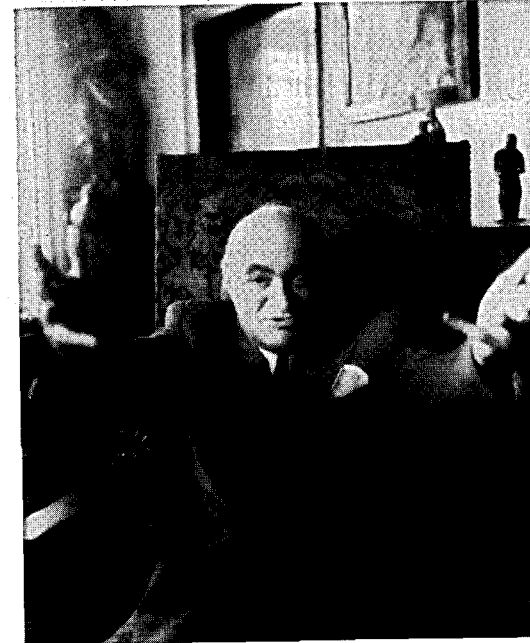
Szebellédy Géza, az MTI Fotó főszerkesztője, aki akkor már két évtizedet töltött el a fotószerkesztőségben, 1980-ban ötödik éve volt a Magyar Újságírók Országos Szövetsége fotószakosztályának elnöke.

Az *MTI Fotóban* 1980-ban félszáz újságíró-fotóriporter és 15 műszaki felvételező dolgozott három szerkesztőségben. A Belföldi Képszerkesztőségben készült egyebek között a Képes Híradó, amely tíz naponként 1500 példányban jutott el az ország minden részébe. A Külföldi Képszerkesztőség import-export tevékenységet folytatott, az Illusztrációs és Reklámszerkesztőség pedig az „alkalmazott fotóművészetet” művelte.

Az MTI Fotó termékeit nagyjából a következő kategóriákba lehetett sorolni:

- hazai eseményekről szóló hírképek, képriportok;
- külföldről tudósító képek;
- képanyag külföldre irányuló sajtótermékek számára;

Molnár Edit híres íróportréiból

Füst Milán

Veres Péter

Weöres Sándor

Illyés Gyula

- művészi szintű fotók Magyarország jelenének, eredményeinek bemutatására;
- igényes reklám- és műszaki fotók a magyar termékek kül- és belföldi propagálásához.

Az MTI Fotó képtárházából – ez 5 millió felvételt tartalmazott – akkor már (vagy akkor még) mindenki „táplálkozott”. Sajnos a visszakeresés meglehetősen nehézkes volt. A nemzeti képtárház anyagának folyamatos bővítése mellett a munkatársak megtisztelő és rendszeres tennivalója volt kiállítások, könyvek, albumok képanyagának készítése és szerkesztése. Az MTI Fotó is dédelgetett álmokat: a hazai képtovábbítás vonaton, autóbuszon, „táskás futárokkal” lebonyolított módszerének telefotólánccal való felváltását és sok mást is.

A 70-es évek második felében mind a sajtó, a rádió és a televízió, mind a partner-hírügynökségek műszaki színvonala gyakori beszédtemává tette az illeszkedő technikák szerepét a hírtovábbításban, illetve a hírek cseréjében. Az úgynevezett szocialista országok között létrejött az egységes hír-(szöveg-kép)hálózat, megvalósult az országos sajtóhírhálózat, amely új alapokra helyezte a magyar sajtó hírelátását, minőségi ugrást jelentett a megyei MTI-szerkesztőségekkel fenntartott kapcsolatban is. Am új technikát, a mikroelektronika meghonosítását igényelte két körülmény: az elhasználódott, kevésbé megbízható berendezések alkalmazása jelentős politikai és gazdasági károk forrásává válhatott, másrészt annak érdekében, hogy a szerteágazó szerkesztőségi munka áttekinthetőbbé, alaposabbá, gyorsabbá, megbízhatóbbá és gazdaságosabbá váljék, újakkal kellett felváltani a hagyományos hír- és képfeldolgozás, -továbbítás, illetve a tárolás, megőrzés és visszakeresés eszközeit, módszereit.

Ráadásul az MTI műszaki vezetői azt vallották, hogy a nemzetközi átviteli csatornák sebességének fokozódása, a kapcsolatok új útjai (műholdas hírközlés) nem járnak különösebb anyagi nehézségekkel, sokszor még többletköltséggel sem. Hozzá tették persze, hogy az újságírók ugyan nem sírják vissza a morzeadásokat, de az évtizedeken át megszokott eszközök, módszerek „szívükhöz, agyukhoz nőttek”.

Az évfordulóra közzétett eszmefuttatásában Budai Gábor többpontos programot hirdetett:

- minden szerkesztőségben, az MTI minden külföldi és megyei tudósítójánál elektronikus hírfeldolgozó rendszer legyen (video-display az asztalon);
- a hír egész útját elektronikus eszközökön fussa be a hírforrástól a hírügynökségi hálózatokon és feldolgozó eszközökön keresztül a lapszerkesztőségek elektronikus eszközeihez, majd a nyomdák számítógépéhez és fényszedőgépeihez;
- épüljön tovább a belföldi hírközlés céljára az URH rádió-hírtovábbítás budapesti és országos rendszere;
- történjék meg a sajtódokumentáció elektronizálása, jöjjön létre a számítógépes hír- és információs bank; ha létrejött, nyomban lépjen túl az MTI keretein;
- valósuljon meg az áttérés a színes telefotózásra, a digitális képtárolás és -továbbítás előnyeinek hasznosítása;
- kapcsolódjék be az MTI a világot behálózó, az árukra és pénzre vonatkozó számítógépes információs rendszerbe.

Az MTI műszaki tervezői sürgették a teletextben, az elektronikus újságban való

gondolkodást; hiszen ennek az új médianak a terjedése révén a hírügynökségek közvetlenebb kapcsolatba kerülhetnek a lakossággal. Szintézist javasoltak olyan értelemben, hogy a szerkesztőségi újságírói munka és a technika mind jobban olvadjon egybe a hírügynökségi munkában, jelezve, hogy ez az összeolvadás a sajtó és a tájékoztatási munka egész területén terjedő irányzat.

Az MTI 100. évfordulója lehetővé tette, hogy szerénytelenség nélkül foglalkozni lehessen a hírügynökség tevékenysége kapcsán az „emberi tényezővel”, részint abból a tényből kiindulva, hogy az MTI a „káderek kohója” lett, részint a szociális gondoskodás valóban modellértékű példáin keresztül.

Az MTI jubiláló vezetői szívesen tulajdonítottak a szakmának egy olyan, „az igazsághoz igen közel álló mondást”, hogy Magyarországon háromféle újságíró van: aki már volt MTI-s, aki most az, és aki ezután lesz. Rámutattak, hogy a hírügynökségnél végzett mindennapos kemény szerkesztőségi munka olyan iskola, ahol fegyelmet, rendet, pontosságot, önzetlenséget és szakmatiszteleket tanul minden fiatal.

Volt MTI-sekként emlegették 1980-ban a párt- és állami sajtóirányításban, a vezető lapok élén tevékenykedő olyan kollégákat, mint Pálos Tamást és Fodor Lászlót, az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Osztályának helyettes vezetőit, Bajnok Zsolt államtitkárt, a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalának elnökét, Köpeczi Bélát, a Magyar Tudományos Akadémia főtítkárhelyettesét, Komját Irént, a MÚOSZ alelnökét, Darvasi Istvánt, a Magyar Hírlap főszerkesztőjét, Dosztányi Imrét, a Tájékoztatási Hivatal főosztályvezetőjét, Gombó Pált, a Magyar Sajtó főszerkesztőjét, Haynal Kornélt, az Ország-Világ főszerkesztőjét, Pethő Tibort, a Magyar Nemzet főszerkesztőjét, Pálfi Józsefet, a Magyarország főszerkesztőjét.

A centenárium alkalmat adott annak dokumentálására is, hogy milyen elismerésben, megbecsülésben, gondoskodásban részesültek az MTI munkatársai, akik rendszeresen kaptak magas állami kitüntetéseket, egész sor újságíró lett tulajdonosa a Rózsa Ferenc-díjnak, fotóriporterek – a Balázs Béla-díjnak és más művészeti díjaknak. Állami Díjban részesült 1980-ban a távirati iroda öt vezető munkatársa.

Abban az időben évente 700 MTI-s, illetve családtagja részesült igen kedvezményes hazai és külföldi üdültetésben. Felújították az MTI balatoni üdülőjét. Az intézmény évi átlagban egymillió forint kölcsönt folyósított munkatársai lakásviszonyainak javítására. A rászorulóknak részére belgyógyászati és fogászati szakorvosi ellátást biztosított. Jelentős összeggel támogatta a munkatársak gyermekeinek óvodai elhe-

Az MTI Állami-díjas műszaki gárdája (Budai Gábor, Wagner József, Borbély György, Mészáros Géza, Wagner Mihály)

lyezését. A Duna partján hangulatos csónakház állt az MTI-sek rendelkezésére, akiknek számára tornatermet, labdarúgó- és tenispályát is bérelt a vezetés, támogatta emellett az autóklub helyi szervezetét és a sporthorgász egyesületet.

Az MTI vezetése és társadalmi szervezetei rendszeres kapcsolatot tartottak a távirati iroda csaknem 300 nyugdíjásával, igyekeztek figyelemmel kísérni sorsuk alakulását és segíteni nekik időskoruk gondjainak megoldásában.

A centenárium alkalmából a naphegyi székházban MTI-történeti kiállítás nyílt, amely több mint félszáz fotóval és száz eredeti dokumentummal illusztrálta az intézmény száz évének egyes korszakait. A Néprajzi Múzeumban „Az MTI jelenti” címmel reprezentatív politika-történeti kiállítás volt, amely megközelítően 250 művészértékű fotót vonultatott fel az 1945 utáni időszak bemutatására. Az ünnepi megemlékezések színhelye a Magyar Néphadsereg Múvelődési Központja, illetve Múvelődési Házának színházterme volt.

A centenáriumát ünneplő MTI iránti tiszteletből és a Magyar Távirati Iroda meghívására 1980. október 14–16. között Magyarországon tartották soros tanácskozásukat a *szocialista országok hír-, sajtó- és fotóügynökségeinek vezetői*. A Balatonaligán megrendezett háromnapos eszmeeset a magyar hírügynökséget Lakatos Ernő vezérigazgató, Burján Sándor vezérigazgató-helyettes, főszerkesztő, szerkesztőségvezetők, osztályvezetők, az MTI-Budaprest Gyulai Ferenc igazgató és helyettese, Király Ernő képviselték.

Az értekezlet elnöki tisztét Lakatos Ernő töltötte be, akit kevéssel előbb elnökévé választott az Európai Hírügynökségek Szövetsége. Az MTI vezérigazgatója a balatonaligai összejövetel megnyitásakor megköszönte az európai szocialista hírügynökségek bizalmát és ez alkalomból kinyilvánított jókívánságait, megígérte: az „Alliance”-ban arra fog törekedni, hogy mindig a „szocialista közösség” együttes érdekeit, álláspontját képviselje. E célból is véleményegyeztetést szorgalmazott az Európai Hírügynökségek Szövetségének közelgő zürichi közgyűlése előtt.

A balatonaligai tanácskozás munkájára a *propaganda-szükségletek* nyomták rá a bélyegüket, de a hírügynökség-elmélet és -gyakorlat kérdései is napirendre kerültek. Lengyelország kivételével konszolidálódott az európai szocialista országok belső helyzete, a „belső osztályharc” kérdései jóformán szóba sem kerültek, viszont annál nagyobb teret kaptak az ideológiai szembenállás, az ellenpropaganda elvi és módszertani kérdései, a „szocialista közösség” és az el nem kötelezett országok kapcsolata és az „új tájékoztatási világrend” megvalósításának feladatai.

Az írásos vitaindító tanulmányok és a felszólalások pergőtüzének központjában az „amerikai imperializmus” és a „kínai hegemonizmus” állt. Akkor volt divatos az a megfogalmazás, hogy az amerikai külpolitika, amelynek újabb „hideghulláma” az elnökválasztási korteshadjárat közepette érte el új csúcspontját, „kijátszotta a kínai kártyát”, élt azzal a körülménnyel, hogy Peking „felforgató” tevékenységet fejtett ki, egyebek között differenciált megítélést érvényesített a szocialista országok vonatkozásában. A vietnami, laoszi és kambodzsai képviselők a legkeményebb hangvétellel éltek a KNK-val szemben.

Hangot kaptak a tanácskozáson olyan értékelések, hogy a nemzetközi helyzetben egyszerre vannak jelen az enyhülés és a feszültség elemei, hogy gyökeresen eltér egymástól az enyhülés szocialista és kapitalista koncepciója, hogy a szocializmusnak nem kell félnie a két rendszer történelmi vitájának kimenetelétől, hogy a szocializmus „magától” nem omlik össze, nem legyőzhető atomháború nélkül, de a hadászati paritás ezt Nyugat számára öngyilkossággal tenné egyértelművé.

A vita résztvevői rámutattak, hogy a hidegháború elválaszthatatlan attól a koncepciótól, amely eleve feltételezi a végső leszámolást a világszocializmussal, ezt diktaálják Nyugat „irracionalis osztályösztönei”, társadalmi rendjének „immanens irracionálisusa” és így tovább.

Mindebből kikristályosodott az a korántsem új következtetés, hogy a szocializmus és a fejlődő világ természetes szövetségesek, véleményük egybeesik fontos politikai kérdésekben, együtt kell harcolniuk a „szellemi gyarmatosítás” ellen, Nyugat „bitorolt előjogainak” különböző formái ellen, egyebek között a nagy nyugati hírügynökségek monopolhelyzetének megszüntetéseért.*

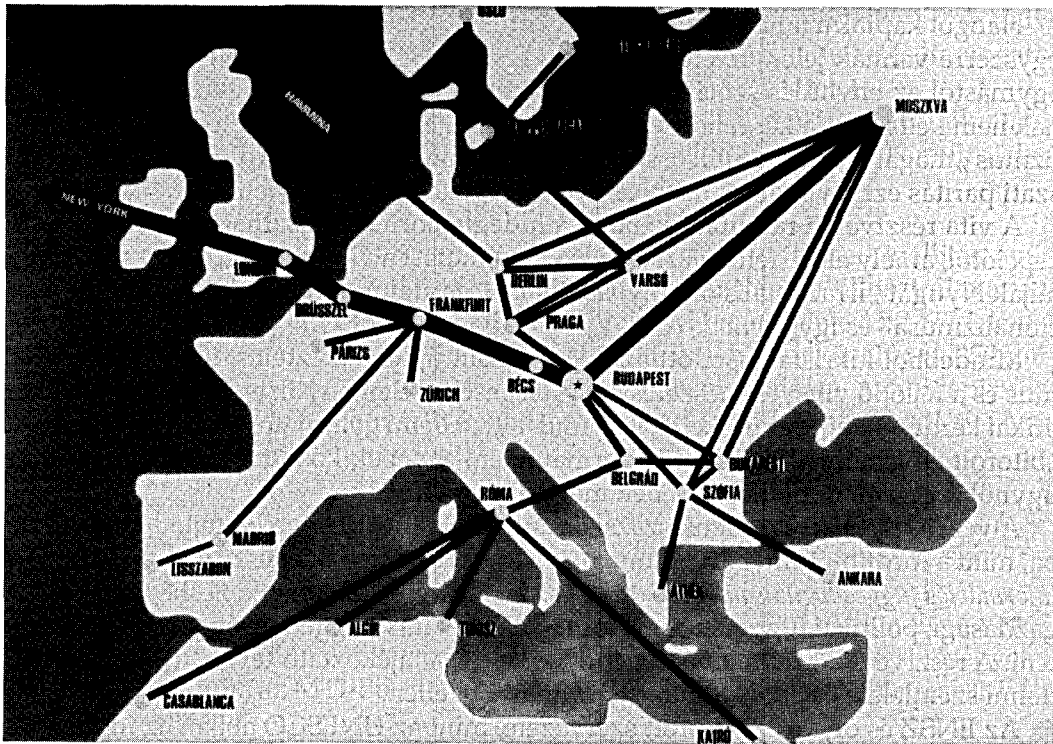
A vezető nyugati országok százszor annyi hírt továbbítanak a fejlődő országokba, mint a fordított irányban – hangzott el az értekezleten, kiegészítve azzal, hogy az *információs függés logikusan következik a gazdasági függésből*, következésképpen hogy a gazdasági, politikai függetlenséget tömegtájékoztatási függetlenséggel kell kiegészíteni. A résztvevők szinte kivétel nélkül kikeltek a tájékoztató tevékenység kereskedelmi szemlélete és ebből adódó egyoldalúsága ellen.

Az ENSZ és olyan szakosított szervezete, mint az UNESCO abban az időben sokat foglalkozott a nagy nemzetközi hírmonopóliumok pénzügyi, anyagi lehetőségeivel, a nyugati műszaki-tudományos eredmények politikai hasznosításával. A szocializmus táborát képviselő hírügynökségek igyekeztek, de csak szerény mértékben tudták segíteni műszaki vonalon, az újságíró- és technikusképzésben a fejlődő országokat, ezzel szemben a Nyugat, amely kezdetben nyíltan ellenséges magatartást tanúsított az el nem kötelezett hírügynökségi pooljával szemben, fokozatosan kezdte „körüludvarolni” e pool egyes tagjait, bőkezű segítséggel saját céljai szolgálatába állítani. A szocialista országok hírügynökségei úgy vélték, hogy a rájuk vonatkozó és Nyugatra menő információk jelentős része a nagy nemzetközi hírügynökségek és bizonyos nemzeti hírszolgálati irodák *politikai szűrőjén* keresztül jut el a nyugati társadalmakhoz, és ez torz kép kialakulásához vezet.

A balatonaligai tanácskozás az MTI vezérigazgatójának, a konferencia elnökének aláírásával levélben fordult az UNESCO belgrádi közgyűléséhez.

A szocialista országok hírügynökségei – állt a levélben – „arra törekednek, hogy lehetőségeikhez mérten a fejlődő országok tömegtájékoztatási szerveinek nyújtott anyagi, műszaki segítséggel, szakemberképzéssel, szaktanácsadással, valamint – ezen országok hiteles forrásainak felhasználásával – nemzeti építőmunkájukról szóló tudósítások széles körű terjesztésével, illetve a fenti országokba irányuló információ-

* Egy UNESCO-statisztika szerint a 70-es évek közepén néhány hatalmas hírszolgálati iroda birtokolta a világ hírinformációinak 80 százalékát. A világon írásban rögzített híryanag 65 százaléka a két legismertebb amerikai hírügynökség, az AP és az UPI monopóliuma volt. (Magyar Sajtó, 1979. 7. sz. 194. o.)

A kábeles hírügynökségi összeköttetés terén az MTI volt „Európa központja”

szolgáltatás fejlesztésével járuljanak hozzá az UNESCO XX. közgyűlésén elfogadott nyilatkozat megvalósításához”.

A magyarországi hírügynökségi tanácskozás üdvözölte az UNESCO-nak azt a szándékát, azt az ajánlását, hogy az igazságosság és a kölcsönös előnyök alapján, a nemzetközi jog elveinek figyelembe vételével kell elősegíteni a tömegtájékoztatás fejlődésének keretében kialakítandó nemzetközi együttműködést.*

A szocialista országok hírügynökségeinek feladatait összefoglalva az 1980-as értekezleten ilyen, az ideológiai és külpolitikai propagandát meghatározó tételek kerültek rögzítésre:

- központi feladat a háborúk végleges száműzése a társadalmak életéből, ennek megvalósítását segíti, hogy az osztályerőviszonyok a szocializmus javára változnak;
- a nemzetközi helyzet romlását a helsinki szellem térnyerésének ellenzői okozzák;
- a háttérben a Nyugat társadalmi és politikai intézményrendszerének válsága áll, az erőpolitika mögött nincs erőnövekedés;
- a belügyeinkbe való beavatkozás megengedhetetlen, az ellenséges propaganda-hadjáratot vissza kell verni;

* Szocialista országok hír-, sajtó- és fotóügynökségei vezetőinek tanácskozása, 1980. október 14–16. MTI-kiadás, 214–215. o.

– „legjobb védekezés a támadás”: hitelesen kell bemutatni a szocializmust, erősségei mellett gyengéjét is, a fejlődés dinamizmusa mellett annak ellentmondásait is.

E megfontolások és irányelvyszerű tételek nemcsak azért váltak kötelezővé az MTI számára, mert a tanácskozás ezeket egyhangúlag elfogadta, hanem azért is, mert azokat elsősorban a magyar hírügynökség akkori vezetői fogalmazták meg. Hozzá kell tenni, hogy a magyarországi helyzet és a hazai propaganda témakörében árnyaltan fogalmaztak, a tanácskozás falain kívül árnyaltabban, mint a nemzetközi ideológiai szembenállás túlfűtött téma- és légkörében.

AZ UTOLSÓ „SZOCIALISTA” ÉVTIZED

1981–1990

Előremenekülés a szolgáltatásokhoz – Teletext-Képűjság a Magyar Televízióval – Lépés az elektronikus adatbank felé – Receptek külföldi tudósítóknek – Megtisztelő ENSZ-érdeklődés – Az MTI és a MÜOSZ – Hírek és a szerzői jog – Hotel Monitor: hírexport belföldre – A műszaki fejlesztés mérlege – Súrlódás a Központi Sajtószolgálatral – Az 1986-os sajtótörvény és kormányhatározat – Sportrovatból sportszerkesztőség – Felügyeleti kavalkád – Újítások a kiadványstruktúrában – A sajtó és az átmenet minősége – „A változás naprakész követése” – Képűjság-kudarc, Világűjság-tragédia

A magyar hírszolgálati irodára a jubileum után nem lett érvényes az a tétel, hogy csak az első száz év nehéz. Bizalmas átiratok és lármás viták tanúsága szerint az MTI szerkesztéspolitikai-tájékoztatáspolitikai, munkaszervezési, műszaki, gazdálkodási dilemmái a centenárium után nemhogy megoldódtak volna, hanem megsokasodtak.

Vitatott maradt, hogy a távirati iroda csupán „alapanyagszállító” legyen-e, vagy politikailag, terminológiai, terjedelmileg szinte nyomdakész anyagot adjon-e ügyfeleinek. A felhasználó szerkesztőségek ugyanis, ha szavakban nem is, ténylegesen elvárták, hogy az MTI kész formulázásokat, kommentált tudósításokat, politikailag megszerkesztett hírósszefoglalókat szállítson, másfelől kimondottan bíralták kiadási „késztermék” politikáját, hirdették saját jogukat az önállósághoz, a „mássághoz”, tüntettek sablonellenesséjükkel.

Problémát jelentett, hogy amint egyre nyíltabbá vált a tájékoztatás, annál soványabb lett a bizalmas kiadványok tartalma. Még a Szabad Európa Rádió magyar vonatkozású kommentárjai is egyre érdektelenebbek lettek, heti összefoglalókba zsugorodtak.

Változatlanul gondot okozott az egész szocialista hírszolgáltatás lassúsága, hiányos volta, különösen amikor problematikus eseményekben bővelkedett a nemzet-

közi helyzet. Mindez a „testvérországokban” hallatlan tájékoztatáspolitikai érzékenységgel, sőt sértődékenységgel párosult, amire az MTI belső munkatársainak, de különösen külföldi tudósítóinak a figyelmét nyomatékosan fel kellett hívni.

A saját MTI-bürokráciától eltekintve, a tájékoztatás és a jóváhagyások korszerűtlen mechanizmusa is hozzájárult a belpolitikai hírszolgáltatás lassúságához és hézagossá válásához. A felvilágosításra illetékes személyt szinte lehetetlen volt felkutatni, és ha sikerült is, leggyakrabban lebeszélte az MTI-t a publikálásról.

Az előfizetők széles köre, az igények sokfélesége jóformán lehetetlenné tette az időszakos MTI-bulletinek terjedelmének, témaválasztékának, szerkesztésének „köz-kíváнат” szerinti stabilizálását. Hasonló problémával a belpolitikai kiadás is találkozott.

A külföldnek szánt MTI-hírszolgálatot az a kérdés gyötörte, hogy tud-e olyan híranyagot adni a külföldi partnernek, amely megfelel érdeklődési körének, ugyanakkor nem ellentétes a magyar politikai érdekekkel. Kereste a módját, hogy miképpen lehet nem-hivatalos jelleggel adni külföldre kommentárokat, meg nem erősített értesüléseket, hogyan lehet direkt vagy indirekt módon cáfolni bizonyos értesüléseket.

Az MTI-nél rengeteg felhasználatlan fotó halmozódott fel, a napilapok kevés képet használtak fel, a vasárnapi képes mellékletek vártak magukra. A sajtó a protokollfotók mindössze 1-2 százalékát vette át, miközben az érdekelt szervek minden rendezvényről és vendégükről rengeteg képet igényeltek, ami a távirati iroda számára igen költségesnek bizonyult.

Végül krónikus tünet volt akkor is, hogy a lapok, a rádió, a televízió stb. lehetetlenül alacsony összeget fizettek az MTI szolgáltatásaiért. Másfelől a távirati iroda nem volt érdekelt olyan új és jobb kiadványok megindításában, amelyek esetében a bevétellel nem rendelkezhetett.

Mindez persze nem lohasztotta le a kezdeményezőszellemet, bár abban is volt valami, hogy a Naphegy olykor-olykor a kényszerből erényt csinált. Az MTI mindenesetre kénytelen volt a maga számára felfedezni a *szolgáltatási szférát*, ezzel már szinte az *üzleti vállalkozást*.

Az 1981 szeptemberi Budapesti Nemzetközi Vásáron, a Magyar Távirati Iroda, valamint az Orion és a Videoton pavilonjában bemutatkozott és nyomban nagy tömegeket vonzó szenzációnak bizonyult a *képernyőújság*, az újságnak és a televízió-nak ez a különös kombinációja.

Az MTI-ben kísérleti szerkesztőség létesült, az alapanyagszállító a belpolitikai részlegnél működő Közérdekű Hírszolgálati Szerkesztőség volt. Többletkölség nélkül, az egyes szerkesztőségektől kölcsönkapott lelkes munkatársakból alakították ki a „stábot”. A kísérleti képernyőújság több mint harminc táblán a belpolitika, a külpolitika, a világgazdaság, a sportélet híreit tartalmazta, a közérdekű információk keretében pedig tájékoztatást adott a közutak helyzetéről, Magyarország és a külvilág időjárásáról, tartalmazta éjszakai ügyeleték jegyzékét, devizaárfolyamokat, fontos telefonszámokat, piaci jelentéseket, műsorokat, főzési tanácsadót és még sok mindent.

Neves külföldi hírügynökségi szakemberek, akik a Naphegyre látogattak 1982-ben, nem akarták elhinni, hogy a bemutatott táblákat nem hat-nyolc éve együtt dolgozó, tapasztalt, rutinos gárda készíti, hanem mindössze kétéves intenzív munka áll az eredmények mögött, amelyekhez olyan együttműködő partnerek is hozzájárultak, mint a televízió, a posta, a rádió, egyetemek, az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság, az iparból az Orion és a Videoton.

1982. november 30-án Magyarországon megindult a Teletext-Képűjság rendszeres kísérleti adása, mégpedig a Magyar Televízió, az MTI és a Magyar Posta között két héttel korábban megkötött megállapodás alapján. Az adásokat immár nem egy alkalmi gárda szerkesztette, hanem *egy részleg a televíziónál és egy részleg a távirati irodánál*. Míg a televíziónál kialakított szerkesztőség a „hasznos” műsorokat gondozta, az MTI-beli szerkesztőség a magyar tömegtájékoztatás elveinek és gyakorlatának megfelelő 30–40 hírdalt állította össze, rangsorolva, színezve, oldalakra „tördelve” a Belpolitikai és a Külpolitikai Főszerkesztőségtől átirányított anyagokat.

Az MTI Közönségszolgálatát címmel 1981 novemberében új napi adást indított a távirati iroda, főként azzal a megfontolással, hogy a társadalom eligazodását, kényelmét, gyakorlatilag hasznos tájékoztatását, ezzel a társadalmi közérzet javítását szolgálja. A tehermentesítő, utánaajrástól, utánaérdeklődéstől mentesítő adást napi 25–30 anyagra méretezve úgy tervezték meg, hogy az adjon programjavaslatokat a szabadidő hasznos eltöltésére, véleménycserére, szolgáltatasson fontos tudnivalókat különböző ügyintézési, munkaügyi, szolgáltatási területeken, informáljon az időjárásról, az útviszonyokról, pénzügyi kérdésekről.

Kezdetben a rovat termékeit sok szó érte reklám jellegű információk miatt vagy azért, mert az egész országból, kisebb településekről is adott, viszonylag csekélyebb, helyi jelentőségű információkat, de a Közönségszolgálat anyagainak általában 80–90 százalékát viszont lehetett látni a központi és a megyei napilapokban. Viszonylag kisebb volt az átvétel a rádiónál és a televíziónál, ahol a szolgáltatási témákat szívesebben dolgozták fel saját hang-, illetve képanyaggal.

Az MTI Igazgatótanácsa 1979 decemberében – az intézmény 1990-ig terjedő távlati fejlesztési tervének keretében – megvitatta és elfogadta a hírügynökségi dokumentáció adatbázisáról, annak személyi, tárgyi, műszaki feltételeiről készített előterjesztést. Az MTI mintegy 500 ezer kartonon kétmillió tömörített szöveges információt tartalmazó rendszerét, a hír-, cikk- és dokumentációs összeállítások alapján felépített téma szerinti gyűjteményét a távirati iroda munkatársai mellett akkoriban mintegy húsz sajtószerv munkatársai, állami, társadalmi szervek, könyvkiadók és egyéb intézmények vették igénybe.

Hazai szakmai körökben is idézgették persze Thilo Pohlert, a DPA hírügynökség vezérigazgatóját, aki egyik előadásában arra hívta fel a figyelmet, hogy „az információ csaknem korlátlan lehetőségei ezzel egyidejűleg az információ válságához is vezettek”. A válság elkerüléséhez olyan utak kínálóznak, mint a válogatás és a szakosodás, a kemény adatok és a háttéranyagok egyidejű elérhetősége, az információk felesleges elemeinek letisztítása, az állandó ellenőrzés, a tömörítés, az aktualizálás. Az automatizált információs rendszereket olyan képességekkel kell felruházni, hogy

bibliográfiai adatokat közöljenek (mit, hol lehet megtalálni), közvetlen felhasználásra szánt elkészített anyagokat nyújtsanak, teljes szövegeket jelenítsenek meg a terminálokon, jelezzék, hogy a zárt dokumentumgyűjtemények hol találhatók meg.

Amikor az MTI rászánta magát az *elektronikus adatbank* tervének megvalósítására, akkor a nyugati világban már közel három tucat sajtóadatbankot tartottak számon. Észak-Amerikában és Nyugat-Németországban szinte egyszerre, 1969-ben létesült ilyen rendszer, mégpedig a The New York Times szerkesztősége mellett, illetve a Bundespresseamtban, a Német Szövetségi Sajtóhivatalban. Európa sajtóadatbankjai zömmel a 70-es évek végén, a 80-as évek elején kezdték meg működésüket.

A képernyőújság, a közönségszolgálat, az adatbank egymást gyorsan követő, életteret igénylő, dinamikus bejelentkezései mellett és ezekhez viszonyítva az MTI egyik fő termelőegysége, a *Külpolitikai Főszerkesztőség* a 80-as évek elején szenzációmentes, kissé belterjes, nyugodt életet élt, ami nem jelenti azt, hogy jelentéseiben kevés lett volna a puskapor: Afganisztánban kirobbant a polgárháború és megkezdődött a szovjet invázió, Irak rátámadt Iránra, aztán jött a Falkland-szigeteki háború Nagy-Britannia és Argentína között, a Golán-fennsík izraeli bekebelezése és Grenada amerikai lerohanása.

Két evolúciós mozzanat mégis kapcsolódott a távirati iroda külpolitikai hírszolgálatához, közelebbről annak tevékenységi formáihoz: az egyik a külföldi tudósítói munkát, a másik a szerkesztőség egy műfajbővítési, végül is sikeres kísérletét érintette.

Pálos Tamás a Magyar Sajtó 1982 szeptemberi számában „A tudósítói munka – frontszolgálat” cím alatt megkísérelte felvázolni a külföldi tudósítói munka követelményrendszerét, nem utolsósorban saját intézménye, a Magyar Távirati Iroda tevékenységi köréből kiindulva. Mindjárt bevezetőben kifejtette, hogy a külföldi tudósító az esetek többségében *egyszemélyes szerkesztőség*, s ennek legnehezebb oldala, hogy *önmagának felelős szerkesztője is*.

Az MTI, a lapok, a rádió és a televízió külföldi tudósítóinak kétnapos hazai tanácskozását ismertette a szerző az „elvi és felelős, őszinte és hiteles, friss és gyors” tájékoztatás mellett tette le voksát, majd a két nagy országcsoporthoz – a szocialista és a tőkés – bemutatásának módszertanánál időzött. Hangsúlyozta, hogy nem szabad „devalválódni” engedni olyan szocialista kategóriákat, mint a létbiztonság megteremtését, a szociális vívmányok hatását, a szellemi élet fejlődését, a demokratikus közállapotok érlelődését, másfelől figyelmeztetett, hogy a tőkés rendszer bírálata nem szűkíthető le a külpolitika kritikájára, be kell mutatni „a tőkés gazdasági és politikai rendszer általános válságát, amely a kulturális és az erkölcsi értékeket is átfogóan érinti”. Illusztrálni kell a munkanélküliség fokozódását, az inflációt, a dolgozók romló szociális helyzetét.

Pálos Tamás ugyanakkor szorgalmazta, hogy a külpolitikai újságírás általában tanúsítson nagyobb „belpolitikai érzékenységet”, ezen belül a külföldi tudósítók ne elégedjenek meg a fogadó ország ismeretével, legalább annyira értsék és ismerjék a hazai viszonyokat, hogy az egyes témák megválasztásánál és megírásánál fel tudják tenni a „magyar szemüveget”.

„szigorúan bizalmas!”

10.

Londoni rádió
1985. március 1.
- 1250 -

kommentár

milyen hatással van csernyenko állapota kelet-európára

ismét. találgatások folynak világszerte, c s e r n y e n k o szovjet elnök egészségi állapotáról. milyen mértékben tartja még kezében a gyeplőt. ki fog helyébe kerülni. s főleg milyen hatással van e bizonytalanság közép- és kelet-európa országaira?

hogy áll egészségileg a kreml ura. képes-e érvényesíteni akár 6, akár valószínű utóda a meghirdetett politikát. a varsói paktumbeli országok sajtója, rádiója, televíziója, ilyesfajta kérdésekkel nem igen foglalkozik. persze a keleti kommentátorok zárt ajtók mögött ugyanúgy megtárgyalják a felvetett kérdéseket, mint a nyugatiak a nagynyilvánosság előtt. brezsnyev, andropov, csernyenko. ki lesz a következő? nem morbid kíváncsiságról van szó. életbevágóan fontos a felderítés, meddig folyik még a sorozatos és gyorsított országváltás a moszkvai öregemberek között, mikor kerül felszínre az a vezér, aki nem csak maga mellé képes állítani a politikai bizottság tagjainak többségét, hanem elég fiatal is ahhoz, hogy a szovjetuniót kivezesse a zűrzavarból és elindítsa a gazdasági és társadalmi reformok útját. a kiváltságos bürokrácia akarata ellenére.

a kelet-európai országok lakosainak nagyrésze úgy érzi, érdemleges és békés, ámde korlátozott javulásra otthon csak akkor van komoly remény, ha a szovjetunióban ilyen vezér kerül az élre: a kelet-európai országok tudják, hogy egyre súlyosbodó gazdasági problémáik megoldása, ugyanúgy mint a szovjet problémák elválaszthatatlanul összefügg a reform formájával és mértékével. hisz a tapasztalat megmutatta, hogy csak olyan vezetőjük lehet, akit a kreml elfogad. egyáltalán nem közömbös tehát, hogy kinek a keze van a kormányrudon moszkvában.

sztalin utódainak uralma alatt, hol megindult, hol megállt a reformfolyamat. hol volt detante a nyugattal, hol nem. az elmúlt négyévtized során azonban a szovjetunió európai szövetségesei semmi jelét sem látták és látják annak, hogy moszkva hajlandó változtatni a velük fennálló viszonyán. hruscsov szétfozlatta ugyan a sztalini mítoszt, de háborús nélkül eltiporta az 56-os magyar forradalmat, amikor megjelent előtte a többpártrendszerű állam rémképe, olyan állam, amely a semlegeséget választja.

„Szigorúan bizalmas!”

Sajtótörténeti érdekesség, hogy az MTI Kiadóhivatala a nyolcvanas évek első felében nyomtatásban is megjelentetett olyan könyvecskéket, amelyek az újságíró-továbbképzést, mindenekelőtt éppen a külföldi tudósítók felkészítését szolgálták. A tudósítói munkában és az újságírás minden műfajában „rangidős” MTI-s, Polgár Dénes szerkesztette a „Magatartás, etikett, protokoll a tudósítói munkában” című összeállítást, amely kézikönyve lett nemcsak a magyar hírügynökség, hanem a rádió, a

televízió és a központi lapok külföldre készülő vagy külföldön működő tudósítói is. A talán leggazdagabb tudósítói „trófeákkal” és szintén egyetemes műfaji tapasztalatokkal rendelkező Kis Csaba „Tudósítói munka és magatartás a szocialista országokban” címmel írt hasznos útmutatást ifjabb kollégái számára.

„Mutatis mutandis” szinte örökérvényű, amit Polgár Dénes rögzít: „A Magyar Távirati Iroda tudósítóit – mind az állandó, mind az alkalmi tudósítókat – külföldön általában a Magyar Népköztársaság hivatalos képviselőinek tekintik. Bármit mondanak, bármit tesznek, kijelentéseiket és cselekedeteiket a partnerek úgy értékelik, mint hivatalos állásfoglalást. A tudósító viselkedéséből, nyilatkozataiból, a társadalmi normák megtartásából vagy megsértéséből pozitív vagy negatív tapasztalatokat szűrnek le és bizonyos fokig ezen át ítélik meg egész társadalmunkat.”

Másfél évtized alatt sok minden változott, de politikatörténeti és sajtótörténeti szempontból is tanulságos, amit Polgár Dénes könyvecskéje már bevezetőben tömören összefoglal.

A tudósítónak, mint minden hivatalos kiküldöttnek kötelessége, hogy szigorúan megőrizze azt az ismeretanyagot, amely állam-, szolgálati vagy hivatali titkot tartalmaz. Természetesen kiterjedt kapcsolatokat kell tartania külföldi újságíró kollégáival, akiktől információt akar szerezni és akik tőle akarnak „csereinformációhoz” jutni. Az MTI tudósítója minden olyan információt közölhet kollégáival, amely Magyarországon is nyilvánosságra került, de nem közölhet semmiféle, nyilvánosságra nem került tény, vagy a tények hátterét.

A bevezetőben listászerűen összeállított magatartási szabályzat szerint – a nyolcvanas évek első feléről van szó – a tudósító külföldön

– nem avatkozhat bele a fogadó ország belügyeibe, nem bírálhatja bel- és külpolitikai intézkedéseit;

– köteles megtartani a fogadó ország deviza- és vámszabályait, a helyi rendészeti szabályokat;

– részt vehet politikai tömegmegmozduláson, de csupán újságírói minőségben;

– köteles egyeztetni a külföldiekkel való kapcsolattartás szabályait a fogadó országban működő magyar külképviselet vezetőjével;

– jelenteni köteles bármilyen zaklatást, ellenséges cselekményt, így személyes holmijainak a lakásában vagy szállodai szobájában észlelt átvizsgálását, az útlevel- és vámkezelésnél vele szemben alkalmazott diszkriminatív magatartást, a személyes motozást, hivatalos iratok vagy jelentős értékű személyes tárgyak eltűnését.

Az összeállítás tartalmazza az MTI-tudósító levelezésének, telefonbeszélgetéseinek, öltözködésének, látogatásainak, sajtóértekezleti magatartásának, az interjúkészítésnek szabályait, tartalmazza az etikett és a protokoll országok, országcsoportok szerinti sajátosságait, olyan térségekre kiterjedően is, ahová az MTI munkatársai csak kiküldött tudósítóként juthattak el.

Kis Csaba munkája abból indulhatott ki, hogy akkoriban az MTI külpolitikai kiadásait csaknem felerészben a szocialista országokból érkező anyagok töltötték meg és a távirati iroda külföldi állandó tudósítóinak fele ezekben az országokban dolgozott. Ő is megerősítette, hogy „a szocialista országokban dolgozó tudósítóink nemcsak újságírói feladatot, hanem politikai küldetést is teljesítenek”.

Számukra közös és meghatározó követelményként említette az alapos helyismerttet, a szerzett ismeretek ellenőrzését, a hír, a tudósítás, az elemzés keretei között maradáást, de a fogadó ország érzékenységét és szaksajtóját tekintetbe vevő kritikai „hozzaálást” is, a szenzációhajhászás elkerülését, de az új hírelemek, érdekesebb részletek kiemelését, személyes és minél magasabb szintű kapcsolatok kiépítését a fogadó ország releváns tisztségviselőivel, ugyanakkor – az újságírói függetlenség tudatában – állandó kapcsolattartást a helyi magyar külképviselettel, külgazdasági szervekkel.

Kis Csaba felhívta a tudósítók érintett csoportjának figyelmét arra, hogy *diplomáciailag kényesebb feladatot* látnak el, mint a nyugati országokban tevékenykedő kollégáik, tekintettel kell lenniük a párt- és állami kapcsolatokra, s hogy munkásságukat mindkét oldalon árgus szemekkel nézik.

Akkoriban nem lehetett eléggé hangsúlyozni, hogy bizonyos irányokban milyen óvatosan kell propagálni a „magyar modellt”, a „sajátos magyar utat”, hogy mennyire eltérő lehet más szocialista országok tájékoztatáspolitikája, milyen korlátozottak az információ ottani lehetőségei, s hogy Nyugat milyen szívesen emlegeti a köztük fennálló különbségeket, ellentéteket...

Panoráma elnevezéssel, illetve címmel 1983 őszén új rovat indult az MTI Külpolitikai Főszerkesztőségén és külpolitikai kiadásán belül. Azt a célt tűzte maga elé, hogy a napi híryanagyon túl rendszeresen háttéranyagokkal, hírmagyarázatokkal, színes helyszíni tudósításokkal és apró érdekességekkel lássa el a nyomtatott sajtót, a rádiót és a televíziót. Gazdagítani kívánta az MTI külpolitikai tájékoztató szolgáltatást, közrebocsátva mindazt, amit a távirati iroda akkor 23 külföldi tudósítója a helyszínről – a szorosabb értelemben vett információn túl – jelenteni tudott, amit a hírhügnökségek úgynevezett feature-anyagaikban közzétettek, illetve amit az MTI belső munkatársai 70 hírhügnökség hozzájuk befutó anyagaiból az események összefüggéseiről, hátteréről meg tudtak írni. A *Panoráma* szerkesztőség megrendelésre exkluzív anyagokat is készített és készíttetett a szerkesztőségek igényeinek minél teljesebb kielégítése érdekében.

Egy különleges nemzetközi megtiszteltetés kapcsán vissza kell térnünk az 1982-es évre. Az MTI vezérigazgatóját, Lakatos Ernőt, aki korábban látogatást tett Akasi Jaszusinál, az ENSZ-főtitkár tájékoztatáspolitikai kérdésekben illetékes helyettesénél,* a japán diplomata megkérdezte: volna-e lehetőség Magyarországon, az MTI égisze alatt egy olyan nemzetközi-kerekasztal-tanácskozás megszervezésére, amelyen az ENSZ magas rangú szakértői és szocialista országok tömegtájékoztatási eszközeinek képviselői vennének részt. A világszervezet által finanszírozott összejövetelen megtárgyalnák – zárt körben – az ENSZ-nek és szakosított szervezeteinek tevékenységét, a béke, a nemzetközi biztonság, a leszerelés, a világgazdaság és világkereskedelem, valamint a dél-afrikai helyzet súlyponti kérdéseit.

* Akasi Jaszusi a 90-es évek derekán az ENSZ békefenntartó-oltalmazási erőinek főfelelőse volt a délszláv térségben, majd a világszervezet emberi jogi kérdésekkel foglalkozó osztályának vezetőjévé nevezték ki.

Lakatos Ernő igenlő válasza után megkezdődött a kerekasztal-értekezlet programjának összeállítása, kiküldték a meghívókat, és a Budapesten 1982. február 8–10. között megtartott találkozón az ENSZ két főtítkárhelyettese is megjelent magas szintű világszervezeti tisztviselők és szakértők társaságában. Ugyancsak magas szintű sajtódelegációk érkeztek Bulgáriából, Csehszlovákiából, Lengyelországból, Mongóliából, a Német Demokratikus Köztársaságból, Romániából, a Szovjetunióból és külön Belorussziából és Ukrajnából.

A kerekasztal-tanácskozás nagy sikere volt az MTI-nek, és az ENSZ kifejezett érdeklődését tanúsította a jelzett államcsoport sajtóelitjének véleménye iránt, különös tekintettel a hírügynökségi vezetők állásfoglalásaira.

A Magyar Távirati Iroda egészéről Pálos Tamás a centenárium után 1984 derekán adott először „aktualizált” helyzetképet a MÚOSZ folyóiratában.* Rámutatott a magyar és a külföldi hírügynökségek számos közös gondjára és néhány újdonságára, így a szakosított, célzott gazdasági, pénzügyi hírszolgálat felfuttatására, a helyi rádió-és televízióállomások speciális Teletext és Viewdata kiszolgálására, a telefonos hírszolgálatra, a diplomáciai testület külön informálására, eseménynaptárak készítésére. Nem minden célzatosság nélkül arra is felhívta a figyelmet, hogy a hírforgalmi technika állandó, gyors ütemű fejlődése, a szükséges hírforrások biztosítása, valamint a beérkező információtömeg kezelése *mind költségesebbé teszi* a hírügynökségi tevékenységet. Az európai hírügynökségek azonban erre a körülményre szerinte nem visszahúzóddással reagáltak, hanem tevékenységük kiterjesztésével, szolgáltatásaik bővítésével, új felhasználói körök bevonásával.

Számszerű oldalról jellemezve az MTI forgalmát, a vezérigazgató első helyettese közölte, hogy a távirati irodához naponta 5000 oldalnyi információ érkezik, a Külföldi Sajtószolgálat rendszeresen 300 külföldi újságot és folyóiratot dolgoz fel, évente 73 ezer kép fut be a külföldi partnerektől. A Magyar Távirati Iroda naponta 400 oldalnyi anyagot bocsát előfizetői rendelkezésére, amihez napi 15–20 hazai képriport, 10–15 illusztrációs fotó és 120–200 külföldi kép járul. Az MTI-hírek öt idegen nyelven jutnak külföldre.

Pálos Tamás ugyanakkor érzékeltette azokat a nehézségeket, amelyekkel a hazai hírügynökségi újságírás szembesül. Jelezte, hogy a belső gondok, problémák növekedése gyakran a hazai információs források beszűkülését vonja maga után. Intézmények, vállalatok esetenként népgazdasági érdekként, államérdekként tüntetnek fel csoport- vagy tárcaérdekeket, máskor a tájékoztatás elmaradását vagy késedelmét állítólagos politikai érdekekkel kapcsolják össze. Sokszor a tájékoztatás már csak a döntések utólagos ismertetését, megmagyarázását célozza, a közvélemény nélkülözni kénytelen a lehetséges döntési alternatívák ismeretét, a tömegtájékoztatási szerveknek a döntéselőlkészítésbe való bevonása gyakorta elmarad, nemigen tudják feltárni a döntéseket motiváló tényezőket.

A Magyar Távirati Iroda vezetői – túl a „perszónalunió” évein – rendszeres kapcsolatban álltak az újságírószövetség főtítkárával és más tisztségviselőivel, megtár-

* Magyar Sajtó, 1984. június, 1–6. o.

gyalták az újságírók helyzetét, a politikai és szakmai képzésükkel, élet- és munkakörülményeikkel összefüggő kérdéseket.

A hírügynökség és a MÚOSZ együttműködési megállapodásai félévenkénti tapasztalatcsere- és tervkonzultációkat írtak elő; kölcsönösen és előzetesen véleményezték az újságírók politikai, szakmai, etikai és anyagi helyzetét érintő javaslatokat, a vezető párt- és állami fórumok elé kerülő okmánytervezeteket, szakértői egyes bizottságokat működtettek. Az MTI és a MÚOSZ tájékoztatta egymást a nemzetközi sajtóélet eseményeiről, a szerkesztőségi munka elektronizálását célzó külföldi újdonságokról. Egyeztettek éves külügyi munkaterveiket, nemzetközi tevékenységüket, a MÚOSZ kapcsolatot biztosított a meghívására Magyarországra látogató külföldi hírügynökségi újságírók és az MTI között. A távirati iroda vállalta a MÚOSZ Újságíró Iskolája munkájának, az utánpótlásképzésnek a segítségét, az újságírószövetség megígérte, hogy fokozott mértékben tekintettel lesz az MTI képzési igényeire, szükségleteire. Ezt az ígéretet nemigen sikerült teljesíteni.

Egyébként a Magyar Újságírók Országos Szövetségének 1985 júniusi közgyűlésén esett szó az újságíróképzésről, de a *hírügynökségi újságírók képzésének* óhaja és szükségessége csak abban a cikkben fogalmazódott meg, amelyet Pálos Tamás tollából „a közgyűlési vitához beérkezett írásbeli felszólalás” műfajában közölt a MÚOSZ folyóirata.*

Az MTI vezérigazgató-helyettese, vállalva az elfoglaltság vádját is, hangsúlyozta cikkében, hogy az újságíróiskolának – az írott és az elektronikus sajtó munkatársainak képzése mellett – vállalnia kell az oktatás kibővítését egy harmadik irányba is, s ez a hírügynökségi újságírók képzése. Pálos Tamás megjegyezte, hogy a hírügynökségi újságírás bizonyos fokig a sajtóban végzett munka *alapiskolája*. „Itt elsőrendű követelmény a lényeglátás, a lényeg bemutatása, a pontos válasz a hol, mikor, mi és miért történt kérdésekre és arra, kik a cselekmény résztvevői. ...Meg kell tanulni röviden és közérthetően fogalmazni, pontosan és gyorsan dolgozni, az adatokat, tényeket ellenőrizni. S mikor mindez kész, akkor a hírügynökségi újságíróra vár – hiszen rendszerint ő rendelkezik a legtöbb alpanyaggal – a felelős orientálás munkája is.”

Pálos hozzáfűzte: igaz ugyan, hogy hírügynökségi újságíróvá csak a szerkesztőségben válhat valaki, mégis érdemes és szükséges lenne önálló tárgyként tanítani a hírügynökségi munka alapfogalmait, s bizonyos óraszámban gyakorlatot is szervezni ebből a tárgyból, amiben az MTI hathatós segítséget tudna nyújtani. A Magyar Távirati Iroda az I. lapkategóriába tartozó lapok, a Magyar Rádió és a Magyar Televízió mellett azok közé a szerkesztőségek közé sorolódott, amelyek helyi MÚOSZ-csoportot hozhattak létre.

„Az újságírói magatartás szabályai” címmel új etikai kódexet fogadott el az 1985-ös MÚOSZ-közyűlés. Ennek bevezetője szerint a szövetség tagjai „a Magyar Népköztársaság Alkotmányában rögzített sajtószabadság szellemében legjobb tudásukkal, szocialista elkötelezettségükkel a valósághoz hűen tájékoztatják a közvéleményt”. „Az újságírók tevékenységét a szocialista erkölcs normái irányítják, s e normákat

* Magyar Sajtó, 1985. november, 7–9. o.

kötelezően betartják munkájukban, közéleti szereplésükben, magánéletükben” – állt az etikai kódexben.

Az 1989 szeptemberi MÚOSZ-közyűlésen elfogadott „Újságírói Etikai Kódex” azonban már messzemenő változtatásokat hozott a négy évvel korábbi megközelítésekhez képest. Mindjárt bevezetőjében leszögezte, hogy etikai ügynek csak a becsületbeli vétség, a szakmai-emberi tisztesség megszegése tekinthető, a jogvítás (polgári, szerzői, büntető-, munkajogi stb.) ügyek elsősorban a bírósági, más hatósági és munkajogi szervekre tartoznak, igaz, etikai vonatkozásaik is lehetnek. „Világnézeti, politikai véleménynyilvánítás önmagában nem lehet etikai eljárás tárgya” – deklarálta a bevezető.

Az újságírói magatartási szabályok megsértését konkretizáló fejezetből közvetlenül érintette az MTI szerkesztőit és munkatársait az a tétel, amely szerint sérti a sajtószabadságot és a nyilvánosságot, ha például egy vezető újságíró megnehezíti, késlelteti a valóság kiderítését, vétkesen akadályozza a gyors tájékoztatást, ha tények elhallgatásáért, illetve közléséért a maga vagy bárki számára előnyt kér vagy fogad el, ha bíróság megítélt, kötelező helyreigazítás megjelenését szándékosan akadályozza, közlése esetén szövegét eltorzítja, megjegyzéseket fűz hozzá.

Az új etikai kódex szerint is visszaél az információval az, aki államtitkot, szolgálati titkot közöl, vagy jogvédelem alatt álló más titkot közzétesz, ha kifejezetten „nem közlésre szánt” információt nyilvánosságra hoz. Az MTI belföldi munkatársait és külföldi tudósítóit egyaránt érintette az a pont, amely gyakorlatilag tiltja az informátor kiszolgáltatását az ő beleegyezése nélkül, vagy a nyilatkozattal való visszaélést. Ilyennek minősül, ha az újságíró a nyilatkozatot, kérés ellenére, nem mutatja be közlés előtt a nyilatkozónak, ha a nyilatkozó hozzájárulása nélkül a szövegen lényeges változtatásokat hajt végre és így közli vagy közölteti, ha a nyilatkozó (riportalany) véleményének, kijelentésének tüntet fel olyasmit, amit az az újságírónak nem mondott, végül, de nem utolsósorban, ha „olyan személy nyilatkozatát közli, aki képtelen felmérni ennek súlyát és következményeit...”

Az Európai Hírügynökségek Szövetsége, az „Alliance” 1984–1985-ben ismét testközelbe került az MTI-hez olyan lényeges kérdések kapcsán, amelyek a távirati iroda és a magyar sajtó kapcsolatait érintették. Az akkor 21 hírügynökséget tömörítő szövetség Szerzői Jogi Bizottsága – a négy közgyűlési ad hoc bizottság egyike – elővette a hírekre kiterjedő szerzői jogi kérdéseket, minthogy 13 hírügynökség jelezte: országában a szerzői jogi törvény egyáltalán nem terjed ki a sajtóhírekre.

Magyar sajtójogászok is úgy értelmezték a helyzetet, hogy a szerzői jogról szóló 1969. évi III. tv. és a 15/1983. (VII.12.) MM számú rendelet a híreket nem védi. A tisztességtelen versenyre vonatkozó 1984. évi IV. tv. csak a tisztességtelen gazdasági tevékenység tilalmát mondja ki; szükség esetén alkalmazható a hírek védelmére is, de az eltelt rövid idő alatt a joggyakorlatban ez nem fordult elő.

Az „Alliance” Szerzői Jogi Bizottsága kénytelen volt szembenézni a híryanag ellopásának, a hírkalózkodásnak durva eseteivel. Felvetődött az a kérdés, hogy ha egy újságnak a tulajdonában rádióállomás van, utóbbi minden további nélkül használhatja-e a lapban megjelent híreket, vagy használhatják-e a kábelhálózatok a rádió- és

televízió-híryanagokat. Melyik ország törvényei érvényesek a határon átmenő hírforgalomra? Adatbankok visszakereső rendszerei esetében vajon az ott tárolt hírügynökségi információ másodszori felhasználásának minősül-e már a tárolás is, nemcsak a kinyomtatás? 1984-ben ezek a kérdések nagyrészt nyitottak maradtak.

Az Európai Hírügynökségek Szövetsége Zürichben, 1985. szeptember 19–20-án megtartott közgyűlésén elemezte azokat a válaszokat, amelyeket a taghírügynökségek az Új Tájékoztatási Eszközök Bizottsága kérdőívének kérdéseire adtak.

Az MTI 1985-ben tagadó választ adott az Új Tájékoztatási Eszközök Bizottságának arra a kérdésére, hogy a távirati iroda nyújt-e hírszolgálatot, vagy tervezi-e hírszolgálat nyújtását magántulajdonban levő független (üzleti-kereskedelmi) rádióadó-állomásoknak, akár egyénileg, akár egy központi rádió hír-adóállomásnak, amely a többi állomást elláthatja hírekkel.

Arra a kérdésre, hogy felhasználják-e majd a közvetlen műholdas műsorszórási technológiát hírügynökségi hírszolgálatok és képszolgálatok közvetítésére, a Magyar Távirati Iroda azt válaszolta, hogy a konkrét tervezés még nem indult meg, de fel fogja használni.

Az MTI közölte: két csatornán folyik (1985) teletext kísérleti adás, naponta körülbelül 10 óra időtartammal, a teletextszolgáltatás híreket, gazdasági, kulturális és általános információkat tartalmaz. A teletextszolgáltatás 200 képernyőnyi információt nyújt, ebből 60 oldal a hírszolgáltatás, amelyet teljes egészében az MTI szerkeszt.

A Daily News – Neueste Nachrichten mellett 1985. május 20-án az MTI újabb információs csatornát nyitott a Magyarországon tartózkodó külföldiek számára; megindította – nemzetközi viszonyításban az első között – a Hotel Monitor szolgálatot. Ez annyit jelentett, hogy az előfizető szállodák – Flamenco, Gellért, Forum, Intercontinental, Atrium Hyatt, Novotel, Szabadság – nyelvenként napi 25–30 képernyő oldal híryanagot nyújthattak vendégeiknek. A Hotel Monitor olyan szállodákban volt vehető, ahol zártláncú televíziós hálózat és saját stúdió állt rendelkezésre, illetve a szobákban színteleviszió-készülék működött.

Az MTI elgondolása az volt, hogy az elektronikus hírközlésnek ezt a lehetőségét felhasználva közvetlenül jusson el az érintett szállodák vendégeihez – zömmel ötcillagos szállodákban lakó nyugati üzletemberekhez, politikusokhoz, kulturális tényezőkhöz, jómódú turistákhoz –, és a világhírügynökségek hírszolgálatát felkínálva nyújtson folyamatos tájékoztatást a nemzetközi élet különböző területeiről, mindenekelőtt politikai, gazdasági és sporteseményekről. Az MTI-ből érkezett szövegen a szállodai stúdiókban változtatni nem lehetett.

A Hotel Monitor szerkesztősége a KASZ felügyelete mellett, egy státusban levő munkatárssal, a felelős szerkesztővel és húsz „bedolgozóval” (a KASZ, a Budapest, a Daily News – Neueste Nachrichten és a Külpolitikai Szerkesztőség munkatársaival) látta el feladatát. A hét szálloda évente több mint kétfélmillió forintot fizetett a szolgáltatásért, a vállalkozás rentábilis volt.

A 80-as években újabb és újabb „emésztési” problémákkal találta magát szemközt az MTI Fotóigazgatósága. Az itteni fotóarchívumban, amelyet méltán tekintet-

tek az ország legnagyobb sajtófotó-archívumának, akkor már közel 10 millió fekete-fehér negatívot őriztek légkondicionált körülmények között, 1945-től 1985-ig. Az archívum rendszeresen vásárolt fényképeket az 1800-as évekből, az első világháború időszakából és a 20-as–30-as évekből is. Míg ez az anyag a felvételekhez tartozó szövegekkel a Naphegyen került tárolásra, addig az MTI Fotó Propaganda Főosztálya a pozitív képek archívumával a budapesti Tanács körúton állt a magyar sajtószervek rendelkezésére.

A számítógépesítés kezdete a Belföldi Főszerkesztőségben

hette egy gyors és intelligens visszakereső rendszer bevezetését, helyszíni terminálok működtetését, amelyek segítségével a lapok képszerkesztői bármely MTI-képet saját szerkesztőségi szobájukba varázsolhattak felhasználási döntés céljából. Foglalkoztak olyan számítógépes programmal is, amely módot ad elektronikus szerkesztésre, kívánt témák szerinti képcsoportosítások gyors lehívására, illetve visszakeresésekre, képek képernyőn való kivágására és montírozására.

A 80-as évek közepére, amikor is az országban lezárult a VI. ötéves tervidőszak, az MTI a műszaki fejlesztés következő főbb eredményeit nyugtázta:

– a napi híreket és információkat kibocsátó szerkesztőségekben megvalósult a hírfeldolgozás és -továbitás elektronizálása (a KASZ és a Külpolitikai Szerkesztőség után 1981. november 16-án a Belföldi Főszerkesztőség is áttért a video-display szerkesztési rendszerre);

– megkezdődött a nagysebességű hír- és képátvitelt biztosító nemzetközi vonalak és berendezések üzemeltetése;*

– bevezetés alatt állt a számítógépes központi sajtódokumentációs rendszer;

– kísérleti jelleggel rendszerbe állt az új tájékoztatási médium, a Teletext;

* 1984-től az MTI, az AP és az APA sikeres kísérleteket folytatott a Hell cég által kifejlesztett digitális képtovábbító rendszerrel (Tudósító)

– megkezdődött az MTI-ben a műholdon keresztül sugárzott információk kísérleti vétele.

Amikor az MTI vezetősége 1982 őszén elhatározta, hogy a Külpolitikai Főszerkesztőségben belül létrehozza a Panoráma szerkesztőséget, ezzel senkinek az érdekeit nem akarta sérteni. (Tény, hogy a megyei lapok szerkesztőségeihez a 70-es évek közepe óta hetente érkezett a szintén Panoráma című kulturális összeállítás, mégpedig a Központi Sajtószolgálat gondozásában és ismerős borítékjában. És a KS rövidítés mögött egyesek a Központi Sajtószolgálatot, mások az MTI Külföldi Sajtószolgálatát sejtették...) Mégis, Vasvári Ferenc a MÚOSZ folyóiratában 1986 tavaszán „Gondolatok a szerkesztők felelősségéről” címmel azt írta, hogy az MTI „lassanként befolyása alá vonja az írott sajtót. Most a megyei lapokon van a hangsúly, oda járnak saját anyagaik elhelyezése miatt, nyíltan agítálva a Központi Sajtószolgálat ellen, pedig a hírügynökségek mindenütt külön szervezeti formában dolgoznak és nem ártják magukat a cikkügynökségek munkájába”.

Az MTI részéről Dobsa János volt kénytelen válaszolni az alaptalan vádra, hangsúlyozva, hogy a távirati iroda „nem agítál” a Központi Sajtószolgálat ellen és az MTI-Panoráma szerkesztőség létrehozása sem ellene irányult. „Az MTI-Panoráma kizárólag a külfölddel foglalkozik, s ha közöl külpolitikai kommentátorokat is, fő feladata az, hogy a külföldi országokról más forrásból hozzáférhetetlen cikkeket juttasson el a megyei sajtóhoz... Az MTI nem »befolyása« alá akarja vonni a sajtót, hanem hivatásához híven szolgálni igyekszik azt, s a Panoráma egy új színfoltot jelent azon a palettán, amelyet az MTI – a világ dolgainak minél szélesebb és sokrétűbb bemutatása végett – a tömegtájékoztatás rendelkezésére bocsát” – válaszolta az illetékes MTI-s szerkesztő.*

Az MTI nyílt terjesztésű kiadványai a 80-as években

Az 1986-os esztendő egy kormányhatározattal és egy új sajtótörvénnyel újraszabályozta a Magyar Távirati Iroda egész tevékenységét, gazdálkodási rendjét, helyét a magyar tömegtájékoztatásban. A két jogi aktus időben nem volt távol egymástól, természetesen a törvény igyekezett az egész sajtó számára hosszú távú szabályozást adni, ha ez nem sikerült, ez nem az előkészítésen múlt: a történelem vitt korrekciót Magyarország és egész Kelet-Közép-Európa életébe, vele a tájékoztatáspolitikai elveibe és gyakorlatába.

* Lásd: Magyar Sajtó, 1986. március 15. o., 1986. augusztus, 18. o.

A 80-as évek második felének akkor fontos, később, szinte már két-három év múlva megkérdőjelezett sajtópolitikai terméke volt az új sajtótörvény. A magyar tömeg-tájékoztatás arányait, részben a Magyar Távirati Iroda hatósugarát is érzékelteti, hogy 1986-ban hárommillió magyar család volt már tévénező, a televízió két fő adásában és körzeti adásaiban hetente közel száz órán át sugárzott műsort; a Magyar Rádió három központi és öt regionális programját heti 540 órás műsoridőben közvetítette: 1720 időszaki lap jelent meg, s ezek évente 1 milliárd 400 millió példányban jutottak el az olvasóhoz; a központi és vidéki napilapok egyszeri példányszáma meghaladta a 3 milliót, a 34 hetilapé a 7 milliót; a magyarországi egyházak 18 újságot jelentettek meg.

Magyarországon nem sok sajtótörvény volt. Az első – az 1848. évi XVIII. törvény – a polgári forradalom vívmányaként született. A Szemere Bertalan-féle törvény 1. §-a így fogalmazta meg a sajtószabadságot: „Gondolatait sajtó útján mindenki szabadon közzölheti és szabadon terjesztheti.” Más paragrafusok azonban egyértelművé tették, hogy a törvény csak a *tisztességes* és a *komoly sajtó* szabadságát hirdette meg.

A sajtójog általános reformjának jegyében megalkotott 1914. évi XIV. törvény jó néhány újítást vezetett be, amelyek egy része a sajtószabadság korlátozásának irányába hatott. Ugyanakkor több előre mutató jogintézményt is bevezetett, ilyen volt a helyreigazítási jog biztosítása, a hírlapírók védelmére vonatkozó új rendelkezések, a kártérítési kötelezettség előírása, amely a nem vagyoni kár megtérülésére is lehetőséget adott.

Markója Imre igazságügy-miniszter előterjesztésében egyértelművé tette, hogyan tekint a sajtóra: „Semmilyen körülmények között nem lehet szószólója a szocializmustól idegen, a Magyar Népköztársaság alkotmányos rendjét sértő eszméknek és nézeteknek.”

A sajtóról hozott 1986. évi II. törvény, amely az év szeptember elsején lépett hatályba, több vonatkozásban érintette a Magyar Távirati Irodát, hiszen azt alkalmazni kellett az ország területén folytatott sajtótevékenységre, valamint a magyar állampolgárok és a magyar szervezetek által külföldön folytatott sajtótevékenységre is.

A törvény rögzítette „mindenkinek” azt a jogát, hogy tájékoztatást kapjon szűkebb környezetét, hazáját, a világot érintő kérdésekben, a sajtó feladatává tette a hiteles, pontos és gyors tájékoztatásról való gondoskodást, de azt is, hogy segítse elő a társadalmi jelenségek közötti összefüggések megértését, és „mozgósítsa a társadalmi cselekvésre”.

A törvény megszabta az állami szervek, a gazdálkodó szervezetek, a társadalmi szervezetek és az egyesületek tájékoztatási kötelezettségeit a sajtóval szemben, kivételként utalt az állami, szolgálati, üzemi (üzleti) és magántitokra.

A Magyar Távirati Irodára vonatkozóan négysoros feladat megjelölés szerepelt a 10.§-ban: mint országos hír-, sajtó- és fotóügynökség ellátja a belföldi hírszolgálat feladatait és részt vesz a külföldre irányuló tájékoztatásban. Az MTI munkatársai mint „hivatásszerűen tájékoztatási tevékenységet végző személyek” gondosan tanulmányozták és saját viszonyaikra igyekeztek alkalmazni a felvilágosítás kérésének jogát, a felvilágosítást adó személy neve titokban tartásának, a felvilágosítás közlésére való előkészítésének és teljes ismertetésének feltételeit, a bemutatási és hozzá-

járási kötelezettségeket. Megelégedéssel fogadták a törvénynek azt a rendelkezését, hogy az újságírók hivatása gyakorlása során a közérdekű bejelentést, illetőleg javaslatot tevő védelmére vonatkozó jogszabályokban meghatározott védelem illeti meg.

A sajtótörvény rögzítette, hogy nincs szükség engedélyre az MTI tájékoztatási kiadványainak, valamint a képújságnak az előállításához és „nyilvános közléséhez”. Előírta, hogy ha az MTI-t a bíróság jogerős határozattal helyreigazításra kötelezi, a sajtónak az eredeti közleményt átvevő más szervei is kötelesek a helyreigazítást közölni.

Még a sajtóról szóló törvényjavaslathoz fűzött indoklás rámutatott: a sajtószabadságból nem következik, hogy a sajtó minden – egyébként a törvény rendelkezéseit nem sértő – véleményt köteles közölni, a közlésnek ugyanis határt szab a sajtótermék profilkja, szerkesztési koncepciója, terjedelme. Végső soron a szerkesztőség vezető választja ki a nyilvános közlésre kerülő anyagokat.

(A Magyar Közvélemény-kutató Intézet 1988 szeptemberében vizsgálatot végzett a MÚOSZ tagságának körében a sajtótörvényt és hatásait, a nyilvánosság egyes kérdéseit érintő vélemények megismerésére. A megkérdezett MÚOSZ-tagok 51 százaléka úgy vélte, hogy két év hazai társadalmi-politikai fejleményei egy új sajtótörvény kidolgozását teszik szükségessé. Ezen belül 39 százalék a társadalom demokratizálódását, pluralizálódását, 20 százalék a nyilvánosság kiterjesztését, 13 százalék a párt belső változásait, a személyi változásokat, 11 százalék pedig a rendszer működésének sokrétű válságát említette olyan okként, ami az új sajtótörvényt indokolja.)

Az 1037/1986. (VI.26.) számú kormányhatározat, amelyet még Lázár György miniszterelnök írt alá, országos hatáskörű szervnek minősítette a Magyar Távirati Irodát, amely a Minisztertanács „közvetlen felügyelete alatt áll”, vezérigazgatóját, főszerkesztőjét, vezérigazgató-helyettesét a kormány nevezi ki. Gazdálkodását tekintve önálló költségvetési fejezetet alkot. Feladata

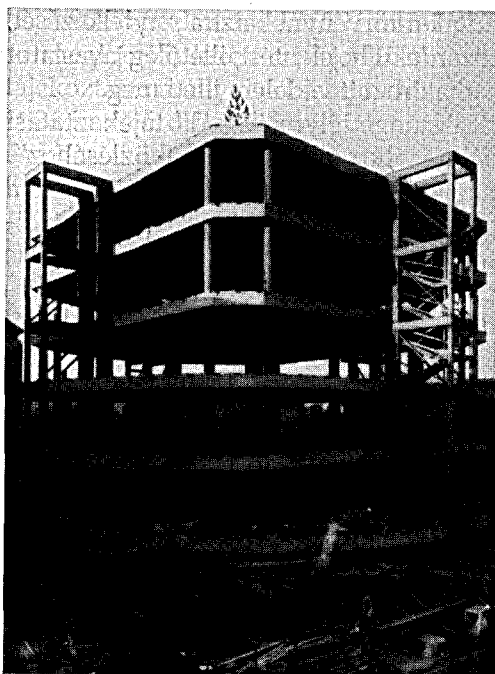
- a hazai nyomtatott sajtó, a Magyar Rádió, a Magyar Televízió és más tömeg-tájékoztatási eszközök, valamint a politikai és gazdálkodó szervezetek ellátása bel- és külföldi hírekkel, képekkel és sajtószolgálati anyagokkal;

- a külföldi hír-, kép- és sajtóügynökségek, valamint más információs szervezetek hír-, kép- és cikkellátása a magyarországi eseményekről, Magyarország életéről.

E feladatkör betöltése érdekében az MTI magyar és idegen nyelvű lapokat, kiadványokat jelentet meg, szakjellegű információkat terjeszt. Működteti az országos sajtó- és adatbankot, illetve a képtárházakat. Önálló kiadói, műszaki fejlesztési, nyomdai, fotótechnikai, kereskedelmi és reklámtevékenységet folytat, külkereskedelmi szervezetet tart fenn. Külföldön és belföldön tudósító hálózatot működtet.

Az MTI tehát gyakorlatilag 1986. január 1-jétől újraszabályozott eredményérdekeltségű költségvetési szervként gazdálkodott, ami annyit jelentett, hogy eredményes munkájával érdekeltégi alapot (nyereséget) képezhetett. A kifizetett bérék után 40 százalék, az elért nyereség után 10 százalék járulékot (adót) fizetett. Építési és gépi beruházásait a központi költségvetés fedezte.

1986 márciusában nyomtatott formában, tetszetős kivitelezésben megjelent „A Magyar Távirati Iroda munkaprogramja a VII. ötéves terv időszakára”. Az anyagot

Épül az MTI szerkesztőségi épülete, a 80-as évek végén

megvitatta és elfogadta az MTI Igazgatói Tanácsa, pártbizottsága és szakszervezeti bizottsága. Az 1986–1990-re szóló program, különösen annak időarányos második fele lényegében megghiúsult; „ember tervez, rendszer végez...”

Mintha az MTI vezető testületei ismét ráébredtek volna a múltból leszűrhető tanulságok fontosságára, mind a Vezérigazgatói Tanács, mind az Igazgatói Tanács napirendjére tűzte az MTI életével kapcsolatos dokumentumok megőrzésének, feldolgozásának, lényegében egy „házi archívum” létrehozásának a kérdését. Több figyelmet kell szentelnünk az utókor számára értékes dokumentumok, iratok, fotók archiválásának – állt a javaslatban, amelynek elfogadói úgy döntöttek: ezt a munkát – a feltételek biztosítása után – a dokumentációs szerkesztőségben kell megkezdeni.

Részben e kezdeményezés megvalósítása jegyében a magyar hírügynökség történetének buzgó kutatója, Tarr László 1987 április–május havában jelentős feltáró munkát végzett az MTI Kiadója megbízásából az MSZMP KP Párttörténeti Intézetében. Ott ugyan rendelkezésére bocsátották a hírügynökségre vonatkozó anyagok egy részét az 1949–1956 közötti időszakból, de az anyagokról fénymásolatot nem készíthetett, viszont kézírásban megörökíthette azok teljes szövegét az okmányokon szereplő összes megjegyzésekkel, jegyzőkönyvi és kezelési utasításokkal egyetemben. A kutatóteremben készített kézírásos jegyzeteket, illetve azok gépirásos változatát az MTI Szakkönyvtára megőrizte, és a hírügynökség története iránt érdeklődőknek rendelkezésére bocsátotta.

Minthogy említés történt róluk, helyénvaló néhány szót ejteni a Magyar Távirati Iroda vezető testületeiről, az okmányokban gyakran szereplő *Igazgatótanácsról* és a szűkebb összetételű, de magasabb tanácskozási szintű *Vezérigazgatói Tanácsról*.

Az Igazgatótanács a 80-as években éves és féléves munkaterv alapján dolgozott, üléseit általában havonta tartotta, három–öt napirendi ponttal. A testület létszáma 25–30 fő körül mozgott. Az évtized közepén tanácskozásain részt vettek a vezérigazgató, annak főszerkesztői megbízatású első, valamint gazdasági helyettese, a belpolitikai és külpolitikai főszerkesztők, a belföldi és külföldi képszolgálat vezetői, a KASZ, a KS, a Budapesti, a Teletext, a Dokumentáció, a Daily News – Neueste Nachrichten főszerkesztője, a kiadványszerkesztőség és a katonai részleg vezetője, a párt-

szervezet, a KISZ-szervezet és a szakszervezet vezetője (titkára), a szociális, a kiadói, a fotóigazgató, a műszaki és pénzügyi igazgató, a Nemzetközi Kapcsolatok Osztályának vezetője, a belső ellenőr, az állandó meghívottak, adott esetekben az alapszervezeti párttitkárok is, valamint természetesen a jegyzőkönyvvezető.

A meghívást a titkárságvezető intézte, neki kellett a féléves munkatervet figyelemmel követnie, a sorra kerülő témák felelőseit hetekkel az ülés előtt megkeresni írásbeli előterjesztésük tárgyában, gondoskodni az írásos anyagok szétküldéséről, elkészíttetni, majd az Igazgatótanács valamennyi tagjának eljuttatni a jegyzőkönyvet.

Az MTI elvi és operatív vezetését érintő kérdéseket rendre megvitatta az egészen szűk körű Vezérigazgatói Tanács is, amely szintén általában havonta egyszer ült össze.

A „függetlenségi mozgalom” győzelmét hozta az 1987-es év az MTI Belföldi Szerkesztősége keretében működő *sportrovat* életében. Miután a Vezérigazgatói Tanács egyetértett az önálló sportszerkesztőség létrehozásának gondolatával, az Igazgatói Tanács úgy rendelkezett, hogy a Belföldi Szerkesztőség sportrovata 1987. április 1-jétől önálló *sportszerkesztőségként* működjék.

A 11 újságíróból és 3 operátorból álló sportrovat alapvetően jól dolgozott, vezető munkatársai a magyar sportélet tekintélyes szakértői, a sportújságírás megbecsült és hiteles személyiségei voltak. A rovat önálló napi kiadványt produkált, amely nagyobb részben külföldi hírügynökségek jelentéseiből, kisebb részben hazai információkból állt össze. Olyan világesemények alkalmával, mint az olimpiák vagy a labdarúgó-világbajnokságok, különkiadványt is megjelentettek.

Az átalakítás gondolatát olyan szándékok vezették, hogy az MTI adjon több háttérinformációt a hazai és a külföldi sportéletéről, az új versenyformák, az új sportágak, új „sporttérsegek” bemutatásával gazdagodjék a hírszolgálat tematikája, bátrabban kerüljenek feldolgozásra sportpolitikai témák.

Annak indokoltságát, hogy a sportrovat kilépjen a Belföldi Szerkesztőség keretéből, és önálló sportszerkesztőségként működjék, erősítették olyan körülmények, mint az, hogy a sportkiadás egyaránt tartalmaz belföldi és külföldi jelentéseket, hogy a szerkesztőségnek nagyobb politikai és szakmai felelősséget kell vállalnia a kiadásért, hogy a munka sajátosságai (viszonylag sok külföldi sportesemény, kiterjedt szakfordítói tevékenység, intenzív szombat–vasárnapi munka) megfelelő gazdasági rendet igényeltek. Az sem volt lényegtelen szempont, hogy a Magyarországon kialakított új sportirányítással egy önálló sportszerkesztőség tartson kapcsolatot.

Az MTI Igazgatói Tanácsa az önállósítási döntést azzal az ajánlással kísérte, hogy az új sportszerkesztőség tartson fenn szoros és szervezett együttműködést a külpolitikai, a belföldi és a fotószerkesztőségekkel, még alaposabban dolgozza fel a külföldi hírügynökségek sportjelentéseit, igényeljen több sporttárgyú információt az MTI külföldi és megyei tudósítóitól, végül, hogy a külföldi lapok, folyóiratok sportanyagai is nagyobb arányban kerüljenek bele a sportkiadásba.

A sportszerkesztőség vezetője ténylegesen „szerkesztőségvezetői” besorolásba került, a szerkesztőség felügyeletét közvetlenül az MTI főszerkesztőjére ruházták, a sportkiadás dokumentálása megkezdődött azzal a távlattal, hogy egy idő múlva ez a dokumentált anyag az elektronikus sajtóbank „memóriaszéfjeibe” kerül.

Üde hírcsokorral lepte meg a MÚOSZ lapját Stuber Sándor és olvasóit a Magyar Sajtó 1987 júniusában, amikor a távirati iroda belpolitikai olvasószerkesztője „Hallotta-e?” cím alatt a következőket hozta a köz tudomására:

...hogyan az új sajtótörvény megszületését követően – 36 év után először – minisztertanácsi határozat rendezte az MTI jogállását: országos hatáskörű szervezetek közé sorolta, szélesítette működési területét (magyar és idegennyelvű kiadványok, önálló gondozásban, külkereskedelmi tevékenység stb.), felügyeletét pedig közvetlenül a Minisztertanács elnökéhez rendelte;

...hogyan az MTI létszáma elérte az 1400 főt*

...hogyan az MTI egy munkanapra jutó szolgáltatási (termelési) értéke több mint hárommillió forint, s ebből kétfélmilliót a kiadói terület, egymilliót pedig az MTI Fotó állít elő;

...hogyan az MTI egyik vállalkozása – egyelőre kísérleti jelleggel – a reklám- és dokumentációs videofilm-készítés;

...hogyan 1987 áprilisában Buenos Airesben megkezdte működését az MTI 23. külföldi tudósítói irodája;

...hogyan a Belföldi Szerkesztőségben minden éjjel lapszemle készül a másnapi lapokból;

...hogyan az MTI KISZ-bizottságának gondozásában minden este négyflekes híresszefoglalót juttatnak el telexen a szovjetunióbeli Tengizbe, ahol több ezer magyar építőmunkás dolgozik;

...hogyan az MTI korábbi sportrovata áprilistól önálló szerkesztőségként folytatja tevékenységét;

...hogyan politikai sajtóadatbankot hoznak létre az MTI-ben;

...hogyan ma már belgyógyász, fogász, szemész, kardiológus és főállású egészségügyi szakalkalmazott óvja az MTI-sek egészségét...

A magyar újságíró-társadalom, benne a távirati iroda belpolitikai munkatársai zajos háborgással fogadták, hogy az Országgyűlés 1987 végén zárt ülésen foglalkozott a sajtóirányítás változásával, hogy a sajtót kizárták abból az eszmecesteréből is, amelyet a jogi, igazgatási és igazságügyi parlamenti bizottságok rendeztek a tanácsok, mint népképviselői-önkormányzati és államigazgatási szervek helyzetéről. Némileg enyhült az aggodalom, amikor kiderült, hogy az 1987. december 16-i zárt ülésen fontos döntés született: megszűnt a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatala – mindekelőtt azért, mert megnő a sajtószerveket alapító intézmények önálló döntési lehetősége, egyben felelőssége is. A kormányzati sajtóirányítás a Minisztertanács elnökének közvetlen hatáskörébe került a Magyar Távirati Iroda mellett a Magyar Rádió és a Magyar Televízió vonatkozásában is.

A Magyar Újságírók Országos Szövetségének felügyeletét a Minisztertanács Hivatala vette át, amely a Minisztertanács Titkársága és a Tájékoztatási Hivatal jogosítványait örökölte, csökkentett létszámmal.

* Az MTI Igazgatói Tanácsa már 1984. május 1-jétől kénytelen volt létszámcsökkentésben gondolkodni. Bizottságot állított fel a létszámcsökkentés megállapítására és a munkaszervezésben rejlő tartalékok feltárására. A konkrét csökkentési javaslatokat a szerkesztőségektől és egyéb részlegektől várták.

Hosszas huzavona után új országos szervezeti keretet kapott a megyei lapokat ellátó sajtószolgálat: 1988. április 1-jén megkezdte munkáját a távirati irodánál a megyei sajtószolgálat, az MTI-Press. Az új szerkesztőség, amely a Budapesti sajtóügynökség bázisán jött létre, a szükséges cikkekkkel és fotókkal volt hivatva ellátni a megyei lapokat, mégpedig a Központi Sajtószolgálatnál kevesebb cikkel és fotóval, mivel kiderült, hogy a korábbi ellátás mellett elég sok írás és kép ment veszendőbe.

Gyulai Ferenc, az MTI-Budapesti főszerkesztője azt az alapelvet fogalmazta meg, hogy a magyar lapok jussanak hozzá minden olyan, számukra szükséges belpolitikai, kulturális, külpolitikai és egyéb anyaghoz, amit körülményeik miatt saját maguk nem tudtak elkészíteni, vagy áttételesen, körülményesebben, későbbben kaptak csak meg. Az új szerkesztőség viszonylag kis létszáma miatt is szigorú csapatmunkát kívánt meg és folyamatos, tartalmas párbeszédet kért a magyar vidéki sajtótól a kezdeti nehézségek gyorsabb áthidalása érdekében.

Országos kezdeményezésre szánta el magát 1988 őszén az MTI Sajtóadatbank és Dokumentációs Szerkesztősége is. Ekkor már négy éve működött a MÚOSZ dokumentációs szakosztálya és országosan 160–200 sajtódokumentátor dolgozott sajtószerveknél és politikai szervezeteknél. Az egyetemi végzettségű sajtódokumentátorok legnépesebb csoportját az MTI foglalkoztatta, mégpedig olyan szellemben, ahogy azt az 1986. június 26-án kelt minisztertanácsi határozat körülírta.

A távirati iroda felkészült arra, hogy a Sajtóadatbank 1989 januárjában megkezdje az információszolgáltatást külső szervezeteknek is. Úgy alakult a helyzet, hogy Molnár Éva, az érintett MTI-szerkesztőség vezetőhelyettese volt a MÚOSZ dokumentációs szakosztályának elnöke, hírügynökségi szerkesztőségi főnöke, Szabó Iván pedig a szakosztály titkára. Felhívták a szakmát arra, hogy az MTI-szolgáltatás igénybevételéhez a szükséges eszközöket mindenütt be kell szerezni és az eszközök alkalmazásához érteni kell.

Az MTI Sajtóadatbank és Dokumentációs Szerkesztőség felmérte a szakma új követelményeit, vállalta egy posztgraduális továbbképző tanfolyam tematikájának kidolgozását. A tanfolyam szervezésére és finanszírozására a távirati iroda a Lapkiadók Egyesülésével fogott össze, megszervezte az előadókat, elvégezte a szakmai egyeztetéseket, helyiséget, eszközöket adott, vállalta a jegyzetkészítési, gépírási, sokszorosítási költségeket és nyomban azután, hogy 1988. szeptember 13-án megkezdődött az első tanfolyam, sorompóba állt azért, hogy a posztgraduális tanfolyam elvégzését állami bizonyítvánnyal lehessen elismerni.

Budai Gábornak, az MTI műszaki igazgatójának az a tétele, hogy a távirati iroda a sajtóelektronizálás hazai műhelyévé vált, 1988–1989-ben megmérettetésre került. A Zrínyi Nyomda két évtizeden keresztül a kiadó, a Magyar Távirati Iroda megelégedésére végezte a „Zöldújságnak” becézett napilap, a Világgazdaság szedését, ám hagyományos szedőgépei véglegesen elhasználódtak, és a nyomda 1988 elején a szedésre vonatkozó szerződés felmondására kényszerült.

Az MTI, amely a múlt évtized végén több lapot adott ki, és az előállítás korszerűsítésének kényszere elé került, a szerkesztőség elektronizálása, elektronikus tördelő- és levilágítórendszer mellett döntött. Azt jelentette ez, hogy a lapkészítés teljes folyamata a szerkesztőségi rendszerben megy végbe, a lap tartalmi és formai előállításá-

nak három fázisa – a kézíratszerkesztés, a tördelés és a levilágítás – „egy kalap alá kerül”, a szedési fázis megszűnik, hisz a cikkeket csak egyszer, a kézirat készítésekor írják le, a már leírt anyagon folyik a szerkesztés, a javítás, így jelentősen csökken a korrektúra munkáigénye.

Az MTI együttműködött az SZKI-val és a Videotonnal, és 1989. február 1-jétől a szerkesztőség elektronikus rendszeren állította elő a Világgazdaságot; a Szikra Nyomda kész, levilágított oldalakat kapott, az új munkamódszer az első ilyen hazai gyakorlat volt napilap készítésére.

„Az MTI nem várja meg, hogy külső körülmények kényszerítsék a változtatásokra, hanem maga kezdeményezi a lépésváltást” – ez a megfontolás hatotta át a Magyar Távirati Iroda irányítását és egész életét abban az 1989-es esztendőben, amely új erőteret alakított ki a magyar belpolitikai forgatagban és Magyarország nemzetközi környezetében, egyszersmind robbanásszerű változást hozott a magyar sajtóban. Az egyre inkább pluralista hazai viszonyok sokszínű sajtó kiszolgálását tették az MTI feladatává, és miközben a múltba tűnt az adminisztratív sajtóirányítás, a hírügynökség feladata maradt a kormány és a kormányzati szervek álláspontjának egyértelmű és hiteles tolmácsolása, igaz, kötelme lett az azt bíráló állásfoglalások közzététele is.

Az új vezérigazgató egyértelmű választ adott arra a kérdésre, hogy 1989-ben kié az MTI: az előfizetőké. „Minden jogszerűen megjelenő lap szerkesztőségét kész előfizetői között üdvözölni az MTI” – hangzottatta Pálos Tamás, akinek azonban kétirányú forgalmat kellett szabályoznia. Úgy döntött, hogy a legkülönbözőbb szervezetek által eljuttatott dokumentumokat a hírügynökség csak megfelelő mérlegelés után fogja a szerkesztőségek rendelkezésére bocsátani. Előbb meggyőződik egy-egy információ valódiságáról, hírértékéről, s ha már meggyőződött, akkor is érvényesíti a hírszolgálati munka szerkesztési, műfaji és terjedelmi normáit.

Az MTI egyébként 1989 március közepén létrehozta az Országos Sajtószolgálatot. Ez arra vállalkozott, hogy azokat az állásfoglalásokat, nyilatkozatokat, felhívásokat és egyéb okmányokat, amelyeknek szerzői vagy kibocsátói a teljes szöveg közzétételét igénylik, hírügynökségi információként, tehát feldolgozott, szerkesztett formában való kiadás után, a közlemények szerzőinek kérésére és kizárólagos felelőségére teljes terjedelmükben is továbbítja az előfizetőknek.

A távirati iroda nyíltá tette kiadványstruktúráját: a korábbi „bizalmas” kiadványokról eltűnt ez a jelzés, a szerkesztőségek tájékoztatását szolgáló, a kommentárokhoz, reagálásokhoz alapanyagot adó napi, vagy időszakos kiadványok lettek.

1989-ben még szűkösebbé váltak a távirati iroda anyagi forrásai, növekedtek vállalkozói kockázatai, költségeinek leszorítását viszont szinte lehetetlenné tette az energiaárak emelkedése, a nemzetközi vonalösszeköttetések drágulása, a világhírügynökségek anyagi követeléseinek eszkalációja, a magas adók, a forint leértékelődése. Mindez nem akadályozta meg az új vezérigazgatót abban, hogy az MTI kollektívája elé terjesztett munkaprogramjában megfogalmazza három követelményét: a hiánytalan szakértelmet, vagyis a szó igazi értelmében vett profizmust; a teljes őszinteséget és korrektséget; végül az erőteljes dinamizmust.

1990. május 12-kén az MTI fotóriportere az orosz csapatok kivonulásáról tudósít (Friedmann Endre felv.)

januárjában az egyesülési törvény legalizálta a többpártrendszert, az alkotmányból törölték az MSZMP vezető szerepére való utalást.

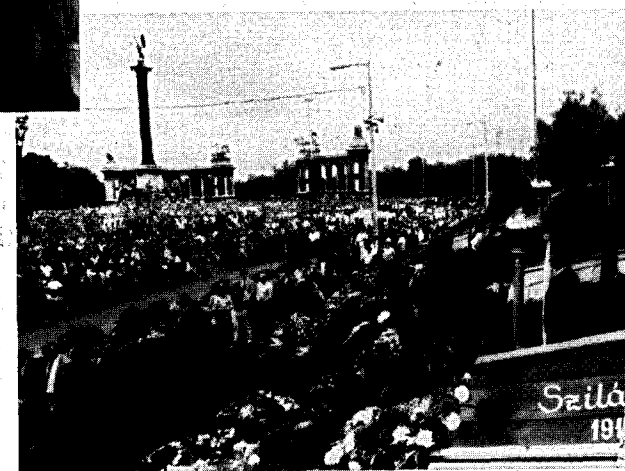
Az intézményi pártszervezet a távirati irodánál jóval a párttörvény és az MSZMP-kongresszus előtt feloszlott, a hírügynökség vezetése cserébe csak azt kérte, hogy más pártok se szervezkedjenek házon belül. A szerkesztőségek azon voltak, hogy az 1990-es választások előtt a feltétlenül szükséges normális munkalétkört ne rontsa meg pártoskodás, előzetes pozícióharc, hogy az „egypárti félelmet” ne váltsa fel „sokpárti félelem” – ez utóbbi a választások után sem.

A Külpolitikai Főszerkesztőségben 1990. január 7-én önkormányzatot hoztak létre, majd január 28-án elfogadták annak Alapító Határozatát. Ez leszögezte: az önkormányzatnak a főszerkesztőségben dolgozó minden újságíró *egyenjogú tagja*. Az önkormányzat kollektívan őrökdi az érdekcsoportok befolyásától és pártpolitikai megfontolásoktól mentes, a források pluralizmusát tiszteletben tartó, tárgyilagos hírügynökségi munka színvonalá felett és feltételeinek biztosításán. Garantálni kívánja, hogy a főszerkesztőség dolgozóival szemben a mindenkor kellő súllyal számonekert szakmai hozzáértés kizárólagos követelmény legyen.

Az önkormányzat kollektív véleményalkotásával ellenőrzi, állásfoglalásaival megerősíti vagy kifogásolja a főszerkesztőség szakmai vezetőségének munkáját, az egyetértési jogig bezárólag állást foglal a főszerkesztőség hírszolgálati tevékenységét alapvetően meghatározó szakmai és személyi döntésekben.

1990. január 28-án az önkormányzat öt egyenjogú tagból álló Ügyvivői Testülete is megkezdte a munkát. Legsürgősebb feladatának tekintette kritériumrendszer kidolgozását elsősorban a mindenkori főszerkesztőre, a tudósítókat felügyelő főszer-

Ha négy évtizeden keresztül egyfajta megközelítésben a „fordulat évének” nevezték az 1947 elejétől 1948 közepéig terjedő időszakot, másfajta megközelítésben ez a megjelölés indokolt lett az 1989 elejétől 1990 közepéig terjedő idősakra. Mindjárt 1989

Nagy Imre és mártírtársainak újratemetése 1989. június 16-án (Fóth István felv.)

kesztő-helyettesekre, a turnusvezetőkre, rovatvezetőkre, új munkatársakra, az állandó és alkalmi kiküldött tudósítókra vonatkozóan.

Az Alapító Határozat mellékletében a Külpolitikai Főszerkesztőség önkormányzata azt is leszögezte, hogy ismerni és véleményezni akarja a kinevezésre váró mindenkor főszerkesztőjelöltek szakmai programját, s igényelte, hogy az önkormányzat is tehessen javaslatot a kinevezendő külpolitikai főszerkesztő személyére

A MÚOSZ elnökségének 1990. január 31-i ülésén megjelent az akkori ideiglenes köztársasági elnök, Szűrös Mátyás, aki elmondta: ebben az átmeneti időszakban szükséges, hogy a köztársasági elnöknek is legyen kontaktusa az újságírókkal, „akik befolyásolni tudják a békés átmenet minőségét”. A belpolitikai helyzetet úgy jellemezte, hogy ra-

Az MTI felvétele bejárta a világot. A páneurópai piknik keletnémet résztvevői áttörtek a nyugati határon

dikalizálódás megy végbe, szélsőséges indulatok, hangulati elemek, torzalkodás, széthúzás jelei mutatkoznak. „Ebben a folyamatban – mondotta – a sajtó józan gondolkodású emberei nyilván nem adnak helyet a kilengéseknek, az indulatok szításának, indokolatlan igényeknek... Fontos, hogy a tömegkommunikáció csillapítsa a rosszindulatú jelenségeket, hogy képesek legyünk a békés átmenetre.”

Tavasszal a sajtóközélet egyik „barométer”-eseménye volt az a nyilvános vita, amelyre a MÚOSZ, a Nyilvánosság Klub, valamint a Magyar Rádió, a Magyar Televízió és a Magyar Távirati Iroda kamaráinak közös rendezésében került sor a *sajtószabadság és a pártok viszonyáról*. Két részlet kívánczik ide. Az egyik Gömöri Endre felszólalásában hangzott el:

„A rádió, a televízió, a hírügynökség és a nyomtatott sajtó: a negyedik hatalom, amelyet nem szabad függővé tenni a választásoktól. A sajtónak a győztes és a vesztes féltől is függetlennek kell maradnia, kivéve természetesen a pártorgánumokat.”

Romániai magyar menekültek a zöld határon átlépve. (Oláh Tibor felv.)

Pető Iván egyebek között figyelmeztetett: „A hatalom mulandó. A mai győztesek a holnap vesztesei lehetnek, illetve: a mai kormánypártok a jövőben ellenzékbe szorulhatnak. Így a hatalom megszerzését nem lehet azonosítani a tömegkommunikáció feletti hatalommal.”

László Balázs kormányzóvivő 1990. július 16-án az MTI-hez közreadás céljából eljuttatott közleményében egyes lapkiadó vállalatok felügyeletének alakulása mellett az *MTI felügyeletének kérdésére* is kitért. Utalva arra, hogy a Magyar Rádió és a Magyar Televízió felügyeletének rendszere nem változott, és a változtatás kérdése a kormányban fel sem vetődött, közölte: miután a hírügynökség felügyeletét 1989-ben az államminisztertől a művelődési miniszter vette át, „a kormány legutóbbi ülésén az az álláspont alakult ki, hogy a jövőben az MTI felügyeletét is – úgy mint régen – a Miniszterelnöki Hivatal lássa el. Ez tehát a kormányzat belüli feladatátcsoportosítást jelent”.

Ismét egy évtized végére és egy új évtized elejére érve helyénvaló volna itt egy megállás: az MTI „átvilágítása” a tevékenységi formák és a szervezeti felépítés síkjában. Nyomtatott segédeszköz, ha tetszik hiteles történeti forrás is rendelkezésre áll: „A Magyar Távirati Iroda szolgáltatásai” című ismertető, amely 1989-ben látott napvilágot azzal a korhű műfaji megoldással, hogy „a nemzeti hír-, sajtó- és fotóügynökség valamennyi tevékenységét és szolgáltatási díjait” egy kiadványban ismertette.

Ez a megállás egyperces, az MTI-ről adott kép „pillanatkép”, hiszen 1989-re bármilyen helyzetjellemző jelző illet, csak a „statikus” nem. Maga az ismertető bevezetője is tartalmaz egy ilyen mondatot: „A Magyar Távirati Iroda működésének, szolgáltatásainak alapelve a változó valóság naprakész követése, a növekvő politikai, társadalmi, gazdasági, ezen belül pénzügyi, világkereskedelmi, valamint kulturális és tudományos témájú tájékoztatási igények magas fokú, gyors, a legkorszerűbb technikai eszközökkel történő kielégítése.”

A szokványos bel-, külpolitikai, közgazdasági és sporthírajánlat mellett szerepelt már az ismertetőben az MTI angol nyelvű napi gazdasági hírszolgálat, az ECONews, amely híreket, elemzéseket és kommentárokat közölt a magyar gazdaságról, különös tekintettel a vállalati üzleti, fejlesztési eseményekre.

A 80-as évek végén a távirati iroda mintegy harmincféle bulletinjellegű kiadványt ajánlhatott az érdeklődőknek, közöttük olyan, kevésbé ismerteket is, mint A magyar gazdaság a külföldi sajtó tükrében, a Jogi tudósító, a Fegyverek és emberek, a Káder- és személyzeti munka, az Évforduló Naptár. Az MTI akkor három lapot adott ki: a Magyar Gazdasági Kamara napilapja, a Világ gazdaság, az angol-német nyelvű Daily News – Neueste Nachrichten mellett a Telehold műsorfüzetet, a Magyarország területén fogható műholdas tévéadások részletes programjával, valamint a környező országok televíziós műsorainak ismertetésével.

1990-ben persze olyan fejlemények is voltak, amelyeket nem kifejezetten reklámozott, inkább csak csüggedten tudomásul vett a Magyar Távirati Iroda. Az egyik a Képűjsággal függött össze, a másik egy lapvállalkozási kísérlettel. Az előbbihez egy

történelmi visszapillantás is kell, az utóbbi egyszerűen „gyászír” rövid sírfelirattal...

A Magyar Televízió, a Magyar Távirati Iroda és a Magyar Posta megállapodása értelmében a Képűjság-Teletext 1982. november 30. óta tartó kísérleti szakasza 1986. június 30-án befejeződött, és a Képűjság 1986. július 1-jétől rendszeresen működő tömegtájékoztatási eszköz lett.

Az MTI által szerkesztett hírblokk céljaira változatlanul 65 képernyőoldal állt rendelkezésre. A Teletext-szerkesztőségben a vezető mellett két turnusvezető, hét újságíró munkatárs, öt displayoperátor, egy titkárnő és egy részfoglalkozású kézbesítő nyert alkalmazást.

Szervezeti átalakulást hozott az 1990-es év. Miután az 1989. március 9-én kiállított „lapengedély” a Képűjságot az ország első és addig egyetlen televíziós, szöveges napilapjának minősítette, körülbelül 600 képernyőoldalas terjedelemmel, 1990 május 15-től megszűnt a Képűjság hírszerkesztésének és az MTI e célra fenntartott Teletext hírszerkesztőségének Márványi György főszerkesztő szerint „Agitprop” nyomásra nyolc évvel korábban létrejött kettőssége: „a Naphegy utcában működő szerkesztőséget emberestül, gépestül átvette a Magyar Televízió”.*

Rege Imre, az MTI egyik „nagy öregje” írta 1990 őszén; „Ha az elmúlt évtized végén született és fiatalon elhunyt minden hírlapunknak sírhelyről gondoskodnánk, jó nagy temetőkert lenne.” Fájdalmát azért vetette papírra, mert 37 hetes megjelenés után kénytelen volt végleg búcsút venni olvasóitól egy MTI-lap, a Világűjság.

A főszerkesztő jó fél évvel előbb még lelkesedett: „Egyetlen olyan orgánium vagy cég létezik Magyarországon, amely képes egy olyan típusú lapot készíteni, mint a Világűjság – ez pedig az MTI. Oda futnak be a hírűgynökségi jelentések, rengeteg külföldi lap érkezik, amelyet folyamatosan szemléznek, továbbá remek tudósítói vannak a világ minden táján. Ez az apparátus képes tehát arra, hogy eredeti anyagokat viszonylag gyorsan és folyamatosan adjon. Ezért aztán nincs is szükség nagy szerkesztőségre, néhány igen felkészült ember állítja elő a Világűjságot, szerkesztjük, válogatjuk, összerakjuk az anyagokat, amelyek addig már több szakmai szűrőn áttutottak... Mindent nyújtunk, ami egy olvasó embert érdekelhet a nagyvilágból.”

„Azt remélem – fűzte hozzá –, hogy az induló ötvenezer példány még növelhető, de előbb ebben az óriási túlkínálati helyzetben be kell férköznünk az olvasó kegyeibe.” Ez nem sikerült. Az MTI hírközpontjában 1989. november 2-án született lap példányszáma 14 ezerre olvadt, a remittenda általában 90 százalékot tett ki. Minden megjelenés 300–350 ezer forint veszteséget jelentett. Végül a kiadó vezetője bejelentette, hogy „a vállalkozás kudarcra végződött, a lap nem kellett az olvasónak”. A Világűjság 1990 tavaszán lehúzta a redőnyt, és nekrológ nélkül belekerült abba a több száz újságcímet tartalmazó felsorolásba, amelynek a Magyar Sajtó ezt a címet adta: „Szaporodnak a kopjafák az újságetetőben”. 1990 novemberében...

* Magyar Sajtó, 1990. 23. sz. 9–11. oldal

Magyar fejlemények

Böln, 1989. június 27. (Deutschlandfunk, Sajtószerle) – A szocialista táborról nyújt helyzetképet a Süddeutsche Zeitung, de kommentárjában különleges figyelmet szentel a magyarországi fejleményeknek. A lap szó szerint így ír:

A szocialista országokban uralkodó társadalmi és politikai nyugtalanság most már Vietnamban is észlelhető. Az NDK, Csehszlovákia, Románia és Bulgária a stabilitás szigetei szeretnének lenni. Ez a kívánságuk azonban – mint ahogyan a tények mutatják – aligha teljesülhet. Ezek az országok nem élnek a nyugalom tengerében. És nemcsak a felszínen fodrosodnak a hullámok. A szél most az egyszer nemcsak nyugatról fúj: sokkal nagyobb hajtóerőt jelentenek a szocialista szomszédok reformkísérletei. Mert azok alámossák a rendszer ideológiai fundamentumát – írja a lap, majd Magyarországra kitérve megállapítja:

A belső hatalom megosztására való készségben a legmesszebb a Magyar Szocialista Munkáspárt ment el. A reform szárnya, amely most meg tudta erősíteni pozícióját, de ellenfelét nem tudta teljesen lerázni, meg akarja kockáztatni a többpártrendszert. A lengyelországi választási eredmények mutatják, hogy ez rizikóval jár. A magyarországi reformerek azzal akarják magukat ez ellen felvértezni, hogy az eddigi állapotok bírálóinak az élére állnak. Ezenkívül egy idő óta megpróbálják visszaadni a magyar nemzetnek azt, amit a sztalinizmus exponensei annak azonosságából elvettek. Az 1958-ban kivégzett Nagy Imre rehabilitálása is ehhez a fáradozáshoz tartozik.

Mindaz azonban nem lenne elegendő, ha az 1990-re tervezett – a többi párttal való első – szabad erőpróba, ha az MSZMP Pozsgay Imre személyében nem rendelkezne egy olyan politikussal, aki helyesen méri fel az ország helyzetét, és tudja: ki kell nyitni a szelepeket. Konkrétan ez, a szocializmus sztalinista modelljétől való radikális elfordulást jelenti. Végezetül pedig az egyeduradalomról való lemondást.

Külpolitikailag a hovatarozás felülvizsgálatát jelenthetné. A vezérszó: semlegesség – már elhangzott ugyanúgy, mint 1956-ban. A hatalom megosztása a kommunista pártok számára olyan út, amelyen ők is továbbhaladhatnak. Egy másik út a Tienanmen téren vezet keresztül. Európa – reméljük – már messze eltávolodott attól – olvassuk a Süddeutsche Zeitungban.

A Berliner Morgenpost a szovjetunióbeli helyzet -ukréban szemlőli a magyar változásokat. Idézzük:

Budaposten a reformpolitikuskoknak hatalmas áttörés sikerült az

A rendszerváltozás „bizalmas hírekben” elbeszélve

Csurka István az MDF-ről

München, 1989. június 28. (SZER, Magyar híradó) - A Magyar Demokrata Fórum országos választmánya és elnöksége úgy döntött - alsóbb nyomásra -, hogy párttá alakul. Egy mozgalom nem szükségszerűen feltételezi markáns politikusok jelenlétét. A párt elképzelhetetlen nélkülük. Ez, és hasonló gondok foglalkoztathatják az MDF tagságát. Most részlet következik Juhász László interjúból, amelyet Csurka Istvánnal készített a mozgalom átalakulásáról:

- Milyen megfontolások alapján határozta el a Magyar Demokrata Fórum már most, párttá alakulását?

- Talán a megfontolás volt a legkevesebb ebben - sajnós. Ugyanakkor viszont kétségtelen, hogy egy nagyarányú alulról jövő nyomás kényszerítette ki ezt az átalakulást. Elsősorban kisebb településeken élő tagjaink követelték, igényelték ezt az átalakulást, amely voltaképpen csak formális, mert eddig is jószerével így, pártyszerűen működünk, de ezeknek az embereknek, akik nagy nyomás alatt élnek, nagyon sokat jelent az, hogy most már egy párt védelme alatt élhetnek. Ugyanakkor nagy megrázkódtatást okozott - ezt meg kell mondanom - azokban a tagjainkban, akik úgy léptek be a Magyar Demokrata Fórumba, hogy ez nem párt és talán nem is lesz soha az. Ez a kettősség azonban az első pillanattól kezdve kétség kívül benne volt a Magyar Demokrata Fórumban, hogy lehet belőle párt is.

- A párttá alakulás ellenzői - köztük úgy tudom te is - hajlandók-e alávetni magukat a többség akaratának, nem áll-e fenn a szakadás veszélye?

- A szakadás veszélye remélem nem áll fenn. Én, aki a legnagyobb ellenzője voltam a párttá alakulásnak, meghajoltam a többség akaratát, de vannak olyan barátaim, akikkel együtt indítottuk meg ezt a mozgalmat, mint például Csoóri Sándor, aki nem akar párttag lenni és ugyanígy van ezzel Fekete Gyula is, nagyon sok más tagunk is.

Ezeket a Magyar Demokrata Fórum természetesen nem veszítheti el, és erről nem is lehet szó, mert akkor nincs értelme tovább csinálni. Meg fogjuk találni a módját annak, hogy a Magyar Demokrata Fórum, mint szellemi politikai mozgalom, mint a Hitel köré szerveződő, a Hitel nevét is viselő szellemi politikai mozgalom, szövetség, kör-még ezt pontosan nem tudom -, teljesen egyenrangú tagjaként a Magyar Demokrata Fórumnak, a párt mellett működjen és folytassa tevékenységét.

- Nem játszott-e szerepet a párttá alakulás döntésében egy olyan hír, hogy a korábbi elképzeléseknél hamarabb tűzik ki a parlamenti választásokat?

A rendszerváltozás „bizalmas hírekben” elbeszélve

A VÁLTOZÁSOK UTÁN - AZ ÁTALAKULÁS KÜSZÖBÉN

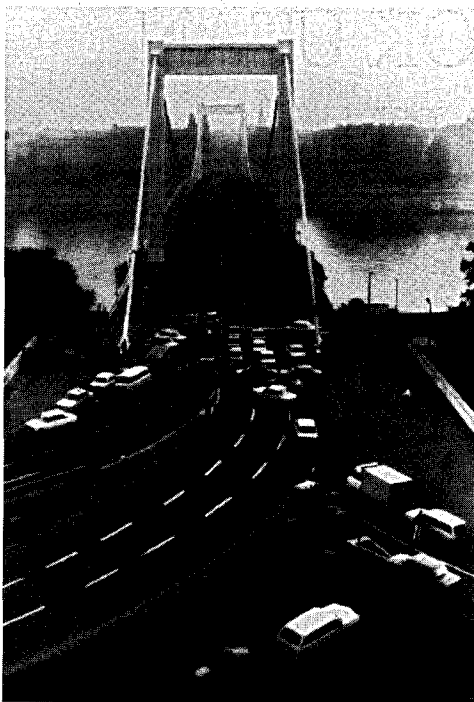
1990-1996

Vezetésváltás programelemekkel - Új szemlélet a személyzeti munkában -
Kiadványreform öncsonkítással - Foltok a hírnéven - MTI ECO Kft.
alakul - Aktív átalakulást, beleszólással! - Sajtóetika választási kampány idején
- Alexa Károly: semlegesség és együttműködés - Drasztikus létszámleépítés,
kiadványok, tudósítói posztok megszüntetése - Keresgélés a jövő építőkövei
között - A kormány megkönyörül -
A „médiatörvény” lenne a modell? - Fél száz együttműködési pálya -
A hírszolgáltatás intézményi háttérrel - Hírügynökségi törvényt,
megváltó reformot várva

Történelmi korszakok nem úgy végződnek, ahogy kezdődnek, a politikai szándékok teljesülése jobbára csak a történelem főszereplői egyik csoportjának adatik meg. Vannak a világpolitikának irányítói és kiszolgáltatói, de van önkorrekciója és olykor kényszerű visszakanyarodása is.

Az 1991-1996 közötti időszak az évszázad talán legnagyobb és legváratlanabb fordulatát hozta a világ hatalmi struktúrájában és ezzel Európa fejlődésében is. Magyarország sorsa nem szakítható ki Kelet-Közép-Európa sorsának alakulásából, utóbbi az egész kontinens átalakulási folyamataiból, amelyek a világhatalmi gócek egymáshoz való viszonyának függvényei. Ennyit a politikai erőtérrel és az adottságokról.

Ebben a földrengés-földcsuszamlásos időszakban nagy múltú hírügynökségünk szakítási próbák során volt kitéve, akárcsak országunk. És ezek veszélyességét

Taxis blokádj az Erzsébet hídnál
(Cser István felv.)

növelték az évtized elején szertelen illúziókból fakadt várakozások, az ígérgetések és bátorítások, a gyökeres változásokhoz fűzött remények, háttérükben olykor tévhitek és téveszmék.

Az orientációs zavarba került tömegtájékoztatás vagy ellaposodott, és átlépett a „könnyű műfajba”, vagy a bűnözés, a terrorizmus és a korrupció hírhabjaiba vetette magát.

A társadalmi – anyagi és tudati – változások semmi jót nem ígértek a *hírügynökségeknek*, mind kérdésesebbé vált, hogy egyáltalán marad-e fizetőképes kereslet termékeik iránt, miközben az állam mindenünnen igyekezett kivonulni, ahol pénzt, kiváltságokat és biztonságot kértek tőle a piac szélsőjeivel és kíméletlenségével szemben. A hírszolgáltatás komolysága, egyetemessége, fontossága került veszélybe, amiből azután keserves kompromisszumok születtek, a túlélés zsugorodó esélyeivel, szűkülő szerepkörrel és elismertséggel.

Új vezérigazgatóval zárta a Magyar Távirati Iroda az 1990-es évet: Pálos Tamás elbúcsúzott, Oltványi Ottó, aki 1951 óta volt a hírügynökség munkatársa, elfoglalta pályázattal elnyert munkakörét, amelyet azután három évig, 1993. november 20-ig töltött be.

Oltványi Ottó jogi végzettséggel került az MTI debreceni szerkesztőségéhez, ott két évtizedig munkálkodott, majd 1971–1977 között állandó bécsi, 1977–1982, illetve 1987–1990 között állandó budapesti tudósítója volt a hírszolgálati irodának. Közben öt évig töltötte be a Belföldi Főszerkesztőség egyik vezetőhelyettesének tisztségét.

Göncz Árpád köztársasági elnök 1990. november 20-án – a miniszterelnök előterjesztésére – nevezte ki Oltványi Ottót az MTI *vezérigazgatójává*, egyben *államtitkárrá*.

Ugyancsak 1990. november 20-tól, szintén pályázat alapján nyerte el Kopreda Dezső, az addigi külpolitikai főszerkesztő a kormánytól a *főszerkesztői* megbízatását (ami a vezérigazgató első, majd általános helyettese tisztségének betöltését is jelentette), valamint Tompa Gábor, az addigi pénzügyi igazgató a *gazdasági vezérigazgató-helyettesi* kinevezést.

Oltványi Ottó az MTI Igazgatói Tanácsának 1990. november 28-i ülésén mutatkozott be vezérigazgatóként, majd beszámolt a *miniszterelnökkel* és a *köztársasági elnökkel* előzetesen folytatott megbeszéléseiről.

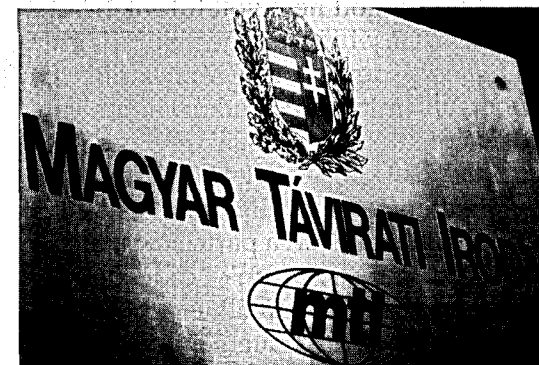
Antall József kormányfő a találkozón elfogadta azt az érvelést, hogy az MTI nem kormányhírügynökség, de hangot adott annak a kívánságának, hogy a hírszolgálati

iroda ne legyen a kormány ellenfele, őrizze meg pártatlanságát és objektivitását. A tényeket rögzítve, adjon az MTI hiteles tájékoztatást a kormány álláspontjáról, a pártok ellenvéleményeiről. A miniszterelnök bizalmát nyilvánította az MTI munkájához, de kilátásba helyezte bizonyos idő után annak áttekintését, hogyan felel meg az MTI a pártatlanság, az objektivitás követelményének.

Göncz Árpád az új vezérigazgató előtt kedvezően és elismerően nyilatkozott az MTI munkájáról, működéséről. Kitért az addigi vezérigazgató, Pálos Tamás munkásságára. Őt úgy minősítette, mint aki rugalmasan, jó segítőkészséggel tevékenykedett az MTI élén a történelmi változások nehéz időszakában.

Oltványi Ottó az Igazgatói Tanács ülésén az intézmény gazdasági helyzetéről szólva annak a meggyőződésének adott hangot, hogy a túlszervezések leépítését a feladatokhoz igazítva, fokozatosan, átgondoltan, az intézmény jövőbeni működését elősegítően kell végrehajtani, annak érdekében, hogy az MTI megtartsa a lapok, a rádió és a televízió felé a hitelességét, megőrizze a gyorsaságát, a hírszolgálat folyamatoságát, mert ténylegesen várható, hogy előbb-utóbb megjelenik a konkurencia.

Felhívta a figyelmet az Állami Számvevőszék következtetéseire, nevezetesen, hogy a létszámcsökkentésre irányuló intézkedések az MTI-ben csak átmeneti részeredményeket hoztak, hogy nem vizsgálták felül a külföldi tudósítói hálózat korábban kialakult szerkezetét, irányultságát, nem voltak elég eredményesek a kintlévőségek behajtását célzó erőfeszítések, hogy a készletek növekedése is hozzájárult a pénzforgás lassulásához, a hitel igények megjelenéséhez.

Oltványi Ottó jelezte, hogy nagy híve az *önállóságnak*, azt szeretné, ha a jövőben minden szerkesztőség, minden részleg teljesen önállóan végezné a munkáját.

Kopreda Dezső a kormányfővel tartott megbeszélésről szólva elmondta, hogy szóba hozta az MTI egyfajta kiszolgáltatottságát a sajtóközéletben. A kormánynak, amikor észrevételez bizonyos dolgokat a hírügynökség munkájában, mindenképpen tekintet-

be kell vennie, hogy a sajtószervek az MTI anyagait átszerkesztik, rövidítik, kihagynak belőlük és ezzel természetesen torzítják azokat. Antall József előtt Kopreda Dezső szükségesnek tartotta megemlíteni azt is, hogy az MTI létét veszélyeztetné, ha akár milyen jellegű, az intézményt megalázó, vagy kisztólú pártpolitikai csatározások színterévé válna.

A Magyar Sajtó, amely a MÚOSZ lapjából egy „új folyam” keretében „a magyar újságírók lapjává” vált, 1991 tavaszán két ízben is rendelkezésre bocsátotta hasábjait az MTI helyzetének – talán állapotának – bemutatására. Az egyik írás a távirati iroda „érdekképviselői örökmozgójának”, Kronstein Gábor szerkesztőnek a tolla alól került ki, a másikban Oltványi Ottót szólaltatták meg.

„Nem látjuk világosan, miért nem tud magához térni a hírügynökség – vallotta meg cikkében Kronstein Gábor. – Tény, hogy az MTI egy sor intézkedéssel, amelyek egyenként a pártatlan újságírás felé mutattak, megelőzte a változásokat. Két év alatt jelentős átalakításokat hajtott végre közép- és felsővezetésében. Az intézmény mentes maradt a másik két közszolgálati médium kínos belső harcaitól.”

Dr. Habsburg Ottó az MTI-be látogatott 1992 szeptemberében. Oltványi Ottó köszönti a magas rangú vendéget

meg a hét igazgatóságból hármat, a személyzetit, valamint a nemzetközi kapcsolatokért és a rádióhallgatásokért felelős igazgatóságokat. Maradt a pénzügyi, a műszaki, a kiadói és a fotó.”

Arra a kérdésre válaszolva, hogy „az átpolitizált intézményből depolitizált intézmény válik”, Oltványi Ottó megjegyezte: „Nekünk nem kellett a pártcélok szolgáltatásban dicsőítő vezércikkeket és más anyagokat adni. Megmaradtunk a tudósításnál.”

Az MTI politikai stabilitásával és kormányzati szolidaritásával nem állt összhangban a hírügynökség gazdasági-pénzügyi helyzete. Oltványi Ottó említett interjújában emlékeztetett rá, hogy a távirati iroda rákényszerült az önálló gazdálkodásra való áttérésre, állami támogatást nem kapott. „Borsosan megfizettette” különféle kiadványait – jegyezte meg a vezérigazgató, de nyomban hozzá kellett tennie, hogy a helyzet 1991-re megváltozott, egyes bevételi források megszűntek, mások beszűkültek. Az MTI bekerült a „sorban állók” közé: 209 millióval tartoztak neki, ő pedig 190 millióval tartozott másoknak. „A költségvetés mégis jóval kisebb összeget ítélt meg nekünk, mind például a televíziónak. De még a rádiónál is kevesebbet!” „Növelni kell költségvetési támogatásunkat... A kormánynak velünk van a legkevesebb baja, hiszen korrektül tájékoztatunk” – vélekedett 1991 áprilisában Oltványi Ottó, az akkor már alig ezeregyszáz személyt foglalkoztató magyar hírügynökség vezérigazgatója.*

* Lásd: Magyar Sajtó, 1991. 6. sz. 6. o., 1991. 8. sz. 4-5. o.

Bizakodás, kezdeményező- és vállalkozókészség sugárzott viszont abból az interjúból, amelyet a Magyar Sajtó Oltványi Ottóval készített. „En jószerével egész életemet az MTI-nél töltöttem, szinte minden lépcsőfokot végigjártam” – mutatkozott be az új vezérigazgató, és a nemzeti intézményiséget firtató kérdésre tömören bemutatta a távirati irodát is: „A több mint százéves MTI mindig magyar intézmény volt. A mindenkor magyar kormány szervezete.”

Első intézkedéseit megvilágítva az államtitkár-vezérigazgató elmondta: „Olyan igazgatóságok voltak itt, melyek mögött nem volt túl sok feladat. Viszont jól jövedelmeztek arra érdemes kádereknek. Ezért szüntettem

Év végi helyzetjelentésében Oltványi Ottó nem adhatott számot kedvező változásokról 1991-et illetően. Megállapíthatta ugyan, hogy az MTI *eleget tett szakmai feladatainak*, nemzeti intézményként biztosította a magyar és a nemzetközi sajtó Magyarországról, illetve a világról szóló hírellátását, de be kellett ismernie, hogy az MTI 1991-es gazdálkodása egyértelműen veszteséges volt, e veszteség 100 millió forint körüli összegre rúgott. A kormányzat hozzájárulását kellett kérni MTI-ingatlanok eladásához.

Kopreda Dezső úgy fogalmazott, hogy 1991 „a kényszerű alkalmazkodás éve” volt az MTI számára. „Bizonyítania kellett nélkülözhetetlenségét és elfogadhatóságát mindenki számára.” Fájdalmas öncsonkításokat kellett végrehajtani, súrolva az alaptevékenység veszélyeztetésének határát. A nehéz döntések körébe sorolta a cikkszolgálat (BUDAPRESS) szerkesztőségének megszüntetését, amivel csorbát szenvedett az MTI hármas alaptevékenysége („sajtóügynökség”). A csonkítás áldozatául esett a Külföldi Sajtószolgálat, zsugorodott a KASZ „többnyelvűsége”, megszűnt a Daily News német nyelvű oldala – nagyon nehezen pótolható idegen nyelvű újságírói gárdától kellett búcsút venni.

Részben sikerült „kivédeni” az újságírók elcsábítását: szerencsére nem minden esetben a legjobbak mentek el, de azt a missziót, amit az MTI korábban az újságíró-társadalom képzése vonalán felvállalt, azt immár önző módon saját maga felé, saját utánpótlásának biztosítása érdekében kellett betöltenie. A távirati iroda dolgozói létszáma 1991 végére ezer alá csökkent.

Az MTI-ben 1992 tavaszától mind gyakorlatiasabban került szóba, hogy a távirati irodának szüksége lenne egy olyan gazdasági hírszolgálatra, amely fő piacaként nem a sajtót, hanem az üzleti életet célozná meg, s mind belföldre, mind külföldre rugalmas szolgáltatást biztosítana, felhasználva az MTI által rendelkezésére bocsátható összes műszaki lehetőségeket. Ennek mindenképpen az MTI gazdasági hírszolgálatának kell maradnia, külső tőke bevonása esetén is döntő hírügynökségi részesedéssel.

A Magyar Távirati Irodánál az első kifejezetten gazdasági hírszolgálat, az MTI ECONews 1988 júliusában indult, igaz, csak angol nyelven. A magyar nyelvű gazdasági hírszolgálat ellátására az 1989-ben alapított MTI ECOINFO Kft. lett hivatott. „Házon belül” ez volt az első gazdálkodó szervezet, szerencsétlenségére éppen a fizetőképes sajtópiac beszűkülésekor, a nagyvállalati szféra felbomlásának kezdetén látta meg a napvilágot.

A Vezérigazgatói Tanács 1992 májusi ülésén olyan döntés született, hogy jöjjön létre az MTI *saját gazdasági hírszolgálat*, annak szervezeti keretét az ECOINFO Kft. adja, amely százszázalékosan MTI tulajdonú társaságként, 25 millió forintos törzstőkével alakult (ez mintegy 70 százalékában tárgyi és szellemi apport volt), de amely a döntés időszakára 6 milliós adósságállományra tett szert, 2 milliós kintlévősége mellett.

Néhány hónap múlva, 1992 végén elvileg már lehetőség nyílt arra, hogy az MTI részt vegyen az Európai Községek tendereinek magyarországi terjesztésében. Az EK tagországi ismeretes módon a közületi, költségvetési megrendeléseket törvény

szerint tendereken keresztül bonyolítják le. E tenderek nyilvánosak és a közösségen kívüli országok vállalatok is pályázhatnak. Az MTI Gazdasági Hírszolgálatának számításba jött olyan értelemben, hogy a rendelkezésére bocsátható technikai eszközökkel az ország minden pontjára képes lesz eljuttatni a tenderek anyagát, sőt képes lesz a magyarországi tendereket is kiközvetíteni belföldre és külföldre egyaránt, ez utóbbihoz azonban a megfelelő információkat is be kellett még gyűjteni.

Végül is az ECONews szakmai bázisára és az ECOINFO által kialakított szolgáltatásokra épülő MTI ECO gazdasági és üzleti hírszolgálati kft. beindításának időpontját 1993. július 1-re tűzték ki.

Az angol és magyar nyelvű gazdasági hírszolgálat összevonásával létrejött, ismét száz százalékosan MTI-tulajdonú kft. ügyvezető igazgatója Dankó Ádám lett. Az MTI ECO Kft. hírcsomagját nem a médiaelőfizetőknek szánta, hanem az üzleti szférának. Rendszerében a magyar gazdaság minden fontos adata, s persze az alapvető világgazdasági információk is helyet kaptak, nagyjából táblázatok, grafikonok formájában. Az MTI ECO mindent nyújtott, amire a bankoknak, vállalkozásoknak, privatizációs és brókercégeknek, kereskedelmi kirendeltségeknek szükségük lehet. Előfizetői köre elérte, majd meghaladta a 600-at, benne magyar és nemzetközi pénzügyi szervezetekkel, a szakhatóságokkal, a nagykövetségekkel és társhírugynökségekkel.

„Háttérünk az ország nemzeti hírugynöksége, s ez rangot ad megjelenésünknek” – mondta egy interjújában Dankó Ádám ügyvezető igazgató.

Miután a magyarországi demokratikus átalakulás, a rendszerváltozás eredményeképpen az egyházi-vallási témákról szóló tájékoztatás politikai korlátai leomlottak és az egyházak, felekezetek élete a magyar hírszolgálatban jelentőségéhez méltóbb helyre került, az MTI is szükségét érezte, hogy közvetlenebb kapcsolatok kiépítésével bővítse tevékenységét ezen a területen. Kopreda Dezső 1992. május 5-én levélben fordult a magyarországi egyházi-felekezeti vezetőkhez, jelezve, hogy a Magyar Távirati Iroda, mint nemzeti közszolgálati hírugynökség szeretne teljesebb tájékoztatást adni a közvéleménynek a magyarországi egyházak és felekezetek tevékenységéről.

A levelet követően 1992. június 24-én az MTI székházában a hírugynökség vezetése fogadta a katolikus, a református, az evangélikus egyház, valamint az izraelita felekezet magas rangú képviselőit, és megvitatta velük a tájékoztatásban való együttműködés fejlesztésének lehetőségeit. Kopreda Dezső azt kérte a vendégektől, hogy

Esc: 110000 1. Lap

BP0144 4 150 MTI-1993 (MTI-ECONews)
Budapesti Értékpapírtőzsde - Kárpótlási jegyek forgalma
Budapest, 1993. június 8., kedd

KÁRPÓTLÁSI JEGYEK
1993. június 8.

Kárpótlási jegy neve	Kötés névértéke MFT	Érték száma db	Teljes vételár MFT	Ár Ft	Árfolyam (százalék)
Kárpótlási jegy 2 0000	2000	2000	1 030	515	51.500
Kárpótlási jegy 0 1000	100	0 052	0 052	515	51.500
Kárpótlási jegy 0 5000	500	0 255	0 255	510	51.000
Kárpótlási jegy 1 0000	1000	0 510	0 510	510	51.000
Kárpótlási jegy 0 5000	500	0 255	0 255	510	51.000
Kárpótlási jegy 1 0000	1000	0 510	0 510	510	51.000
Kárpótlási jegy 1 0000	1000	0 515	0 515	515	51.500
Kárpótlási jegy 1 0000	1000	2 060	2 060	515	51.500
Kárpótlási jegy 4 5000	4500	2 340	2 340	520	52.000

Shift-F1: Nyomtatás F2: Munka 1-1: Szűkítő 1-1: Átmenet F3: F3

A képernyős gazdasági és üzleti hírszolgálat egyik „oldala”

az egyházak és a felekezetek sajtóügyekkel foglalkozó illetékesei szorosabban tartásuk a kapcsolatot az MTI szerkesztőségeivel, elsősorban a belpolitikai részleggel, de a Fotószerkesztőséggel és a Sajtóadatbankkal is.

Az 1992-es év meglehetősen nagy szóródást mutatott a magyar hírugynökség fennmaradt részlegeinek eredményességében. Az újtószellemű megoldáskeresésre, az elkecseregetett kompromisszum-próbálkozásokra, a pénzügyi-technikai lavírozásra egyaránt lehetett példát találni.

Az MTI Sajtóadatbankja, amely 1988 óta 50 kiemelt témakörben dolgozta fel, tárolta és „szolgáltatta” az MTI hírkészleteit, valamint az egyéb dokumentációs információkat, 1992-ben megőrizte fejlődésének dinamikáját. A hagyományos 160 ezres kartonrendszer és a többmillió újságkivágás mellett mintegy 650 ezer híryanagyot vitt számítógépre, azzal, hogy ezt a mennyiséget a továbbiakban évente mintegy 150 ezerrel bővíti.

A Sajtóadatbank gondozta a 80-as évek végén, részben a 90-es évek elején is a havonta megjelenő Várható eseményeket (nemzetközi kronológiai előzetes három hónapra), a negyedévenként megjelenő Évforduló Naptárt, az évente kiadásra kerülő A világ országainak kormányai című kiadványt (a változásokat jelző, a vásárlóknak havonta megküldött cserelapokkal), valamint Az év krónikája című bel- és világpolitikai összeállítást. Földindulás Kelet-Európában 1988-tól címmel a Sajtóadatbank 1990-ben kiadta két kötetben a volt európai szocialista országokban végbement változások dokumentatív áttekintését éves eseménykrónikákkal és a legfontosabb vezetőket életrajzával. 1991-től ehhez kiegészítő kötetek jelentek meg.

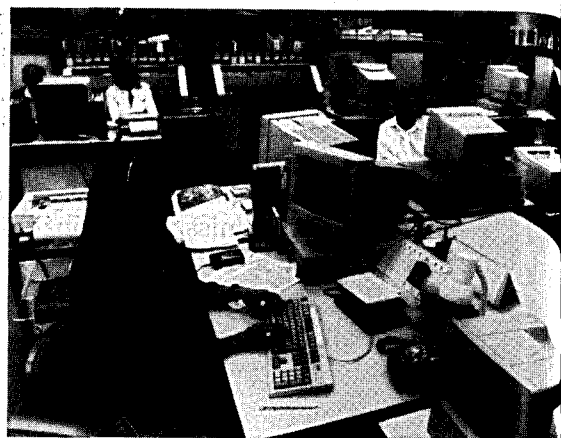
A 70-es évek elejétől kiadott Magyar Kézi Dokumentációs könyvet, amely elsősorban az MSZMP és a társadalmi szervezetek vezetőinek nevét tartalmazta és még belső terjesztésre, főleg az újságírók személyes használatára készült, felváltotta a magyar közélet kézikönyve, amelynek 1990-ben 800, 1991-ben 1300, 1992 derekán pedig már 2200 előfizetője volt. Bővített tematikája és nyitottsága révén az első olyan hazai kézikönyv lett, amely több ezer név, adat, cím jól áttekinthető szerkesztésének és a változások havonkénti nyomon követésének köszönhetően a legfrissebb információkat nyújtotta az önkormányzatoknak, minisztériumoknak, pártoknak, országgyűlési képviselőknek, vegyes vállalatoknak, sajtóreferenseknek, diplomáciai képviseleteknek és nem utolsósorban a sajtónak, a kiadóknak.

Az MTI Sajtóadatbankja, amely jó ideje motorja volt a sajtóinformatikai szakmának, a 90-es évek közepére az ország legnagyobb szöveges adatbázisává fejlődött, és Európa öt legnagyobb hírugynökségi adatbankja között tartották számon.

Az „idő vasfoga”, magyarul a politikai, egyebek között a tájékoztatáspolitikai változások viszont kikezdték a Külpolitikai Főszerkesztőség olyan, évtizedeken keresztül státuszszimbólummal felérő kiadványát, mint a *Napi Tájékoztató*. Ennek elődje az ötvenes évektől a hetvenes évekig szerkesztett bizalmas kiadvány volt, benne azokkal a tudósítói és hírugynökségi jelentésekkel, amelyek eleve nem kerülhettek be a tömegtájékoztatás áramába. Miután a belső tájékoztatási rendszert 1978-tól újrászabályozták, a hírcsomag kibővült: a döntéshozó körök megkapták a világesemények-

nek a nyugati hírügynökségek szemléletmódjában szerkesztett leírását, esetenként a jelentés teljes szövegét. A bizalmas kiadvány és a vele párhuzamosan készített Reggeli Összefoglaló gondozására a Külpolitikai Szerkesztőség 15 főből álló autonóm részleget létesített.

Patak Károly külpolitikai főszerkesztő arra hivatkozva, hogy az „utódkiadvány”, a Napi Tájékoztató közszolgálati funkciója az idők folyamán fokozatosan leépült (átlagterjedelme 40 stenciloldalról 12-re zsugorodott), 1992 őszén javasolta e kiadványnak, mint „túlhaladott információs kategóriának” a megszüntetését; hivatkozott gazdaságossági számításokra, az egyszerű szerkesztőségi létszámgazdálkodásra, a kiadvány iránti érdeklődés csökkenésére. A vezérigazgató viszont a Napi Tájékoztatónak a Reggeli Hírösszefoglalóval való összevont megjelentetése mellett döntött, mégpedig 1993 január elsejei hatállyal. A 90-es évek közepén ebben a műfajban a Reggeli Monitor című napi hírszám jutott el az érdeklődőkhöz a Külpolitikai Főszerkesztőség és az MTI ECO Kft. közös szerkesztésében, közel egy tucat állandó rovattal.

AZ MTI Sajtóadatbankjának munkatársai a képernyők előtt

Zsebesi Zsolt, az MTI Fotó Kft. ügyvezető igazgatója 1992-ben mintegy 230 milliós forgalmat nyugtázhatott, amiből 24 milliót fordított állítólag felhalmozásra (vagyongyarapításra). A kft. az év végén 10 millió forint bérleti díjjal és körülbelül ugyanennyi anyagköltséggel volt adósa az MTI-nek. A hírügynökség vezetése az 1992 évi bérleti díj megfizetésétől eltekintett. Ez azonban – mint még látni fogjuk – korántsem jelentette, hogy az MTI Fotó a következő években a Naphegy legcsendesebb zugává vált volna.

Ennek az évnek a végéről is készültek természetesen olyan elemzések, amelyek a helyzet tragikumát ecsetelve találtak felemelő mozzanatokat is az MTI életében, nemeset és vigasztalót a kollektíva szellemében, abban, amit a szociológiai szaknyelv a hírügynökség „szervezeti kultúrájának” nevezett.

Mint az akkori személyzeti statisztikákból kitűnik, 1992. december 31-én az MTI munkaerőlétszáma 819 fő volt, ebből 632 fő szellemi foglalkozású, 187 fizikai dolgozó. A megelőző öt év óriási munkaerőmozgása során 1123 fő távozott a távirati irodától, közülük 243 újságíró, illetve fotóriporter. Csupán a végkielégítések 14 millió forintot vittek el. (Ezzel szemben csekélyebb mértékben, de új felvételek is voltak.)

Az MTI nyolc szerkesztőségében és a Sajtóadatbankban foglalkoztatott 324 főből öt nyelvet ismert hat fő, négy nyelvet 13 fő, három nyelvet 38 és két nyelvet 95 fő. A szerkesztőségekben dolgozók 16 százaléka volt 50 év feletti.

AZ MTI belső „szervezeti kultúrája” a 90-es években is az nyomta rá a bélyegét, hogy a szerkesztőségekben egységes és világos szabályok érvényesültek, ezeken ala-

pultak az újságírói magatartások. A megmaradt munkatársak változatlanul elkötelezettséget éreztek a hírügynökség iránt, azonosultak az MTI céljaival, zömmel a névtelenséget is vállalva munkájukban. A feszes munkafegyelem, az erős és folyamatos szakmai leterhelés, a folyamatos működésből adódó változó munkabeosztás, a magas íráskötelezettség ellenére az MTI szerkesztőségei biztonságosan működtek. A maga posztján mindenki érezte és érzi saját fontosságát, személyes felelősségét. A belépő fiatalok egy sajátos hírügynökségi szocializációs folyamatba kerülnek, minden szerkesztőség erőssége a „csapatpszellelem”, miközben van lehetőség a rendkívüli teljesítményre képes, különleges felkészültségű újságírók, fotóriporterek kibontakozására, kiemelkedésére. Mindez annak ellenére, hogy a munkaerőpiac hatásainak egy része kivédhetetlennek bizonyult az MTI számára.

A Magyar Távirati Iroda nagyratörő szakmai-gazdasági programmal lendült neki az 1993-as évnek. Igaz, a szervezeti egységek vezetőiről – akiknek saját szakmai területeikre vonatkozó javaslatokat kellett benyújtaniuk az új év küszöbén – el lehetett mondani, mint ahogy el is hangzott, hogy túl mélyen nem foglalkoztatja őket az MTI közeli és távolabbi jövője, ebben a felsőbb vezetésre hagyatkoznak, viszont megszokott jelenség náluk, hogy a mindennapok gyakorlatában szenvedélyesen bírálják az egyes intézkedéseket.

A programban természetesen szerepelt a hírügynökségi alaptevékenység és az ehhez szervesen nem tartozó más (mellék-kiegészítő) tevékenységek további szétválasztása, létszámleépítés akár az 500–600 főállású létszám szintjére, a megrendelői igények felkutatása és maximális kiszolgálása, kísérletek az MTI-nek a helyi közigazgatáshoz, az önkormányzatokhoz történő eljutására. De szerepelt a külföldi tudósítói hálózatnak a környező országokban való megerősítése, illetve kiépítése, a KASZ-ból lett NOTESZ* tevékenységének kibővítése a külföldi magyarságnak szánt magyar nyelvű hírbulletin készítésével, a Fotószerkesztőség műsorszerű képadásának bevezetése, grafikai szolgáltatások megkezdése, a szerkesztőségek teljes átállása az új szövegszerkesztő és hírfeldolgozó rendszerre, végül, de nem utolsósorban: átterés az év végéig az egész sajtó tekintetében a műholdas hír- és képtovábbításra.

1993. február 10-én a távirati iroda új vezérigazgató-helyettesét kapott – helyettes államtitkári rangban – Szebellédy Géza személyében. Első ízben fordult elő, hogy a Fotó élére vezérigazgató-helyettes került, mégpedig 33 éves MTI-s múlttal. Az új felállásban a „fotószakmai és műszaki vezérigazgató-helyettes” közvetlen irányítása alá került a Fotószerkesztőség, a Fotóarchívum és a Műszaki Igazgatóság. A gazdasági vezérigazgató-helyettes közvetlenül irányította a Pénzügyi Igazgatóságot, az Üzemgazdasági Főosztályt és az MTI Nyomdát. Mindkettőjük szervezeti felettese a vezérigazgató volt.

Szebellédy Géza nyomban ráirányította a figyelmet arra, hogy a nemzeti képarchívum nemcsak elhanyagolt, hanem sérült is, és feldolgozása nem a sajtóigényeknek megfelelő. Meg kell kezdeni a leletmentést, majd elektronizálni kell az archiválást, mindkettő komoly és pénzigényes feladat – hangoztatta.

* A Külföldi Adások Szerkesztősége (KASZ) 1992. november 1-jétől Nemzetközi Tájékoztatási Szerkesztőség (NOTESZ, olykor NTSZ) névvel működött tovább.

Márciusban az MTI megbeszélést kezdeményezett a Pénzügyminisztériummal a *híregyüttműködés átalakításának* kérdéseiről. A minisztériumnak nem volt kifogása az ellen, hogy az MTI első lépésként száz százalék állami tulajdonú részvénytársasággá alakuljon, majd később külső tőke bevonására is sor kerüljön, elsősorban alaptőke-emeléssel. Arra való tekintettel azonban, hogy az utóbbi kérdésnek politikai vetületei is lehetnek, a Pénzügyminisztérium képviselői a maguk részéről nem kívántak állást foglalni az átalakítás tárgyában.

Tompa Gábor gazdasági vezérigazgató-helyettes a megbeszélés után továbbra is azt nevezte a legfőbb kérdésnek, hogy milyen, *viszonylag biztos forrásból* lehetséges az MTI folyamatos működését teljesen bizonytalan, változó, rosszul fizető sajtópiac mellett biztosítani. „Ha kellő támaszték nélkül az MTI teljes mértékben kikerül a gyenge és bizonytalan sajtópiacra, a pénzügyi összeomlás, s vele a működésképtelenség néhány hónap alatt bekövetkezik” – figyelmeztetett.

Viharos ülést tartott 1993. március 29-én az MTI Vezérigazgatói Tanácsa. Az MTI Fotó Kft. munkájának megítélése kérdésében Szabellédy Géza, Zsebész Zsolt és Tompa Gábor igen kemény hangnemben polemizált egymással, hol a felelősség, hol a bizalmatlanság kérdését feszegették. Végeredményben a „pozitív archív” sérülése lett a fő vitapont, és az MTI legfőbb vezetőinek higgadt állásfoglalása lett a meghatározó. Áprilisban Szabellédy Géza arról számolhatott be, hogy a Legújabbkori Történeti Múzeum védetté fogja nyilvánítani az MTI Fotóarchívum képgyűjteményét. Ugyancsak ő közölhette, hogy a csodeljárás alatt álló Képzőművészeti Kiadó a három és fél évtized munkájával gyűjtött archív fotográfiai műpéldányokat, színes negatívokat, fotókat és diapozitívokat, amelyek jelentős helytörténeti és fotótörténeti értéket képviselnek, de a felszámolás miatt kiszámíthatatlan jövő előtt állnak, közintézményi megőrzésre, véglegesen, térítésmentesen átadja a Magyar Távirati Irodának.

1993 májusában Oltványi Ottó levélben tájékoztatta az MTI Fotó Kft. vezetőjét arról a döntéséről, hogy „az MTI tulajdonát képező, de a kft. megalakulása óta a társaság kezelésében levő Fotóarchívum kikerül az MTI Fotó Kft. kezeléséből, arról a továbbiakban az MTI gondoskodik”. Bizottság alakult a Fotóarchívum visszavételéből adódó feladatok koordinálására, a bizottságnak nem lett tagja Zsebész Zsolt. Egyidejűleg a sajtófotó kereskedelmi feladatait is az MTI vette át. A vezérigazgató korábbi döntését megváltoztatva visszavonta a Fotó Kft. bérleti díjának elengedését, de hozzájárult öt éves törlesztéséhez.

Június közepén a magyar híregyüttműködés „kilépett a kozmoszba”.

Az első magyar műholdvezérlő állomás ünnepélyes átadására 1993. június 16-án került sor az MTI budai székházában. Közép- és Kelet-Európában ezzel az MTI lett az első híregyüttműködés, amely műholdas adás keretében továbbította hír- és képanyagát az előfizetőknek. Egyben lehetőség nyílt ahhoz, hogy az MTI anyagai eljussanak a külföldi magyar diplomáciai képviseletekhez, a határon túli magyar sajtószervekhez, az országon belül megcélózhatók legyenek önkormányzatok, polgármesteri hivatalok.

Az Európai Híregyüttműködések Szövetsége 1993. szeptember 24-én megtartott közgyűlése Oltványi Ottót a szövetség alelnökévé választotta, azonban minthogy az ő vezérigazgatói megbízatása 1993. november 20-án lejárt, az új vezérigazgató, Alexa Károly pedig előzőleg nem képviselhette intézményét legalább két éven át az „Alliance”-ban, tehát nem felelt meg az alelnöki követelmények egyikének, az MTI vezetésének tovább kellett adnia ezt a nemzetközi funkciót.

Az 1994. évi országgyűlési választás kiírása után szüksége mutatkozott annak, hogy valamiképpen rögzítésre kerüljenek a magyar tömegtájékoztatásnak a választási hadjárat, a választásokkal kapcsolatos szakmai alapelvei, egyelőre egy önkéntes egyetértés alapján.

Kopreda Dezső főszerkesztő bemutatja az MTI-t Dieter Vogelnek; a német kormány szóvivőjének, 1993-ban

A Magyar Távirati Iroda főszerkesztőjének, Kopreda Dezsőnek az aláírásával csatlakozott ahhoz az „etikai szándéknyilatkozathoz”, amely a sajtószabadság, de a pártsemlegesség mellett, a nyilvánosság, de az esélyegyenlőség melletti kiállást vállalt és amely bevezetőjében rögzítette:

„Jelen dokumentum aláírói, illetve az ahhoz csatlakozó tömegtájékoztatási intézmények, a nyomtatott és elektronikus sajtó szerkesztőiségei minden erejükkel igyekeznek előmozdítani az

1994. évi országgyűlési választás eredményességét, törvény szerinti és etikus lebonyolítását.”

A Budapesten, 1993. október 22-én kibocsátott szándéknyilatkozatban az aláírók mindenekelőtt vállalták, hogy sajtóorgánumaikban ösztönzik az állampolgárokat a választásokon való részvételre, a hír- és tényközlés műfajaiban nyilvánosságot biztosítanak a választáson induló pártok és más szervezetek céljainak, programjainak, segíteni fogják a jelöltek bemutatását a választók számára, egyenlő esélyt biztosítanak az induló pártoknak és jelöltjeiknek programjuk ismertetésére, az azonos jellegű és súlyú eseményeket megközelítően azonos módon „tálalják”.

A nyilatkozat aláírói állást foglaltak az ellen, hogy a kampány során a politikai szereplők vitája a programok helyett a magánéletéről szóljon. „A jelölt személyére vonatkozó közlések nem sérthetik a közízlést és a személyiségi jogokat. Ilyen adatok közlésének akkor lehet elsősorban helye, ha az befolyásolja a jelölt közéleti alkalmaságának megítélését. A jelöltek politikai múltja ismertethető.”

Leszögezték, hogy törvényesen bejegyzett párt rendezvényét megzavaró vagy bojkottjára felhívó hirdetést nem közölnek, a közvélemény-kutatások eredményeinek

eredeti megjelentetése esetében teljes tájékoztatást adnak a közvélemény-kutatás minden mozzanatáról, beleértve a hiba lehetséges mértékét is.

„A sajtó munkatársai tartózkodnak minden olyan megnyilvánulástól, amely a választási kampány eldurvulását válthatná ki. E szándéknyilatkozat aláírói önmagukra nézve ezen szabályok betartását vállalják, megsértőiknek megítélését a nyilvánosságra bízák” – állt az MTI által is elfogadott nyilatkozatban.

A Magyar Távirati Iroda sajtó választási etikai kódexének kidolgozása már előbb megkezdődött. Egyetértés alakult ki abban, hogy azok az MTI-alkalmazottak, akik szerepet vállalnak bármely párt, szervezet választási kampányában, azok a választás ideje alatt a választással összefüggő tudósítói, szerkesztői munkában nem vehetnek részt, de egyéb szerkesztőségi feladatot elláthatnak; azok az MTI-alkalmazottak, akik ilyen szerepet felvállalnak, bejelentési kötelezettséggel tartoznak.

Amikor Alexa Károly 1993. novemberében átvette az MTI vezetését, egyik első javaslata az volt, hogy a választások közeledtével kezdődjék dialógus a legjelentősebb pártok legmagasabb rangú médiaszakértőivel, akár együttesen is, hogy ők mit kívánnak, mit várnak el az MTI-től a következő fél évben.

Az MTI-ben, korábban is, később is, filozofálgatás, köztöprengés, viták és döntések tárgya volt a hírügynökség kimenő termékeinek „pártsemlegessége”, „kiegyensúlyozottsága”, az a kérdés, hogy miképpen készíthetnek a hírügynökség munkatársai „pártatlan” bel- és külpolitikai anyagokat, hogyan vehetik elejét annak, hogy „politikai ujjlenyomatuk” rajta legyen ezeken az anyagokon, miképpen tarthatják szem előtt a források, megnyilatkozások, sajtótudósítások és sajtóvisszhangok érdekében a politikai porond szereplői esélyegyenlőségének biztosítását, a hátrányos megkülönböztetés kizárását.

Szó lesz a későbbiekben egy vezérigazgatói utasítás kapcsán az „összeférhetlenségről”, ide most egy szinte tételes megközelítése kínálkozik két fontos követelménynek: a hírügynökségi termék függetlenítésének, készítője politikai irányultságától, illetve maga a hírügynökség „benemavatkozásának” a belpolitikai folyamatokba. Míg az utóbbi 1989 előtt is része volt az elvárásoknak, addig a szocialista vagy kommunista elkötelezettség, meggyőződés, azonosulás követelményének eleve érvényesülnie kellett az újságírásban, így a hírügynökségi gyakorlatban. A Magyar Távirati Iroda munkatársi gárdájában radikális átállásnak kellett történnie egyfajta „depolitizálódás” irányában, ami persze nem volt értelmezési nehézségektől mentes.

Még 1992 elején készült az MTI-ben egy belső használatra szánt elvi tanulmány-előterjesztés, amely így írta körül ezt az új követelményt: „Az információk szelektálásában, hírértékük mérlegelésében, feldolgozásuk tartalmi és terjedelmi arányainak meghatározásában nem játszhat semmiféle szerepet a hírügynökségi jelentés készítőinek saját világpolitikai szemlélete, politikai irányultsága, vagy pártpolitikai elkötelezettsége. Politikai-világnézeti szemlélete mindenkinek magánügye, de az MTI munkatársának nem magánügye, hanem elemi szakmai-etikai kötelezettsége, hogy a keze alól kikerülő híryanagot maradéktalanul mentesítse saját politikai irányultságának mindennemű befolyása alól.”

A „kétoldalú be nem avatkozás” elvét az előterjesztés így fejt ki: „Nemzeti közszolgálati intézményként meghatározott státusából következően, az MTI számára elfogadhatatlan külső politikai beavatkozás szerkesztési alapelvei és szakmai-etikai normái tekintetében. Ugyanígy, egész tevékenységére érvényes alapkövetelmény az, hogy pártatlanságra kötelezett nemzeti intézményként nem avatkozhat be a magyar politikai folyamatokba, az ezekre vonatkozó, ezeket érintő vagy befolyásoló információk pontatlan, az alapelvektől eltérő, vagy részrehajló kezelésével.”

1993 elején Kohut Tibor lett az MTI Kiadói Kft. ügyvezető igazgatója, majd az év vége felé a „csúcson” is személyi változás következett be.

Az MTI Vezérigazgatótanácsának és Igazgatói Tanácsának 1993. november 29-i ülésén már Alexa Károly, a Magyar Távirati Iroda új vezérigazgatója elnökölt, akit Antall József miniszterelnök javaslatára Göncz Árpád köztársasági elnök egy héttel előbb, november 22-én nevezett ki erre a tisztségre. Az író-irodalomtörténész-szerkesztő, aki egyetemi oktató munkája mellett vezető munkatársa volt a „rég” Mozgó Világnak, a legutóbbi időben főszerkesztője a Heti Magyarországnak, három évre kapta ezt a megbízatást, s ugyancsak három évvel hosszabbították meg Kopreda Dezső főszerkesztői, általános vezérigazgató-helyettesi kinevezését.

Előzőleg a kormány illetékes két képviselője, Marinovits Endre államtitkár, kabinetfőnök és Kajdi József közigazgatási államtitkár arról tájékoztatta a távirati iroda vezetését, hogy Oltványi Ottó vezérigazgatói megbízatása lejárván, e megbízatást nem hosszabbították meg. A kormány képviselői ezen a megbeszélésen meleg hangon méltatták azt a tevékenységet, amelyet az előző három évben az MTI-ben Oltványi Ottó vezérigazgató neve fémjelzett.

Alexa Károly az Igazgatótanács kibővített ülésén kijelentette: megérti azokat, akik egy sereg hír, álhír, rémhír, mendemonda hallatán óhatatlanul várakozó álláspontra helyezkednek. „Ha engem akár tartózkodó bizalmatlansággal, de nem túl erős ellenszenvvel fogadnának, akkor azt hiszem, nagyon jól meglehetnénk egymással” – mondta saját stílusában, hozzátéve: „Nem szabad kizárni azt, hogy a munka továbbra is olyan jól menjen, mint ahogy eddig ment. Amit erről a nagy intézményről hallottam és olvastam, azt a jogos várakozást ébresztik bennem, hogy ez így is lesz.”

Az új vezérigazgató ezek után elmondta, hogy bár hírügynökségi területen korábban nem dolgozott, de negyedszázada ilyen-olyan beosztásban az újságírószakmában tevékenykedik. Ismeri a magyar politikai életet, és kapcsolatai vannak vele. Hangsúlyozta, hogy „saját magával is és múlt heti önmagával szemben is, elkötelezett törekvése a semlegesség és az együttműködés”. „S ez a jó csend, amely az MTI-t körülveszi, a továbbiakban is működni fog, ezt – ha ebben nekem valamilyen szerepem lesz – mindenképpen erősíteni szándékozom” – zárta bemutatkozó szavait Alexa Károly.

Az MTI 1993 végén kénytelen volt olyan döntést hozni, hogy a jövőben „szünetelteti” az állandó külföldi tudósítói posztot Tallinnban és Szófiában, ezek betöltésére pályázatot sem fognak kiírni, Havannára vonatkozóan későbbre halasztotta az állásfoglalást.

December 23-i hatállyal rendkívüli felmondás és visszahívás lett Zsebesi Zsolt sorsa, ugyanakkor a vezérigazgató Kalauz Pált nevezte ki egy év időtartamra az MTI Fotó Kft. ügyvezető igazgatójának.

A határozott intézkedés háttere nem egyszerre vált világossá. A felmondások indokairól nyilatkozók „túlzott kockázatvállalást” emlegettek és általában az ügyvezető igazgatói mandátumból azt a kitélt idézgették, hogy „a rábízott társasági vagyont csak az ésszerűség és megfontoltság határáig kockáztassa”. Ismét felbukkant az egykori kormányhatározatnak az a mondata, miszerint az MTI Fotó Kft. alapításakor figyelemmel kellett lenni arra, hogy „a közszolgálati fotótevékenységet a vállalkozási, üzleti fotótevékenységtől el kell határolni”. Tény, hogy az MTI Fotó Kft. adósságállománya 1993 végére elérte a 126 millió forintot, és Kalauz Pál „gondatlan vagyonkezelés” esetét látta fennforogni.

Ami a magyarországi belpolitikai helyzetet illeti, fejleményeinek váratlanságát, egyben szükségszerűségét tekintve az 1994-es esztendő nem marad el az 1989–1990-es időszak mögött. 1993. december 12-én elhunyt Antall József miniszterelnök, december 21-én Boross Péter alakított kormányt. Az MTI hírt adott arról, hogy 1994. április 7-én befejezte négyéves munkáját az 1990. május 2-án hivatalba lépett Országgyűlés, amely ez idő alatt 432 új törvényt, illetve törvénymódosítást fogadott el, emellett 354 parlamenti határozatot hozott tető alá.

A két fordulóban 1994 májusában megtartott országgyűlési választásokon némileg meglepő eredmények születtek. Míg az 1990-es 386 fős Országgyűlésben az MDF 165, az SZDSZ 94, az FKGP 44, az MSZP 33, a Fidesz 22, a KDNP 21 mandátummal rendelkezett (s rajtuk kívül helyet kapott 7 független képviselő is), 1994-ben az MSZP 209, az SZDSZ 69, az MDF 38, az FKGP 26, a KDNP 22, a Fidesz 20 parlamenti helyhez jutott.

Alexa Károly egy későbbi interjúban* arra a kérdésre válaszolva, hogy Horn Gyula „miért nem rúgta ki”, elmondta: 1994. augusztus elsején levelet kapott az új miniszterelnöktől, melyben azt írta, igényt tart a munkájára. „A bizalmat részben azzal érdemelhettem ki – mondta a távirati iroda vezérigazgatója –, hogy a választások időszakában is a hírügynökség munkáját korrektül végezte... a kormány nemigen akarja, hogy újabb front nyíljon a médiaháborúban.”

A Magyar Távirati Iroda természetesen nem „osztályozhatta” a választásokkal lezárult félétizedet, ezt vezérigazgatója sem tehette meg, de a MÚOSZ évkönyvében „vallomást” tehetett:

„...Biztosan állíthatjuk, hogy mindenki mást várt ettől a beköszöntött új korszaktól, mint ami van és lesz, ha ugyan új kor ez valójában, s nem a régi szétfoslásának időszaka vagy a valahai eljövendőnek előjele... Valami megfogalmazhatatlan jót vártunk legtöbbször, még némi csalódást is odakalkulálva. Amit nem vártunk, az látszik (látszott) bekövetkezni. Ezeknek az éveknek az örömei és kínjai, szabadsága és kelepcei, gyűlölködései és szolidáris gesztusai, mindezek együtt egy nevelődési és oktatási folyamat elemei, egy olyan lecke feladványsora, amelynek megoldása kötelező,

mindenki számára elemi érdek, ami elől lehetetlen kitérni, aminek elodázása egyenlő a végleges bukással” – írta Alexa Károly.*

A választási kampányt a Belföldi Főszerkesztőség nagy műgonddal kezelte. A parlamenti pártok hetenként három-három kampányesemény-tudósítást „kaptak”, egy-egy sajtótájékoztatójukról tudósított hetente az MTI. A budapesti „belpol” gárda munkatársainak havi átlagos teljesítménye fejenként 41 anyag volt, de különösen kitettek magukért a megyei tudósítók. Problémát zömmel az okozott, amikor a pártok ismert álláspontjukat ismételtgették, s az átfedéseket szüksézá- vutalásokkal, vagy egyszerűen a megnyilatkozások jelentős rövidítésével kellett elhárítani.

Az MTI parlamenti irodája

Szükségszerűen, bár késve, a Magyar Távirati Irodánál is napirendre került a Közalkalmazottak Jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. Törvény összeférhetlenségi szakaszának értelmezése, majd érvényesítése, ami az MTI közszolgálati szerepéből, kötelező pártsemlegességéből és tárgyilagosságából származó követelményekből is adódott. A Vezérigazgatói Tanács meghatározta az MTI-ben végzett munka és az intézményen kívüli tevékenység összeférhetlenségének eseteit és az összeférhetlenség megelőzésének, illetve megszüntetésének módját, ami Alexa Károly 1994. március 1-i hatállyal érvénybe léptetett vezérigazgatói utasításában öltött testet.

A belső rendelkezés értelmében a hírügynökségnél betöltött újságírói és szerkesztői munkakörrel, vezetői megbízással össze nem egyeztethető és összeférhetetlen, ha a munkatárs

- politikai pártban vagy szervezetben országos tisztséget tölt be;
- politikai párt és szervezet tagjaként (vagy ilyen tagsági viszony nélkül, de) politikailag elfogult mondanivalóval széles nyilvánosság előtt szerepel;
- választásokon induló politikai párt vagy szervezet számára újságírói vagy egyéb politikai tartalmú munkát végez;
- magánemberként bel- vagy külföldön politikailag bármilyen irányban személyes véleményt nyilvánító, állást foglaló, a politikai és a közélet szereplőit minősítő – a publicisztikai műfajok körébe sorolható – írást tesz közzé teljes nevével vagy azonosítható névjelzéssel a nyomtatott sajtó bármely orgánumban, illetve ugyanilyen módon (politikailag-világnézetileg irányzott tartalommal) szerepel az elektronikus médiában.

* Új Demokrata, 1995. február 9.

* A Magyar Újságírók Országos Szövetségének Évkönyve, 1996., Budapest, 101. o

Az 1/1994. számú vezérigazgatói utasítás az összeférhetetlenség esetén alkalmazandó megítélést némi megszorítással kiterjeszti a más hír-, fotó- és sajtóügynökségnek, külföldön külső megrendelőnek végzett munkára, illetve sajtójellegű munkavégzésre irányuló jogviszony létesítésére olyan szervezettel, amelynek ügyeivel, illetve témáival az illetőnek az MTI-nél betöltött munkakörében hivatalosan foglalkoznia kell.

A összeférhetetlenséget a vezérigazgatói utasítás a munkavállaló és a munkáltatói jogú vezető közötti konzultációval ajánlja megelőzni, a megszüntetés módjaként *a külső tevékenység abbahagyását*, illetve a fegyelmi eljárást említi. Természetesen szóba jöhet az érintett személy *tartós fizetés nélküli szabadsága, szabadságolása*, vagy MTI-beli *munkakörének megváltoztatása* is.

A szerkesztőségvezetők és az MTI Személyügyi Szervezete kötelesek figyelemmel kísérni a vezérigazgatói utasításban foglalt rendelkezések érvényesítését, valamint javaslatukat az MTI vezérigazgatójának jelezni, aki egyedül illetékes az ilyen ügyekben végő döntést hozni.

Mint utóbb kiderült, az összeférhetetlenségről kiadott vezérigazgatói utasítással kapcsolatban a következő hónapok folyamán több olyan indítvány érkezett az Alkotmánybírósághoz, amely *megkérdőjelezte az utasítás alkotmányosságát*, és annak megsemmisítését kérte a kibocsátás időpontjára visszaható hatállyal. Az indítványozók olyan alkotmányos alapjogok szükségtelen és aránytalan korlátozását kifogásolták, mint a szabad véleménynyilvánítás, valamint a szólás- és a sajtószabadság joga.

Az Alkotmánybíróság az indítványokat 1995. február 15-én kelt végzésében *érdeemi vizsgálat nélkül visszautasította*, megállapítva, hogy az elbírálás nem tartozik hatáskörébe. Hivatkozott a jogalkotásról szóló 1987-es törvényre, amely a vezérigazgatói utasítást olyan normatív aktusnak minősíti, amelyet egy országos hatáskörű szerv vezetője jogszabályban meghatározott irányítási jogkörében ad ki. Az adott vezérigazgatói utasítás tartalmilag nem szervek irányítására, tevékenységük szabályozására vonatkozik, hanem a közalkalmazotti jogviszony összeférhetetlenségi eseteit határozza meg, tehát nem „az állami irányítás egyéb jogi eszköze”, hanem közalkalmazotti szabályzat. Az Alkotmánybíróságra vonatkozó 1989-es törvény szerint a testület hatáskörébe – jogszabályok mellett – „az állami irányítás egyéb jogi eszköze alkotmányosságának a vizsgálata tartozik”.

„Önmagában attól, hogy az MTI országos hatáskörű szerv, s hogy a támadott rendelkezések jogi formája utasítás, a kifogásolt vezérigazgatói aktus nem minősül az állami irányítás egyéb jogi eszközének” – állt a végzésben.

Az Alkotmánybíróságnak ez a végzése nem vette le a napirendről a kérdést. Egy évvel később az egyik munkatárs „újságírói és véleményalkotási szabadságának sérelme miatt” levélben fordult az állampolgári jogok országgyűlési biztosához, kérve az 1/1994. számú vezérigazgatói utasítás az összeférhetetlenség eseteit definiáló utolsó pontja jogszerűségének felülvizsgálatát. A levél illetékességből dr. Majtényi Lászlóhoz, az adatvédelmi biztoshoz került, aki számos hivatkozással azt mutatta ki, hogy a bepanaszolt pont „a törvény erejénél fogva semmis”, és a kifogásolt rendelkezés visszavonását javasolta az MTI vezérigazgatójának.

Alexa Károly 1996. április 30-án kelt válaszelevelében közölte az adatvédelmi biztossal, hogy kérését alapos okok miatt nem tudja teljesíteni. Hangsúlyozta, hogy a

szóban forgó vezérigazgatói utasítás elsősorban az Alkotmány rendelkezésein, a közalkalmazottak jogállásáról szóló törvényen és ennek az MTI-re vonatkozó végrehajtási rendelkezésén alapul, de tartalmi mondanivalóját alátámasztják alkotmánybírói határozatok és más hatályos jogszabályok is. A vezérigazgatói válaszlevél nemzetközi tapasztalatokra ugyancsak hivatkozott, a hírügynökségi vezetés álláspontjának megértését és a válasz tudomásul vételét kérte dr. Majtényi Lászlótól.

Közben az MTI a „belső frontokon” is folytatta túlélési erőfeszítéseit, versenyképességének javítását. 1994 tavaszának újdonságai közé tartozott a Sajtóadatbank „online infografikai szolgáltatásának” bevezetése. A nyugati sajtóban már korábban polgárjogot nyert új műfaj a magyar lapok „szövegtömbjeinek” fellazításához kívánt hozzájárulni, abból a feltételezésből kiindulva, hogy egy jó kép vagy ábra sokszor többet kifejez a téma lényegéből, mint a vele azonos terjedelmű szöveg.

A *hírfrafikai szerkesztőcsoport* szorosan együttműködött az MTI hírszerkesztőségével, hírügynökségi és egyéb elsődleges információforrásokra támaszkodva naponta ajánlott az aktuális külpolitikai fejleményekhez illeszkedő, valamint a hazai gazdasági, politikai, társadalmi és sportélet fontosabb eseményeihez csatlakozó grafikákat, térképeket, statisztikákat, eseményillusztrációkat, személyiségprofilokat. A felhasználók az MTI számítógépére telefonvonalon történő rácsatlakozással vagy később műholdas kapcsolaton keresztül vehették igénybe a grafikai szolgáltatást, akár egyéni megrendelés alapján is.

Május 14-én felavatták a *műholdas adatszóró rendszert*; ennek keretében az MTI előfizetői számára közel negyven műholdvevő készletet telepítettek. Rossz nyelvek ezúttal is akadtak: akkor térünk rá a műholdas rendszerre, amikor ismét a kábeles megoldások kerülnek előtérbe... A fejlesztések mellett sor került „visszalépésre” is: a tartósan veszteséges Daily News megjelenését 1994. július 1-jétől „szüneteltetni” kellett.

Miután a Horn-kormány július 28-án úgy döntött, hogy nem javasolja az 1996. évi budapesti EXPO megrendezését, meghíúsult a Magyar Távirati Iroda egyik igen jelentős nemzetközi kezdeményezése is. Az Európai Hírügynökségek Szövetségének 1993 szeptemberi zürichi közgyűlésén ugyanis a magyar küldöttség azt javasolta, hogy a hírügynökségek első világkongresszusát 1996-ban Budapesten rendezzék meg. A millicentenáriumhoz, de főképp a világkiállításához kapcsolt nagyszabású magyarországi összejövetelt az EXPO '96 elmaradása miatt szintén le kellett mondani. Közben a kényszerű létszámcsoökkentés munkatársi-alkalmazotti és vezetői szinten egyaránt fokozta a belső feszültséget.

Azon a helyzeten, hogy az MTI-nek sem a létszám megtartásához, sem csökkentéséhez nem volt pénze, változtatott az év végén egy ígéret, nevezetesen, hogy a Pénzügyminisztérium kész biztosítani a végkielégítések forrását. Ami a „létszám-megtakarítás” emberiességi oldalát illeti, ezt az intézkedést az MTI átalakítási folyamatának részévé kellett tenni, hogy az emberek zöme ne kerüljön az utcára. Az is körvonalazódott, hogy létszámmegtakarítás esetén nem fog csökkenni a költségvetési támogatás, feltéve, ha egyáltalán megmarad.

Jászai Csaba fotófőszerkesztő 1994. október 3-án, amikor a Vezérigazgatói Tanács az ő írásos előterjesztése alapján tekintette át az MTI Fotószerkesztőség és Archivum tevékenységét, felhívta a figyelmet, hogy amíg helyre nem áll a magyarországi sajtópiac az értékrend és amíg az előállítási költség egytizedéért kell adniuk a sajtóképeket, addig a fotószerkesztőség ráfizetése marad.

A fotófőszerkesztő szavait a vezérigazgató azzal toldotta meg, hogy „*drámai helyzet van kialakulóban*”. A lapok sorra feltöltötték riporter állományukat, így nem érdekük az MTI-s képek felhasználása. A sajtó egy része közvetlenül veszi a Reuter képanyagát. Másfelől, rosszul értelmezett takarékosági okokból az MTI külföldi képszolgálati kapcsolatai beszűkültek, miközben ezen a szolgáltatási területen sok magyarországi kisvállalkozás virágzik.

Egészen véve a hírügynökségi belföldi sajtófotónál 1994 első felében alig 12 millió forint árbevételre tettek szert, ezzel szemben a költségeik 48 millióra rúgtak, nem beszélve az intézményi általános költségről. Az archivum 11 milliós árbevételével, 15 milliós költséggel dolgozott. A külföldi képszervezőségi „bruttó eredménye” 15 milliós veszteség volt.

1994 végén egyesek már azt találgatták, vajon a készülő hírügynökségi törvény nem fogja-e az MTI-t hír-, sajtó- és képügynökségből *kizárólag* bel- és külpolitikai híreket gyártó hírszolgálati irodává zsugorítani. A vezérigazgatói döntés végül is egyértelmű volt: az MTI mindaddig fenntartja fotószerkesztését, amíg erről jogszabály másként nem rendelkezik. Viszont a jövőben az államfő, a parlament és a kormány számára végzett költséges fotószerkesztést ellentételezteni kell, az MTI tulajdonában levő Nemzeti Fotótár fenntartásához és működtetéséhez az illetékes tárcától vagy alapítványoktól támogatást kell szerezni. A fotóarchívumot a Pénzügyi Igazgatóság 1995. január 1-jétől könyvelési szempontból önálló egységként kezeli.

A távirati iroda vezetése újból és újból megállapította, hogy a hazai sajtópiac stagnál, s miközben a hírügynökség rovására az éves költségnövekedési ütem immár 20 százalék körül mozog, partnereinél mindössze 10 százalék körüli áremelést tud érvényesíteni. A költségvetési támogatás lényegében „*átcsurog*” a részben magánkézben levő orgánumokhoz.

Az MTI Kiadó Kft. és a KS-kiadványok helyzetéről a Vezérigazgatói Tanács 1994. december 1-jén tartott ülésén lezajlott nyomasztó hangulatú vita után Alexa Károly kénytelen volt meghozni a döntést: a KS-kiadványokat, minthogy adott formájukban nem tarthatók fenn, 1995. január 1-jétől meg kell szüntetni, törölve azokat a szolgáltatások jegyzékéből és idejében értesítve az előfizetőket.

Az MTI Kiadói Kft. 1994-re meghirdetett szolgáltatásai között már csak öt kiadvány szerepelt: a Cikkek a nemzetközi sajtóból, a Gazdasági cikkek a nemzetközi sajtóból, a Telehold című hetente megjelenő színes televíziós műsorújság, a Made in Hungary, a magyar gazdaságról átfogó képet adó, évente 6-8 alkalommal megjelenő, idegen nyelvű színes gazdasági magazin, végül a Magyarországon rendezett nemzetközi kiállítások, szakkonferenciák, kongresszusok alkalmából készült, többnyire német nyelven megjelent Ungarn Panorama.

A Külföldi Sajtószolgálat Cikkek a nemzetközi sajtóból című kiadványa 1994-ben hetente jutott el az előfizetőkhez. A világ legolvasottabb, legtekintélyesebb lapjaiból, legérdekesebb hetilapjaiból, folyóirataiból, összesen mintegy 300 forrásból magyarra fordított időszzerű kommentárok, riportok, politikai elemzések gyűjteménye volt. Az ugyancsak KS-kiadvány Gazdasági cikkek a nemzetközi sajtóból szerkesztői a világ általános és gazdasági szaksajtójában tallózva igyekeztek áttekintést nyújtani a nemzetközi gazdasági folyamatokról, a nemzetközi munkamegosztás fejlődési tendenciáinak alakulásáról, aktuális helyzetképet adni a Magyarországhoz hasonló, nehéz gazdasági időszakot élő országokról. A magyar gazdaságpolitika külföldi visszhangját is nyújtó KS-kiadvány havonta jelent meg.

A közhiedelemtől eltérően a Külföldi Sajtószolgálat a 70-es és 80-as években – kevésbé zártkörű kiadványok összeállításával – hozzájárult a társadalom bizonyos vezető köreinek politikai, gazdasági és kulturális jellegű tájékoztatásához, *felvilágosultabb látásmódjának* kialakításához. A kiadványok sajátosságát figyelembe véve a tájékoztatáspolitikai illetékesek viszonylag kevés korlátot állítottak a szerkesztőség elé, amely természetesen önkorlátozással is élt és a címadásoknál is figyelembe vette az említett illetékesek lélektani beállítottságát. A KS vezetője tette szövé a 80-as évek végén, hogy amikor Magyarországon az emberek mind szélesebb köre jut hozzá mind több határon túli információhoz, s amikor ezt az irányzatot nem lehet megállítani és nincs is ilyen érdek, az MTI hallatlanul ellentmondásos módon a világhírügynökségek és világlapok anyagait a hírügynökség számítógéprendszerében még mindig különleges hozzáférhetőségi alapon kezeli.

A Magyar Nemzetnek adott interjújában arra a kérdésre, hogy hogyan zárta az MTI az 1994-es évet, Alexa Károly ezt válaszolta: „Komoly veszteséggel. Tavaly (1994-ben), valamint 1993-ban összesen 19 megyei és helyi lap szűnt meg: emiatt több mint 43 millió forint veszteséget kellett elkönyvelnünk. Újabb 46 millió forint többletkiadást okoznak nekünk a forintleértékelések, miközben a sajtópiac általános bizonytalansága s a kormányzat szegénysége miatt a bővítésre kevés lehetőségünk van. És ez csak két példa a több tucatból.” 1995 elején napirendre került más szerkesztőségek munkájának, helyzetének értékelése is. A Belföldi Főszerkesztőség mellett átvilágításra került a Sebestyén Tibor vezette Nemzetközi Tájékoztatási Szerkesztőség tevékenysége is. A belföldről belföldnek tájékoztató Belföldi Főszerkesztőség és a külföldről belföldnek tájékoztató Külpolitikai Főszerkesztőség mellett az MTI hírszolgálati tevékenységében információs iránya szerint („belföldről külföldnek”) a harmadik fő ágat képviselő NOTESZ 1995-ben két fő feladatot látott el. Egyrészt naponként 25–30 hírt adott ki magyarországi eseményekről angol és orosz nyelven külföldre hírügynökségeknek. Ezt a hírcsokrot angol nyelven másnap több mint száz példányban kinyomtatva is eljuttatta a belföldi előfizetőknek. Másrészt hetente, mintegy fél-ezer példányban a hazai élettel cikkekben foglalkozó tájékoztató füzeteket bocsátott ki öt nyelven (angolul, franciául, németül, oroszul és spanyolul).

A szerkesztőség vezetője joggal hangoztatta, hogy a nemzetközi közvélemény Magyarországról való tájékoztatása elemi nemzeti és állami érdek, e tevékenység mértéke és színvonala nem függhet piaci tényezőktől, az ilyen információk felhasznál-

nálóinak fizetőképességétől. Az MTI e tájékoztató munkában való részvételéért jogosan igényelhet jelentős mérvű állami pénztámogatást.

A külföldön kialakult Magyarország-képet frissebbé, színekben gazdagabbá, meggyőzőbbé és vonzóbbá tenni hivatott újdonsággal lépett elő ez idő tájt az MTI egy másik szerkesztősége is.

„HUNGARY: Essential Facts, Figures and Pictures” címmel egy Magyarországot bemutató, a Magyar Távirati Iroda Sajtóadatbankja által gondozott angol nyelvű kötet jelent meg 1995 januárjában Budapesten, 10 000 példányban. Az ismeretterjesztő művek kategóriájában Horn Gyula miniszterelnök különdíját kapta meg.

A Népszabadság 1995. április 10-én így méltatta a Szép Magyar Könyv versenyen díjat nyert munkát: „...Az MTI most megjelent kötete az igazi, hosszú távon is érvényes értékeket és ismereteket tudatja rólunk, valóban csak a tényeket adja közre minden ideológiai felhang, nyílt vagy rejtett politikai befolyásolási szándék nélkül. A tárgyszerűség mellett erőnye a kötetnek történetisége és tömörsége.”

Az MTI korábban foglalkozott könyvkiadással, de ez az évek során elfelejtődött. Utoljára a Corvina kiadásában jelent meg hasonló könyv 1978-ban, de az MTI kiadványa általános vélemény szerint sokkal színvonalasabb lett.

Februárban a Sajtószakszervezet egyhangúlag a Magyar Távirati Irodának ítélte oda az 1995. évi Vasvári Pál-díjat. Ezt az elismerést a munkavállalók és a munkaadók közötti példamutató kapcsolat kialakításáért, a kollektív szerződés megkötéséért és következetes betartásáért, a szociális biztonság és a munkahelyi demokrácia garantálásáért kaphatják meg a munkahelyek, s szakszervezeti bizottságaik. „Különös örömmünkre szolgált, hogy a Magyar Távirati Irodában a múlt esztendő sajtóviharai közepette is rendre megvalósultak, érvényesültek a fenti nemes célok, s hogy az Ön személyes közrehatásának eredményeként, a szakszervezeti bizottság együttműködési készségének és elvszerű magatartásának eredményeként az MTI-ben megfelelő légkör alakult ki a fontos közszolgálati feladat teljesítése érdekében” – írta az MTI vezérigazgatójának a Sajtószakszervezet főtítkára.

Ugyancsak februárban a kormány úgy döntött, hogy a Magyar Távirati Iroda részére 63 millió forint összegű költségvetési támogatási előleget folyósít, hogy a hírügynökség rendezni tudja a személyi jövedelemadó-tartozását. Az eladósodást egyebek között az MTI magas fizetési kötelezettségei, a megrendelői kör gyenge fizetési készsége, egyes esetekben fizetésképtelensége idézte elő.

A Nemzetközi Sajtó Intézet (IPI) rendezésében *A hírügynökségek jövője* címmel érdekes kerekasztal-értekezletet tartottak 1995. február 19–21-én az Egyesült Államokban. A Magyar Távirati Irodát főszerkesztője képviselte a tanácskozáson, amelyen világjelenségeként említették, hogy az újságokban folyamatosan nő a képmegjelenítés aránya a szöveg rovására, s hogy a legtöbb hírügynökség tevékenysége csak csekély profitot hoz, vagy ráfizetéses. A hírügynökségek zömének tulajdonosi szerkezetét a tömegtájékoztatási eszközök részvényesi többsége jellemzi. Sok hírügynökség a „médiiumokon kívüli piacon” keresi a megélhetést.

Kopreda Dezső szerint az IPI-tanácskozáson résztvevőket élenként foglalkoztatta az a kérdés, hogy vajon az eltűnéssel fenyegetett hírügynökségek megmentésére sietnek-e majd a kormányok, hogy megengedhetik-e maguknak a hírügynökségek a kormánybevételektől való nagyobb függést. Végeredményben olyan ajánlások körvonalazódtak, hogy a hírügynökségek sorakoztassanak fel több érvet jelen státusuk mellett, rámutatva az információk szabad és folyamatos áramlásában betöltött kulcspozíciójukra és dokumentálva gazdaságosságukat az előfizetők számára; erősítsék az előfizető-orientált stratégiát, tehát az „igényoldalt” a „szállítói oldallal” szemben; ne mellőzzék a közszolgálati piacot, figyeljenek oda a kormányzati igényekre, esetleg tudatosítsák is azokat, de mindig tartsák szem előtt a szerkesztői függetlenség megőrzését.

Lényeges elvi megállapítások rögzítésére került sor 1995. március 9-én, amikor a távirati iroda szűkebb vezető testülete az 1994-es gazdálkodás elemzését végezte el.

Az MTI külpolitikai főszerkesztősége 1996-ban

A Vezérigazgatói Tanács mindenképp elhatározta, hogy az MTI önhibáján kívül került nehéz gazdasági helyzetbe, a rohamosan romló gazdasági feltételrendszerért nem az intézmény a felelős. „A várható veszteségeket további belső intézkedésekkel is csak mérsékelni lehet, de érdemben csökkenteni, vagy eltüntetni nem. Ezért minden lehetséges fórumon tudatosítani kell, hogy a mai ismeretek és a szolgáltatásainkkal kapcsolatos külső elvárások szerint az MTI működésében belátható ideig az eddig kapott körülbelül félmilliárdos költségvetési támogatásra változatlanul szükség van” – hangoztatta az állásfoglalás.

Ismét megerősítésre került, hogy a hírügynökség fő bevétele az alaptevékenységből származik; ennek a tevékenységnek a csorbítása veszélyeztetheti ezt a bevételt, s ezáltal sebezhetővé teszi az MTI-t, kockára teszi piaci versenyképességét.

A tanács minden szinten hangsúlyozandónak tartotta 1995 tavaszán, hogy az MTI-ben immár nem folyik alaptevékenységhez nem kötődő, ráfizetéses kiadványok készítése, a profiltisztítás befejeződött, az MTI-ben jószerivel csak az alaptevékenységek folytatódnak.

Bokros Lajos pénzügyminiszter egy leiratában ennek ellenére 200 fős további csökkentést követelt a Magyar Távirati Iroda vezetésétől az 1994. szeptember 1-jei jogi létszámhoz képest. A pénzügyminiszteri fellépést megelőzte az 1995. március 12-i kormányhatározat, amelynek törvényes voltát egyébiránt sokan vitatták, de ésszerűségi megfontolások alapján az MTI-nek vállalnia kellett a döntés végrehajtását. Az MTI Közalkalmazotti Tanácsa sem zárkózott el március 23-i nyilatkozatában az ésszerű létszámcsonkítás elöl.

A munkavállalók és a munkáltatók képviselőiből egyenlő arányban létrehozott Létszámleépítési Bizottság „levezényelte” ugyan az intézkedést, de az MTI vezetésének meg kellett állapítani, hogy az rövid távon nem hozott – nem is hozhatott – érdemi változást a távirati iroda pénzügyi állapotaiban, kényszerű eladósodásában, amely a forgótőke-hiányra, a hatalmas összegű behajthatatlan kintlévőségekre, a szűk, ingatag, rosszul fizető sajtópiacra, a magas működési költségekre volt visszavezethető.

Az „önccsonkítás” ekkoriban nem került el az MTI legfelső vezetését sem: a vezérigazgató egyik helyettesének, Szebellédy Géának a felmentését kezdeményezte a miniszterelnöknél, mégpedig olyan kísértő közléssel, hogy a státus nem szűnik meg, de nem tesznek javaslatot annak betöltésére...

Fájdalmas döntést kellett hozni 1995-ben az MTI tokiói, kairói, havannai, prágai és pekingi állandó tudósítói pöszjtjainak megszüntetéséről, ugyanakkor elhatározták új tudósítói állomáshely kialakítását Zágrábban. Végül is Tokióra és Prágára találtak „közbülső” – vagyis olcsóbb – megoldásokat. A Sajtóadatbank 1995. július elsejei hatállyal megszüntette a Világpolitikai Dokumentációt, amely évtizedeken keresztül az MTI egyik leginkább forgatott kiadványa volt.

Az MTI három képviseleti szerve, a Közalkalmazotti Tanács, a Magyar Hírgyűlönségi Újságíró Kamara és az MTI MÚOSZ-szervezete végre 1995. június 13-án beadványban fordult az Alkotmánybírósághoz, kérve az 1037/1986. (VI. 26.) MT határozat 5. pontja („az MTI a kormány közvetlen felügyelete alatt áll”) alkotmányellenességének utólagos vizsgálatát és annak azonnali hatályú megsemmisítését.

A sürgősségi eljárást kérő beadvány alapján az Alkotmánybíróság 1995. október 4-én kelt határozatában alkotmányellenesnek nyilvánította az említett pontot, de az eljárást a közszolgálati hírgyűlönség felügyeletéről, valamint vezetője kinevezéséről szóló törvény megalkotásáig, de legkésőbb 1996. június 30-ig felfüggesztette. Ugyanakkor felhívta az Országgyűlést, hogy jogalkotói mulasztását pótolva a vonatkozó törvényt alkossa meg. „E határidő eredménytelen eltelte esetén az Alkotmánybíróság a felfüggesztett eljárást folytatja” – állt a határozatban.

Az intézmény fizetési állapotának ellehetetlenülésével, a külső körülmények kedvezőtlenebbé válásával szükségesnek mutatkozott, hogy a távirati iroda vezetése 1995 közepén közvetlenül a miniszterelnökhöz forduljon és kifejtse, hogy az MTI-kollektíva elgondolásai és érdekei szerint milyenfajta hírgyűlönségnek kellene működnie az elkövetkező időkben Magyarországon, a lehetséges mértékben *alkalmazkodva a piaci körülményekhez, de mindenképpen a kormányzati támogatás fenntartásával.*

A június 30-ával elkészült előterjesztés mindenekelőtt az MTI közszolgálati munkájának fontosságát domborította ki, a tájékozódáshoz való jog alkotmányos kívánalmaira épülve. Hangsúlyozta: bármilyen konstrukcióban is működött a hírgyűlönség, az mindig a kormánynak valamilyen mértékben és formában félhivatalos hírgyűlönsége volt és mindig kormánytámogatással működött. „Nincs ok arra, hogy ez a státus a későbbiekben megváltozzék.”

Az MTI részéről le kellett szögezni, hogy a mindenkori magyar kormánynak érdekében áll ezt az intézményt pénzzel, információk exkluzivitásával támogatni. Az előállott helyzetet úgy lehetett jellemezni, hogy az MTI közszolgálati hírgyűlönségként megkülönböztetett helyzetben van a központi hírgyűjtésben és -feldolgozásban, de az ezen alapuló hírszolgáltatásban, hírellátásban az MTI-nek semmiféle monopóliuma vagy kiváltsága sincs. A cégnek egyrészt tehát előnyhelyzete van közszolgálati szerepe miatt, másrészt ennek a piaci konzekvenciáit nem vonták le.

Az MTI érvekkel érzékeltette, hogy a hírgyűlönség munkája, piaci jelenléte veszélyben forog, tehát védelemre szorul. A távirati iroda vezetése törvényi szintű szabályozást tart szükségesnek, a gazdasági társasággá történő átalakulást javasolja, amely mellett az eddigi *intézményfinanszírozást feladatfinanszírozás* váltaná fel.

Annak, hogy a június 30-i előterjesztés szövegét nem hozták nyilvánosságra, lényegében két magyarázata volt. Az egyik, hogy az okmány a miniszterelnöknek szól, s mindaddig bizalmasan kezelendő, ameddig ő vagy hivatala erre vonatkozóan nem ad felmentést. Másrészt a vezérigazgató szerint a levélben foglaltakat „nem lenne ízléses más szerzők hasonló fogalmazványaiban viszontlátni”.

1995 nyarán indult el az a kapcsolatteremtés az információs szuperhálózatokkal, rövid időn belül két információs „sztráda”, a Compuserve és az Internet képviselői is felkeresték a hírgyűlönséget és felajánlották a belépés-megjelenés lehetőségét. Szeptember közepén a Vezérigazgatói Tanács megtárgyalta a csatlakozás lehetőségét és feltételeit. Egyetértés született abban, hogy a „hálózatra” kerülés elsődleges célja a nemzetközi ismertség növelése, az MTI szolgáltatásainak bemutatása és esetleges felhasználói igények felkeltése. A saját műszaki bázison kialakított Internet-csatlakozás eredményeképp a következő év februárjától már az MTI honlapját is láthatta az Internet közel 40 millió felhasználója és olvashatta magyarul és angolul a hazai eseményekről szóló MTI híreket, láthatott képeket, infografikákat, találkozhatott a Hungary című könyv „elektronikus” ismertetőjével.

Az Internet-hálózatban közreadott hírgyűlönségi anyagok szerzői jogi védelme területekre került az Európai Hírgyűlönségek Szövetségének szeptember 21–22-én, Zürichben megtartott évi közgyűlésén is, amelyen Alexa Károly vezette az MTI-küldöttséget. Az „Alliance” összejövele jó alkalmat adott arra, hogy ott a Bacsa Béla és társai által kifejlesztett új hírkereső szoftvert, az „MTI-hírtallózót” bemutassák működés közben az érdeklődőknek.

Szeptember 25-én a távirati iroda „nyitott” a helyi rádiók és televíziók felé. Ezen a napon megállapodás született a Westel Rádiótelefon Kft.-vel, amelynek lényege az, hogy az MTI naponta négy alkalommal aktualizált, a rádiós műfaj szabályainak megfelelően szerkesztett, tehát akár közvetlen felolvasásra is alkalmas hírblokkot küld át a Westel faxboxába, ahonnan az MTI-vel szerződést kötött rádiók és televíziók lehívhatják a híreket. A tőkeszegény helyi médiumok a hírekért reklámidővel fizetnek az MTI-nek, amely annak értékesítését 1995-re – a rádiós hírcsomag készítésének honorálásáért és a műszaki közreműködésért cserében – a Westelnek engedte át.

Alexa Károly Juhász Judittal a Westel Rádiótelefon Kft PR igazgatójával

A helyi média felé történő nyitás 1996-ban a legkorszerűbb technikára alapozva folytatódott: a műszaki igazgatóság szakemberei által kifejlesztett hírtallózó elnevezésű szoftver segítségével a helyi rádiók közvetlen kapcsolatba léphetnek az MTI hírszámítógépével és a legfrissebb híreket hívhatják le onnan. Az ún. rádiós hírcsokor előfizetőinek száma 1996 nyarára meghaladta a 35-öt.

Az MTI átalakulásával összefüggő kérdésekről tájékoztatta a vezérigazgató november 8-án a hírügynökség Közalkalmazotti Tanácsát, bejelentve, hogy az illetékes kormányzati szervektől immár kézhez kapta az *MTI új jogállását szabályozó törvényjavaslat* szövegét. Alexa Károly akkor úgy ítélte meg, hogy a törvényjavaslat hatpárti egyeztetése gyorsan és zökkenőmentesen megtörténhet, de az MTI átalakításának reális időpontja a helyzet és a feladatok ismeretében csak 1996 második fele lehet.

A távirati iroda vezetője akkor 340–350 millió forintos MTI-tartozásról beszélt, azon belül olyan tételekről – így a Matávval szemben fennálló adósságról –, amelyek már közvetlenül veszélyeztetik az MTI működőképességét.

1995. december elsején némileg fellélegezhetett a Magyar Távirati Iroda és különösen annak gazdasági vezetése; a kormány lényegében elengedte az MTI adótartozásait, bírság- és pótléktartozásait, és ugyanerre kérte fel az Egészségbiztosítási és a Nyugdíjbiztosítási Önkormányzatot. Elengedte továbbá az MTI költségvetési befizetési kötelezettségét, és előírta, hogy az MTI-re vonatkozó átalakítási törvénykoncepciónak 1996. január 31-i határidővel a kormány elé kell kerülnie.

Jóllehet 1995-ben a teljes munkaidőben foglalkoztatottak, a főállásúak száma az induló 687-ről 490-re, a részmunkaidősekkel, nyugdíjasokkal, mellékfoglalkozásúakkal együttesen számított teljes létszám 725-ről 512-re csökkent, és ebből a létszámból is le lehetett számítani tartósan távollevő 32 főt, az év közben elszenvedett ár-emelések, a forintleértékelések szinte teljesen eltüntették a racionalizálási, takarékosági intézkedések hatását.

Krónikánk záróévében, az 1996-os esztendőben az MTI mind több szálon vállalt „törvényelőkészítő” funkciókat, igyekezett legalább képzeletben együtt gondolkozni az Országgyűléssel, amelynek törvényalkotási időzavara és túlterheltsége egyre nyilvánvalóbbá vált, ráadásul mind több oldalról kérdőjelezték meg az újszülött „médiatörvény” egyes rendelkezéseit.

„Évnyitó interjújában” Kopreda Dezső határozottan kiállt amellett, hogy hasonlóan a világ fejlett államaihoz, *egy hivatalos hírügynökségre van szüksége az országnak*. „A közszolgálati feladatokat, vagyis az állam alkotmányban rögzített tájékoztatási kötelezettségét ellátó távirati irodát viszont – fűzte hozzá – a költségvetésnek akár tőke, akár támogatás, akár megrendelés formájában kötelessége segíteni.”

A főszerkesztő-vezérigazgató-helyettes elmondta, hogy egy megyei lapnak évente 3–5 millió forintba, a „nagyfogyasztó” közszolgálati elektronikus médiumnak pedig mintegy 60 millió forintba kerül az előfizetés. „Az előfizetésekből származó összeg az MTI működési költségeinek csaknem kétharmadát fedezné, ha fizetnének az előfizetők” – jegyezte meg.

Az MTI vezetése – az ügyek megfelelő irányú előrehaladását segítő – kidolgozta, majd az illetékes helyekre 1996 januárjában eljuttatta egyrészt a nemzeti hírügynökségről szóló törvény *saját koncepcióját*, másrészt a Magyar Távirati Iroda Részvénytársaságról szóló törvény szövegtervezetét.

A koncepció mindjárt bevezetőben leszögezi, hogy az MTI mint az ország egyetlen állami tulajdonban lévő, általános (országos és nemzetközi) hatókörű, közszolgálati hírügynöksége a közszolgálati funkciót alaptevékenysége minden elemében érvényesíti. Munkájának meghatározó vonása a tartalmi hitelességre való törekvés és a politikai semlegesség.

Hivatkozik a törvénykoncepció az Alkotmánybíróságnak arra az állásfoglalására, miszerint a sajtó szabadsága nemcsak a szabad véleménynyilvánítás, hanem a véleményformáláshoz szükséges információszerzés jogát is magában foglalja, s hogy az államot a sajtószabadsághoz fűződő alapjogok érvényesítésének feladatán kívül intézményvédelmi kötelezettség is terheli, amely adott esetben a közszolgálati hírügynökség fenntartását jelenti.

Az MTI-ben dolgozott koncepció rámutat, hogy a közszolgálati sajtóügynökségről szóló törvény megalkotásának a közszolgálati jelleg megőrzéséből kell kiindulnia, és még kell határoznia a közszolgálati feladatokat.

Az MTI-t gazdasági társasággá kell átalakítani, ennek megfelelő formája lehet a közalapítvány által működtetett részvénytársaság. A közalapítványi támogatás meghatározásánál tekintetbe kell venni, hogy az MTI csak tájékoztatási tevékenységet folytat és szakmai sajtosságai miatt sem reklámbevételekre, sem közvetlen fogyasztói (lakossági) előfizetési kompenzációra nem számíthat.

Alexa Károly vezérigazgató 1996. január 26-án, tehát öt nappal a kormány által saját maga számára szabott határidő előtt a Naptévében keserűen állapította meg, hogy a hírügynökségi törvénynek még a koncepciója sincs elfogadva.

1996. január 15-én megjelent a Magyar Közlönyben a rádiózásról és a televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény, amely 1990 óta borzolta a kedélyeket az országban, tömegtájékoztatási és „nagypolitikai” berkekben. A „médiatörvény” február elsején hatályba lépett és rendelkezései attól kezdve modellértékűnek számítottak a hírügynökségi törvényre.

* Népszabadság, 1996. jan. 8.

nökségi/sajtóügynökségi törvény megformázásához és végrehajtásának ütemtervéhez, de azoknak a munkajogi következményeknek a megítéléséhez is, amelyekkel a részvénytársasággá való átalakulás az MTI megmaradt dolgozóira nézve jár.

Márciusban újabb, együttműködési készséget tükröző megállapodásokat írt alá a Magyar Távirati Iroda. Először a Határon Túli Magyarok Hivatalával szabályozta újra a szomszédos országokban megjelenő magyar nyelvű napilapok hírellátásának pénzügyi hátterét. A megállapodás értelmében az MTI műholdas távközlési rendszere segítségével a pozsonyi Új Szót, az ungvári Kárpáti Igaz Szót, a marosvásárhelyi Népujságot, a bukaresti Magyar Szót és a kolozsvári Szabadságot kedvezményesen látja el híryanagával úgy, hogy ahhoz a térség valamennyi más magyar nyelvű lapja, folyóirata is térítésmentesen hozzájuthat. (Az MTI és az öt lap kapcsolata akkor már kétéves múltra tekinthetett vissza; egy szerényebb megállapodást már korábban aláírt Alexa Károly a Határon Túli Magyarok Hivatalának elnökével.)

Ezt követően a budapesti Országos Rendőr-főkapitánysággal kötött két évre szóló együttműködési megállapodást az MTI. Az ORFK vállalta, hogy a jogszabályi keretek között a korábbiaknál gyorsabb és részletesebb információkkal látja el a nemzeti közszolgálati hírügynökséget, erősítve az MTI pozícióit a hírpiaci versenyben. A távirati iroda pedig azt vállalta, hogy színvonalas és korrekt tájékoztatással, hivatalos közlemények és fotók kiadásával segíti az ORFK tényfeltáró, bűnüldöző munkáját, s a rendőrség erőfeszítéseiről, tevékenységéről tárgyyszerűen tájékoztatja a közvéleményt.

Tavasza olyan „termékkatalógust” adott közre a Kereskedelmi és Vállalkozásfejlesztési Igazgatóság (élére pályázat útján 1994-ben Sepsey György került), amely egyrészt az MTI jövőjét mérlegelő körnek nyújtott esztétikus külsővel, könnyed megfogalmazásban valós információt a távirati irodáról, másrészt megismertette az üzleteket az MTI-szolgáltatások négy fő csoportjával („online”, fotó, kiadványok és egyéb, vegyes szolgáltatások), bemutatta az idegen nyelvű termékeket, tájékoztatott arról, hogy mi mibe kerül, s hol kapni minderről részletesebb információt.

Április 15-én a Népszava hasábjain megjelent interjújában – amely válaszként hatott egy március végén ugyanebben a lapban megjelent vélekedés-halmazra – Alexa Károly vezérigazgató csak azt ismételhette meg, hogy intézményének „minél függetlenebbnek” kell lennie attól az államtól, amelynek viszont garantálnia kell a szervezet működőképességét és stabilitását. Állami kötelességről nyilatkozott, hiszen „a polgárok szabad tájékozódása, közhasznú információhoz jutása alkotmányos jog, és ezt csak állami segítséggel lehet biztosítani”.

Az MTI vezérigazgatója kénytelen volt ráirányítani a figyelmet a tömegtájékoztatásban elburjánzott tulajdonosváltási manőverekre, egyfajta áttekinthetetlen összeolvadási-szétszakadási folyamatra, a médiatóke sűrűsödésére és osztódására, végső fokon arra a tragikus tényre, hogy „adósaink megszűntek, átalakultak, vagy jogutód nélkül átmentek egy másik kft.-be vagy alapítványba, egyszóval eltűntek adósságaikkal”.

Alexa Károly több elgondolást vázolt fel „a feloldhatatlan feloldására”, ami a pénz és a függetlenség viszonyát illeti, sőt azt javasolta, hogy a pártok pártsemleges szakértőket küldjenek az MTI akkor még elképzelt közalapítványi kuratóriumába. Meggyőző példával tudta bizonyítani, hogy „a magyar hírügynökség mostani állapotában is a térség legfüggetlenebb hírügynöksége”.

Hasonló vélekedések köszöntek vissza az MTI Igazgatótanácsának 1996. április 16-i ülésén, amelyen a szerkesztőségek, igazgatóságok, az MTI-tulajdonú kft.-k, valamint a hírügynökségi szakmai és érdekképviselői szervek vezetői a külső kapcsolatokban kialakítandó egységes MTI-s álláspont hiteles képviselője érdekében eszmecserét folytattak a kormány elé terjesztett javaslatokról. Mint kiderült, ezeket a javaslatokat egyébként senki sem kérte, nem felszólításra készültek, de alapul szolgáltak egyebek között a pártokkal való egyeztetéshez, még az országgyűlési eljárás előtt. Alexa Károly vezérigazgató az ülésen ellenezte, hogy az MTI az Országos Rádió és Televízió Tanács hatáskörébe kerüljön, mert ezzel sérülnének az MTI érdekei. Az sem látszott elfogadhatónak, hogy a lapok legyenek a hírügynökség tulajdonosai, hiszen maguknak a lapoknak a tulajdonosi struktúrája is kialakulatlan, emellett a sajtó egy része külföldi tulajdonban van, ami a nemzeti hírügynökség esetében „ellenjavallt”.

Szóba került a hírek szerzői jogvédelme, ami kedvezőbb pénzügyi feltételeket biztosíthatna nemcsak az MTI, hanem újságírói számára is.

Az Igazgatói Tanács ülésén elhangzott, hogy a hírügynökségi törvénynek egy előterjesztője lesz: az igazságügy-miniszter.

Május 31-én éppen Vastagh Pált köszönthették a Naphegyen az MTI vezetői, akik megnyugvással hallották a minisztertől, hogy a kormány szándékai szerint mindenképpen még 1996-ban elfogadja az Országgyűlés az MTI részvénytársasági átalakulásáról szóló törvényt.

Vastagh Pál biztosította az egybegyűlteket: hosszú távon is biztosítani kívánják egyfelől a Magyar Távirati Iroda teljes szakmai önállóságát, másfelől nemzeti közszolgálati tevékenységének állami finanszírozását.

„Ha valaki egyszer majd az MTI történetét a közelmúlt eseményeivel is kiegészíti, 1996-ot minden bizonnyal a nagy változások és a nagy gondok évének, az elmúlt heteket pedig a miniszterelnökkel folytatott levelezés időszakának fogja említeni” – állt az MTI dolgozóinak lapja, a Tudósító 1996 július–augusztusi számának vezércikkében.

Lehet, hogy kockázatos a történetírást napjainkig vinni, de szükségessé vált a beharangozott változások nagyságrendje, valóban történelminek ígérkező fontossága miatt.

Alexa Károly már 1996. április 30-án kelt levelében arra kérte Horn Gyulát, hogy gyorsítsa fel az MTI átalakításának előkészítő folyamatát, és vizsgálta meg a hírügynökség pótlólagos támogatás iránti igényét, mert csak így képzelhető el, hogy a távirati iroda ne váljék 1996 második felére „egy zilált, fizetés-képtelen intézménnyé”.

A vezérigazgató június 3-án második levelét is megírta, a kormányfő elé tárta az MTI-n belüli feszültségeket és arra hívta fel a figyelmét, hogy a hírügynökség adósságállománya és teljesíthetetlen kötelezettségei mellett „a legsürgősebb az MTI dolgozóinak bérrendezése”. Itt utalt arra, hogy „forráshiány” miatt 1995-ben az MTI-nél mindössze 7,5 százalékos béremelésre volt lehetőség, ami messze elmaradt a televíziós és rádiós kollégák bérének emelésétől.

Ezután egy sajátos „keresztbeírásra” került sor. Dr. Kiss Elemér államtitkár 1996. június 13-án a miniszterelnök nevében válaszolva a két levélre jelezte, hogy „az MTI-ről szóló törvénytervezet egyeztetése a koalíciós pártok között folyamatban van és az Igazságügyi Minisztérium a politikai álláspont ismeretében kész a normaszöveg soron kívüli véglegesítésére”. Ehhez hozzáfűzte, hogy a Pénzügyminisztérium az 1997-es költségvetési keretek között megfelelő pénzügyi háttérfeltételeket kíván biztosítani az átalakuláshoz. „Várhatóan szeptemberben a bérek emelésére sor kerülhet” – írta az államtitkár és annak a várakozásának adott nyomatékot, hogy „az MTI vezetése és munkatársai a várt átalakulást a gazdasági háttér konszolidálásának ismeretében – az Intézmény belső békéjét és szakapparátusát megőrizve – színvonalasan készítik elő”.

Ugyanezen a napon – 1996. június 13-án – az MTI négy érdekképviselői szervezete levélben szólította fel Horn Gyulát: az MTI felügyeletét ellátó kormány vezetőjeként tegyen lépéseket annak érdekében, hogy biztosítsanak *azonnali, minimum 50 százalékos béremelést* a hírügynökségnél dolgozó közalkalmazottak számára. A Közalkalmazotti Tanács, a Hírügynökségi Újságírói Kamara, a Szakszervezeti Bizottság és az MTI MÚOSZ Szervezetének vezetői közös levelükben emlékeztettek arra, hogy az intézménynél 1994 óta 38 százalékkal csökkent a közalkalmazottak reálbére. „Ha záros határidőn belül nincs döntés és garancia az MTI-alkalmazottak jelentős béremeléséről, akkor sztrájkhelyzet fenyeget és a kialakult feszültség már nehezen kezelhető” – állt a levélben, amelyre a július 11-i kormányülést követően, július 23-án válaszolt az államtitkár. Augusztus végére ígérte a téma újabb vizsgálatát, majd a következőkkel zárta sorait:

„Figyelembe véve, hogy a soron kívüli béremelés a költségvetés általános tartalékából támogatott célok körébe nem illeszthető be, ezért ismételten megerősítem, hogy elismerve az MTI-dolgozók nehéz helyzetét, bérproblémák lerendezésének áttekintésére csak az augusztusi felülvizsgálat eredményének ismeretében vállalkozhatunk és így kérjük szíves megértésüket és türelmüket.”

Természetes, hogy az MTI 1996. június 20-án módosított „közalkalmazotti munkahelyi kollektív szerződésében”, illetve annak mellékletében legfeljebb kérdőjelek helyettesíthették a béremelési megállapodást... Az Igazgatótanács szeptember 4-i ülésén Alexa Károly vezérigazgató azt a benyomását érzékeltette, hogy az Igazságügyi Minisztérium által készített törvényjavaslat szövegtervezetének vitáján az MTI vezetésének már korábban betervezett általános jellegű megjegyzéseit, kifogásait, aggályait nem tekintették megalapozottnak és gyakorlatilag nem méltatták figyelemre azt az érvet, hogy a szövegtervezet kimunkálását sem politikai, sem szakmai egyeztetés nem előzte meg. A tájékoztató jellegű megbeszélést Alexa Károly azzal

zárta be, hogy a témával kapcsolatban bizonyára még sok vélemény fog elhangzani...

Bár 1996-ban sorra jártak le határidők az illetékes tárcáknál, a kormánynál, az Alkotmánybíróságnál, az Országgyűlésnél és természetesen az MTI-nél, jogosulatlan közlések, cikklapások, számítógépes vírusok, „komputerbetyárokodások” aggasztották a hírügynökséget, hol az összeférhetetlenség, hol a belső pályázati rendszer értelmezése körül támadtak átmeneti konfliktusok, az MTI kollektívája a milicentenáriumi évben rendületlenül folytatta azt a sokrétű és közhasznú munkát, amely végeredményben, kimondatlanul is a távirati iroda egész történetének a lényege.

„Könyvzárta” 1996 őszén a Magyar Távirati Iroda jövőjének és ezzel jelenének kérdése is kiszámíthatatlan „parkolópályán” volt. Szokásos módon sokan voltak bölcsek, de kevesen az illetékesek, akik ígéretes tanácsokat, főképp reális jövőképet tudtak volna adni a nagy, de hanyatott múltú intézménynek. Nemzetközi összehasonlítások és analógiák, médiumpiaci filozófálgatások és „ha, amennyiben” kezdetű sugalmazások lengtek körül a távirati irodát, de a még mindig tekervényes alagút végén sem átalakítási recept, sem tiszta értelmezésű törvény, de még komoly döntési eltökéltség sem látszott.

A zárófejezet végéhez érve, az 1991–1996 közötti időszak kronológikus történeti áttekintése után önként kínálkozik azoknak a főbb folyamatoknak összefoglalása (valószínűleg alkalmanként az önismétlés kockázatát is), amelyek végül is olyanná alakították az MTI-t, amilyenné a nagy változások, az alapvető átalakulás küszöbén van.

Első helyre kívánczik annak a fejlődésnek a méltatása, amely az MTI *önállóságának, politikai függetlenségének megvalósítását* és megszilárdítását célozta, ezen belül egyfelől a *pártsemlegességgel, az objektivitással, másfelől a közszolgálati szellemmel*. Ehhez szervesen kapcsolódott a szerkesztőségek önállóságának kiépítése és szavatolása, a belső demokratizálódás, ami természetesen nem zárta ki, sőt előfeltételezte a fegyelmet, a nemzeti hírügynökséggel szemben támasztott követelmények szem előtti tartását. Minderről, valamint a pályázati rendszerről, az esélyegyenlőség, a nyitottság megteremtéséről sok szó esett a történeti zárófejezet-részben.

A fejlődés másik nagy vonulata a *szervezeti változások* sora volt, amelyek az MTI egész működését forradalmasították a kilencvenes években, s amelyekről itt részletesebben, összefoglalóan kell szólni.

1991-ben az MTI belterjes csiszolgotása látványosan átadta a helyét radikális folyamatoknak, szükség lett időről időre kemény szervezési-gazdasági intézkedések megtételére, nem utolsósorban a piacgazdasági kihívások megválaszolása érdekében.

Ami a szervezeti átalakulások egyik „csomagját” illeti, a *Kiadói Főigazgatóságot* átszervezték, bizonyos egységei önálló szervezetté váltak, mások megszűntek. A 80-as évek végén az igazgatóság még magában foglalt egy kereskedelmi részleget ügynői hálózattal, egy expedíciós részleget, amely a csomagolást, a címezést és a postá-

zást végezte, a Nyomdat és sokszorosítót, sőt egy kiadványszerkesztőségnek nevezett külön részleget, amely alkalmi és rendszeres reklámhordozó kiadványokat készített, főképp nemzetközi vásárok alkalmával. A termékek, szolgáltatások csökkenése jórészt feleslegessé tette a túlméretezett és túlcentralizált apparátust. A létszámfelesleg távozása után maradt egy kisebb, szorosan vett Kereskedelmi és Marketing Igazgatóság, önállósodott a Nyomda, az MTI Econews angol és magyar nyelvű gazdasági hírszerkesztősége, valamint a kiadványszerkesztőség, amely kft.-vé alakulva kiadta többek között a Telehold című műsorújságot s egyéb kiadói feladatokat is ellátott. (A kft. száz százalékban MTI-tulajdon volt.)

Szabó Iván 1991. szeptember elsejével kapott megbízatást a Sajtóadatbank irányítási feladatainak megtartásával az MTI Kereskedelmi és Marketing Igazgatóságának vezetésére. Az igazgatóság mandátuma úgy szólt, hogy kereskedelmi és marketing, illetve szervezési tevékenységet lát el, a sajtófotók kivételével értékesíti az MTI valamennyi termékét, hírügynökség-orientált piacelemző és piackutató tevékenységet végez, az MTI termékeit közgazdaságilag elemzi, kalkulációkat készít, ügyfélszolgálatot szervez és működtet, ügynöki tevékenységet folytat és koordinál.

1991 végén – egy másik „csomagban” – megtörtént a hírszolgáltatást fejlesztő, kiszolgáló, szorosan vett *Műszaki Igazgatóság* és a nem kevés épületet, ingatlant kezelő, működtető üzemeltetési részleg, az *Üzemgazdasági Főosztály* hatáskörének elkülönítése, a *Pénzügyi Igazgatóság* szervezetének korszerűsítése, ennek keretében a költségvetési, a pénzügyi és számviteli főosztályok felszámolása.

Sajátosan alakult a képszolgálat. A *Fotóigazgatóság* 1990-ben még három részlegből tevődött össze: fotólaboratóriumból, illusztrációs szerkesztőségből (rendelt képek – főleg reklámfotók – készítése, archívum pótlása), s az ide kapcsolódó önálló kereskedelmi részlegből (Tanács krt.–Károly krt.). Az igazgatóság szervezetén kívül, de azzal szorosan együttműködve létezett a sajtót kiszolgáló Fotószerkesztőség, vidéki riporterekkel.

A Fotóigazgatóság leválásának témája már korábban is napirenden volt, jó néhány tevékenységi területet (fotós kiadványok, albumok, levelezőlap-gyártás) a konkurencia felfalt. Eltűnt az ezekből származó évi 40–50 millió forintos bevétel és az ahhoz tartozó 5–15 százalékos haszon. A talpon maradást megcélózva egyetlen megoldás kínálkozott: átmenni társasági formába, reménykedve abban, hogy a kft. nem lesz ellenfele az MTI-nek, ugyanolyan MTI-vagyon marad, mint egyéb más...

Az 1991. szeptember 30-i döntés átmenetileg úgy rendezte a helyzetet, hogy az alaptevékenységet végző Fotó-főszerkesztőség munkatársai készítik a fotóriportokat, ezek laboratóriumi kidolgozása, az MTI Nemzeti Képtárházában (levéltári-történeti és kereskedelmi archívum) történő kezelése és a képek értékesítése a Fotóigazgatóság feladata. A negatív és pozitív archív kezelési joga a Fotóigazgatóságé (illetve majdani utódszervezeté), de az MTI Fotóarchívumára vonatkozó kötelező felelősség változatlanul a Magyar Távirati Irodáé, szűkebb értelemben a Fotó-főszerkesztőségé, a tulajdonjoggal együtt.

1992 után a konkurencia feléledése, a géppark előregedése, valamint vezetési problémák átszervezéseket kényszerítettek ki: az illusztrációs szerkesztőség megszűnt, a kereskedelmi részleg összezsugorodott, a fotólaboratórium átmeneti lépéseket tett a

privatizálás irányában. A Fotószerkesztőség túlméretezetté vált, 1995-ben összevonásra került a Belföldi és Külföldi Képszerkesztőség, és amikor nem annyira megünnepelték a Magyar Fotó Vállalat a távirati iroda intézményi hálózatába való 1956-os beolvadásának 40. évfordulóját, inkább megemlékeztek róla, a Fotószerkesztőség – Jászai Csaba vezetése alatt – három pilléren nyugodott: a többségében „külsős” nyelvi szerkesztőket foglalkoztató külföldi képszolgáltatón, a belföldi regionális fotótudósító-hálózaton és a kilenc budapesti fotóriporterén. Egészben véve a riportergárda a réginek egyharmadára csökkent.

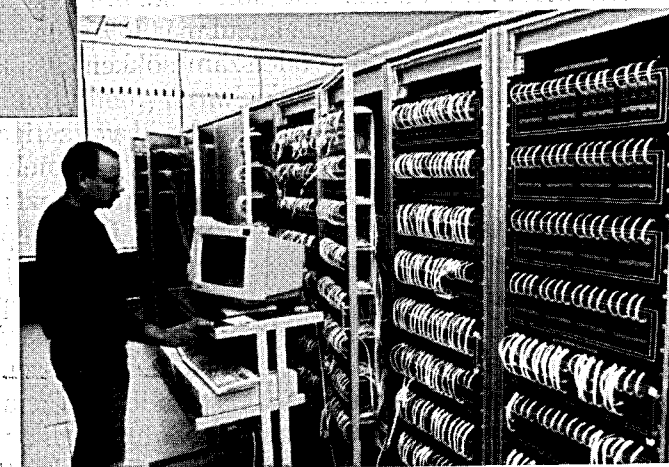
A terjedelem által meghatározott viszonylagos teljességre sem tarthatna igényt ez a kötet, ha nem szentelne néhány bekezdést azoknak az MTI-részlegeknek, amelyeket lehet infrastruktúrának, logisztikai háttérnek, kiszolgálóegységeknek nevezni, de amelyek nélkül nem hírügynökség a hírügynökség, nem juthat el az érdekeltekhez a legzseniálisabb újságírói termék sem.

A hírszolgálati iroda lelke a *hírközpont*, amely az MTI-nél 1995 őszén élte át a harmadik átköltöztetést, mégpedig úgy, hogy percnyi kihagyás nélkül kellett üzemelnie, a szükségessé vált korszerűsítéseket, átalakításokat úgy kellett elvégezni, hogy alapvető funkciói közben ne szenvedjenek csorbát.

Az új épületbe való átköltöztetés megtervezésének és lebonyolításának kényes felada-

tát egy „házon belüli” kisvállalkozás kapta meg, amelynek kábelek tízezreinek szerelésével, számos berendezés házilag legyártásával és egy sor új fejlesztéssel kellett indulnia. A távközlési berendezésekkel és csatlakozókkal tele három óriási szekrényben összesen 12 kilométernyi kábel és 768 csatlakozás volt beépítve. A folyamatos üzemfenntartásának igénye kétlépcsős ütemezést, több berendezés másodpéldányának elkészítését is szükségessé tette, emellett olyan „értékmentő bontást” kellett végezni, amely a használható alkatrészek megőrzését és később új berendezésekbe való beépítését is lehetővé teszi.

Az MTI új hírközpontja

A hírigyűnökség egy „másik lelke” a Központi Titkárság, amely az MTI-nél mindig közvetlenül a vezérigazgató hatáskörébe és irányítása alá tartozott. Volt idő, amikor igazgatóság és osztályok voltak mellé rendelve, amikor például önálló nemzetközi osztály is létezett. Az egykori titkárságvezető, Wagner Mihály szerint az ésszerű és takarékos rend 1991 óta jellemzi ennek a szervezeti egységnek a működését, amikor Oltványi Ottó vezérigazgató szakított a felesleges tagolódással és az összetartozó egységeket egyetlen szervezetbe tömörítette.

A Központi Titkárság hivatott ellátni a vezérigazgatóság központi ügyvitelét, előkészíteni a vezetői szintű tanácskozásokat, a vezérigazgatói utasításokat és egyéb rendelkezéseket, megszervezni és ellenőrizni azok végrehajtását. A titkárság viseli gondját az MTI nemzetközi kapcsolatainak, nemzetközi rendezvényeinek, a 4 fős csoportta „karcsúsodott” Személyügyi Szervezet végzi a személyügyi munka minden teendőjét, reá hárul a szociális, üzemegészségügyi és munkavédelmi tevékenység összes napi és távlati gondja. A kötelező általános és titkos ügykezelés, az MTI-re szabott honvédelmi feladatok ellátásának, a belső biztonságának megszervezése és fenntartása éppúgy, mint a távirati iroda dolgozóinak üdültetése, vagy az érdekképviselői szervekkel való kapcsolattartás, szintén a Központi Titkárság feladata.

Eszes Tibor, akit már pályázat útján emeltek a Központi Titkárság élére (korábban a Közel-Keletről tudósította az MTI-t), külön hangsúlyt ad az MTI-partnerekkel, a hatóságokkal, a kormányzati szervekkel, a különféle politikai erőkkel való élő, az intézmény munkáját segítő kapcsolattartásnak, különös tekintettel arra, hogy a magyar hírigyűnökség munkájának jelentőségét sokszor még azok sem látják tisztán, akik jelenéről és jövőjéről hivatottak dönteni.

Az MTI szervezeti egységei közül már 1995-ben a Központi Titkárságnál volt viszonylag a legnagyobb mérvű létszámcsökkentés: a korábbi 28 főállású munkatárs feladatait júliustól nyolcan látták el.

Felértékelődött és 1994-ben közvetlenül a vezérigazgató felügyelete alá került a Kereskedelmi és Vállalkozásfejlesztési Igazgatóság, amelynek elődeit: a Kiadói, majd a Kereskedelmi és Marketing Igazgatóságot még vezérigazgató-helyettes felügyelte. (1994 október elsejei hatállyal, határozatlan időre Sepsey Györgyöt nevezték ki kereskedelmi és vállalkozásfejlesztési igazgatóvá.) Az új igazgatóság feladatkörébe került a stratégia kidolgozása, a hosszabb távú koncepciók tervezése az intézmény jövőjét, működését illetően, valamint az MTI-s társaságok, Kft.-k felügyelete.

Bár az 1995-ös létszámleépítési listák meglehetősen hosszú felsorolásokat adtak a felmentett munkatársakról, az MTI Nyomda, az Üzemgazdasági Főosztály, a Rendészeti Osztály volt munkatársainak többsége vállalkezési formában folytatta az MTI számára végzett tevékenységet, „kiszerveződve” Kft.-t, betéti társaságot alapított, és az MTI-vel kötött szerződés alapján dolgozott tovább. A rendészet dolgozói korlátozott felelősségű társaságba szerveződtek, a takarító személyzet pedig betéti társaságot hozott létre.

Az MTI 1981-ben felállított nyomdájában 1994 őszére olyan helyzet állt elő, hogy fontolóra kellett venni leválasztását a hírigyűnökségről, a sokszorosító leválasztását a nyomdáról.

1995. július elsejével önállósult, korlátozott felelősségű társasággá alakult a nyomda. A Naphegytér Nyolc Nyomdaipari Kft. (NNN) kizárólag üzleti kapcsolatot alakított ki a távirati irodával. Öt évre szóló együttműködési szerződésük rögzíti, hogy az intézmény számára szükséges nyomdai szolgáltatásokat az NNN látja el, még hozzá alacsonyabb áron, mint ha egy külső vállalatot vennének igénybe. A nyomda ügyvezető igazgatója 1995 őszén a vevőkör öröndetes bővüléséről számolhatott be és további tőkeerős partnerekben reménykedett.

Epizódyszerű utalásokból már érzékelhetővé vált az MTI fejlődéstörténete és működése iránt érdeklődő számára, hogy a hírszolgálati irodának voltak és vannak belső biztonsági követelményei, ezekből adódó konkrét feladatai, de vannak kapcsolódási pontjai az ország védelmével, voltak és maradtak nemzetbiztonsági kötelmei, mind tájékoztatási, mind műszaki-szervezeti vonalon.

A Magyar Távirati Iroda nyíltsága természetesen nem egyenlő a székház, a szerkesztőségek, a műszaki berendezések védtelenül hagyásával.

1994. október 15-től mágneskártyával működő beléptetőrendszert és erre vonatkozó külön utasítást vezettek be az MTI-székházban. Az utasítás úgy rendelkezett, hogy az épületben dolgozó munkatársak saját kártyájukkal, jogosultságuknak megfelelően oda beléphetnek és közlekedhetnek, vendég, látogató érkezésekor kizárólag személyi igazolvány, illetve útlevél adatai alapján adható ki mágneskártya. Munkatárs a saját kártyájával nem léptethetett be vendégeket. A rendészet tagjai 1994-ben az intézmény területén igazoltatásra, csomagok, járművek ellenőrzésére, sőt ruházat átvizsgálására is jogot kaptak.

A már említett „kiszervezések” keretében a hírigyűnökségi rendészeti feladatokat többségében az MTI korábbi rendészetének tagjai által alapított Praesidium Vagyonvédelmi, Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. vette át.

Az MTI, mint közszolgálati intézmény, természetesen a 90-es években sem vonhatta ki magát az ország katonai biztonságát, honvédelmét, a polgári védelmet érintő intézkedések alól. A védelmi felkészítéssel, az országmozgósítással kapcsolatos kormányzati feladatokról 1991-ben született egy központi határozat, ennek MTI-beli végrehajtása 1992 júniusában lett a Vezérigazgatói Tanács ülésének témája.

1994-ben ismét átgondolásra került egy rendkívüli helyzet és az országmozgósítás MTI-feladatkomplexuma, különösen a technikai háttér kérdései. A következő évben, 1995-ben céltámogatásként 15 millió forint állt rendelkezésre az MTI-t terhelő honvédelmi feladatokra.

Részben romantikus, részben rideg technikai megközelítésben, elsősorban a második világháborúval kapcsolatban esett már szó az úgynevezett „rádiólehallgatásról”. Ennek a munkának mintegy három és fél évtizedes érdemi korszaka, amely immár lezárult, Gödöllőhöz, az ottani MTI-s kirendeltséghez kapcsolódott.

A Magyar Távirati Iroda „komoly” rádió-vevőállomása 1959 szeptemberében kezdte meg működését, a figyelt műsorszóró adók zavarása miatt, illetve a zavartatás minimálisra csökkentése érdekében – Gödöllőn. Bizonyos mértékig az is szerepet játszott, hogy míg az új székház elkészültekor a Naphegy jó rádióvételt biztosított, 1957-től a helyzet rohamosan romlott: az MTI Fotó technikai berendezéseinek műkö-

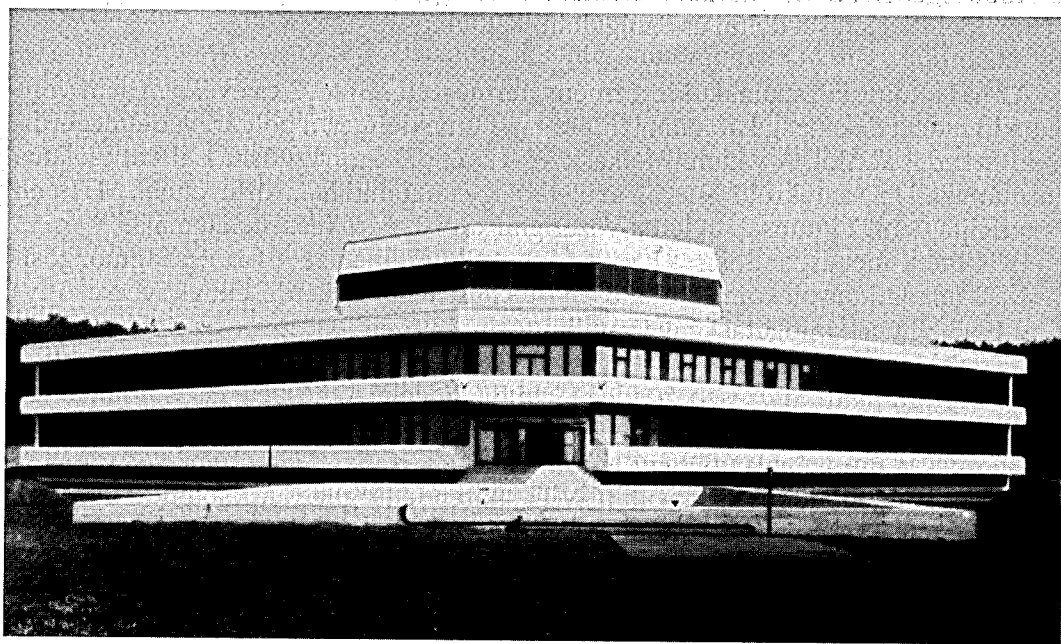
dése mind erősebben zavarta a rádióvételt. Gödöllőn a rádióvételi eredmények legalább tízszer olyan jóknak bizonyultak, mint Budapesten.

A vevőállomás 1962 szeptemberében az ottani tv-relétorony építésénél használt felvonulási épületbe, majd 1985 októberében egy konténerházakból kialakított ideiglenes munkaterületre költözött át.

A rádió-vevőállomások minden hírügynökség munkájában fontos szerepet töltenek be: biztosítják a rádión sugárzott hírügynökségi írott anyagok vételét; a vezetékes hírközlési kapcsolatok zavarai esetén pótolhatóvá teszik a kiesett hírszerkezetet; alkalmasak műsorszóró rádióadók, műholdas tévéadások figyelésére, a műsorok rögzítésére, a rögzített anyagok feldolgozására és az illetékeseknek történő továbbítására; különleges körülmények között átvehetik az érintett hírügynökség további tevékenységét.

A nyugati rádióadók magyar nyelvű adásainak zavarása 1964. január 1-jétől megszűnt. Az MSZMP KB Titkárságának 1978 decemberi határozata után, amely a gödöllői állomás korszerűsítéséről intézkedett, s amelyet a párt Politikai Bizottságának 1980-ban hozott határozata megerősített és konkretizált, a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatala, a belügyi, a honvédelmi és a külügyi tárca, a Honvédelmi Bizottság és a Magyar Rádió jelezte az MTI-nek a rádió-vevőállomás által szolgáltatott információkra vonatkozó igényeit és elvárásait.

Az új rádió-vevőközpont kiépítése 1984-ben kezdődött meg és 1987-ben befejeződött, de a fejlesztés természetesen ezután is folytatódott, például nyomdai részleg létesült Gödöllőn. A 90-es évek első felében azonban zuhanni kezdett a rádiófigyelés és az abból táplálkozó MTI-kiadvány „árfolyama”, visszaesett a fizetőképes kereslet

A gödöllői rádiófigyelő állomás

és a Műszaki Igazgatóság – a Külpolitikai Főszerkesztőséggel vállvetve – 1994 októberében megbízást kapott arra, hogy dolgozzon ki javaslatot a gödöllői rádió-vevőszolgálat csökkentésére vagy megszüntetésére. Végül is Gödöllő feladata szűnt meg: 1995. július elsejével felmondtak a rádiófigyelésben foglalkoztatottaknak, a műszaki szolgálat rátette a lakatokat az ajtókra.

Ami az MTI és a Nemzetbiztonsági Hivatal kapcsolatait illeti, Alexa Károly 1995 tavaszán a Magyar Nemzetnek adott interjújában „óhatatlannak” mondotta ezeket a kapcsolatokat, „ők is információkkal dolgoznak, akárcsak mi. Ma már az is köztudomású, hogy a legfontosabb hírszerzői forrást a nyilvános információk feldolgozása adja, az MTI-hez pedig tízezernél több hír jön be egy nap. Ez olyan kincs, amelynek a megfelelő átvilágításából katonapolitikai, nemzetbiztonsági konzekvenciák vonhatók le... Kapcsolatunk jó az említett intézménnyel, sőt intézményekkel. De félreértés ne essék, ez nem egy kémközpont; egyszerűen vannak bizonyos nemzeti és állami kötelezettségeink, mivel számos információ birtokában vagyunk”.*

Természetesen nem állíthatjuk, hogy ezzel teljes képet adtunk volna az MTI-ben 1991–1996 között végbement szervezeti változásokról, a történeti részben nem vagy alig szerepeltetett részlegek tevékenységi területeiről, de ez nem is lehetett követelmény. Szükségesnek látszott viszont, hogy végül felvázoljuk a távirati iroda szerkezeti-szervezeti felépítését az 1996. július elseji állapot szerint és áttekintsük azokat a vezetési szinteket, amelyek ebben az időpontban a leglényegesebb irányítási feladatokat látták el.

Ábránkból kitűnik, hogy 1996 derekán az MTI nyolc főszerkesztőségből, szerkesztőségből, archívumból, három igazgatóságából, egy önálló főosztályból, Központi Titkárságból és három 100%-os MTI tulajdonú (ezeken kívül az MTI még három kft-ben résztulajdonos) Kft.-ből épült fel; élén a vezérigazgató állt, akinek általános helyettese – egyben az MTI főszerkesztője – a politikai-tájékoztatási részlegeket, gazdasági helyettese pedig a gazdasági, kereskedelmi és műszaki részlegeket felügyelte. A megyei tudósítói hálózat a Belföldi Főszerkesztőség, a külföldi tudósítói gárda pedig a Külpolitikai Főszerkesztőség hatáskörébe tartozott.

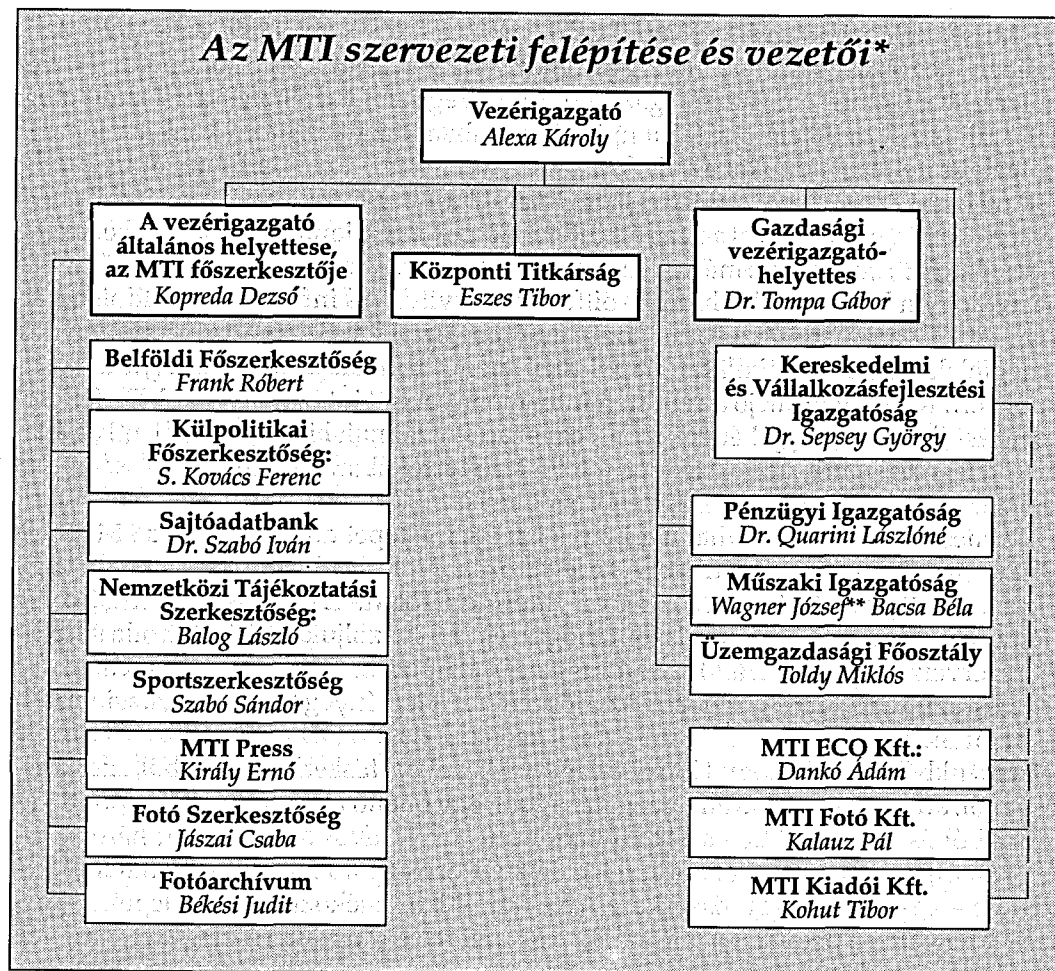
Közel egy negyedszázad pénzügyi-gazdálkodási feltételrendszerét kell áttekinteni ahhoz, hogy az MTI 1991–1996 közötti működésének *anyag kereteit* megvilágíthassuk.

A Magyar Távirati Iroda 1978-tól a működéséhez már nem kapott állami támogatást, a költségvetési kapcsolat százalékban megállapított, általában kisösszegű felújítási hányadkiegészítésben és évente kialakult beruházási juttatásban öltött testet. 1988-tól annyiban változott a helyzet, hogy költségvetési támogatással kezdték elensúlyozni az adóreform terheit, vagyis a bérbruttósítás után a személyi jövedelemadót és az általános forgalmi adónak a tovább nem hárítható részét.

Ha azt vizsgáljuk, hogy az MTI hogyan tudott megállni a lábán közel egy évtizeden keresztül működési támogatás nélkül, hogyan tudott 5–10 százalékos úgyneve-

* Magyar Nemzet, 1995. ápr. 28.

Az MTI szervezeti felépítése és vezetői*

zett nyereséget is elszámolni, két fő tényezőre lehet utalni. Az egyik az, hogy a Tájékoztatási Hivatal 1981–1982-től kezdve az MTI-vel szemben sem gyakorolta többé árhatósági jogát, elnézte, hogy a távirati iroda maga alkudozzék a hírszolgálat díjáról a kiadókkal, a rádióval és a televízióval. A másik lényeges mozzanat az volt, hogy a támogatás megszüntetéséért cserében a hírügynökség monopóliumot élvezhetett néhány területen. Ilyen volt a belső tájékoztatást szolgáló, meghatározott körben terjeszthető kiadványok forgalmazása, de a fotólaboratóriumi felszereltség és a fotóarchívum képállománya is. Mindez kiegészíthető azzal, hogy az akkori politikai és pénzügyi kormányzat buzdította az MTI-t a vállalkozásszerű tevékenységre – a költségvetés kímélése céljából. Ugyanakkor zavaróan hatottak a 80-as években a költségvetési politika cikcakkjai, az egymást érő szabálmódosítások.

* 1996. július 1-jén

** Nyugdíjazás miatt felmentési idejét kezdte meg

Az 1989–1990-es fordulat ismét új helyzetet teremtett, természetesen nem kedvező értelemben. A hírügynökség gazdasági vezetői nyomban érzékelték, hogy az MTI alól viharos gyorsasággal csúszik ki a „piac”, szaporodnak a távirati iroda egyes tevékenységeivel konkuráló magáncégek, néhány magánkézbe jutott napilap fenyegetésbe kezdett: ha az MTI nem mérsékli árait, bojkottálni fogják, „ellenhírügynökséget” hoznak létre.

A kihívásra sürgősen válaszolni kellett, mégpedig a feleslegessé vált tevékenységek és azok háttérének megszüntetésével, a díjak és árak emelésével, a költségvetési támogatás emelésének valamiféle kikényszerítésével.

A piaci alkalmazkodás megkövetelte volna, hogy az MTI új, kelendő szolgáltatásokat indítson, de erre csak szűk határok között nyílt lehetőség, mivel nem volt elég pénz sem a gépi háttér, sem a személyi feltételek megteremtéséhez, sem a piaci bevezetés költségeire. A díj- és áremelések beleütköztek a kiadók ellenérdekeltségébe, fizetéseképtelenségébe, az egymást érő tulajdonosváltásokba. Ez lett az MTI eladósodásának egyik, nem elhanyagolható oka.

Az MTI 1991. I–III. negyedévi gazdálkodásának mérlegelése során kiderült, hogy a hírügynökség háromnegyed év alatt 74,8 milliót veszteséget halmozott fel. Az előző év hasonló időszakához képest a bevételek 11,6 százalékkal, 103,4 millió forinttal, a kiadások viszont 20,5 százalékkal, 181,6 millió forinttal növekedtek. Megállapították, hogy az MTI termékei elő- és utókalkuláció nélkül készülnek, aminek egyik következménye a piaci viszonyoktól elszakadó szubjektív ár. A más intézményekkel együtt készülő közös kiadványok mindegyike veszteséges, elsősorban a tisztázatlan támogatási rendszer és az elképesztően magas honoráriumkeretek miatt.

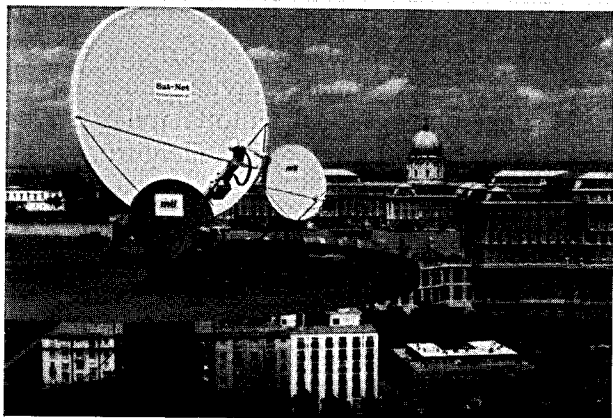
Sürgősen el kellett határozni a könyvátírók mielőbbi megszüntetését, illetve darabszámának kizárólag a munkapéldányokra való csökkentését, kiadványok összevonását, tartalmi megújítását, frissebbé tételét, tematikus sajtófigyeléssel való kiegészítését.

Szívós utánajárás eredményeként az 1992-es költségvetési évre sikerült az állami támogatást jelentős mértékben megemeltetni, az összeg számszerűleg azután négy éven keresztül változatlan maradt. 1996-ra reálértékének 60–70 százalékát elvesztette.

Az MTI 1995. évi gazdálkodásáról szóló beszámolóból, amelyet az Igazgatótanács 1996. március 20-án vitatott meg és fogadott el, kitént, hogy a távirati iroda az év végén 126 millió forint társadalombiztosítási járulékkal, 240 millió forint adóval volt „sáros” és további, mintegy 50 millió forint összegű „beszállítói követeléssel” léptek fel vele szemben. De az is kitént, hogy a kormányhatározat végrehajtása a sok tennivaló miatt (adat-szolgáltatás, egyeztetések, sürgetések) az eredeti határidőre nem történhet meg.

Néhány tájékoztató részadat alábbi ismertetését indokolja, hogy az MTI történetének áttekintése során lezárjuk azt a naptári évet, amelyről még viszonylag teljes költségvetési kép adható. A távirati iroda 1995-ben 1 milliárd 455 millió forint összegű bevételt ért el, ennek 893 millió nagyobb hányadát a saját bevételek jelentették, míg a költségvetési támogatás összege közel 562 millió forint volt (ebből a hírszolgálat 461 milliót).

A létszámcsökkentés és más megtakarítások ellenére a korlátozott bevételek nem tudták ellensúlyozni a kíméletlenül és állandóan felfelé kúszó költségeket. Az MTI végül is kényszerűen „meghitelezte” magát a költségvetésből az adó és a társadalombiztosítás befizetésének mulasztásával, sőt egyes szállítóival is. A már ismertetett 1995 de-

cemberi kormányintézkedések elődáztták, de nem oldották meg az MTI pénzügyi gondjait.

A tárgyalt időszakban az MTI fejlődésének kétségkívül igen fontos területei voltak a *műszaki fejlesztések* és a *beruházások*. Előbbiek néhány fontos mozzanatát – nem többet, mint amennyit a hírügynökség általános története elbírá – megemlítettük e fejezet első felében, ami pedig a beruházások

kat illeti, csupán egyetlen objektumról kívánunk szót ejteni, amely ugyan már korábban tető alá került, de teljes szerepkörét a 90-es években töltötte be.

Klasszikus példát szolgáltatott az „elhúzódoó beruházásokra” az MTI 1989-ben elkészült új székháza, a régivel összeépített fém-üveg-beton palota, amelynek látványa egyeseket holmi úrbázisra emlékeztetett, de szinte mindenkit arra a megállapításra készítetett, hogy Európában nem nagyon látni hasonlót hírügynökségeknél.

Az MTI műholdas adó antennája és új szerkesztőségi épülete

Abban a gunyoros megjegyzésben, hogy ez az épület „a létező szocializmus utolsó ajándéka” volt; benne foglaltatott, hogy belső kialakítása, műszaki berendezéseinek teljes kiépítése még éveket vett igénybe egy olyan időszakban, amikor a politikai és kormányzati rendszer összeomlását a finanszírozás rendszerének összeomlása kísérte.

A bővítés ennek ellenére halaszthatatlan volt, hiszen az ötvenes évek első felében átadott (rabokkal és katonákkal valószínűleg más célra megépített) naphegyi székházat az MTI néhány év alatt kinőtte. Hiába épült a szomszédban műteremház, majd külön laboratóriumépület, az MTI Fotó nemcsak a kereteket feszítette szét, hanem a savas korrózióval az alapokat is aláásta.

Mínt hogy a régi épület működés közben nem volt felújítható, új épületet kellett felhúzni. Pályázaton egy neves építész, Virág Csaba nyerte el a megbízást. Mivel a szűkülő költségvetési forrásokból nem lehetett a teljes építési költséget fedezni, tervmódosításra került sor: az MTI lemondott a henger alakú építmény tetejéről és aljáról, fent egy emeletről, lent a pincészintről, amelyben a számítógéprendszer „meleg tartaléka” és parkolók kerülhettek volna elhelyezésre. A befejezéshez és a folyamatos berendezéshez így is főleg kerülő utakon kellett újra és újra forrásokhoz jutni.

Az új székházépületben mód nyílt azokra a műszaki újításokra, fejlesztésekre, amelyekről már szó esett, és azokra, amelyek még ezután lépnek a megvalósítás szakaszába. Ha nem is volt lehetőség a Magyar Távirati Iroda és részlegei eddigi összes székházainak, összes költözködéseinek teljes bemutatására, 1996 a magyar hírügynökség főhadiszállásának koncentráltabb és tetszetősebb képét tárta a külvilág elé, talán az eddiginél biztatóbb – bár egyelőre megjósolhatatlan – továbblépési lehetőségeket ígérve a jövőre nézve.

Az MTI történetének zárófejezetében nem mellőzhető mindannak a felvázolása, ami hol *személyzeti kérdések*, hol *káder-* vagy *humánpolitika* címszó alatt szokott szerepelni. A 90-es évek egyik problémagóca éppen ezen a területen alakult ki, hiszen a piaczgazdasági viszonyok behatolása a tömegtájékoztatóba olyan „sajtónépvándorlást” idézett elő, amilyenre korábban nem volt példa, s amely újságírók százait, ha nem ezreit penderítette ki a szakmából, vagy ha nem a szakmából, akkor a komolyabb, szolidabb sajtóterületekről az utcára, jobb esetben a bulvárszférába.

Az MTI vezetésének személyzeti, munkaerő-gazdálkodási, képzési-nevelési tevékenysége azért is elemzést igényel, mivel a 90-es évek közepére itt szinte válsághelyzet alakult ki. Egy ilyen helyzet leírása természetesen nem szorítkozhat egy naptári év, egy félévtized, vagy általában egy meghatározott időszak kereteire.

Jóllehet minden időszakban voltak a Magyar Távirati Irodának az újságírói, egy idő óta az újságíró-fotóriporteri utánpótlással, képzéssel és továbbképzéssel összefüggő gondjai és feladatai, elképzelései és eredményei, korábban a belső szakemberhelyzetet irigylésre méltó stabilitás jellemezte, amelyet az „értők” országszerte elismertek, igaz, az emögött álló erőfeszítéseket nem láthatták teljességükben.

Természetesen a hírügynökségi újságírás szakmai követelményei időről időre változtak, jobbára bővültek, de az MTI általában biztosítani tudta a szakmai és politikai igényeinek megfelelő utánpótlást. Az egyetemi, főiskolai, újságíró-szövetségi, pár-

toktatási jellegű alapképzést a távirati iroda olyan szerkesztőségi továbbképzéssel, szakosítással, tapasztalatátadási gyakorlattal, neveléssel, olyan önképzésre serkentő légkörrel egészítette ki, amely megfelelt az egyes szerkesztőségek sajátos munkaformáinak, szükségleteinek, beleértve a szerkesztői-vezetői felkészítést is.

Az MTI-be sokan jöttek újságírónak más sajtószervektől, de tervszerű volt az itt kezdő gyakornokok kipróbálása, foglalkoztatása, a hírügynökségi fegyelemre, igényességre, munkastílusra való felkészítése is. A nyolcvanas években is értékes „alapanyagot” kapott a Külpolitikai Főszerkesztőség – elvértve a Belföldi Főszerkesztőség is – a moszkvai Nemzetközi Kapcsolatok Intézetétől (IMO), amely két-három világnyelv ismeretével, nagy nemzetközi kitekintéssel rendelkező újságírókat képzett. Hasonló mondható el a Budapesti Közgazdasági Egyetemről. Az MTI a magyarországi egyetemeket és főiskolákat rendszeresen figyelemmel követte a hírügynökségi munka iránt érdeklődő tehetséges fiatalok felkutatása és megnyerése céljából.

Mint mindenütt, az MTI-ben is kellemetlen helyzetet okozott nagynevű újságírók távozása, olykor éppen csak levizsgázott gyakornokok „áthelyezkedése” más, érdekesebb, vonzóbb, vagy egyszerűen csak jobbedvezőbb munkahelyekre.

1992-ben egy-egy gyakornok újságíró nevelése az MTI számára 680 000 forintba, fotóriporter esetében közel 900 000 forintba került. Minthogy azonban az 1988–1992-es időszak átlagában négy pályakezdő újságíró közül három az újságíró iskola befejezését követően azonnal, vagy rövid idő múlva elment az MTI-től, a valóságos képzési-nevelési költség fiatalonként meghaladta a 3 millió akkori forintot.

Az utolsó fél évtizedben a hírügynökség számára külön gondot jelentett, hogy rendkívül nehéz, szinte lehetetlenné vált azonnal pótolni például az MTI számítástechnikai szakembereit, a hírfeldolgozóit, információtovábbító, információtároló programokat kifejlesztő, karbantartó programfejlesztőket, a nagy teljesítményű számítógépeket kezelő, karbantartó és továbbfejlesztő „hardveres” szakembereket, a speciális távközlési hírforgalmi szakembereket, vagy az elektronikus képtávírást, képtovábbítást, képszerkesztést kifejlesztő és működtető mérnököket.

Az MTI-n belüli újságíró-továbbképzés egyik fontosabb területe volt és maradt a *külföldi tudósítók felkészítése és folyamatos instruálása*. Ezen nem változtat az a – remélhetőleg átmeneti – körülmény sem, hogy a nyolcvanas évek végétől megkezdődött az állandó tudósítói posztok, főleg pénzügyi okokból kényszerűvé vált felszámolása.

Itt jegyezhető meg, hogy a kinevezett tudósítók több mint fele – az 1992-es állapot szerint – három nyelv magas szintű ismeretével látta el munkakörét, egynegyede négy nyelvet, három állandó tudósító pedig öt idegen nyelvet használt munkájában.

Évtizedünk elejének politikai változásai szükségessé tették új szellem meghonosítását az MTI munkatársi gárdájának munkastílusában, megítélésében, kezelésében, és itt meghatározó szerep jutott a *vezérigazgatói utasításoknak*.

Az MTI-nél már 1990-ben intézkedések történtek a *személyzeti munka gyökeres megújítására*, elsősorban abból a célból, hogy megszűnjék a személyzeti munka „átpolitizálása” és titokzatossága. A 2/1990. számú Vezérigazgatói Utasítás, 1990. április 10-én leszögezte, hogy ennek a tevékenységnek az MTI szakmai érdekeit kell szolgál-

nia, nyíltságra, nyitottságra, őszinteségre törekedve, természetesen a személyiségi jogok maximális tiszteletben tartásával.

A külföldi tudósítók kinevezésével kapcsolatos kérdéseket részletesen szabályozta a 4/1991. számú vezérigazgatói utasítás, amely szerint a Magyar Távirati Iroda állandó külföldi tudósítói posztját a külpolitikai főszerkesztő által kiírt, az intézmény valamennyi szerkesztőségében és igazgatóságán meghirdetett pályázat útján lehet elnyerni. A pályázatot egy-egy poszt betöltése előtt általában egy évvel meg kell hirdetni, kivéve, ha a tudósítói váltásra rendkívüli okok miatt idő előtt kerül sor.

Kivételes esetekre a vezérigazgató fenntartotta magának a tudósító *visszahívásának*, illetve *kijelölésének* jogát.

Bár az MTI szakszervezeti tisztségviselői gyakorta fogalmaztak úgy, hogy a távirati iroda dolgozóinak *közalkalmazotti jogviszonya* ha normális fizetéseket nem is, de legalább némi biztonságot adott, mindig tolmácsolták azt az óhajt, hogy a közalkalmazotti jogviszony alapján szerzett jogokat valamilyen formában tovább kell vinni a részvénytársasággá alakulást követően is – legalábbis kiindulópontként. Ennek megvalósulása irányába mutatott, hogy az 1996 tavaszán megszületett, pontosabban módosított kollektív szerződés, bár az évi béremelés mértékét nem tudta szerepeltetni, szó szerint átvett a közalkalmazotti törvényből minden, a munkavállalók jogait alapvetően meghatározó tételt, vagyis a viszonylagos védelem biztosítékait.

Az MTI-ben 1993. április 30-án megkötöttek egy határozatlan időre hatályos kollektív szerződést, ennek módosított változatát írta alá 1996. június 20-án az MTI vezérigazgatója, és a szakszervezeti bizottság titkára. A módosított szerződés előrebocsátotta, hogy az MTI átalakulása keretében a közalkalmazotti jogviszony munkaviszonnyá, a közalkalmazott munkavállalóvá, az intézmény céggé változhat. Az MTI elismerte dolgozóinak a sztrájkhoz való jogát azzal, hogy külön megállapodás szól a sztrájk intézményen belüli szabályozásáról.

A módosított kollektív szerződés az MTI minden dolgozója számára kötelezővé tette „az információs vagyoni védelmet”. Október 20-át az MTI alapításának évfordulójává avatva úgy rendelkezett, hogy ezen a napon kerül sor minden évben főtanácsosi, tanácsosi, főmunkatársi és munkatársi címek adományozására.

A szerződésben rögzítették, hogy az MTI heti két alkalommal belgyógyászt, heti egy alkalommal kardiológust, napi 8 órában egészségügyi szakalkalmazottat foglalkoztat, dolgozóinak ingyenes jogsegélyszolgálatot biztosít.

Az *érdekvédelem* témájánál maradvá megemlíthető, hogy a Magyar Távirati Irodánál 1991 szeptemberében 1450 munkatársból 630 aktív dolgozó volt szakszervezeti tag. Ez a 47 százalékos szervezettség nagyjából 1996 tavaszára is megmaradt, amikor a dolgozói létszám már jóval ötszáz alá süllyedt. A Fotó Kft.-ben ugyanakkor 57, a nyugdíjasok között mintegy 250 volt a szakszervezeti tagok száma.

A Szakszervezeti Bizottság rögzíthette, hogy „a korábbi bürokratikus állampárti szakszervezet valódi érdekvédelmi szervezetté alakult”, ugyanakkor nem hallgathatta el, hogy az MTI-ben néhány év alatt a reálbér 50 százalékkal csökkent, következőképpen a szakszervezet nem tett eleget megbízatásának. A munkaerő-gazdálkodás kérdéseiben a szakszervezet ahhoz tudott hozzájárulni, hogy tisztességes for-

mában, tisztességes felmondási idővel és végkielégítéssel bocsássák el a munkatársakat.

Az MTI-nél 1995-ben mintegy 270-en részesültek – összesen 1,4 millió forint értékben – segélyekben, üdülési díjtérítésben, nyugállományba vonuláskor tárgyjutalomban. Eredményesen munkálkodott a nyugdíjasbizottság és a nyugdíjasklub. 1995-ben 320 alkalommal adott munkajogi és polgárjogi tanácsot, szakvéleményt, szerkesztett ügyiratot és látott el képviselőt a szakszervezeti jogsegélyszolgálat, mégpedig minden esetben díjmentesen.

A súlyos pénzügyi viszonyok ellenére az MTI szociális ráfordításai – leszámítva az olyan visszatérítendő juttatásokat, mint a bérelőleg és a lakáskölcsön, továbbá leszámítva a közteherkiadásokat – még 1994-ben is meghaladták a 30 millió forintot.

A Magyar Távirati Iroda 1991. január 1-jétől saját székházában, saját pénzen belgyógyászati, fogászati, kardiológiai szakrendelést biztosító üzemegészségügyi szolgálatot működtetett. Házon kívül gondoskodott szemészeti és onkológiai szakrendelés igénybevételéről. Nemcsak kerületi, hanem budapesti viszonylatban is szinte példa nélkül állónak minősítették az MTI-seknek nyújtott egészségügyi ellátást.

Azután 1995 júliusában jött egy kormányrendelet, amely a munkavállalók egészségvédelmét az úgynevezett foglalkozás-egészségügyi szolgáltatások feladatkörébe utalta. Az MTI vezetése azt a megoldást választotta, hogy létrehozta saját foglalkozás-egészségügyi szolgálatát, egyfelől jelentősen kibővítve a belgyógyászati szakrendelés feladatait, másfelől azonban megszüntetve a fogorvosi és módosítva a kardiológiai szakrendelést.

Végül még egyszer az MTI nemzetközi kapcsolatrendszeréről. A Magyar Távirati Iroda a 90-es években is folyamatosan ápolta és építette kapcsolatait más országok hírszolgálati irodáival mind több-, mind kétoldalú alapon.

Oltványi Ottó vezérigazgató 1992 márciusában Stockholmban tett látogatásakor megbeszélést folytatott az 1940-ben alakult „39-ek csoportja” elnökével annak érdekében, hogy állítsák vissza az MTI-nek, mint a csoport egyik alapító tagjának jogait. Szeptemberben Zürichben magával a csoporttal folytatott véleménycserét ugyanerről a kérdérről, de ott az volt a válasz, hogy a csoport létszámát nem kívánják növelni.

Az Európai Hírügynökségek Szövetségének 1992-es közgyűlése sajnálattal vette tudomásul, hogy a szövetség Technikai Albizottságának elnökévé választott Budai Gábor, az MTI műszaki igazgatója betegsége miatt nem tudott a zürichi rendezvényen részt venni. Helyettesítésére Wagner József kapott megbízást, majd teljes jogú albizottsági elnök lett 1993 tavaszán.

1996. április 18–19-én tizenöt ország távirati irodáinak műszaki szakemberei a legkorszerűbb adatátviteli technikák alkalmazásának tapasztalatait vitatták meg azon a szemináriumon, amelyet az Európai Hírügynökségek Szövetsége Balatonkenesén szervezett.

A legutóbbi több mint fél évtizedben (1991–1996) magától értetődőek és folyamatok maradtak a szerződéses együttműködési kapcsolatok a világhírügynökségek-

kel (Reuter, AFP, AP, ITAR-TASZSZ), valamint politikai és gazdasági nagyhatalomnak számító országok, így Németország, Japán, Kína hírszolgálati irodáival. De az utóbbi években az MTI kétoldalú megállapodásokat írt alá a Prensa Latina kubai-latin-amerikai hírügynökséggel, a PPA pakisztáni, a Rompres román, a CTK cseh, az Austria Presse Agentur (APA) osztrák, a Londonban székelő Worldwide News. Inc. (UPI) hírügynökséggel és másokkal, úgyhogy az MTI 1996-ban is szorgalmazhatta annak a kincsnek még teljesebb hasznosítását, amellyel egyedül rendelkezett a hazai médiumpiacon: mintegy félszáz hírügynökséggel meglévő szerződéses kapcsolatrendszerének gyümölcsöztetését.

Ezek a hírügynökségek közötti együttműködési szerződések általában a kölcsönös előny elvéből, a kölcsönös tájékoztatási kötelezettségből, a közös fellépés kívánatos voltából indultak ki. Rendszerint előírták, hogy a felek nem csorbíthatják, nem torzíthatják a kapott információk értelmét, tartalmát, nem változtathatják meg azok szellemét, szándékát, kötelesek megőrizni a hír „integritását”, jelölni annak forrását, betartani az embargórendelkezéseket, a szerzői joggal kapcsolatos szabályozásokat. Az MTI általában megállapodott partnereivel abban, hogy az átvett információkat a szerződés szerinti céltól eltérően vagy illegális célra nem használják fel, s a felhasználási, értékesítési jog is általában az adott országok területére érvényes.

Az együttműködési szerződések rendelkeztek a közös értelmezés módozatairól, rögzítették azt is, amiért nem felelősek a szerződő felek. Ha egymás tudósítói működtek a fővárosokban, kitértek a tudósítók munkájának segítésére, megkönnyítésére, lehetővé tették a kiegészítő információra irányuló igények teljesítését, egyéb külön szolgáltatásokat, például a tranzitszolgáltatást harmadik hírügynökségek számára.

A szerződések a hír- és fotószolgáltatások mellett a műszaki szolgáltatások feltételeit is körülírták, szabályozták az előfizetési díjakat, a szerződés érvényességi idejét, a meghosszabbítás, a módosítás, az esetleges felmondás körülményeit. Volt olyan együttműködési szerződés, amely szólt a hírügynökségi munkatársak devizamentes tapasztalatcsere-látogatásainak rendszeréről, de volt olyan is, amely különleges politikai követelményeket támasztott.

Az MTI vezetői 1994. december 15–16-án Ljubljanában részt vettek azon az értekezleten, amelyen a szlovén STA, a cseh OTK, a lengyel PAP és a szlovák TA SR hírügynökségek vezetőivel együtt közös közép-európai gazdasági hírszolgálat indításában állapodtak meg.

... és a történet folytatódik...

„Tizenkét derűs ember” írását találja a következőkben e kötet minden (olyan) olvasója, aki úgy találta, hogy az eddigi fejezetekben leírtak nem tükrözik az MTI történetének, színes, izgalmas belső életének, az emberi-újságírói élményeknek, a megélt hangulatoknak egész gazdagságát. A kötet szerzője és kiadója ezért kéréssel fordult olyan munkatársainkhoz, akik életükből évtizedeket – méghozzá nem is akármilyen évtizedeket – áldoztak a hírügynökségi munkának, bocsássák rendelkezésünkre sajtótörténeti, sajtópolitikai, szerkesztési és szerkesztőségi visszaemlékezéseiknek egy tetszőlegesen kiválasztott, jellegzetesnek, érdekesnek, élményszerűnek tartott csokrát. „Tizenkét derűs ember” válaszolt a felkérésre. Következzenek visszaemlékezéseik, úgy ahogy ők megírták, szerény életrajzi bevezetéssel.

EGY PÁRIZSI HOROSZKÓP SZERINT

Írta: Balogh Károly

Balogh Károly 1912-ben született a bánati Ittebén. Újságírói pályafutása a nagybecskereki Híradónál kezdődött 1932-ben. A lap belgrádi tudósítója volt 1936–1937-ben, majd elvégezte a kétéves párizsi Újságíró Főiskolát. A belgrádi Pravdánál dolgozott ezután, majd a jugoszláv hadsereg katonájaként frontszolgálatot teljesített. Német hadifogságból szabadulva 1942 szeptemberében az MTI-hez került, ahol 1975 januárjáig dolgozott. Nyugdíjas, számos kitüntetés tulajdonosa, MÚOSZ Aranytollas (1983).

Nem az MTI-nél kezdődött 42 éves újságírói pályafutásom, hanem a jugoszláviai Bánát egyetlen lapjánál, amelynek belgrádi tudósítója is voltam. A párizsi Újságíró Főiskola diplomájával külpolitikai munkatárs lettem a belgrádi Pravdánál. A német hadifogságból nem Jugoszláviába tértem vissza, hanem Magyarországra, ahová szüleim menekültek. Ezt a tíz évet újságírói szempontból sem az MTI, sem a MÚOSZ nem ismerte el, pedig a Jugoszláv Újságíró-szövetségnek is tagja voltam.

1942 őszén Budapestre utaztam és felvételre jelentkeztem az MTI-nél. Jól beszéltem franciául és szerbül, közepesen ismertem az angol, a német és az orosz nyelvet.

Az MTI-ben kezdettől fogva hasznosítani tudtam Párizsban szerzett tapasztalataimat. Az egész szerkesztőségben én rendelkeztem a legteljesebb kézi dokumentációval, ami később az egész szerkesztőség dokumentációs adattárának alapja lett. Ezenkívül rendszeresítettünk egy faliújságot, ahol feltüntettük az elkövetett sajtóhibákat. Néhány külföldi tudósítónk naponta telefonon jelentkezett, őket az öt szerkesztőségi szoba egyik sarkában levő telefonfülkében vették gyorsírással, pont úgy, ahogy a berlini Wolff és a londoni Reuter hírügynökségnél. Herczeg szerkesztő úrnak nagyon nem tetszett a hírügynökség szó, igyekezett is kiűzni a sajtónyelvből, mert szerinte ügynökség csak kereskedelmi lehet.

Az ENSZ rövidítés „keresztapja” Zalán József kollégánk volt, a KGST rövidítést én vezettem be.

A náci hadsereg 1944. március 19-i bevonulása Budapestre új szakaszt jelentett az MTI történetében. Azon a vasárnap délután négy órára voltam beosztva és Óbudáról jövet a villamosról láttam a Nagykörúton szuronyos fegyverrel menetelő náci katonákat. Alighogy beléptem az épületbe, nyomban jelentettem a dolgot Zimmer főszerkesztőnek, akinek a szobájában már ott volt Kolozsváry–Borcsa Mihály sajtófőnök is. Mindjárt felismert engem még Belgrádból, ahol a Pravdát képviseltem a magyar–jugoszláv örök barátsági szerződés aláírásán. Elmondtam, hogy német tank közeledik a Szentkirályi utcán. Zimmer ezt nyomban jelentette feletteseinek. Az MTI-székházban 27 katonára tartózkodott minden eshetőségre számítva. Kiderült, hogy

négy utcából négy harckocsi rohamozta meg az épületet. A náciak berobbantották a főkaput és pillanatok alatt megtörték a kiskatonák gyér ellenállását. A robbanás zájára az egész szerkesztőség a terjedelmes pincébe vonult. Közben géppisztolyos német katonák sorra járták a szerkesztőségi szobákat, fegyverek után kutatva. Két német tiszt felszólította Zimmerert, hogy folytassuk a munkát. Ezt a főszerkesztőnk határozottan elutasította, hivatkozva arra, hogy ő csak a kormány utasítására hajlandó cselekedni.

Zimmer főszerkesztő éjszaka hazaküldött bennünket és a legtávolabb lakóknak, különösen a gyerekes szerkesztőségi tagoknak szabadságot adott, mert a villamos nem járt. Ettől a naptól a náci katonai ellenőrzés alá került MTI egyetlen kiadást sem adhatott közre a német cenzor pecsétje nélkül.

1945-ben megalakult a Magyar Újságírók Országos Szövetsége. Az alapító tagok között szerepeltek olyan MTI-sek, mint Barcs Sándor, Dobsa János, Németh Gyula, Balogh Károly. A MÚOSZ-tól a negyvenes évek végén karitatív akciók keretében főként gyermekruhákat kaptunk. Sokat fáradozott a szövetség az újságírók fizetésének javítása érdekében, bár számottevő siker nélkül. Az ötvenedik évfordulón, 1995-ben Jubileumi Emléklapot kaptunk a MÚOSZ-tól.

Budapest bombázásakor a szerkesztőség egy részét kivezényelték a petneházi rétre, ahol Hell-gépeken vettük a nagyobb távirati irodák adásait. Vezetőink feltételezték, hogy az ellenség bombázni fogja az MTI székházát is, szerencsére erre nem került sor.

Az első „szabad május elsején” kötelező volt a jelenlét. Teherautókon kijött az MTI műszaki osztályának egy része is. Kézzel sokszorosították a legfrissebb kiadásokat és röpcédulaként terjesztették a közönség körében. A felvonulás után a „vadaskerti” üdülőbe vittek minket, ahol bőséges ebédet kaptunk.

Ki kell emelnem, hogy az MTI-ben kezdettől fogva igen kellemes, baráti, családi légkör alakult ki. Barcs vezérigazgatót bárki felkereshette ügyes-bajos dolgaival. Ő segítőkészen támogatta a lakásgondokkal küzdőket is. Igen népszerű turnusvezetőink voltak: Gyáros László, Polgár Dénes, később Korolovszky Lajos, Darvasi István, majd Éliás Béla és mások. A szerkesztőségben ismeretlen volt a haragos viszony.

Rákosi miniszterelnöksége idején, 1952–1953-ban számtalan biztonsági intézkedés született. Megszigorították az épületbe való belépést, a főbejáratnál revolveres rendész teljesített szolgálatot a főkapus mellett. Fényképes igazolványt kapott minden dolgozó, de ennek nem volt semmi értelme. Az esti szolgálat végeztével minden egyes szerkesztőségi szobát kulccsal bezártak, sőt le is pecsételtek. Az indigópapírost nem volt szabad a papírkosárba dobni, nehogy az átkozott ellenség megtudja, milyen anyagokat dolgoztunk fel.

Nagy erővel folyt a párttagitáció. A pártszemináriumokon illett a párton kívülieknek is részt venni. Többször is felszólítottak, hogy lépjek be a pártba, különösen mert fegyverrel harcoltam a németek ellen még Jugoszláviában. Bizalmasan megsúgtam, hogy csak akkor lépek be, ha Hruscsov húsvétkor templomba megy.

Mint lelkes szakszervezeti tagot felkértek, hogy vegyem át a színházi szervezést, munkaidőn kívül. Öt év alatt rászoktattam dolgozóinkat a színházba járásra, még a fizikai dolgozókat is. Egyszer a Nemzeti Színház, illetve az Operett Színház, kétszer

a Fővárosi Nagycirkusz egy-egy előadásának összes jegyét eladtam az MTI-ben, társadalmi munkában.

A vállalati teherautóval karácsonykor a gödöllői erdőgazdaságból beszerzési áron hoztuk a karácsonyfát az MTI-seknek, máskor öngyújtót árusítottunk, szintén nagykereskedelmi áron. Hetenként volt újtó összejövétel, minden újtást azonnal készpénzzel honoráltak.

Az MTI a tobzódó diktatúrában is nagy tekintélynek örvendett, fizetésünk a bányászokéval volt egyenlő. 1956 után azonban évekig nem emelték fizetésünket, mert több munkatársunk külföldre menekült. A kegyvesztett újságírók fizetése éveken át nem emelkedett.

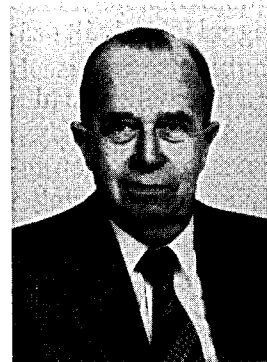
Sztálin halálakor hajnalos voltam az MTI-ben. Hét órakor jött a TASZSZ-szalagon a hír, és én az előírásoknak megfelelően mindjárt jelentettem Kenyeres Júlia főszerkesztő asszonynak. A telefonban hangos zokogással hallgatta beszámolómat. Félóra múlva már beérkezett a szerkesztőségbe az egész vezetőség. A gyászfelvonuláson napiparancsszerű utasításra mindenkinek részt kellett vennie, lehetőleg családotul. A kubai válság idején az egyik éjszaka mulatságos esemény történt. Az amerikai ultimátumot követően éppen műszakban voltam, amikor az éjszakai portás, Békási bácsi felszólt telefonon, hogy Biszku elvtárs két társával fel akar menni. Meglepetésünkre Biszku Béla társaságában Kádár János volt. Az idős portás az előtér félhomályában nem ismerte fel a párt első titkárát.

Egy 1956-os vezérigazgatói értekezleten határozták el az éjszakai ügyelet bevezetését. Pinczési Pál főosztályvezető mindjárt engem javasolt, mert tudta, hogy koránfekvő vagyok, de koránkelő is. A következő 18 évben éjszaka kettőre jártam be és reggel kilencig dolgoztam. Nagy úr voltam az éjszakai műszakban. Az ügyeletes technikusokon kívül 1974-ig én voltam az egyetlen újságíró éjszaka az egész székházban. Nyugdíjazásom után ezt a beosztást „Baloghy-műszaknak” nevezték. A rádióknak egész éjszaka adtam a friss híreket, eleinte telefonon, később telexen. Világraszóló esetek alkalmával még éjszaka fel kellett keltenem vezetőinket. Külön tájékoztatási kötelezettségem volt Ugrai Ferenc tábornok rendszeres értesítése. Az MTI katonai osztályának vezetőjét felhívtam a vietnami háború, a kubai válság fontosabb fejleményei, amerikai elnökválasztás és más események kapcsán.

A külpolitikai szerkesztőségben meghonosítottam a „vágó” intézményét, aki a turnusvezető melletti asztalon közvetlenül kapja a külföldi hírügynökségi anyagokat, azokat csoportosítja téma szerint, jelent a turnusvezetőnek, majd az ő utasítása szerint feldolgoztatja az anyagokat az arra legalkalmasabb munkatársakkal; „világórát” készítettem távoli országok időszámításának gyors áttekintésére; kezdeményeztem „napi várhatókat” a világeseményekről, ami azóta is bevett műfaj a hírszerkesztőségeknél.

Húsz éve, hogy nyugdíjba mentem. Egy régi párizsi horoszkópot őrzök, amely szerint a május 20. és június 20. között születettek képességei között szerepel az újságírás. Talán ez volt megírva rólam is a nagykönyvben.

NEMCSAK LEHETŐSÉG – FELELŐSSÉG IS!

Írta: Dr. Barabás Miklós

Barabás Miklós szigorló jogászként 1944. január elsejével került a Magyar Távirati Irodához, a Külpolitikai Főszerkesztőség rádiófigyelő részlegéhez. Onnan hívták be tényleges katonai szolgálatra 1944 őszén. Budán került szovjet hadifogságba, ahonnan majdnem négy és fél év után tért haza, s 1949 július végétől ismét az MTI-ben dolgozott. „Racionalizálás” címén 1954 októberében elbocsátották, és csak 1956 decemberében vették vissza. Előbb fordító-újságíróként, majd 1964-től szerkesztő-turnusvezetőként dolgozott a Külpolitikai Főszerkesztőségben. 1983-ban áthelyezték a Daily New

– Neueste Nachrichten című laphoz, ahol főszerkesztő-helyettesi minőségben a német részleget vezette. Innen ment nyugdíjba 67 éves korában, 1989. május elsején. 1992 nyaratól nyugdíjasként a Külpolitikai Főszerkesztőség Panoráma című kiadványának szerkesztésére kapott megbízást.

Hogyan kerültem az MTI-hez? Véletlenül. Amikor ugyanis 1943 végén a budapesti egyetem jogi karán megkaptam a végbizonyítványt, tudtam, hogy a három szigorlat letételéhez legkevesebb 6–8 hónapra lesz szükségem. Mivel pedig az volt a meggyőződésem, hogy Magyarország a háborút elvesztette, s a vesztes háború gazdasági összeomlással, következésképpen munkanélküliséggel jár, elhatároztam, hogy munka után nézek. Szerencsém volt. A Magyar Távirati Iroda felvételre keresett idegen nyelvekben járatos fiatal munkatársakat. Így 1944. január 2-án elkezdhettem dolgozni, mint újságíró-gyakornok az MTI külpolitikai részlegéhez tartozó Rádiófigyelőben. Az volt a feladatunk, hogy folyamatosan hallgassuk a londoni, moszkvai, washingtoni, ankarai, bukaresti, berlini stb. rádiók híradásait és kommentárjait – ki-ki a maga nyelvtudásának megfelelően. Megítélésünkre bízták, hogy mit tartunk fontosnak az adásokból, s mit jegyzünk le (többnyire szó szerint) gyorsírással. A felvett anyagokat stencilre diktáltuk és a stencileket rendszeres időközökben hivatalsegéd vitte át a Sándor utcába, a külpolitikai szerkesztőségbe. Mi ugyanis nem a főépületben dolgoztunk: az MTI egy magánlakást bérelt a Rádiófigyelő részére a Szentkirályi utca 24-es ház második emeletén. Siemens rádiókészülékeinkre a rövidhullámú adásokat a posta kábelén adta be Gyáli úti telepéről, hogy az akkor már rendszeres, politikai célzatú zavarást a lehetőség szerint kiszűrje.

Amikor a Rádiófigyelőben dolgozni kezdtem, még Kállay Miklós kormánya volt hatalmon, s ezt jól tükrözte a szerkesztőségben dolgozó munkatársak politikai beállítottságának sokrétűsége is. Sorainkban éppen úgy akadtak a nyilasokkal és az imrédystákkal rokonszenvezők, mint polgári baloldali beállítottságúak, sőt kommunista szimpatizánsok is, s természetesen „politikailag el nem kötelezettek”. Jól meg-

fértünk egymással, különösebb politikai viták nélkül tettük a dolgunkat. A német megszállásig, 1944 márciusáig háborítatlanul bejárt dolgozni a mindnyájunk által „doyen”-nek tekintett, származása és kommunista meggyőződése miatt az akkori időkben könnyen sebezhető Kerek (Kugel) Ernő kollégánk.

Rádiófigyelős élményeim egyike egyszerre két fontos tanulsággal is szolgált számomra.

1944. június 6-a. Néhány perccel reggel hét óra előtt ott ültem fejhallgatóval a készülékem előtt, s ráhangoltam a BBC rám kiosztott híradására. Az első percekben számunkra érdektelen riportot hallottam arról, hogy Róma lakossága lelkesen fogadta a városba bevonult szövetséges katonákat. Nem volt mit gyorsírnom. Hirtelen néhány másodpercnyi szünet következett, majd a BBC angol nyelvű adásában elhangzott a DNB hivatalos német hírügynökség rövid közleménye arról, hogy a szövetségesek hajnalban megkezdték a partraszállást Normandiában, megindult a döntő ütközet az „Európa-erődért”.

A várakozás hosszú órái után Eisenhower tábornok főhadiszállásának a sikeres partraszállást bejelentő első hivatalos közleménye 11.00 óra tájban hangzott el a londoni rádióban.

Mi volt a tanulság mindebből? Az egyik az, hogy nagy horderejű eseményről rövidhullámú rádióban technikai okok miatt nem ajánlatos a híradás elején beszámolni, mert zavarás vagy rossz vételi viszonyok esetén megtörténhet, hogy éppen azok maradnak le a bejelentésről, akikhez az elsősorban szól. A másik – jellegében politikai – tanulság pedig az volt, hogy a normandiai partraszálláshoz hasonlóan kockázatos katonai vállalkozás esetében helyes, ha arról az első bejelentést átengedik a másik félnek. Ha ugyanis a vállalkozás kudarcra végződik (a németek tengerbe szorították volna a partra szállt szövetséges erőket), akkor úgy lehet tenni, mintha semmi nem történt volna, mintha az egész „mesét” az ellenség találta volna ki, propagandisztikus célokból.

Volt még egy másik emlékezetes élményem is rádiófigyelős koromból – ez már azonban „szolgálaton és házon kívül” történt meg velem.

1944. október 15. Gyönyörű napsütéses őszi vasárnap. Szabadnapos lévén, almaszüreten vettem részt ismerősöknél, Szentendrén. Ott hallottuk a rádióban a kormányzói proklamációt a fegyverletételről. Azonnal visszaindultunk és a Margit hídhöz érkezve, az ottani HÉV-végállomásról, délután négy óra tájban betelefonáltam az MTI-be, nincs-e esetleg szükség arra, hogy bemenjek dolgozni? A telefonos hölgy a legnagyobb megdöbbenésemre így kiáltott rám: „Tegye le azonnal! Éppen most szállnak meg bennünket a németek!”

Letettem. És öt nap múlva arról is le kellett tennem, hogy – hosszú ideig – átléphetsem a Sándor utcai épület kapuját, amely előtt különben október 16-án egy Tigris harcokci lövegtornya meredt fenyegetően a járókelőkre. Október 20-án többedmagammal megkaptam a SAS-behívót, az MTI senkit nem mentett fel, s számomra a négy hónapos aktív katonai szolgálat után következett a négy és fél éves szovjet hadifogság. Onnan hazatérve pedig egészen más Magyarországra, egészen más MTI-be kerültem...

Visszatérésem a hírszolgálati irodához annyiban problémamentes volt, hogy jogszabály írta elő: akit valamely munkahelyről tényleges katonai szolgálatra hívtak be,

azt a hadseregből (az én esetemben a hadifogságból) történt elbocsátása után vissza kell oda venni. A megkövetelt politikai igazolást pedig a már említett Kerek Ernő kollégámtól kaptam meg. Az MTI vállalati jogásza és a személyzeti főnök azonban ennek ellenére cseppet sem lelkesedett azért, hogy egy „horthysta tábornok fia” lépje át a Sándor utcai kaput, s keresetlen szavakkal a tudomásomra hozták, hogy rövidesen úgysí túladnak rajtam.

Hogy mégsem így történt (legalább akkor még nem), azt – bármilyen hihetetlenül hangozzék is – közvetve az 1949 őszén lezajlott Rajk-pernek köszönhetem. Néhány hetes rádiófigyelős szolgálat után ugyanis átkerültem a külpolitikai szerkesztőségbe, onnan pedig a Rajk-per „utóregzésként” több, nyugati nyelveket kitűnően tudó munkatársat bocsátottak el, s így (lévén, hogy nem oroszról „jeleskedtem”, hanem a három nyugati nyelvből), „felértékelődött” a jelenlétem a szerkesztőségben.

Az új munkám nagyon is kedvemre volt. Gyorsan hozzászoktam a méteres Hellszalagokhoz (távírdákban láthattunk azelőtt ilyeneket), amelyeken egy-egy hosszabb mondat métereket tett ki, s az embernek ugyancsak forgatnia kellett a nyakát, amíg a ponthoz érkezett. Jó gyakorlatot jelentett a mennyiségi követelmény (a nyolc óra munkaidő alatt 20–25 oldalt is lefordítottunk olykor), s ösztönzőleg hatott a rendszeres munkaverseny, havonkénti értékeléssel, amelyet egy turnusvezető-szerkesztő végzett. Az „eredményt” rendszeresen kifüggesztették a szerkesztőségi hirdetőtáblára, csakúgy, mint a kirívóbb hibákat is, az elkövetők nevének feltüntetésével.

Kiadásra abban az időben jóformán kizárólag szocialista forrásból (TASZSZ, Új-Kína, ADN, BTA, PAP, s természetesen az ATA) dolgoztunk, minden nyugati hírügynökséget vagy lapot bizalmasra (HT-re, a piros csíkos részére) dolgoztunk fel szó szerinti fordításban. Ezeket az anyagokat egy ezzel megbízott szerkesztő folyamatosan gyűjtötte (mi úgy mondtuk, hogy „aszalta”), az erre szolgáló dosszié fedelén látható „Ö”-betűről „Ödön”-nek nevezett tárolóban. Amikor azután már végkép elkerülhetetlen volt, hogy legalább pár soros hírt adjunk valamilyen fontos, a szocialista források által agyonhallgatott eseményről, az illető szerkesztő „kiizzadta” nyugati forrásból a hírt, s az – megfelelő felsőbb jóváhagyás után – végül is bekerült kiadásainkba.

Azoknak az éveknek szigorodó légkörét egyéb jelenségek is érzékeltették. Bevezették a blokkolást be- és kilépéskor. Reggelenként „Szabad Nép 5 perccel” kezdődött a szerkesztőségi munka. Nem egy indokolatlanul szigorú – és ma már nehezen megmagyarázható – fegyelmi határozat született az „éberség” jegyében. Azonnali hatállyal elbocsátottak például egy újságíró és egy gépirónót; mert este elfelejtettek elzárni egy rájuk bízott New York Times példányt. Egy másik esetben pedig ugyan csak azonnali hatállyal kitettek egy több nyelven beszélő, kitűnő kollégánót, mert egy többoldalas Joliot-Curie-nyilatkozat fordításában egyetlen súlyos hibát követett el. (Azt csak sejtettük, hogy elbocsátását káderpolitikai szempont is motiválta.)

Akadnak természetesen humoros dolgok is azokban a „nehéz” időkben. Például amikor egy fiatal gépirónó (1949-ben!) diktálásra Gestapo helyett „Gest apót” írt le, mondván, hogy „Bem apóról” már hallott. Vagy amikor azt olvashattuk egyik kiadásra készült hírünkben, hogy „kínai főföld” (Chinese Mainland) – felföld helyett. De azon is jót nevettünk, amikor azt olvastuk, hogy két repülőgép össze-

ütközött „Midair”-ben – ahelyett, hogy a levegőben (midair) ütköztettük volna össze őket.

Időközben képletesen „kínáivá” vedlettem – több mint egy éven át mindennap nekem kellett kiadásra lefordítanom az Új-Kína hírügynökségnek a koreai háborúval foglalkozó anyagait. Soha annyi ismerős orvost nem hívtam fel telefonon – olykor este tíz után is – mint akkor, hogy az amerikaiak által Koreában folytatott „baktériumháborúval” kapcsolatos orvosi kifejezéseket megtudakoljam tőlük.

Nem mindennapi „kioktatásban” volt részem 1950 nyarán, egy gallyatetői szakszervezeti üdültetés során. Egyik este ugyanis megszólított Drahos Lajos elvtárs, az MDP KB tagja, ismert politikus. Arra a kérdésére, hogy hol dolgozom és mi a munkám, a valóságnak megfelelően azt válaszoltam, hogy az MTI Külpolitikán napi nyolc órán keresztül angol, német és francia nyelvű szövegeket fordítok magyarra.

Mire ő: „És magát ezért még fizetik is?”

Azt hittem, földbe gyökeredzik a lábam és alig tudtam kinyögni: „Fizetni fizetnek érte – de miért kérdi Drahos elvtárs?”

Válasza legalább annyira meglepett, mint a kérdés maga:

„Azért, mert ha napi nyolc órán át idegen nyelvekről magyarra fordít, ezzel állandóan tökéletesíti nyelvtudását; s ez folyamatosan növeli munkájának az értékét.”

E cinikusnak tűnő megállapítás mögött megéreztem a megszívlelendő tanulságot is és azóta nem egyszer hivatkoztam erre a beszélgetésre fiatal kollégák előtt, hogy ráébrezzem őket: a lefordított anyagmennyiséggel egyenes arányban áll a magyar szöveg minőségi javulása. Gyakorlat teszi a mestert!

1954 októberétől 1956 december végéig – „káderpolitikai megfontolásokból” – az MTI nem tartott igényt a munkámra, s visszavételem után ismét minden vonatkozásban megváltozott szerkesztőségbe kerültem, szerencsére a jórészt ismert és megkedvelt egykori kollégák közé.

Az 1956 utáni első évek jellegéhez alighanem törvényszerűen hozzátartozott, hogy csak hosszas küzdelem árán sikerült elérnünk, hogy a szakma és a MÜOSZ „fordító-újságírónak” ismerjen el bennünket, s ne egyszerűen csak fordítónak. Olyan elképzelés is létezett akkor, hogy újságíró-igazolványunkban „fordító” megjelölés szerepeljen, s a MÜOSZ is mint ilyeneket tartsa nyilván a „hírügynökségi újságírókat”. A dolog végül kedvezően oldódott meg – nem lettünk „másodrendű” újságírók.

Fordító-újságírói – soha nem szégyeltem egyébként ezt az elnevezést, csak éppen nem voltam hajlandó pejoratív értelemben felfogni a jelentését –, majd 1964-től turnusvezető-szerkesztői és időnként végzett tudósítói munkám során további sok értékes tapasztalatot szereztem, és emlékezetes élményekben volt részem.

Helsinkiben például – az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet külügyminiszteri, majd csúcsszintű szakaszáról tudósítva – megtapasztaltam a gyors fordításnak, a tömör és szabatos fogalmazásnak, az anyagok idejében történő leadásának, a helyes minősítésnek a jelentőségét. Fel kellett figyelmem például arra, hogy ha a Finlandia palota folyosóján tanácskozás szünetében Kádár János és Nicolae Ceausescu néhány szót vált egymással, az még nem „csúcsszintű hivatalos román-magyar találkozó” – amint azt a román küldöttség szóvivője az MTI-nek átadott közleményben megpróbálta feltüntetni.

Még ma is csak mosolyogva tudok visszaemlékezni arra, ahogyan egy este „leráztam” a Népszabadságot.

Záráshoz készülődtünk, amikor a turnusvezetői kontrollgépen megpillantottam az AFP gyors hírért arról, hogy elhunyt Nasszer egyiptomi elnök. Sietve kiadtuk a gyors hírt, majd utána a több nyugati hírügynökség jelentéseiből összeállított nekrológot, s már a hírjegyzéket készültünk útjára indítani, amikor megszólalt mellettem a K-telefon. A Népszabadság főszerkesztő-helyettese arra kért, hogy tekintettel a késői időpontra, vonjam vissza a nekrológot, mert neki – érthető politikai okokból – hosszabb, melegebb méltatást kell írniuk, s ehhez már késő van. Majd másnap...

Mit tegyek? Köztudottan nem lelkesedtünk érte, ha más szerkesztőségek beleszólnak a munkánkba, viszont a Népszabadság az mégis csak Népszabadság. Közben így tépelődtem magamban, megpillantottam a nagyterem végében a felém közeledő Pullai Árpádot, aki akkor az MSZMP KB tájékoztatásért felelős titkára volt. (Éppen összevont párttaggyűlés fejeződött be az MTI épületében.) Hirtelen elhatározással így szóltam a vonalban várakozó főszerkesztő-helyettesnek: a kérdés eldöntése meghaladja a hatáskörömet, de itt áll mellettem Pullai elvtárs, átadom neki a kagylót, vele beszélje meg a dolgot. Mondanom sem kell, a Népszabadság túlórázott, és megírta a meleg hangú nekrológot.

Több mint negyven esztendő alatt nagyon megszerettem a hírügynökségi munkát, ezt a sajátos műfajt, és vele együtt – az időnként engem ért kellemetlen meglepetések ellenére – a Magyar Távirati Irodát is. Amikor most megkísérlem megvonni az MTI-nél eltöltött, politikai fordulatokban és történelmi eseményekben ugyancsak bővelkedő évtizedek mérlegét, a teljesség igénye nélkül a következő tapasztalatokat vonhatom le a hírügynökségi munka vonatkozásában:

1. Ezt a munkát csakis teljes odaadással, e sajátos műfaj iránti szinte fanatikus lelkesedéssel és kellő alázattal lehet megközelítően is jól végezni. Akit – különben cseppet sem elítélendően – mindenekelőtt anyagi megfontolások vezérelnek, vagy aki gyakori nyilvános szereplésre, nevének megismertetésére törekszik, az nem feltétlenül az MTI-ből fog nyugdíjba menni.

2. Az MTI Külpolitikán dolgozó újságíró bizonyos vonatkozásban akkor is fordító marad (kiváló fordítónak kell lennie), ha újságírói képességei különben a nemrég elhunyt Walter Lippmannéival vetekszenek. A vele szemben támasztott követelmények közül meghatározó jelentősége van a nyelvtudásnak – minél több idegen nyelv legalább középfokú, de lehetőleg felsőfokú ismeretének.

3. Ámbár a külpolitikai szerkesztőségben, egy adott napszakban az éppen szolgálatban levő turnusvezető-szerkesztő kezében összpontosul az irányítás, a hírek szelektálása és ezzel együtt a hírek folyamatos áramlásának mikéntje és üteme mégis elsősorban a vágón múlik, azt a beérkezett anyagokba elsőként bepillantó munkatárs jó vagy kevésbé jó munkája határozza meg. A vágás szinte percrekész tájékozottságot, széles nyelvtudást, gyors áttekintést és döntéshozatali képességet igényel. Ezért nem tartottam ésszerűtlennek, hogy valamikor a 60-as évek derekán egy (sajnos rövid) ideig magasan képzett, nagy gyakorlati tapasztalattal rendelkező szerkesztők, vagy idősebb munkatársak végezték a vágást.

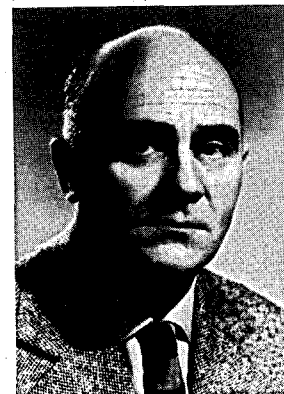
4. Vágó és turnusvezető-szerkesztő egyaránt nehéz feladat előtt áll, amikor el kell döntenie, hogy a folyamatosan beáramló igen nagy számú információból melyik bír hírértékkel. Nem könnyű megvonni a határt érdekes és érdektelen, fontos és lényegtelen között, ráadásul az információ forrásai, a hírügynökségek sem egységesek ezekben a kritériumokban a tekintetében. Az általuk hozzánk eljuttatott hírek, információk pedig tartalmukat, vagy a bennük szereplő tárgyi adatokat tekintve a legritkábban ellenőrizhetők. Míg a múltban évtizedeken át elsősorban politikai megítélés kérdése volt, hogy milyen hír vagy kommentár kerülhet kiadásainkba, addig szerintem napjainkban, a sajtószabadság körülményei között, az úgynevezett „kézivezérítés” időszakának elmúltával, a fontosság, a fogyasztók (feltételezett) felvevőképessége, és végül de nem utolsósorban a jó ízlés kell hogy a mérce legyen.

5. Bár az információ továbbadásának felső határa a „csillagos ég”, mégis ez a lehetőség egyúttal felelősség is. Felelősség azért, hogy a „fogyasztó” (jelen esetben az állampolgár) a lehető legprecízebb tájékoztatást kapja, amely hozzásegítheti őt ahhoz, hogy bővíljenek ismeretei, mélyüljön kulturáltsága, finomodjék ízlése, s mindezzel együtt a lehetőség határai közt kíváncsisága is kielégítést nyerjen.

6. Nem közömbös végül, hogy ez az információ-továbbadás – a mi esetünkben idegen nyelvekről magyarra lefordított hírek, kommentárok és cikkek továbbadása – milyen magyarsággal, milyen stílusban történik. Közhelynek számít az a megállapítás, hogy az idegen nyelvekről történő fordítás – különösen, ha annak minél rövidebb idő alatt kell elkészülnie – óhatatlanul rontja a magyar nyelvet, szinte antagónisztikus ellentétben áll a szép magyar stílussal. Emellett a gyorsan végzett fordítás közben erős a kísértés a lehető legtöbb idegen szó átvételére, már amennyiben a magyar nyelv csak egy kicsit is befogadta azokat.

Szép számmal fellelhetők azonban anyagainkban olyan magyartalanságok, alkalmanként erőltetett minősítések, amelyek nem törvényszerűen következnek az idegen nyelvű alapanyagból. Ha olyan lapból idézünk, amely a szívünknek kedveset ír, akkor ez a lap feltétlenül „a legolvasottabb”, „nagy példányszámú”, „legismertebb” stb. jelzőt kapja sztereotípiaként. A nekünk nem tetsző dolgot író sajtóorgánumot sem kell feltétlenül „reakciónak”, „ókonzervatívnek”, netán „intoleránsnak” minősítenünk – rábízhatjuk ezt az elbírálást az információ címzettjére is.

A NAGY BUKÁS

Írta: Barcs Sándor

Barcs Sándor 1912-ben született. Első írásai a 20-as évek végén jelentek meg. 1945 előtt a Nemzeti Sport, illetve Az Újság munkatársa volt. 1944-ben a Gestapo letartóztatta. Szerkesztője lett az 1945-ben indult Szabadság című napilapnak, majd 1948-ban elnöke a rádióknak, közben felelős szerkesztője az MTI-nek. 1950-től 1980-ig a Magyar Távirati Iroda vezérigazgatója volt. Hosszú éveken keresztül működött az Elnöki Tanács tagjaként, 1965–1974 között a MÚOSZ elnöki tisztségét is betöltötte. Jeleskedett a nemzetközi sportdiplomáciában, számos sporttárgyú könyve is megjelent. Hosszú ideig elnöke volt az Interparlamentáris Unió magyar csoportjának.

Ez évben van (az utókor számára: 1996-ot írunk) 51 éve, hogy a Főherceg Sándor utca egyik házának igencsak romos udvarán Ortutay Gyula, akkor még csak a Rádió munkatársa, egy törmelékdomb tetejéről odaszólt nekem: „Te pedig az MTI-t fogod csinálni!” Akkor éppen a Szabadságot „csináltam” a Körút és a Népszínház utca sarkán, egy számomra régebben nem túl rokonszenves lap szerkesztőségében, amelyet egy Uszta Gyula nevű partizán (később altábornagyként miniszterhelyettes is lett) fegyveres kíséretében foglalhattam el minden véráldozat nélkül... „Olyan vállalatot csinálunk, hogy mindenki csodájára fog járni! Számítunk rád!” – mondta Ortutay, akinek sehogysem állt a kezében a csákány.

Iroda egy grafomániás újságírónak, aki vasárnapi első oldalas vezércikkeltől és hétköznapi „belső” eszmefuttatástól kezdve írt glosszát, kroit a sportrovatnak, színi-, film- és könyvkritikát, s ha kellett, riportorozatot (például a bécsi döntés folytán visszakerült Észak-Erdélyről)? Én üljek be egy irodába?

„Ki gondolta volna, hogy legjobb esetben híreket fogsz fogalmazgatni? – szölt oda Ortutay. – Nem hiszel benne, hogy rövidesen lesz elég napi- és hetilap, meg folyóirat is? Csak idő kérdése és megindul szíved szerelme, a József Attila-féle Szép Szó is! Kényed-kedved szerint kiélheted grafomániádat!” És egy fél év múlva már MTI-s voltam.

Az MTI-t „meg kellett csinálni”, meg a magyar sportot is talpra kellett állítani (tagja lettem a Legfelső Ötös Sporttanácsnak), meg az MLSZ-t is, no meg örülni szerettem volna most már annak is, hogy külföldi barátaim túléltek a viláégést, őket is meg kellett keresni (egyelőre levélben). Az első ilyen levél Stanley Rous játékvezetőnek ment Angliába, akivel 1933-ban barátkoztunk össze egy magyar–olasz mérkőzésen, és akivel azután is több interjút készítettem (diák voltam, ebből tartottam el magamat).

Budán, a Vadaskerti úton van (volt) egy telek, házzal, mögötte teniszpályák, lent gondnoki lakás. A bejárati kapu fölött nagy félkörívben sokáig ez a felirat volt olva-

ható: „A Magyar Távirati Iroda és társvállalatai üdülője”. Ez a telek a völgyben van, én a hegyen laktam, de gyakran jártam erre, mert kóhajtásnyira volt a villamosmegálló. De mi az, hogy az MTI „társvállalatai”?

Fehér Dezsőtől, Ady főszerkesztőjétől és barátjától még Váradon megtanultam, hogy a riportot is „meg kell csinálni”, ami annyit jelent, hogy bele kell menni a legapróbb részletekbe is, még a szakkifejezéseket is meg kell tanulni, ha ilyenek vannak, és csak ha már minden összeállt, akkor lehet leülni és megírni. Magamnak természetesen megcsináltam a távirati irodák „riportját” is: Típusokat találtam. Havas úr, magyar származása ellenére is, számíthatott a francia kormány támogatására és hirdetési monopóliumot kapott, hogy hírügynökségét el tudja tartani. Amerikában lapok álltak össze, szövetkezetekbe tömörülve és így tartottak fenn maguknak hírügynökséget. Később Dél- és Közép-Amerikában találkoztam olyan törpe „ügynökségekkel”, amelyek – akár csak mi, a háború után – különböző rádiók hírszolgálatából nyerték értesüléseiket és továbbították azokat – nem túl sok pénzért – a helyi lapoknak.

Nos, az MTI megalakulásának pillanatától kezdve részben kapott állami monopóliumokat, részben szerzett és „gründolt” magának vállalatokat. Csupán emlékezetemre vagyok utalva, nem vállalom felelősséget a teljességért, én a következő vállalatokról tudok: Magyar Hírdető Iroda, Magyar Filmiroda (ők készítették a heti filmhíradót, amelyet a moziknak kötelező volt vetíteni), Magyar Országos Tudósító (bíróági és rendőrségi hírekkel), fővárosi Pontos Idő Szolgálat: két légy egy csapásra, hirdetőoszlop plakátok számára s a tetején óra. Telefonhírmondó, a rádió őse: két kagyló a falon (berreg, ha indul az adás) és a hírszolgálaton kívül a mai rádió műsorához hasonló programot közvetít, pénzügyi háttérnek a Magyar Nemzeti Gazdasági Bank, az MTI megkapja a rádiózás koncesszióját is (Magyar Rádió!), nyomdái vannak a fővárosban és vidéken és most tessék figyelni: Művégtaggyár! Karotinüzem!

Mindezt én komolyan vettem. 1945-től kezdve mindenki rálegyintett. És elgondolkodtam rajta. Miért baj az, ha egy távirati iroda mögött ilyen háttér van?

1945-ben az „MTI és Társvállalatai Rt.” átalakult Magyar Központi Híradó Rt.-vé. Részvénytulajdonos a négy párt és a szaktanács. A vezetésben csupa haver: Schöpflin Gyuszi a rádiónál, én az MTI-nél, újonnan alakul egy könyvkiadónk, vezetője Rubletzky Géza, úgyszintén barát; Harkay Schiller Pál professzor is az, aki vezetője a Közvélemény-kutató Intézetnek (Rákosi utálja, mert az 1947-es választások eredményét előre vetíti és nem Rákosinak lesz igaza) és haver a „hanglemezkirály”, Kelen Péter Pál is, aki a Magyar Központi Híradó főtítkára lesz. Igaz, csupa olyan emberről van szó, aki a maga szakmájában már letett valamit az asztalra, nem is keveset. De mint jelenség tagadhatatlan a rokonvonás a Kozma-féle vállalat és a „demokratikus” Magyar Központi Híradó között...

1950-ben kettévált a rádió és az MTI. Én lettem az MTI vezérigazgatója. Pártonkívüliként. Ez magával hozta, hogy helyettesem, a főszerkesztő kemény kommunista legyen. A legelső Kenyeres Júlia volt, akit háta mögött „vörös apácának” neveztek, de akit a végén mégis nagyon megsajnáltam. Ez a tetőtől talpig moszkovita, aki csak „a” pártban tudott gondolkodni, 1956-ban olyan helyzetbe került, hogy egyetlen katonatiszt fia elkezdett „hőzőngeni”, és teljesen az „ellenforradalom” oldalára állt.

Azért később az még kitelik tőle, hogy két barátnőjével (az egyik a sógornője) feljelentsen engem 56-os „ellenforradalmi tevékenység” miatt. Ebből fegyelmi lesz, amit megúszok. Valaki ugyanis mellém áll. Valaki, akit akkor vettem oda az MTI-hez személyzetisnek, amikor férje még Rákosi börtönében ült. Az illetőt Kádár Jánosnének hívták.

Az igazsághoz pedig odatartozik, hogy a vezérigazgatói szobához egy ajtóval csatlakozó tanácsterem volt akkor a nyugati újságírók „főhadiszállása”. De nem hogy tőlem ők kaptak volna „kéminformációkat”, hanem éppen fordítva, ők jártak kint a városban, ők tájékoztattak engem. Azért 1964-ben az ami kollégák meghívtak Washingtonba és megkaptam – ahogy ők mondták – a „red carpetet”. Hivatalosan az AP vendége voltam.

Egyébként rengeteget utaztam. 1947-től, mint alelnök gondoztam a labdarúgó-szövetség nemzetközi ügyeit, 1950-től pedig – az „aranycsapat” idején – mint az MLSZ elnöke kísértem a csapatot. Én voltam a világon az egyetlen szövetségi elnök, aki egyszerre töltötte be ezt a posztot és volt aktív játékos. Emlékszem, amikor a 6-3-as meccsre utaztunk (vonattal), Párizsban megálltunk és edzőmeccset játszottunk a Renault-gyár csapata ellen. Én is a fiúkkal együtt edzettem és játszottam is. Másnap reggelinél Öcsi egy halom újságot tesz elé. Tele vannak a lapok az én fényképemmel. Öcsi megjegyzi: fuccs lett a francia elnöknek! 1962-ben beválasztanak az Európai Labdarúgó Unió (UEFA) végrehajtó bizottságába, ahol 1966-ban már alelnök vagyok, 1971-ben pedig elnök, és úgy a világszövetség (FIFA) alelnöke, hogy ott Európát képviselem. Ha kedden reggel el kell repülnöm Buenos Airesbe, és csütörtök este ismét Budapesten kell lennem, az ilyen rövid külföldi tartózkodást is felhasználom arra, hogy röpké látogatást tegyek a helyi hírügynökségnél, kérdezzek és tanuljak. És mindezt a nemzetközi labdarúgó-szervezetek finanszírozzák, egyetlen forintot sem kell rám költeni.

Ez az egész írás nagyon személyes jellegű, nem lóg tehát ki a sorból, ha felhozok egy velem született, tehát örökölt adottságot, a kapcsolatteremtő képességet. Ehhez hozzájárult, hogy angolul és németül „tárgyalóképes” voltam, de elbeszélgettem franciául, románul és az MTI-s Marton László jóvoltából és segítségével spanyolul is. El kell mondanom, hogy rajongok a költészetért, s ha egy vers tetszik nekem, akkor többször elolvasom. És a szó szoros értelmében rám ragad. Szegény József Attila, akinek csaknem minden versét ma is kívülről tudom, le is „vizsgáztatott”, s utána barátjává fogadott.

És angol társaságban szívesen idéztem Percy Shelleyt, Thomas Eliotot, vagy Shakespeare-t, Samuel Coleridge A vén tengerészét, másutt Villont vagy Rilket. Persze nem focitársaságban... Az IPU végrehajtóbizottságában viszont bőven volt szükségem idézetekre.

Külföldi útjaink arra is jók voltak, hogy lépést tartsunk a technikai fejlődéssel. És itt kötelességemnek érzem, hogy adózzak Borbély György emlékének. Fanatikusa volt szakmájának. A Pix rendszer bevezetésével és a Pix gépek építésével jelentős postai-kábelköltséget takarítottunk meg. S ha nyugati szakemberek ellátogattak hozzánk, nem győztek csodálkozni technikai fejlettségünkön. Az osztrák távirati irodához – szöges ellentétben a monarchiabeli MTI-Corrbüro ellentéttel – testvéri viszony

fűzött, annyira, hogy Borbélyék belesegítettek az APA technikai dolgaiba, sűrűn utazva ki Bécsbe. Ez azonban már csak a hetvenes évek második felétől következett be. Addig Borbély személyét szinte testemmel kellett védenem, lévén, hogy Ludovika Akadémiát végzett „horthysta tiszt” volt. Nyugdíjazásom előtt is csak úgy sikerült elérnem, hogy Állami Díjat kapjon, hogy azt egy MTI műszaki kollektíván belül, azzal együtt kapta meg. Kétségtelen: társai is megérdemelték!

A külföldi utak még megerősítettek valamiben: mi otthon mindenben pazarlóan túl vagyunk méretezve. És mind pregnansabban ott motoszkált fejemben a Kozma-féle gyakorlat: kellene nekünk is valamilyen gazdasági háttér. Tudtam, ez a szocialista rendszerben utópia. És vajon mi lehetne ez a háttér? Férőhely bőven van, hiszen véleményünkre nem sokat adva Budán akkora székházat építettek az MTI-nek, hogy mi csak úgy „lötyögtünk” benne, mint én gyerekkoromban apám zakójában. De talán egyszer majd akad alkalom, hogy ezt a „holtteret” hasznosítsuk.

Fotóügyekkel nem foglalkoztunk, a mi rangunkban levő külföldi távirati irodák viszont igen. És hogyan? Külsősök dolgoztak nekik; rendszeresen hozták a képeket a szerkesztőnek, aki válogatott és vett vagy nem vett. Ha vett, azonnal fizetett. Mi lenne, ha mi is foglalkozni kezdenénk a fotóval?

Így került át a Magyar Fotó Állami Vállalat az MTI-hez, könyvátírással, szocialista módon, túlméretezve. Volt politikai, gazdasági, kulturális rovat, főszerkesztő, főszerkesztő-helyettes, voltak rovatvezetők és rovatvezető-helyettesek. Bár mindez eltért a külföldi példától, a gazdasági tevékenység szépen fejlődött.

Aztán olyasmi következett be, amire a hatvanas évek elején még nem számítottam: megindult az országban a reformmozgalom. A taktikát át kellett gondolni. Van a párt, amelyik nem győzi dicsérni a fotót. A jelentések minden kongresszus vagy egyéb csinnadratta után külön említették, elismeréssel. Persze a gazdasági kérdések nem tartoznak a szerkesztőség illetékességébe. A pártban ezek nem számítottak, de volt egy Tájékoztatási Hivatal, amely valamiféle felügyeleti jogot gyakorolt felettünk, onnan vettem tehát a gazdasági vezérigazgató-helyettest. Felvégi Lajos minden kiskaput ismert az állami költségvetésben, Horvát Tamás pedig, ez a kiváló gazdasági képességekkel megáldott fotóigazgató pontosan értette, mit szeretnék elérni a fotóval. Így következett be azután, hogy az MTI – mint intézmény, tehát nem mint termelő vállalat – nyereségrészesedést fizethetett minden dolgozójának (kivéve nekem).

Kicsit gyors lett az iram, már mint a reformmozgalom terjedéséhez és erősödéséhez viszonyítva. A pártban szagot kaptak. Egy távoli posztjáról hazatért külföldi tudósítónk lett az MTI párttitkára, őt használták fel. Bírálni kezdett. Az volt a főbűnöm, hogy seftelni kezdtem, és a gazdasági eredményeket a politika elé helyeztem, továbbá, hogy a gazdasági vezetők preferált helyzetben vannak a szerkesztőkkel szemben. Pártvizsgálat, a reformisták egy emberként kiállnak mellettem. Az ügyet lezárják, nem ítélnék el.

Egy szomorú következménye azonban volt, a vizsgálatnak. A hajsza második számú üldözöttje, Horvát Tamás, aki „jobbkezem” volt és akire ma is hálával gondolok, infarktust kapott és belehalt. Nélküle már sokkal nehezebben ment, de azért ment...

Sokat köszönhetek a sportnak. Szerény erőmhez képest segítettem, ahol lehetett. Egy időben a válogatott asztalitenisz-csapat MTI-alkalmazottakból állt (Sólyom Ilonka, Mezei Erzs, Anderlik Éva), nekünk Budapest I. osztályú futballcsapatunk volt (Antenna), s abban két NB I-es játékosunk is focizott: Hoffer József (a későbbi sportrovat vezetője) és egy műszaki dolgozónk, Bors Mihály. Véletlenül én voltam a csapatkapitány és ezenkívül elég sok gólt is rúgtam. Ma már csak nagyon szomorú alkalmakkor találkozunk – például kapusunk, Kovács László temetésén -, de úgy is összejövünk, mint testvérek. És ilyenkor mindenki mesél és nagyokat nevetünk és pohárral kezünkben emlékezünk meg kollegánkról és intézőnkről, Rozmann Gyula bácsiról, aki elfordult, mert sírva fakadt, ha egy nagy győzelem után az öltözőben valamennyien rázendítettünk a dalra: „Ilyen intéző kell nekünk, ilyen intéző pompás – Kinek a feje éjjel-nappal világító lámpás.” Ja, és Hoffer Jóska! Ő lett Magyarországon minden idők legsikeresebb országos ifjúsági szövetségi kapitánya. Ugyanolyan focifanatikus mint én. Albert Flóriánt már kölyök korában felfedezte. Nekem is meg kellett néznom. Érettségi után pedig odavettem az MTI-be gyakornoknak. Nemcsak, hogy szem előtt legyen, hanem mért nyelvkészséggel is rendelkezett (német, szerb) és később kiderült, hogy a szakmát is elsajátítja. Ő nem akart maradni...

Ki hitte volna, hogy tizenhat évvel nyugdíjba vonulásom után (akkor 35 évi MTI-munka volt a hátam mögött) még egyszer „műfaji” problémám lesz az MTI-vel. Arra kértek fel, hogy az MTI történetéről szóló és nemsokára megjelenő könyvbe írjak valamit. Igen, de mit? Ahhoz, hogy tanulmányt írjak, egy fia adat sem áll rendelkezésemre. Lektűr legyen? Az nem illik. Hát ez lett. De nem csak úgy magától. Belesegített ebbe a Tudósító is, Pásztor János barátom szerkesztésében. Olvasom benne az adósságot elengedő kormánydöntés kapcsán olyan gazdálkodási formát kell meghatározni, amelyben az intézmény a feladatellátáshoz legcélszerűbb módszereket alkalmazhatja...

Nos, én ezzel próbálkoztam. Nem éppen barátságos és segítőkész környezetben, de reformista közgazdászok rokonszenvétől kísérvé. Álmaim álma egy sokágú, gazdag külföldi kapcsolatokkal izmosított reklámügynökség volt, amely majd oly szídlárdan áll a lábán, hogy fölöslegessé teszi a kicsinyes költségvetési alkudozásokat. Csak egy valamit hagytam figyelmen kívül: hogy az óra ketyeg, az idő lejár és a mű ott áll félig készen, helyenként csak az alapok lerakva... S a bíró lefújta. 1980-at írtunk. Utódaim már teljesen érzéketlenek voltak egy, valljuk be, akkor le is nézett vállalkozással szemben. Számomra az egészből egy nagy bukás lett. Pedig... Ugye milyen jól jönne most ez a kőkemény gazdasági bázis?! Ugye milyen jó lenne, ha nem kellene ismét elővenni a koldusbotot és a kegyelemkenyerét?! Urak lennének...

S ha valamit tanácsolhatok Nektek, maiaknak: vitéz leveldi Kozma Miklós neve hallatán ne csak legyintsetek egyet. Tanuljatok is tőle!

VISSZAEMLÉKEZÉS HELYETT

Írta: Csorna Béláról – P. S.

Csorna Béla 1917-ben született. Külső munkatársként 1935-ben került kapcsolatba a sajtóval, 1945-től egy fél évtizeden keresztül a Világosság rovatvezetője, utána dolgozik a Szabad Szájnál, a Magyar Fotónál, mígnem 1957-ben az MTI Fotó szerkesztőjeként kerül a hírügynökség munkatársi gárdájába. 1963–1975 között műtációs szerkesztő az MTI-ben, 1977-es nyugdíjazása óta is állandó külső munkatársa a Tudósítónak. MŰOSZ-aranytollas.

Hovatovább két évtizede, hogy „Csorna Béla hírlapíró”, ahogy becézni szoktuk, búcsút vett mindennapos munkahelyeként az MTI-től, és derűjét átköltöztette abba a közegbe, amelyet „időnként eléggé ingadozó” egészség és munkaképesség jellemez. Felkérésünkre írt válaszleveléből megértettük, hogy immár nehezebbre esik visszaemlékezéseit írásba foglalni.

Az annak idején rendkívül népszerűvé vált „Suli Juli” figurájának kiötlője, a Sajtóanekdota-gyűjtemény szerzője, az Érdekes című hajdani színes MTI-kiadvány törzsmunkatársa talán nem hagyott monumentális írásműveket, hiszen az MTI-ben szerkesztő volt, de humorba göngyölt életbölcssége, ironiával átszőtt mentalitása, képekben tobzódó szellemessége mindannyiunkat lenyűgözött és optimizmusra hangolt.

Egy téli nyugdíjas-találkozóról írt beszámolójában 1988-ban jelezte, hogy az összejöveteli beszélgetésekben az egészségi problémákat háttérbe szorították a közgazdasági gondok. Nos, a problémák, a gondok e két csoportjának egyensúlya már helyreállt, és megértjük Csorna Béla válaszát, amelyben egyébként az MTI története kiegészítéseként javasolja egy katalógus összeállítását arról a könyvtárnyi írásműről, amit az MTI-sek könyv alakban publikáltak munkájuk melléktermékeként.

A „hírlapíró” négy évtizede elkötelezte magát az előző nemzedékeket és a pályakezdőket is magában foglaló nagy család, az MTI mellett, amelyben – mint írta – minden más családhoz hasonlóan „időnként összekoccantunk, és nyilván utódaink is ugyanezt teszik”. Álljon itt néhány példa Cs.B. anekdotagyűjteményéből arra, hogyan, milyen szemüveggel kell ezeket a „hírügynökségi koccanásokat” nézni.

Észfék

Bajnok Zsolt akkoriban az Érdekes című kiadványunkat is szerkesztette. Szigorúan lerövidítette, „meghúzta” a bőbeszédűre sikerült anyagokat, – a szerzők szerint természetesen rossz arányérzékkel. Berdéné, a kiadvány szorgalmas munkatársa átadott egy cikket Bajnoknak. A szerkesztő jónak találta a bányászok által föllelt, milliónyi éve megkövült ősmadármaradványról szóló anyagot, ezt rögtön meg is mondta Berdénének, de hozzátette:

– Csak azt nem értem, miért az a címe, hogy „Vészfék”. Mire a szerző (közismert finom mosolyával):

– Vészfék. Meghúzni tilos!

Pikáns

A fotóriporter letette a képszerkesztő asztalára legújabb művét. A riport tejüzemben készült. Talán a legszebb kockáján egy overállos munkásnő a tartályvagonba eresztette az öntözőcsőhöz hasonló szerkentyűvel a tejet.

A fotós elszörnyedve látta, hogy a szerkesztői ceruza nem jegyzi be a szép kocka számát a kinagyítandók közé. Szinte kérdőjellel görbedt a csodálkozástól, a szerkesztő magyarázatként a felvétel egy pontjára bökött ceruzájával.

A tartályon felirat: „Óvatosan tolatni!” S a felirat éppen ott végződött, ahol a kápen a kocsí lépcsőjén álló menyecske domborúbbik fele volt látható...

Bólints, Karcsi!

Szutor Károly e történet idején a dokumentációban fejtette ki áldásos tevékenységét. Napi munkája mellett nagy figyelmet fordított kondíciója megőrzésére is. Naponta felkocogott a Gellérthegyre, s étrendjébe folyamatosan beiktatta a kemény tojást. Az is sportgyakorlataihoz tartozott, hogy a tízóráira szolgáló kemény tojást sajátos módon törte fel: magasba hajította a tojást, s amikor az visszahullott, belefejtelt. (Ehhez jól értett focista korából.)

Egy alkalommal aztán Pánczél Lajos a keményre főtt tojást nyerssel cserélte fel Szutor Karcsi távollétében. Karcsi pedig visszatért támaszpontjára és következett a mindennapos produkció. A tojás nagyot koppant a fején, s a következő pillanatban a nagy fejelőt tetőtől talpig végigfolyta a sárgásfehér lé...

Dupla pech

Az egyik, déli végeken működő szerkesztőségünk munkatársnője egy alkalommal önhibáján kívül csúnyán lemaradt az aznapi fontos eseményről. Meg lévén győződve arról, hogy a lemaradást nem a hanyagsága, hanem a balszerencse okozta, mentegőzésül imigyen akart telexezni az illetékes szerkesztőnek, Kiss Jánosnak:

„Elnézést kérek. Óriási pechem van!”

Csak hogy a telex pajzán ördöge az utolsó előtti szóban „h” helyett „k” betűt ütött.

A gép körül állók dőltek a nevetéstől, az illetékes főnöknek, Kiss János szerkesztőnek azonban a legendás szipkája sem rezdült; a hűvös távolságtartás mestere így telexezett vissza:

– Igen, erről már hallottam. De miért tartozik ez rám?

„Nyár a télben” címmel közölte tíz évvel ezelőtt az MTI házi lapja Csorna Béla elmaradhatatlan beszámolóját nyugdíjasaink decemberi összejöveteléről. Záróbekezdésében ez állt:

„A Mikulás-csomagban senki nem kapott virgácsot, tehát nem kétséges, hogy valamennyi nyugdíjasunk jól viselkedett 1986-ban. Az pedig, hogy mindannyian ugyan-

azt kapták, csak a maximálisan jó magaviseletre vezethető vissza, nem pedig valamiféle elítélendő egyenlősire...”

Csorna Bélát olykor láttuk vitatkozni, de soha senki nem látta haragudni, vagy méltatlankodni, ő soha nem „koccant”. És igyekezett egyenlő maradni mindenkivel, aki tisztességgel munkálkodott a nagy szürke székházban. És ha egyszer mégis leszeje visszaemlékezései megírásához egy másik MTI-kötetbe, az akkori Mikulás-csomagban ott lesz egy „pozitív virgács”...

PILLANTÁS A PÁLYÁRA

Írta: Dr. Dobsa János

Dobsa János 1922-ben született és tizennyolc évesen, 1940. június 26-án került a Magyar Távirati Irodához. Ötvenkét év alatt végigjárta az MTI csaknem minden részlegét: 1940 és 1947 között a külpolitikán, 1947-től 1952-ig a belpolitikai szerkesztőségben, majd 1958-ig a Rádiófigyelőben, 1958 és 1960 között ismét a külpolitikán dolgozott, 1960 és 1966 között Bonnban volt tudósító, 1967-től 1970-ig az MTI kétnyelvű lapjának, a Daily News – Neueste Nachrichtennek főszerkesztője, 1970 és 1976 között párizsi tudósító, majd 1981-ig ismét a Daily News – Neueste Nachrichtennek főszerkesztője, 1981–1985 között párizsi tudósító, 1985-től 1987-ig a Külpolitikai Főszerkesztőség Panoráma rovatának vezetője, 1987-től nyugdíjazásáig, 1992-ig a Daily News – Neueste Nachrichten főszerkesztője.

1940 júniusában, amikor a MTI Szerkesztőségébe újságíró-gyakornokként felvettek, a távirati iroda munkájának középpontjában a külföldi hírügynökségek és a saját külföldi tudósítók jelentéseinek a sajtóhoz való továbbítása állt. A háború alatt a következő hírügynökségek anyagait vettük (az úgynevezett Hell-adások rendszerével): Reuter, DNB (Deutsches Nachrichten-Büro), Stefani (az olasz hírügynökség), TASZSZ. Ezenkívül néhány kisebb távirati iroda morzeadással továbbított híreit a postának az MTI épületében működő részlege vette és juttatta el a Szerkesztőséghez.

A belföldi hírek nagy részét a Rádió-MTI Rt. keretében, de az MTI-től különállóan működő Magyar Országos Tudósító (MOT) szállította a sajtónak. Az MTI Szerkesztőségében dolgozó, három-négy főből álló belpolitikai csoport feladata a parlamenti ülésekről való tömör, tárgyilagos tudósítás volt, amit kizárólag a vidéki lapok számára készítettek, a budapesti lapok ugyanis saját tudósítóik jelentéseit közölték, a parlamenti „gyorsíróda” pedig az MTI-től teljesen függetlenül működött, mint az Országgyűlés saját intézménye. A belpolitikai csoport munkatársai ezenkívül országos jelentőségű nagy eseményekről (a kormányzóval kapcsolatos fejlemények, miniszterelnöki beszédek stb.) készítettek tudósítást. A kormányzósági irodának közvetlen vonala volt az MTI-hez, ezen gyakran diktáltak le különböző közleményeket.

Egy további részleg volt az úgynevezett Külföldi Különítmény, melyet kükünek becéztünk, ez adott hírt a fontosabb belpolitikai eseményekről – német és francia nyelven – a külföldi távirati irodák számára, a posta által közvetített táviratként, tehát rövid, tömör tudósítások voltak ezek. Közvetlenül a háború előtt hozták létre a Rádiófigyelőt, amelynek munkatársai első-

sorban a BBC és a moszkvai rádió magyar és idegen nyelvű, köztük például román nyelvű adásait figyelték.

Akkoriban nem volt külön bel- és külpolitikai kiadás, a napi kiadások túlnyomó részét a külföldi hírek tették ki, a vidék számára készült parlamenti tudósítások ebbe nem kerültek be. Volt továbbá egy szűk kör számára készült bizalmas kiadás, az úgynevezett HT (Házi Tájékoztató).

A háború elején még elég liberális volt a külföldi hírek kezelése, később azonban egyre jobban szigorították a szelekciót. TASZSZ-jelentést egyáltalán nem közöltünk, a Reuter jelentéseiből is inkább csak a német érzékenységet nem sértő, rövid tényjelentéseket. A Rádiófigyelő anyagai természetesen egy külön bizalmas kiadványba kerültek.

Külföldi tudósítónk 1940-ben, a francia összeomlás után már csak Berlinben, Rómában, Londonban, Bukarestben, Belgrádban (később Szófiába költözött át a belgrádi tudósító) volt. 1941-ben, az angol hadüzenet után londoni tudósítónk megszaktotta munkáját s nem tért haza. 1943-ban, amikor a Kállay-kormány diplomáciai tapogatózásba kezdett a szövetségesek felé, az MTI tudósítót küldött Zürichbe, Lisszabonba, Stockholmba, Isztambulba és Ankarába is azzal a kifejezett megbízatással, hogy igyekezzenek kapcsolatot teremteni a nyugati szövetségesek újságíróival, diplomatáival.

Az MTI vezetői, így Zimmer Ferenc főszerkesztő, a kormány lojális hívei voltak s igyekeztek távol tartani a szerkesztőségtől a nyilas befolyásolási törekvéseket. A negyvenes évek elején egy nyilas képviselő interpellált a parlamentben s követelte, hogy az MTI szerkesztőségéből azonnal távolítsanak el egy „zsidó, kommunista újságíró”, s túrhétlennek minősítette, hogy ilyen újságíró egyáltalán dolgozhat a félhivatalos hírügynökségnél. Az interpellációnak azonban nem lett foganatja, az illető (Kugel Ernő, aki hat nyelven beszélt, s a Rádiófigyelőben dolgozott) továbbra is az MTI-nél maradt egészen az 1944-es német bevonulásig.

1944. március 19-én egyébként Zimmer Ferenc, akit hajnalban értesítettek a németek bevonulásáról, azonnal a szerkesztőségbe sietett s – mint később az akkor inspekciós kollégától megtudtam – megsemmisítette az MTI berlini tudósítójának futárpostával küldött bizalmas jelentéseit. Szálasi hatalomátvétele után Zimmert a nyilasok internálták.

1944 októberében bevonultam katonának, s Németországban angol hadifogságba kerültem. 1945 novemberében tértem haza, előbb a külpolitikán folytattam a munkát, majd 1947 elején a négyfős parlamenti tudósítócsoporthoz helyeztek át. Akkor még – a korábbi évekhez hasonlóan – rövid, tárgyilagos tudósításokban számoltunk be a parlamenti ülésekről és a 47-es választási kampány idején is ilyen szellemben készítettünk tudósításokat a pártok fontosabb választási gyűléseiről.

A „fordulat évében” 1948-ban már megváltozott a helyzet. Leváltották a főszerkesztői tisztből a „jobboldali szocdemnek” tekintett Révész Mihályt, utóda Baló László, majd Kenyeres Júlia lett. A kisszámú parlamenti csoport helyett nagylétszámú belpolitikai szerkesztőséget hoztak létre, melynek feladata nemcsak az eseménytudósítás volt, hanem a nagyobb hangsúlyt „a szocializmus építését szolgáló információk” gyűjtésére helyezték. A tudósítói rovat mellett külön kulturális és gazdasági

(ipari és mezőgazdasági) rovatokat alakítottak ki, s külön részleg foglalkozott a vidéki tudósítók (később szerkesztőségek) irányításával. Amikor feloszlatták a parlamenti „gyorsírodát”, a gyorsírók egy része az MTI-hez került s az MTI látta el a korábbi „gyorsiroda” munkáját is.

1952 és 1958 között a Rádiófigyelőben dolgoztam, ahol akkor elsősorban a Szabad Európa és a BBC magyar nyelvű és a BBC angol nyelvű adásait figyeltük. '56 októberében, a forradalom napjaiban az MTI-ben is alakult forradalmi bizottság s a külpolitikai szerkesztőségben Köves Tibor és Korolovszky Lajos kezdeményezésére (Korolovszkyt később el is bocsátották emiatt) az első napokban külön összeállítást készítettek az orosz beavatkozást elítélő külföldi visszhangról, hogy ezzel segítsék a Nagy Imréhez közel álló csoportot a pártvezetésben.

Külföldi tudósítók egyébként csak gyér számmal voltak a háború után. Bécsben egy ideig működött MTI-iroda Markovits László és Veder László (volt berlini MTI-tudósító) vezetésével, de azt bezárták, miután Markovitsot a szovjetek letartóztatták és nyolc éven át egy szibériai táborban tartották fogva, ahonnan csak 1956-ban tért haza. Az MTI-ben azonnal alkalmazták.

Londonban Korolovszky volt néhány évig tudósító, majd Rácz Dezső Károlyt – aki a húszas évektől kezdve tudósította az MTI-t Londonból, míg az angolok hadat nem üzentek – bízták meg ismét a távirati iroda tudósításával. Párizsból Gara László tudósított, őt 1952-ben „jutalomüdülésre” hazahívták, majd – minden indoklás nélkül – bevonták útlevelét, és nem engedték visszatérni Franciaországba.

Gara az MTI-ben kapott szerkesztői munkát, majd 1956 nyarán a párizsi Magyar Intézet igazgatójának nevezték ki s Pálffy Józsefet küldték ki Párizsba tudósítónak. Gara a forradalom leverése után lemondott igazgatói tisztről, s ettől kezdve minden energiáját arra fordította, hogy kiváló francia költők számára – kitűnő „nyersfordítások” készítésével – lehetővé tegye a magyar költészet kincseinek átültetését. 1957-ben Kis Csabát Moszkvába küldték ki, én pedig 1960 és 1966 között Bonnban voltam tudósító.

A tudósítói munka alapelve akkor az volt, hogy tárgyszerűen tudósítsunk a fogadó ország eseményeiről, s különös figyelmet fordítsunk a hazánkat érintő eseményekre, cikkekre, nyilatkozatokra. Én a hidegháború igazán kemény éveiben voltam tudósító Bonnban ('61-ben épült a berlini fal!), s 1966 szeptemberében von Hase államtitkár, a Szövetségi Sajtóhivatal vezetője azzal búcsúztatott, hogy nagyon méltányolták tudósításaim tárgyilagos hangvételét, s a búcsúébeden egy díszes albumot nyújtott át a fenti elismerést kifejező ajánlással.

1966 őszén, Bonnból visszatérve, kaptam megbízást arra, hogy szervezzem meg az MTI kétnyelvű napilapjának szerkesztését. A lap indításának ötlete Barcs Sándortól származott: hogyan lehetne új formában hasznosítani az MTI-hez beérkező tömeges hírügynökségi jelentést akkor, amikor kezd élenkülni az idegenforgalom hazánkban s a külföldiek gyakran panaszkodnak arról, hogy a szállodákba csak nagy késéssel érkeznek külföldi lapok. A kiindulási alap az volt, hogy a lap elsősorban a beérkező hírügynökségi jelentéseket használja fel az eredeti nyelven, legfeljebb némileg rövidítve, Magyarországról főleg csak az idegenforgalmat szolgáló tájékoztatást nyújtsa, s csak röviden számoljon be a fontosabb magyar politikai események-

ról. Barcs arra számított, hogy így egy kislétszámú szerkesztőség is elegendő lesz. Valóban nagyon kis szerkesztőséggel indultunk; az első években mindössze 15–16 fő volt az összlétszám, a gépírókat is beleértve, – ha valaki beteg lett, a külpolitikai szerkesztőségből kaptunk átmeneti időre segítséget.

Azt, hogy mit közölhetünk, írásban soha nem fektették le, az a szerkesztő „érzé-
kére” volt bízva. Csupán az a lazán megfogalmazott elv létezett, hogy a Szovjetunió-
ban vagy más szocialista országban történt eseményről csak szovjet vagy más szo-
cialista forrásból közöljünk hírt és ne közöljünk őket „durván támadó” hírt vagy
nyilatkozatot. Írásbeli instrukciót soha nem kaptunk, egyébként a lapalapításról sem
készült írásban hivatalos engedély. Később, amikor ilyet kerestünk, sehol nem akad-
tunk nyomára.

Csakhamar kiderült, hogy a lap nagyon nem tetszik az NDK budapesti nagykö-
vetségének, ahol különösen azt kifogásolták, hogy igen sok DPA-hírt veszünk át a
német részben, ők azt szerették volna, ha az ADN jelentései alapján számoltunk vol-
na be a világpolitika eseményeiről. Nagyon sok NDK-ból érkező turista vette meg a
lapot, sőt – horribile dictu – elő is fizetett rá. Ennek az NDK-hatóságok úgy vetettek
véget, hogy nem engedték meg a lap bevitelét Kelet-Németországba, az előfizetők-
kel pedig közölték, hogy „a lap megszűnt”. Az is előfordult, hogy a határon elkoboz-
ták a lappéldányt, ha valaki haza akarta vinni.

De nem csak az NDK-turisták körében volt népszerű a lap. Sok elismerést kap-
tunk hazánkban huzamosabb időt töltő vagy ide látogató nyugatiaktól, turistáktól,
üzletemberektől, diplomáktól. Példaként idézek egy 1989. október 21-én kelt levél-
ből, amelyet Nicholas Wahl amerikai egyetemi tanár, a New York University „Euró-
pai tanulmányok” tanszékének vezetője írt a szerkesztőségnek:

„Nemrég tértem vissza Budapesten tett rövid látogatásomról, ahol az MSZMP/
MSZP kongresszusával kapcsolatban információkat gyűjtöttem ahhoz a tanulmány-
hoz, amelyet arról készítek, hogyan alakul az átmenet a pluralizmus felé Magyaror-
szágon. Bár tudok valamelyest olvasni magyarul, a tényinformációk terén nagyon
rászorultam az Önök lapjára, hogy megíthessem, mi történik ezekben a fontos na-
pokban Budapesten. Szeretném tudomásukra hozni, hogy kitűnőnek – és egy kis
laphoz képest nagyon is teljesnek – tartom eseménytudósításait.”

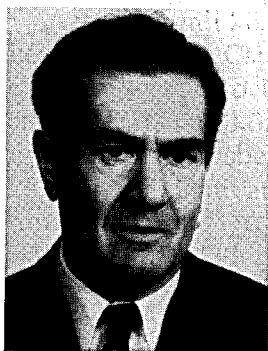
A professzor egyébként arra kért bennünket levelében, hogy közöljük vele, ho-
gyan fizethetne elő lapunkra úgy, hogy párizsi tartózkodása során három hónapig
ottani címén kaphassa a lapot.

A kezdetben kis létszámú szerkesztőség fokozatosan egyre bővült: az induláskor
az volt az elképzelés, hogy elsősorban a világpolitikai eseményekről adunk tájékoz-
tatást. Közben a pártközpontban az az igény merült fel, hogy bővebben számoljunk
be a magyarországi eseményekről, több cikket közöljünk hazánkról, s ehhez termé-
szetesen több munkatársra volt szükség.

Időközben 1970 és 1976, majd 1981 és 1985 között Párizsban voltam tudósító, a
két időszak között, majd pedig 1987-ben 1992-ig ismét ávettem a szerkesztőség veze-
tését s akkorra – 1987-re – már mintegy 30 főre növekedett a szerkesztőség összlét-
száma. Ugyanakkor a meredeken emelkedő papír- és nyomdaköltség egyre súlyo-
sabb megterhelést jelentett, amit nem tudtak a terjesztés és a hirdetésszerzés megfe-

lő fokozásával ellensúlyozni. Az MTI vezetése megpróbált külföldi befektetőt sze-
rezni a lap modernizálásához, de eredménytelenül, s végül is – többszöri átszervezés
után – 1994 júniusában megszüntette a lapot.

KS-REKVIEM

Írta: Dr. Gyórfy Tibor

Gyórfy Tibor 1957 júniusában került az MTI-hez. A Belföldi Szerkesztőségben és a külpolitikai turnusban töltött hetek-hónapok után 1958 januárjában átvette a Külföldi Sajtószolgálat vezetését. Ezt a munkakört öt éves megszakítással, amelyet berlini tudósítói kiküldetése okozott, nyugdíjazásáig, 1989 októberéig töltötte be, majd átvette a Magyarország című hetilap nemzetközi sajtószemlerovatát.

1957 júniusában Darvasi István közvetítésével kerültem az MTI-hez, ahol a belpolitikai szerkesztőségben kezdtem újságírói pályafutásomat, majd annak valamennyi rovatán keresztülmenve kikötöttem a külpolitikai turnusban. Be kell vallanom, ezt a helyet hallatlanul unalmasnak találtam. A belpolitikai írásokban még néha éreztetni lehetett, hogy valamennyire fűjjük a szelet, a külpolitikai hírekben mindig csak mások fűjását lehetett rögzíteni.

Kellemes döbbenetet jelentett számomra, amikor Bognár Károly főszerkesztő behívott és közölte velem, hogy engem kívánnak kinevezni a Külföldi Sajtószolgálat (KS) élére. Ha az MTI-ben valamilyen munka rokonszenves volt számomra, az a külföldi lapokat feldolgozó KS tevékenysége volt. A szívemet dobogtató ajánlat elfogadását megelőzően beszéltem a valamilyen pártnézeteltérés miatt a KS éléről távozó Patkó Imrével, és 1958 januárjától átvettem a szerkesztőség irányítását.

A Külföldi Sajtószolgálat elnevezése sokszor vezetett félreértésekre, mert azt hiték róla, hogy a külföldi sajtót látja el cikkekkel, holott a KS a külföldi sajtót dolgozta fel bizonyos magyar felhasználói kör számára.

A Dalszínház utcai korszakról nem sokat tudok. Azt tudom, hogy elhelyezkedési lehetőséget biztósított szovjet hadifogságból hazatért, oroszul viszonylag jól tudó emberek számára.

Amikor átvettem a szerkesztőséget, a korábban önálló KS már teljesen beépült az MTI-be és három kiadványt gondozott.

1. Cikkek a nemzetközi sajtóból. A „C” kiadvány a párt által engedélyezett kör számára volt előfizethető. Ez a kör a politikai helyzet alakulásával hol tágult, hol szűkült. Fordítók szemlézték és referálták a rájuk bízott külföldi lapokat, majd a kijelölt cikkeket határidőre lefordították.

A „C” jogi értelemben sohasem volt „bizalmas” kiadvány. A „bizalmas” megjelölés ugyanis TUK (Titkos Ügykezelés) elbánást vont volna maga után. Ez a kiadvány lezárt helyiségben, lezárt pánccs szekrényben tartását jelentette volna. Az MTI kiadóhivatala a BM TUK osztályával együttműködve úgy oldotta meg a kérdést, hogy kitalált egy jogilag nem létező (tehát következményekkel nem járó) meghatározást, a

„belső kiadvány” kifejezést, amely lehetővé tette, hogy az előfizetők otthon az ágyban is olvashassák a „C”-t, ám mégis figyelmeztetett arra, hogy nem „nyílt” bulletinről van szó. Ezt a meghatározást a KS más, hasonló jellegű kiadványai is átvették.

2. Épülő kommunizmus (ÉK), később Cikkek a szocialista sajtóból. Elsősorban szovjet, de más szocialista országokból származó újságcikkeket is átvett. Ezeknek az országoknak a diplomatai feladatuk kapták hazulról, hogy helyezzenek el propagandacikkeket a magyar sajtóban. Utóbbi azonban már akkor sem engedhette meg magának, hogy sorait koreai vagy más propagandacikkkel töltse meg. Viszont az ÉK-et nem tette tönkre egy-egy ilyen cikk közlése, és a diplomata is eleget tett az utasításnak.

3. A világ minden tájáról. A lapok nagyon szerették, mert olcsón kaptak szórakoztató töltelékanyagot. A szemlélő fordítók kevésbé, mert nagyon kellett keresni az érdekes anyagot, és nem szívesen fáradoztak vele.

A „C” szerkesztésének átvételekor, de régebben is azt vallottam, hogy vezetői szinten a megfelelő döntésekhez széles látókörre van szükség, s ehhez hozzásegítenek olyan külföldi újságcikkek, amelyek „áthallásosak”, tehát áttételesen a magyar viszonyokra vonatkoztatva is figyelembe lehet venni őket.

A „C” szerkesztését illetően sohasem voltak kifejezett direktívák. Néhány meghatározott tabutéma persze volt: nem volt szabad olyan cikket közölni, amelyik a szovjet, a magyar vagy más kommunista párt belső ügyeivel foglalkozott. Hasonlóan tabutéma volt később a magyar ellenzék is.

Ám semmi sem tiltotta a brechti „ebből is tanulhattok” alapon történő cikkátvételt. Itt viszont – a vezetés lélektanát ismerve – egy alapvető szempontot tartottam fontosnak, mind a magam számára, amikor szerkesztő voltam, majd később mint vezető a „C” és más kiadványok szerkesztői számára: a cikkek fölött megjelenő rovatcím legyen mindig semleges, tehát se negatív, se pozitív értelemben ne foglaljon állást a rovatban megjelenő cikkekkel kapcsolatban. Ez így be is jött, igaz, az ellenkezőjére is volt példa.

Megemlíteném, hogy voltak kísérleteink a KS-kiadványok irodalmi anyagokkal való színesebbé tételére is. Így 1962-ben Magyarországon elsőnek lefordítottuk és az ÉK-ban kiadtuk Szolzsenyicin Iván Gyenyiszovics egy napját, a „C”-ben pedig megjelentettük a Weltwoche által közölt sci-fi regényt a háború véletlen kitörésének lehetőségéről. Baj egyikből sem lett, ám jött a verdikt, hogy a kiadványok nem regényközlésre valók.

Az MTI bevételei növelésének szándékával felvetődött egy időben, hogyan lehetne nagyobb példányszámban „utóra vinni” a „C”-kiadványt. Sejtettem, hogy ilyen fejlemény esetén rövid időn belül sor kerülhet a betiltásra. Mégis bekövetkezett, hogy az addig 1000–1200 példányban kiadott „C”-t mintegy 6000 előfizető számára reklámozták. Egy darabig ment is a dolog, mígnem valamilyik éber gondolatvigyázó egy pedikürszalonban fel nem fedezte a „C” példányait. Pedig ez a „C” már nem is volt egészen az, mint a korábbi „belső használatú”. Mai divatos szóval kifejezve, ez amolyan „C light” volt. A széles körű terjesztést az arra illetékesek még jóval Berlinből való hazajöveletem előtt betiltották.

„Korszakos” jelentőségű volt a magnetofonok bevezetése a fordítóknál, illetve a gépiróknál. Ez azt jelentette, hogy a fordító magnóra diktálta az általa fordítandó

cikk magyar szövegét, és a gépirónó a kapott magnószalagokat írta le. Jelentős időmegtakarítást eredményezett a gépirónóknél, hogy a kapott szalagon a fordítás „tisztá ideje” jelentkezett, míg megelőzően, a gépbe diktálásnál a gépirónónek a fordítóval együtt kellett „végigszenvednie” egy-egy nehéz fordítás hosszabb idejét.

Itt szeretném megjegyezni, hogy fordítóink egyéniségüknek megfelelően voltak gyorsabbak vagy lassúbbak. Ez önmagában még nem jelentett jó vagy rossz minőséget. Munkatársainknál eltért egymástól az írott szöveg fordításának és az élőbeszéd szinkrontolmácsolásának készsége. Kevesek adottsága volt mindkét feladat azonos értékű elvégzése. Ugyanez vonatkozik az idegen nyelvre történő fordításra. Tekintettel a KS igényeire, mi elsősorban az írott alapanyag szöveghű és a magyar nyelv szabályai szerinti fordítására helyeztük a hangsúlyt.

A KS volt egyébként az MTI első szerkesztősége, amely igen gazdaságosan működött, azzal együtt is, hogy a vezetés egy kis ravaszsággal („pia fraus”) valamivel több pénzt tudott biztosítani a munkatársaknak mint másutt. Kiadványainkban megjelentek cikkek külföldi magyar nyelvű lapokból is. Nyáron duplászámokat adtunk ki nem teljesen kétszeres oldalterjedelemmel. Néha az oldalterjedelem sem volt annyi, mint a kiszámított. Szóval a „megtakarított” oldalak karácsonyi prémiummá váltak, de ezt senki nem vette zokon, olyan gazdaságosak voltunk az MTI egészéhez viszonyítva.

Ami a „virágzás” korát illeti, 1980–1983-ra a Külföldi Sajtószolgálat 9 „belső” és 11 „külső” kiadvány gazdája volt. A „belső” azt jelentette, hogy teljesen saját erőből állítottuk össze a kiadványt, míg a „külső” megjelöléssel a társszervek és a külső szerkesztők nagyobb szerepét jeleztük. Tekintettel arra, hogy a szerkesztőség közel 400 külföldi lapot dolgozott fel munkájában, fontos volt az előfizetés szervezettsége és a lapok időbeni beérkezésének biztosítása. A napi behozatalt két fordulóval a Kiadóhivatal, illetve a futárszolgálat végezte.

Helyettesemmel, Hetényi Pállal megosztottuk a kiadványok fölötti ellenőrzést. Magam inkább a politikai jellegű kiadványok irányításában vettem részt, míg helyettesem a gazdasági területek gazdája volt. Emellett kitűnő gazdasági érzékkel intézte a szerkesztőség gazdaságos működésének ügyeit. (Nyugdíjazásunk után 1990-ben Hetényi továbbra is részt vett tanácsadóként a szerkesztőség munkájában. Magam, mint volt vezető, nem tartottam volna helyesnek, hogy lábatlankodjam az új vezető mellett, ugyanakkor én is szorgalmaztam Hetényi további KS-beli foglalkoztatását. Meggyőződésem – bár soha nem igazolható –, ha Hetényit betegsége nem viszi el közülünk, akkor talán a hanyatlás korszakában is, hála gazdasági érzékének, menthető lett volna ez a szerkesztőség.)

Említésre kívánczik egy belső szerkesztőségi problémánk, nevezetesen az, hogy a gazdaságosság, a szerkesztőség nyelvi és minőségi igényei és a mechanikus nyelvpótlérendszer között kibékíthetetlen ellentmondás feszült. Egy hat nyelvvizsgával rendelkező munkatárs (mely nyelvekből négy nem volt szükséges a szerkesztőség számára) sokkal nagyobb keresethez juthatott, mint egy kétnyelvű vagy akár nyelvvizsga nélküli, de a nyelveket kiválóan ismerő és a szerkesztőség számára sokkal hasznosabb munkatárs. Hosszas küzdelemben elértük azt, hogy a bérezésünk a szerkesztőség vezetése által meghatározott minőségi követelményeknek megfelelően ala-

kuljon, és ne mechanikusan a vizsgabizonyítványok határozzák meg. Azaz megszüntettük a mechanikus nyelvpótléket. Nem egy felsőfokú nyelvvizsgával rendelkező jelölt bukott meg a próbafordításnál, viszont fordított kiválóan négy nyelvből egy olyan munkatárs – például Konok István –, akinek egyetlen nyelvvizsgája sem volt.

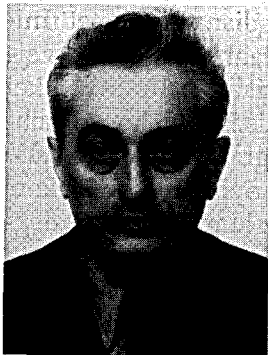
Egy további megjegyzés. Munkánkat tulajdonképpen „illegálisnak” lehetett minősíteni, mert „loptuk” a külföldi lapokban megjelenő cikkeket, anélkül, hogy szerzői jogdíjat fizettünk volna értük. Art Buchwald, a neves amerikai satíraíró cikkei egy időben olyan népszerűek voltak, hogy megjelenésük mennyiségét tekintve Buchwald akár nyugdíjigénnyel is jelentkezhetett volna a magyar társadalombiztosításnál. Az ország nyíltabbá válásával ez a „lopási” probléma mind nyilvánvalóbbá kezdett válni. Ezért én minden erőmmel harcoltam az ellen, hogy kiadványaink megkapják a nemzetközi ISBN számot. Ez ugyanis nemzetközileg dokumentálta volna a jogtalan eltulajdonítást és ki tudja milyen perekre vezethetett volna. Szerencsére az illetékes központi könyvtári szervekkel sikerült megértetni ódzkodásunk jelentőségét és így az ISBN jelzést kivédtük. (Bár lehet, hogy nem lett volna belőle akkora probléma, hiszen a külföldi politikai körök a nemzetközi sajtó hazai ismertetését a „fellazítás” egyik eszközének is tekinthették.)

Miután a 80-as évek közepétől „üzletileg” is kezdett kiépülni a Sajtóadatbank, egy idő múltán fel kellett vetnem, hogy az MTI-ben párhuzamos szemlézési munka folyik. A KS-ben a kiadványok, a Dokumentációban pedig – jóformán ugyanazokból a külföldi lapokból – a Sajtóadatbank számára folyik szemlézés. A vezetés elzárkózott az elől, hogy a KS-szemlézés beépüljön az adatbankba.

A hanyatlás jeleként lehetett értékelni a KS „kitelepitését” a Wesselényi utcába, vagyis annak a gondolkodásnak az érvényesülését, hogy ezt a szerkesztőséget le lehet választani az MTI-n belüli napi szerves együttműködésről. Ezt követte egy gazdasági okokkal magyarázott visszaköltöztetés a Fém utcai nagyterembe, majd szervezőleg a Kiadóhivatalhoz való csatolás, végül a megszűnés.

A KS szerkesztőséget elvitte az üdvözlendő információs nyitottság és a kevésbé üdvözlendő gazdasági válság, nemkülönben az, hogy az új feltételek között nem lelte meg érvényesülésének lehetséges új útjait. A megszűnés alkalmával volt munkatársaim búcsúztatót tartottak és meghívásukkal engem is megtiszteltek. Pezsgóval koccintottunk: requiescat in pace...

HARMINCÖT ÉV AZ MTI SZÍNEIBEN

Írta: Hoffer József

Hoffer József 1922-ben született. A Magyar Távirati Irodánál 1949-ben a belföldi szerkesztőségben kezdte, majd a sportrovatnál folytatta újságírói pályafutását. Rovatvezető lett, majd az MTI Sportosztályát vezette 1984-ig, nyugállományba vonulással. Aranytollas újságíró. Híregyéniségi munkássága mellett 1957–1967 között főszerkesztője volt a Labdarúgásnak, 1953-tól 1967-ig a labdarúgó ifjúsági válogatott, 1970–1971-ben a felnőtt válogatott szövetségi kapitánya. Számos sporttárgyú könyvet írt, ezek közül legnépszerűbb Alberttől Zsákig című munkája, amelynek Antal Zoltán volt a társszerzője. A labdarúgás lexikonja két kiadást ért meg (1968, 1969).

Az „ősi időben” dolgozott az MTI-ben két-három olyan gyorsírói tudó idősebb újságíró, aki értett valamit a sporthoz: nekik kellett telefonon felvenni az alkalmi tudósítóktól beérkező „érdekességeket”. Ez volt a kezdet. A sport nem sok helyet kapott a távirati iroda napi kiadásában, és ahhoz, hogy ez másként legyen, világraszóló magyar sportsikerekre volt szükség, amelyek szinte kiereszkolták a sportszerkesztőség kialakítását. Lassan megjelentek a szakemberek: Rátonyi Sándor öttusázó bajnok és mellé amolyan gyakornokként egy válogatott kosárlabdázó, Borbély Pál.

Mindez nemigen történhetett volna meg, ha nem az ízig-vérig sportember Barcs Sándor irányítja a mindennapi munkát. Sportszeretete abban is megnyilvánult, hogy Antenna néven labdarúgócsapatot hívott életre, amely a BLASZ legalsóbb osztályából egyre feljebb küzdötte magát úgy, hogy a Pasaréti úti Pénzügyőr pályán játszott mérkőzései egyre látogatottabbak lettek, népszerűségben felülmúlta a helyiek NB II-es gárdáját. Volt tehát már sportszerkesztőség, labdarúgócsapat, de egyiknek sem volt igazi szakvezetője.

Nagy szerencsémre bennem találta meg mindkettőt a vezérigazgató. Ennek egy kis története is van. A Kerepesi úti EMERGÉ pályán játszott edzőmérkőzést az Antenna az akkor MOGÚRT néven az NB II-ben szereplő zuglói gárdával. Ez utóbbiban játszottam én balfedezetet. Féldőben volt osztálytársammal, az akkor már „befutott” rádióriporterrel, Csillag Istvánnal társalogtam hosszasan, s erre figyelt fel az elnök. Mint Pista barátom elmondta, Barcs Sándor arról érdeklődött, ki ez a fiú, és megjegyezte, hogy ha kedve volna hozzá, szívesen látná az Antennában, ahol akár edző is lehetne és emellett belekóstolhatna az újságírásba. Sínre került a dolog, másnap az MTI-ben az elnöki szobában ültünk egymással szemben, rögzítettük teendőimet. Átvettem a csapat irányítását és ezt azért bízta rám a főnök, mert előzőleg megírtam az NB I-et, ifi- és B-válogatott voltam és valamiképp a szervezéshez is értet-

tem. 1949. október 1-jén már az MTI-ben adtam le a munkakönyvem, de az a vágyam, hogy a sportrovatban dolgozzam, egyelőre nem teljesült. A belföldi részleg vezetője ugyanis azzal, hogy egészen az alapokkal ismerkedjem meg, a kultúrovatba irányított, olyan rutinos kollégák közé, mint a „Tamások” (Barabás Tamás, Dersi Tamás, Fellegi Tamás). Nagynevű kollégának számított még a nyelvészeti Dobsa János, az örökös magyar gyorsíróbajnok dr. Bacsoni László, a már akkor „vén róka” Sándor Ernő.

Nem voltam nagyon boldog. A pályán ugyan nem volt semmi zökkenő, de a mindennapi híregyéniségi munka számomra nagyon idegennek tűnt. Lassan azonban belejöttem és különösen akkor jött meg a kedvem, amikor a turnusban leadott anyagommal kapcsolatban, amelynek némi politikai kicsengése is volt, a mindenki által tisztelt és szeretett belpoldoyen megkérdezte: „Mondd, fiam, ki mondta meg, hogy mit hangsúlyozz és milyen terjedelemben, mert ez így, ahogy van, megfelelő!” Megnyugodtam, főként akkor, amikor öt hónap elteltével már a sportrovatba vitt az útam, és 1950. október 1-jétől a rovatvezetői tisztelet is megkaptam. Harmincöt évig viseltem.

Hamarosan rendes kerékvágásba került minden, napi kiadásaink egyre bővebbek, érdekesebbek lettek, kommentárok, interjúk, tudósítások világították meg és színesítették a jelentősebb hazai és külföldi sporteseményeket.

A sportélet egésze is egyre gazdagabb lett, mind kíváncsiabbá vált, hogy nagyobb terjedelemben és rendszeresebben készüljenek a kiadások. Bővítést jelentett, hogy a vidéki szerkesztőségek is besegítettek megyei anyagokkal: azt adták, amit maguk is érdekesnek tartottak. Ez azután oda fejlődött, hogy mi kértünk tőlük tudósításokat, interjúkat, tehát fokozatosan országos képünk lehetett a sport dolgairól. Mindez találkozott „felvevőink”, a lapok sportszerkesztőinek igényével. A külföldi anyagokat is bővebben táltuk, amihez nagy segítséget kaptunk a Külpolitika fiatalabb, nyelveket ismerő, sportot szerető munkatársaitól. Aztán velük is egyezséget kötöttünk, hogy ők maguk is figyeljenek fel az esetleges szenzációkra, nehogy valami is elkerülje a figyelmünket. Külföldi tudósítóink is „csatlakoztak” kezdeményezésünkhöz és így az addigi „sovány” kiadások „hízni” kezdtek...

A rovat létszáma is bővült, sportban járatos, no meg a futballcsapatot is erősítő fiatalok járták a sportpályákat, a szövetségeket, gyűjtötték az információs anyagokat, tudósították a különböző sporteseményekről az MTI-t. Mindegyiküknek megvolt a maga szakterülete, amelyért felelősek voltak napkaltétól napnyugtáig és a vásár- és ünnepnapok sem jelentettek kivételt ezalól. Egy példa a magam gyakorlatából: nyugdíjba menésemkor a hivatalosan járó felmondási időhöz jóval több mint száz napot számoltak még a ki nem vett szabadnapokért és rendes évi szabadságokért. Valahogyan így voltak velük a többiek is.

A munkát nehezítette, hogy még nem volt magnetofon, egyéb kisegítő technikai eszköz, így telefonon magunk vettük a tudósításokat, ki hogy tudta, gyorsírással, vagy netán slágvortokban és diktálta a gépirónőnek, majd ez a formátum ment a sokszorosítást végző nyomdába.

Volt egy munkatársunk, a Feleki László iskoláján felnőtt Morvay Tihamér, aki 10–30 perces telefonbeszélgetést néhány emlékeztető szóval jegyzett fel, és ebből olyan terjedelemben készítette el az anyagot, amilyent a szerkesztő kért.

Régi vágya volt minden sportújságírónak, így természetesen a mieinknek is, hogy egyszer országhatáron kívülre is eljussanak, külföldről tudósítsanak. Hát ez bizony nem nagyon ment és a jég csak 1950 telén tört meg: A romániai Poianában bonyolították le a téli főiskolai vb-t, s a tudósítói kiküldetést én kaptam. Az idő múlásával – főleg az egyre gyarapodó sportsikerek után – egyre követelődően jelentkezett az az igény, hogy magyar újságírók a helyszínről kövessék az eseményeket, ne ismétlődjön meg, hogy például a londoni olimpiát csak külföldi hírszolgálatokból lehetett követni és „tálatni”...

A „mélyvízbe kerülés” jól sikerült, és ezek után már nem számított szenzációnak, hogy az MTI-sek is ott voltak nagy nemzetközi versenyeken, mérkőzéseken, olimpiákon, világ- és Európa-bajnokságokon. S nemcsak az európai kontinensen...

A magyar sportsajtó egyre inkább támaszkodott az MTI-jelentésekre; azt viszont sérelmesnek találtuk, hogy néha egy-egy tőlünk szóról-szóra átvett és leköszölt anyaggon nem jelezték, hogy mi volt a hírforrásuk. Volt ugyan, hogy egy-egy anyag alatt zárójelben szerepelt a szürke MTI-jelzés, ez azonban az olvasótábor egy részének semmit nem jelentett, hiszen többször is megkérdezték kollégáinkat, hogy ugye maguk postások... Arról tehát szó sem volt, hogy egy MTI-s újságíró neve netán ismertté váljon. De nem volt ez másképp a külföldi történetekkel kapcsolatban sem. Az MTI-tudósító loholt az események, az eredmények után, amit kollégái persze elvártak tőle, és az már nagyon természetesnek tűnt, hogy ismereteit megosztja társaival. Olimpiákon sem történt ez másként, csak más formában. Mexikóban, Japánban, Kanadában az MTI-nek már bérelt szobája volt, benne a céggel állandó összeköttetésben levő telexgéppel. Az illető tudósító egyenesen ebbe a gépbe diktálta anyagát, amely azután ott lógott az iroda erre kijelölt helyén. Kollégáink tehát semmiről sem maradhattak le, mert a „falon” megtalálhatták mindazt, ami saját tudósításaikhoz kellett. Nos, ezekben az időkben néha már névvel is jelezték, hogy ki is a szerző, főleg, ha bizonytalan, sikamlós kérdésekről volt szó.

Ez a gyakorlat lassan teljesen indokolttá is vált, hiszen munkatársaink szakterületük igazi „tudósai” lettek, jelentős mértékben segítették az illető szakszövetségek munkáját hazai és nemzetközi vonatkozásban egyaránt. Honorálták ezt a nemzetközi szövetségek illetékesei is, hiszen „fiaink” egyre-másra kaptak helyet a különböző nemzetközi bizottságokban, sajtósóvivőként, lapszerkesztőként és egyéb funkciókban. A Nemzetközi Sportújságíró Szövetségben is rangot vívtak ki maguknak, ugyanígy a hasonló hazai szervezetben: Boskovics Jenő (súlyemelés, ökölvívás, labdarúgás), Kozák Mihály (asztalitenisz, vívás, úszás), Szalay Péter (torna, atlétika, olimpia), Szabó Sándor (birkózás, cselgáncs). Jomagam a Magyar Labdarúgó Szövetségben töltöttem be kapitányi tisztséget ifjúsági és felnőttvonalon (13 éves és 2 éves időtartamban), és részt vettem az MLSZ elnökségének mindennapi munkájában is.

Az évek múlásával nőtt az MTI sportrovatának tekintélye, és ezért hébe-hóba már elismerésben is részesült, nemcsak kritikában. A kor követelményeinek megfelelően igyekeztünk természetesen minél gyorsabbak lenni, megközelíteni a nemzetközi nívót. Persze nem mi voltunk a „világelső”, hiszen a rádiós és tv-közvetítésekkel nem versenyezhetünk, de azért az eredménydobogón a harmadik lépcsőfokra talán mi is ráállhattunk volna.

Munkánk meghozta azt az eredményt, hogy munkatársaink sorra járták a világversenyeket, alig volt olyan nagy nemzetközi esemény, amelyen ne lettünk volna ott. Én magam hat olimpián és hat labdarúgó-világajnokságon vettem részt. Végigkísértem a magyar „aranycsapat” csaknem teljes diadalútját. Csak éppen azon a rendezvényen nem vettem részt, amelyen leginkább ott szerettem volna lenni, a svájci világajnokságon, amelyen válogatottunk a döntőig is eljutott, de ott sajnos elbukott. Hogy miért nem kerültem ekkor Bernbe, annak van egy rövid előzménye.

A világajnokság előtt 1954-ben játszották a Népstadionban a Magyarország–Anglia válogatott mérkőzést, amelyen a szigetországiak revansot szerettek volna venni a wembleyi 3–6-ért... Eljött Budapestre Vernon Morgan, a Reuter tudósítója is. Barcs Sándor utasított, lássam vendégül, a brit szakíró, hogy jól érezze magát a magyar fővárosban. Az ekkor nagyon felkapott Mátyás Pincébe mentünk vacsorázni, ahová – mint később kiderült szerencsére – három angolul tudó munkatársamat is elvittem. Morgan nagy „barackhívó” lévén gyorsan jókedvre kerekedett, énekelt, táncolt, a nagyhírű primás, Toki-Horváth dirigálta a zenekart, hogy ezt minél jobban tegye, pénz helyett a magyar–angol belépőjegyét húztam a vonójába...

Nagyszerű este volt – hazaérkezésemig. Házmasterünk ugyanis közölte, hogy többen kerestek az éjszaka folyamán, és sejtelmesen tette hozzá, valószínűleg detektívek voltak.

Másnapra aztán kiderült, hogy akkor éjjel asztalunktól nem messze ült társaságával Kiszjelov a szovjet nagykövetségről. Nem lett különösebb ügy belőle, de időbe telt, míg minden tisztázódott, hiszen mivel én nem tudtam angolul, semmi különösebb „felvilágosítást” nem tudtam adni, még Sebes Gusztáv taktikai elképzeléseiről sem.

Mindössze annyi lett az ügy végkicsengése, hogy amíg minden tisztázódott, sem Barcs Sándor, az MLSZ akkori elnöke, sem jomagam, mint az MTI sportosztály vezetője, nem lehetünk ott a svájci világajnokságon. Ennél nagyobb bánatunk volt a németektől a döntőben elszenvedett 3–2-es vereség.

Máig sincs meg igazán az MTI munkatársainak, így „sportosainak” sem az igazi helye a magyar újságíró-társadalomban. Általában kicsit lekezelően ítélik meg tevékenységünket, hiszen munkájuk, „hírcsokraik” inkább csak alapul szolgálnak a lapok kolumnás anyagaihoz képest. Pedig harmincöt év mondatja velem, hogy ennek a szakmának a „rajtköve” az MTI-ben kellene hogy legyen, mert mit is követel meg ez az „alapfokú iskola” az ide belépőktől? Mindenekelőtt pontosságot, fegyelmet, lelkiismeretességet, a tényekhez való legszigorúbb ragaszkodást, a munkaidővel nem törődést, szolgálat közben a minden másról lemondást, nincs vasárnap, ünnepnap, de szabadnap és szabadság sem, ha a munka menete úgy kívánja.

Aki újságíró szeretne lenni, annak számára ezek a követelmények nemigen csalogatók: a sportrovatban évtizedek alatt alig változott a törzsgárda, bár „újoncok” azért akadtak. Így többek között a népszerű rádióriporter Gulyás Gyula Laci nevű fia, majd a rovat sztárja lett Albert Flórián, Európa labdarúgó N°1-e, az egyetlen aranylabdás magyar futballista. Ígéretteljes bemutatkozás után azonban a minden időben egész embert kívánó sportág nem engedte meg igazi kibontakozását ebben a szakmában. Továbbra is a labdarúgó pályán aratta sikereit, bár hagyott maga után marandót: hihetetlen sportszeretetét.

Ami irigylésre méltó volt mások szemében a rovatunknál, az a nagyszerű kollektív szellem, amelynek ugyancsak voltak sportelemei, egymás megbecsülése, a melléállás kritikus helyzetben, minden bajnak, esetleges kritikának együttes vállalása.

Barcs Sándornak, az MLSZ egykori elnökének támogatásával a rovat jelentette meg a Labdarúgás című havi folyóiratot, amely a magyar futballsport addigi és nemzetközi szinten is elismert szószólója lett 1958-tól egészen 1994-es elsorvasztásáig. Esetenként a havi 110 ezres példányszámot is elérte, szinte a futballkedvelők kiskájává vált. Nem történt olyan hazai vagy nemzetközi esemény, amelyről egészen „nyugati” módon, szellemben hírt, megfelelő kommentárt ne adott volna, így a huszonhat kötetbe foglalt gyűjtemény a magyar futballsport „bibliájaként” maradt fenn. A lap íróinak többsége ugyancsak a sportrovat munkatársai közül került ki, bebizonyítva, hogy nemcsak „hírgyártók”, hanem az újságírás bármelyik műfajában helyt tudnak állni. Hogy ez mennyire így van, a mai napig bizonyították, és még sokáig bizonyítani fogják, amíg toll lesz a kezükben.

MINTHA MÉG MINDIG A FALAI KÖZÖTT LENNÉK...

Írta: Dr. Lakatos Ernő

Lakatos Ernő 1930-ban született. A Néphadsereg felelős szerkesztője volt 1950 és 1959 között, ezután a rádió belpolitikai rovatát vezette; 1962-ben a Magyar Ifjúság főszerkesztő-helyettese lett. 1969-ben kinevezték a kormány Tájékoztatási Hivatalának általános elnökhelyettesévé. 1977–1980 között az MTI vezérigazgatójának első helyettese, majd 1982 júniusáig a hírügynökség vezérigazgatója.

Szerkesztőségekben – napilapnál, hetilapnál, a rádiónál átdolgozott esztendők után kerültem a kormány Tájékoztatási Hivatalába, a hivatal elnökének általános, vagyis első helyetteseként. A kormányzati tevékenységről történő folyamatos tájékoztatás és a külföldön kíváncsok Magyarország-kép figyelemmel kísérése és befolyásolása voltak a legfontosabb tennivalóim.

Egy főszerkesztői tanácskozás után szóltott meg Barcs Sándor, az MTI akkori vezérigazgatója, hogy sétáljunk egy kicsit a Duna-parton, mert szeretne velem beszélgetni. Barcs Sándort tekintélyes közemberként, jó újságíróként és a hírügynökségben közkedvelt vezetőként ismertem, így szívesen álltam a rendelkezésére. Ő nem sokat teketóriázott, a lényegre tért, s azt ajánlotta, váltsak munkahelyet, vállaljam el a vezetése alatt álló MTI-ben a helyettes vezetői beosztást.

Barcs Sándor akkortájt parlamenti képviselő volt, az Elnöki Tanács tagja, az Interparlamentáris Unió magyar tagozatának az elnöke, ezeken túl pedig sok elfoglaltsággal járó magas tisztséget töltött be a labdarúgás nemzetközi világában, hogy egyebet ne említsek.

Az MTI-ben sok ismerősöm volt, hisz szerkesztőként magam is hosszú esztendőkön át a legkülönbözőbb kiadványainak „fogyasztója” voltam. Jól ismertem a külpolitikában dolgozókat, a külföldi tudósítókat és természetesen a belföldi szerkesztőség számos munkatársát. Számomra a legmeggyőzőbb a Burján Sándorral folytatott beszélgetésem volt – ő ekkor a belföldi főszerkesztőséget vezette –, aki arról győzt meg, hogy érdemes a hivatali munkát újból sajtómunkára cserélni, műhelymunkát végezni.

Szót váltottam a felkérésről a Tájékoztatási Hivatal felügyelő munkaadómmal, a miniszterelnökkel, Lázár Györggyel és a Tájékoztatási Hivatal elnökével, Várkonyi Péterrel. Mindkettőjük reakciója jól esett. Egybehangzóan azt mondták, hogy szívesen dolgoztak velem, sajnálják, de megértik, ha vissza kívánok menni a sajtóba, hi-

szen újságíró, szerkesztő számára nem a legvonzóbb a sok kötöttséggel járó hivatali munka. Végül is nem sok idő múltán megkerestem Barcs Sándort, és ígent mondtam az ajánlatára.

Ezzel életemnek egyik legszebb szakasza kezdődött. Barcs Sándorral igen gyorsan kialakítottuk a munkamegosztásunkat, és ezután kedvemre dolgozhattam. Azon igyekeztem, hogy a hírügynökségnél dolgozó kollégákkal ugyanolyan közvetlen emberi viszonyt teremtsék, mint amilyen Barcs Sándort jellemezte. Ő mindig mindent tudott, jól ismerte munkatársai gondjait, bajait, örömeit. Mindehhez hozzá kell tennem, hogy a vezérigazgató többször jelét adta, időnként mondta is: azért gondolt rám helyetteseként, hogy ha elérkezik nyugdíjba vonulásának az ideje, akkor átvegyem tőle az intézmény vezetését. Valószínűleg ez az elgondolás játszott szerepet abban is, hogy az intézménybe lépésem első percétől kezdve nagy önállósággal dolgozhattam.

Az első, ami számomra már korábban is világos volt, hogy az MTI kulcsszerepet tölthet be a híráramlásban, a hírforgalomban Kelet és Nyugat, Észak és Dél között, Ahhoz, hogy az MTI ezt a feladatát elláthassa, mindenképpen a legfejlettebb technikára kellett hogy szert tegyen. E cél érdekében felkértem az MTI valamennyi részlegét, készítse el tízéves stratégiai tervét, megjelölve benne a műszaki fejlesztés igényeit is. Így összeállt és széles körű vitára került az MTI berkeiben az egész intézmény jövőjét felvázoló stratégiai koncepció. Ezt a koncepciót sikerült a kormány elé terjesztetni, sikerült elfogadtatni azokat az igényeket, amelyek egy korszerű hírügynökség kifejlesztéséhez nélkülözhetetlenek. A műszaki fejlesztéshez részben a szervezeti kereteket kellett korszerűsíteni, de ami ennél is sokkal fontosabb volt, partnereket nyerni a legfejlettebb technika beszerzéséhez, hiszen abban az időben a hazai anyagi feltételek megteremtésén túl rendkívül kemény embargó korlátozta a modern technika behozatalát.

Ma is jó érzésekkel gondolok az osztrák távirati iroda, az APA és a német DPA vezetőinek segítőkészségére. Bizony, néhány – az embargólistán előkelő helyen szereplő – berendezés az ő segítségükkel, a nagyon szoros személyi kapcsolatok révén kerülhetett az országba. A gyümölcsöző személyes kapcsolatok nemcsak a vezérigazgatóra és a helyettesére voltak jellemzők, hanem a szerkesztőségek vezetőinek és nem utolsósorban az MTI műszaki gárdájának is voltak ilyen kapcsolatai.

Borbély György, az MTI műszaki igazgatója és Budai Gábor, a helyettese (később maga is az MTI műszaki igazgatója) gyakori és szívesen látott vendég volt az APAnál, a DPA-nál, az ANSA-nál és az AFP-nél. Alkalmunk volt személyesen megismerni az angol és az amerikai hírügynökségek munkájával, műszaki, technikai megoldásaival is. Ma már nehezen hihető, ám megtörtént, hogy a tízéves fejlesztési stratégia megismertetése céljából összehívott főszerkesztői és nyomdaigazgatói találkozónkon a korelnök, az akkori Könnyűipari Minisztérium miniszterhelyettese megköszönte, hogy bemutattuk a XXI. század sajtójának működtetési és megjelenési formáit. Nehezen hitte, hogy ez nem a XXI., hanem a XX. század utolsó két évtizedének a valósága. Köves Tibor és Budai Gábor hasonlóképpen jártak, amikor az Újságíró Szövetségben tartottunk tájékoztatást az újságírás, az újságkészítés és a mikroelektronika közeli frigyéről.

A régi MTI-sek tanúsíthatják, hogy a távirati iroda életében mit jelentett a hetvenes évek vége és a nyolcvanas évek eleje. Megérkezett a két központi számítógép, megjelentek a szövegszerkesztő gépek és a gyorsnyomtatók. A 60 Baud-os sebességű Siemens telexek helyett az új rendszer 9800 Baud-os sebességre volt képes. Átállt a hírügynökség a fotóanyag elektronikus adására és vételére. Bécsbe, az APA egyik helyiségébe telepítettük azt a rendszert, amely az akkori időknek megfelelő, legkorszerűbb felszereltséggel bonyolíthatta le a híráramlást a szélrőzsa minden irányába. Sajnos e nagy munka fő folyamatában vált meg az MTI-től a három évtizeden át volt vezérigazgató, és kellett nélkülöznünk mérhetetlen élettapasztalatát, értékes hazai és külföldi kapcsolatrendszerét. A nyugdíjba vonuló Barcs Sándortól az ő elképzeléseinek megfelelően vettem át a stafétabotot és talán érthető, hogy Barcs Sándor egyik felfedezettjét, Burján Sándort kértem magam mellé vezérigazgató-helyettesnek, főszerkesztőnek. Burján Sándor szinte rövidnadrágos kisfiúként került az MTI-be, számos munkakört betöltött, kitűnő ismerője volt az intézménynek. Személyében értékes és nélkülözhetetlen vezetőtársra leltem. Nem véletlen, hogy a „kifutófiúból” főszerkesztő, majd vezérigazgató lett az intézményben.

1980 távirati irodánk jubileumi éve volt, az MTI megalakulásának centenáriuma. Az MTI történetében páratlan érdeklődés nyilvánult meg a tevékenységünk iránt, szinte minden jelentősebb hírügynökség küldöttséggel képviseltette magát valamennyi kontinensről. Itt, ekkor tapasztalhattuk, hogy a rengeteg áldozatos munka és verejték, szándék és törekvés, nem maradt ismeretlen a külföldi kollégák előtt. Elismeréssel szóltak az MTI műszaki bázisáról, hírszolgáltatásának minőségéről, és a hírforgalom zavartalan tranzitközpontjaként jelölték meg Budapestet.

A centenárium idejére két nagy jelentőségű eredményt értünk el. Az egyik: az MTI-ben kifejlesztett eszközökkel egy-egy hírközlési csatornát – azonos időben – öt-tíz-, majd tizenöt-szörös kihasználtsággal tudtunk üzemeltetni. A PIX-15 rendszeren például egyidejűleg futhatott 15 szöveg plusz egy kép. Ezek a berendezéseink Európától Ázsiáig zavarmentesen és megbízhatóan működtek intézményeinknél. A másik: nagyszerű műszaki gárdánk meghonosította a TELETEXT rendszerét. Nem volt nap, hogy ne látogattak volna el érdeklődő kollégák az MTI-be, hogy megnézzék a TELETEXT szolgáltatásait. Az MTI műszaki gárdájának munkájára felfigyeltek a hazai illetékesek is, és a munka elismeréseként az MTI műszaki szolgálatának vezetőit a nagy kitüntetést jelentő Állami Díjban részesítették. Ilyen magas elismerésben jóval régebbi idők óta működő műhelyek, mint például a Posta Műszaki Fejlesztési Intézete, sem részesültek.

Visszatekintve a megtett útra, még ma is nehezen tudnám összegezni, hogy hogyan sikerült végül is a szükséges pénzt előteremteni az MTI szervezeti korszerűsítéséhez és műszaki fejlesztéséhez. A kormányok többnyire arról híresek, hogy soha nincs elég pénzüik. Így volt ez annak idején is. Megértették ugyan a változtatás, a fejlesztés szükségességét, de a pénzügyi források nem buzogtak e megértés mögött. Egyik éppen aktuális takarékosági „kormánykampány” során felkeresett például irodámban a pénzügyminiszter egyik helyettese. Elmondta – mintha én azt nem tudnám –, hogy hány százezer dollárba kerül egy tudósítói poszt fenntartása, és sorolta a tíz- és százezer dollárokat. Rátért a lényegre is: mondjak le öt-hat tudósítói helyről,

mert ez milliós nagyságrendű valutamegtakarítást eredményezne. Ekkor azt választam, hogy miért krajcároskodunk, hívjuk vissza valamennyi külföldi tudósítónkat, akkor már tényleg jelentős összeggel dicsekedhet a pénzügyi kormányzat. A miniszterhelyettes boldogan visszament, és jelentette javaslatomat miniszterének. Nem sok időbe tellett, mire megérkezett a miniszter telefonja:

– Hogy a helyettesem nem komplett, azt eddig is sejtettem – mondta –, de hogy hülyét csinálj belőle, ez túlzás!

A lényeg: megmaradt valamennyi tudósítói helyünk.

Volt egy hasonló esetünk. A Reuter hajlandónak mutatkozott monitorrendszere szolgáltatásainak átadására. Igényeltük is a Nemzeti Banktól az ehhez szükséges valutát. Az igénylés idején egyébként a monitorszolgálat már próbaüzemben működött a Naphegyen. Fekete János, a Nemzeti Bank akkori elnökhelyettese nem sajnálta az időt, és eljött, megnézte a számunkra még csodabogarat. Látva, hogy ezzel a kereskedelmi, pénzügyi és egyéb gazdasági folyamatok hogyan követhetők, a szolgáltatás milyen információkat nyújt, nemcsak hogy a szükséges valutát biztosította, hanem azon nyomban megrendelt egy állomást a saját irodájába is.

Ilyen és hasonló körülmények között küszködtünk a pénzügyi feltételek megteremtéséért.

Az MTI törekvései láttán igen rangos helyet tudtunk kivívni az Európai Hírügyökségek Szövetségében. Az „Alliance” rendszeresen a semleges Svájcban, Zürichben tartotta munkatalálkozóit. 1980-ban, mint az MTI vezérigazgatóját, az „Alliance” közgyűlése elnökké választott, de én az igazi elismerésnek azt tartottam, hogy ezzel egyidejűleg az MTI-t bízták meg a hírügyökségek hírszolgálati műszaki-technikai fejlődési irányainak kidolgozásával. Az MTI külpolitikai főszerkesztője, Köves Tibor kapott megbízást a hírszolgálati, műszaki igazgatója, Budai Gábor pedig a műszaki-technikai perspektívák kidolgozására. Ezzel az MTI az európai hírügyökségek együttműködésében jelentős szerepet kapott. Több fontos szakmai rendezvényre Budapesten került sor.

Megnőtt az ázsiónk a tengerentúlon is. MTI-küldöttséget hívtak meg az Egyesült Államokba, ahol szívesen látott vendégként köszöntöttek bennünket mind az AP, mind a UPI hírügyökségben, ahol a további együttműködésről fontos tárgyalásokat folytattunk és megfelelő egyezményeket is kötöttünk. Az AP elnök-vezérigazgatója, Keith Fuller úr a találkozó előkészítése során jelezte: figyelemmel arra, hogy az MTI vezérigazgatója egyben az Európai Hírügyökségek Szövetségének soros elnöke is, e kettős minőségbe fogadni kíván az USA elnöke is. Közvetlenül amerikai utazásunk előtt Ronald Reagan egy merénylő löfegyverrel megsebesítette, ezért az amerikai protokollnak megfelelően George Bush alelnök, mint ügyvezető elnök fogadott bennünket Chicagóban. Bush alelnök Reagan elnök megbízásából és nevében köszöntötte az Amerikai Lapkiadók, valamint rádió- és tv-tulajdonosok (Inter-American Press Association) közgyűlésének résztvevőit, ahol az MTI képviselőinek is módja volt részt venni és betekinteni egy igen fontos és hatékony szervezet számunkra is tanulságos működésébe. Bush ügyvezető elnök rendkívül szívélyesen fogadott, kimutatta, hogy igen közeli szálak fűzik őt az AP elnök-vezérigazgatójához. A sok mindenre kiterjedő, szívélyes beszélgetés mindvégig emlékezetes marad számomra.

Hetekkel a találkozó után a budapesti amerikai nagykövettől kaptam meg azt a borítékot, amelyben a találkozásról készült fotókat küldték meg számomra Bush alelnök kézjeggyel. A képeket és a kísérőlevelet ma is gondosan őrzöm.

1982 júniusáig töltöttem be a Magyar Távirati Irodában a vezérigazgatói tisztelet. Akaratom ellenére helyeztek más beosztásba, s azok, akik szakmai előlépésemet, karrieremet emlegették felmentéssel kapcsolatban, pontosan tudták, hogy mennyire fájó szívvel válok meg a hírügyökségtől. Sok jó kollégát és barátot, munkatársat kellett otthagynom, akiknek hiányát bizony mindmáig érzem. Természetesen sokan vannak, akikkel a kollegiális és baráti kapcsolat fennmaradt, rajtuk keresztül módomban áll ismerni a hírügyökség jelenlegi tevékenységét is, és mindig szívből örülök az MTI sikereinek. Mintha még mindig a falai között lennék, úgy fogadom a nehézségeket, a problémákat, és makacsul hiszek benne, hogy a hírügyökség törvényszerűen újból és újból megújuló csapata képes folytatni a hagyományokat, képes a gondok közepette is megőrizni az MTI hazai és külföldi hírnevét.

Többekkel azok közül, akikkel a nemzetközi munka során megismerkedtem, ma is fennmaradt a személyes kapcsolat. Jóllehet, többen közülük már – hozzám hasonlóan – nyugállományban vannak, de velem együtt mindig hangsúlyozzák, hogy aki egyszer szívta egy hírügyökség levegőjét, az soha nem feledheti azt.

És végül... Rendszeres és szorgos olvasója vagyok a Tudósítónak. Ebből természetesen kiolvashatók az MTI mindennapos gondjai és benne megfogalmazódnak a tennivalók. A mai ügyekről szóló írások mellett nagy érdeklődéssel olvasom az MTI múltjáról szóló írásokat is. Ezek jórésze természetesen azért is érdekes, mert az elmúlt idők tanúi, részesei szólalnak meg, bizonyítva, hogy eseményekben, fordulatokban gazdag évtizedek állnak az MTI mögött, és a hírügyökség minden körülmények között dolgozott. Megvallom őszintén, a visszaemlékezések sorozatában időnként felfedezni vélek ilyen-olyan egyoldalúságot. Úgy vélem, hogy az MTI történetének azt a részét, amely immár történelemmé vált, feltétlenül nagy gondossággal kell kezelni. Gondolok itt például vitéz leveldi Kozma Miklós (és részvénytársasága) többször és több helyütt előforduló megjelenítésére, akinek bizonyosan voltak érdemei az MTI 1920-at követő időszakában. Sikerral irányított egy részvénytársaságot. Egy olyan szezvetet, amely hangsúlyozottan a legszorosabb kapcsolatban állt az akkori, saját magát ellenforradalminak nevező kormánnyal.

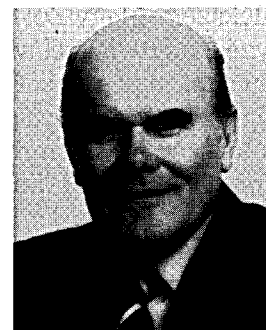
Kozmát a Horthy-kormányzat – s ezt természetesen nem lehet Kozma bűnéül felróni – elsősorban azért állította az MTI élére, mert a trianoni diktátum egyebek közt Magyarországot katonailag is gúzsba kötötte. Leveldi Kozma Miklós huszártisztként a román királyi hadsereg hátán Budapestre vonuló Horthy hadsereg hírszerző- és propagandafőnöke volt. S miután az Antant gyűrűjébe zárt ország számára megtiltották a hírszerzést, így Kozmában látta a kormányzó azt a biztosítékot, hogy az MTI külföldön dolgozó munkatársai segítségükre lehetnek az ország védelme szempontjából értékes hírek megszerzésében. Nem véletlen, hogy MTI-tudósító jelentette táviratilag – virágnnyelven –, hogy kitör a háború, sőt még ajánlatot tett, hogy hol foglalja el a várható világégésben a helyét Magyarország.

Minden bizonnyal voltak leveldi Kozmának érdemei. De nem lehet és nem szabad megfeledkezni arról az időszakról sem, amikor évtizedeken át Barcs Sándor állt

a kapitányi hídon és nagyon nehéz, igen bonyolult nemzetközi viszonyok között is megtartotta az MTI-t a kelet–nyugati párbeszéd talaján, s nemcsak fenntartotta, hanem jelentősen növelte az MTI nemzetközi tekintélyét, s hogy ez idő alatt sem kérdőjelezhették meg hírügynökségünk európaiságát.

PÁRIZSBÓL JELENTHETTEM

Írta: Dr. Pálffy József

Pálffy József 1922-ben született Debrecenben. A negyvenes években az ottani lap szerkesztőségi munkatársa volt. Az MTI-hez 1956-ban került, előbb a bel-, majd a külpolitikai szerkesztőséghez. A Magyar Távirati Iroda párizsi tudósítójaként dolgozott 1956–1961 között, majd hazatérése után a Hétfői Hírek, 1964-től a Magyarország című hetilap főszerkesztője lett. A Magyar Újságírók Szövetségének elnökévé választották 1975-ben. Tucatnyi könyv szerzője, illetve társszerzője.

A Magyar Távirati Irodához 1956 tavaszán a rehabilitálási hullám sodort. 1951-től 1956-ig nem lehettem újságíró, mert nem voltam párttag, korábban – 1940-től 1944-ig, a lap betiltásáig, majd 1946-tól, a lap újraindulása után ismét – a Debreczen–Kélet-magyarországi Napló munkatársa voltam, egészen az 1951-es megszüntetéséig, s az volt sorsom alakulásában a döntő, hogy a lap kisgazdapárti újság volt: 1956-ban mintegy az öt évig tartó szilenciumért kárpótlásként kerülhettem az MTI-be, amelynek vezetőjénél, Barcs Sándornál latba eshetett a Kisgazdapárt korábbi sajtófőnökének. Dernői Kocsis Lászlónak az ajánló szava.

A belpolitikánál kezdtem, de bírtam azt az ígéretet, hogy tekintettel nyelvtudásomra (német, francia és alacsonyabb fokon olasz, angol) külföldi tudósítóként is számítanak rám. A belpolitikai turnusban az MTI általános működésével ismerkedhettem meg, s ugyanakkor konkrét feladatokat kaptam.

1956 június elsejével kerültem át a kulturnusba, ahol a külpolitikai kiadások készítésében vettem részt, egészen odáig menően, hogy amikor a Petőfi Kör egyik vitadélutánjára az egész turnus elment, egyedül maradtam a külpolitikai kiadások kibocsátására. Sőt mivel jól gépeltem, „heccből” py-py-py-py-py jelzéssel adtam ki egyik-másik anyagot. A szignóm ugyanis „py” volt. Az első azt jelentette, hogy én fogalmaztam a hírt, a második, hogy én gépeltem, a harmadik, hogy én ellenőriztem, a negyedik, hogy én adtam ki, s az ötödik, hogy én stencileztem is!

A turnus légkörére jellemző volt, hogy egymással versengett mindenki a külpolitikai ismeretekben, egzotikus nevek helyes írásában, ejtésében éppúgy, mint fogalmak, dátumok dolgában. Sikerélménynek könyvelhettem el például, hogy szerkesztőmre rápiríthattam az „esteri” olasz szó helyes hangsúlyozásában...

1956 nyarán az MTI külpolitikai turnusa az ország politikailag legtájékozottabb csoportjai közé tartozott. Itt készült a „bizalmas” a külföldi tudósítók jelentései és a rádiófigyelő, valamint természetesen a külföldi távirati irodák (AP, UPI, AFP, Reuter stb.) anyagai alapján. Emlékszem egy derűs jelenetre: az egyik fiatal munkatárs, Nagy Zoltán egy alkalommal íróasztala mellett ült, amikor átvonult a szobán az MTI

vezérigazgató-helyettese, Kenyeres Júlia, a Magyar Életrajzi Lexikon 1967-es megfogalmazása szerint „a munkásmozgalom harcosa, újságíró”. Nagy Zoltán épp a „bizalmast” olvasta. Felnézett a „piros csíkosból” és félig ártatlan, félig komoly arccal azt mondta: „Kenyeres elvtársnő, ezt a bizalmast tíz forintért árusítani kellene!” Kenyeres Juliának elállt a lélegzete, és kirohant a szobából. Úgy emlékszem, Nagy Zoltánnak nem lett semmi baja a szentségtörésnek számító megjegyzés miatt.

A lapokhoz, rádióhoz ment kiadás természetesen alaposan megszürt anyagokat tartalmazott. Annak a tájékoztatásnak az is alapvető baja volt, hogy a TASZSZ anyagait igen hosszan, gyakran szó szerint kellett közölni, s amíg a több „csaszty”-nyi anyag le nem ment, általában nem is illett mást kiadni. Ez, persze, változott 1956 nyarán, az „olvadás” (Erenburg) során.

A turnus életéhez hozzátartozott, hogy a külföldi tudósítók, akik maguk is onnan kerültek ki, nagyon jól tudták, mivel segíthetnének az otthoniaknak: gyógyszerrel éppúgy küldtek, mint jó borotvapengét, s ha volt bélyeggyűjtő, az kapva kapott a színes bélyegekkel teleragasztott borítékokon. De ugyanígy a gyorsírók és gépírók is számíthattak a külföldi tudósítók segítőkézségére. Egyfajta „szolidaritási adó” volt az, amit a külföldre kikerült szerencséseknek illett megfizetniük.

A külföldi tudósítások fogadásában nagy szükség volt a kiválóan képzett, igen intelligens gyorsírókra. Legtöbbjük betűzés nélkül is le tudta írni a legbonyolultabb külföldi neveket is. A Rádiófigyelő munkájában gyorsírni kitűnően tudó újságírók vettek részt.

Az MTI munkatársai szabadon írhattak újságokba, készíthettek kommentárokat a rádióknak stb., ugyanez vonatkozott a külföldi tudósítókra.

Két MTI-tudósító volt, akiről legendák jártak: a londoni RDK (ez volt nevének rövidítése: Rácz Dezső Károly) és a párizsi Gara László. Előbbiről tréfásan azt mondogatták a turnusban, hogy őt még Ferenc József nevezte ki, s egy történet szállt szájról szájra, amely szerint Barcs Sándor vezérigazgató első londoni útja alkalmával úgy találkozott RDK-val, hogy láttán földbe gyökerezett a lába. Az idős londoni tudósító szakettben és kemény kalappal a fején jelent meg, szinte viktoriánus etikett szerint fogadva budapesti főnökét, aki inkább a futballvilág szokásait tartotta természetesnek.

Gara László külön fejezetet érdemel. 1904-ben született Budapesten, Párizsban halt meg 1966-ban. Újságírói pályája húszévesen azzal indult, hogy sporttudósítóként Párizsba ment az ottani 1924-es olimpiára, kinn maradt, majd beiratkozott a Sorbonne-ra. A német megszállás elől falura menekült, ahol megírta egyetlen, egy internálótáborban játszódó regényét, Les Juifs de Saint-Boniface címmel. 1948-ban lett a Magyar Távirati Iroda párizsi tudósítója. Francia felesége volt, családjától 1952-ben elszakította a Rákosi-korszak önkénye, mert hazarendelték jelentéstételi ürüggyel, útlevelét le kellett adnia és évekig nem is kapta vissza, nem tudott visszautazni Párizsba. Ez idő alatt, 1955-ig az MTI-ben fordító-újságíróként dolgozott. Itt meg kell említeni, hogy akkor már évtizedek óta foglalkozott magyar írók műveinek franciára való fordításával. 1956-ban a párizsi Magyar Intézetben kapott előadói beosztást, hogy a hivatalos indokolás szerint egészen a magyar irodalom népszerűsítésére fordíthassa idejét, ez a döntés váratlanul érte, s a korábbi bizalmatlanság újraéledését látta benne.

Én 1956. augusztus 15-én érkeztem feleségemmel Párizsba. Gara, aki – mint említettem – méltatlankodott amiatt, hogy bármennyire is kedvére való az irodalmi foglalatosság, de hamarabb is tájékoztathatták volna őt új beosztásáról, nyomban „bedobott a mélyvízbe”: közölte velem, hogy meghívták a marseille-i vásárba, leutazik tehát, én pedig kezdjem meg rögtön a tudósítói munkát. Az akadt bőven. A szuezi válság már javában tartott, éppen Párizs volt a nyugati diplomáciai akciók központja, egymást érték a francia fővárosban a sokoldalú tárgyalások, a sajtó kolumnákat szentelt az ügynek. De a magyarországi fejleményeknek is, és természetesen az MTI-tudósító tartozott – ha másnak nem, a „piros csíkos” számára – részletes lapszemlét adni.

Megismétlem, nagyon sokat segítettek a budapesti gyorsírók, akik rutinjuk és intelligenciájuk révén nem egyszer kiegészítették a tudósító mondatát vagy éppen ki is igazították. És politikai judiciumuk is volt. Példaként álljon itt egy 1956. október 22-i, délutáni eset. Párizs szenzációja ekkor az, hogy a világtörténelemben páratlan és előzmények nélküli módon – eltérítettek egy repülőgépet! A marokkói gépen Ben Bella ült, az algériai függetlenségi mozgalom vezetője, több társával együtt. A marokkói uralkodónál jártak, Tuniszba tértek volna vissza. A gépet azonban francia pilóták vezették, akik a francia titkoszolgálat utasítására francia repülőtéren tették le, ott pedig Ben Bellát elfogták... A párizsi tudósító nagy részletességgel mondja el természetesen a történeteket, már vagy öt perce diktál, amikor a drót végén, Budapesten, megszólal „Csöre”, a legjobb, legkedvesebb gyorsíró: „Jóska, hagyja abba! Ez ma már itt senkit sem érdekel...” 1956 októbere...

Október 23-án délután már nem jött be a szokásos budapesti telefonhívás. Ez megdöbbsentett, a feleségem akkorra éppen hazautazott, hogy kihozza két gyermekünket, hiszen alkalom nyílt megfelelő lakás bérlésére. (Csak 1956. december 6-ra tudott visszatérni Párizsba, de ismét csak gyermekeink nélkül, a zavaros helyzetben nem tudhattuk, mi vár ránk.)

Napokig nem volt telefon-összeköttetés Budapesttel. A rádióból esténként értesülhettem egyről-másról, egyébként csak a francia és a többi nyugati hírügynökség anyagából tájékozódhattam. 1956. november 4-én, hajnalban, a Hotel Dagmarban a szomszéd szobából átszűrődő rádióhírek riasztottak. Az ismert kollégám üzenetével: „Az MTI ostrom alatt áll. Mindannyian itt halunk meg.” Zokogva hallgattam. Aztán reggel berohantam az irodába, hogy az AFP-híreket elolvassam...

Döntési és mozgási szabadságom nem volt, hiszen feleségem és két gyermekem otthon... November 4-e után ismét napokig nem volt telefon-összeköttetés. Aztán újramezhettem a tudósítói munkát, ami főleg a magyarországi események francia visszhangjának ismertetéséből állott. Rengeteget kellett fordítanom: a Combat szép, de igen bonyolult vezércikkstílusától Fejtő Ferenc elemzéseig. (Fejtő egy alkalommal meg is lepődött, amikor megjegyeztem, hogy őt könnyű fordítani, mert bármily választékos franciasággal ír, a gondolatai tulajdonképpen magyarok.)

Garával tartottam a kapcsolatot, bár ő látványosan szakított a Kádár-rendszerrel. Gyakran kerestem fel, már csak azért is, hogy segítsen – cigarettával. Korábban ő is kapott a követségen olcsó, vámmentes Gauloise-t, s mert igen erős dohányos volt, érzékenyen érintette, hogy elesett az olcsó forrástól. Ekkor már valóban teljesen a

magyar irodalomnak szentelte tevékenységét, mindenekelőtt az otthon bebörtönzött írók szabadon bocsátásának követelésével. A Dery-kampány egyik fő szervezője volt. Lefordíttatta francia költő barátaival Illyés „Egy mondat a zsarnokságról” című versét, csakúgy, mint Vörösmarty „Vén cigány”-át (utóbbit tizenkét francia költő adaptálta). A rue Surcoufban volt lakásán, amelynek falán ma emléktábla áll, sokszor felkerestem. Ha ő telefonált a lakásomra, először mindig a Kádár-rendszer szidásával kezdte, mint egyszer elárulta, a lehallgatástól tartva.

Párizsból több felé kellett dolgoznom. Semmilyen exkluzivitási megkötöttség nem akadályozta az MTI-tudósítót, hogy lapoknak, rádióknak stb. külön végezzen tudósítói munkát. Így jómagam kezdettől fogva, azaz 1956 karácsonyától tudósítottam az Esti Hírlapnak, a rádió krónikarovatát. Rendkívüli események idején – például az algériai puccsok, de Gaulle hatalomátvétele idején – naponta sokszor csengett a telefon a lakásomon. 1958. május 13-án tucatnyi tudósítást adtam le az MTI-nek, a rádióknak, az Esti Hírlapnak, a Magyar Ifjúságnak, sőt még vidéki lapoknak is.

Szolgálati gépkocsiról az én időmben még szó sem volt. Az MTI-től nem kaptam sem tévét, sem rádiót, sem írógépet – azt hiszem, én voltam a „legolcsóbb” külföldi tudósító. A lakbért viszont az MTI fizette, ugyanígy a ritkán előfordult orvosi költséget is.

Munkámmal – úgy éreztem – Budapesten meg vannak elégedve. Igyekeztem eleget tenni minden igénynek, jött légyen a megkeresés a sportrovattól vagy mástól. A sportosztálynak helyszínről tudósítottam Papp Laci profimérkőzéseiről, a Martini Kupa vívóversenyéről, az Humanité futóversenyéről, a korcsolya-világ bajnokságról és így tovább.

Politikailag nehezebb időszakban is igyekeztem megőrizni a hírügynökségre nézve kötelező semleges magatartást, a források pontos idézését, a tények tisztességes ismertetését. Ez magyarázhatta, hogy 1958 után, amikor például a Népszabadság tudósítóját több más külföldi tudósítóval együtt kiutasították, a francia hatóságok velem szemben kifogást nem támasztottak.

A későbbiekben ismert és elismert lettem, amit például az jelzett, hogy a Külügyminisztérium egyik sajtófőnökének, szóvivőjének, Ponsnak a távozásakor a búcsúfogadásra a szocialista országok újságírói közül egyedül engem hívtak meg, vagy hogy az algériai háborúnak véget vető eviani tárgyalások idején is megkülönböztetve biztosítottak számomra helyet a tudósítók között. A külföldi tudósítók szövetségének elnökségébe be akartak választani, de visszaléptem, mert akkor – 1960-ban – már bizonyos volt, hogy rövidesen hazatérek.

A magyar követséggel az öt év alatt mindenkor jó viszonyra törekedtem, mindamelllett amolyan három lépés távolság betartásával. Az évek múlásával, persze, az újonnan jöttek számára egyre nőtt is a tekintélyem, mint akinek a helyismeretere, a politikai viszonyok és a személyek ismeretere adni lehet.

A követség távozásomkor búcsúkoktelt rendezett, amelyre a francia külügyminisztérium és hatóságok képviselői mellett a francia és a külföldi sajtó mintegy ötven tagja jött el.

1961. október 15-én indultunk el Párizsból. Jómagam szívesen maradtam volna a Magyar Távirati Irodának a kötelékében, akár a külpolitikai turnusban, akár egy újabb

külföldi tudósítói poszton (Bonnban vagy Rómában), de – jöllehet pártonkívüli voltam, vagy épp azért, hiszen a Hétfői Hírek élén megürült a főszerkesztői poszt, amelyet addig a pártonkívüli Parragi György töltött be – az MSZMP agit.-prop. osztályán másként döntöttek. A Hétfői Hírek főszerkesztőjévé neveztek ki, s mint korábbi MTI-s kollégám, Darvasi István később, 1963 nyarán, a Magyarország alapításakor elmondta, már eleve azzal a szándékkal, hogy lapirányítási gyakorlatot szerezzen a későbbre tervezett hetilap élére kerülésem előtt.

Az MTI-nél töltött éveket örökre megőrzöm jó emlékeim között, sok nagyszerű kollégát ismertem meg, s kerültem velük barátságba. A magam példája is bizonyítja, hogy Magyarországon háromféle újságíró van, aki volt MTI-s, aki éppen az, s aki lesz MTI-s. Az újságírói munkában fontos pontosságra törekvést mindenesetre ott lehet megtanulni – vallottam és vallom.

rú piacszerkezet megteremtéséhez, valamint a belső költségek sokszor fájdalmas, de elkerülhetetlen csökkentéséhez. (Az egyik legnehezebb döntés a Budapesti megszűntetése volt.) Az akkor (is) elterjedt „körbetartozás” miatt azonban az MTI pénzügyi egyensúlya egy hajszalon függött, de nem borult fel.

Az átalakítás megkülönböztetett jelentőségű – negyedik – állomása volt az Országos Sajtószolgálat (OS) megalakítása. Ezt azóta is „sajtótörténeti” lépésnek tekintik a szakértők, mert megoldotta az MTI akkori legnagyobb dilemmáját: hogyan őrizze meg felelősségteljes hírügynökségi tevékenységének szigorú normáit a különböző, újonnan alakuló szervezetek, intézmények és az új orgánák információs nyomása közepette. Az OS létrehozásával az MTI csatornát nyitott a legkülönbözőbb információknak, de úgy, hogy azoktól mindvégig megfelelő „távolságot” tartott. Az OS egy nagyon kényes időszakban nagyban hozzájárult a magyar sajtó nyitottságához, sokszínűségéhez. Minthogy tág teret adott az alakuló pártok információinak is, talán nem túlzás azt mondani, hogy ez volt az MTI egyik legjelentősebb hozzájárulása a többpártrendszer kialakulásához.

A Magyar Távirati Iroda az 1990-es választások előkészítésében, majd tudósításában, valamint az Antall-kormány tevékenységéről szóló tájékoztatásban bizonyította, hogy a hírügynökség is végigjárta a rendszerváltás útját. Emlékezetem szerint egyetlen politikai erő sem kifogásolta a választások előkészületeiről szóló tájékoztatásunkat, a szavazás napján pedig sokáig emlékezetes sikert aratott az MTI azzal, hogy a nagyon döcögő szavazatszámolás közepette saját jól megszervezett hálózata keresztül, dicséretes gyorsasággal közölte az eredményeket.

Az új kormánnyal, s személyesen Antall József miniszterelnökkel, az MTI – s vezérigazgatójaként én – korrekt kapcsolatot tartott. A parlament sajtóalbizottsága pedig 1990 júniusában megvitatta az MTI jövőbeni működésével kapcsolatos elképzeléseket. A hírügynökség munkáját sem a kormány, sem a parlament részéről politikai, szakmai bírálat nem érte.

Az MTI-ben lezajló rendszerváltás további jelentős állomása volt a hírügynökség új működési formájának tervezése. Jól ismert, hogy erről több fázisban is tárgyalt az MTI vezető gárdája, és arra a következtetésre jutottunk, hogy az MTI-nek részvénytársasággá kell alakulnia, amelyen belül dolgoznak majd a hírügynökségi részlegek és alakulnak meg a vállalkozások. Az MTI irattárában megtalálhatók azok az anyagok, amelyek 1990-ben rögzítették: olyan optimális szervezetet kell kialakítani, amely biztosítja a hírszolgálati munka szakmai és pénzügyi szuverenitását, miközben szabad teret enged a vállalkozásoknak. Ezzel együtt meg akartuk találni az állami vagyion kezelésének legjobb módjait, az irányítás pontos rendjét. Mindennek a konkrét gazdasági, pénzügyi, jogi, tervező- és szervezőmunkája külső szakértők bevonásával 1990-ben megkezdődött.

Amit leírtam, azt nem a „megszépítő messzeség” vezérelte, hanem az objektív valóság. Tanúként idézhetem mindazokat a kollégáimat, akik velem együtt végigvitték az MTI-t a rendszerváltás folyamatán.

KAIRO, WASHINGTON, BONN, BRÜSSZEL

Írta: Polgár Dénes

Polgár Dénes 1912-ben született. Győri és budapesti lapoknál kezdte újságírói pályafutását. 1958-ban lépett be a Magyar Távirati Irodába, amelynek rövid ideig, 1959-ig kairói, majd 1960–1964 között washingtoni, 1966–1971 között bonni állandó tudósítója volt. A közbülső időszakokban szerkesztői munkát végzett az MTI Külpolitikai Főszerkesztőségében. 1971 és 1977 között a Magyar Televízió-nál dolgozott, A Hét főszerkesztője volt. Azt MTI-be visszatérve 1981-ig Brüsszelnél tudósította a távirati irodát. Nyugdíjba vonulása után külső munkatársként, főképp az MTI Panoráma számára dolgozott. Több könyv szerzője; Séta az elnökkel című kötete 1985-ben negyvenezres példányszámban kelt el.

1958 nyarán Barcs Sándor „csábított át” az Esti Budapest című laptól az MTI-hez. Kairói tudósítóra volt szüksége. Hamarosan Egyiptomban, pontosabban az Egyesült Arab Köztársaságban találtam magamat.

Kairó csodálatos város. A tudósítói munka szempontjából azonban azokban az években – 1958–1959-ben – Kairó kiábrándító hely volt. Pedig a magyar–egyiptomi kapcsolatokat semmi sem árnyékolta be. A szovjet–egyiptomi barátság fénykora volt ez az időszak. Moszkva erőyes fellépése sokban hozzájárult az 1956 októberi szuezi válság megoldásához. A Szovjetunió felszerelte az egyiptomi hadsereget, megkezdődött az asszuáni gát és az erőmű építése. Minden jel arra vallott, hogy baráti országba érkeztem.

Hamarosan észrevettem azonban, hogy igazi tudósítói munkát végezni nagyon nehéz lesz. Telexgépet szerezni nem lehetett. Budapestre telefonálni pedig csak arab, angol vagy francia nyelven engedtek. Ezt a nehézséget még csak ki lehetett küszöbölni: a nagykövetség telexgépén küldhettem tudósításaimat. Persze ez egyfajta cenzúrát jelentett, hiszen a nagykövet ellenőrizni kívánta, mi megy ki az ő telexgépéről.

Ez volt azonban a legkevésbé fontos cenzúra. Akadt két fontosabb. Az egyiket Gamal Abdel Nasszer elnök diktatúrája gyakorolta. Nasszer a tanulatlan egyiptomiak szemében félisten volt. 1952-ben megdöntötte a királyságot (arra már nem emlékeztek, hogy a szabad tisztek mozgalmát Nagib vezette), államosította a Szuezi-csatornát, a saját állítása szerint legyőzte a brit, a francia és az izraeli hadsereget. Az értelmiségiek persze nem tekintették félistennek Nasszert, de félték tőle. Ennek az volt a következménye, hogy a hivatalos információkon kívül semmiről sem lehetett hírt adni, a hivatalos információ pedig csak magától Nasszertől származhatott.

A harmadik cenzúrát otthon, az MTI-ben gyakorolták. Nem a hírügynökség tehetett róla, hanem a politikai rendszer. Minden anyagot megjelenés előtt górcső alá

kellett venni, s megvizsgálni, nincs-e benne valami „áthallás”, azaz olyasmi, ami akár áttételesen is ellentétes lehet a magyar, vagy a szovjet politika érdekeivel.

Elképzelhető, milyen tudósítói munkát lehetett kifejezni e hármas cenzúra szorításában.

Arról, hogy a magyar külpolitika sem lehetett önálló, szintén szerezhettem közvetlen tapasztalatot. 1958-ban Libanonnak Magyarországgal még nem voltak diplomáciai kapcsolatai. Egy napon azt az utasítást kaptam, hogy utazzam Bejrútba, s kérjek interjút Rasid Karamitól, az akkori libanoni miniszterelnöktől. Az interjú során, mintegy mellékesen, kérdezzem meg, hajlandó lenne-e a diplomáciai kapcsolatok felvételére. Az interjú a Népszabadságban fog megjelenni, s ha Karami válasza pozitív, ez előfutára lesz a diplomáciai kapcsolatok felvételének.

A megbízást örömmel teljesítettem. A libanoni miniszterelnök közölte: szívesen veszi fel velünk a diplomáciai kapcsolatokat. Az interjú megjelent a Népszabadságban. egyetlen rész maradt ki, az, amelyben Rasid Karami a diplomáciai kapcsolatok felvételéről pozitívan nyilatkozott. A magyar kormány 24 órán belül megváltoztatta a szándékát, amelyet nekem kellett – újságírói módszerrel – közvetíteni.

Persze azért sok kedves emléket őrzök a kairói munkáról. Egyet megemlítenék, mert jellemző volt az akkori egyiptomi szokásokra.

1959 márciusában interjút kértem Anvar Szadattól, aki akkor az egyiptomi parlament alelnöke volt. Egy szerdai napra, pontosan déli 12 órára kéretett hivatalába. Ott is voltam 12.30 órakor. Az udvariasság ugyanis azt követelte, hogy az ember a megjelölt időpont után fél órával jelenjen meg. A titkár fogadott. Fél órát kellett vele beszélgetni kávéivás közben, közömbös dolgokról. Ezután megkockáztattam: „Legyen olyan kedves, jelentsen be az alelnök úrnál.” A titkár ajkai széles mosolyra görbültek: „El is felejtettem mondani – tártá szét karjait –, hogy az alelnök úrnak ma reggel el kellett utaznia Alexandriába.”

Egyiptom után 1960 őszéig a budapesti MTI-központban dolgoztam. Megismerem a turnusvezetői munka fogásait, elsősorban azokat, amelyeket már Kairóból nézve is tapasztaltam. Vigyázni kellett. Vigyázni nemcsak arra, hogy ne adjunk ki semmi szovjetellenes vagy általában rendszerellenes anyagot, hanem arra is, hogyan „súlyozzuk” a nem szocialista országokról szóló híreket. Cenzúra nem volt Magyarországon, de éber szemmel figyelték, nem kerül-e a híradásba olyasmi, amiből az olvasó a sorok között valamiféle „ellenséges” információt kaphat.

1960-ban a távirati iroda washingtoni tudósítójává neveztek ki. Megbízatásom premiernek számított: a második világháború után én lettem az első állandó MTI-tudósító az Egyesült Államokban.

Alighogy megérkeztem Washingtonba, máris New Yorkba kellett utaznom. Megkezdődött az a nevezetes ENSZ-ülésszak, amelyen részt vettek a tagállamok vezető államférfiai. Óriási volt a nyüzsgés, a hallban, az étteremben, és külön helyiségekben világhírű politikusok tárgyaltak egymással vagy saját kíséretük tagjaival. Ebben a nagy tumultusban kellett helyt állnom. Későbbi pályafutásom sok eredményét köszönhettem annak, hogy egyszerre az újságírás „mélyvizében” találtam magamat.

Az otthoni sajtóviszonyokról egyébként az ENSZ-ben végzett munkám során is meggyőződhettem. U Thant, a világszervezet főtitkára általában nem adott interjú-

kat. Nekem adott, amit annak köszönhettem, hogy hivatalosan Magyarországon járt. Az interjút boldogan adtam le telefonon. Budapesten azonban hosszú várakozás után úgy döntöttek, hogy az interjú csupán a rádió egyik kevésbé hallgatott műsorában szerepelhet, akkor is csak azért, nehogy U Thant megsértődjék. Ezt a döntést természetesen nem az MTI hozta, az utasítás „magasról” jött.

Visszatérve Washingtonra: az amerikai fővárosban a tudósítónak – hacsak nem történt valamilyen más, fontos esemény – három helyen kellett állandóan lennie: a Fehér Ház, a Kongresszus és a Külügyminisztérium sajtóosztályán. A nagy hírügynökségek több tudósítót tartottak Washingtonban, így ez nem jelentett számunkra problémát. Én azonban egyedül voltam. Szerencsére a TASZSZ washingtoni tudósítói kiváló újságírók voltak. Hamarosan „poolban” kezdtünk dolgozni, összeadtuk értesítéseinket. A szovjet lapokban gyakran egy-egy általam szerzett hír TASZSZ-jelzéssel jelent meg, és az MTI hírei között is szerepeltek olyanok, amelyeknek anyagát szovjet kollégáimtól kaptam. Kis munkaközösségünk jól működött.

Az a mondás, hogy „az idő pénz”, az USA-ban nem frázis, hanem valóság. Egyiptomban hozzászóltam, hogy az időnek nincs értéke. Az Egyesült Államokban viszont törvény volt az úgynevezett „business-like” magatartás. Ha egy neves személyiség hajlandó volt fogadni, percnyi pontossággal kellett megjelennem. A szokásos „hogy van?” után azonnal meg kellett mondanom, mit kívánok tőle. S mielőtt válaszolt, rendszerint közölte, mennyi ideje van számomra. Az időtényező az újságírásban különösen fontos szerepet játszott. A két nagy amerikai hírügynökség, az AP és a UPI a másodpercekért is harcolt egymással. A külügyminisztériumban dolgozó újságírók szervezete éppen ezért határozatot hozott, hogy a napi sajtóértekezlet színhelyét senki sem hagyhatja el, amíg el nem hangzik az értekezlet végét jelző „köszönöm” szó a rangidős újságíró részéről.

Washingtonban éltem át újságírói pályafutásom két legnagyobb csalódását. Mindkettő Kennedy elnökkel volt kapcsolatos, s mindkettőnek oka a 60-as évek magyarországi politikája volt, amely gúzsba kötötte a sajtót.

Az egyik csalódás akkor ért, amikor alkalmam nyílt volna interjút készíteni Kennedivel. Az elnök a szovjet sajtónak akart nyilatkozni, de Moszkvából nem érkezett válasz, és így esett rám a választás. Boldogan kértem engedélyt Budapesttől, ahonnan azonban az a válasz jött (a Külügyminisztérium egyik miniszterhelyettese fogalmazta): „Ha Kennedy arról nyilatkozik, hogy megváltoztatja imperialista külpolitikáját, akkor nyilatkozhat!” Pár nappal később egyébként Adzsubej, az Izvesztija főszerkesztője megcsinálhatta a Kennedy-interjút.

A másik csalódást is egy Budapestről érkezett üzenet okozta. Meggyilkolták Kennedyt – újságíró számára nem történhet ennél fontosabb esemény. Ma már szinte hihetetlen: az MTI azt az utasítást küldte, hogy a gyilkosságról két napon át semmiféle tudósítást se adjak. (Otthon attól féltek, hogy a gyilkosságot a kommunisták nyakába varrják.)

1966-ban az MTI bonni tudósítójává neveztek ki. Újabb fővárost kellett „megtanulnom”. Annak idején Konrad Adenauer döntötte el, hogy Bonn legyen az NSZK fővárosa. Ezzel a kis város élete teljesen megváltozott, s ezt a mai napig sem bocsátják meg Adenauernek. Oda költöztek a minisztériumok és az egyéb szövetségi hiva-

talok, a politikai pártok, oda települtek a nagykövetségek, s természetesen bevonultak az újságírók is.

Az MTI irodája egy hatalmas háztömbökből álló telepen volt és van ma is. Ez a hely ideális volt a munka szempontjából. Úgyszólván minden bel- és külföldi tudósító ott bérelt irodát, ott rendezték meg a sajtókonferenciákat. A parlamentet, a tájékoztatási államtitkárságot és a kancellári palotát csak néhány lépésnyi távolság választotta el a munkahelytől.

A bonni tudósítói munka könnyű is volt meg nehéz is. Könnyű azért, mert talán sehol sem segítik oly nagymértékben az újságírókat hivatalos részről, mint az NSZK-ban. A tájékoztatási államtitkárság vezetője vagy helyettese, akik egyben a kormány szóvivői is, hetenként többször is tartottak sajtóértekezletet, ahol akár egy órán át türelmesen válaszoltak az újságírók nem egyszer agresszív kérdéseire. A kancellár és miniszterei is gyakran hívtak össze sajtókonferenciát. A pártok, a minisztériumok és a vállalatok valósággal elöntötték a tudósítókat nyomtatott információval. A vezetőktől aránylag könnyen lehetett interjút kapni.

A nehézséget éppen a bőség zavara jelentette. Eleinte rengeteg időbe telt, amíg az újságokat és a halomnyi nyomtatványt vagy sokszorosított anyagot elolvastam. Később már gyakorlatra tettem szert, meg tudtam állapítani, mit érdemes áttanulmányozni, s mit kell papírkosárba dobni.

Munkámat nagyban megkönnyítette, hogy megismerkedhettem Herbert Wehnerrel, az SPD „nagy öregjével”. Ötéves bonni tartózkodásom alatt gyakran találkoztunk. Nemcsak interjúkat készíthettem vele, többször meghívott egy kis kötetlen beszélgetésre is.

Ugyancsak sikerült kapcsolatba kerülnöm Willy Brandttal. Ő nem sokkal Bonnba érkezésem után külügyminiszter lett, így hát neve sokszor szerepelt tudósításaimban. Személyesen azonban csak 1969 márciusában beszéltem vele, és akkor is csak telefonon. Aznap reggel a dpa jelentésében olvastam, hogy a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testülete a magyar fővárosban ülésezett, és felhívást intézett a kormányokhoz egy összeurópai biztonsági és együttműködési konferencia összehívására. Köves Tibor, a szolgálatban levő turnusvezető kérte, szerezzek Bonnból visszhangot. Felhívtam tehát Brandt külügyminisztert, aki egy óra múlva telefonba diktált egy rövid nyilatkozatot. Lényege az volt, hogy az NSZK külügyminisztere kedvezően fogadja a budapesti felhívást, és úgy véli, komolyan kell foglalkozni vele.

A nyilatkozat másnap megjelent a magyar lapokban. Előtte azonban többszöri lázas telexváltásra került sor az MTI és irodám között. Budapesten el sem akarták hinni, hogy az NSZK külügyminisztere ilyen gyorsan, minden előkészület nélkül nyilatkozik e fontos kérdésben, még hozzá pozitívan. Végül is sikerült megmagyaráznom, hogy Brandt nyilatkozata összhangban áll politikai terveivel.

Később kiderült – s erre nem kismértékben vagyok büszke –, hogy a Brandt-nyilatkozat, amely az első nyugati válasz volt a budapesti felhívásra, hozzájárult Brandt keleti politikájának meggyorsításához s végeredményben az 1975. évi helsinki találkozó összehívásához.

Bonni kiküldetésem első percétől kezdve rokonszenvesnek találtam Brandtot. Ez a rokonszenv tükröződött cikkeimben és tudósításaimban is, amit az NDK akkor

nem nézett jó szemmel. Egyik cikkem után, az NDK intervenciója nyomán fegyelmet is kaptam.

Bonni kiküldetésem után, 1971-ben átmentem a Magyar Televízióhoz. Hat év elteltével azonban lemondtam A Hét szerkesztéséről, mert belefáradtam a bürokratikus módszerek elleni küzdelembe. Köves Tibor javaslatára visszatérhettem régi munkahelyemre, az MTI-be. S hamarosan kineveztek a hírügynökség brüsszeli tudósítójává.

Feladatom legfontosabb része természetesen nem a Benelux-államokról szóló tudósítások küldése volt, hanem a Közös Piacban és a NATO-ban végzendő újságírói tevékenység.

A legtöbb munkát – legalábbis, ami az eltöltött időt illeti – a Közös Piac adta. A szervezet bizottságának hatalmas apparátusa volt (és van ma is). Minden bizottsági tag nagy létszámú személyzettel dolgozik, mindnek külön sajtóosztálya is van. Ezenkívül működik egy központi sajtóosztály is. A közös piaci bizottság valóságos aktagyár, ahol az iratok ezrei vándorolnak ide-oda a főosztályok és osztályok között. Az újságíró számára mégis rugalmas volt ez a szervezet, mert mindenkihez be lehetett jutni, beleértve a nagy hatalmú bizottsági tagokat is. Minden kérdésre választ lehetett kapni, bár a válaszok sokszor semmitmondóak voltak és megkerülték a probléma lényegét.

Amikor elfoglaltam brüsszeli állomáshelyemet, a Közös Piac már nem volt olyan „ellenséges imperialista tákolmány”, mint az 50-es és a 60-as években is.

Az Európai Gazdasági Közösségek (ma Európai Unió) bizottsági és miniszteri palotájában szinte naponta fordultak meg állam- és kormányfők, miniszterek, kormánybizottságok és üzletemberek a világ minden tájáról. Tárgyalásaik után rendszerint nyilatkoztak. Általában kitűnő alkalom nyílt arra, hogy nyájas vagy haragos, derűlátó vagy borúlátó, őszintének látszó vagy mellébeszélő szavaikból ki lehessen hámozni a tényleges problémákat. Még egy „no comment” válasz is megfelelő következtetésekre adott alkalmat.

Konkrét ügyek kapcsán betekintést nyerhettem abba is, milyen politikai és gazdasági ellentétek korhasztják az akkori tíz tagállam integrációs épületének szerkezetét. A nemzeti érdekek rendszerint győzedelmeskedtek a közösségi érdekek felett. „Európa egyesítése nem fog gyorsan menni” – mondotta 1950-ben Schuman, amikor aláírta a Montan Unió alapító okmányát. Igaza lett. Nemcsak olyan nagy problémák, mint a mezőgazdaság, robbantottak ki évről évre éles vitákat a szervezetben. Összevesztek akkor is, ha egy hollandiai tartomány tejtermelő gazdáinak érdekei ellentétesek voltak a bajorországi tehen tartó parasztok érdekeivel.

Tudósítói munkám másik fontos része a NATO-ban zajlott le. Az újságolvasó, a rádióhallgató és a tévénező már abban az időben is szinte naponta olvashatott és hallhatott a NATO tevékenységéről. E tevékenység célja az atlanti szövetség hivatalos álláspontja szerint a szabad világ védelmezése volt. A 70-es évek végén, amikor Brüsszelben dolgoztam, idehaza azt kellett hangoztatni, hogy ez a szépen hangzó célkitűzés valójában mindinkább fokozódó fegyverkezést, agresszív politikai és gazdasági lépéseket jelent.

Ami azonban már akkor sem lehetett letagadni: a NATO mintaszerűen tállalta politikáját a nyilvánosságnak. Vezetői pontosan tudták, hogy a publicitás éltető ele-

Amikor a Külföldi Sajtószolgálat beolvadt az MTI-be, majd felköltözött a Nap-hegyre, népes fordítói gárdájával együtt az énekkart is hozta a kényszerű házasságba. De az új székházban váratlanul kedvező körülmények fogadták a kis énekkart. Barcs Sándor vezérigazgató maga is zenekedvelő lévén, támogatta a dalos mozgalmat. Így az énekkar és a kisegyüttes is hamarosan néhány új taggal, főleg nődolgozókkal bővült.

Az énekkar emlékezetes szereplése egy kantáta bemutatása volt az új székház avatási ünnepségén. A kantáta szövegét Pánczél Lajos, az örökbohém újságíró költötte, zenéjét pedig Halmy Ferenc komponálta:

Repülj, betű, repülj,
Szállj az éter szárnyán,
Új otthonunkból vidd a híreket!
Mondd el, hogy épít
Szabad magyar népünk
Napfényes jövőt, boldog életet...

Négy szóló és a fenti refrén emelte az ünnepség fényét, természetesen a szovjet kantáták zsinórmércéje szerint.

A kibővült kisegyüttes hozzáfogott repertoárja bővítéséhez, és a Lammermoori Lucia szextettjének betanulását tűzte ki következő feladatául. Tevékenységének hamarosan híre ment szakszervezeti berkekben, és egyre másra hívták meg a legkülönbözőbb vállalatok ünnepségeire. Volt olyan kultúrterem is, amelyben a bontási téglákra állított zongorán éppen a Rigoletto-négyes kezdő akkordja egyáltalán meg sem szólalt, és a mantuai herceg háromszor is elénekelte, hogy „Nincs a földön szebb lány ná-á-lad...”, amíg észbe kapott, hogy a zongorakíséret a szokásosnál egy oktávval magasabban szól. De a Vágóhíd kultúrtermében igazi keresztúros zongora várta a kisegyüttest, a műsor után pedig a vállalatvezetés a jegyrendszer korában kincset érő „vágóhídi csomaggal” díjazta az amatőrök teljesítményét.

És miközben a heti énekkari próbákön az „Új háborúra uszít a tőke, habzsolná a vért és velőt...” típusú harsogó bekenőták riogatták a naphegyi verebeket, a kisegyüttes most már valóban nagyszabású elképzelés megvalósításához fogott hozzá. Néhány újabb lelkes amatőr és az operaházi próbaénekléseken sorozatosan elvérző dalnok bevonásával megindult a teljes Varázsfuvola betanulása. Ekkor (1954 táján) a kisegyüttes több tagja már – saját zsebére – drága énektanárokhöz járt hangképzésre. A sok munka csak a következő évre hozta meg gyümölcsét, de a tagok többsége a házi kultúrműsorok rendszeres szereplője lett áriákkal, duettekkel, dalokkal. A Don Pasquale-Norina duettet jelmezben vitték az MTI színpadára.

A Varázsfuvola emlékezetem szerint két előadást ért meg, koncertszerűen, azaz jelmezek és díszletek nélkül. A siker így is nagy volt. A bemutatóra az MTI kultúrtermében, a második előadásra a budai Horváth-kert szabadtéri színpadán került sor. Az együttes és fáradhatatlan karnagya jelmezes előadásról álmodott, és megkezdte a Szöktetés a szerájból c. opera betanulását is. Ebből egy keresztmetszet – néhány ária, duett és a vaudeville – el is hangzott az MTI színpadán.

Aztán jött az 56-os forradalom. A kultúrterem zongorája sértetlenül átvészelte az aknavető-tűzet (csak a TASZSZ és a UPI adásait vevő telex kapott találatot), de az énekkar és a kisegyüttes több tagját a világ különböző tájaira ragadták a viharos szelek. Az operabemutatóknak egyszer s mindenkorra vége szakadt. Az énekkar még próbálkozott, fogyó kedvvel, egyre erőtlenebbül, hogy rövidesen be is szüntesse tevékenységét.

Nem tudom, megmaradt-e valahol a Halmy-Pánczél kantáta szövege és kottája, de a kisegyüttes tevékenységének maradt néhány nyoma. Németh Gábor baritonista, az Operaház szép hangú magánéneke a zene szeretetét és az állandó buzdítást édesanyjától, a kisegyüttes közkedvelt Icájától (Gilda) kapta. E sorok íróját a rádió Tanuljunk franciául műsorának szerkesztője „fedezte fel”; a tanfolyam két befejező óráján Halmy Lujza énekesnővel egy közkedvelt francia népdalt, illetve szőlóban a Chevalier de la table ronde kezdetű ismert francia bordalt kellett mikrofonba énekelni. Ebben az egy esetben forintban fizetett honorárium fejében.

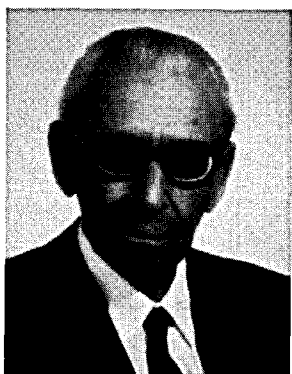
Az MTI azzal jutalmazta a kisegyüttes buzgalmát, hogy a József körúti Hangstúdióban ki-ki rendelhetett egy hanglemezfelvételt a maga repertoárjából. Barcs Sándor több alkalommal saját lemezgyűjteményéből tartott esti bemutatót a kisegyüttes tagjainak a kiválasztott operákból. A házon belüli népszerűsége egyébként jellemző, hogy a kül- és a belturnus néhány tagja és vezetője titokban, zárt ajtók mögött jelentkezett próbaéneklésre Halmy Ferencnél, de közülük csak Darvasi István járt el néhány hónapig az énekkari próbákra.

„Tizenkét emberünk” megírta a magáét, magáról, másokról, a történelemről, a politikáról, de mindenekfelett a köz szolgálatában, az MTI falai között végzett munkájáról. Nagy idők e tizenkét élő tanújának írásaiból talán nemcsak derű árad, hanem aggodalom is, féltése annak a szolgálatnak, amelynek életüket vagy annak meghatározó évtizedeit szentelték. Ezek a visszaemlékezések felölelik az MTI 116 éves történetének éppen felét, talán a küzdelmesebb második felét. A szerzők szinte beszélgetnek, olykor vitatkoznak egymással, minősítik is egymást és a kort, és ebben van valami abból az ideális pluralizmusból, amelynek nem kellene csak a papíron maradnia.

Az MTI az utolsó közel hat évtizedben sokféle látásmódot szintetizált, az írásokból talán szubjektívebb, ellentmondásosabb, de mindenesetre teljesebb kép állt össze, mint amit egy kronologikus történeti megközelítés nyújthatott.

Az emlékezet, lehet, olykor csal, lehet, hogy érzelmi vagy politikai átszíneződést ad eseményeknek, döntéseknek, helyzeteknek, ez azonban nem jogosított fel a leírtak korrigálására, kommentálására olykor stilizálására sem. Életfelfogást, társadalmi koncepciót, értékrendet tükröznek ezek az írások; szerzőik élnek, lehet és még lehessen velük sokáig vitatkozni...

DACOLVA MEGHURCOLTATÁSSAL

A millicentenárium esztendejében 90. életévébe lépett dr. Tarr Lászlóról lesz szó. Az MTI lapja, a Tudósító 1995. július–augusztusi számában láttak napvilágot a következő sorok: „A most bemutatkozó szerző (e kötet elkövetőjéről van szó... P. S.) töredelmesen kénytelen bevallani, hogy minden autonómiaigénye ellenére, fő támasza ebben a munkában az a hatalmas, mintegy másfélezer oldalra rúgó kutatási anyag volt, amely dr. Tarr Lászlónak a személyiségét, egyetemes és sajtótörténeti jártasságának, alaposságának, szakszerűségének jegyeit, sokszor az átélés élményszerűségét viseli magán. Kollégánk, akit 21 évi szolgálat után 1952

őszén méltatlanul távolítottak el az MTI-ből, még évtizedeken keresztül szentelte energiáját hírügynökségünk szövevényes története feltárá-
nak, és kötetekbe rendezett kézírata, okmány- és illusztrációgyűjteménye, valamint személyes érintkezésekből és átélésből táplálkozó értékelései nélkülözhetetlenek minden hasonló jellegű munkához.”

Tarr László egy levélben szóvátette, hogy nem „kutatási anyagról”, hanem könyvkiadásra szánt kézíratról van szó, amely szerzői jog szempontjából nem tekinthető olyan forrásnak, mint a levéltárakban, könyvtárakban található, oda hagyományozás, vétel vagy ajándékozás, esetleg csak megőrzési letét jogcímén őrzött kézirat.

Zsigmondi Mária a Nők Lapja 1984. április 28-i számában Tarr László svájci kettős küldetését méltató cikkét a következőkkel zárta: „Dr. Tarr László kalandokban és izgalmakban bővelkedő életének ez csupán egy apró, de nem éppen jelentéktelen epizódja. A többit most írja: ugyanis őt bízták meg az MTI történetének feldolgozásával.” Valóban, abban a szerződésben, amelyet a távirati iroda 1981. május 5-én kötött Tarr Lászlóval Az MTI története című könyv forrásmunkájának, mint alapanyagának a megírására, egyebek között ez állt: „Az MTI könyvkiadás céljából bízta meg dr. Tarr Lászlót a fenti munka elvégzésével... A későbbiekben megjelenő könyvben, mint szerzőt dr. Tarr Lászlót szerepeltetjük.”

A szerződés érvényességi időtartama négy évre terjedt. A kézirat jubileumi kiadványokban hasznosított kézirat maradt és az 1985-ös újabb megállapodás már csak „előkészítő munkáról” szólt, amelynek eredményét Tarr László az MTI rendelkezésére bocsátja további felhasználásra. Az 1986-os megállapodás úgy fogalmaz, hogy „a szerződő fél által gyűjtött anyag az MTI tulajdonát képezi”, az 1987-es megállapodás pedig már kimondja, hogy a gyűjtött anyagot Tarr László „szabad felhasználásra átadja az MTI Kiadó képviselőjének, Láng Lászlónak”. Egy 1992 februári feljegyzésében Tarr csüggedten panaszkolta, hogy „szerzői jogom teljesen feledésbe merült...”

Valóban és igen sajnálatos módon, az utolsó másfél évtizedben az ország és a hírügynökség nyomasztó gondjai levették a napirendről vagy inkább „parkolópályára” vitték az MTI történetének könyv alakban való megjelentetését. Ennek legna-

gyobb vesztese az MTI és az olvasók mellett Tarr László volt, akinek 1989-ben egyébként megbízást adtak egy második könyv elkészítésére, ismét a kiadás biztosítékai nélkül: ez azokat a bizalmas tájékoztatókat tartalmazta volna, amelyeket az MTI 1943–1944-ben küldött el külföldi tudósítóinak, így zürichi emberének, dr. Tarr Lászlónak, s amelyek filmszalagra véve, megszerkesztve, Pálos Tamás előszavával irattárban várják további sorsukat. Az talán nem felel meg a valóságnak, hogy „az egész paksméta szórén-szálán eltűnt”, mint Tarr László 1992-ben írta, de hogy az általa összegyűjtött anyagban egyre nagyobb rések támadnak, és egyre hiányosabbak a korszak-összefoglalók, az tragédia, felmérhetetlen veszteség ma az intézmény számára is. De térjünk vissza kollégánk mozgalmas életútjára.

A Pestvidéki Híreknél eltöltött fél évtized után Tarr László 1931-ben lett az MTI munkatársa. A külpolitikai szerkesztőségben, majd a parlamenti tudósítók csoportjában tevékenykedett. 1938-ban jog- és államtudományból doktorált. A zürichi tudósítói poszt betöltésére 1942-ben kapott megbízatást. A Külügyminisztérium politikai osztályán közölték vele, hogy hivatalosan az MTI svájci tudósítójaként fog szerepelni, nem hivatalosan pedig az lesz a küldetése, hogy vegye fel a kapcsolatot a nyugati országok hírügynökségi embereivel, illetve követségeivel, és adja értésükre Kállay miniszterelnöknek a háborúból való kilépési szándékát. Ezt a közlést kiegészítették azzal, hogy tekintse magát a kormány „titkos magánkövetének”, ami azt jelentette, hogy ha baj éri, otthonról nem számíthat segítségre.

Az angolszászok Zürichben igyekeztek rövid úton a tudomására hozni, hogy ha a magyar kormány valóban ki akar lépni a háborúból, a Szovjetunióval kell tárgyalnia. Tarr László Budapesten érdektelenné vált, megbízói kíméletlenül megalázták. A „kettős küldetés” 1944. március 19-ével megszűnt, Tarr csatlakozott a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front svájci csoportjához és, mint írja, „tette, amit csak tehetett...”

A Magyar Távirati Iroda Részvénytársaság 1944. június 21-én hivatalos levelet küldött „Nagyságos dr. Tarr László úrnak, Zürich”: „Megállapítottuk – állt a levélben –, hogy Ön 1944. március 20-a óta tudósítást szerkesztőségünk részére nem adott, zürichi tudósítói szolgálatát nem látta el... és ennek indokát velünk még felhívásunk ellenére sem közölte. Kénytelenek vagyunk Önt alkalmazásunkból 1944. június 30-i hatállyal, minden igény nélkül, elbocsátani és nyugdíjpénztári tagságát ugyanezen időponttól kezdődően megszüntetni.”

Tarr László egy „intermezzo” után 1945 decemberében szolgálattételre jelentkezett az MTI-nél, rövid időre a politikai csoportba osztották be, majd ismét svájci tudósító lett – „meghatározatlan időre, bármikor visszahívható” kíséző szöveggel, illetményt a Külügyminisztérium sajtóosztályától, utasításokat Révész Mihály főszerkesztőtől kap...

Az 1945-ös intermezzo lényegében az volt, hogy a svájci hatóságok „tiltott hírszolgálat” címén letartóztatták és több hónapos börtönbüntetéssel sújtották Tarr Lászlót. Hamarosan ez a fejlemény megismétlődött. Részlet a Szabad Nép 1948. január 24-i számából: „A legnagyobb felháborodással fogadja a magyar közvélemény azt a hírt, hogy a svájci hatóságok letartóztatták Tarr László magyar újságíró, a Magyar Távirati Iroda zürichi tudósítóját. Tarr László – mondja magyar illetékes hely – csupán újságírói munkáját teljesítette és letartóztatása az újságírói munka szabadságá-

nak megsértése... Svájc minden alap nélkül, a sajtó, a hírközlés szabadságát lábbal tiporva megfosztja szabadságától a félhivatalos magyar hírügynökség tudósítóját. A tények irgalmatlanul leleplezik, hol van szabadság és hol van terror...”

Budapestre visszatérve Tarr László 1948-ban rovatvezetői kinevezést kapott az MTI-nél és ezt a munkakört 1952. szeptember 15-ig tölthette be: felmondtak neki, közölve írásban, hogy a felmondási idő alatt az MTI nem tart igényt szolgálatára, s hogy „állásának felmondását átszervezés tette szükségessé”. Máfél évtized múlva, 1967. február 27-én kelt levelében Barcs Sándor ezt írta dr. Tarr Lászlónak:

„Kívánságára igazolom, hogy Önt 1952. szeptember 1-jén felsőbb utasításra és a koncepciós perek hatására kellett elbocsátanunk. Munkájával és magatartásával elégedettek voltunk és politikai kifogás személye ellen nem merült fel.”

Az elbocsátás után Tarr László két és negyed évig alkalmi újságírói munkával tartotta fenn magát, ha más újságírói munka nem akadt, korrigált, diafilmet készített, vagy brosúrát írt. 1956. szeptember 6-án már a Corvina Idegennyelvű Kiadó felelős szerkesztőjeként kereste meg beadványával a MÚOSZ Rehabilitációs Bizottságát.

Ebben a beadványban kifejtette, hogy MTI-beli felmondásának oka szerint nem „átstruktúrázás” volt, hanem az a körülmény, hogy 1942–1945-ben, svájci tartózkodása idején tagja volt a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front Szőnyi Tibor vezetése alatt ott létesített „svájci szervezetének”. Utalt arra, hogy rehabilitációja érdekében levelekkel bombázott mindenkit, Mihályfi Ernőtől Darvas Józsefen keresztül a Minisztertanács elnökéig, de válaszra senki sem méltatta.

Tarr László beadványában hangsúlyozta, hogy rehabilitációs igénye nem terjed ki állásba való visszahelyezésére, minthogy a Corvina Idegennyelvű Kiadónál megfelelő munkakörben dolgozik (és dolgozott még hosszú ideig).

A kegyelmdőfést a Csurdí-Faragó-Márkus-Mucsi szerzőnégyes által készített A magyar sajtó története című kézikönyv (Tankönyvkiadó, 1977) adta meg annak az újságírónak, aki több mint négy évtizeden keresztül, hivatásgyakorlásának drámai fordulatai közepette munkálkodott a sajtótörténet fontos részterületén. Márkus László, a kézikönyv egyik szerzője, miután néhány adatot idézett Tarr László egyik 1933-ban megjelent cikkéből a vidéki sajtóviszonyokra vonatkozóan, megrótt a Magyar Távirati Iroda akkori vezetését, amiért „a vidék meghódítására” orientálódott, emellett hozzáfűzte:

„Tarr László, az MTI munkatársa náci mintájú vidéki levelező hírügynökség felállítását javasolta, amely – a német tapasztalatok szerint – központi hírellátással lehetővé tette kis helyi hetilapok létrehozását.”

A rágalom átlátszó volt: az eredeti Tarr-cikk még a weimari Németországból vette az úgynevezett Matern (Platen)- Korrespondenzenek példáját. Tarr nemhogy nem javasolta, hogy vegyék át a módszert, hanem éppen ennek kockázataira hívta fel a figyelmet. Ami pedig a politikai beállítottságot illeti, valamit elárul, hogy az 1933-as cikket bő kivonatban hozta a Népszava...

Tarr László tizenkét évvel az 1977-es kézikönyv megjelenése után bukkant a torzításra, és közbelépésére az újságíróiskola könyvtárában a kézikönyv mind a harminc példányát egyenként kijavították, de ez már csak 1989-ben történt. „Ki teszi

jóvá azt az erkölcsi kárt, amelyet ez a nyeglén odavetett rágalmozó mondat okozott nekem? Ki szolgáltat elégtételt a megszégyenítésért, amely talán sorsom alakulására is káros következményekkel járt?” – tette fel az MTI nevében és számára is jogos kérdéseket Tarr László a Magyar Sajtó hasábjain.

LONDONI EMBERÜNK

Rácz Dezső Károly a Magyar Távirati Irodának az a többszörösen továbbszolgáló katonája volt, aki „civilben” sem tette túl magát a feszes szolgálati fegyelmen, aki egy életre elkötelezte magát tudósítói posztja mellett, nem hagyta el őrhelyét – és csak a háborús meghasonlás hallgattatta el egy időre fegyverét... Pápán 1887-ben született, és harmincas éveiben az ügyvédi pályát először sajtódiplomáciai, majd hírügynökségi munkával váltotta fel. Angol, német, francia nyelvtudása, határtalan munkabírása predesztinálta a külföldi tudósítói pályára, tökéletes gentleman mivolta – a londoni állomáshelyre.

Századunk húszas éveiben nem volt „Ki kicsoda” című kiadvány, amely életútjának minden állomását rögzítette volna, de ma is élnek olyanok, akik ismerték, találkoztak vele, olvasták tudósításait. „Időtlen” MTI-s volt, aki valamikor a húszas évek elején – állítólag 1923 első hónapjaiban – kezdte táviratait küldözgetni (a lapokban igen nagy sikerük volt), és jóval a második világháború után még akkor is jelentkezett a Temze partjáról jellegzetes hangvételi anyagaival, amikor hivatalosan már egészen más volt az MTI angliai tudósítója.

Portrévázlatot készíteni RDK-ról – mindenki így nevezte a Külpolitikán – fél vagy majdnem háromnegyed évszázad múltán nagyon nehéz volna, ha Köves Tibor, aki a hatvanas évek derekán volt hírügynökségünk londoni tudósítója, nem őrzött volna meg vagy két tucat, korhű hangulatot árasztó sárga papírlapot az MTI és Rácz Dezső Károly levelezéséből. E levelek vallanak a távirati irodáról és vallanak „londoni emberünkről”, akit egy-két mondat erejéig Dobsa János és Pálffy József is megemlégett írásában. Vallanak végül arról, hogy munkáltatói nem kényeztették el a zsakettes és keménykalapos, egyébként hányatott sorsú úriembert.

Fennmaradt mindenekelőtt az az 1922. szeptember 4-én kelt, meglehetősen diktatumszerű szerződés, amely szerint a Külügyminisztérium Rácz Dezső Károlyt szeptember 15-től sajtóosztálya keretében alkalmazza „a londoni m. kir. követségnél leendő sajtóreferensi teendők ellátására”. Tiszteletdíja havi 90 angol font, ezen felül sem pénzbeli, sem természetbeni egyéb járandóságra nem formálhat igényt – mondja a szerződés. Köteles „a követség tisztviselői számára megállapított, illetve megállapítandó rendes és rendkívüli munkaidő alatt a hozzá utalt teendők ellátása végett rendelkezésre állani, és egyben alávetni magát az állami tisztviselők részére általában és a Külügyminisztérium tisztviselői részére különösen fennálló szolgálati és fegyelmi szabályoknak”.

„Dr. Rácz Dezső Károly kifejezetten elismeri a külügyminiszter abbéli jogát, hogy esetleges kifogásolt magatartását külön e célra kiküldendő bizottság által bíraltassa meg és ezen bizottsági eljárás eredményéhez képest a szerződéses viszonyt felmondási idő nélkül is azonnal megszüntethesse. Dr. Rácz Dezső Károly ennél fogva eleve lemond arról, hogy e bizottság döntése vagy határozata után a kincstárral szemben bármilyen követelést vagy kárigényt támaszthasson” – áll a szerződésben.

Egy másik papír tanúsága szerint „A Magyar Távirati Iroda Rt. és az érdekkörébe tartozó vállalatok elismert vállalati nyugdíjpénztára” 1925. április elsején vette fel

tagjává a „londoni MTI-szerkesztőt”, de a tagsági igazolványban kitöltetlen a távirati irodánál való szolgálatba lépés napja, viszont „betudott fizetesként” havi 408 pengő szerepel.

Kozma Miklós, az MTI elnök-igazgatója (miniszteri tanácsos, ny. huszár őrnagy) 1929. március 7-én levélben kereste meg az MTI részéről hivatalosan még csak azután kinevezendő londoni tudósítót. Ebből kiderül, hogy Rothermere lord 10 000 pengőt küldött a Kisfaludy Társaságnak az elnök-igazgató apja, Kozma Ferenc tábornok „Köd” című verses regényének kiadására. (Rothermere lord angol lapkiadó, számos nyomda, papírizem, filmvállalat és bank tulajdonosa volt; 1927-től elítélte a trianoni békeszerződést, és ezzel nagy reményeket keltett az akkori Magyarországon.) Kozma Miklós Rácz Dezső Károlyt kérte meg apja köszönő levelének a lordhoz való eljuttatására.

Rácz Dezső Károly 1929. augusztus 1-jétől kapott írásbeli megbízást arra, hogy Londonban mint a Magyar Távirati Iroda tudósítója működjék. „Teendője – állt a hivatalos levélben –, hogy a szükséghez képest naponta többször a legmegfelelőbb technikai eszközök (telefon, távíró, légiposta stb.) felhasználásával a Magyar Távirati Irodát tudósítsa elsősorban a Reuter-irodában rendelkezésre álló híryanagból, nemkülönben az angol lapokból és egyéb forrásokból tudomására jutó és Magyarországot érdeklő eseményekről.”

A londoni tudósító köteles volt továbbá a Budapestről kapott híreket a Reuterhez, átvételi készség híján a nagyobb angol lapokhoz eljuttatni. Az MTI tudósítói tisztén kívül más állandó megbízást csak a távirati iroda vezetésének kifejezett beleegyezésével vállalhatott, a magyar követséggel a legélénkebb összeköttetést kellett fenntartania, és az MTI-hez továbbítani a követség által a magyar sajtónak szánt közleményeket. „Jelen megállapodásunk bármikor, de csak egy év múltán beálló joghatállyal mondható fel” – zárult az 1929. június 27-én kelt levél.

Július 9-én az MTI újabb levélben tudatja Rácz Dezső Károlyval, hogy „az Ön londoni megbízatása semmiképpen sem csorbíthatja azt a jogunkat, hogy Önt szolgálati érdekeinkhez képest bármikor, bármely más külföldi városban, vagy itthon alkalmazzuk”. Ismételt levélváltások tanúsága szerint a londoni tudósító ezt az „áthelyezési záradékot” nagyon nehezen tudta megemészteni.

1930 decembere végén Kozma Miklós anyjának a Budapesti Hírlap karácsonyi számában megjelent tárcáját bízta RDK gondjaira, angolra való lefordítás és Rothermere lordhoz való eljuttatás céljából. Az elnökigazgató a továbbiakban magánlevél formájában küldött bizalmas és személyre szóló tájékoztatást a londoni tudósítónak a hazai eseményekről.

„Értesítjük Nagyságodat, hogy szolgálati érdekből Budapestre helyeztük” – így kezdődött az MTI 1940. február 27-én kelt hivatalos levele, amely igazolta Rácz Dezső Károly korábbi aggodalmait. Legkésőbb 1940. április 1-jén kellett a vállalat központjában, Budapesten megjelennie, egyben átadnia a posztot az utódnak, Rozgonyi Mihálynak.

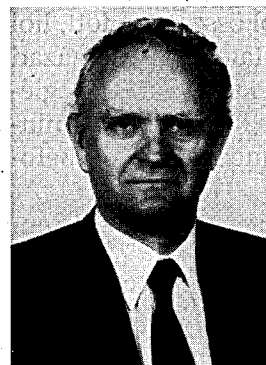
Budapesten RDK kérésére a hazatérési időpontot egy hónappal későbbre tették, de a leváltott tudósító határozatlan időtartamú fizetés nélküli szabadságot kért, egyebek között súlyos beteg édesanyja miatt. Kozma Miklós bosszankodott, mert az volt a terve, hogy Rácz Dezső Károly, mint az angolszász világ alapos ismerője, átveszi az

egyre fontosabbá váló amerikai hírszolgálatot. Három hónap fizetés nélküli szabadságot engedélyezett, de levélben rögzítette még egy érvét: „Hosszú külföldi távollét folytán a szükséges kapcsolatok az itthoni élettel elvesznek. Ez vonatkozik nemcsak Bismarck mondása alapján a diplomataakra, hanem a külföldi tudósítókra is. Őszinte megbecsüléssel stb.”

1940 májusában Kozma hozzájárult, hogy RDK elvállalja a Magyar Nemzet londoni levelezői tisztét. Budapest rendre meghosszabbította a fizetés nélküli szabadságot, de figyelmeztette Rácz Dezső Károlyt, hogy nyugdíjárulékának teljes összege őt terheli. 1940. december 31. után RDK kérhette volna további alkalmazását, de ezt elmulasztotta, így Ortutay Gyula 1946. decembr 23-án levélben közölte vele, hogy szolgálati viszonya megszűnt. A Magyar Központi Híradó Rt. elnöke igyekezett együttműködő partnernek megtartani Rácz Dezső Károlyt, vallás- és közoktatásügyi miniszterként is levelezett vele, de könyvének kiadását nem tudta elintézni, így az irattárba került.

A háború után jóideig, akár volt az MTI-nek kinevezett, kiküldött új londoni tudósítója, akár nem volt, RDK függetlenítette magát a hivatalos formáságoktól, végezte levelezői-tudósítói munkáját, küldözgette muzeális írásait, megállította az időt...

ÁLMAINK IS KÉPEK

„Képeiben tisztán, lényegre törő szigorral építkeznek. Formái, akárcsak színei, tömörek. Fotóin azonnal megtapad a tekintet, nem botorkál rajtuk, kétségbeesetten keresve a kapaszkodót. Az alapformákat és alapszíneket ezernyi finom részlettel árnyalja, elemi szépségtöltésekkel. A formák színekben oldódnak fel, a színek formát alakítanak. Velük és általuk, kölcsönhatásukkal tölti fel érzelmileg a képpontokat, összeköti azokat a szerkezettel úgy, hogy ha rájuk esik a tekintet, mindig egyszerre villan és hosszan, mélytűzően tovább izzik. Gazdag színvilágot varázsol két-három színből, színt színben tartva kerül el a tarkaságot és ér el változatos harmóniát. Különösen tájképein érzékelhető mindez.

Összegezve: képeit a témák sokfélesége, ezen belül a lényegre törés, a kompozíció, a színek és a tartalom harmóniája jellemzik.”

Horling Róbertnek, az MTI-Fotófszerkesztőség néhány éve elhunyt vezetőjének munkáiról publikálta e mélyértelmű sorokat nem valamelyik beosztottja, nem is egyszerűen egyik tisztelője, hanem egy különben szigorú szemű és tollú fotóesztéta. Horling Róbert 43 éven át dolgozott az MTI-ben, 1949-től 1992-ben bekövetkezett korai haláláig, bejárta a riportergyakornoktól, a fényképező szakmunkástól a fotóriporterre keresztül a fotófszerkesztői tisztségig vezető teljes utat.

Budapesten a XIII. kerületben született 1931-ben, és ott is élte le életét a sokoldalú fotóművész és reklámfotográfus, akinek azonban megadatott, hogy kamerájával bejárja szinte az egész világot, Hollandiától Egyiptomig, Kanadától Ausztráliáig. Újságíró-diplomát szerzett, esztétika-filozófia szakon végzett egyetemi tanulmányokat. Otthonosan mozgott a fényképriport, zsáner, portré és tájfotó készítésében, műszaki, illusztratív és reklámfeladatok megoldásában. A színes fényképezés elkötelezettjeként annak népszerűsítésében már korán alkotóként és oktatóként is úttörő feladatot vállalt. Az első magyarországi egyéni színesfotó-kiállítás, amely 1970-ben Kanadát mutatta be a Múcsarnokban, az ő nevéhez fűződik.

Horling Róbert tagja volt a Magyar Köztársaság Művészeti Alapjának, a Magyar Reklámszövetség elnökségének és természetesen a Magyar Fotóművészek Szövetségének. 1978-ban első kitüntettje volt a Pécsi József-díjnak, két évre rá Balázs Béla-díjat kapott, 1990-ben elnyerte az „Érdemes Művész” címet. Egyéni kiállításai voltak Budapesten és sok más magyar városban, ezenkívül Hamiltonban, Varsóban, Stratfordban, Plovdivban, Sidneyben, Melbourne-ben, Haifában.

Aligha mondhatja el rajta kívül egyetlen MTI-s, hogy hazai és nemzetközi kiállításokról, pályázatokból 300 díjat vitt haza, vagy hogy az American Bibliographical Institute „Man of the Year” („Az év embere”, 1992) díjat ítélte oda neki. Az Interpress fotópályázatainak három aranyérme van Horling Róbert hagyatékában.

„Ezt jelenti ma Horling Róbert munkássága, művészete – általában. Nekünk, az

MTI-nek ennél sokkal többet: a keze alatt az MTI-ben felnőtt, az irányításával messzerré lett riportergenerációkat itt, és szerte a sajtó sok műhelyében” – írta 1995 őszén a Tudósító.

Horling Róbert egyik fotóesztétikai előadásában, utalva arra, hogy a történelem során a fogalmi gondolkodásra, azaz az írásra épült kultúra hol összefonódott, hol szétvált, hol összeütközött a látványra épült kultúrával, rámutatott: a XX. század második felére elérkeztünk egy olyan időszakba, amikor a képi kultúra a kép leglényegesebb feladatának teljesítésével, az információtovábbítással a képi látásmód minden területén – a képzőművészettől a tévéig – óriási tömegeket mozgat meg és befolyásol.

Ez a gondolat vezérelte Horling Róbertet a sajtófotó területein, az 1956-ban jelentős laboratóriumi és műteremháttérrel, valamint nagy tudású riportergárdával létrejött MTI Fotóban. Horling megfogalmazta az úgynevezett MTI-stílust, amely hosszú ideig meghatározója volt a képes tájékoztatásnak, de az évek múlásával egyre több vihart is kiváltott. Lényegét 1986-ban így definiálta: magas technikai és esztétikai képzettséggel rendelkező munkatársak tiszta-világos-közérthető témafeldolgozása. Hangsúlyozta, hogy a képes tájékoztatásban a napi eseményriport, a táj, a szociofotó, a sport és egyéb témakörök mellett az „alkalmazott fotográfiának” is helye van.

Mint fotófőszerkesztőnek, Horling Róbertnek feladata volt a belföldi és a külföldi képszerkesztőség munkájának koordinálása, a sajtófotó-tevékenység és az MTI-Fotóarchívum gyarapításának biztosítása, kapcsolatok tartása a Magyar Távirati Iroda más szerkesztőseivel és igazgatóságaival, az MTI Fotó hazai és nemzetközi elismertségének erősítése. Hatáskörébe tartozott minden fotóvonatkozású pénzügyi-engedélyezési-ellenőrzési kérdés, munkáltatói jogkörrel rendelkezett, személyében volt felelős a belső utasítások végrehajtásáért, fegyelmi eljárást indíthatott. Munkaideje kötetlen volt.

Horling Róbert 1988-ban lett főszerkesztő-helyettes, 1990-ben főszerkesztő. Az MTI-beli létszámcsökkentések különösen érzékenyen érintették a Fotót: az összlétszám az 1988-as 87-ről 1991 őszére 49 főre csökkent. A munkatársaknál levő felszerelés műszaki állapotát ekkor 60 százalékosnak minősítették, ami nem sok jót ígért az egyre keményebb konkurenciaharcban. Horling különleges szolgáltatások egész sorát vezette be: a szélesebb, színesebb választék érdekében bővítette a külsős riportéri hálózatot; az MTI Sajtóadatbankjával együttműködve az MTI-hírekhez kapcsolódó fotóriportjegyzéket bocsátott a lapok rendelkezésére; váratlan események idején gyors telefon-körtájékoztatót biztosított; a vidéki riportershálózatot és részben a telefotó-lehetőségeket is felajánlotta ügyfeleinek.

Amikor megkérdezték Horling Róbertet, mit fejez ki képeivel, ezt válaszolta: „Élmények, állapotok, látványok bonyolultabb, sűrűbb tartalmait, amelyeket nem mindig lehet közvetlenül tolmácsolni.” „Képeim – fűzte hozzá – nem formajátékok, még kevésbé öncélú látványosságok. Minden képemhez képzetek társulnak, és nem véletlenül keletkeztek, mint ahogy az álmaink sem véletlenül keletkeznek, hanem a tudatnak mélyén alakulnak és képekben nyilvánulnak meg.”

„HISZEK AZ ESZMÉBEN”

„Emberarcú” kommunista volt, az MTI első és utolsó munkás-vezérigazgatója. Burján Sándorról van és lesz szó, aki 1944-ben, tizenhét évesen fémöntődei segéd munkásként kezdte dolgozó életét. Volt vasúti pályamunkás, a MÁVAG-ban betanított munkás, majd tisztviselő. 1950-ben került az MTI-hez, és rovatvezető volt, amikor 1955-ben „átemelték” a Minisztertanács Titkárságára. Két évig tevékenykedett a Tájékoztató Hivatal munkatársaként, majd az 1957-től 1977-ig terjedő két évtizedben végigjárta, ismét a távirati irodánál, a szerkesztőségi titkári, belföldi szerkesztőség-vezetői és főszerkesztői beosztásokkal fémjelzett utat. Ötvenévesen vezérigazgató-helyettes. 1980-ban a vezérigazgató első helyettese, majd

1982–1989 között a Magyar Távirati Iroda vezérigazgatója.

Burján Sándor az első perctől kezdve hallatlan szorgalommal és odaadással sajátította el a hírügynökségi újságírói, majd szerkesztői ismereteket, tudnivalókat. Az ipari rovatban gyakornokként kezdte és az MTI akkori belföldi főszerkesztője nem egyszer megjegyezte: „Támogatnunk kell ezt a tanulni vágyó, igyekvő fiút.” Előrehaladását – gazdasági rovatvezető, majd belföldi szerkesztőség-vezető – nem csak politikai alapállásának köszönhet: munkája középpontjába az MTI-nél annyira fontos precizitást helyezte és szerkesztőként is azokat a munkatársait ismerte el leginkább, akik hűen, pontosan, ugyanakkor tömören, lényegretörően írták meg a hírekben a tényeket. „Látod, ebben a hírben egyetlen felesleges szó sincs” – mondta olykor. Elsőrendű követelmény volt nála a világos, magyar stílus, írásmód, üldözte a nyelvtanilag helytelen, magyartalan kifejezéseket, és ezek megítéléséhez gyorsan megszerezte a kellő ismeretanyagot.

Egykori munkatársai ma főként fegyelmezettségére, összeszedettségére emlékeznek. Burján Sándor alkatilag nagyon fegyelmezett ember volt, mégpedig mind magánéletében (amennyire ezt bentől meg lehetett ítélni), mind a szolgálatban. Világnézeti és politikai elvek, párthatározatok, a párt- és kormányapparátusból érkező napi utasítások alakították és szabályozták gondolkodását és cselekedeteit. Ezeket belső meggyőződéssel, katonás, de természetes fegyelmezettséggel érvényesítette, hajtotta végre, ellenőrizve, számunkrva a végrehajtás minden részletét.

Akik irányítása alatt dolgoztak, nyugodt lelkiismerettel és büszkén vallják, hogy vezetése időszakában a Belpolitika igen fegyelmezett szerkesztőség volt. Burján Sándor ezt nem drillel érte el és talán nem is annyira kiemelkedő vezetői képességekkel. Elsősorban a saját szigorúan rendszabályozott, precíz stílusának példájával tudta elfogadtatni vagy legalábbis tudomásul vettetni, hogy az MTI Belföldi Szerkesztőségében csakis fegyelmezetten lehet dolgozni és viselkedni. Ezt egyébként egy objektív tényező is diktálta: maga a munka jellege.

A belpolitikai hírugynökségi munkában azokban az évtizedekben folyton politikai követelményeket, direktívákat kellett érvényesíteni, tabukat kellett kerülni, de ez csak a feltételrendszer egyik oldala volt. A belpolitikai újságírók jelentős eseményeket rendszeresen a helyszínről tudósítottak, politikai, ideológiai, gazdasági, intézményi vezetőktől személyesen szereztek információkat, amihez eleve vállalni kellett a pontosságot, a megbízhatóságot, a korrekt magatartást.

Sokan emlékeznek Burján mondására: az amerikai elnök nem fog tiltakozni, bármit ír is vele kapcsolatban az MTI, de ha egy hazai vezetőnek vagy akár az Agitpropnak egy fél mondat nem tetszik, máris cseng a telefon...

A Belföldi Szerkesztőségben akkoriban úgyszólván nem voltak „ügyek”, kirívó szakmai hibák, amelyeket súlyos külső/felső felelősségre vonások követtek volna, de látványos belső személyi ellentétek sem keverték viharokat. Aligha lehet ma már megállapítani, hogy Burján Sándor elsimította vagy elfojtotta-e ezeket, valószínűbb, hogy módszeresen megelőzte, elejét vette az ilyesminek. Személyében kínosan ügyelt a kapcsolati kiegyensúlyozottságra, senkivel sem volt másoknál jobb vagy másoknál rosszabb viszonyban, és ezt igen tudatosan érvényesítette tényleges rokon- és ellen-szenveitől függetlenül. Mindenesetre nem tűrt semmiféle intrikát, furkálódást.

Az MTI Belföldi Szerkesztőségének szervezeti felépítését és rendjét ő rögzítette a 60-as években, formailag még mint főosztályvezető-helyettes, majd tovább csiszolta a 70-es években. Ez a felépítés és munkarend túlélte a rendszerváltozást, ma is megfelelő keretet nyújt a gyökeresen más tartalmi irányultságú, de változatlanul hírugynökségi alapjellegű munkához. A szervezeti formulák, működési elvek gondos ki-munkálását hangsúlyozott tervszerűség kísérte. A központi rovatoknak, a megyei szerkesztőségeknek, az egyes munkatársaknak napi, heti, havi bontásban kellett megtervezniük az információszerzést, ennek koordinálásához, véglegesítéséhez, valamint a munka értékeléséhez természetesen sok értekezlet is kellett, a szükségszerű velejáróval, az üres formalizmussal.

Burján Sándor belpolitikai főszerkesztő korában is – a hasonló rangúak közül talán elsőnek – a szerkesztőségi nagyteremben helyeztette el íróasztalát. Nem azért, hogy mindenkit szem előtt tartson, vagy közvetlen felügyeletet gyakoroljon, hanem azért, hogy beosztottjai azonnal megkereshessék és megtalálják vitás kérdéseikkel. Gyakorta „beszállt” a napi munkába, s ha a szükség úgy kívánta, turnusvezetőként adta ki a napi anyagot, mégpedig nemcsak hétköznapi, hanem ünnepnapokon is, amit általában nem vártak el a szerkesztőségvezetőktől.

(Jellemző kép: Burján éveken át íróasztalánál ebédelt, a hazuról hozott szendvicseket az utolsó falatig elfogyasztotta – haza nem vihet belőle, mert mit szólna a felesége, kidobni pedig képtelen vétek akár az ételnek a maradékát is –, és étkezés közben is dolgozott, legalábbis bújtta az újságokat.)

Nemcsak szeretett lelkiismeretesen, aprólékosan dolgozni, függetlenül attól, hogy a szerkesztőség irányításáról vagy egy nem túl jelentős kézirat átnézéséről volt szó, nemcsak becsülte a tisztességes munkát és mindenkit, aki ilyent végzett, hanem igyekezett is megteremteni a rendes munka feltételeit, megadni az elismerését. Ennek érdekében a feletteseivel is kész volt vitatkozni, harcolni. Tudott dicsérni. Mindig megköszönte a munkát – újságírónak, gépírónak, hivatalsegédnek egyaránt. És ez

nem üres formáság volt, abból fakadt, hogy neki ténylegesen személyes örömet okozott a szerkesztőség jó munkája, elismertsége.

Ezeket a tulajdonságokat a vezérigazgatói székben is megőrizte. Politikai nézeteit tekintve azonban mindig is igen kemény vonalat képviselt. Meghallgatta az ellenvéleményeket, de nem tűrt el semmiféle lazaságot vagy „elhajlást”, eltérést az adott pártvonalától. Vitatkozni nemigen lehetett vele. Nem is annyira valami tekintélyelv miatt: egyszerűen képtelen volt kikökönni saját gondolatpanelei közül, ráhangolódni mások érvelésének hullámhosszára. Politikai merevsége azonban nem befolyásolta a szakmai értékelésben. Azoknak a tisztességes munkáját is honorálta, akiknek a politikai véleménye, életfelfogása nagyon eltért az övétől.

Hiányzott belőle egyfajta intellektuális empátia, de akart és sokszor képes volt törődni munkatársai „lelkével”. Utóbbiak tudták, hogy mindig megtalálják a „főnököt”, akinél soha nem volt „három lépés távolság”: meghallgatást, jóindulatot, segítséget bármikor bárki kérhetett és kapott tőle.

Burján Sándor puritán ember volt. Nem tudott, valószínűleg nem is akart megbárátkozni a vezető, különösen vezérigazgatói beosztással járó külsőségekkel. Nem volt erőssége a reprezentálás. Jobban érezte magát a munkatársak, gépírók, gépko-szivezetők között, mint az azonos vagy magasabb beosztásúak társaságában.

Vezetési gyakorlatában igyekezett erősíteni az MTI dominanciáját, de legalábbis kitüntetett és kiváltságos szerepét a hazai tömegtájékoztatásban. Azok közé tartozott, akik Berecz János szerint rendszeresen bombázták a politikai vezetést a több tájékoztatás érdekében, akik közvetítettek a tömegtájékoztatás és a vezetés között, eljuttatva a vezetők jelentős hányadát a 80-as évek végére egyfajta tájékoztatáspolitikai érettséghez. A minden iránt érdeklődés, az informálódás és az informálás iránti igény jellemezte.

Burján Sándor a bel- és külpolitikai híradás által átfogott terület kiterjesztése érdekében javított a személyi és a műszaki feltételeken, dacolva az akkori évek nehéz anyagi körülményeivel. Foglalkoztatták a magyar hírugynökség elhelyezési gondjai is és egyik utolsó dicséretes – habár költséges volta miatt sokak által bírált – kezdeményezése volt az új modern szerkesztőségi épület, székház létrehozása. Ennek előnyeit ma már az MTI szinte minden részlege élvezi.

Fő érdeklődési köre természetesen a belpolitika volt, vezérigazgatósága alatt megizmosodtak a megyei szerkesztőségek. Ezeket szorgosan látogatta, személyes ismeretséget kötött újságírókkal, adminisztrátorokkal egyaránt.

Kevésbé voltak ismertek Burján Sándor magasabb politikai ambíciói. Tény, hogy párttisztviselői mellett az Országgyűlésbe való bejutására is történtek lépések: felkerült a képviselőjelöltek listájára, de végül is nem választották meg.

Így emlékezünk mi, így emlékeznek az egykori pályatársak Burján Sándorra, emberségére, politikai megszállottságára, szakmai alázatára.

A Magyar Távirati Iroda dolgozói és nyugdíjasai

az 1996. július elsejei állapot szerint

VEZÉRIGAZGATÓSÁG ÉS KÖZPONTI TITKÁRSÁG

Név	MTI-be lépés időpontja	Munkakör
1. Alexa Károly	1993.11.22	Vezérigazgató
2. Baracskai Gézané	1982.07.14	Munkaügyi ügyintéző
3. Eszes Tibor	1975.09.15	Titkárságvezető
4. Fábíán Lászlóné	1986.02.01	Egészségügyi ügyintéző
5. Hamvai Erika	1980.04.15	Nemzetközi kapcs. üi.
6. Kopreda Dezső	1965.09.13	Főszerkesztő, a vezérigazgató ált. helyettese
7. Kovács Istvánné	1987.04.30	Titkárnő
8. Lakos Judit	1984.06.16	Szociális ügyintéző
9. Molnár Miklósné	1984.07.09	Titkársági ügyintéző
10. Nagy Mária	1981.08.10	Titkárnő
11. Nagy Zoltán	1985.12.01	Főosztályvezető
12. Dr. Tompa Gábor	1980.07.01	Vezérigazgató-helyettes
13. Tóth Rudolfné	1971.01.16	Titkárnő
14. Várkonyi Éva	1988.06.27	Közp. ügyiratkezelő

KÜLPOLITIKAI FŐSZERKESZTŐSÉG

1. Baracs Dénes	1960.02.01	Külföldi tudósító
2. Barhács Istvánné	1973.08.22	Külföldi tudósító
3. Barta András	1994.01.03	Újságíró

AZ MTI DOLGOZÓI ÉS NYUGDÍJASAI

4.	Bartha György	1984.05.01.	Rovatszerkesztő
5.	Bognár Mária	1976.06.01.	Rovatszerkesztő
6.	Borsos Sándor	1979.09.01.	Rovatvezető-h.
7.	Bulányi Sándorné	1993.04.20.	Display gépíró
8.	Czékman Ferenc	1988.05.05.	Lektor
9.	Csizmadia Csilla	1987.01.01.	Rovatszerkesztő
10.	Dorogman László	1977.03.25.	Turnusvezető szerkesztő
11.	Erdész Jenő	1981.06.15.	Turnusvezető szerkesztő
12.	Erdős Mónika	1992.09.21.	Újságíró
13.	Fatér Tibor	1994.09.01.	Fordító
14.	Fazekas László	1981.08.01.	Turnusvezető szerk.
15.	Fazekasné Nagy Judit	1972.09.01.	Rovatszerkesztő
16.	Flesch István	1977.05.16.	Főszerkesztő-helyettes
17.	Dr. Fóris György	1983.07.04.	Külföldi tudósító
18.	Gózon István	1978.09.01.	Külföldi tudósító
19.	Gyöngyösi Árpád	1986.07.01.	Rovatszerkesztő
20.	Harsányi György	1985.09.02.	Rovatszerkesztő
21.	Hegedűs György	1980.09.01.	Rovatszerkesztő
22.	Heidenreich Jánosné	1991.06.24.	Display gépíró
23.	Hilu Ansáfi	1970.04.15.	Turnusvezető szerkesztő
24.	Hofer László	1992.07.15.	Külföldi tudósító
25.	Horváth Ildikó	1981.05.07.	Display gépíró
26.	Horváth Júlia	1977.08.15.	Turnusvezető szerkesztő
27.	Jakab Zsigmondné	1985.09.01.	Kézesítő
28.	Kárpáti Julianna	1979.09.01.	Rovatszerkesztő
29.	Dr. Kárpáti János	1981.04.01.	Turnusvezető szerkesztő
30.	Kelemen István	1979.02.01.	Turnusvezető szerkesztő
31.	Keller Tivadar	1978.09.01.	Külföldi tudósító
32.	Kertész Róbert	1984.09.10.	Külföldi tudósító
33.	Kóti Lóránt	1986.10.06.	Külföldi tudósító
34.	Kovács Ferenc	1975.11.16.	Főszerkesztő
35.	Kovács András	1994.09.01.	Újságíró
36.	Kovács Miklós	1971.09.01.	Újságíró
37.	Kovács Péter	1990.09.03.	Újságíró
38.	Kovács Antal	1987.10.21.	Újságíró
39.	Lahucsky Péter	1973.09.01.	Rovatszerkesztő
40.	László Balázs	1968.09.01.	Turnusvezető szerkesztő
41.	Dr. Marton János	1981.09.15.	Turnusvezető szerkesztő
42.	Marton László	1959.07.15.	Újságíró
43.	Máté Józsefné	1992.10.12.	Display gépíró
44.	Menendez Gabriella	1989.09.01.	Újságíró
45.	Dr. Mészáros György	1979.02.01.	Turnusvezető szerkesztő
46.	Mózes Gabriella	1992.06.01.	Újságíró
47.	Nagy Katalin	1980.09.01.	Újságíró

AZ MTI DOLGOZÓI ÉS NYUGDÍJASAI

48.	Németh András	1989.08.01.	Külföldi tudósító
49.	Nyitrai Lászlóné	1965.04.01.	Szerk. titkár
50.	Óze Katalin	1981.08.15.	Újságíró
51.	Pach Ferenc	1978.10.01.	Külföldi tudósító
52.	Palotás László	1984.12.01.	Rovatszerkesztő
53.	Páli Lajosné	1973.03.15.	Szerk. titkár
54.	Papp Gyöngyi	1984.09.03.	Display gépíró
55.	Rácz Péter	1975.09.15.	Külföldi tudósító
56.	Rákos György	1975.09.01.	Turnusvezető szerkesztő
57.	Robotkáné Pogány Zsuzsa	1992.06.01.	Display gépíró
58.	Dr. S.Tóth László	1985.03.01.	Külföldi tudósító
59.	Simics Sándor	1987.09.01.	Újságíró
60.	Dr. Simó Endre	1970.09.01.	Rovatszerkesztő
61.	Szekeres Katalin	1992.06.01.	Újságíró
62.	Szersén Gáborné	1980.06.30.	Szerk. titkár
63.	Takács Zoltán	1978.09.02.	Rovatszerkesztő
64.	Tamássy Sándor	1984.05.01.	Turnusvezető szerkesztő
65.	Tóth László	1978.03.06.	Turnusvezető szerkesztő
66.	Tóth Loránd	1989.09.04.	Külföldi tudósító
67.	Újvári Margit	1980.09.01.	Rovatvezető
68.	Vállasné Pap Zsófia	1978.09.01.	Újságíró
69.	Veres Béla	1990.08.01.	Külföldi tudósító
70.	Végh Sándor	1995.09.01.	Újságíró
71.	Wagner György	1981.06.15.	Újságíró
72.	Walkó György	1974.11.01.	Turnusvezető szerkesztő

SAJTÓADATBANK ÉS DOKUMENTÁCIÓS SZERKESZTŐSÉG

1.	B. Molnár Éva	1987.06.15.	Osztályvezető
2.	Dr. Bacsonyi László	1987.10.01.	Újságíró
3.	Bakó Lászlóné	1979.12.28.	Könyvtárkezelő
4.	Balogh Éva	1986.09.01.	Sajtóinf. újságíró
5.	Bánfalvi Magdolna	1991.02.01.	Sajtóinf. újságíró
6.	Batiz Mónika	1994.07.11.	Operátor
7.	Bíró Péter	1977.10.15.	Inf. folyamat szervez.
8.	Bognárné Rosta Éva	1972.09.15.	Sajtóinf. újságíró
9.	Bukta Eszter	1990.01.15.	Sajtóinf. újságíró
10.	Dr. Csénde Béláné	1981.11.01.	Könyvtáros
11.	Csikváriné Schüller Erika	1983.08.15.	Sajtóadatb.operátor
12.	Deákné Gulyás Veronika	1985.08.12.	Számtechn. rendsz. sz.
13.	Fabri Ferenc	1993.10.01.	Sajtóinf. újságíró
14.	Flasch János	1990.05.11.	Sajtóinf. újságíró
15.	Habó Józsefné	1992.08.17.	Sajtóinf. újságíró

16.	Kiss Gergely	1993.10.01.	Sajtóinf. újságíró
17.	Liliomné Bodor Aranka	1984.07.16.	Sajtóinf. újságíró
18.	Luncsérné Mán Orsolya	1996.02.12.	Információs menedzser
19.	Mártonné Bernáth Kinga	1970.05.11.	Rovatvezető
20.	Dr. Máté István	1990.02.01.	Sajtóinf. újságíró
21.	Mizsányi Olga	1980.09.10.	Dokumentátor
22.	Mohr Katalin	1969.09.22.	Rovatvezető
23.	Molnár Éva	1971.10.01.	Igazgatóhelyettes
24.	Molnár Zoltánné	1988.05.23.	Sajtóinf. újságíró
25.	Perge Zita	1988.12.01.	Sajtóinf. újságíró
26.	Rábold Ágnes	1970.01.15.	Könyvtáros
27.	Dr. Sebők Ferencné	1990.03.06.	Sajtóinf. újságíró
28.	Sugárné Bognár Anna	1968.09.03.	Sajtóinf. újságíró
29.	Dr. Szabó Iván	1986.09.15.	Igazgató
30.	Takáts Annamária	1989.03.20.	Sajtóinf. újságíró
31.	Tóth Imréné	1993.04.15.	Sajtóinf. újságíró
32.	Vajasné Vági Timea	1987.09.01.	Sajtóinf. újságíró
33.	Vladár Tamás	1986.06.17.	Sajtóinf. újságíró

SPORTSZERKESZTŐSÉG

1.	Ambrus Gábor	1992.08.01.	Újságíró
2.	Jancsó Kornél	1988.02.01.	Szerkesztőségvez.-h.
3.	Kaizer Károlyné	1989.09.01.	Display gépíró
4.	Kincses Éva	1991.09.09.	Display gépíró
5.	Mészáros István	1985.01.01.	Újságíró
6.	Pósfai Gyula	1994.03.16.	Újságíró
7.	Riskó Márton	1994.08.22.	Újságíró-gyakornok
8.	Szabó Sándor	1974.01.15.	Szerkesztőségvezető
9.	Szirmay Dávid	1995.12.01.	Fordító
10.	Tatár Attila	1993.10.05.	Újságíró-gyakornok
11.	Törőcsik Béla	1994.10.13.	Újságíró
12.	Ung Mária	1969.02.10.	Szerk. titkárnő

MTI PRESS SZERKESZTŐSÉG

1.	Albert Melinda	1987.03.02.	Titkárnő
2.	Angyal János	1988.04.01.	Rovatvezető
3.	Hajdú Éva (fiz. nélk.)	1975.10.01.	Fordító
4.	Kádár Márta	1988.04.01.	Rovatszerkesztő
5.	Király Ernő	1980.01.01.	Szerkesztőségvezető
6.	Kovács Máténé (fiz. nélk.)	1978.06.12.	Fordító

7.	Nagy Zsoltné	1987.11.02.	Display gépíró
8.	Schöffner Jenő	1982.10.01.	Szerkesztőségvez.-h.
9.	Szakál Katalin	1987.09.01.	Display gépíró
10.	Tóth Jánosné	1988.11.16.	Adminisztrátor
11.	Vass Andrea	1988.04.14.	Display gépíró

THE HUNGARIAN QUARTERLY

1.	Doherty Peter Francis	1990.01.01.	Idegen nyelvi szerk.
2.	Dr. Dornbach Alajosné	1990.01.01.	Szerkesztőségvez.-h.
3.	Könczöl Gézané	1990.01.01.	Szerk. titkárnő
4.	Vajda Miklós	1990.01.01.	Szerkesztőségvezető

FOTÓSZERKESZTŐSÉG

1.	Asztalos Zoltán	1986.04.01.	Fotóriporter
2.	Balaton József	1973.02.08.	Fotóriporter
3.	Balogh P. László	1984.01.01.	Turnusvezető szerkesztő
4.	Bognár Gábor	1985.03.01.	Id. nyelvű szerkesztő
5.	Bóna László	1970.03.18.	Id. nyelvű szerkesztő
6.	Borsos Éva	1981.09.01.	Id. nyelvű szerkesztő
7.	Bruzák Noémi	1990.07.15.	Fotóriporter
8.	Czika László	1983.01.14.	Fotóriporter
9.	Csákiné Pongrácz Veronika	1990.10.08.	Deviza-ügyintéző
10.	Fehér József	1972.02.16.	Turnusvezető szerkesztő
11.	Földi Imre	1977.11.01.	Fotóriporter
12.	Gyenesné Lidi Ilona	1983.08.01.	Display gépíró
13.	Hadas János	1959.01.02.	Turnusvezető szerkesztő
14.	Illyés Tibor	1993.09.01.	Fotóriporter
15.	Jászai Csaba	1970.01.02.	Szerkesztőségvezető
16.	Kálmándy Pap Ferenc	1982.10.01.	Fotóriporter
17.	Kegyes András	1994.01.17.	Fotóriporter
18.	Kovács Attila	1986.01.01.	Főmunkatárs
19.	Kovács Orsolya	1992.03.02.	Display gépíró
20.	Matusz Károly	1986.06.16.	Fotóriporter
21.	Németh György	1989.04.17.	Fotóriporter
22.	Oláh Tibor	1980.12.23.	Fotóriporter
23.	Palotai Lászlóné	1990.09.03.	Display gépíró
24.	Rózsahegyi Tibor	1977.06.22.	Fotóriporter
25.	Soós Lajos	1975.03.16.	Főmunkatárs
26.	Szabó Sándor	1985.12.01.	Fotóriporter

NEMZETKÖZI TÁJÉKOZTATÁSI SZERKESZTŐSÉG

1.	Bacsurin Alekszej	1989.09.15.	Fordító
2.	Balog László	1969.03.11.	Szerkesztőségvezető
3.	Csengei Dóra	1993.12.13.	Kézbesítő
4.	Felkai Márta	1985.10.21.	Újságíró
5.	Dr. Fried Judit	1977.04.01.	Fordító
6.	Horváthné Varga Zsuzsa	1977.05.01.	Fordító
7.	Huszka Erzsébet	1970.08.03.	Titkársági ügyintéző
8.	Dr. Jakabfi László	1972.08.01.	Fordító
9.	Koncsek József	1994.03.16.	Újságíró
10.	Dr. Kronstein Gábor	1977.03.01.	Rovatszerkesztő
11.	Lantai András	1982.02.16.	Rovatvezető
12.	Misonova Natália	1975.11.10.	Rovatszerkesztő
13.	Müller Gerhard Michael	1990.04.15.	Újságíró
14.	Nagyné Gajdácsi Mária	1989.01.17.	Fordító
15.	Plasztinyina Galina	1986.04.01.	Fordító
16.	Rozgonyiné Gara Dóra	1990.10.15.	Fordító
17.	Sári Károlyné	1979.09.01.	Fordító
18.	Schrankó Péter	1993.03.01.	Turnusvezető szerk.
19.	Simor István	1982.04.15.	Turnusvezető szerk.
20.	Straky Zoltán	1982.06.15.	Rovatvezető
21.	Szóke Sándor	1970.04.01.	Szerkesztőségvez.-h.
22.	Víg Erzsébet	1974.07.12.	Fordító

KERESKEDELMI ÉS VÁLLALKOZÁSFEJLESZTÉSI IGAZGATÓSÁG

1.	Bárdos Attila	1992.03.02.	Szám. techn. rendsz.sz.
2.	Bartha Lenke	1991.09.03.	Csomagoló
3.	Berényi Sándor	1995.07.01.	Ügyintéző
4.	Berényi Sándorné	1988.04.01.	Expedítor
5.	Buga István	1981.05.01.	Inform. szaktanácsadó
6.	Bulissa Tamásné	1986.11.17.	Adremázó
7.	Büki Gáborné	1991.11.15.	Titkársági ügyintéző
8.	Deákné Bucsú Ildikó	1985.02.06.	Menedzserasszisztens
9.	Farkas Mária	1977.10.07.	Osztályvezető
10.	Géczi László	1996.04.15.	Főosztályvezető
11.	Hermann Sándorné	1988.06.06.	Csomagoló
12.	Lepsényi József	1976.05.30.	Raktáros
13.	Márton Zsuzsanna	1973.09.03.	Expedítor
14.	Masurek István	1991.12.02.	Nyomdai gépkezelő
15.	Molnár József	1986.09.01.	Nyomdai gépkezelő
16.	Németh Tiborné	1993.07.01.	Kiadványértékesítő

17.	Dr. Sepsey György	1994.06.01.	Igazgató
18.	Simon Zoltánné	1994.05.09.	Nyomdai gépkezelő
19.	Stiaszni Gézané	1984.12.03.	Postázó
20.	Szebellédyné Lengyel Anna	1966.09.27.	Termékmenedzser
21.	Sziráki Péterné	1982.06.01.	Osztályvezető
22.	Szóke Józsefné	1978.05.15.	Osztályvezető
23.	Sztik Brigitta	1993.09.01.	Gép- és gyorsíró
24.	Turai Ildikó	1995.09.01.	Titkárnő
25.	Vágenhofer Jenőné	1988.11.02.	Postázó
26.	Vondra Judit	1991.10.15.	Termékmenedzser

FOTÓARCHÍV- ÉS SAJTÓSZOLGÁLAT

1.	Bánszky Katalin	1988.10.10.	Dokumentátor
2.	Békés Judit	1975.07.01.	Főosztályvezető-h.
3.	Békési Lászlóné	1970.09.25.	Dokumentátor
4.	Bernád Erzsébet	1975.08.18.	Neg.archív-kezelő
5.	Brandys Erzsébet	1979.07.21.	Neg.archív-kezelő
6.	Czimbal Gyula	1976.09.01.	Sajtóüzletkötő
7.	Csengei Lászlóné	1994.03.09.	Neg.archív-kezelő
8.	Dobos Mária	1987.06.22.	Neg.archív-kezelő
9.	Fekete Andrea	1993.06.01.	Dokumentátor
10.	Iliné Závóczky Éva	1987.09.07.	Neg.archív-kezelő
11.	Kiss Józsefné	1975.08.11.	Ügyfélmenedzser
12.	Kóssai Józsefné	1989.06.01.	Dokumentátor
13.	Kurdi Orsolya	1990.08.01.	Dokumentátor
14.	Marton Károlyné	1960.04.01.	Dokumentátor
15.	Németh Éva	1975.10.20.	Neg.archív-kezelő
16.	Németh Miklós	1977.02.24.	Sajtóüzletkötő
17.	Pálfai Gábor ifj.	1990.09.03.	Dokumentátor
18.	Pinczés Erika	1993.12.01.	Szövegarchív-kezelő
19.	Rafael Csaba	1964.02.18.	Képszerkesztő
20.	Varga Józsefné	1993.06.01.	Dokumentátor
21.	Zumpft Ferencné	1972.06.01.	Ügyfélmenedzser

PÉNZÜGYI IGAZGATÓSÁG

1.	Dr. Andreides Józsefné	1969.02.10.	Osztályvezető
2.	Barla Anna	1992.07.01.	Könyvelő
3.	Dr. Brenner Józsefné	1991.07.01.	Pénzügyi ügyintéző
4.	Briski Beatrix	1996.05.28.	Bérszámfejtő
5.	Briski Jánosné	1990.11.15.	Kézbesítő

52.	Sándorné Szalai Magdolna	1990.10.15.	Szerk. titkárnő
53.	Sarusi Mihály	1979.11.01.	Megyei tudósító
54.	Scheidtné Fülöp Judit	1990.05.15.	Szerk. titkárnő
55.	Schenkné Szentgáli Edit	1983.07.01.	Újságíró
56.	Stikkel Lászlóné	1993.10.15.	Újságíró
57.	Stremmelwöger Erzsébet	1974.07.03.	Display gépíró
58.	Stuber Sándor	1982.02.01.	Főszerkesztő-helyettes
59.	Szalay Edit	1993.10.04.	Display gépíró
60.	Széles Róbert	1992.08.10.	Újságíró
61.	Szilágyi Enikő	1994.07.01.	Újságíró
62.	Tárkányi Béla	1979.04.15.	Megyei tudósító
63.	Toldy Eszter	1992.03.16.	Újságíró
64.	Tóth Balázs	1989.07.15.	Újságíró
65.	Tóth Ildikó	1984.02.01.	Főszerkesztő-h.
66.	Tóthné Pintér Matild	1994.08.15.	Újságíró
67.	Tréba Ákos	1991.01.02.	Megyei tudósító
68.	Tréba Gyula	1983.05.16.	Megyei tudósító
69.	Dr. Varga Lajosné	1978.06.01.	Turnusvezető-szerk.
70.	Varga Stella	1993.01.04.	Újságíró
71.	Velancsics Béla	1995.07.10.	Újságíró
72.	Wagner Tamás	1986.09.01.	Rovatszerkesztő
73.	Dr. Weber Ferenc	1994.10.03.	Újságíró-gyak.

ÜZEMGAZDASÁGI FŐOSZTÁLY

1.	Adler Rácz Antal	1981.03.02.	Diszpécser
2.	Angyal József	1994.02.01.	Kocsimosó
3.	Auer Péter	1987.04.01.	Osztályvezető
4.	Balázs Tibor	1974.01.30.	Híradásip. technikus
5.	Bánhegyi János	1990.07.01.	Klímagépész
6.	Baranyai Antal	1980.02.06.	Gépkocsivezető
7.	Bartus Miklósné	1961.01.16.	Gondnok
8.	Bondor Vencel	1976.12.31.	Kőműves
9.	Csontos Zoltánné	1992.08.03.	Telefonközp.-kezelő
10.	Darás Sándor ifj.	1993.07.12.	Villanyszerelő
11.	Dudás Lajos	1988.03.01.	Gépkocsivezető
12.	Erdélyi László	1983.03.03.	Diszpécser
13.	Fehér György	1988.04.01.	Híradástechn. műsz.
14.	Földi György	1980.02.13.	Gépkocsivezető
15.	Friss Gábor	1969.01.01.	Diszpécser
16.	Futó László	1989.12.29.	Gépkocsivezető
17.	Gál Gyuláné	1977.06.13.	Telefonközp.-kezelő
18.	Gombás Erzsébet	1986.10.15.	Épületgépész

19.	Gróf Imre	1994.09.01.	Gépkocsivezető
20.	Gyáni László	1974.04.26.	Gépkocsivezető
21.	Gyurkó Mihályné	1987.10.05.	Takarító
22.	Hejna Ferenc	1978.07.17.	Osztályvezető
23.	Kassányi Zoltán	1991.09.02.	Raktáros
24.	Kellner Mihály	1991.10.07.	Közp. fűtésszerelő
25.	Kincsverő Csaba	1991.07.09.	Asztalos
26.	Királyné Sándor Zsuzsa	1975.09.01.	Titkárnő
27.	Kiss Gabriella	1972.05.20.	Pénzügyi ügyintéző
28.	Kondelláné Nagy Zsuzsa	1996.01.15.	Anyag- és eszk.gazd.
29.	Kovács Béla	1973.04.29.	Diszpécser
30.	Kovács Gézané	1968.06.24.	Osztályvezető
31.	Kovács János	1989.02.01.	Klímagépész
32.	Kovács Sándor	1972.03.16.	Gépkocsivezető
33.	Lepsényi András	1978.01.09.	Lakatos
34.	Lóczi Mária	1990.09.01.	Telefonközp.-kezelő
35.	Magna Tibor	1989.02.15.	Gépkocsivezető
36.	Máté Zsolt	1990.04.09.	Raktáros
37.	Mráz Gyula	1983.03.07.	Gépkocsivezető
38.	Müller László	1974.08.31.	Gépkocsivezető
39.	Németh Hajnal	1990.12.01.	Telefonközp.-kezelő
40.	Németh János	1969.10.15.	Osztályvezető
41.	Palotai László	1992.05.05.	Gépkocsivezető
42.	Papp József	1986.08.01.	Gondnok
43.	Pokol Béláné	1987.01.26.	Telefonközp.-kezelő
44.	Polonyi Pál	1982.02.01.	Tűz- és munkavéd. üi.
45.	Sásdi Dezső	1977.12.17.	Gépkocsivezető
46.	Soós Dániel	1975.09.27.	Gépkocsivezető
47.	Szeip Gábor	1988.01.20.	Írógépműszerész
48.	Szuda Imre	1994.05.02.	Energetikus
49.	Szűcs Gyula	1986.07.01.	Anyagbeszerző
50.	Szűcs László	1988.05.10.	Villanyszerelő
51.	Tábori László	1971.02.11.	Gépkocsivezető
52.	Tamás Ferenc	1987.09.08.	Anyag- és eszk.gazd.
53.	Toldy Miklós	1973.02.16.	Főosztályvezető
54.	Tóth Miklós	1987.02.01.	Híradásip. technikus
55.	Tóth Tibor	1977.03.12.	Vízvezeték-szerelő
56.	Török Sándor	1987.01.19.	Vízvezeték-szerelő
57.	Váradai László	1978.05.10.	Diszpécser
58.	Varga István	1991.03.11.	Lakatos
59.	Varga László	1992.07.01.	Vízvezeték-szerelő
60.	Verbényi György	1986.12.01.	Villanyszerelő
61.	Ziszu Zsuzsanna	1970.05.06.	Asztalos
62.	Zrupkó László	1988.07.01.	Gépkocsivezető

MŰSZAKI IGAZGATÓSÁG

1.	Aibner Attila	1965.09.03.	Szám.techn. rendsz.sz.
2.	Almási Ádám	1973.09.15.	Hírforg. diszpécser
3.	Ambrus Lászlóné	1985.09.02.	Titkárnő
4.	Bacsa Béla	1982.08.16.	Igazgató
5.	Balassa Viktor	1989.09.01.	Hírforg. diszpécser
6.	Balogh István	1980.09.19.	Igazgató h.
7.	Bartós Csaba	1970.03.09.	Híradásip. technikus
8.	Bogyirka Krisztián	1996.01.02.	Hírforg. diszpécser
9.	Bohácsiné Számpor Anikó	1986.09.01.	Gép- és gyorsíró
10.	Csala Zsolt	1989.09.01.	Elektroműszerész
11.	Csörgő Emese	1989.09.01.	Sz.gép. üzemv. mérnök
12.	Dávid István	1978.04.01.	Hírforg. diszpécser
13.	Ekker Dezső	1988.11.01.	Elektroműszerész
14.	Fauszt László	1980.10.01.	Távközlési technikus
15.	Fröchlik Henrik	1969.07.01.	Igazgató h.
16.	Gajdos János	1990.10.01.	Adminisztrátor
17.	Gergely János	1987.03.02.	Híradástechn. műsz.
18.	Hegyessy Tamás	1995.12.07.	Sz.tech. programozó
19.	Hernád Imre	1978.07.11.	Hírforg. diszpécser
20.	Hetzl Vilmos	1980.11.17.	Mechn. műszerész
21.	Jakab Zsigmond	1978.03.01.	Hírforg. diszpécser
22.	Kertesi József	1971.01.03.	Híradásip. techn.
23.	Kirchknopf Zoltán	1984.09.03.	Sz.gép. üzemv. üzmérn.
24.	Kolozsvári Sándor	1989.11.01.	Főosztályvezető
25.	Ladikné Raffai Anna	1990.10.01.	Raktáros
26.	Lakos Sándor	1979.12.23.	Hírforg. diszpécser
27.	Lipták Tamás	1987.12.01.	Hírforg. diszpécser
28.	Locher Tibor	1986.09.01.	Távközl. üzemmérnök
29.	Lovas Barnabás	1989.07.17.	Hírforg. diszpécser
30.	Lukács Attila	1990.09.01.	Sz.techn. program.fej.
31.	Magyar Attila	1988.11.11.	Elektrotechn. műszerész
32.	Molnár László	1980.02.16.	Hírforg. diszpécser
33.	Nagy László	1994.09.01.	Sz.techn. program.fej.
34.	Neumann László	1990.06.01.	Sz.techn. program.fej.
35.	Orosz Attila	1978.03.01.	Sz.techn. program.fej.
36.	Paulik Sándor	1991.05.02.	Híradástechn. műsz.
37.	Petsuk Györgyné	1987.08.10.	Anyag- és eszk.gazd.
38.	Rubovszky Zsuzsa	1993.08.02.	Hírforg. diszpécser
39.	Schiffer György	1979.11.01.	Sz.gép. üzemv. üzmérnök
40.	Seidel Péter	1989.08.01.	Osztályvezető-h.
41.	Simon Tamás	1990.09.17.	Igazgató h.
42.	Simonics István	1993.12.01.	Sz.gép. üzemv.mérnök

43.	Somogyi Róbert	1981.09.01.	Elektrotechn. műsz.
44.	Steixner Ferenc	1973.02.28.	Híradásip. technikus
45.	Szabó István	1983.09.15.	Híradástechn. műsz.
46.	Szabó Miklós	1983.09.27.	Sz.gép. üzemvit. mérnök
47.	Szaller István	1988.04.19.	Híradástechn. műsz.
48.	Szijjártó Mihály	1980.12.15.	Hírforg. diszpécser
49.	Szilasi László	1968.09.01.	Híradásip. technikus
50.	Tóth Pál	1992.02.03.	Hírforg. diszpécser
51.	Tölgyesi Irén	1978.02.01.	Sz.gép. üzemvit. mérnök
52.	Tölgyesi Pál	1991.06.05.	Hírforg. diszpécser
53.	Udvarhelyi Kornél	1969.10.15.	Hírforg. diszpécser
54.	Ványai Zoltán	1993.03.01.	Hírforg. diszpécser
55.	Varga Pál	1994.06.01.	Sz.techn. progr.fejl.
56.	Vastag Gábor	1960.01.05.	Osztályvezető
57.	Wagner József	1953.07.15.	Igazgató
58.	Zsombori Péter	1992.10.26.	Hírforg. diszpécser

Az MTI dolgozóinak üdülője

1.	Ángyán Józsefné	1979.05.01.	Üdülőgondnok
2.	Bódis Ilona	1996.05.02.	Anyagbeszerző
3.	Erdős Károlyné	1980.05.01.	Konyhai kisegítő
4.	Király Józsefné	1988.05.02.	Konyhai kisegítő
5.	Krezinger Lászlóné	1992.05.11.	Felhasználó
6.	Szabó Zoltánné	1993.05.14.	Szakács
7.	Szekér Károlyné	1996.04.01.	Szakács
8.	Torma Gézané	1991.02.16.	Konyhai kisegítő

MTI-ECO KFT.
alkalmazottainak névsora
1996. július 31-én

1. Bogya Imréné
2. Böhm Ádámné
3. Buócz Ágnes
4. Chilton Tom
5. Dankó Ádám
6. Dér Imre
7. Erdős Vera
8. Fehér Margit
9. Gilyén Ágnes
10. Kalát Erika
11. Márton György
12. Molnár László Gábor
13. Németh Géza
14. Némethi Gábor
15. Páva Brigitta
16. Pecija Zsuzsa
17. Práger Éva
18. Práger István
19. Salamon Gabriella
20. Segesdi Krisztina
21. Stodulka Emese
22. Szabados Árpádné
23. Szűcs Gábor
24. Trembulyak Edit
25. Volenszky Paula

**MTI-FOTÓ REKLÁM-
ÉS KIADÓI KFT.**
alkalmazottainak névsora
1996. július 31-én

1. Albert Anikó
2. Andraskó Andrásné
3. Balassa Istvánné
4. Bálint Lajos
5. Bálint Lajosné
6. Bánszky László
7. Bárdos Péter
8. Batal Erzsébet

9. Bebrevszky Jordán
10. Béldi Annamária
11. Boros Imre
12. Brunner Istvánné
13. Bulyi András
14. Csaba Zoltán
15. Csáti Judit
16. Csipkerek Tiborné
17. Csukáné Heim Zsuzsanna
18. Dobos Veronika
19. Dósai Gizella
20. Együd Attila
21. Eskulicsné Kincses Gabriella
22. Farkas János
23. Farkas Sándorné
24. Feldé Luca
25. Gimesy Péter
26. Gyórfy Zsolt
27. Haby Endre
28. Harkai Istvánné
29. Harmath Kálmánné
30. Hoffstädter Mária
31. Horváth Lászlóné
32. Jágri Istvánné
33. Kácsor Péter
34. Kalauz Pál
35. Kárpáti Sándor
36. Kassányi Jenő
37. Király Béla
38. Kiss Anita
39. Kóbor Béla
40. Konkoly Tiborné
41. Kosun Jánosné
42. Kotnyek Mária
43. Kun Zsuzsanna
44. Lantos Viktor
45. Lázár Tamás
46. Lentz Mátyás
47. Lukács János
48. Major László
49. Makai Istvánné
50. Mártz Mária
51. Máthé Antal
52. Mikus Aurél

53. Mindszenty Péter
54. Molnár Györgyné
55. Nadler Zoltán
56. Németh Erzsébet
57. Németh István
58. Németh Sándor
59. Ollé Mihályné
60. Orcsi Pál
61. Paulik László
62. Pécsi Péter
63. Pintér Éva
64. Ráczné Kerék Ágnes
65. Radnóti Róbertné
66. Róka László
67. Sági Péterné
68. Sélley Péter
69. Somodi Józsefné
70. Somogyi Istvánné
71. Szabó István
72. Szabó Istvánné
73. Szabó János
74. Szabó Róbert
75. Szabóky Örs
76. Szabóky Zsoltné
77. Szakszik Zoltán
78. Szántó Zoltán
79. Szántóné Ritz Éva
80. Szatmári Ferenc
81. Szemesi István
82. Szepesiné Pató Klára
83. Szikoráné Váradi Réka
84. Szilágyi Ivánné
85. Takács Jenő
86. Tomcsányiné Tolnai Zsuzsanna
87. Tordáné Karip Eta
88. Turay Anikó
89. Turay Ferencné
90. Vidor Zsuzsanna
91. Vozil László
92. Wagner Attila
93. Wagner Tímea

MTI KIADÓI KFT.
alkalmazottainak névsora
1996. július 31-én

1. Bogya Erzsébet
2. Ceglédi Éva
3. Csányi László
4. Daragó Ágnes
5. Egedi István
6. Erdélyiné Mike Eszter
7. Gál János
8. Kéri Istvánné
9. Kiss Anita
10. Kohut Tibor
11. Koppándi Vilma
12. Kovács György
13. Lukácsné Nagy Gabriella
14. Mészárosné Kruspér Edit
15. Miklósi Zsoltné
16. Mozga Enikő
17. Nagyné Mozga Mária
18. Németh Ildikó
19. Orbán Tamásné
20. Rác Gyuláné
21. Ráczné Nébel Judit
22. Ratkainé Palásti Mária
23. Ribáry Zoltán
24. Rideg Zoltán
25. Schuck Ibolya
26. Szentgyörgyi P. Hajnal
27. Tar Józsefné

**NAPHEGYTÉRNYOLC
NYOMDAIPARI KFT.**
alkalmazottainak névsora
1996. július 31-én

1. Ágoston Lajosné
2. Balázs Sándor
3. Bíró László
4. D. Szabó László
5. Dudásné Takács Valéria
6. Ferenczi Sándor

Az MTI nyugdíjas munkatársainak névsora	
7. Garai Antal	1. Ágoston László
8. Kádár Gabriella	2. Albert István
9. Kovácsné Balogh Krisztina	3. Albertné Kovács Irén
10. Kunné Szalay Rita	4. Alm Gyuláné
11. Mucsi János	5. Ambrus Lászlóné
12. Németh István	6. Angyal Gáspárné
13. Németh Mihály	7. Arдай Aladárné
14. Polónyi Júlia	8. Back Józsefné
15. Rátönyiné Fehérvári Mariann	9. Bacsonyi László
16. Rotyik Istvánné	10. Bacsik Jánosné
17. Schütter Zoltán	11. Bajzoth Ferencné
18. Soós Jánosné	12. Balázs Károlyné
19. Szamosi Katalin	13. Balázs Mártonné
20. Szarka József	14. Balázs Tiborné
PRAESIDIUM KFT.	
Személy- és vagyonőrök névsora	
1996. július 31-én	
1. Benkő László	15. Báling Józsefné
2. Czele Tibor	16. Balogh Lászlóné
3. Csikány Gyula	17. Dr. Balogh Jenő
4. Donkó Béla	18. Baloghy Károly
5. Donkó Pál	19. Bánszky Lászlóné
6. Fábíán Sándor	20. Bányai Béla
7. Fillér István	21. Barabás György
8. Földi István	22. Barabás Miklós
9. Gáspár László	23. Barcs Sándor
10. Gergely Jenő	24. Barcs Sándorné
11. Gróf Antal	25. Barcs Sándor
12. Gyökér Mihály	26. Bárdos Sándor
13. Kiss László	28. Baumann László
14. Lőrincz László	29. Beck Györgyné
15. Miklós József	30. Beke László
16. Nagy Ferenc	31. Bélavári Tamásné
17. Nyúl Ede	32. Béleczi Béláné
18. Sugár László	33. Bencze Pálné
19. Szacszy László	34. Bencsik Ödön
20. Tóth Ferenc	35. Bense György
21. Tóth Ferenc	36. Benyák Józsefné
22. Tóth János	37. Berde Mihályné
23. Tóth László	38. Berényi Istvánné
	39. Bernáth Magda
	40. Beszédes Frigyesné
	41. Bezzegh Jánosné
	42. Binder Margit

43. Bittó Ottilia	87. Darics Ferenc
44. Bodnár Lajosné	88. Dávid Imréné
45. Bodor Tibor	89. Dembisz Rezsóné
46. Bogár Lajos	90. Dénes János
47. Bognár János	91. Diener László
48. Bonyhádi Ferencné	92. Dobó Balázs
49. Borbély György SAB	93. Dobos Ferencné
50. Borbély György KIADÓ	94. Dobos Józsefnél
51. Borbély Ilona	95. Dobos Lászlóné
52. Bori Kálmánné	96. Dr. Dobsa János
53. Borlay Józsefné	97. Dr. Dobsa Jánosné
54. Bors Béláné	98. Domoszlai Imre
55. Bors Mihály	99. Donga Györgyné
56. Bors Mihályné	100. Dormány Jánosné
57. Borsos Zoltán	101. Dósai Tiborné
58. Dr. Botos Imre	102. Dosek Lajos
59. Botta Ferencné	103. Dózsa Károly
60. Botyánszki János	104. Dömötör Béláné
61. Dr. Bozó Antalné	105. Dömötör György
62. Brandys Ferencné	106. Draskovics Emma
63. Bratincsák Jánosné	107. Dubniczky Márton
64. Bulissa János	108. Dybas Tiborné
65. Bulla Ferencné	109. Egyedné Halmai Éva
66. Busai Tibor	110. Elekes András
67. Buzás Györgyné	111. Éliás Béla
68. Cordines Ilona	112. Endrész Sándor
69. Cordines Ilona	113. Erhardt Györgyné
70. Czakó László	114. Erőss Lászlóné
71. Czakó Lászlóné	115. Dr. Fábíán Ferencné
72. Czele Lászlóné	116. Fábíán Mihályné
73. Csabavölgyi Jánosné	117. Fácán Vilmosné
74. Csalló Józsefné	118. Fácány Rudolf
75. Cseh Németh Károlyné	119. Fácányi Rudolfné
76. Cseresznyák István	120. Farkas Ilona
77. Csikós József	121. Farkas István
78. Csintalan Ödönné	122. Farkas Istvánné
79. Csizmadia Géza	123. Farkas Józsefné
80. Csoma Gyuláné	124. Fazekas Ferencné
81. Csonka Ilona	125. Fazekas Károly
82. Csonka Jánosné	126. Fekete Istvánné
83. Csontos Rozália	127. Fekete László
84. Csorna Béla	128. Fekete Miklósné
85. Dani Györgyné	129. Fekete Zoltán
86. Darás Sándor	130. Felleginé Haba Mária

131.	Felnagy Imréné	175.	Hangay Sándor
132.	Fenyvesi Mária	176.	Hary Judit
133.	Ferkis Emil	177.	Havas Lászlóné
134.	Filipovics Ferenc	178.	Házi Sándorné
135.	Fischer Rudolf	179.	Hegedűs Józsefné
136.	Fodor Andrea	180.	Heltai András
137.	Fogarasi László	181.	Heltai Andrásné
138.	Fonyódi Ljaos	182.	Hemrik János
139.	Forgács Lajosné	183.	Henczi Árpádné
140.	Forgácsné Jakab Éva	184.	Herman Gyuláné
141.	Formanek Judit	185.	Herskovits Pál
142.	Földényi György	186.	Hódi László
143.	Franciszky Zoltánné dr.	187.	Dr. Hódosné Murányi Beatrix
144.	Friedmann Endre	188.	Hoffer József
145.	Fusséder Jánosné	189.	Hoffer Józsefné
146.	Füleki Ferencné	190.	Hoffman Lászlóné
147.	Fülöp Iván	191.	Holubecz Lászlóné
148.	Gacsályi Imre	192.	Horling Róbertné
149.	Galla Kovács Ágnes	193.	Hortai Béláné
150.	Gallyas Ferenc	194.	Dr. Horváth Beáta
151.	Garami Ottóné	195.	Horváth Ferenc (Műszak)
152.	Garay Ferenc	196.	Horváth Ferenc
153.	Gárdos Pálné	197.	Horváth Gyula
154.	Gáspár Dezsőné	198.	Horváth Istvánné
155.	Gémes Gyuláné	199.	Horváth Jánosné
156.	Gere László	200.	Horváth Jenő
157.	Gergely Józsefné	201.	Horváth Józsefné
158.	Gerics Matild	202.	Horváth Margit
159.	Gink Károly	203.	Horváth Mihályné
160.	Gombai Nagy Károlyné	204.	Hosszú Ágnes
161.	Gömöry Gézané	205.	Hudák Györgyné
162.	Görner Ferenc	206.	Hudek Istvánné
163.	Gróf Tiborné	207.	Huhn Mártonné
164.	Gulyás József	208.	Hunyadi Andrásné
165.	Gyergyói István	209.	Dr. Iglói Zoltán
166.	Gyórfy Andrásné	210.	Iklády Lászlóné
167.	Dr. Gyórfy Tibor	211.	Imre András
168.	Gyórvári József	212.	Imre Sándor
169.	Gyulai Fernec	213.	Izsák Erika
170.	Gyurkovits Józsefné	214.	Jamrik Jenőné
171.	Gyürki Irma	215.	Jancsarik Károlyné
172.	Hagymási Istvánné	216.	Jármai Béla
173.	Halasi György	217.	Joób Emőke
174.	Haller Józsefné		

218.	Juhász Károlyné dr.	262.	Konyári Jánosné
219.	Juhos Nándorné	263.	Konyecsin Mihályné
220.	Juhos Pálné	264.	Koren Istvánné
221.	Jurasits Aranka	265.	Kormos Ferencné
222.	Kabbai Lászlóné	266.	Kornay Sándorné
223.	Kaczor Jánosné	267.	Koronczai Emil
224.	Kajári Tamásné	268.	Korus Józsefné
225.	Kajtár László	269.	Kósáné Solymosi Klára
226.	Kálmán Sándor	270.	Koszér Nándorné
227.	Kalmár Józsefné	271.	Kótai József
228.	Kapéter Ferncné	272.	Dr. Kóthai Jánosné
229.	Kapitány István	273.	Kotnyek Gyuláné
230.	Káplár László	274.	Kovács András
231.	Kappel László	275.	Kovács Ferenc (Belpol.)
232.	Kárász Péterné	276.	Kovács Ferenc
233.	Kardos Tibor		(Üzemgazd.)
234.	Kárpáti Iván	277.	Kovács Ferencné
235.	Kása Illésné	278.	Kovács Gáborné
236.	Kaszper Károly	279.	Kovács György
237.	Katona Benjáminné	280.	Kovács Irén
238.	Katona Ferenc	281.	Kovács István
239.	Keczkés Kornélia	282.	Kovács Jánosné dr.
240.	Kecskeméthy Józsefné	283.	Kovács Lajosné
241.	Dr. Kéki Zoltánné	284.	Kovács Mátyásné
242.	Keller Ferencné	285.	Kovács Sándor (Fotólabor)
243.	Kenyér Endréné	287.	Kovácsné Csenkey Hajnal
244.	Kerék Béláné	288.	Kozák Mihály
245.	Kéri Jánosné	289.	Kozma Jánosné
246.	Kertész Gyula	290.	Kozma Mihály
247.	Kertész Katalin	291.	Körmöczi László
248.	Kincses Jánosné	292.	Köves Tibor
249.	Király Zoltán	293.	Kratzl Béla
250.	Kirchknopf Dezső	294.	Krivácsy László
251.	Kis Csaba	295.	Krizs Ilona
252.	Kisné Filvig Katalin	296.	Kun Jánosné
253.	Kiss Elekné	297.	Dr. Kutasi Józsefné
254.	Kiss György Mihály	298.	Kuttenberg Tivadarné
255.	Kiss Tamás	299.	Labancz Margit
256.	Klein Sándor	300.	Lajos György
257.	Kocsis Jánosné	301.	Lakatos Ernő
258.	Kollár Izabella	302.	Lakatos Erzsébet
259.	Kolonics Lászlóné	303.	László Márta
260.	Komlós Lajosné	304.	Dr. László Ottóné
261.	Koncz József	305.	Léderer Frigyesné

306.	Lehel Miklós	348.	Molnár Erzsébet
307.	Lehotai Pétené	349.	Molnár Györgyné
308.	Lendvai István	350.	Molnár Mihályné
309.	Lengyel Lászlóné	351.	Morisz Józsefné
310.	Lipsey Lászlóné	352.	Müller Ferencné
311.	Liszt Ferencné	353.	Dr. Müller Györgyné
312.	Lóránt Tamásné	354.	Nagy Albert
313.	Lovas Sándor	355.	Nagy Dénes
314.	Lógyi Sándorné	356.	Nagy Gyula
315.	Lugosi Imréné	357.	Nagy Istvánné
316.	Lukács Lajos	358.	Nagy Károly
317.	Lukácsi Istvánné	359.	Nagy Lajos
318.	Maár Éva	360.	Nagy Lászlóné
319.	Magna Erzsébet	361.	Nagy Zoltán
320.	Magyar Istvánné	362.	Naszvadi Jánosné
321.	Magyar Lajosné	363.	Nemes Zoltán
322.	Margittai Istvánné	364.	Németh Ferencné
323.	Markovits László	365.	Németh Gyula
324.	Márkus Gyula	366.	Németh Jánosné
325.	Maróth Istvánné	367.	Németh József
326.	Marton Lászlóné		(Fotószerk.)
327.	Dr. Máthé Adorjáné	368.	Németh József
328.	Mayer Imre		(Üzemgazd.)
329.	Meinhard Miklósné	369.	Németh Sándorné
330.	Menthe Zoltánné	370.	Dr. Neumann Györgyné
331.	Merkl Ottóné	371.	Nick József
332.	Mészáros Ferenc	372.	Nyerges Károlyné
333.	Mészáros Gáspárné	373.	Oberst Iván
334.	Mészáros Géza	374.	Oláh Jánosné
335.	Mészáros Gézáné	375.	Oltványi Ottó
	(Fotólabor)	376.	Osoha Istvánné
336.	Mészáros Gézáné	377.	Óvári Miklósné
	(Pénzügy)	378.	Ördögh Istvánné
337.	Dr. Mészáros Istvánné	379.	Pacsay Ágostonné
338.	Mészárosné Vácz Matild	380.	Pál Árpádné
339.	Mészöly Tibor	381.	Pál Hajnalka
340.	Mezei Istvánné	382.	Pál Józsefné
341.	Mezei Jánosné	383.	Pálfai Miklós
342.	Mező Sándor	384.	Pálfay Gábor
343.	Migróczi Zoltánné	385.	Pánczél Lajosné
344.	Miklós Istvánné	386.	Pap Gábor
345.	Miklósi András	387.	Papp Lászlóné
346.	Mikoly György	388.	Dr. Pásztor János
347.	Molnár Edit	389.	Pásztor Mágda

390.	Patak Károly	433.	Simonffy Miklósné
391.	Patonai László	434.	Sitkei Istvánné
392.	Perczel Lászlóné	435.	Somogyi Gyuláné
393.	Péterffy Jánosné	436.	Somogyi László
394.	Pető Lászlóné	437.	Somogyi Tiborné
395.	Petrovics László	438.	Somogyvári Dezsőné
396.	Pinczés Jánosné	439.	Somogyvári Lajosné
397.	Pintér Györgyné	440.	Steer József
398.	Pirityi Sándor	441.	Steierlein Ferencné
399.	Polcek Anna	442.	Stollár Béla
400.	Polgár Dénes	443.	Strasszer Elemér
401.	Polgár László	444.	Szabados Zoltán
402.	Pölcz Fernecné	445.	Szabó Dénesné
403.	Pruckner Pál	446.	Szabó Gézáné
404.	Rab Jánosné	447.	Szabó Irén
405.	Rácz Gyuláné	448.	Szabó Istvánné
	(Fotólabor)	449.	Szabó Jánosné
406.	Rácz Gyuláné (KS)	450.	Szabó László
407.	Rácz Imérné	451.	Szabó Lászlóné
408.	Rácz István	452.	Szabó Margit
409.	Rácz Judit	453.	Szabó Miklósné
410.	Rácz Ottóné	454.	Szakács Istvánné
411.	Rákosi Gábor	455.	Szakács János
412.	Regős Lászlóné	456.	Szalmási József
413.	Réti Pálné	457.	Szászhalmi Gyuláné
414.	Révész Jánosné	458.	Szebellédy Vilmosné
415.	Révész Miklósné	459.	Szederkényi Ferencné
416.	Rósás Bálintné	460.	Szekendy Béláné
417.	Róth Andrásné	461.	Szekeres Józsefné
418.	Rubóczki Lászlóné	462.	Szelestyei Istvánné
419.	Sali Irén	463.	Dr. Szemes Zoltánné
420.	Sarkady János	464.	Szeremi Jánosné
421.	Sárközi Józsefné	465.	Szigeti Tamásné
422.	Sas Béla	466.	Szilágyi Antalné
423.	Sávoly Lajos	467.	Szili Károly
424.	Schuszter Pál	468.	Szilvássy Istvánné
425.	Schweitzer Klára	469.	Szinetár Leopold
426.	Sebestyén Tibor	470.	Szirbucz János
427.	Sebők Elekné	471.	Szomor Márta
428.	Seicher Tibor	472.	Szondy Istvánné
429.	Sényi Terézia	473.	Szöllősy Zoltánné
430.	Séra Ferencné	474.	Szörényi István
431.	Dr. Siebert Kristóf	475.	Szűcs Lajos
432.	Simon József	476.	Taba Andorné

IRODALOM

A magyar sajtó története. Főszerkesztő: Szabolcsi Miklós. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1994.
A magyar sajtó története. Szerkesztői: Kosáry Domokos, Németh G. Béla. Budapest, 1994.
A magyar sajtó története. Szerkesztő: Márkus László. Bp., 1977.
Dezsényi Béla–Nemes György: A magyar sajtó 250 éve. Művelt Nép Kiadó, Bp., 1954.
Buzinkay Géza: Kis magyar sajtótörténet. Haza és haladás Alapítvány, Bp., 1993.
Kókay György–Buzinkay Géza–Murányi Gábor: A magyar sajtó története. MŰOSZ-kiadás, 1994.
1956 sajtója – Első magyarországi kiadás. Tudósítások Kiadó, Bp., 1989.
1956 sajtója. Magyar Krónika kiadás, Bp., 1989.
Berecz János: A szocializmusról gondolkodva. Kossuth, 1988.
Bochkor Jenő: Hírügynökségi újságírás. Tankönyvkiadó, 1978.
Egyed István: A sajtószabadság fogalma. Bp., 1943.
Dr. Fodor László: Pártirányítás és a sajtó. Tankönyvkiadó, 1978.
Gallyas Ferenc–Fülöp Géza: Mit kell tudni a világ sajtójáról. Kossuth, 1972.
Gombó Pál: Sajtóismeret. Tankönyvkiadó, 1977.
József Farkas: A Magyar Tanácsköztársaság sajtója. Bp., 1969.
Klein Ödön: Tiszától –Tiszáig. Visszaemlékezések és adalékok. Budapest, 1922.
Kozma Miklós: Az összeomlás. 1818–1919. Athenaeum, Bp., 1933.
Markovits Györgyi–Tóbiás Áron: A cenzúra árnyékában. Magvető, 1966.
Náray Antal visszamelékezése 1945. Zrínyi Katonai Kiadó, 1988.
Schmidt Péter: Szocializmus és államiság. Kossuth, 1984.
Dr. Szabó László: A modern újságírás. Dick Manó kiadása, Bp.
Turmezei László: A Turán sajtóiroda és története. Bp., 1935.
Zrinszky László: Tájékoztódás és tájékoztatás. Reflektor, Bp., 1987.
Közszolgálatosság a médiában. Osiris Kiadó, Bp., 1995.
Ki kicsoda évkönyvek, 1981–1994.
Ki kicsoda a hírközlésben. Szerkesztette: Bodrits István és Viczián János. Babits Kiadó, Szekszárd, 1994.
UNESCO, News Agencies – Their Structure and Operation. Paris, 1953.
O. Bures–J. First: Handbook of News Agencies. NUSZ-kiadás, Prága, 1975.
Oliver Boyd-Barrett: The international news agencies. CONSTABLE, London, 1980.
Oliver Boyd-Barrett–Michel Palmer: Le trafic des nouvelles. Les agences mondiales d'information. Paris, 1981.
Ulrich Schenk: Nachrichtenagenturen. VISTAS Verlag, Berlin, 1985.
AFP 150 ans d'Agence de Presse. Éditions BEBA, 1985.

Óze Katalin: L'Agence d'Information Hongroise MTI avant et après les changements démocratiques. Bordeaux, 1996.

Az MTI története (Dr. Tarr László kéziratai, függelékekkel)

Az MTI történetének dokumentumai. MTI-dokumentumok 1895–1946., 1945–1956., 1945–1950. (Dr. Tarr László gyűjtése)

Kézírástos jegyzetfüzet MTI-történekekről (Nagy Ákos)

Polónyiné Tomsics Emőke: A Magyar Távirati Iroda Részvénytársaság a két világháború között (disszertáció, 1987.)

Nagy Zoltán: A Magyar Távirati Iroda munkaerőhelyzetének vizsgálata, a humán erőforrással való gazdálkodás néhány kérdése (szakdolgozat, 1993.)

Magyar Távirati Iroda Rt. 1921–1931. MTI-kiadás, 1931.

Összefoglaló a Magyar Távirati Irodáról magyar és angol nyelven, 1966.

MTI-kiadványok a 100. évfordulóra

A Magyar Sajtó különszáma az MTI 100. évfordulójáról (1980.)

Az MTI gazdasági jelentései, 1946., 1947., 1948., 1949.

Az MTI Rt. közgyűlési jelentései, 1944., 1945., 1946.

Emlékeztetők az MTI igazoló bizottsági üléseinek jegyzőkönyveiből (1946 április–1947 október)

A Magyar Központi Híradó Rt. közgyűlési jelentései, 1947., 1948.

MTI-kiadások, turnuskönyvek, vendégkönyvek, szerkesztőségi értekezletek jegyzőkönyvei, bizalmas levelezések és ügyek, az MTI pártszervezetének dokumentumai, az Igazgatói Tanács és a Vezérigazgatói Tanács üléseiről készített feljegyzések (MTI Szakkönyvtár, Központi Titkárság)

Levéltári anyagok (Magyar Országos Levéltár Sajtó Levéltára, Országos Széchényi Könyvtár, Párttörténeti Intézet archívuma, Postamúzeum gyűjteményei)

Magyar Országos Sajtókamara Évkönyvei, 1940., 1941., 1942., 1943.

MÚOSZ Évkönyvek, 1976–1996.

Újságírók szakmai előadásai és vitái (MÚOSZ). A sajtó és az MTI (1953.)

A Hírügynökségek Európai Szövetsége, közgyűlési és szemináriumi emlékeztetők

A szocialista országok hír-, sajtó- és fotóügynökségei vezetőinek tanácskozásairól készített feljegyzések

Az EBEÉ londoni információs fórumának (1989.) anyagai

Folyóiratok (A Sajtó, Magyar Sajtó, Nyugat, Figyelő, Társadalmi Szemle, Magyar Közlöny, Tudósító)

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETŐ

A HÍR ÉS SZOLGÁLATA

Információközvetítés és a hír

Sajtószabadság, közszolgálatiáság, követelményrendszer

Tulajdonosi szerkezet: kötelezettségek a jogokban

Termékválaszték, hírpia, ügyfélkapcsolat

Havas, Wolff, Reuter – az elsősülők

SZABADELVŰ ÁLLAM HÍRÜGYNÖKSÉGE (1880–1918)

Hírlevelek, újságlevelek, hírlapok: lépcsőfokok az intézményes hírszolgáltatáshoz – Maszák-Egyes: hírügynökségi előcsatározások – MTI: két születésnap? – Miért „távirati”? – Politikai feltételek, visszafogott kedvezmények – Levelek, körlevelek tanúsága – Részvénytársasági elképzelések – Radó Sámuel a színre lép – Dorgál a kormány – Az 1914-es sajtótörvény – Az MTI és az első világháború – Károlyi Mihály: az MTI „állami kezelésbe vétessék át”

AZ MTI RÉSZVÉNYBIRODALOMMÁ VÁLÍK (1918–1930)

Csonka Magyarország, csonka lehetőségek – Új vezetői garnitúra az MTI-ben – A Tanácsköztársaság és a moszkvai kapcsolat – Horthy-korszakban Kozma-korszak – Részvénytársasági ultimátum tájékoztatáspolitikai érvekkel – „Politikailag megfelelő tőkét!” – 1921. április 28.: MTI Rt. – Társvállalatok és a sajtóbirodalom – Megszólal a Rádió Budapest – Ellentmondásos mérleg

POLITIKAI DIVATOK – SZAKMAI KIHÍVÁSOK (1931–1940)

A fél évszázados MTI számvetése – Felfuttatott társvállalat kör – Hírünk a nagyvilágban. Endresz és Magyar – Hírszolgálat és diplomácia – Kozma: belügyminiszteri intermezzo – Zsonglórködés jobbról – Ausztria és Csehszlovákia: háborús előszelek – „Politikai meteorológia” – Gúzsba kötött hírszerkesztés – Szovjet megkönykezés, magyar „Drang nach Osten”

HÍREK A HÁBORÚBAN, HÁBORÚ A HÍREKBEN (1941–1945)	93
Magyarország a háborús években – A „kamarai újságíró hitvallása” – Rádióhadviselés és rádiófigyelés – Kozma Miklós halála, Náray Antal színrelépése – Felduzzadt sajtóirányítás, külpolitikai alárendeltség – Horthy proklamációja és a Szálasi-puccs – Barcs Sándor, Révész Mihály, Ortutay Gyula, Havel Béla: az újjászülők – Koalíciós pártok és szakszervezetek a Magyar Központi Híradó főrészvényesei – Kormányserződés húsz évre	
DIKTÁL A PÁRT (1946–1955/56)	115
MTI: az újrakezdés – Pénzügyi viharfelhők, politikai mennydörgés – Marxizmus: kötelező és elkötelező – Válás a rádiótól – Naphegy a kritika pergőtüzében – Átszervezési tervek kádernozgással – A sajtó irányítása és „elszabadulása” – A Magyar Fotó beolvadása az MTI-be – Változások előszelei „szuperhatalmi szélcsatornában” – Dógmátikus reformerek	
FORRADALOM ÉS RENDTEREMTÉS (1956–1961)	139
Beszédes újságkivágások, szófukar tallózók – Október 23. MTI-krónikája – Biztonsági Tanács: benemavatkozás és beavatkozás – Jelentkezik az MTI forradalmi bizottsága – Szovjet hadosztályok ingajaratban – November 4. és a leszámolás kezdete – A sajtóirányítás és ideológiája – Kínos kötelezettségek, tudatos megbízatások – Kétségek és bizonyosságok	
HÍRÜGYNÖKSÉG „A LEGVIDÁMBARAKKBAN” (1962–1980)	151
Új ellenszemszemlélet, új gazdasági mechanizmus – MTI-„keresztmetszet” 1965-ből – Európából Európába: „Alliance”-tagság – Ideológiai recidívák – Mérlegen a Belpolitikai Szerkesztőség – Ösztönzések „szabályozott pluralizmusra” – Hírügynökségi esettanulmány – Videodisplay a láthatáron – Kádár János látogatása Kádár Jánosné egykori munkahelyén – MTI-centenárium „totálkép” – Műszaki fejlesztési program – Újságírói elit az MTI-ből – Balatonaliga: mindenki a vendégünk – Harcos antiimperializmus UNESCO-platformon	
AZ UTOLSÓ „SZOCIALISTA” ÉVTIZED (1981–1990)	181
Előremenekülés a szolgáltatásokhoz – Teletext Képűjság a Magyar Televízióval – Lépés az elektronikus adatbank felé – Receptek külföldi tudósítókna – Megtisztelő ENSZ-érdeklődés – Az MTI és a MÚOSZ – Hírek és a szerzői jog – Hotel Monitor: hírexporth belföldre – A műszaki fejlesztés mérlege – Sűrűlőds a Központi Sajtószolgálat – Az 1986-os sajtótörvény és kormányhatározat – Sportrovatból sportszerkesztőség – Felügyeleti kavalkád – Újtások a kiadványstruktúrában – A sajtó és az átmenet minősége – „A változás naprakész követése” – Képűjság-kudarc, Világűjság-tragédia	
A VÁLTOZÁSOK UTÁN – AZ ÁTALAKULÁS KÜSZÖBÉN (1990–1996)	207
Vezetésváltás programelemekkel – Új szemlélet a személyzeti munkában – Kiadványreform öncsonkítással – Foltok a hírnéven – MTI ECO Kft. alakul – Aktív átalakulást, beleszólással! – Sajtóetika választás idején – Alexa Károly: semlegesség és együttműködés – Drasztikus létszámleépítés, kiadványok, tudósítói posztok megszüntetése – Az MTI mégis hallat magáról – Keresgélés a jövő építőkövei között – A kormány megkönyörül – A „médiatörvény” lenne a modell? – Fél száz	

együttműködési pálya – A hírszolgáltatás intézményi hátszaga – Hírügynökségi törvényt, megváltó reformot várva

EMLEKEZŐK – EMLÉKEZÉSEK	251
Egy párizsi horoszkóp szerint (Baloghy Károly)	252
Nemcsak lehetőség – felelősség is (Dr. Barabás Miklós)	255
A nagy bukás (Barcs Sándor)	261
Visszaemlékezés helyett (Csorna Béláról – P. S.)	266
Pillantás a pályára (Dr. Dobsa János)	269
KS-rekviem (Dr. Gyórfy Tibor)	274
Harmincöt év az MTI színeiben (Hoffer József)	278
Mintha még mindig a falai között lennék (Dr. Lakatos Ernő)	283
Párizsból jelenthettem (Dr. Pálffy József)	289
Végigjártam az MTI-vel a rendszerváltozás útját (Pálos Tamás)	294
Kairó, Washington, Bonn, Brüsszel (Polgár Dénes)	297
Az MTI énekkara (Schütz István)	303
NÉGY PORTRÉVÁZLAT	307
Dacolva meghurcoltatással (Dr. Tarr László)	308
Londoni emberünk (Rácz Dezső Károly)	312
Álmunk is képek (Horling Róbert)	315
„Hiszek az eszemben” (Burján Sándor)	317
AZ MTI DOLGOZÓINAK ÉS NYUGDÍJASAINAK NÉVSORA	321
IRODALOM	343

B154400

Piriti Sándor – e könyv szerzője – 1925-ben született. A Külföldi Sajtószolgálat beolvadása révén 1951-ben került az MTI-hez, ahol 44 éven át dolgozott, 1995-ös nyugállományba vonulásáig. A fordítógyakornoktól a szerkesztőségvezető-helyettesig haladt szakmai előmenetele a Külpolitikai Főszerkesztőségben. Az MTI moszkvai tudósítója volt 1963–67 között, kiküldött tudósítóként járt számos alkalommal Genfben, Bécsben, Helsinkiben, Stockholmban, Madridban, Berlinben, Varsóban, Bonnban, Szófiában, valamint egy-egy alkalommal New Yorkban, Reykjavíkban, Párizsban. 1960-ban szakosodott a leszerelés kérdéskörére, 1976-ban lett a hadtudomány kandidátusa. Főbb művei: A leszerelés, Óceánok, flották, Hadászati fegyverrendszerek és korlátozások, Az ellenségkép változása. Tagja a magyar Pugwash Bizottságnak. Több mint két évtizeden át volt elnöke a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Budapesti Szervezetének. Mintegy három tucat politikai, katonapolitikai, had- és diplomáciatörténeti könyv magyarra való átültetése fűződik nevéhez. Munkásságát Rózsa Ferenc-díjjal (újságírás, 1984), Bugát Pál-díjjal (tudományos ismeretterjesztés, 1987), Tanárky Sándor-díjjal (hadtudomány, 1995), valamint számos kormánykitüntetéssel ismerték el.

A világ egyik legrégebben alapított hírügynöksége néz önmagára ebben a könyvben, s kínálkozik föl tanulmányozandó, esetleg megszívlelendő ismeretanyagként minden olvasójának.

A Magyar Távirati Iroda sorsa megszakítások nélkül ível át ötnegyed évszázadot, békeéveket és háborúkat, forradalmat és megtorlást, pusztulást és építőt, reménykedő évtizedeket. A Magyar Távirati Iroda most, amikor sorsa egyik nagy fordulata előtt áll, amikor a parlament törvényt kíván hozni a nemzeti hírügynökség kötelezettségeiről és szabadságáról, akkor intézményes múltja lendületes és köztisztelőnek örvendő szakaszaival nem az utánzásra csábít, nem azt sugalmazza, hogy ez a törvény valamiféle százados jogi tételeket ismételjen meg. Nem.

A múlt annak figyelembevételére szólít fel, hogy itt és most egy olyan nemzeti közintézmény jogszerű működését kell garantálni, amely sorsa minden pillanatában egybeforrt a jelennel, azaz a napról napra teremtdő és íródó históriával. Azt a tükröt kell minél fényesebbé tenni, amelybe minden időszak bizvást betekinthesett.

Alexa Károly
vezérigazgató